PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii,

IN LIB. TERTIUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SUperioribus, chariſſime Aree, commentariis, tradidimus de aromatibus, unguenti,, oleis, arboribus, earum fructibus, & lachrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia præditis. In hoc autem tertio radices, ſuccos, ſemina, herbas, & quæ vernacula, & inter ſe cognata cenſentur, quæq; pluribus ſcatent remediis, proſequemur.

Ἀγαρικὸν. AGARICUM. CAP. I.

AGaricum radix fertur laſerpitii ſimilis,[a] ſed facie ſumma ſolutior, & rariore fungoſoq; tota contextu. Duo ejus genera: fœmina, quæ præfertur, rectis intus venarum diſcurſibus conſtat: mas rotundus eſt, & undiq; compactior. Utriq; guſtus in initio dulcis, mox ex diſtributione in amaritudinem tranſit. [Gignitur in Sarmatiæ regione, quæ Agaria dicitur. Sunt qui radicem eſſe plantæ affirment: alii ut fungos naſci in arborum caudicibus, quadam putredine.] Gignitur in Galatia Aſiæ, & Cilicia [b] in Cedris, ſed friabile, & infirmum. Adſtringendi, calfaciendiq; naturam habet, efficax eſt contra tormina, cruditates, & rupta: prodeſt itidem contuſis, & ab alto devolutis. Datur duobus obolis in vino mulſo febrim non ſentientibus: febriculoſis verò in aqua mulſa: arquatis quoq;, ſuſpirioſis, jecineris, renumq; vitio laborantibus, dyſentericis. Itē ſi urina ægre reddatur, ſi vulvæ ſtrangulatus urgeat, ſi pallor membra decoloret, drachma una dari ſolet: ſi tabes infeſtat, ex paſſo: ſi lien negotium exhibet, ex aceto mulſo: ſi diſſolutio ſtomachi eſt, ita ut cibi renax non ſit, manditur, & ſine ulla humoris ſorbitione devoratur: ſimili modo acida ructantibus propinatur: ſanguinis rejectiones ſiſtit, tribus obolis ex aqua ſumptum. Facit ad coxendicum, & articulorum dolores, & comitiales morbos, ſi cum aceto mulſo, pari pondere aſſumatur: menſes ciet: fœminis, quas inflatio vulvę vexat, utiliter æquali modo datur: horrores ſolvit, datum ante febrium acceſſiones: alvum purgat, drachma una, aut altera, ſi cum aqua mulſa bibatur: venenorum antidotū eſt denarii inſtar, cum [c] diluta potione ſumptū: ſi ſerpentes ictum vibrarunt, morſumq; ſubfixerunt, tribus obolis ex vino potum, [d] mirè auxiliatur. In ſumma, internis omnib. vitiis convenit, pro viribus, & ætate datum, nunc ex aqua, nunc ex vino: iis ex aceto mulſo, aliis ex aqua mulſa.

AGaricum cujus duo habentur genera: mas alterum alterum fœmina, fungus eſt in arboribus naſcens. Plura de eo dixi-mus l. 1. in laricis arboris hiſtoria. Præſtantiſſimum habetur in Tridentinis montibus, ubi ſapiſſimè propriis manibus illud divulſimus, adacta ſecuricula. Cæterùm tametſi Plinius lib. 6. cap. 8. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat, in Tridentinis tamen ſylvis, ac etiam in reliquis Italiæ locis, quod equidem viderim, ſoli tantùm larici innaſcitur. In Cedro Agaricum gigni, tum in Aſia Galatia, tum in Cilicia ſcribit Dioſcorides, nulla ejus mentione facta, quòd in larice ipſa aut glandiferis (ut Plinius inquit) arboribus proveniat. Fuchſius in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum excudit, Agaricum ex Sarmatia per Illyriam Venetias aſſerri tradit, & ex Galatia, & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria Venetias: eo fortaſſe argumento ductus, quòd Dioſcorides auctor ſit agaricum naſci in Sarmatiæ regione, in Galatia Aſiæ, & Cilicia. Verùm jampridem deſiit ex illis locis importari, ut teſtantur mercatores & pharmacopœi. Equidem compertum habeo omne ferè agaricum, quod Venetiis venditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus ſunt ſylvæ laricibus refertæ, partim ex Vultureno agro, & aliis finitimis Rhetorum Vindelicorumq; locis, partim ex Noricotractu: neque certè unquam, dum ego Venetiis agerem, intelligere potui, quòd agaricum alitunde conveheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchſium in hoc planè deceptum eſſe: Agarici meminit Galenus ſub quodam radicis genere libro 6. de ſimplicium medicamentorum facultate, ubi ſic inquit: Agarici radix hoc eſt, quæ trunco innaſcitur, primo quidem guſtu dulcis, ſed paulò poſt ſubamara apparet, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducit, leviculæq; adſtrictionis eſt, & conſiſtentia laxa. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſi quidem quæ ſuperioribus commentariis dicta ſunt meminerimus, quòd medicamentum hoc compoſitum eſt ex ſubſtantia aërea, & terrea, à caliditate extenuata: porrò minimum habet ſubſtantiæ aqueæ. Hac ratione, & digerendi, & calfaciendi vim habet, & craſſitudinem incidendi, tum infarctus viſcerum expurgandi. Proinde regio morbo laborantes ſanat, eos utiq;, qui ſic ab infarctu jecoris laborant. Juvat & morbo comitiali

[a] Meum ὁ σπερμὸς πλὴν ὑπόφαιός τέ ἐστιν ὅσπερ τὸ σίλφιον δόμεν δὲ ἐστὶ ὀλίγ. i. Non ita denſa ſuperficie, ſicuti ſilphium, nam tota rara eſt. Concluſa non legit Orib.

[b] Meum & Catac. ἐπὶ δένδρων i. e. ſuper arboribus. Idem leg. Oribaſi. 9. c. Meum μὴ κεράμασι. i. cum diluta vini potione.

[d] Meum non legit, mirè. Agarici conſider. Fuch. lapſus.

Agarici vires ex Galen.

AGARICUM.

comitiali obnoxios eadem facultate, tum rigores per circuitum recurrentes ex crassis, aut viscosis humoribus natos sanat. Juvat & morsos à bestiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus sumptum pondere drachmæ unius cum vino diluto. Est & purgatorium. Et libr. 1. de antidotis idem Galenus inquit: Agaricum fraudem nullam admittit: optimum est lævissimum: densum verò, & grave, & lignosum deterrimum: quod autem inter hæc medium est, quantum signis, tantum & viribus ab utrisq; distabit: hactenus Galenus. *De viribus Agarici Mesues quoq; scripsit, sic inquiens: Agaricum dejicit utranq; bilem, ac etiam pituitam ipsam: crassos, lentos, putrescentesq; humores expellit. Ejus propria facultas est cerebrum, omniumq; sensuum organa, ac musculos expurgare: excrementa, quæ spinali medullæ pariter & nervis inhæserint, educere: pulmonem, ac pectus à lentis ac putrescentibus humoribus detergere: ac deinde ventriculum, jecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Præter hæc solvit Agaricum compaginum omnium contumacem materiam. Quapropter non mirum videtur, vocasse Democritum agaricum familiarem medicinam, cùm ad omnes corporis partes conformitatem habeat. Nam non imbecilles possidet vires ad plerosq; tum capitis, tum cerebri, tum ejusdem membranarum morbos: nempe diuturnum dolorem, comitialem morbum, apoplexiam, vertigines, maniam, atram bilem, & cerebri inflammationes. Est etiam morborum omnium, quorum causa fuit obstructio, medicina admodum singularis: quo fit, ut regio morbo affectis, aqua intercute laborantibus, ac liene vexatis levamentum præstet. Urinam quoq; pellit, ac menses commodè ciet. Coloris nitorem Agarici usus toti corpori commendat. Ventris tineas tum necat, tum dejicit. Coxendicum doloribus convenit, & diuturnas febres discutit. Non desunt quoq;, qui Agarico pro sapone utantur, dum caput lavant, eum conferre putantes ad frigidos capitis morbos. Quod Græci ἀγάρικον. Latini quoque Agaricum dicunt: Mauritani, Garichum, seu Garicum: Itali, Agarico & Fongo di Larice: Germani, Dannenschwam: Hispani, Agarico: Galli, Agaric: Bohemi, Agaryka: Poloni, Modrzewiowa.*

ExMesue

Nomina.

Agaricus inter fungos referendus est: verùm alius arboreus, alius saxatilis dicitur: de saxatili, qui Fungus petræus, & Lac Lunæ dicitur, cujus in lactantibus ad lactis auctionem usus est, hic non agitur. Sed de Arboreo, qui duplex, & ratione sexus, mas & fœmina: & ratione coloris, candidus & niger. Probatur quod candidissimum & leve: quod verò grave, nigricans, perniciosum fugiendum: quin & quod corrosum & quod prope caudicem est. Justum pondus infusi est à drachmis duabus, ad drachmas quinque: in pulverem redacti, à drachma una ad duas.

Ῥᾶ, ῥῆον.

RHAPONTICUM. CAP. II.

Rha, aliqui rheum, Latini rhaponticum vocant, provenit in iis, quæ supra Bosphorum sunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, centaurio magno similis, sed minor, *a* & rubior, fungosa, aliquantum lævis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sensit, si gustatu *b* cum remissa adstrictione lentescat, manducatumq; colorem reddat pallidum, aut ad crocum inclinantem. Id epotum facit ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omne genus dolores, ad convulsa, rupta: lienosos, hepaticos, tormina, & renum, vesicæ, & pectoris vitia, adversus intenta præcordia, & vulvæ mala, coxendicum dolores, sanguinis excreationes, suspiria, singultus, dysenterias, & cœliacorum affectus, contra febrium circuitus, & venenatorum morsus. Datur in singulis valetudinibus eodem, quo agaricum pondere & cum eisdem liquoribus: si febri careant in mulso: sin aliter ex aqua mulsa: si tabem experiuntur, ex passo: si lienis exercet, in aceto mulso: si dissolutio est stomachi, id est, cum cibi tenax non est, manditur, & sine sorbitione ulla devoratur. Liventia, lichenasq; tollit, cum aceto illitum. Inflammationes omnes veteres ex aqua oblitum dissipat. Summa ejus vis adstringens, cum aliquanto calore.

a Meum corrᵉ ἐρυθρότερον. i. rubicundior. Sed Cat. ἐρυθρότερον. i. rutilantior.

b Orib. habet μέλαν. i. maximè.

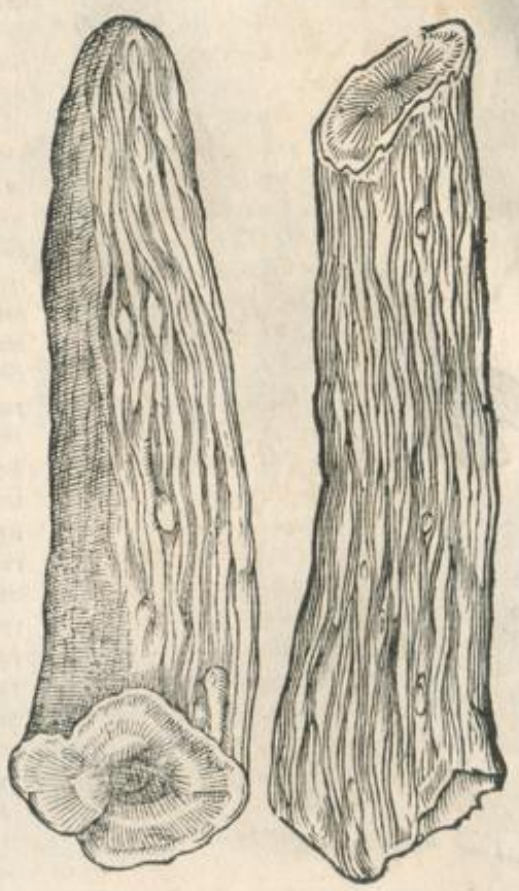
Rhapontici consi. Quorundam error Centauriimajoris radice pro Rhapont. utentiũ. Rhabarbaruman idẽ cum Rhapontico. Monardi opinio.

Rhaponticum officinæ Rheuponticum vocant. Quod nomen sibi asciviſſe videtur à Rha fluvio regionem quandam Ponto conterminam præterluente, in cujus fluminis ripis numerosum nascitur. Cujus rei testis est Ammianus Marcellinus lib. 22. suarum historiarum ubi sic scribit: Tanais, qui inter Caucasias oriens rupes per sinuosos labitur circumflexus, Asiamq; ab Europa disterminans, in stagnis Mæoticis delitescit. Huic Rha vicinus est amnis, in cujus supercilio vegetabilis quædam ejusdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum usus proficiens: hæc Ammianus. Legitimum paucis abhinc annis ad nos advehi cœpit. Nam multo antea tempore Rhapontici vice majoris centaurii radix in medicinæ usum irrepserat. Quæ etiam nostra ætate non desunt, qui Rhapontici loco utantur, recentiorum inventa respuentes, cùm hactenus legitimum Rhaponticum neq; noverint, neq; viderint: tanta est quorundam pertinacia. Credidere ad hæc peritissimorum medicorum quidam, præterito nuper ævo, Rabarbarum à Rhapontico Dioscoridis nullo discrimine differre. Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhaponticum Italia non viderat. Quod cùm paucos post annos ad nos esset allatum, non defuere qui priorem revocaverint sententiam. Id quod maximè palam facit Manardus Ferrariensis in suis epistolis. Quandoquidem is libro quinto epistola 2. firma hac, & stabili ducebatur opinione, vulgare nostri usus Rhabarbarum, &

I. *RHAPONTICUM FOLIO Helenij incano.*

II. *RHA DIOSCORIdis.*

rum,& Dioſcoridis Rhaponticum & idem eſſe, & nihil inter ſe cognatione differre. Veruntamen cùm poſtea legitimum conſpexiſſet Rhaponticum è Moſchovia allatum,quod Dioſcoridis hiſtoriam notis omnibus referret, novam ſtatim induit opinionem,& priorem,quam habuit,revocavit,ultima quinti libri epiſtola ad Leonicenum ſcribens. Rhaponticum primùm vidi ego Venetiis in officina ad medici inſignium,è Conſtantinopoli allatum. ac deinde aliis pluribus in locis etiam ex Alexandria convectũ,quod nullis reclamantibus notis,verum antiquorum Rhaponticum refert. Invehitur Averroes l.5.ſuarum collectanearum,tum in Galenum tum in reliquos,qui dixerunt Rhabarb.facultate tantùm adſtringenti pollere,quod purgatoriam,quæ illi ineſt, facultatem minimè compererint: cùm tamen Averroes ipſe ſit maximopere carpendus, quod neq; Gal.neq; cæteri ſeniores Rhabarb.noſtri uſus uſquam meminerint,nec quicquam de eo poſteritatis memoriæ prodiderint,tametſi de Rhapontico à Dioſ.deſcripto plura tradiderint,inter cujus facultates nulla penitus,quæ purgando ſit,inveniri poteſt. Rhapontici meminere,ſub Rhabarb.tamen titulo,niſi interpretis (ut ferè ſuſpicor) ſit lapſus, cùm Serapio, tum etiam Avicenna: quandoquidem non plures ſuo Rhabarb. aſſignavere facultates, quàm qui eos præceſſerunt, Rhapontico aſſignaverint. Quippe quod eorum neuter ſcripſerit,ſuum Rhabarb. dejectoria facultate pollere. Id quod verum indicium præbet,ſcripſiſſe hos de Rhapontico,non autem de Rhabarbaro. Quo fit,ut non ab re putandum ſit,id evenisſe interpretum ignorantia Rhaponticum in Rhabarbarum permutantium. Cognovit tamen legitimum (ni fallor) ætatis noſtræ Rhabarbarum Paulus Aegineta,cùm ipſius meminerit lib.7. cap.11. in quibusdam medicamentis adverſus podagras, quorum cognomina ſunt Diacorallion,compoſitio Agapeti,& compoſitio Ataclos. Verùm non præterea credidit ipſe, Rhaponticum à Rhabarbaro differre. Cujus rei auctoris fidem manifeſtam facit lib.1.cap.43. ubi ſcribit, quòd devorata terebinthina reſina olivæ quantitate dormituris alvum leniter mollit,& quòd id præſtatur efficacius ſi Rheipontici momentum admiſceatur. Ex quibus palàm ſit, per Rhaponticum Paulo Rhabarbarum deſignari, quòd fortaſſe inter hæc exiſtimaverit nullam intercedere cognationis differentiam,quemadmodum credidere recentiorum quidam,de quibus paulò antè diximus. Paulo enim ſi Rheipontici,& Rheibarbari aliqua interceſſiſſet differentia,ubi peculiariter de ſimplicibus medicamentis agit, de utrorumq; facultate ſpeciatim ſcripſiſſet. Sed cùm ibi tantùm Pontici meminerit,indicium haud dubium eſt,illi Barbari,& Pontici nullam fuiſſe differentiam. Cæterùm Ruellius eos acriter reprehendit,qui inter Rhaponticum, & Rhabarbarum noſtrum diſcrimen faciunt,cùm ſua ferat opinio,alterum ab altero minimè diſſidere: atq; ſi qua differentia reperiatur,eam non aliunde provenire,quàm regionum,ubi gignitur,diverſitate,clementia,vel inclementia cæli. Neq; aliâ ratione aſſerit,Ponticum nullo odore commendari,quàm aquilonarium regionum,in quibus oritur,immani frigiditate: cùm tamen Pontica regio non uſq; adeò ſit frigida,ut Ruellij ſententia admitti debeat, ſed ut potius tanquam inanis reprobanda videatur. Quandoquidem ſequeretur,quòd cætera ſtirpium genera,quæ tam in Oriente,quàm in Meridie odoris fragrantia commendantur,in aquilonari plaga, & in ipſa Ponti regione penitus inodoræ reperirentur. Quod tamen falſum eſſe ſemper crediderim:nam quamvis ſtirpes omnes,quæ in aquilonaribus regionibus oriuntur (de his,quæ natura odoratiores habentur,intelligo) ex climatum,& aeris algore,ſint odore ac cæteris qualitatibus imbecilliores, non ob id tamen harum qualitatum adeò expertes deprehenduntur,ut diſcerni nequeant: quin & in quemlibet uſum,ubi ſcil. conferant,non recipiantur ſuis in regionibus. Quippe ſi ob frigoris,ac regionum inclementiam ſuas innatas qualitates penitus exuerent,adeò ut ſola tantùm forma remaneret,propriam omnino perverterent ſpeciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoritate probatur. Siquidem compertum jam pridem apud nos eſt, quòd quanquam Celtica nardus, quæ à quibusdam Carinthiæ,

& Styriæ

Vana Avetrois calumnia contra Gal.

Rhapontici ſub Rhabarbaro meminere Serapio& Avicen.

Aegineta Rhabarbarũ egnovit.

Rhapontici,& Rhabarbari diſcrimen non eſſe ſtatuit Ruellius malè.

& Styriæ alpibus nobis affertur, à quibus planè quatuor, vel quinq; totius anni mensibus, nix colliquata labitur, itemq; acori radix, quæ nostro ævo ex Sarmatia Europæ, glacie, & nivibus majore anni parte semper obducta advehitur in calami odorati usum, odore tam valido, nareſq; feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quæ ex Liguria, & Istria defertur, & acorum, quod ex Ponto, Syria, & Aegypto petitur, non tamen ob hoc evenit unquam, quin ſuis propriis ac naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conjicio, ſit Ruellii ſententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris expers non eſſe, aeris, ſoli, & regionis algore ſed quod alia à Rhabarbarico vel Indico ſit planta. Declarant præter hæc Rhabarbarum à Rhapontico plurimum diſtare purgatoria vis, quam natura ipſa Rhabarbaro largita eſt, odor nares feriens, compacta ſimul ſubſtantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quæ guſtu percipitur, & ponderis gravitas. Quandoquidem Rhaponticum nullo odore commendatur, minimè dejectionem molitur, cùm potius adſtringat: non eſt amarum, ſed ſubacre: non aridum, ſed lentum: non compactum ſed rarum: non ponderoſum, ſed admodum leve. Quibus rationibus fretus non temerè aſſerendum putaverim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuiſſe, præſertimq; cùm dicat, nullo alio diſcrimine Rhabarbarum à Rhapontico differre, quàm odore tantùm. Vanum quippe videtur argumentari, Rhabarbarum, & Rhaponticum unam & eandem eſſe radicem, quòd forma, colore, ac ſpecie nihil inter ſe diſtare oculorum ſenſibus appareant, cùm tam in facultatibus, quàm qualitatibus, maximè inter ſe differant. In ſimili errore verſantur etiam ii (ſunt enim qui ita ſentiant) qui ſibi falsò perſuadent, abietis lachrymam à larigna nihil diſſidere, & unam ac eandem lachrymam eſſe, eo quòd in colore, in ſubſtantia, ac in cæteris notis, in quibus perpendendis oculi tantùm judices ſunt, adeò perſimiles videantur, ut viſibili facultate altera ab altera diſcerni non poſſit. Verùm ſi quis rem cæteris ſenſibus experiri aggrediatur, diſcriminis certior fiet: namq; olfactu odoris fragrantiam haud inſuavem, guſtu verò amariorẽ in abietis lachryma comperiet, quib. larigna caret. Et quiſnam juniperi reſinam à lentiſcina ſecerneret, niſi rei ipſius incorruptus judex fuerit guſtus. Quis à Strobilina reſina, & a quibuſdam gummi globulis thus ipſum agnoſceret, niſi adulterium tum igne, tum guſtu deprehenderetur: Tanta præterea intercedit ſimilitudo inter piſtacium, & unguentariam glandem, ut niſi hæc amaritudinem guſtui relinqueret illud verò dulcedinem, difficillimum ſanè fuerit alterum ab altera diſtinguere. Quid porrò inter ſe ſimilius reperitur, quam caſia, & cinnamomum, etſi hac omnino ſpecie non conveniant? Hinc facilè adductus ſum, ut nullius momenti eorum argumenta ſemper exiſtimaverim, qui res ſecundùm quaſdam tantùm qualitates dijudicant, quibus etiam ſæpe decipiuntur, ut ii, qui hac levi ratione ducti Rhabarbarum, & Rhaponticum idem eſſe contendunt. Ruellii, & aliquorũ error.

Meminit Rhapontici Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita ſcriptum reliquit: Rheum, quidam ipſum Rha nuncupant, miſtam habet tum temperaturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terreſtre frigidum, cui indicio eſt adſtrictio, & adjuncta eſt quædam illi caliditas: ſiquidem ſi plusculum mandatur, ſubacre conſpicitur. Quinetiam aereæ cujuſdam ſubſtantiæ ſubtilis eſt particeps, quod indicat tum laxitas, tum levitas: verùm non minimè & opera. Ob id enim licet adſtringens, tamen non tantùm convulſis, ſed & ruptis, & orthopnœa prodeſt. Sic quoq; liventia, & lichenas ſanat cum aceto illitum. Porrò quod adſtrictionis opera haud inſtrenua ſunt, hinc diſcere liceat, quòd ſanguinem expuentibus, cœliacis, & dyſentericis conferat: nec enim reluctatur terreſtri frigido tenue aereum, imo eò quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus cauſa exiſtit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoq; fraus committitur: nam quibus in locis naſcitur, ſimulatq; evulſum eſt, ipſum elixant, quò ſuccum remittant, ac tam ſuccum, ut ſyncerum, & aquæ impermiſtum, quam Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos poſtea mittunt. Idcirco ſcire oportet adulteratum dignoſcere, quod facillimè ab his deprehenditur, qui Rheum ſua ſponte naſcens viderunt: hactenus Galenus. Rhapontici vires ex Gal.

Cæterùm adulterium, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulò poſt dicturi ſumus) de Rhabarbaro tradidit Meſues. Cui tria Rhei conſtituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniticum vocat, omnia à regionibus, à quibus convehuntur, cognominata, vel in quibus proveniunt. Quippe Turcicum nil aliud illi deſignatur, quàm Ponticum, vel quòd è Ponto ad Turcas vicinos deferatur, vel quòd ab iis ſaltuoſis convallibus, in quibus ultra Tanain fluvium pribres Turcæ, Pomponii Melæ, & Plinii teſtimonio, venationibus ferè vixere tantùm, jampridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè diſtat Rha fluvius, circa quem Rha, quod Ponticum poſteri vocavere, probatiſſimorum auctorum teſtimonio, oriri certò ſcimus, fluminis illius nomine pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitaverim erraſſe etiam Meſuem: quippe qui inter Rhei genera alyum ducentia Ponticum admiſcuerit à cæteris tum ſpecie, tum facultate diverſum, quamvis fortaſſe rectius id Turcicum appellaverit quàm Ponticum. Rhei tria genera Meſue. Rhei Tutcici nomenclatio.

Porrò Indicum ab India dictum, ubi frequentiſſimum provenit, nemo eſt qui ambigat. Sed quànam ratione Sceniticum, & Indicum idem eſſe dixerit Meſues, hactenus compertum non habeo: niſi fortaſſe Sinicum rectius legendum fuerit, quòd à Sinæ extremæ Indiæ populis (ut arbitror) deferatur, cùm plura quoq; aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifeſtè idem declarat Meſues: quippe qui Scenicum, vel Sceniticum Indum eſſe affirmat. Scenitæ enim (ut infrà dicemus) Indiæ populi non ſunt, ſed potius Sini, à quibus Sinicum ut vulgata habet lectio, mea quidem ſententia, vocari debet. Sunt tamen qui velint Scenicum, nec Indicum eſſe, nec à Sinarum regione oriundum, quod à Mauritanis non Sinicum, ſed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc naſci cenſet, & à Scenitis illius regionis populis Scenicum, ſive Sceniticum vocari putat. Fuchſius verò Meſuis opinionem ſecutus, nullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam: quippe qui ſcripſerit lib. primo de compoſitione medicamentorum, Rheum Indicum eſſe vocatum, quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe à Scenitis populis, ut auctor eſt Stephanus de urbibus Perſidis, deferatur. Verùm cùm Scenitæ deſertæ Arabiæ populi omni aromatum genere ſint deſtituti, cumq; aſſerat Meſues Sceniticum rheum, & Indicum idem eſſe, cadit, peritq; Loniceri opinio. Velim tamen ſi poſſem Fuchſii ſententiam probare. Verùm cùm Scenitæ etiam Straboni populi ſint è Parthorum collegio Arſæ & Maryanæ montes incolentes, diſtentque ab Indiæ finibus milliaribus pluſquam mille & quingentis, neſcio profectò, quonam modo Indicum rheum à Scenitis Parthorum populis Sceniticum dici poſſit: quo fit ut etiam Fuchſii opinionem longius ſuſtinere nequeam. Ada. Lonicerus reprehenditur. Fuchſii opin. non accepta.

Ad hæc de Barbarici nomenclatura varia admodum eſt recentiorum medicorum ſententia. Quandoquidem ſunt qui velint ſic dictum à Barbaria Aphricæ provincia, ſic vulgariter appellata, ubi olim Chartago clariſſima habuit ſedem. Horum opinionem ſequitur Fuchſius, quòd ſcripſerit lib. 1. de compoſitione medicamentorum, id verum fuiſſe Rha barbaricum, quod ſuperioribus annis ſecum adduxere milites, qui cum Carolo Imperatore Tunetum expugnavere. Alii Barbaricum vocari credunt, quod à Barbari Indiæ civitate, quæ intra Indi fluvii fauces eſt ſita, devehi cenſent, rati Indicum, & Barbaricum idem eſſe. Alii autem à Barbaria Erythræi pelagi inſula, ſic appellatum exiſtimant, quòd Indiæ naves, ac liburnicæ aromata deferentes magnum ſuæ mercis, ibi jampridem habuerint emporium, à quo per Arabicum ſinum, trajecto prius anguſto mari de Mecha, aromatum omne genus in Aegyptum per alias deferebatur nationes. Sed aliter ſe habet opinio noſtra: quippe quòd ſemper

Rhei barbarici nomenclatura.

Rhabarbarum ex Troglodytica regione deferri probatur.

semper existimaverim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethiopiæ regione ad nos deferri, & ibi etiam oriri, quòd ea regio Barbarica antiquis fuerit appellata. Siquidem inveni Galenum scripsisse tum lib. 6. de simplicium medicamentorum facultat. tum lib. 4. cap. 6. de tuenda sanitate, Gingiber ex Barbaria ad nos convehi: quod tamen Dioscorides superiore libro, & Plinius lib. 12. cap. 7. à Troglodytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem unguentariam, quam Galenus ex Barbarica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Troglodytica regio, & Plinium libro 12. cap. 21. Troglodytis nasci posteritatis memoriæ prodidisse. Ex quibus sanè liquidò constare puto, Troglodyticam regionem, & Barbaricam antiquis unam & eandem fuisse. Huc præterea accedit alia Plinii auctoritas, qui libro jam bis citato, c. 19. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis sylvis Barbarorum ira. Nam cùm ipso inibi teste, oriatur cinnhmomum in Aethiopia Troglodytis connubio permista, non alias utiq; gentes Barbaras appellasse credimus, quàm Troglodytas. Quamobrem & myrrham Troglodyticam appellavit Barbaram cap. 16. ejusdem voluminis. Nec ab re quidem Galeno, & Plinio Troglodytæ Barbari speciatim dicuntur, cùm scripserit Pomponius Mela gravissimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quàm loqui, specus tantùm subire, & alii serpentium carnibus. Quæ sanè omnia ita in mea me firmant opinione, ut certò credam, Rheum illud verè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica asseratur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare videtur Strabo, quòd libro 15. suæ Geographiæ apertè restetur, ea omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethiopia, quæ in India australi proveniunt, quòd hæ regiones solæ persimiles sunt. Non placet igitur, ut dicam liberè quod sentio, Fuchsii opinio, ob prædictas tum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea Aphricæ parte, quæ vulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod asseri, quod ibi provenerit. Quin nec aliorum sententias comprobaverim, quoniam nec illud, quod à Barbari India

III. RHABARBARUM.

IV. RHABARBARI RADIX.

vivitate, nec illud, quod à Barbaria Erythrei pelagi insula advehitur, rectè Barbarum dici potest, cùm ex India utrunque petatur, & quòd nullus extet auctor, qui à Barbari civitate Rhabarbarum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex Troglodytica Aethiopiæ regione fuerit advectum. Quod facilè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam navigant, seligere possent ab Indico: quod certò sciam, multa aromatum genera præter Indica eò ex Aethiopia, ex felici Arabia per Carovanas (ut vocant) comportari. Porrò non solùm in præscriptis locis Rha barbaricum provenit, sed etiam copiosissimum habetur in locis quibusdam, magno Regi Chan, Cataii Domino, subjectis. Regionis (ut illi vocant) Succuir, si Persis negociatoribus, qui illuc vadunt, est adhibenda fides. Dicunt enim provinciam hanc adeò Rhabarbaro abundare, ut inde per universum deferatur orbem. Optimum nasci ajunt non longè ab hujusce regionis Metropoli, quæ SUCCUIR, quemadmodum plaga tota appellatur, quibusdam in montibus, ipsisq; eminentibus ac saxosis, ubi plurimi scaturiunt fontes, & sylvæ habentur diversarum arborum generibus refertæ. Terram ajunt ibi esse rubram lutosamq;, tum propter pluvias multas, tum etiam propter fontium rivulos, qui locum irrigant, & madefaciunt. In his itaq; montibus Rhabarbarum provenit (ut illi narrant) caule ab radice brevi, sed crasso, haud spithama longiore, è quo circumquaque folia copiosa proveniunt, binum dodrantum longitudine, ex angusta origine in latum definentia, & deorsum spectantia, ut ex appicta hic imagine apparet. Serrata illi folia non sunt, sed lanugine quadam pilosa circumquaq; obducta. Hac dum adolescunt, viridia sunt, atqui consenescentia lutea fiunt, & in humum concidunt: è medio foliorum stipatu cauliculus sive germen

Rhabarbari hist.

Germen ex craſſiori caule prodit, in cujus ſummitate flores exeunt purpureis violis haud valde diſſimiles, colore cæruleo ſubalbicante, odore acuto ſimul & gravi adeò, ut olfactu diſpliceat. Radices bipalmarem longitudinem ſuperant, colore exterius ex rufo nigricante, verùm non omnibus plantis æqualis habetur radicis craſſitudo. Nam aliæ craſſiores, aliæ tenuiores, ut in cæteris etiam plantis plerunq; fit. Veruntamen, quæ ad ſummam craſſitudinem adoleverunt, humani cruris molem æquare ſolent: fibris ubiq; radix referta eſt, quibus in humum defixis, alimentum capeſſit. Interna pulpa aureo colore nitet, rubris quamplurimis intercurſantibus venis. Succo madet copioſo tum croceo, tum purpureo, qui ſuo lentore facilè manum implicat, & colore inficit, dum radices repurgantur, & ſecantur in partes: nam ſimulac fuerint effoſſæ, rizotomi eas repurgant, & ſecant. Cæterùm haud ſtatim à ſectione trajectas filo ſuſpendunt, ne ſuccus guttatim ſtillans deperdatur. Quare ſeriatim particulas ſuper aſſeribus collocant, vertuntq;, ac invertunt, quotidie pluries: hoc enim modo meraſſatus ſuccus non deperditur, ſed in ſua ſervatur radice. Quatriduo deinde tranſacto, particulas funiculo trajiciunt, & ſuſpendunt in umbra, locis apertis, quò tamen ſolis radii accedere nequeant. Siccantur enim hoc modo ventorum flatibus, in libero aere, duorum menſium ſpatio, & deinde negotiatoribus venduntur. Effodiuntur radices ineunte vere, in ipſa prima foliorum germinatione. Ubi autem æſtate radices erutæ fuerint, folioſa exiſtente planta, tanquam evanidæ croceo illo ſucco carent, quo fit, ut viribus infirmiores habeantur. Recentes veneunt vili admodum pretio: ſiquidem plenus currus tribus, aut quatuor argenti drachmis emitur. Quamobrem, niſi plurimi accederent negotiatores, qui Rhabarbarum peterent, illud haud unquam incolæ effoderent in proprium medicamentorum uſum. Sunt qui putent nuſquam, præterquam in hac regione, naſci Rhabarbarum, quòd Indi, & qui Chinam inhabitant Regionem, eò illud emptum accedant. Sed an id verum ſit, cur comprobem non habeo, præſertim cum Rhabarbarum, quod Alexandriam Aegypti comportatur, non ſolùm ex India, ſed ex Aethiopia, & alia fortaſſe Aphricæ plaga deferatur. Cæterùm iis in locis, qui circa Catajum ſunt, haud unquam Rhabarbaro in medicamentis utuntur, ſed tantùm ad ſua ſuffienda Idola, ſuis thymiamatis admiſcent. Recens adeò amarum eſſe ajunt, ut vix deguſtari poſſit. Cæterùm antequàm de Rhabarbari viribus agamus, illud in primis ignorandum non eſt, quòd falſa, ac vana ſit vulgarium, & aliorum quorumlibet opinio, qui ſibi firmiter perſuadent, Rhabarbarum violentum admodum eſſe medicamentum, & quòd propterea à medicis non exhibeatur, niſi in deploratis ferè morborum affectibus. Siquidem (ut inferius clariſſimè patebit) illud haud dubiè tutò & pueris, & utero gerentibus mulieribus omni tempore, & ætate exhiberi poteſt. At qui in eiuſmodi hominum mentibus invaluit hæc inanis opinio: quoniam elapſis temporibus tanta Barbaricæ hujus radicis extitit penuria (æquali enim cum auro pondere vendebatur) ut ad pretii magnitudinem evitandam, eam tunc non dediſſent medici, niſi ubi morbos vel mortis periculo, vel diuturnis languoribus non vacare, certis ſignis conjeciſſent. Quo factum fuit, ut paſſim hac reprobanda opinione ducerentur homines ad credendum quòd in morbis curandis valentiſſimum, imò violentiſſimum omnium medicamentorum eſſet Rhabarbarum. Hujus vires cæteris diligentius, latiusq; deſcripſit Meſues ſic inquiens: Rhabarbarum innocens, clemens, & excellens eſt medicamentum, multas dotes medicamento purgante maximè expetitas complexum. Præcellit in omni genere Indicum, quod recens ſit, colore ſubnigro rufeſcente, ponderoſum, quamvis ſua ſubſtantia rarum, & quod cùm frangitur, rufo, & glauco colore alternante ſpectatur: item quod manſum croceo inficit colore. Adulteratur autem, quod omnino te animadvertere cautius oportet hoc modo. Accipiunt impoſtores Rhabarbari multum, totumq; aqua macerant quinq; diebus, exemptum deinde ſiccant, ſubtractaq; vi, & quaſi anima vendunt. Aquam verò, qua maduit, igne, vel ſole ſimiliter ſiccant, & in paſtillos conformant ad regales uſus. Fraus cognoſcitur, quòd ſyncerum non vehementer adſtringat, ſubſtantia rarum ſit, & colore croceo inficiat. Adulteratum verò contrà ſe habet. Nam coloris interni varietatem amiſit, & ſubnigricat. Calefacit, ac ſiccat ſecundo ordine, etſi nonnulli primo tantùm dicant. Conſtat tum aqueis, tum terreis qualitatibus, quæ adſtringentem ei facultatem tribuunt, & ejus ſubſtantiam conſervant. Eſt & aereis raritatem ſubſtantiæ conferentibus particeps. Nec igneis quidem expers eſt, à quibus amaritudinem, concurrentibus etiam terreis qualitatibus, acquirit. Ac ipſa terreſtris qualitas in imo delitescit: ignea verò in ſublime fertur: quo fit, ut ejus dividantur qualitates cùm aqua, aut vino perfunditur. Operatur autem in obſtructionum affectibus igneis tantùm facultatibus: terreis verò, ubi adſtrictione ſit opus. Omni penitus noxa vacat, daturq; omni tempore, & ætate, adeò ut pueris ætate tenellis, & prægnantibus facilè exhiberi poſſit. Auget Rhabarbari vires caprinum ſerum, vel ſi maceretur in tubi, vel apii, aut plantaginis decocto. Nulli memoria excidat quin ſemper Indicæ nardi tantillum ipſi commiſceatur, cùm maximopere conferat. Addendum etiam ſemper erit vini albi odorati modicum, præſertimq; ubi ad obſtructiones reſerandas paratur: illud præterea memoriæ retinendum eſt, quòd ſcilicet in adulterato nulla dejectoria reperitur facultas. Synceri macerati expreſſio probè convenit, ubi tantùm abſterſione, ac infarctus liberatione ſit opus. Quòd ſi poſt haſce functiones, viſcera adſtrictione roborante eguerint, ipſum quidem in pulverem contritum exhibendum fuerit. At illud quod igne torreſcit, vehementer operatur, ac vehementius comburitur. Purum, ſelectum, ac ſubſtantia compactum, abſq; jactura in tenuem pulverem conteri poteſt. Rarum verò ac laxum minimè, quoniam ex vehementi, ac longiori contritione facilè evaneſcit, ac deperditur. Reſolvitur item ejus vis, cùm aqua, vel vino decoquitur. Dejicit Rhabarbarum non modò bilem, ſed etiam pituitam ipſam. Eiq; propria facultas ineſt cùm abſtergendi, tum etiam roborandi tam ventriculum, quàm jecur & eorum compunctiones amovendi. Clarificat Rhabarbarum ſanguinem, obſtructiones aperit, ac omnis pariter affectus ſanat, quos generant obſtructiones: nempe aquam intercutem, regium morbum, lienis craſitiem, ac diuturnas febres. Sanguinem rejicientibus, ac ejus à qualibet parte manationibus, qualitate ac facultate ſubſtantiæ prodeſt. Datur etiam ab alto devolutis, ruptis & tam internè quàm externè fractis maximo juvamento, præſertimq; ſi vino auſtero drachmæ pondere commiſceatur, addito ſyncera mumiæ momento, ac etiam erythrodani radicis tantundem. Singultientibus opitulatur, dyſenteriam cohibet, præſertim quod igne ſit torrefactum, addito tamen adſtringente vino, & plantaginis ſucco. Vindicatur à carie, & teredine annis tribus, vel quatuor. Verùm ſi cera oblinatur, vel in melle reponatur vel pſyllii ſemine, vel milio ſepeliatur, diutius integrum, & ſyncerum ſervari poterit. Eſt & aliud Rhabarbarum, imò potius pſeudo Rhabarbarum, quod quidam Monachorum Rhabarbarum vocant. Verùm huic genuini Rhabarbari vires non ſunt. Eſt enim (ut mea fert opinio) genuinum Dioſc. Hippolapathum, ut ſuperius ſuo loco latius explicavimus. Non deſunt tamen qui hujus decoctum, aut dilutum ad exolvendum alvum propinent, ſed quo id fiat ſucceſſu ipſi dicant. Præſtat tamen radix contrita ex vino albo meraco pota ad expediendos obſtructos renes, & ad calculum pellendum: quin etiam diebus quadraginta pota contra canis rabidi morſum, ac etiam ſimul vulneri illita. Radix, quæ ῥᾶ, & ῥῆον Græcis: Rhaponticum Latinis appellatur: Arabibus, Raved, ſeu Ravend: Italis, Rhapontico. At Rhabarbarum, Italis Reobarbaro.

Opinio falſa eorũ qui Rhabarbarũ violẽtum dicunt.

Rhabarbari vires ex Meſ.

Adulteratũ Rhabarbarũ noſcendum.

Vires Rhabarb. ut augendæ.

Pſeudo-rhabarbarum.

Nomina.

Rha ſive Rheum antiquorum, quod Rhaponticum Latini vocant, ex Rumicis ſeu Lapathi genere eſſe volunt, eò quod Heſiodi commentator Lapathi radicem Rheum appellari ſcribat. Cum quo aliqui

idem ſtatuunt ipſum Rhabarbarum, ſecuti Arabes: ut qui Rhapontico vim purgatricem tribuant, quæ & Rhabarbaro ineſt: hoc ſi ſit, tum officinarum Rhaponticum, tanquam facultate hac carens, adulterinum erit: quare non deſunt, qui Centaurii majoris radicem, quæ craſſior, multoq; major eſt, pro Rhapontico, quæ minor & tenuior, exhibeant. Sic Cordus Rhabarbarum noſtrum idem genere cum Dioſcor. Rhapontico voluit, quod tantùm loco differat. Alii verò Rhabarbarum à Rhapontico diverſum ſtatuunt: & ſanè videtur Dioſcorides ſuo Rha non Rhabarbarum officinarum, cujus Meſues meminit, ſed Rhaponticam, cujus iconem adjecimus, intelligere. Aſt de his in hiſtoria. I. Rhaponticum folio Helenii incano, C.B. Rha, Rhecoma, & Rhacoma Plinii, Dod. gal. Rhaponticum (nil aliud quàm Rhabarbari ſpecies) Lacu. Caſt. Rha, Dod. fol. Rha capitatum folio Enulæ centaurei majoris facie, Lob. Rha capitatum Helenii folio, Lugd. Rheum antiquis appellatum, ex Lapathi genere videtur, Cæſ. Rhaponticum quartum, Taber. II. Rha & Rheum Dioſcoridis, C.B. Ponticum Rha antiquorum, Adver. Rhaponticum antiquorum, Lob. icon. Rhaponticum verum officinarum, Tab. III. Rhabarbarum à Matthiolo pictum, quem imitatus eſt Tabernæmontanus, hactenus non vidimus: meminit & Alpinus libro de plantis Ægyptiacis. Rhabarbari quod foliis ſit Rumicis latioribus, craſſioribus, lanugine alba obſitis. IV. Adjecimus figuram radicis cujus uſus eſt, quod Rhabar. nomine Lob. in icon. ſuis & ſub Rhabarbaro 3. Tab. propoſuit.

Γεντιανή. GENTIANA. CAP. III.

GEntianæ inventio prima aſſignatur Gentio Illyriorum regi, à quo cognomentum habuit. Foliis partim proximè radicem, juglandi, plantaginive ſimilibus, ſubrubris: partim à medio caule, & præſertim juxta cacumen, paulum diſſectis, caule cavo, & lęvi, digiti craſſitudine, geniculato, & ex intervallis majorib. foliato, binûm cubitorum altitudine: ſemine in calicibus lato, levi, glumoſo, ſatis ad ſphondilii ſemen accedente: radice longæ ariſtolochiæ, longa, craſſa, amara. Naſcitur *in ſublimib. montium jugis, umbroſis locis, aquoſisq;*. Vis radicis excalfactoria, & *adſtringens: contra morſus ſerpentium*, duabus drachmis, cum pipere, ruta, & vino pota auxiliatur. Extracti ſucci drachma, laterum doloribus, & ex ſublimi deturbatis, ruptis, & convulſis prodeſt: *hepaticis, & ſtomachicis*, pota cum aqua ſubvenit radix collyrii modo ſubdita, partus *ejicit: impoſita, ut lycium*: vulneraria eſt, & ulcerum cuniculatim depaſcentium medela. Succus præcipuè eodem effectu prodeſt: oculis inflammatione laborantib. illinitur: pro meconio collyriis acribus immiſcetur. Radix vitiliginem abſterget. Succi extrahendi ratio hæc eſt. Contuſa radix quinq; diebus aqua maceratur: poſtea in eadem tantiſper decoquitur, dum extent radices: & ubi refrixit aqua, linteo excolatur: mox diſcoquitur, dum mellis craſſitudo fiat fictiliq; reconditur.

I. GENTIANA MAJOR. II. *GENTIANA MAJOR, Purpurea. *

Gentianę conſider.

GEntiana planta eſt vulgaris notitiæ, trium eſt generum: major, minor, minima: Major frequentiſſima excelſis Tridentinus montibus provenit, præſertimq; in Ananiis, eorundem montium pratis ac paſcuis, in quorum cacuminibus ſæpius ejus effodi radices brachiali craſſitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gentio Illyriorum rege inventam unde illi nomen, non modò Dioſc. ſed aliorum etiam veterum monumenta teſtantur. Plinio l. 25. c. 7. ea eſt omnium præſtantiſſima, quæ in Illyrico naſcitur, ubi fortaſſe primùm inventa eſt. Gentianæ vires paucis admodum perſtrinxit Gal. l. 6 ſimp. med. ſic inquiens: Herba Gentianæ radix valde efficax eſt, ubi extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione opus ſit, nec-

Gentianę vires ex Galen.

III. GENTIANA MINOR. IV. GENTIANA MINIMA.

sit: nec mirum, si hæc possit, cùm impensè sit amara. Hæc (ut Avicenna ait) excalfacit ordine tertio, siccatq; secundo: Urinam, & menses ciet, & adversus scorpionum ictus cæteris antidotis præstat. Ejus aqua, præsertim quæ vase duplici balnei vapore vitreis organis elicitur, febres (ut ego sapius expertus sum) ab infarctu tum viscerum tum vasorum excitatas, mirificè pellit. Alvi tineas necat, maculasq; in facie qualescunq; detergit, si ea frequentius macula abluantur. Est præterea quædam vulgaris etiam planta, aliquibus CRUCIATA *dicta, quæ non parvam cum Gentiana cognationem habere videtur: quandoquidem & notis, & facultatibus illi plurimùm respondeat. Unde eos non longè aberrare crediderim, qui hanc Gentianam minorem appellaverint. Hæc in incultis præcipuè locis nascitur, secus itinera in montibus, caule rotundo, dodrantali, ac etiam majore, in cacumine rufescente, paribus ferè intervallis ab imo ad summum geniculis intersecto: è quorum singulis alis bina prodeunt folia subpinguia, longa, vulgaris dictæ Saponariæ æmula, & Gentianæ foliolis in summitate erumpentibus similia. Flores, qui purpureo colore nitent, in summo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amarissimo gustu. locis pluribus ab utroq; latere crucis instar perforata: unde illi Cruciatæ nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere duæ aliæ plantæ: sed minor radicibus provenit numerosis, tenuibus, albicantibus, per quam amaris caulibus lentis, humi plerunq; accubantibus: floribus ex cæruleo purpurascentibus, cruciatæ majoribus: & prædictæ radices recentioribus magnis laudibus efferuntur contra pestilentiam, & venenosorum animalium ictus in antidotis addita. Cæterùm ego quidem illud experientia compertum habeo, quòd radice tusa, & ventri emplastri modo imposita, vermes teretes qui in intestinis fuerint, proculdubio necantur: & ulceratæ strumæ sanantur, si iis eodem modo contusa, quæ nuper effossa sit, vel sicca, & in pulverem contrita adhibeatur: cum melle autem illitus, cutis vitia quæcunq;, & maculas abstergit. In summa non desunt, qui asserant, has ea omnia præstare posse, quæ Gentiana, quod ex prædictis facilè probari potest. Ananiensa rura hoc genus ultimum vulgò vocant* PETTIMBORSA. *Ex quo quis conjiciat, si lubet, hanc illis indigenis, corrupta Italica voce Metti in borsa, ideo Pettimborsa nominari, quòd tot viribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumenis asservari mereatur: aut quòd tantùm viribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti, & auri copiam crumenis sint reposituri. Nascitur in collibus, locis incultis, & in campestribus.* Γεντιανὸ, *planta sic Græcis, Gentiana similiter Latinis vocatur: Mauritanis Gentiana Genthiana basilica, seu Basateca: Italis Gentiana: Germanis* Enzianwurtz: *Hispanis, Gentiana: Gallis, Gentiane: Bohemis, Horec: Polonis, Gonyczka. Gentiana minor, Græcis,* Γεντιανὴ μικρὰ, *sive* Γαυρότυπος: *Italis, Gentiana minore: Officinis, Cruciata, Germanis* Kreutzwurtz/Sperenstich/oder Madelgeer. *Gentiana minima, Italis, Gentianella & Pettimborsa: Germanis* Lungenblum.

Aquæ gentianæ facultas Matthiol.

Cruciatæ confidet.

Cruciatæ vires Matthiol.

Pettimborsa.

Metti in borsa.

Nomina.

Gentiana duplex est, alia radice perenni, alia fugaci: utraq; plures differentias obtinet. Illa licet singulis annis flores seminaq; proferat, non tamen interit, sed subsequenti anno ex eadem radice germina protrudit: hæc verò semine dispersò hyeme interit, & ex semine renascitur. Etsi octodecim differentias notaverimus, hic tamen de quinq; differentiis erit sermo. I. Gentiana major lutea, C. B. Gentiana, Brunf. Cord. in Dioſc. & hist. Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lac. Lon. Cæsal. Lugd. Gentiana major, Matth. Ges. hor. app. Lob. Cast. Gentiana major flore luteo, Cam. Gentianæ prima species: Trago. Aloë gallica, Apuleio. Hæc communiter flore est luteo: est & pallido punctis distincto: sic & cæruleo flore. II. Gentiana major purpurea, C. B. Ex radice duos pedes longa, aliquando brachiali crassitudine, in summo divisa caules, aliquando terni, quaterni, quini, & etiam seni prodeunt, quos cingunt folia vulgaribus æmula, sed acuminatiora, flores gerit puniceos seu purpureos, rarius albos: in reliquis cum priori convenit, ut & loco natali: vehementius tamen priore purgare creditur. Dicitur Gentiana punicea, Ges. in Fracto. Gentiana major flore purpureo & prima, Clus. hist. Pann. Gentiana purpureis floribus, Lob. in obs. Gentiana major

alia,Cam. ad Matth. III. Gentiana cruciata,C.B. & Geſ.hor. Herba fullonum,Brunf. Cruciata,Trag. Fuch.(cui & Gentianæ ſpecies) Geſ.hor.Dod.gal. (cui & Chiliodynamis) fol.Lac.Lon.Lug. Gentiana minor,Matth.Caſt.Lob.Tab. Gentiana tertia,Cluſ.hiſt.Pann. Gentiana media,Cam. Cruciata Gentianella, Thal. Vincetoxicum alterum, Cæſalp. Variat hæc quòd altera ſit procumbens & minor: altera erecta & major: flores alterius magis cærulei: & illarum altera radicibus nón perforatis,ita ut tres hujus differentias conſtituere liceat. Subjungit huic Matthiolus duas adhuc ſpecies: majorem & minorem,illam pingit,hanc verò deſcribit,utraq; eodem tempore reperitur,major quidem in humidis pratis, at minor in ericetis & montoſis locis. IV. Gentiana paluſtris,C.B. Gentiana minima,Matth.Caſt.quoad deſcriptionem,non iconem. Calathiana viola in pratis udis,Dod.gal. Calathiana viola autumnalis prima, Geſ. hor. Viola Calathiana ſecunda,Thal. Cruciata ſive Gentiana minima,Lugd. Campanula pratenſis eidem. Gentiana anguſtifolia vel quarta,Cluſ.hiſt.Pann. Pneumonanthe humentibus ericetis proveniens,Lob.Pneumonanthe,Tab.Hæc variat colore floris cæruleo,violaceo,purpureo. V. Gentiana anguſtifolia autumnalis, C.B.Gentiana minor, Matt. quoad deſcriptionem. Pneumonanthe, Cord. in hiſt. quoad deſcriptionem,Lob.Pulmonis floſculi,Geſ.hort.Calathiana viola autumnalis minor, Geſ.hort. Calathiana viola,Dod.in 8.Lug.Viola Calathiana ſive autumnalis,Thal.Campanula autumnalis,Dodonæo fol.Gentiana anguſtifolia ſecunda,Cluſ.hiſt.Pann.Flore eſt cæruleo dilutiore: eſt & nigro, rarius albo.

Ἀριστολόχια. ARISTOLOCHIA. CAP. IV.

ARiſtolochia nomen ex eo ſibi adoptavit,quòd exiſtimetur optimè puerperis opitulari. *Tria ejus genera* traduntur.Rotunda,quæ fœmina vocatur,foliis hederaceis, præſtanti odore cum acrimonia, mollibus,ſubrotundis,multis ab una radice germinibus,prę longisq; palmitibus:floribus candidis,pilei ſimilitudine,in quibus quod rubrum eſt,graviter olet. Longa maſcula appellatur, nonnullis dactylitis: longiora quàm rotunda folio:tenuibus ramulis,dodrantalibus:flore purpureo,graviter olente,qui marceſcens in pyri ſimilitudinem turbinatur. Radix rotundæ in orbem conglobata, rapi modo: longæ verò digiti craſſitudinem, & dodrantis longitudinem implet,nonnunquam paulò majorem. *a* Ambæ colore intus buxeo,guſtu amaro,& gravi. Eſt etiamnum tertia longa, quæ Clematitis vocatur,ramulos habens tenues,refertos foliis ſubrotundis,minori ſempervivo ſimilibus: flores rutæ: radices *b* longiores,tenues, craſſo cortice, odoratoq; veſtitas, privatim unguentorum ſpiſſamentis convenientes. Rotunda cæteris venenis reſiſtit. Longa verò adverſus angues, & venena, drachmæ pondere ex vino bibitur,& illinitur. Pota cum pipere,& myrrha menſes,partus,& omnia vulvarum onera ejicit: eadem efficit ſubdita in peſſo. Rotunda ad eadem pollet: inſuper ſingultibus,ſuſpiriis,horroribus,lieni,convulſis,laterum doloribus,pota cum aqua,ſingulariter auxiliatur. Aculeos & ſpicula extrahit: oſſium ſquamas illitu adimit: ulcera putrida exeſt,& ſordida expurgat: cava cum iri,& melle explet: gingivas,& dentes extergit. Clematitis ad eadem pollere creditur: viribus tamen inferior eſt.

a Cat. & Meum ἀμφότερα δὲ πὶ πολὺ πυξοειδῆ ἐνδέχεται. i.e. ambę autem plerunq; buxeo intus ſunt colore.

b Oribaſ. μακραὶ δὲ εἰσὶ μάλιστα. i. longiſſimæ.

I. ARISTOLOCHIA LONGA.

II. * ARISTOLOCHIA longa vera. *

Ariſtolochiæ conſideratio.

ARiſtolochiæ,quam officinæ Ariſtologiam vocant,tria ſtatuuntur genera,nempe rotunda,longa,& clematitis. Hæc rara admodum,& paucis nota: illæ verò omnibus ferè rei herbariæ ſtudioſis notiſſimæ. Quæ rotunda vocatur,etſi non ubiq; in Italia proveniat,tamen in Apulia monte Gargano & agro Goritienſi plurima,pulcherrimaq; naſcitur præſtanti odore.

Longa

Longa vera provenit in Italia: sed tantùm in Apulia & Calabria. Utraq; flores edit in toto ferè caule, oblongos, & ex parvo capitulo in auriculæ modum desinentes, graveolentes, subluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpurascentes, è quibus oriuntur fructus, qui in longa pyri imaginem referunt, suntq; juglandib. longè majores: in rotunda verò rotundiores, paulòq; minores spectantur. Quæ in re non potui non maximè Plinium admirari, quòd l. 25. c. 8. utramq; ferre bacculas parvas veluti cappares tradiderit, nisi quis illud dixerit quòd Plinio contigerit Aristolochiæ utriusq; fructus vidisse, priusquam ad summum adolevissent. Sed certè is eodem in loco excusari, meo judicio, non potest, quin manifestè hallucinatus, & Græci sermonis non admodum peritus deprehendatur, cùm Aristolochiæ nomen dedisse gravidas tradat. Quandoquidem non ab utero gerentibus mulieribus, sed à puerperis Aristolochia (ut Dioscorides scribit) id nominis sibi comparavit. Cujus rei non modò indicium præbet nomen ipsum ἀριστολοχίη quod nil aliud denotat, quàm optima puerperis, non (ut Plinius inquit) gravidis: sed etiam ipsius facultas, quæ ad remorantes à partu secundas, mensesq; ciendos magnopere commendatur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus proculdubio exitiale potius, quàm salubre medicamentum, cùm ea sanè omnia, quæ secundas, & menses educunt, fœtum etiam trahant, & quandoq; interficiant, præsertim cùm fuerint amara Aristolochia modo. Nec minus præterea Leonicenum virum alioqui nostræ ætatis doctissimum, satis admirari possum, quòd dum nimio fortasse aliorum errata corrigendi studio, vel aviditate ductus, de cyclamino, & Aristolochia Plinium accusat, in eandem, in quæ Plinius foveam ceciderit, asserens cum Plinio Aristolochiam à prægnantibus sibi nomen adinvenisse. Quod ne sine auctore pronunciasse videretur, Dioscoridem quidem adducit, sed ejus historiam, quantum equidem sentio, corrumpit, ac pervertit. Sunt è recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Mesuem commentaria edidere, qui sibi certò persuadent, eam esse Dioscoridi Aristolochiam clematitim, quæ officinis omnibus passim longa cognominatur: argumento, quòd hæc radices proferat admodum longas: & sarmentorum modo prætenues. Quin & ut suam tueantur ac magis roborent sententiam, hoc in loco Dioscoridis codicem omnino depravatum esse contendunt: & ubi vulgata lectio habet, πλωτὰ ἔχουσα λεπτὰ, φύλλοις ὑποστρογγύλοις, ἀειθαλοῦς μικρᾶς ἑρπούσῃ, hoc est ad verbum, ramulos habens tenues, foliis subrotundis, sempervivo parvo similibus: non ἀειθαλοῦς μικρᾶς, sed ἀσάρου μικροῦ, quòd asaro parvo similia sint folia, legendum estundis, sempervivo parvo similibus: non ἀειθαλοῦς μικρᾶς, sed ἀσάρου μικροῦ, quòd asaro parvo similia sint folia, legendum esse censent. Horum sanè sententiam nunquam probare potui, neq; probandam arbitror, pluribus cùm rationibus, tum auctoritatibus adductus: quandoquidem Oribasii lectio aliter non habet, quàm communis hæc Dioscoridis, nec aliter legunt Serapio, & Avicenna. Id quod manifestè ostendit, hoc in loco Dioscoridi nullam subesse mendam. Adde, quòd cùm unum tantùm Dioscoridi sit asarum, nec minoris asari is usquam, quòd legatur, meminerit, absurdum sanè videretur, quòd minori asaro Aristolochiam clematitim comparasset. Accedit & alia ratio, quòd cùm vulgaris Aristolochia longa rutæ flores non edat, & folia Asari longè majora, clematitis esse non potest. Præterea si Dioscoridis lectionem accuratius perpendamus, nil aliud esse videtur longa officinarum, quàm longa Dioscoridis: aut fortasse ejus species, cujus nulla, quod extet, ab antiquis facta sit mentio. Quippe quòd proferat hæc folia longiora, latioraq; quàm rotunda: ramulos dodrantales: florem graviter olentem, qui fructum edat pyri modo turbinatum. Nam quòd fructum ferat clematitis non scribit Dioscorides: nec folia longa, lataq; vulgaris habet Aristolochia, sed subrotunda & minori sempervivo similia. At si contra dixerit quispiam, longam vulgarem Dioscoridis longam non esse quoniam flos illi purpureus non sit, sed melinus, & radix non palmaris, nec digiti crassitudine, sed longior admodum, & longè tenuior. Huic facilè responderi poterit, id locorum regionumq; varietate evenire posse, & quòd natura cum florum coloribus in quamplurimis ludat: quodq; vidimus etiam nos Aristolochiæ longæ plantam à Calabris allatam radice (ut in theriacis scribit Nicander) cubitali longitudine, pollicari crassitudine: cui folia erant, quæ à nostrate longa nullo discrimine differebant. At hæc Clematidis radix Dioscoridi, & Plinio crasso contegitur

Plinii & Leonicenilapsus.

Leonicenus arguitur circa nomen Aristol.

Opinio quorundam reprobata.

III. ARISTOLOCHIA longa.

* IV. ARISTO. PISTOlochia. *

cortice: quod tamen in longa officinarum, noſtrateq; non viſitur, cùm tenui cortice perpetuò veſtiatur, odore potius gravi, quàm odorato. Quamobrem inclinare nunquam potuit animus, ut crederem, Ariſtolochiam longam, cujus hic effigiem appinximus, eſſe clematitim. Sed potius eo deductus ſum, ut ſuſpicarer hanc fortaſſe eſſe Piſtolochiam ſic Plinio vocatam, quòd & ipſa puerperis commendetur. Nam præterquam quòd hac illi quarto Ariſtolochiæ generi aſſignetur, tenuior eſt, quàm clematitis, denſis radicum capillamentis, junci plenioris craſſitudine. Illud mihi ſuſpicionem auxit, quòd viderim etiam præter hanc aliam, quæ radice palmari, & craſſitudine digitali conſtabat: ſed in omnibus aliis partibus alteri adeò perſimilis, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & ſtudioſi, & peritti, quib. perſuaſum eſt, non tamen ſine aliqua ratione, quòd Ariſtolochiæ longæ præter clematitim duo habeantur genera: quarum altera ſit radice (ut Dioſcorides inquit) digiti craſſitudine, & dodrantis longitudine: altera verò tenui ac longiore, quæ (ut ajunt) ab Andromacho & Gal. lib. 1. de antidotis ἀριστολοχία λεπτὴ hoc eſt Ariſtolochia tenuis appellatur: quin & hanc affirmant eam longam eſſe, cujus hic imaginem exhibuimus, cujuſq; paſſim eſt uſus. Quo fit, ut pro certo exiſtiment hanc eſſe eam Ariſtolochiam, quæ in Andromachi theriacam addi debeat, Andromachi junioris, & Damocratis teſtimonio innixi, quòd ii in theriaces compoſitione hujuſce tenuis tantùm meminerint. Id quod (ut dicunt) præ ſe ferre videtur, alterum etiamnum ipſius Ariſtolochiæ longæ genus eſſe præter clematitim, radice conſtans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatum fuiſſe putant à Galeno lib. ante citato, ubi docens quomodo nonnulla, quæ ab Andromacho ſeniori obſcurè tradita ſunt, explicari debeant, ita ſcribit: Si quid adhuc aliud ſupereſt, quod minus dilucidè ſit ab Andromacho ſeniori elegiacis verſibus dictum, planum fiet theriacam legentibus ab ejus folio ſoluta oratione deſcriptam. Quod enim ille Cecropium mel obſcurius appellat, id Atticum apertè nominat. Centaurium ille nulla adhibita diſtinctione in carmine pronunciat, hic verò in proſa tenue apponit, eò quòd aliud quoq; centaurium extet craſſum appellatum. Idem & in Ariſtolochia fecit, cùm præter tenuem Ariſtolochiam, alia quoq; reperiatur, quæ craſſam radicem habeat, & rurſus tertia, quæ rotundam: hactenus Galenus. Quibus nimirum verbis illi credunt ſuam ſatis firmaſſe ſententiam. Sed ego quidem aliter ſentio, ut qui putem, Ariſtolochiam tenuem non aliud Andromacho & Galeno fuiſſe quàm clematitim cognominatam. Etenim ut omittam, quòd Dioſcorides & Galenus non plura, quantum invenerim, quàm tria Ariſtolochiæ genera commemorant, nempe rotundam, longam, & clematitim: clematitis privatim à Dioſcoride Ariſtolochiæ longæ ſubſcribitur, & quodammodo ejus ſpecies conſtituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Ut hinc facilè nobis liceat conjicere, Andromachum & Galenum non aliud ſupradicto loco per tenuem Ariſtolochiam intellexiſſe, quàm clematitim. Adde quòd ſi ad omnium qualitates, & facultates ſpectes, ſanè clematitis dignior eſt, quæ in theriacam recipiatur. Hac enim radicem habet Dioſcoride teſte cortice odorato veſtitam, unguentorum ſpiſſamentis convenientem. Plinius deinde l. 25. c. 8. clematitim cæteris prætulit his verbis: Tertium longiſſimæ tenuitatis, vitis novellæ, cui ſit præcipua vis, quæ clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Et paulo poſt idem ait: Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radice tenuioriq; gratior: hac ille. Quibus utiq; adſtipulari videtur etiam Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ubi de Ariſtolochiarum viribus diſſeruit, ut infra patebit in earum commentatione. Quare non eſt, meo quidem judicio, aſſerendum, quod ariſtolochia λεπτὴ Andromacho & Galeno ſit aliquod quartum Ariſtolochiæ genus ita vocatum: quandoquidem λεπτὴ hic nullum facit per ſe genus: neq; ſolùm tenuem indicat, ſed etiam minorem: atq; certè in longarum genere hujuſmodi eſt clematitis. Cæterum ſi Ariſtolochia Græcis λεπτὴ nominata, eſſet aliud genus per ſe, neceſſariò ſtatuendum foret eſſe tertium quoq; centauri genus præter magnum & minus, quod peculiariter Græcis λεπτὸν vocatur. Sed hoc dupliciter falſum eſſe convincitur. Primò quòd apud Dioſcoridem, Galenum alioſq; antiquiores, qui de plantarum hiſtoria ac viribus ſcripſerunt, nuſquam plura, quod equidem legerim, quam duo centauri genera ſcripta reperiantur, ſcilicet majus & minus. Secundò quòd conſtet, Plinio lib. 25. cap. 6. centaurium cognomine leptum nullum per ſe genus eſſe, ſed ea appellatione illud tantùm centaurium deſcribi, quod à Dioſcoride & Galeno minus appellatur: quinetiam idem de hujus centaurii viribus ea omnia tradidit, quæ illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot verbis opus erat, quibus noſtram tueremur, & aliorum refelleremus ſententiam? cùm huic difficultati ſatis ferè facere poſſint verba ipſius Dioſcoridis, quib. Ariſtolochiæ clematitidis radices expreſſit in hunc modum: ῥίζας μακροτέρας (μακροτάτας, quod eſt longiſſimas legit Oribaſius) λεπτὰς, id eſt, radices longiores, tenues. Ut vel ex his intelligi poſſit, haud abſurdum eſſe, quòd aliquis Ariſtolochiam clematitim etiam tenuem nominet, quemadmodum ab Andromacho ſeniori, & junioris vocatam fuiſſe exiſtimamus. Ex his itaq; omnibus colligendum eſſe arbitror, quòd Ariſtolochia tenuis dicta ab Andromacho, non ſit genus diſtinctum ab aliis, ſed eadem cum clematitide & quòd ſub Ariſtolochiæ tenuis nomine clematitim intellexerint Andromachus & Gal. Erit igitur mea quidem ſententia, Ariſtolochia clematitis, ut pote tenuior, odoratior, & præſtantior, in theriacæ comp. addenda: non autem illa longa, quam hic depictam dedimus. Quæ tamen à nobis, fortè rectius, Plinii Piſtolochia cenſetur, ut ſupra dictum eſt: aut certè aliud Ariſtolochiæ genus veteribus incognitum. Veruntamen Fuchſi. ſuis de plan. hiſt. commentariis, aliam plantam Piſtolochiam putat: quæ tamen (ejus pace dixerim) à Plinii piſtolochia prorſus abhorret. Eſt enim Piſtolochia Fuchſio mollis in univerſum planta, quæ vere primo unà cum Chelidonio exoritur, & Majo, vel ad ſummum Junio contabeſcit. Creſcit hæc tenellis, ſubalbidiq; foliis coriandro, vel ranunculo primi generis proximis: radice tuberoſa, inferiori parte ſeſili, ſuperiori verò monticuli inſtar elata, intus ubiq; concava, nigro exterius cortice, buxea interius pulpa, odore Ariſtolochiæ, & guſtu amara. Quapropter Germanis hæc, quòd vera Ariſtolochia rotunda ſint deſtituti, ejus vicem infeliciter explet. Non tamen ob id cenſendum eſt hanc eſſe piſtolochiam, quæ à Plinio deſcribitur. Siquidem hæc illi tuberoſa, & manu radice non conſtat: ſed clematitide tenuior eſt, denſis (ut dictum eſt) radicum capillamentis, junci plenioris craſſitudine. Sed rectius, verius q; quantum equidem ſentio, dici poſſet, hanc plantam eſſe Plinio fumariæ alterum genus, quod ab eo l. 25. c. 13. his depingitur verbis: Alia eſt Capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo: naſcitur in hortis, & ſegetib. De hac etiam Aetium locutum fuiſſe exiſtimaverim l. 10. c. 11. in curatione obſtructi jecinoris, ubi Chelidonii Capni meminit, eo quòd (ut diximus) unà cum chelidonio primùm erumpat hirundinum adventu, ut l. 4. latius diſſeremus, ubi conſulto fumariæ hiſtoria tractabitur. Porrò quòd hujus plantæ radix Ariſtolochiæ vicem ſupplere poſſit, atq; in hujus penuria illa uti liceat, ad notatum reliquit Fuch. in l. de compon. medic. quem nuper locupletatum edidit, in theriaca diateſſaron. Attamen ſi Gal. ſequi volumus, pro Ariſtolochia rotunda longam ſubſtituemus. Ariſtolochiæ genera memoriæ prodidit Gal. l. 6. ſimp. med. ubi eorum vires explicavit iis verbis: Ariſtolochiæ radix ad medicationes utiliſſima eſt amara & ſubacris. Sed ex illis omnium ſubtiliſſima eſt rotunda, ad omnia efficacior. Aliarum verò duarum, quæ Clematitis appellatur, fragrantior eſt. Itaq; ea ad unguenta tuuntur unguentarii: ſed ad ſanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quàm rotunda, ſed nec ipſa inefficax eſt: verum abſtergendi, atq; excalfaciendi potentiam poſſidet, minus quidem quàm rotunda abſtergit. ſed non minus calfacit, imò forſan plus quoq;. Itaq; in quibus uſus eſt modicæ abſterſionis, commodior eſt longa, puta in carnium exulcera-

Piſtolochia.

Alia opinio refutata.

Ariſtolochia triplex Gal.

Ariſtolochia tenuis eſt clematitis.

Ariſtolochia tenuis Galeni quartũ genus non eſt.

Fuch. opinio rejecta in Piſtolochia.

Fumaria altera Plinii.

Ariſtolochiæ vires ex Gal.

ceratio-

erationibus & fomentationibus uteri. At in quibus craſſum humorem validius extenuare oportet, illic uſus eſt rotundæ. Proinde dolores ab infarctu, aut craſſitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & ſpicula extrahit, & putredines ſanat, & ſordida ulcera repurgat, ac dentes gingivaſq; candidas efficit. Auxilio eſt & aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus podagricis, ſi cum aqua bibatur: tum ruptis, & convulſis, ut ſi quod aliud medicamentum, idonea eſt: hactenus Gal. Ariſtolochiæ vim purgatoriam meſſe (quod tamen ſilentio præterierunt Dioſc. & Gal.) author eſt Meſues, qui ita ſcribit: Ariſtolochiæ radix pituitoſos per inferna ducit humores, atq; etiam, ut nonnulli aſſerunt, biliosos. Pulmonem, ac pectoris particulas ab humorum lentore, ac putredine efficaciter mundat: cujus rei indicium eſt, quòd aſthmaticis maximum adferat juvamentum. Quæ Græce ἀριστολοχίαι: Ariſtolochia quoq; Latinè dicitur: Arabicè, Zaraund, Maſmocra, ſeu Zaraued: Italicè, Ariſtologia: Germanicè, Oſterluecey: Hiſpanicè, Aſtronomia: Gallicè, Fortelle, aut de la Saraſine: Bohemicè, Podrazec: Polonicè, Kokornak, id ugu. Ariſtolochia longa. Græcis, ἀριστολοχία μακρὰ: Italis, Ariſtologia longa.

Vires ex Meſue.

Nomina.

Ariſtolochiam à muliere inventâ ſcripſiſſe Ariſt. Nicandri ſcholiaſtes tradit, ſiquidem partus dolorib. opituletur. Hæc rotunda eſt, longa, clematitis, & piſtolochia. I. Ariſtolochia rotunda flore ex purpureo nigro. C.B. Ariſtolochia rotunda, Matt. Dod. gal. (cui & fœmina) & fol. Cord. in Dioſ. Geſ. hor. Lob. Caſt. Cluſ. hiſt. Hiſp. Lugd. Ariſtol. rotunda vera, Trag. Lon. Cam. Ariſtol. prima, Cæſ. Ariſtol. fœmina ſive rotunda, Lugd. Hæc flore eſt ex purpureo nigro: habetur & altera flore ex albo purpuraſcente, ſed foliis & fructu à priori differens, cujus plures ſpecies inveniri auctor eſt Anguillara opin. duodecima. II. Ariſtol. longa vera, C.B. & Cam. Ariſtol. longa, Matth. quoad deſcriptionem, non iconem. Geſ. hor. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. Adver. Lob. Cluſ. hiſt. Hiſp. Cam. in Matth. Lugd. Ariſtol. altera radice pollicis craſſitudine, Cæſ. hujus duas ſpecies Cluſ. hiſt. Hiſp. præpoſuit. III. Ariſtol. clematitis prima, C.B. & Cluſ. hiſt. Hiſp. Ariſtol. Brunf. Ariſtol. longa, Trag. Matth. quoad icon. Fuch. Lon. Caſt. (cui & mas & dactyli tes) Lug. offic. Ariſtol. longa vulgaris vel major, Cam. in Matth. Ariſtol. longa altera, quæ clematitis veteribus. Cord. in Dioſc. Ariſtol. clematitis, Dod. gal. Geſ. hor. Lob. Tab. Ariſtol. Saracenica, Dod. fol. Lug. Ariſtol. altera radice tenui, Cæſ. Hæc ex radice longiuſcula, mediocris craſſitudinis, flava buxei coloris, odorata, amara, ſerpente & multipliciter ſeſe propagante, caules emittit cubitales & altiores, & nonnunquam rectè aſſurgentes, circa quos folia ampla, venoſa, hederæ aut aſari forma, longioribus pediculis quàm in reliquis ſpeciebus donata: flores ſunt oblongi concavi, una parte prominentes, ſublutei, quibus ſuccedunt fructus turbinati pyrorum inſtar, qui ſemina triangularia lata membranis interſepta continent. Paſſim in Germania, ut in vineis Alſatiæ, Belgio, nec non & in Italia & alibi reperitur: in hortos ſemel translata, vix extirpari poteſt, cum ex quantulacunq; radiculæ parte germen emittat. Inſigniter amara & calida non minus quàm longa, cujus ſuccedaneum abſq; errore eſſe poteſt: & potentia reliquis ſimilis. Hæc quoq; duplex monente Cluſ. aliisque. IV. Ariſtol. piſtolochia dicta, C.B. Hæc ex radicibus copioſis tenuibus, junci plenioris craſſitudine, buxei coloris tam in obliquum quam rectum ſparſis, cauliculos emittit pedales, anguloſos, ſtriatos, ramoſos, quib. folia lata hederacea nigra, rugoſa, & aliquantulum in ambitu ſinuoſa, partim nullis, partim breviſſimis petiolis annectuntur: flos rotundæ ſimilis, minor tamen & nigrior, interdum ex herbido luteus: fructus ſuccedunt rotundis ſimiles, ac minores, qui dum maturuere ea parte qua pediculo adhærent, dehiſcunt, quibus ſemen fuſcum incluſum. Provenit ſponte in Narbonenſis Galliæ olivetis, & petroſis Hiſpaniæ. Excalfacit & ſiccat, minus tamen intensè. Plinius commendat in convulſis, contuſis ex alto præcipitatis, ſi radix ex aqua bibatur. Semen etiam in pleuriticis commendatur. Dicitur Plinio Piſtolochia, quam πολύῤῥιζον à numeroſis radicis capillamentis cognominari lib. 25. c. 8. ſcribit. Piſtoloc. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Cluſ. hiſt. Hiſp. Cam. ad Matth. Lugd. Caſt. Ariſtolochia Polyrrhizon, Adver. Lob. Ariſtol. altera quæ plures ſpargit radices. Cæſ.

Γλυκύῤῥιζα. DULCIS RADIX. CAP. V.

DUlcis radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticoſa eſt ramis binûm cubitorum altitudine aſſurgentibus: foliis lentiſci, denſis, pinguibus, tactuq; gummoſis: flore hyacinthi: fructu pilularum platani magnitudinis, aſperiore, qui ſiliquas lentium modo habet *a* rufas, & parvas: radicibus longis, ut gentianæ, *b* coloris buxei, ſubacerbis, & dulcibus: quæ denſantur in ſuccum, lycii exemplo. Is in arteriæ ſcabritia efficax habetur: verum oportet, ut linguæ ſubditus eliqueſcat: *c* æſtuanti ſtomacho, thoraci, ac jecinori convenit:: ſanat veſicæ ſcabiem, & renum dolores, cum paſſo potus: idem eliquatus ſitim ſedat: vulneribus illitus accommodatur: commanducatus ſtomacho prodeſt. Recentis radicis decoctum ad eadem convenit. Ejuſdem farina pterygiis commodiſſimè inſpargitur.

a Meum πυῤῥὰς καὶ μικρὰς ſulvas, longas
b Ca. κιτρίσδες. i. e. fulvo colore.
c Meum add. μετὰ ὄξους καὶ ψυχρόν. i. medium autem inter caliditatem.

Dulcis radicis confidetatio.

DUlcis radix quam Græci Glycyrrhizam, & officinæ Græcum nomen corrumpentes, vel potius Barbaros ſecutæ, Liquiritiam vocant, & Hetruſci vulgo Regolitia, planta eſt paucis non cognita. Sed revera duûm eſt generum. Namq; altera frugifera eſt, altera ſterilis. Abundat hac Apulia præſertim Gargano monte, unde quotannis ſuccus in paſtillos condenſatus ad nos convehitur, & radicum quàm plurimum. Viſitur etiamnum in viridariis pluribus locis in Italia, non modò ad ſpectaculum ſata: ſed & ad medicamentorum uſum. Siquidem radix recenter effoſſa, ſicca longè magis præſtat & ornatior in medicamentis habetur. Caterùm frugifera, quam hic deſcribit Dioſcorides, copioſa in Germania naſcitur in Bambergico agro, non longè à Norimberga, ac etiam (ut audio) nonnullis aliis quibuſdam locis. Hac itaq; fructum profert (ut Dioſcorides inquit) pilularum platani magnitudine, & quandoq; majorem, aſperiorem q;, hirſutum, valvulis lentium modo puſillis ubiq; ſtipatum ipſiſq; hirſutis, & tenuibus obductis aculeis, colore in atrum flaveſcente. Hanc primùm ad me miſit Joannes Heſſus, Medicus Norimbergenſis, vir quidem rei plantariæ haud imperitus: nam antea nuſquam à me viſa eſt. Sed non poſſum non valde admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numeraverit plantas lib. 22. c. 9. ſic inquiens: Glycyrrhiza ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, pinguibus, tactuq; gummoſis. Et lib. 21. cap. 15. dum catalogo quodam aculeatas commemorat ſtirpes: Spinoſarum, inquit, multa ſpecies. In totum ſpinoſa eſt aſparagus, ſcorpio, nullum enim folium habet. Quædam ſpinoſa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza & urtica. In eum enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas: hac ille. Quo fit, ut ſine controverſia dici poſſit, Plin. Glycyrrhizam minimè noviſſe, cùm certè nuſquam gentium, quod equidem ſciam, aculeatis foliis proveniat, ſed (ut Dioſc. ſcribit) lentiſci amulis denſis, pinguibus, tactuq; gummoſis. Cujus erroris cauſa illud facilè eſſe potuit, quòd ſui potius Græci codicis fidem ſecutus fuerit, quam rei veritatem, in quo fortaſſe facili, lubricoq; librariorum non advertentium lapſu ἰχίνῳ pro σχίνῳ, ſcriptum legebatur, vel quòd Græcæ linguæ non exactè peritus vocabulorum, vocumq; ſimilitudine deceptus (ut alibi quandoq; demonſtravimus) Plinius in hoc

Plinii lapſus aculeatam dicentis Glycyrrhizã.

I. GLYCYRRHIZA.

II. GLYCYRRHIZA ALTERA.

in hoc erraverit. Nam hujusce modi opinio adeò firmiter veritati cohæret, ut facile ii quoq; deprehendi possint a veritate desciscere qui credunt Glycyrrhizam olim spinis fuisse præditam, sed mangonio longi cultus edomito rigore spinarum aculeos amisisse & tandem mitigatam esse: cùm ea etiam quæ hoc ævo sponte per se nascitur, nullibi aculeata spectetur. Dulcis hæc radix à Theoph. l. 11. c. 13. Scythica appellatur, eo quòd Scythæ hac contenti absq; alio aliment. præsidio decem duodecimq; dies degant. Nam (ut idem testatur) circa Mæotim paludem plurima nascitur. Abstergit, mundat, lævigat mulcetq; dulcis radix humorum acrimoniam: quare ardoribus urinæ mirificè auxiliatur. Mansa radix, & præsertim quæ recenter fuerit effossa, non solùm sitim, sed etiam famem sedat, servatq; vires diebus pluribus, idem facit concretus succus, in ore retentus, quousq; eliquescat. Pectus & pulmones juvat, ideoq; datur utiliter suspiriosis, phthisicis, tussientibus, & pleuriticis. Glycyrrhizæ meminit Gal. lib. 6. simpl. med. sic inquiens: Hujus fruticis radicum succus in primis utilis est, similiter ut ejus radices dulcis, cum levi quadam adstrictione. Proinde asperitates lenire potest, nec modò in arteria, verùm etiam vesica scabra, idq; temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit sanè natura ejus familiaris nostræ temperaturæ: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed cùm adstrictio quædam adjuncta sit, universum ejus temperamentum, quantum ex caliditate, & adstrictione est, tepidæ potissimum caliditatis fuerit quàm proximè accedens ad symmetrum, sive temperatum. Porrò quoniam temperie quoq; humidum est quod modicè dulce est, jure sanè etiam sitim extinguens medicamentum est, nimirum modicè humidum simul & humana natura frigidius. Refert Dioscor. radicem siccam ad lævorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium. Γλυκύῤῥιζα *sic Græcis dicta Latinis Glycyrrhiza, & dulcis radix appellatur: Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germanis, Leckritz, sive Sueßholtz: Hispanis, Regaliza: Gallis, Reclisse, seu Regalisse: Bohemis, Lekorice: Polonis, Lachritcya.*

Scythica Theoph.

Glycyrrhizæ vires Matt.

Glycyrrhizæ vires ex Galeno.

Nomina.

Glycyrrhiza duplex habetur & quidem utraq; fructifera, altera quidem fructu aspero, ex plurimis siliquis conglobatis, ut auctor est Dioscor. quæ Italica est: altera siliquosa quæ vulgatior est. I. Glycyrrhiza siliquis echinatis, C.B. Dulcis radix, Matth. in compen. Glycyrrhiza, Matth. in magnis figuris. Lac. Cæs. Glycyrrhiza cum fructu, Matth. edit. penul. Glycyrrhiza vera Dioscor. Dod. gal. & fol. Glycyrrhiza Italica, Ges. hor. Glycyrrhiza echinata Dioscor. Lob. Lug. (qui duas habet figuras, alteram subrotundis, alteram oblongis foliis) Tab. II. Glycyrrhiza siliquosa, C.B. & Lob. Liquiricia, Brunf. Dulcis radix, Trag. Ges. hor. Glycyrrhiza, Brunf. in 4. Fuch. Cord. in Dio. & hist. Ges. hor. Lon. Glycyrrhiza Germ. Dod. gal. Glycyrrhiza vulgaris, Dod. fol. Cam. in Matth. Glycyrrhiza lævis, Lac. Glycyrrhiza altera, Matth. edit. pen. Glycyrrhiza non echinata, Lugd. Glycyrrhiza nostras, Cam. cujus cùm non detur à Mat. descriptio, talis esto: Hæc suffruticem æmulatur, & ex radicibus sarmentosis prælongis, tenuibus, foris nigricantibus intus buxei coloris, sub terra latè per transversum, & obliquum repentibus, dulci succo præditis, virgę exsurgunt bicubitales & altiores, lignosæ, teneriores tamen quàm in præcedenti, rotundæ, striatæ, circa quas folia oblonga alata, ex multis sibi invicem oppositis collecta, glutinosa, majora & virentia quam in priore: flores in summitate velut in spicam, ut in Vicia, digesti, exigui, purpurascentes: quibus succedunt siliquæ non in orbiculum collectæ, nec asperę aut hirsutę, sed singulæ singulis pediculis adhærentes, aliquanto spacio à se invicem distantes, lęves & Lentium siliquis similes, quibus semina parva inclusa. Hæc cùm rarius floreat, idcircò sterilis quibusdam, sed malè censetur. Copiosa hæc in agro Bampergensi, in hortis etiam Germaniæ & Belgii colitur. Temperatè calida & humida est, magis tamen recens, quàm arida humectat: cortex cùm amarus sit, idcircò abraditur. Quæ Dioscor. & Gal. suæ tribuunt, hæc etiam præstat & efficacius. Ad omnes thoracis morbos utilis est, leniendo, maturando, expectorando: in universum omnibus malis ac acribus, salsis, & mordacibus humoribus enatis, occurrit.

Κατάγειον

Κενταύριον μέγα. CENTAURIUM MAGNUM. CAP. VI.

CEntaurium magnum folia habet juglandis, oblonga, viridi brassicarum colore, serrata in ambitu: caulem, ceu rumicis, binûm, aut ternûm cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita, ceu papaverum, in rotunditate oblonga. Flos cæruleus: semen cnico simile, ceu laneis quibusdam involutum. Radix crassa, gravis, solida, tripedalis, succo prægnans, cum adstrictione aliqua, & dulcedine acris, & rubescens. a Amat solum pingue, & apricum, ac sylvas, & colles. Copiosissima est in Lycia, & Peloponneso, in Arcadia, Helide, & Messenia, pluribusque locis circa Pholoen, Lyciam, & Smyrnam. Radix convenit ruptis, convulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, veteri tussi: sanguinem expuentibus, drachmis duabus trita datur, si febris sit, in aqua, cæteris in vino: item ad tormina, & vulvæ dolores. Ramenta ejus in collyrii formam vulvæ subdita, menses, atq; partus extrahunt. Succus eadem præstat. Vulneribus prodest: nam recens tusa, aut arida ante madefacta, ea glutinat, & conjungit. Carnes coalescunt, si tusa simul decoquatur. In Lycia succum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

a Addit Ca. ἐμφύεται δὲ καὶ ἐν χερσὶ ὁμοίως. i. similiter autem & succus rubens. Et idem habet Meũ.

CENTAURIUM MAGNUM.

CEntaurium magnum (ut in Rhapontico superius diximus) nil aliud, mea quidem sententia est, quàm illa insignis admodum radix, quam præterita super ætas Rhapontica esse credidit: quamq; etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis superioris ætatis errare malunt, quàm cum peritis recentioribus vera cognoscere simpl. med. Cæterùm contendat licet Musa Ferrariensis medicus clarissimus, radicem, qua Rhapontici loco plerunq; officinæ utuntur, Centaurii magni radicem non esse, is tamen hac in re decipi (pace ejus dixerim) manifestè deprehenditur, cùm ea radix, quæ vulgaribus Rhapontici vicem explet, omnibus sanè notis Centaurium magnum repræsentet. Quippe quòd crassa sit, gravis, compacta, tripedalis, & rubeo succo prægnans, qui gustui non modò quadantenus sit acris, sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis, quinetiam (ut nos quoq; observavimus) striata, & funiculi modo contorta, Adde quòd & folia, caulis, capitula, flores, & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Dioſc. & Gal. memoriæ prodidere. Ea, quæ hodie ad nos convehitur, Gargano præclarissimo Apuliæ monte numerosa nascitur: quin & in aliis Italiæ locis, nempe in Veronensi agro, Baldo monte, quem Benaci alluit unda, sed infirma radice, si ad Apulam compares. Non desunt præterea hac tempestate rei herbariæ ignari nebulones, qui bonis quibusdam seplasiariis persuadere conentur, eam plantam esse Centaurium magnum, quæ in aquosis provenit, caule quadrato, bicubitali: foliis salicis modo longis: flore rubenti, spicato, quam quidam pro Lysimachia accipiunt. Neq; alio, quod sciam, argumento nituntur, quàm quòd hæc planta flore sit rubro, & caule quadrangulari, quemadmodum & Centaurium minus. Sed quantum isti hallucinentur, quantaq; in erroris caligine versentur, ii quidem judicent, qui in stirpium historia multum studii, & temporis consumpserunt. Porrò utriusq; Centaurii uno tantùm capite mentionem facit Mesues: sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non sit, si à nonnullis ætatis nostræ diligentissimis rei herbariæ inquisitoribus acriter fuerit accusatus. etsi novus quidam Mesuis ipsius commentator frivolis satis argumentis, horum doctissimorum virorum censuris refragari nitatur, in tam aperto illius errore. Quin etiam Avicenna, qui cum illo pariter errat, & cum utriusq; Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuai, Centaurii magni radicem lentam trahere pituitam simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari: quæ tamen facultates Centaurii majoris non sunt, sed minoris, ut sequenti capite explicabimus. Cæterùm neq; Plinius ab errore vindicari potest, qui tametsi in Centaurii magni historia lib. 25. cap. 6. in omnibus ferè Dioscoridi subscribat, in facultatibus tamen errasse videtur, quòd Centaurio majori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cùm amaritudo non in majori, sed in minori tantùm deprehendatur. Datur Centaurii magni radix utiliter Hydropicis, Ictericis, & Fecinorosis, tum vino macerata, tum in pulverem pota. Radicis recentis succus unciæ pondere hausta, ac etiam vulneri illitus, auxiliatur à serpente demorsis. Centaurii magni meminit Galenus libro 7. simpl. medic. de ejus viribus iis diserens verbis: Centaurii magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaq; acris simul adstringensq; apparet cum leviculâ quadam dulcedine. At in actionibus acrimoniam quidem caliditatis opera ostentat, menses provocans, & fœtum mortuum evellens, vinumq; corrumpens, atq; ejiciens. Adstrictio verò, opera crassæ, terreneq; frigiditatis, cùm vulnera glutinet, & sanguinem rejicientibus prosit. Exhibentur autem ejus drachmæ duæ, febrientibus quidem cum aqua, febri verò liberis cum vino. Porrò secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, convulsis, dyspnœa, sive spirandi difficultati, tum inveteratæ tussi convenit. Nec enim in talibus evacuare solùm quod præter naturam est, oportet, sed partem quoq; evacuatam roborare, ac confirmare. Vacuationi itaq; accommoda est acrimonia, utique cùm non sola sit, ac pura, sed aut dulcedine juncta, aut certè non prorsum amaritudini: siquidem vehementiam tunc, atque violentiam, mista illi temperata quadam substantia, cujusmodi est dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea, quæ evacuata sunt, roboranda, contrahendaq;, adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: ut unturq; eo medicamen-

Centaurii magni confider.

Brasavoli lapsus Rhapontici officin. Cẽtaurium magnum esse negantis.

Quorundam hallucinatio Lysimachiã Centaurium magnum statuentium.

Arabum lapsus dũ utrunque Centaurium confundunt.

Plinii error.

Centaurii magni vires Matthiol.

Centaurii magni vires ex Galen.

Nomina. *dicamento quidam vice lycii. Graci* κενταύριον μέγα *id vocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritani, Chantu-rion kibir, Sacurion habre, seu Canthurium: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non sine errore,* Reupontick: *ut etiam Hispani, Ruipontico: & Galli, Rhepontico.*

Centaurium duplex est: majus & minus: Majus, de quo nunc, triplex, vel est folio in plures partes divíso rigidoq;, flore ex cæruleo purpurascente: vel laciniato nec rigido, luteoq; flore: vel deniq; folio non dissecto, floreq; cæruleo. 1. Centaurium majus folio in plures partes divíso, quod communiter officinis est Rhaponticum, C.B. Rhapontica quæ hodie, Centaurea major censetur, Trag. Cent. magnum, Matth. Dod.gal.& fol.Cast.Cent.majus, Cor.in Dios.& hist.Lac.Lon.Lob.Lug.Tab.Cam.cui & Rhaponticum vulgare. Centaurium vulgare majus, Clus.hist.Hisp. Cent.majus alterum, Ges.hor. Cent.major, Cæsal.

Κενταύριον μικρόν. CENTAURIUM MINUS. CAP. VII.

Conclusa non legit Meum.

CEntaurium minus, limnesion aliqui vocavere, [quoniam rigua amet loca.] Herba origano, aut hyperico similis, caule angulosо, palmam excedente: flore lychnidis, è puniceo in purpuram vergente, foliis rutæ, prælongis, & parvis: fructu tritico simili: radice pusilla, lævi, & supervacua, quæ gustanti amaritudinem adfert. Herba recens tusa suo illitu vulnera conglutinat: vetera ulcera purgat, & cicatrice obducit. Bilem, crassosq; humores per alvum exigit, *a* si decocta devoretur. Jus decocti ischiadicis convenientissimè infunditur: trahit enim sanguinem, & dolorem levat. Succus oculorum medicamentis perquam utilis: siquidem cum melle caliginem oculorum expurgat: in vellere appositus, menses & partus extrahit: epotus peculiariter nervorum vitiis succurrit. Succi extrahendi ratio. Legitur herba semine prægnans, & diebus quinq; madefacta, decoquitur, donec superemineat aquæ: mox ubi refrixit, linteolo exprimitur, & ejecta herba, iterum decoquitur, usq; dum mellis crassitudinem habeat. Nonnulli eam recentem, gravidamq; contúdunt, atq; succum fictili non picato exprimunt, & in sole, lignea rude assidue moventes, inspissant, quòd si quid concretum faucibus vasis adhærescat, deradunt, reliquoq; humori permiscent, noctu diligenter operiunt: namq; ros nocturnus liquores coalescere non finit: Quæ autem siccis radicibus aut herbis, liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentianæ mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut contusis herbis factitantur, in sole, uti ante dictum est, coguntur. Sic è thapsia, sic è mandragora, reliquisq; similibus succus: *b* [sic ex acerbis uvis melligo elicitur.] Lycium tamen, & absinthium, hypocistis, & consimilia decocta, eo quo diximus modo, coguntur.

a Meum & [illegible] ἀφεψηθὲν δὲ κ' ποθὲν, decocta verò & pota

b Ca. non habet cõclusa. Meum autẽ habet tantùm ἀφεψήσας.

I. CENTAURIUM MINUS.

*II. CENTAURIUM MINUS spicatum. *

Centaurii minoris consi.

CEntaurium minus nullis ferè non cognitum, in pratis, pascuis & campestribus nascens: in Hetruria vulgò Biondella nuncupatur: quoniam abstergendis, dealbandisq; mulierum capillis ex lixivio plurimùm præstat. Quod passim in officinis habetur, verum & legitimum Centaurium minus esse, omnibus ut arbitror exploratius est quam ut à nobis ostendi debeat: quippe quòd nullis in universum notis Centaurii minoris historiæ refragetur. Amara admodum est, non radice solùm, sed etiam tota sui ipsius planta, adeò ut quidam Fel terræ eam appellaverint. Gal. ob ingentes, mirasq; ejus facultates de ipsius viribus integrum librum conscripsit. Papiæq; dicavit. Detrahit hoc bilem & pituitam, qua sanè facultate Centaurium majus planè carere deprehenditur. Datur foliorum & florum ejus decoctum utiliter potandum tertianariis, quòd bilem per inferna dejiciat, quo factum est, ut quidam hanc febrifugam vocaverint. Idem, ac pariter succus, jecinoris ac lienis obstructiones, & duricies tollit. Alvi tineas pellit, ex melle drachmæ pondere potus, tum umbilico illitus. Herbæ comæque decoctum,

Fel terræ.

Vires Matthiol

Febrifuga.

decoctum, Lentigines, varos, alphos, & cæteras cutis infectiones exterit, infectis particulis adhibitum. Inſtillatur ſuccus vermiculoſis auribus. quinetiam illinitur contra papulas, & manantia capitis ulcera. Quo fit ut non parum aberraverint inter Mauritanos Meſues, Avicenna, & Serapio, quòd Centaurii minoris vires cum majori turpiter confuderint. Gal. præter ea, quæ de Centaurio minori ad Papiam ſcripſit, ejus quoq; meminit li. 7. ſimpl. med. ſic inquiens: Centaurii minoris radix prorſus inefficax eſt. Sed ramuli ejus & potiſſimum folia, quæ illi inhærent, & flores, utiliſſima ſunt. Vincit in eis qualitas amara, paululum habens & adſtrictionis, atq; ob ejuſmodi temperamentum admodum exiccatorium eſt medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia utiliora ſint, ſuprà commonui, & nunc nihiloſecius tamen nos repetere temperſtivum eſt, omnes ejus particulatim actiones memorantes. Vulnera item aq; magna herbæ ipſius recentis illitu glutinantur: & vetuſta, quæq; ægrè ad cicatricem perduci queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Arefacta verò glutinatoriis, & deſiccatoriis miſcetur facultatibus, iis videlicet, quæ ſinus, & fiſtulas ſanare ſunt natæ, veteresq; duritias emollire, tum ulcerum maligna, quæ cacoethe vocantur, ſanare. Miſcetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima ſunt, quæ vehementer deſiccantia, cum quadam adſtrictione nullam habẽt mordacitatem. Decoctum herbæ quidam iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa, & craſſa ducens: nam & talia purgat: quanquam cùm adeò vehementer operabitur, ut cruenta evacuet, tunc plus proderit. Succus porrò ejus, cùm adſimilis ſit facultatis, hoc eſt exiccatoriæ & abſterſoria, cætera jam dicta pulchrè efficere poteſt: & cum melle oculis illinitur, menſeſq; & fœtum appoſitus evocat. Sunt qui ipſum præbeant & iis quibus nervi affecti ſunt, ut qui evacuet, & deſiccet innoxiè quæ impleta ſunt. Quippe cùm jecinoris quoq; obſtructiones optimè expediat, bonumq; ſit lieni indurato remedium, foris impoſitum, nec ſecius, ſi quis bibere ſuſtineat. Κενταύριον μικρὸν *ſic Græcè, Latinè verò Centaurium minus dicitur: Arabicè, Cantburion ſege, & ſegir, ſeu Katarion ſages: Ital. Centaurea minore: German.* Tauſend Guldenkraut/ Fieberkraut/ Erdtgall/ *ſeu* Biberkraut: *Hiſp. Fel de tierra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre, Centauree poulet: Bohemice Zemezluc menſſy, Polonicè, Centurzya: Ruthenicè, Neryczymik.*

Centaurii minoris vires ex Gal.

Nomina.

Centaurium minus, Theoph. 9. hiſt. 4. Panax λεπτόφυλλον ſeu tenuifolium, & Plin. l. 25. c. 6. Centaurium alterum cognomine λεπτὸν, quod aliqui Libadion vocant, quoniam ſecundùm fontes naſcatur: Gallis Exacon ἀπὸ τῆς ἰάσεως a medendo, dicitur. Hoc triplex eſt, vel umbellatum, hocq; vel colore puniceo, vel albo: vel ſpicatum: vel perfoliatum luteum, hocq; vel ramoſum vel non ramoſum. I. Cent. minus, C.B. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. Lac. Caſt. Cam. Lug. Tab. Thal. Cent. minus, Lon. Cent. parvum, Lob. Centauria & Centaurea minor, Brunf. Centaurea vulgò, & Biondella vulgò, quia ad capillum ruffo colore tingendum mulieres utuntur, Cæſ. Hoc ratione ſoli variat, ut & Theoph. 4. hiſt. 5. meminit: ſi namq; in humidis proveniat, altius excreſcit, & quidem aliquando in bicubitalem altitudinem: ſi in aridis, vix duos aut tres tranſverſos digitos adæquat. Flore eſt communiter in purpura rubente: aliquando albo, rarius ferrugineo. II. Centaurium minus ſpicatum album, C.B. Ex radice parva fibroſa, caulis exurgit unicus, qui mox in duos palmares & ſeſquipalmares, ſtriatos, hiq; in alios brachiantur: folia parva pediculis carentia, quorum prima lata, ſubrotunda, ſuperiora anguſta, acuminata: flores ab imo ſurſum per caulem ſparſi, ſinguli ex una ut plurimum caulis parte ſibi invicem ſuccedentes, qui ex calyculis folioſis prodeunt oblongi, albi, ea forma qua non patentes in figura exprimuntur, ſiquidem patentes ſculptor non rectè expreſſerit: quib. ſuccedunt ſiliquæ, ut in vulgari, ſemen minutum continentes. In Italiæ montibus Euganeis, & etiam in Gallia Narbonenſi circa Monſpelium provenit. III. Centaureum luteum perfoliatum, C.B. Herba eſt centaurii minoris magnitudine, quæ ex radice candida & te-

*III. CENTAURIUM LUTEUM perfoliatum. *

*IV. CENTAURIUM LUTEUM non perfoliatum. *

nui cau-

nui caulem rotundum emittit,rectum,pedalem,geniculatum,qui mox in alios brachiatur, quem ex singulis nodis cingunt folia,Centaurii minoris latiora,bina semper inter se oppositа,&per longa intervalla cohærentia,ut caulis per ipsum medium transire videatur,colore ex viridi &cæruleo albicante:quę verò per terram sparsa sunt,saponariæ foliis ęmula sunt,sed minora&candicantia:ramulorum summis flores Hyperico similes,quorum singuli communiter octo foliis constant,aliquando pallidè, aliquādo intensè lutei & planè aurei,vel crocei insident: quib. vascula rotunda centaureæ vulgaris majora succedunt,minuta semina nigra continentia. Duplex est,alterum angustioribus & non perfoliatis,alterum latioribus multò,& caulem ambientib. foliis,in summo tantùm ramosum: sic quod non ramosum est à præcedenti in eo differt,quod in summo fastigio florem singularem chrysanthemo similem sustineat,ut apud Lugd. sub centaureo luteo altero habetur. Provenit apud nos in pratis humidioribus Michelfeldensib.autumno florens,in ascensu montis ad S. Christianam,sic in collibus circa Tigurum, in agro etiam Bononiensi & Monspeliensi,in pratis udis versus Latte & Lupum montem observavimus:notarunt & alii in Hispania & Anglia. Minus amara, quam vulgaris siet, quare coloris nonnihil possidet & ad vulnera commendatur:at efficacius purgationes moliri creditur.Hoc quibusdam censetur Achilleon vera apud Plin.l.25. c.5. cujus sub Centaureo floribus citreis pallidis Mesues 2. purgantium 10. meminit. Dicitur perfoliata Achillea, Ges.hor.Centaurium luteum,Adver.Clus.hist. Hisp. Centaurium florib.luteis sive citreis pallidis Mesuei,Lob.Centaurium luteum perfoliatum vel diaphyllon,Cam.ad Matt. Centaurium luteum prius Lug. Achilleos,Centaurea major vulgo,Cæs. Cent.minus luteo flore perfoliatum,Tab.cujus figura non respondet,perfoliatum montanum luteum quibusdam. IV.Centaureum luteum nō perfoliatum.

Χαμαιλέων λευκὸς. CHAMÆLEON ALBUS. CAP. VIII.

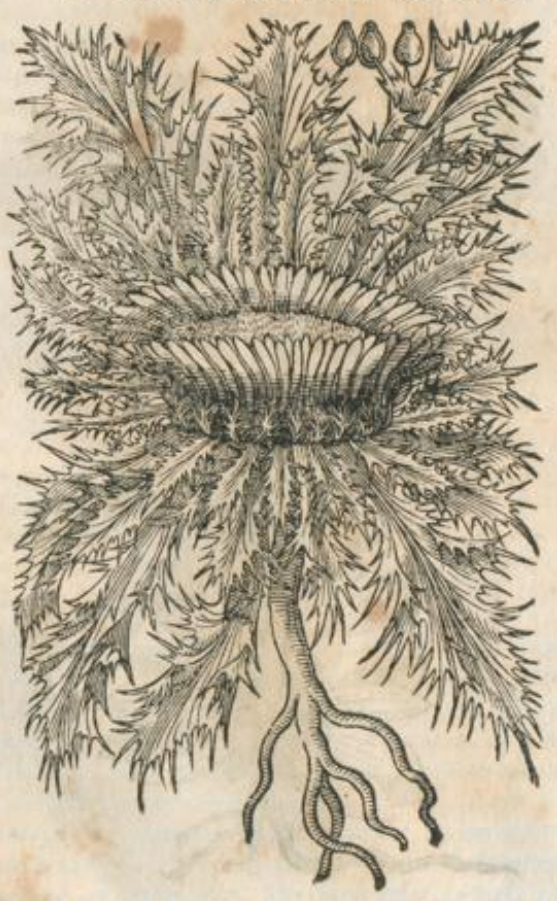
CHamęleon albus,Ixia ideo aliquibus vocatur,quòd quibusdam in locis viscum circa *radices ejus* inveniatur:quo pro mastiche utuntur mulieres.Folia habet Silybo,aut Scolymo *similia*,asperiora,acutiora, nigroq; chamæleonte validiora.Caulem non promit,verùm ex *medio spinas, echini* marini,aut cinaræ modo erigit. Flores purpureos,veluti papporum lanugines *emittit: semen* cnico simile: radicem in lætis collibus crassam, in montosis vero *graciliorem, in profundo albam*, aliquatenus aromaticam, gravi odore,dulcem. Quæ pota acetabuli *mensura, latas interaneorum* tineas pellit: bibitur autem in vino austero cum origani fervefacti succo. Hydropicis commodissimè drachma in vino datur, etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum propinatur. Hausta in vino, serpentium venenis resistit: occidit canes,& sues: mures item necat, subacta cum polenta,aut aqua, & oleo madefacta.

Χαμαιλέων μέλας. CHAMÆLEON NIGER. CAP. IX.

CHamæleon niger *a foliis* Scolymo similis esset,nisi minora,tenioraq;,ac rubro distincta viderentur. Caulem emittit dodrantalem,crassitudine digitali,subrubrum:& in umbella flores spinosos,tenues hyacinthi æmulos,versicolores:radice crassa,nigra,densa,interdum exesa,quæ dissecta flavescit,& commanducata mordet:provenit in campestrib^s, siccis,& clivosis tractibus,& maritimis. Radix trita,addito atramenti sutorii exiguo, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigit: eadem,cùm sibi sulphur,& bitumen ascivit,& cocta in aceto illinitur,impetigines abiterget.Decoctum collutione,dentium dolorem mitigat: cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice concisa, & in aceto decocta dentes foventur: eos quoq; frangit, si scriptorio stylo fervens admoveatur: vitia curis in facie vitiligineſque

a Orib. ὡς ἔνιοι ἡλιοφόβη ἢ ἰξίαν ἢ κυνόμαχον, ἢ καὶ μεγάλις ἐνίοι λεπτόν. i. e. quem aliqui vlophon,sive Ixiam, sive cynomachum appellant

I. CHAMÆLEON ALBUS.

II. CHAMÆLEON NIGER.

cum

cum sulphure emendat, erodentibus medicamentis admiscetur: phagedænas tetraque ulcera illitu sanat. Quare chamæleon vocetur, à varietate foliorum evenit: mutant enim cum terra colorem: hic viridia, *b* illic albicantia, alicubi cærulea, nonnusquam rubra inveniuntur.

b Oribas. add. ἢ πυῤῥὰ. i. sive fulva.

*CHamaeleon albus tam ab Hetruscis, quàm cæteris ferè Italiæ incolis vulgò Carlina vocatur, quòd credat vulgus (ut facilè solet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam sui exercitus pestem ab angelo demonstratam fuisse, tanquam antidotum omnium præstantissimum. Quo argumento freti vulgares quàm plurimi, ad arcendam pestilentiam hujusce plantæ radices miris magnisq; laudibus commendant. si quotidie drachma devoretur. Nec quidem ab re: quando enim potæ radix (ut Dioscorides & Gal. testantur) latas interaneorum taeniæ interimat, & serpentium venenis resistat, minimum utiq; non fuerit, quòd eadem in pestilentia opem ferre valeat. Falluntur nimirum, qui putant, stirpem illam pternici non absimilem (nostri eam Carcioso vulgò appellant) aculeis horrentem, cujus flore coaguli vice Hetruria utitur, album esse Chamaeleonem. Nam eorum error ex eo maximè diluitur, quòd hæc contra chamaeleonis albi descriptionem, in longo admodum caule echinatos suos proferat fructus. Porrò Chamæleonem album nunquam Fuchsium (pace viri alioqui eruditissimi dixerim) vidisse existimaverim: quòd libro suo de plantarum historia primùm scribat, nullum hunc edere caulem, subinde hujus fortè oblitus, eodem in loco eundem procero satis caule depingat. Quin nec nigrum idem novisse videtur, cùm depictus ab eo, quem tamen planè non probat, nullis notis legitimo, meo quidem judicio, respondeat. Nascitur niger in Tridentino agro, Ananiensibus admodum frequens tum montibus, tum collibus, nullis reclamantibus notis. Qua in re hallucinantur monachi reverendi, qui Mesuem commentati sunt, cùm certò sibi persuadeant, Carlinam (ut eorum utar distinctione) caulem proferentem, ejusdem esse spinam albam, quam Græci ἀκανθὰν λευκὴν dicunt, Mauritani verò Bedeguar: item Carlinam alteram caule viduam, esse spinam Arabicam, ab Aphris Suchaa vocatam. Quippe cùm spina alba (ut Dioscor. est author) bicubitali sit caule, ipsoq; albicante, unde fortasse nomen traxit, & inani, flore verò purpureo nitescat: Carlina verò hæc caule sit dodrante paulò majore, pleno, non inani: subrubro, non albicante, floribus hyacinthi amulis: nulla ratione dici posse putaverim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam. Cùm nec similiter monachi unquam probare possint, Carlinam alteram caule vacantem Arabicam esse spinam: quòd nusquam Dioscor. scripsisse invenerim, spinam Arabicam caule vacare, sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quòd cùm spina alba proculdubio caulem edat, eundem quoq; Arabica promat. Sunt etiam qui velint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera quæ caulem non fert, nisi sexu, nempe quòd altera mas, altera verò fœmina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamaeleontes, illamq; præsertim nigrum Chamaeleonem esse nolunt, quæ caulem rufum gerit. Hocq; argumento nituntur, quòd scripserit Gal. l. 8. simp. med. Chamaeleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrinsecis tantùm venire medicamentis. Sed cùm raphani vice à compluribus copiosè cum acetariis edatur, nullo penitus incommodo, nec esse hanc nigrum Chamaeleonem, nec ejus speciem probant. Quibus facilè responderi potest, quòd in Gracia, fortasse in Ponto, aliisq; conterminis regionibus Chamaeleontis nigri radix sit venenosa, & in Italia salubris, exuta ob cœli hujus clementiam lethali facultate, quemadmodum & Persea, quæ tametsi Perside semper fuerit lethifera, Aegyptio tamen innocua facta est, soli & cœli bonitate. Arum præterea Cyrenis adeò mite est, ut rapi modo in ciborum usum veniat, cùm tamen in Gracia & Italia adeò acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edi possit. Quin & scorpiones in aliquibus terrarum orbis partibus ictos interficiunt: in aliquibus verò, ut in Tridentino tractu, nullum ictu venenum relinquunt: quo etiam in loco nigrum veratrum nulla dejectoria vi pollet. Id quod in Colchico Ephemero quoq; videmus, quòd eo pro Hermodactylo innocuè (quanquam temerè) utantur Medici. Cæterùm illud præter dicta nos maximè ad credendum inducit, Carlinam caulem fundentem esse CHAMAELEONEM NIGRUM, quòd hæc planta omnibus in universum notis nigrum Chamaeleonem referat. Quandoquidem foliis constat scolymo minoribus tenuioribusq;, subrubra per medium excurrente costa: caule item dodrantali, crassitudine digitali subrubro, floribus, in umbella spinosis, tenuibus, hyacinthino colore versicoloribus: radice crassa, extrinsecus nigra, densa, & aliquando corrosa, quæ fracta intus flavescit, & commanducata mordet; fateor tamen hanc umbellam non ferre, (ut Dioscorides inquit) sed echinatum capitulum, perinde ac album Chamaeleonem. Verum hoc non me omnino à mea dimovet opinione, quòd Dioscoridem videam in quamplurimis locis impropriis uti vocabulis. *In qua certè delineatione hæ plantæ ita adamussim conveniunt, ut nemo, nisi sensibus, & ingenuo obtusis fuerit, Carlinam, quæ caulem mittit, Chamaeleontem nigrum esse non videat, & perspicuè intelligat. Id quod equidem certior ob diligentiorum inquisitionem factus, hoc tempore asserere non dubitavi, licet aliàs aliter senserim. Hacq; in sententia permanere decrevi, donec aliquis rei herbariæ diligentissimus æquè & doctissimus indagator, alios à Carlinis Chamaeleones ostendat in Italia, qui rectius suis notis Dioscoridis historiam repræsentent: tunc enim in hoc, ut in aliis quoq;, non gravabor mutare sententiam.* Addimus tamen aliam CHAMAELEONIS NIGRI imaginem, quæ mihi à doctissimo viro Bartholomeo Maranta, Neapoli transmissa est: quæ tametsi umbellas Hyacinthinis floribus scatentes proferat, cùm tamen folia rubris maculis varia non sint, in caule nulla prorsus rubedo spectetur, mansa Radix acredinis tantillum haud resipiat, exesa non sit, non flavescat, nec caules digitali crassitudine videantur, cur legitimum Chamael. nigrum hanc plantam esse affirmem non habeo. Sed de his diffusius l. 4. nostrarum Epistolarum disseruimus, ad Marantam respondentes. Dixi sententiam meam, quam iis censendam relinquo, qui rei plantariæ majorem*

Chamæleontis utriusque confider.

Quorundã error,

Monachorum opin. explosa, quę fuit Carlinam esse Acantaleuces.

Quorundam opinio reprobata.

Chamæleonis nigri defect.

Chamæleõ niger alter.

III. CHAMÆLEON NIGER ALTER.

jorem, quàm ego, peritiam habent. Cæterùm hic non respondebo sycophantæ cujusdam calumniis, in Chamæleonte adversùm me promulgatis, cùm libro 6. id mihi faciendum proposuerim, ubi de Ixia inter venena scribit Dioscorides. Ibi enim hujusce sophistæ, & rei plantariæ pseudoindagatoris malitiam, vecordiam & apertam temeritatem fusius aperiam. Explodendi sunt Arabicæ factionis scriptores, ut qui non sine detestando errore, Græcorum vocabulorum vicinitate decepti, Chamæleam, quam sua lingua Mezerion appellant, cum Chamæleone confundant. Nam Avicenna de Mezerio differens libro & tractatu 2. cap. 464. circa finem, suum errorem prodidit iis verbis: Mezerion bibitur cum vino ad morsum vermium venenosorum, & est propriè nigrum, venenum mortiferum. Et quando miscetur cum Savic, & conjungitur cum aqua & oleo, interficit mures & canes, & porcos: hæc ille. In quibus duplici notatur errore: primò quòd Mezerio eas tribuerit vires, quas albo Chamæleoni reddidit Dioscorides: deinde quòd nigrum, non utiq; album ea præstare crediderit, contra Dioscoridis sententiam. Meminit utriusq; Chamæleonis Theophrastus lib. 9. cap. 13. de plantarum historia, ubi sic habet. Chamæleonum, unus candidus, alter niger. Vires autem radicum inter se distant, & ipsæ etiam radices specie differunt. Candidi enim candida est, & dulcis, & crassa, & graviter olens. Utilis traditur ad fluxiones, cùm secta orbiculatim modo raphani decoctum est, junco transfixa in seriem. Valet & ad interaneorum animalia lata, cùm passa uva comesa acetabuli mensura è vino bibitur austero. Occidit & canes, & sues: canes in farina hordeacea subacta cum aqua, & oleo: sues cum brassica. Et si hominem agrescentem experiri volueris, an vivere possit, lavandum ea radice triduo jubent. Hoc enim si toleraverit, moriturum nequaquam existimant. Nascitur aquè omnibus locis folio scolymo simili, verùm ampliori, & terræ proximo: capite magno acano simili: unde quidam acanum eum vocarunt. Niger folio constat adsimili, præterquàm quòd minori, leviorique. Tota autem herba umbraculi speciem repræsentat: radice crassa & nigra extrinsecus, subflava intrinsecus nititur. Loca gelida, humidaq; amat. Lepram, & vitiliginem abolet trita cum aceto, & ramentis illita: necnon & canes occidere potest: hactenus Theophrastus. Illud insuper non ignorandum est, viscum scilicet, quod Ixiam appellant, in Chamæleonis albi radice nascens, venenum esse mortiferum, cùm tamen modica tantùm quantitate sumptum somnolentos vigilantes reddat. Quamobrem Cretenses mulieres suarum lucubrationum gratia, ne somnum ineant in opere, ex eo tantillum, aut modicum a cœna nullo incommodo assumunt. Hujus plerisq; locis meminit Plinius. & de eo nusquam non intellexit, ubi contra sumptum viscum aliquod remedium protulit. Χαμαιλέων λευκὸς sic Græcè: Latinè verò Chamæleon albus appellatur: Mauritanis, Chemeleon leute, seu Chamalium: Italis, Carlina, & Chameleone bianco: Hispanis, Cardopinto: Gallis Carline, sive Chameleon blanc: Bohemis, Pupauva byla. At planta quæ Χαμαιλέων μέλας Chamæleon niger Latinis vocatur: Arabibus, Chemeleon melames: Italis, Chameleone nero: Germanis, Eberwurtz: Hispanis, Cardonette: Bohemis, Pupauva cerna.

Atabum turpis error dum Chamæleā cum Chamæleōte confundunt.

Chamæleontum histor. ex Theoph.

Nomina.

Chamæleon à foliorum varietate dicitur, ut ex Plinio colligere est, qui monet cum terra colores mutare, hic niger, illic viridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atq; aliis coloribus videtur. Hujus differentiæ sunt aliquot ratione magnitudinis, colore floris, item ratione caulis, quo aliæ carent, aliæ habent. Dios. album & nigrum; Matth. verò hunc etiam duplicem proponit. I. Chamæleon albus acaulis, C.B. Ixia & Chamæl. albus Theophrasti (Vernilaginem Gaza vertit) & Plinii. Chamæleon albus, Matth. Cord. in Dios. Lac. Lob. Cast. Lugd. Spina Arabica, Dod. gal. Carlina humilis, Dod. 8. Carlina altera, Dod. fol. Carlina minor, Cluf. hist. Pann. Carlina herbariorum, Lob. obs. Carlino vulgi, Cæsal. Carlina sessili flore ἄκαυλος, Cam. Cardopatium flore albo caule nullo, Ges. hor. Silybus vulgò, Carlina, Ges. Fracto. Helxine Plinia, Anguill. Variat hæc quòd altera sit flore albo amplo, interdum sine caule, nonnunquam caule pedali: altera minor, flore purpurascente & sine caule. II. Chamæleon albus caule donatus, C.B. Eberwurtz/ id est, Apri radix & Cardoparis, Brunf. Chamæl. niger vulgaris, Trag. Chamæl. niger alter, Matth. Lug. Chamæl. niger, Lac. Chamæl. albus, Fuch. Lob. Chamæl. Lon. Leucacantha, Dod. gal. Carlina seu Leucacantha, Dod. fol. Carlina alia caule cubitali, Cam. Cardopatium flore albo caulem habens, Ges. hort. Carlina major, Cluf. hist. Pann. Crocodilium, Lugd. flore est albicante, rariſſimè rubente. Hæc non videtur à præcedente differre, nisi quod caulem proferat. Hanc ex secunda & tertia Matth. edit. ubi tantùm hæ duæ habentur, in suum restituimus locum, ut cujus figura in quinque postremis edit. ut & suo in Comp. sub Chamæleone nigro altero Chalcographorum injuria, sit posita. III. Chamæleon niger alter, Matth. Chamæleon niger Dioscoridis Maranthæ, Lob. Camer. Chamæleon niger Cortusi, Dod. fol. Chamæleon niger Dioscoridis, Anguill. & Cast. Chamæleon niger verus Dalechampii, Lugd. Crocodilium, Tabernæmontano.

Κροκοδείλιον. CROCODILIUM. CAP. X.

ἡ πλευμονία. ita Meum. i. lota. at Cat. πνεμόνη. i. e. pota.

CRocodilion chamæleontis nigri figuram habet. Nascitur in sylvosis, radice longa, levi, aliquantulum lata, odore, ut nasturtii acuto. Fervefacta in aqua, & a pota radix, sanguinem copiosum per nares pellit: datur lienosis, eos evidenter adjuvans. Semen ei rotundum inest, duplex uti scutum: quod suapte vi urinam ciet.

Crocodilii confid. Opi. explosa.

*SUnt qui velint, Carlinam vulgò vocatam, eam inquam, quæ caulem profert, legitimum esse Crocodilium. Sed eorum opinio mihi quidem nullo modo satisfacere potest. Siquidem (ut præcedenti capite retulimus) Carlina, quæ caulem emittit, adeò omnibus in universum notis chamæleonem nigrum repræsentat, ut vix unquam persuaderi possim eam esse Crocodilium: præsertim cùm facto periculo iis sane viribus careat, quibus Crocodilium præstare scribunt, nempe quòd radicis decoctum potum sanguinem per nares copiosum trahat. Adde quòd Crocodilio radix sit longa, levis, aliquantulum lata, & odore, ut nasturtii, acuto. Illi verò Carlinæ generi crassa, nigra densa exesaq;: non autem lata, nec levis, nec nasturtii odorem spirans. Non desunt alii, qui Eryngium marinum Crocodilium existiment. Verùm cùm illud in litoribus maris nascatur, chamæleoni nigro sit absimile, nec sanguinem è naribus eliciat: Crocodilium verò proveniat in sylvosis, complurib*us aliis reclamantibus notis, iis etiam haudquaquam adstipulari possum. O quàm magni facerent Medici Crocodilium, si in Italia nasceretur, ubi tamen hactenus ipsum videre non licuit, cùm ejus radicis decoctum tanta sit facultate præditum, ut potu tantùm sanguinem copiosum per nares pellat. Crocodilii meminit Plinius lib. 27. cap. 8. non tamen plura tradidit, quàm Dioscorides à quo illa omnia accepisse videtur: quanquam in hoc ab eo dissentit, quòd Crocodilium in sabuletis nasci prodiderit, cùm tamen in sylvosis nasci scribat Dioscorides. Hujus facultates l. 7. simplicium medicamentorum memoriæ prodidit Gal. sic inquiens. Crocodilii semen acre est, atq; odoratum, urinam mensesq; ciens. Itaq; facultatem habuerit calidam,*

Eryngiū marinum non esse Crocodilium.

Plin. de Crocod.

Crocodilii vires ex Gal.

calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum seminis, ut quæ similis sint facultatis, nephriticos adjuvant. Radix pectoris excreationibus valenter conducit, minus quidem quàm semen acris, non tamen minus amara. Trahit verò etiam per nares sanguinem. Quod πρασοδείλιον Græci, Latini quoq; Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio. Nomina.

Δίψακος. DIPSACUS, SIVE LABRUM VENERIS. CAP. XI.

I. LABRUM VENERIS.

Dipsacus aculeatarum generis est. Caulem habet altum, spinis horridum: foliis lactucæ, spinosis, binis, genicula singula complectentibus, prælongis, ceu quasdam bullas intus & extra aculeatas, in dorsi medio habentibus, concavo alarum sinu, in quo imber, aut ros asservetur: unde dipsaci, quasi sitientis, nomen traxit. In cacumine caulis, singula furculis capitula insunt oblonga, *a* echinata spinis: quæ arefacta, candida spectantur, dilectaq; medulla tenus vermiculos ostendunt. Sanat rimas sedis fistulasq;, si tusa, & decocta in vino radix, usq; dum sit crassitudo ceræ, immittatur. Medicamentum ærea pyxide recondendum. Ajunt formicationibus, verrucisque pensilibus remedio esse. Vermiculi capitulorum in folliculo alligati, collo aut brachio appensi, prodeuntur quartanis febribus remedio esse.

a Meum ἰσχὺν ἐχίῳ τοπαμίας ἀκανθώδεις. i. Similia echinaceo sublonga spinosa.

Dipsacus, quem Latini Labrum Veneris vocant, in Italia vulgaris est planta, in præcipuè locis, ubi lanificia exercentur. Siquidem echinato ejus capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detractisq; floccis concinnant. In Hetruria Dipsacum vulgò appellant Cardo da cardare, Forojulienses verò Garzo. Seritur is hodie in campis in compluribus Italiæ locis, præsertimq; in agro Bononiensi, singulari à cultoribus adhibita diligentia: quinetiam sponte nascitur nonnullis in regionibus. Sed & sylvestris quoq; sponte in campestribus, in agrorum, & scrobium aggeribus, in viis juxta sepes frequentissimus nascitur, nullis prorsus repugnantibus notis, quas illi reddidit Dioscorides. Facie à priori parum admodum differt, sylvestrius tamen est & spinis longè horridius: Echinata capitula setis quoque compluribus scatent, aculeis non adeò firmis, atq; aduncis ut in altero genere. Non differt suis omnibus in facultatibus ab altero. Inventur Dipsaci conficer.

II. LABRUM VENERIS ALTERUM.

III. VIRGA PASTORIS.

autumni tempore (ut experientia quemq; docere potest) in ejus capitulo jam exaresacto, medullituſq; diſſecto vermiculus ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio eſſe produnt, piſcatoribus hamo affigendus maximè expetitus etſi Marcellus Dioſc. interpres, & commentator, vermiculum hunc nunquam ſibi compertum fuiſſe ſcribat. Dipſacus officinis, & herbariorum vulgo Virga Paſtoris major nominatur. Quippe minorem etiam illius amulam oſtendunt: quanquam non adeo ſtriato caule, ac ſpinis horrido conſtet, foliis item infirmioribus ſit, & capitibus multò minoribus, ut quæ olivæ magnitudinem non excedant. Sunt autem hujus capitula tenuibus capillis referta, ita ut ſericis viridi colore infectis floccis ſimilia videantur. Provenit umbroſis & uliginoſis locis. Non trediderim ego hanc plantam a veneris labro admodum diſtare, imbecilliorisque tamen eſſe facultatis haud negaverim. Cæterùm animadvertendum eſt, neutrum Dipſaci genus, quod tum Serapioni, tum Avicennæ deſcribitur, eſſe Virgam paſtoris. Quandoquidem iis, quantum ex eorum ſcriptis colligere potui, Paſtoris virga nil aliud eſſe putaverim, quam polygonum, cujus tam fœminæ, quam maris hiſtoriam lib. 4. tradidit Dioſcor. Quapropter illud mihi ſemper perſuaſum velim, quòd non à Mauritanis Dipſaco Virgæ paſtoris nomen inditum ſit, ſed à ſeptuaſtartinis, qui ſuis potius pandectis, quàm cæteris caſtigatiſsimis, & probatiſsimis ſcriptorum monumentis, fidem præſtare conſueverunt. Namq; Matthæus ille Sylvaticus pandectarum auctor, Dipſacum Virgam paſtoris appellat: qui deinde in graviorem errorem lapſus, Dipſacum ipſum cum polygono turpiter confundit, utpote qui illud aſſequi non potuerit, quòd Arabum Paſtoris virga, eſſet Dioſcoridis polygonum, non autem Dipſacus: qui quidem tantùm à polygono differt, quantum lepores ab urſis. Dipſaci meminit Gal. lib. 6. ſimpl. med. his paucis: Dipſaci ſpinæ radix ſecundo ordine exiccatoria eſt, habetq; nonnihil abſterſorium. Planta quæ Græcis Ἄκανθα, Latinis, Labrum Veneris non inatur: Mauritanis, Dibſacos: Italis, Cardo da panni, & Diſſaco: Germanis, Kartendiſtel / Kartenkraut / Bubenſtrel / & Weberkarten: Hiſpanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon à Carder, & Verge abergier: Bohemis, Strietk: Polonis, Szczotki. Labrum veneris alterum iiſdem appellatur nominibus, quibus primum appellari diximus. At Virga paſtoris: Italis, Virga di paſtore, & Diſſaco minore.

Virga paſtoris duplex.

Sylvatici hallucinatio.

Dipſaci vires ex Galeno.

Nomina.

Dipſacus nomen à contrario invenit, quoniam concavo alarum ſinu, rorem vel imbrem recipiat, quo velut ad abigēdas ſitis injurias abutitur. Hic ſativus eſt & ſylveſtris: eſt & folio in lacinias diviſo: in quam claſſem referenda & Virga paſtoris. I. Dipſacus ſativus albo flore, C.B. Carduus fullonius ſativus, Trag. Labrum Veneris, Matth. Cord. in Dioſ. Caſt. Cæſ. Dipſacus albus, Fuch. Dipſacus ſativus, Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. Geſ. hor. Dipſacus, Lug. Card. fullonum, Lob. Galedragon Xenocratis, Anguillarę. II. Dipſacus ſylv. purpureo flore. C.B. Carduus fullonum, Brunf. Carduus fullonis erraticus, Trag. Labrum Veneris alterum Matth. Labrum Veneris ſylveſt. Caſt. Labrum Veneris, Cord. in Dioſc. Lob. Labrum Veneris floſculis purpureis, Cæſ. Dipſacus, Brunf. Lac. Lon. Tab. Dipſacus purpureus, Fuch. Dipſacus ſylv. Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. Geſn. hort. Thal. Dipſacus ſativ. alter & Dipſacus ſylv. major, Lugd. Molybdæna Plinii, Dalechampio in Plin. III. Dipſacus ſylv. minor, C.B. Cardui fullonii tertium genus, Trag. Virga paſtoris, Matth. Lob. Cam. cui & Dipſacus fatuus: Dipſacus tertius, Dod. gal. & fol. cui & Galedragon Plinii. Dipſaci ſpecies minor, Geſn. hor. Dipſacus ſylveſtris minor & Plumbago Plinii quibuſdam, Lugd. Dipſacus minor, Thalyo.

Ἄκανθα λευκὴ. SPINA ALBA. CAP. XII.

SPina alba naſcitur in montibus, & ſylvoſis. Folia fert albi chamæleonis, anguſtiora, candidiora, aliquantum hiſpida, & aculeata: caulem ſupra bina cubita altum, pollicari, aut ampliore craſſitudine

I. SPINA ALBA.

II. SPINA ALBA ALTERA.

albican-

albicantem,intus cavum: in cacumine capitulum ineſt ſpinoſum,echini marini æmulum, ſed minus, & oblongum: flores purpurei,in quibus ſemen,ceu cnicum,ſed rotundius. Hujus radix pota,cœliacis,ſtomachicis,& iis,qui cruenta extuſſiunt,efficax eſt: urinam cit: tumoribus illinitur. Decocto ejus dentes in dolore collui prodeſt. Epotum ſemen convulſis infantibus, & à ſerpente demorſis auxiliatur. Geſtatum pro amuleto ſerpentes abigere traditur.

Spinæ albæ conſi.

Spinam albam ſeplaſiarii Arabas (ut plerunq; ſolent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parva inter hos,& medicos oritur contentio,quanam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitimè,notis omnibus adſtipulantibus,appellari poßit. Verùm etſi tantam litem tranſigere nequeant, interim tamen pro Spina alba alii alias herbas oſtentant,& quiſq; ſuam veram exiſtimat. Quandoquidem ſunt eorum complures, qui ſibi certò perſuadent, Spinam albam eam aculeatam herbam eſſe,quam aliqui Carduum benedictum vocant, alii verò vulgò herba Turca. Sunt alii, qui Cirlinam vocatam,id eſt album chamæleonem, Spinam albam eſſe contendant. Inter quos invenio Monachos qui in Meſuem ſcripſerunt, quorum ſententiam, ſuperius in chamæleontis utriuſq; mentione, ut falſam reprobavimus. Sunt præterea, qui Spinam albam eſſe velint echinatum Carduum illum, & ſpinis rigentem, qui Hetruſcis in lacte cogendo coaguli vicem explet. Non deſunt inſuper qui unam,vel alteram ſylveſtrem,ac ſpinis horrentem plantam pro Spina alba nullo diſcrimine accipiant. Quo fit,ut omnes ii nullo veritatis lumine ducti, in hujuſmodi tenebris oberrent. Errat,meo quidem judicio,hac in re Leonhardus Fuchſius: quippe qui ultimo ſuorum paradoxorum capite, Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in univerſum aculeatarum plantarum generum amplißimis conſtat foliis, latè humi ſe ſpargentibus,ac crebris,albiſq; ſeu lacteis tota conſperſa maculis. Unde apud quoſdam Lactariæ herbæ nomen adinvenit, etſi à quàmplurimis, præſertim mulierculis, Carduus divæ Mariæ dicatur. Hallucinatur inquam, pace ejus dixerim, eo quòd non animadverterit,hanc foliis albi chamæleonis triplo,quadruploq; majoribus in campeſtri planitie naſci, ut noſtra teſtatur Hetruria,ubi paßim ferè frequens naſcitur,non autem in montibus,ac ſylvis,ubi Spina alba Dioſcoridis teſtimonio provenit. Legitimam Spinam albam,cujus hic primo loco imaginem expreßimus,miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſus,rei plantariæ admodum ſtudioſus,quæ notis omnibus genuinam repræſentat. Siquidem foliis eſt albo chamæleoni ſimilibus, anguſtioribus tamen, ac candidioribus, ſubhirſutis, ſpinis rigentibus: caule verò biculitali, pollicari, vel ampliore craßitudine, ſubalbo, & inani: in cujus cacumine echinus ſubalbidus inſidet, ſed minor, & oblongior, purpureis intus floribus,& ſemine cnico ſimili. Huic planè deſcriptioni quæ etiam Dioſcoridis eſt, adſtipulantur frequentißimæ plantæ quæ ſuis echinis, ac ſpinis rigentes, in excelſtioribus Ananiæ vallis montibus laricem, abiegnus, & in piceis ſylvis refertis, Julio menſe viſuntur. Quapropter,ut quæ ad eos pertinent,recte agant ſeplaſiarii,videant,ſciantq; non in planitie,& convallibus Spinam albam provenire, ſed in montibus: quorum ſi quandoq; tum cacumina, tum ſylvas adire non gravabuntur, procul dubio non magno etiam labore ipſam nanciſcentur. Hæc enim non modò ſeplaſiariis maximè conducet, ut legitimam Spinam albam ſuis comp. med. immiſceant: verùm & eorum errorem deprehendent (in hoc etiam Ruellius verſatur) qui ſibi perſuadent, Spinam albam illud eſſe cardui genus, quod à Tuſcis, eò quòd (ut paulò antè diximus) coaguli vicem præſtet,vulgò vocatur Preſura,quodq; nos Scolimum eſſe putamus. Eſt & ALTERA ACULEATA planta, cujus hic quoq; imago ſecundo loco viſitur,quam quidam Spinam albam eſſe cenſent, ſed plura in hac deſiderantur. Error autem ut facilè deprehendetur, ſi illud adnotare voluerint, quòd aculeata hæc planta in hortis paßim ſeratur, foliis albo chamæleonti longè majoribus: & capitula ferat,quæ marinum echinum non parum excedant. Commiſcuit Meſues ſpinam albam,ac etiam Arabicam, quarum alteram ſuo idiomate Bedeguar, alteram verò Succhaa appellavit, ſyrupo de eupatorio vocato, quem miris laudibus extulit ad diuturnas febres ſiniendas, ad eas præſertim, quibus naturalia viſcera, nempe ventriculus & jecur imbecillia ſint reddita, & ubi à ſua naturali temperie receſſerint. Cujus tamen ſententiæ non parum refragatur Muſa Ferrarienſis: quippe qui longo ſermone contendat,nec Arabicam,nec albam ſpinam huic ſyrupo admiſcendam eſſe, quòd utraq; adſtrictoria vi polleat,quæ (ut ipſe ait) ſyrupi hujus intentionb. admodum repugnat,cùm ad diuturnas obſtructiones tantùm reſerandas, ſemper hujus apud medicos fuerit uſus. Qua in re non ſolùm offendit Muſa auctoris mentem non percepiſſe, ſed nec etiam in hoc (pace viri alioqui clariſſimi dixerim) exactam curandorum morborum rationem calluiſſe. Nam cùm Meſues ſyrupum hunc compoſuiſſet ad illas curandas febres, quibus naturalia viſcera imbecillia ſunt reddita, optima componendi methodo tam Spinam albam quàm Arabicam illi inſeruit, utpote quæ adſtrictoria vi, qua pollent, languida illa ac infirma membra, plurimùm roborarent: quibus incommodis ſolent periti,ac docti medici iis medicamentis occurrere, quæ odore fragrantia adſtrictoria facultate commendantur. Hinc itaq; facilè intelligi poſſe crediderim, quàm abſurda, explodendaq; ſit hæc Muſæ ſententia. Quin nec illud conſilium ejus ſeplaſiariis accipiendum putaverim, quòd ſpinæ albæ & Arabicæ loco, ſilicula radicem, ac ſabinæ folia huic ſyrupo ſubſtituere poßint, & debeant, ut magis atq; magis tum vaſa tum viſcera laxet. Quippe quòd ſi tantùm laxandi ac reſerandi facultate hoc medicamentum debuiſſet eſſe præditum, non modò harum ſpinarum radicib. carere debebat, ſed etiam roſis, lentiſcina reſina, Indica nardo, & malabathro expoliari: cùm tamen hæc omnia maturè, diligenterq; examinata, non ſine methodo, ut quæ robur his viſceribus allatura ſint, ab ipſo Meſue huic ſyrupo fuerint admiſta, ne ſcilicet natura diuturna febre imbecillis facta, & à relaxantibus, ac admodum reſerantibus medicamentis vexata, totam humorum molem alvi profluvio, ob contentricis facultatis amiſſum robur, tanquam viribus omnibus deſtituta, ad mortem uſq; demitteret. Meminit Spinæ albæ Gal. lib. 6. ſimpl. medic. ſic inquiens: Spinæ albæ radix deſiccatoria eſt, & modicè adſtringens. Quamobrem & coliacos, & ſtomachices juvat, & ſanguinis rejectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentibus dolentibus prodeſt, ſi decocto ejus colluantur. Sementuus eſſentiæ & calidæ facultatis eſt. Itaq; potum iis, qui convelluntur, convenit. Quæ planta Κνικου λευκη Græcè, Spina alba Latinè dicitur: Arabicè Bedeguard: Italicè, Spina bianca.

Fuchſ. lapſus circa Spinam albam.

Carduus D. Mariæ.

Spina alba legitima.

Quorundã error. Spina alba altera.

Braſavoli calumnia cõtra Meſuem depulſa.

Spinæ albæ vires ex Gal.

Nomina.

Circa Spinam albam non levis controverſia, alibi tractanda. I. Quæ hic primo loco poſita in primis non habetur editionibus, at in duabus, ubi majores figuræ, Spina alba altera dicitur: in Italica edit. titulus eſt, Spina alba & nigra: in compendio prætermiſſa, quare nomine Spinæ albæ alterius Matth. Lugd. hiſtoria pinxit, Spinam albam Penæ, pronunciando. II. Quæ verò Spina alba altera Matthiolo nominatur, in primis editionibus, ut & compendio, pro Spina alba pingitur: editione verò Italica, Spina alba quorundam nominatur: dicitur Chamæleon verus, Trag. Chamæleon niger, Fuch. fol. Spina incognita, eidem in icon. Spina peregrina, Dod. gal. Carduus Sphærocephalus, Cord. hiſt. Dod. fol. Tab. Crocodilium, Lac. an & Cord. in Dioſ. Echinopus aliquibus, Spina alba, Geſ. hor. Spina alba putata, Cam. ad Matt. Chalceios Theoph. & Plinii, Lugd. Tetralix ſpinoſa, eidem. Crocodilium, Fuch. & Cordi, Lob. in obſer.

Ritro ſeu Rutro Theoph. Lob.icon. Hujus & alteram ſpeciem Cam. addit ſuo Matthiolo, quæ à præcedenti potiſſimum floris colore, qui cæruleus eſt differt, & quòd illo humilior, foliaque candidiora & anguſtiora habeat.

Ἄκανθα ξηρὰ πὲ. SPINA ARABICA. CAP. XIII.

a Πρὸς φλεγμονὰς αἱματικὰς. ARabicam ſpinam natura albæ ſpinæ ſimilem eſſe conſtat. Ipſa ſiquidem ſtringit. Ad ſanguinis rejectiones, *a* menſium abundantiam, cæteraſq; fluxiones radix etiamnum valet. Provenit in aſperis.

* SPINA ARABICA. *

I. CARDUUS ACULEATUS.

Spinam Arabicã non eſſe Acaciam.

Ruellii hallucinatio.

Plinius de Spina Arabica.

Spinæ Arabicæ vires ex Galeno.

Nomina.

† Oribaſ. μεταξὺ χαμαιλέοντος καὶ τῆς λευκῆς ἀκάνθης. i. interchamæleonem, & albam ſpinam.

a Cat. μικρὸν. i. parvum; ſed mendoſè ut puto.

b Cat. λευκὸν. i. album.

ERraſſe eos nimirum crediderim, *qui ſibi perſuaſerunt, Arabicam ſpinam, cujus hic meminit Dioſc. eam aculeatam Arabiæ eſſe arborem, quam Acaciam vocant. Cujus erroris illud in primis indicium eſt, quòd nuſquam conſueverit Dioſcorides alicujus ſtirpis hiſtoriam diverſis capitibus repetere, nec etiam arbores herbis commiſcere. Nam cùm longa hiſtoria Acaciam arborem, quæ etiam Aegyptia ſpina vocatur, primo libro inter arbores deſcripſerit, abſurdum quidem videretur, ſi eandem præter morem hic inter aculeatas herbas repeteret. Ad hoc indicium & illa ratio accedit, quòd ſi ſeorſum harum plantarum hiſtoriam tradidit Dioſc. diverſas quoque plantas eſſe neceſſe eſt. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur, quòd non animadverterit, in ſua hujuſce Arabicæ ſpinæ mentione. Dioſcor. hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam, albæ ſpinæ in univerſum æmulam intellexiſſe, non autem (ut ipſe putat) Acaciam nuncupatam. Qua in re non ſatis virum hunc admirari poſſum, quippe qui non modò & Græcis & Latinis literis ſit habitus peritiſſimus, ac inter eos, qui hac noſtra ætate de ſtirpium hiſtoria ſcripſere facilè princeps, ſed qui etiam Plinii hiſtoriæ fuerit ſtudioſiſſimus: quem tamen ſi accuratius perlegiſſet ac ſequi voluiſſet, nunquam arbitror in eum errorem incidiſſet. Quandoquidem Plin. lib. 24. cap. 12. alteram ab altera ſeparavit, & primò hujus, de qua agimus, mentionem faciens, ſic inquit: Spinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipſa ſtillat, ſtringitq; diſtillationes omnes, & ſanguinis excreationes, menſiumq; abundantiam, etiamnum radice valentior. Quæ à Dioſcoride verbotenus tranſtuliſſe perſpicuum eſt. Mox meminit Arabicæ alterius ſpinæ, quæ in arborem aſſurgit, his verbis: Eſt & Acaciæ ſpina. Fit in Aegypto alba, nigraq; arbore, item viridi, ſed longè melior eſt prioribus. Ejuſdem meminit etiam lib. 13. cap. 9. poſtquam Perſeæ arboris materiem miris laudibus commendavit ubi hæc habet: Nec minus Aegyptia ſpina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat: candida verò facilè putreſcit. Quibus ex locis palam eſt, non credidiſſe Plinium, unam tantùm Arabicam, vel Aegyptiam eſſe ſpinam, quamvis Ruellius non ita rem acceperit. Qui item Galen. ſententiam hac in re non animadvertiſſe videtur: ſiquidem Galen. libr. 6. ſimpl. med. ita ſcribit: Spinæ Arabicæ radix profluvium muliebre juvat, & alia quæcunque, quibus auxilio eſt quæ apud nos naſcitur ſpina: ſed efficacius tamen omnia juvant tum radix, tum fructus ipſius. Hic verò & columellæ prodeſt, & iis, quæ in ſede inflata ſunt: tum ulcera ad cicatricem ducit, mediocrem habens, & non moleſtam adſtrictionem: hæc Galenus. Qui ut has plantas diverſas habuit, ita etiam ſeorſum de earum viribus diſſeruit. Planta ἄκανθα ὀξυλεὼς Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur: Mauritanis, Suchaha.*

Quam proſpina Arabica figuram adjecimus, Spinam Arabicam Dioſc. & Plinii cenſet Cæſ. at Adverſaria & Lob. Carduum tomentoſum nominant: Suchaha Arabum, Guilandino dicebatur, de qua in hiſtoria.

Σκόλυμος. CARDUUS. CAP. XIV.

CArduus, Græci ſcolymon vocant, † folia chamæleonis habet, & albæ ſpinæ, nigriora, & craſſiora: caulem *a* longum edit, folioſum, capite ſpinoſo: radice *b* nigra, & craſſa. Quæ illita graveolentiam alarum, totiuſque corporis emendat: item ſi decocta in vino bibatur: copioſam autem urinam, fœtidamque expellit. Herba cùm recens teneretur, in olera, aſparagi modo, tranſit.

Et ſi

ETſi unius tantùm Cardui breviter etiam hoc loco meminerit Dioſcorides, Theophraſto tamen, Plinio, ac aliis probatis auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verùm ut primùm de his, qui natura cultrice ſponte proveniunt, ſermo fiat, ſcire ſanè convenit, quòd eorum diverſa ſunt genera: quorum tamen nomina propria, quòd ſciam, non habentur. Atqui Plinio lib. 30. c. 23. duo tamen eorum genera produntur: unum fruticoſius ſtatim à terra: alterum verò unicaule, & craſſius. Sativorum autem, qui tum in hortis, tum in agris ſeruntur, multiplex eſt genus. Horum principem locum tenent, qui Hetruſcis vulgò vocantur Cardoni. Nam hi diligenti cultura adeò teneri, fragiles, albiq; evadunt, ut magno quidem apparatu, ſecundis cœnis pro bellariis cum ſale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putaverim de his verba feciſſe Theophraſtum libro 6. cap. 4. de plantarum hiſtoria, cùm ita ſcribit. Quæ autem Cactus nuncupata eſt, in Sicilia tantùm naſcitur, Græciæ nuſquam habetur ſui generis planta: hæc enim ſtatim à radice caules repentes in terram mittit, folio lato, atq; ſpinoſo: caules hos Cactos appellant, deſquamati cibo idonei ſunt, paulò amaricantes: & reſervare hos aqua ſalſa conditos conſueverunt: hæc Theophraſtus. Noſtrates, quibus ubiq; nunc Hetruria ſcatet, eò ex Neapoli allati fuerunt, Neapolim verò (ut audio) ex Sicilia. Quapropter noſtri cum hoc Theophraſti genere maximè convenire videntur, quòd ſcripſerit, Cactum Siciliæ peculiarem eſſe plantam. Carduus ACULEATUS folia gerit non aculeato magis diviſa, magisq; laciniata, tenuibus circumdata ſpinis, caulem quoq; alteri ſimilem, ſtriatum, ſubalbicantem, in cujus ſummitate echinatum, aculeatumq; extuberat caput, flore hyacinthino: ſemine Cnici minore. Radice nititur craſſa, firma, non inſuavi. Colitur in hortis ad menſarum bellaria. Idem præſtare poteſt, quod alter. Continentur præterea in Carduorum genere etiam ii, quos in Italia Hetruſcum vulgus appellat Carcioſſi, alius verò inibi Archiocchi dicuntur, quorum item meminit Theophraſtus eodem loco, cùm ſubdit: alium verò caulem erectum producit, quem pternicem vocant. Is quoq; cibis aptus excreſcit, ſed reſervari non patitur: fructus in quo ſemen, echinata ſpecie eſt. Verùm exemptis lanuginoſis ſeminibus, is quoq; veſcendus relinquitur, & cerebro palmæ ſimilis eſt: hactenus Theophraſtus. Qui pro palmæ cerebro illud, quantum equidem reor intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit, & quod nunc corrupta voce Neapolitanis, & Siculis vulgò vocatur Cefaglione, de quo libro primo in Bdellii mentione abundè diſſeruimus. Carduorum autem, quos vulgò Carcioſſi vocari diximus, nobis plura ſunt genera, varia capitis forma diſtincta. Siquidem proferunt omnes echinata capitula, ſed aliqui ſpinis ſurſum reſpicientibus conſtant, alii verò ad terram verſis, nonnulli etiam tam in foliis, quàm in fructu aculeis vacant, ob idq; cæteris in cibis præſtant. Sunt præterea in hoc poſtremo genere, quibus echini in longum faſtigientur, quibus verò in globum extuberent, dehiſcentibus in altero ſquamatim ſpicis, in altero iiſdem ſquamis, veluti corticoſis unguibus in unum compactis, & coagmentatis, nucis pineæ inſtar. Spinis carebunt, ut hortorum cultores teſtantur, Carduorum capitula, ſi priuſquàm ſeratur ſemen, acuminata ejus latera retundantur. Sine aculeis etiam naſcentur, ſi delibratis lactucæ radicibus, & diſſectis ſemina integra condantur. Unde illud facilè potuit factum eſſe, ut ii qui aculeis non rigent, humano cultu mitiores evaſerint, cùm natura Carduorum omne genus ſpinis vacare nequeat. Carduus

Carduorum conſideratio, & genera

Cardoni.

Cactos Theoph.

Cardui carcioffi.

Palmæ Cerebrũ quid.

Carcioffi genera.

II. CARDUUS NON ACULEATUS.

III. CARDUUS VULGA.

qui ACULEIS caret, folia promit grandia per ambitum laciniata, averſa parte ſubalbicantia, numeroſaq; : caulem edit longum, folioſum, capite echinato ſine aculeis tamen: & quadantenus pini cono ſimile. Seritur paſſim in hortis & viridariis. Radicum decoctum potum hydropicos & ictericos ſanat. Echini nondum floreſcentis pulpa è carnium jure decocta, probellariis utimur: una cùm ſale & pipere, & qui veneri indulgent, galangam quoq; addunt. Itali rarò decoquunt, ſed echinata capita cruda cum ſale vorant. Cardui meminit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum: nec tamen plura de ejus viribus tradidit, quàm fecerit Dioſc. Sed de temperamento differens, ex calidi tatis ſecundum ordinem completum, aut tertium incipientem, ſiccitatis verò ſecundum aſſignavit. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus, Carduum Cinaram appellavit,

Cardui vires ex Galen.

Nomina. *pellavit, ac alimentum, quod corpori præbet, meritò damnavit, quòd melancholicum ſuccum generet.* Σκόλυμος *ea planta eſt Græcis, quæ Latinis Carduus, Cinara, & Strobilus nominatur: Arabibus, Raxos, Harxos, ſive Sacolomas: Italis, Cardo, Carcioffo: & Archichiocco: Germanis,* Strobildorn: *Hiſpanis, Caroo de comer, ſive Cárdos: Gallis, Artichault, & Carciophe. Carduus aculeatus, Græcis,* Σκόλυμος ἀκανθώδης: *Italis, Cardo & Carcioſo Spinoſo.*

Scolymus ſativus eſt & ſylveſtris: Sativus duplex, aculeatus & non aculeatus, & rurſus capitis figura nunc oblonga, nunc rotunda, hæcque maximum, mediocre & parvum, cujus ſquamæ in aculeum deſinunt brevem, nunc robuſtum, nunc infirmum, nunc propè nullum: quorum color nunc ſubrubens, nunc viridis. Dicitur Carduus Plinio, Cinara Galeno & Columellæ. I. Scolymus aculeatus, C.B. Tab. Scolymus, Trag. Fuch. Cord. in Dioſcor. & hiſt. (cui & Carduus ſativus) Lobel. (cui & Cactos Theophraſti) Cam. Carduus aculeatus, Matth. Carduus Lacun. Carduus hortenſis ſpinoſus, Geſ. hort. Caſt. Carduus Scolymus, Lon. Carduus altilis, Lugd. Cactus, Matthioli eidem. Cynaræ aliud genus, Dod. gal. Cinara, Dod. fol. à Cinere, ut habet Columella, quo ſtercorari amat. Cardones Cæſalpino. II. Scolymus non aculeatus, C.B. Tabern. Cardui alterum genus ſine aculeis, Trag. Carduus non aculeatus, Matth. Carduus aut Scolymus non aculeatus, Lonicer. Carduus hortenſis non ſpinoſus, Caſt. Carduus hortenſis, Scolymus Cactus, vel Cinara vulgo Artiſchau, foliis ſine ſpinis, Geſ. hort. Carduus ſativus, Cæſalp. Cinara, Dod. gal. Lac. Cinara non aculeata, Lugd. ſæpè ex uno ſemine utraque provenit, ut ſpeciatim aculeata ex ſemine non aculeati: quamvis & majore & minore habeatur ſemine. III. Carduus vulgaris, Matth. quem in compendio omiſit Lugd. Carduus vulgatiſſimus viarum, & Onopyxos Guilandino, Lob. Carduus ſylveſtris alter, Dod. fol, cui & Scolymus Plinii, Scolymus ſylveſtris, Cam. ad Matth. Heracantha Tabernæmontano.

Ποτήριον. POTERIUM. CAP. XV.

a Meum Μεμαίτηκε ἐνὶ μέγας. ita habet meum. Sed Cata. Μάμνει μέγας *b* Oribaſ. ἀκμάζει. i. Lætatur

POterium, Jones neurada vocant, *a* largè fruticat, cortice obductum tenui, ſpinis horridum, lanugine ſpiſſa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis: foliis parvis, rotundis: flore exiguo, candidi coloris: ſemine nullius uſus, ſed guſtu acuto, & odorato. Naſcitur in *b* aquoſis, & collibus. Radices demittit binûm ternûmve cubitorum, nervoſas, & firmas: quæ proximè terram reciſæ, dant ſuccum gummi ſimilem. Tuſæ, præciſis nervis, & vulneribus glutinandis illinuntur. Decoctum quoq; ejus nervorum affectibus prodeſt.

Poterii conſider.

POTERIUM.

Cornarii opinio falſa Prunũ ſylveſtrẽ Poterium credentis

Poterii vires ex Galen.

Nomina.

POterium *adeò Tragacanthæ proximum habetur, ut illi omnibus ſuis notis congener eſſe videatur. Peculiariter autem ſupremos ramos habet in vertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non viſitur. Plantam itaq; quam hic pro Poterio appinximus, miſit ad me Conſtantinopoli Clariſſimus Augerius de Busbecke, Cæſaris Ferdinandi Orator apud Solimanum Turcarum Imperatorem. Sed hic nobis admodum mirari ſubit Janum Cornarium, virum alioqui ætatis noſtræ inſignem, quòd prunum ſylveſtrem Poterium eſſe crediderit. Quæ certè ſententia, ut eſt meo judicio abſurda, ita non immeritò à Fuchſio medico clariſſimo refellitur. De Poterio ſcripſit Galenus libro octavo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, his verbis: Neuras, quidam Poterium vocat. Deſiccandi abſq; morſu facultatem poſſidet, adeò ut nervos inciſos glutinare credatur. Radices ejus potiſſimum ſunt ejuſmodi: quin & decoctum earum quidam exhibent iis, quibus affecti ſunt nervi. Id Graci* ποτήριον, *quod item Poterium Latini vocant: Itali, Poterio.*

Poterium, Matth. Caſt. Lugd. Tabern. videtur eadem cum ea quam Cluſius hiſtoria Hiſp. pro Tragacantha altera propoſuit, & an Poterium ſit dubitat, quem ſequutus Lobel. & Lugd. Tragacantham alteram, ſive Poterium Cluſii nominant, & Tragacanthæ ſecundæ nomine Tabernæmontanus exhibet, ſub quo nomine & Bellonius libr. 1. obſervat. 17. referre videtur.

Ἀκάνθιον. ACANTHIUM. CAP. XVI.

ACanthium albæ ſpinæ ſimile, folia aculeatis per extremitates, † lanugine araneoſa obductis, ex qua collecta & neta, veſtes bombicinis ſimiles texunt. Folia vel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur.

Acanthii conſider. *Si planta in Italia naſcitur, quæ legitimum Acanthium repræſentet, hæc profecto, cujus hic imaginem expreſſimus. Acanthium mihi rectè repræſentare videtur. Siquidem foliis eſt & albæ ſpinæ per extremitates aculeatis, & araneoſa lanugine obductis. Id quod non nobis tantùm opinionem auxit, ſed aliis quoq; rei plantariæ ſtudioſis. Naſcitur in montibus & locis incultis.*

ACANTHIUM.

I. ACANTHUS.

incultis. Verſantur magno in errore qui pro Acanthio quandam Cardui montani ſpeciem, echino lanugine quadam obducto, demonſtrant. Nam præterquàm quòd hæc folia habeat nulla lanugine velata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circũveſtit, depecti, vel neri poteſt, utpote quæ tenuiſſimo ſit ſine villis fragilis, ac omnis lentoris expers.

Quod Græci ἄκανθον, *Latini ſimiliter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt.* Nomina.

† *Verba illa de lanugine non leguntur in vulgatis Græcis Dioſcoridis exemplaribus: quæ tamen hic deſiderari oſtendit abruptus auctoris ſermo. Unde ea non temerè ex Plinio adjecerunt interpretes, ejus tantùm, ut puto, auctoritate freti. Nos verò eò audacius illa addenda putamus, quòd ea legantur in Oribaſii codice manuſcripto, in quo ex probatiſſimo Dioſcoridis libro ita tranſcripta inveniuntur,* καὶ ἀκάνθινον ἐρίον χρῶσι, *quæ ad verbum ſonant: circa quæ aranceoſa eſt lanugo. Id quod meum quoq; exemplar manuſcriptum habet, ut ex appoſita in margine patet.*

Spina alba ſylveſtris, C.B. Fuch. Lon. Spina alba tertia, Trag. Spina alba, Cornaro. Acanthium, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. Caſt. Lugd. Cam. cui & Onopordon alterum. Acanthium vulgare, Tabern. Silybum ſive Leucacantha Loniceri, eidem. Carduus ſylveſtris, polyacantha Theophraſti, Cæſalp. an Onopordon Athenæi, Anguillaræ. Flore albo & purpureo variat.

Ἄκανθος. ACANTHUS. CAP. XVII.

† Oribaſ. ἢ μελάμφυλλος ἢ παιδερώς, i. vel melamphyllos, vel pæderos.

ACanthus, † Romani pæderotam vocant, naſcitur in hortis, petroſis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, erucæ diviſura, nigricantia *a* pinguia, lævia, caulem binûm cubitorum, digitali craſſitudine, lævem, prope verticem ex intervallis circundatum foliolis, *b* ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, ſpinoſis, è quibus flos prodit albus: ſemen oblongum, luteum: caput thyrſi ſpecie: radicibus nititur longis, mucoſis, rubris, & glutinoſis. Quæ uſtis igni, & luxatis artubus illitæ ſubveniunt: potæ urinam ciunt, ſed alvum cohibent: ruptis, convulſis, tabem ſentientibus, mirè profunt. Naſcitur & ſylveſtris Acanthus ſcolymo ſimilis, aculeatus, brevior quàm ſativus, & is qui in hortis provenit. Cujus radix ad eadem ad quæ ſuperior efficax.

a Meum λιαρὸν, λεῖον. i. pinguia lęvia. Ita Ca. λιαρὸν λιπαρὸν. i. pinguia valde.

b Meum, & Catac. ἐμοὶ κεντρώδεις ὑπερκείσεσι, ὑακοσφαιρίοις ἐξ ὧν τὸ ἄνθος. i. veluti pileolis oblongis, hyacinthinis, ex quibus flos.

Cæ Redunt omnes ferè hujuſce temporis rei herbariæ ſtudioſi, Acanthum eam eſſe plantam, quæ nobis vulgo vocatur Branca urſina: quorum ſententiæ nec prorſus refragari, nec planè adſtipulari poſſum. Nam etſi in eorum opinionem multis adducar rationibus, non ſolùm quòd ii magnæ ſint apud me auctoritatis, ſed etiam quòd ipſe viderim hanc, quæ Branca urſina dicitur, foliis lactuca latioribus, longioribuſq;, erucæ modo laciniatis, nigricantibus, ac molli quodam lavore pinguibus: caule item lævi, bicubitali, pollicari craſſitudine, per intervalla ſub ipſum uſq; verticem foliolis quibuſdam oblongis, veluti nucamentis circumdato: è quibus flos prodit candidus, & inde ſemen oblongum luteumq; atq; etiam radice eadem conſtet, qua Acanthus: aliquatamen relinquitur dubitatio, an Branca urſina legitimus ſit Acanthus, cùm foliola, quæ nucamenti inſtar illius caulem cingunt, nullis ſpinis horrida conſpiciantur, plantaq; ipſa videatur topiariis operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro & cap. 22. auctor eſt) conveniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus ferè negligatur. & veluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum viridariis ſeratur. cùm apud antiquos Acanthus celebris, & in magno honore habitus ſit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neq; illud ſuſpicionem noſtram diluit, quòd dixerint aliqui Acanthina folia, quæ in quibuſdam Italiæ locis marmoreis columnis, præſertimq; Corinthias imitantibus inſculpta reperiuntur, nullæ prorſus linea à Brancæ urſinæ foliis differre. Siquidem contra iis quiſpiam facilè reſpondere poſſet, quòd etſi utraq; eandem

Branca urſina an legitimus Acanthus.

dem retineant formam, non obid tamen necessariò unam, & eandem speciem repræsentant. Quare quemadmodum dubium est asserere, Brancam ursinam ab Acantho non differre: ita idem negare vitium esse videtur, Caterùm ad hanc tollendam dubitationem illud non parum, meo judicio, facit, quòd iisdem facultatibus Branca ursina prædita sit quibus pollere Acanthum Dioscorides, & Galenus memoriæ prodiderunt. Illud insuper addiderim, quòd etsi dicat Dioscorides, ovivi

II. * ACANTHUS SYLVESTRIS spinosus. *

Acanthi duo genera Plin.

Acanthus sylvestris spinosus.

Pæderos Pausan.

Acanthi facultas ex Galeno.

Nomina.

Acanthum caule foliolis spinosis, ceu mucamentis, prope verticem usque ex intervallis circumvestito, potest tamen intelligi, quòd non re vera foliola illa aculeis horreant, sed quòd adeò acuminata erumpant, ut sanè spinis persimilia videantur. Quinetiam cùm Plinius duo Acanthi genera faciat, libro & capite vigesimo secundo, alterum crispum aculeatumq;, alterum læve, quod aliqui pæderotam vocant, alii melamphyllum, mirum non esse debet, si acanthus, qua in nostris habetur viridariis, nullis rigeat aculeis. Id quod facilè credi potest, cùm cæteris omnibus notis Branca Ursina Acantho à Dioscoride repræsentato adamussim respondeat. Neq; impedit, quòd loco citato asserat Plinius, Acanthum in hortis crepidines marginum, assurgentumq; pulvinorum toros vestire. Quamvis enim necti haud facilè ex se valeat, tamen tum caulis, tum folia ob eorum mollitiem, lentoremq; adeò flecti queunt, ut vimineo aliquo nexu topiario operi etiam non incommodè aptari possint. His itaq; rationibus innixus, eos quidem non aberrasse existimo, qui Acanthum, & Brancam ursinam, unam & eandem plantam esse scriptis tradiderunt. Reperitur & sylvestris Acanthus, carduo (ut Dioscorides inquit) similis, spinosus, foliis tamen domestico angustioribus. Quocirca non ab re Plinius quoq; duo Acanthi genera constituit. Caterum quoniam scribit Dioscorides Acanthum Romanis pæderotam vocari, prætermittere sanè non potui quin lectorem admonerem, apud Græcos pæderotam aliam quoq; esse plantam, ut testatur Pausanias libro secundo descriptionis veteris Græciæ, ubi sic habet: Nascitur Pæderos herba intra septum Veneris, aprico loco, neque alibi uspiam provenit, ne in ipsa quidem Sycionia. Folia ei minora fagi, ilicis majora, forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars subnigra, alba altera, neq; omnino dissimilis color ei, qui in albæ populi foliis cernitur. Acanthi meminit Galenus libro 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Acanthos, alii quidem Melamphyllum nominant, alii verò Pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, & leviter incisoria, & tenuium partium. Planta quæ Græcè ἄκανθος, Latinè similiter Acanthus nominatur: Italicè, Acantho, & Branca ursina: Germanicè, Bärenklaw: Hispanicè, Terva giguante, & Branquia ursina: Gallicè, Branque ursine. Quæ verò Græcis ἄκανθα ἄγρια, Latinis, Acanthus sylvestris vocatur: Italis, Acantho salvatico.

Acanthus sive Acantha, Branca ursina officinis dicitur, à similitudine, quam ejus folia cum anterioribus ursorum pedibus habeat. Hæc duplex, folio non spinoso & spinoso. I. Acanthus sativa lævis, C.B. Acantha inter herbas Theophrasto, ubi Spinam Gaza vertit: Acanthus mollis, Virgilio. Acanthus verus, seu Branca ursina Italica vera, Trago. Acanthus, Matth. Cord. in Dioscor. Lacu. Anguill. Lon. Cast. Cæsalp. Acanthus vera, Fuch. Cam. Acanthus sativus, Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lob. Lugd. Taber. II. Acanthus sylvestris spinosus, C.B. cujus obiter hoc loci Matthiolus meminit, Acanthus sylvestris Scolymo similis aculeatus Dioscoridis, Lob. obs. Acanthus sylvestris, Dod. fol. (cui propriè ἄκανθα Spina dici potest) an & Anguill. Branca ursina aculeata, Lugd. Chamæleonta Monspelliensium, Lob. in iconibus. Hic caule floribus, & colore & forma, tum & semine sativum refert, nisi quòd sit humilior: folia ampla quidem sed sativis angustiora, multis incisuris laciniata, frequentius duris spinis circa margines horrentia. Circa Monspelium observavimus: sunt qui in quibusdam maritimis Italiæ provenire testentur.

† Lenticulæ non leg. Orib. ἀνωδέα. Ca. i. subolentibus † Ori. ἀηδῆ, injucunda. † Oribas. add. ἡσυχῆ, i. solidam. *b* Meum nō habet neq; Cat. *c* Meum nō habet neq; Cat. Anonidis consider. Resta bovis.

ἈΝΩΝΙΣ, Ἢ ὀνωνίς. ANONIS, SIVE ONONIS. CAP. XVIII.

ANonis, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticosos, dodrantales, aut majores, frequentibus geniculis cinctos, cavis alarum multis, capitibus rotundis: foliis † lenticulæ, tenuibus, pusillis, ad rutæ, aut pratensis loti folia accedentibus, subhirsutis, *a* odoratis, non † injucundè olentibus. Muria conditur, antequàm spinosa fiat, cibis gratissima. Rami acutioribus spinis, & veluti spiculis firmioribus horrent. Radicem mittit † candidam, quæ excalfacit, *b* & extenuat: hujus cortex ex vino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cùm decoquitur in posca, dolorem dentium collutione mitigat. *c* Decoctum ejus potu hæmorrhoidas sanare creditur.

NAscitur Anonis in pratis, cultis, atq; etiam incultis locis, arido præsertim solo: foliis tenuibus lentis modo, pusillis, quæ ad rutæ, vel pratensis loti effigiem proximè accedunt, ac cæteras omnes notas refert, quibus à Dioscoride depingitur. Rusticis ob id notissima est, quòd non modò suo ramorum, ac radicum implexu, aratra invitis bubulcis in mediis agrorum sulcis sæpiùs remoretur, unde Resta bovis compluribus nominatur: sed quòd etiam messoribus, & fœnisecis spinis suis acutis admodum

I. ONONIS.

* II. ANONIS NON SPINOSA Purpurea. *

admodum sit infesta. Nam etsi prædura, callosaq; sit eorum cutis, eam tamen suis perforat aculeis, quibus quasi spiculis, cùm maturuerit, horrida conspicitur. Insubres hanc vulgò Bonaga vocant. Caterùm quamvis floru ejus nihil meminerit Bonaga, Dioscorides: constat tamen flore plerunq; purpureo subalbicante, interdum tamen aureo. Sed hæc quibusdam in locis aculeis vacat flore melino, quanquam in aculeata purpureus flos perpetuò spectetur. Eandem floribus albis vidimus nos parumper extra Pragam, via qua itur ad Divam Margaritam. Meminit Anonidis, ononidis nomine, Theophrastus l. 6. c. 3. de plantarum historia, sic scribens: Ononis ramus aculeigera est, anno tantùm perdurans, folio rutæ simili, sed per totum caulem apposito, ut veluti coronam ex intervallis tota species repræsentet. Florem minutulum, & in siliqua non undiq; septum edit. Anonidis histor. ex Theoph.

Nascitur glutinoso latoq; solo, & præcipuè in segetibus, atq; cultis, qua de causa agricolis inimica exit. Vivax admodum est: cùm enim altam nacta tellurem fuerit, protinus sua infima pellit: & singulis annis, surculis in latus emissis, rursus postero anno deorsum versus pellere solita est. Ideoq; effodienda tota, extirpandaq; penitus est. Incipit germinare æstate, perficiturq; autumno: hactenus Theophrastus. Hujus quoq; mentionem fecit Plinius li. 27. cap. 4. ubi sic inquit: Anonim, quidam ononida malunt vocare, ramosam similem fœno Græco, nisi fruticosior hirsutiorq; esset, odore jucundo: posil ver spinosa: hac Plinius. Quo tamen hac in re errasse deprehenditur: siquidem non posil ver Anonis spinosa redditur, sed (ut Theophrastus author est) in autumno. Plinii lapius.

Id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix vim maximam præstat ad renum calculos comminuendos, expellendosq; obstructis præsertim urinæ meatibus: quod multorum testimonio compertum est, qui calculo affecti, ubi tantùm radicis corticum pulverem ex vino diutius bibissent, pristinam sanitatem recuperarunt. Novi ego quendam, qui hujusce radicis pulvere duntaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum ranicem absumpsit & sanatus est: licet à medicis nullo alio medicamento, quàm sola sectione ustioneq; hunc curari posse anteà statutum esset. Anonidis vires Matthiol.

Produntur radicis pulvere calloši ac indurati ulcerum margines. Decoquitur eadem ex posca utiliter ad dentium dolores, mulcet enim hos, ubi jure os colluatur, & præsertim ubi pituita redundet. Sunt qui putent sanari hæmorrhoidas epoto tantùm radicum decocto. Caterùm id, ut mihi compertum est, præstat potum summopere ad Jecinoris & vasorum infarctus. Fit è radicibus aqua, quæ pota non solùm calculosos expedit renes: & urinam provocat, sed etiam vesicam, & ejus cervicem glutinosis excrementis obsessam expedit. Sumuntur Corticum recentium radicum libræ quatuor: hæminutim concisæ, in vini Cretici libris octo macerantur, deinde vitreo alembico in aquæ calentis balnei collocato, elicitur aqua, quæ in præscriptis affectibus plurimum præstat, pota semilibræ pondere. Aquæ Anonidis vires.

Anonidis vires descripsit Gal. l. 8. simpl. med. sic inquiens: Ononis radicem habet tertio quadantenus ordine excalfacientem. Cortex ejus maximè est utilis, habens quippiam & abstersorium, & incisorium. Proinde non tantùm urinas provocat, sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas citò detrahit. Utuntur porrò Anonidis vires ex Galen.

ea quoq; & ad dentium dolores, in oxycrato decoquentes, & collui decocto jubentes. Huic plantæ nomen Græcum est ἄνωνις, & ἐνωνις, Latinum item Anonis, & Ononis: Italicum, Anonide: Germanicum, Hauwhechel und Stallkraut: Hispanicum, Gatilhos, & Gathinos: Gallicum, Bugraves, & Burgrundes: Bohemicum Gebbice: Polonicum Tglica, sive lisiogon. Nomina.

Anonis Dioscoridi & Plinio à non juvando, siquidem aratoribus impedimento sit, unde Remora aratri, at Theophrasto & Galeno Ononis, quòd asinos ad illam sese terentes juvet. Hanc distinguimus in spinosam & non spinosam: spinosam in purpuream eamq; majorem & minorem, luteam, albam: non spinosam verò in purpuream & luteam. I. Anonis spinosa purpurea, C.B. Resta bovis, Trag. Lonic. Anonis sive Ononis. Matth. Lac. Tab. Anonis, Fuchs. Dod. gal. & fol. Cast. Anonis, Ges. hor. Cord. in Dioscor. Anguil. Lob. Cæsal. Thal. Lugd. Ægipyros Cratevæ, Anguillaræ. II. Anonis non spinosa purpurea, C.B. Tab. Ononis perpetuò lævis, Ges. hor. Anonis non spinosa sive mitior prima, Clus. Pann. cui & trifolium fœti-

fœtidum. Anonis ſive Ononis ſine ſpinis, Camerario. III. Anonis non ſpinoſa lutea, C.B. Hæc ex radice parva, lignoſa & fibroſa, caules emittit pedales & altiores, ramoſos, geniculatos, hiſpidos, unctuoſos, quos folia multa lata baſi alternatim amplectuntur, plerumque quina, interdum etiam terna ex eodem pediculo prodeuntia, quæ molliora & longiora, quàm vulgaris, in ſummo obtuſa & crenata, ſalſuginoſa. Flores in ſummis cauliculis breviore ſpica naſcuntur, luteopallidi, leguminum ſpecie quibus ſuccedunt ſiliquæ oblongæ hirſutæ in capreolum finientes, quibus ſemen pullo colore includitur. Tota planta lento & unctuoſo humore obſita eſt, non tamen adeò graviter odorato, ita ut attrectanti quaſi manus viſco retineantur, & ubi ſponte naſcitur candidior, quàm ſi in hortis colatur. Hanc paſſim circa Monſpelium ad agrorum margines, & inter ſegetes obſervavimus: in Hiſpania & Luſitania quoque reperitur. Dicitur Natrix Plinii herbariorum, Lobel. cui & Melilotus ſylveſtris pinguis Pennæi. Ononis lutea *montana*, Cam. ad Matth. Ononis lutea non ſpinoſa, *Lugd.* Anonis mitior flore luteo, *Cluſ. hiſt. Pann.* qui Hiſpanis Ciceris genus exiſtimari ſcribit.

* ANONIS NON SPINOſa lutea. *

* Meum πικρὸν ἰσχυρῶς, i. amaram valde.

Λευκάκανθα. LEUCACANTHA. CAP. XIX.

LEucacantha, prædita eſt radice cyperi, *a* valida & amara quæ manducata dolorem dentium ſedat: veteri laterum dolori atque iſchiadicis prodeſt, decocto cyathis tribus ex vino poto. Eadem ruptis, & convulſis medetur. Radicis epotus ſuccus coſdem præbet effectus.

Leucacãthę conſi. Ruell. lapſus dum Leucacãtham ĩdẽ cum Acãthaleuce ſtatuit.

IN *manifeſto errore verſantur, qui ſentiunt, Leucacantham, hoc eſt album ſpinam, de cujus hiſtoria, & viribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id eſt, ſpina alba, de qua paulò ſuperius diſſeruimus, nullo pacto differre. Qua in ſententia, vel potius errore, fuere nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbariæ periti. In quorum etiam numero Ruellius fuiſſe ex eo maximè deprehenditur, quòd cùm debuiſſet, more ſuo, poſt Anonidis tractationem, cujus titulo ſpinam albam quoque adjunxerat, quam tamen albam nominaſſe rectius fortè erat, ejuſdem albæ ſpinæ hiſtoriam referre, ex induſtria eam ſilentio præteriit. Nam cùm exiſtimaſſet, alteram ab altera non diſtingui, non opus eſſe judicavit, earum hiſtoriam in alba ſpina repetere, quam antea in ſpina albæ mentione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore vindicari non poteſt: quippe quoniam poſtquam ſpinæ albæ, quam Mauritani Bedeguar appellant, meminerit, alteram ejus nominis ſpinam ſubdidit: quæ cùm in arbuſtum undiq; aculeis armatum aſſurgat, ſepibus extruendis ruſticis noſtratibus maximè expetitur. Non tamen ob id declarat ipſe hanc eſſe Leucacantham: ſed lubrico quodam lapſu, quaſi ſui ipſius, & cujus ſpinæ albæ mentionem faceret, oblitus, in capitis calce aculeatæ illius arbuſculæ radicibus, quæ (ni fallor) candida, eſt Dioſcoridis rhamnus, omnes tribuit facultates, quibus legitima ſpina alba à Dioſcoride commendatur. Qui quidem Ruellii error omnibus evidentior eſt, quàm ut pluribus refelli poſtulet. Quòd autem differant inter ſe Acantha leuce, & Leucacantha, non modò Dioſcorides inter cæteros ſimplicium medicamentorum ſcriptores facilè princeps oſtendit: ſed Galenus etiam & Paulus, qui præterquàm quòd alteram ab altera diverſis capitibus diſtinxerunt, earum ſingulam differentibus facultatib. praditam eſſe tradiderunt. Quorum ſententiæ ſubſcribit Plinius: nam de Acantha leuce differens l. 24. c. 12. ſic inquit: Spinæ albæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. Corona ex ea impoſita capitis dolores minuit. Sed vires longè altas ab his Leucacanthæ idem retulit li. 22. c. 16. ubi ſic habet. Leucacantham alii phyllon, alii iſchiada, alii polygnaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem ſedat: Item laterum, & lumborum (ut Hiceſius tradit) ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eadem ruptis, convulſiſq; medetur: hæc Plinius. Quæ quidem vidiſſe debuerat Ruellius, alioqui Plinianæ hiſtoriæ ſtudioſiſſimus: aut certè Hermolao doctiſſimo viro credidiſſe, à quo (etſi nunquam illum citet) integra quandoq; capita, imò (pace ejus dixerim) integrum ferè ſurripuit opus, ita ut in omnib. illud ſuum feciſſe videatur. Siquidem Hermolaus cùm in Leucacantha, tum alias ſæpenumero commonuit in ſuo Corollario, hanc ab acantha leuce differre. Porrò illud etiam nobis ſilentio non diſſimulandum, ut ingenuè quod ſentimus de ſimplicibus dicamus, quòd Leucacantha herba eſt, non autem arbuſcula ſepibus conficiendis idonea, ut falsò, mea quidem ſententia, Muſa Braſavolus ſuo de ſyrupis libello in eupatorii ſyrupo exiſtimat. Nam hoc loco de herbis tantùm, & non de arbuſculis ſcribit Dioſcorides: qui nimirum in ſtirpium hiſtoria peritiſſimus, arbuſculam illam ſuprà libro primo inter Rhamni genera deſcripſit, & ſub candido, ut puto complexus eſt. Cæterùm cùm nec Dioſcorides, nec Plinius tradant, quibus foliis, quo caule, flore, ac ſemine Leucacantha proveniat, difficile quidem fuerit inter tot aculeatarum ſtirpium genera, unam ſecernere, quæ verè Leucacantham repræſentet: tametſi dammnandus uſquequaq; non eſſet, qui dixerit Leucacantham eſſe fortaſſe aculeatum illum Carduum, de quo in Acanthaleuce diximus, cujus folia albis quibuſdam maculis depinguntur, unde illi nomen apud Italos eſt lacteus carduus, & apud alias nationes Mariæ carduus. Nam præterquam quòd conjectura quadam dici poſſet, eam à maculis illu albicantibus ſibi Leucacanthæ nomen adinveniſſe, radicis etiam ipſius tum durities tum amaritudo, etſi forma cyperinas non æmuletur, conſentire videtur. Sed hoc potius diſputandi, quàm aſſerendi gratia proponimus: cùm adhuc haud ulla nobis competta ſit planta, quæ legitimam Leucacantham repræſentet. Cæterùm cum hæc CARDUUM, quem quidam Divæ Mariæ, alii Lactarium ab albis maculis vocant, in mentem revocaverit, non ab re ſanè eſſe judicavimus, ſi ejus hiſtoriam, & vires hic explicabimus. Eſt itaq; Carduus hic, quem*

Leucacãthæ vires ex Plin.

Ruellius Hermolao ſua ſurripuit.

Braſavoli error.

Carduus Mariæ.

Carduus divæ Mariæ deſcr.

CARDUUS LACTEUS.

quem ego potius Asininum vocarē, quòd ejus pabulo Asini delectentur, planta folia fundens magna, pinguia, per ambitum laciniata, & acutis tenuibusq; aculeis circumquaq; stipata, quin etiam lacteis plurimis respersa maculis. Caulem profert bicubitalem, tricubitalemq;, rotundū, spinis horrentem, brachiatumq;, echinatis aculeatisq; in summitate capitulis, quæ æstate media florent cinaræ modo, florib. purpureis ac capillaceis, semine cardui simili cnici minore papposa lanugine scatente. Radice nititur valida altè descendente, amaro sapore. Nascitur sponte in campestribus, incultis locis secus itinera, agrorū marginibus, & à quibusdam quoq; in hortis seritur. Radix excalfacit, abstergit, aperit, provocat, & attenuat. Radicis decoctum datur utiliter potandum ad fecinoris, & vasorum obstructiones & remorantes urinas: quare confert hydropicis, ictericis, ac nephriticis. Idem ducit menses, tam potum, quàm in defessionibus adhibitum. Sunt qui radicis siccæ pulverem addito fœniculi semine, & longi piperis momento, ex prisana propinent nutricibus, lacti augendo. Stillatitia foliorum aqua ajiuntur nonnulli ad lateris dolores, cui alii ut valentius agat, seminis semidrachmam adjiciunt. Leucacanthæ vires paucis perstrinxit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alii ischiada nuncupant. Hujus amara radix est, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine incalfaciendo autem ex primo est ordine. Λευκάκανθα quæ Græcis, alba spina Latinis appellatur: Italis, Bianca spina. Carduus verò Mariæ, & Carduus lactarius, Italis appellatur Scardaccio del latte, & Scardaccio bianco: Cardo del latte. Germanis Mariendistel: unser Frawendistel: *Gallis Cardon de nostre Dame. Bohemis, Ostropes: Polonis, Ostiopest.*

Cardui lactei vires Matth.

Leucacanthæ vires ex Gal.

Nomina.

Carduus Mariæ, aliquibus Silybum veterum, aliis Leucacantha, aliis Leucographis Plinii, aliis Carduus Galaxias, ejusdem. Videtur Theophrastus Acani nomine intellexisse, unde reliqua Carduorum genera Acanacea dicta videntur. Dicitur Carduus albus, Brunf. Chamælejon. eidem in 4. Carduus Mariæ, Trag. Fuch. in icon. Gesn. hor. Cast. Lon. Cam. Carduus Marianus, Cord. in Dioscor. Tabe. Carduus lacteus Matth. Lugd. Leucographys Plinii, eidem, Carduus leucographus, Dod. fol. Cardui sylvestris aliud genus, Cæsalp. Spina alba hortensis, Fuch. fol. Spina alba, Dod. gal. Lac. Leucacantha. eidem & Cornaro. Silybum, Lob. sic & Anguillara suspicatur. Hujus est altera species ex Syria allata a Neuvvolffio, & à Camerario, Carduus lacteus Syriacus dictus.

TRAGACANTHA.

Τραγάκανθα. TRAGACANTHA. CAP. XX.

TRagacanthæ radix lata, & lignosa, summo cespite nititur: unde surculos humiles, † robustos, latè mè fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur: quæ sub se spinas albas, rectas, & firmas occulunt. Est etiamnum tragacantha lachryma, quæ vulnerata radice manans, concrevit. Præstat pellucens, gracilis, a lævis, syncera, & subdulcis. Cutis spiracula, ut gummi, obstruit. Hujus increbuit usus ad oculorum medicamenta: ad tussim, exasperatas fauces, retusas voces, cæterasq; destillationes, cum melle in delinctu: subdita quoq; linguæ liquescit. In passo madefacta, drachmę pondere bibitur, contra renum dolorem, & vesicæ rosiones, misto cornu cervi usto, & eloto, aut scilli aluminis momento.

† Ori. addit, πυκνοὶ id est, frequentes.

a Catac. λάκκα, i.e. alba.

TRagacanthæ plantam, à qua effigiem, quam hic exhibemus, deprompsimus, jampridem ad nos misit quidam rei herbariæ studiosus, qui illam attulerat ex Apuliæ Gargano monte. Ea certè est, quæ nullis prorsus notis à Dioscoridis historia dissentiat, ut ex ejus pictura omnibus liquidò constare potest. Caterùm lachryma è vulnerata radice manans, quam seplasiarij vulgò vocant Gomma draganti, passim in officinis concreta visitur, è Creta, Asia, & Gracia advecta. At non modò hæc (ut Dioscorides inquit) è vulnerata prius radice manat, sed etiam sponte (ut Theophrastus est author) ab ea scisso in latere cortice distillat. Sed hanc, qua utimur, Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, veram esse

Tragacanthę conū.

Monachorum erratum.

Tragacanthæ lachrymam negant, quòd legitimæ linguæ subdita facilè, Dioscoridis testimonio, colliquescat: hæc verò nunquam, cum linguæ supposita adeò lenta, tenaxq́; evadat, admista saliva, ut nullo ferè temporis tractu dissolvi liquarique possit. Qua quidem in re ut (pace eorum dixerim) toto cœlo aberrant, ut qui Dioscoridis sententiã perperam acceperint. Siquidem Dioscorides non de sola lachryma linguæ subdita, sed in eclegmate cum melle conformata, illud fieri scribit, cùm inquit: Usus ejus ad oculorum medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, retusas voces, cateraq́; destillationes, cum melle in delinctu: liquescitq́; subjecta linguæ: hæc Dioscorides. Ex quibus palam est voluisse Dioscoridem Tragacanthæ lachrymam non solam, & per se tantùm, sed in eclegmate cum melle paratam linguæ esse subjiciendam, ut clarissimorum medicorum institutione fieri adsolet cum bechico catapotio, & diatragacanthæ trochisco, quibus ipsa commiscetur. Quippe cùm oporteat medicamenta, quibus aspera arteria, pulmo, ac pectus universum expurgari debent, quadã temporis diuturnitate ore retenta, vel linguæ subdita, sensim leniterq́; liquescere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, voluit hic Dioscorides eclegmatis usum recta methodo describere. Nam si hujusmodi medicamenta devorarentur, nihil prorsùs proficerent, cùm ita non in pectus & pulmones deferantur, sed in ventriculum. Huic & alia accedit ratio, quòd si intellexisset Dioscorides lachrymam per se tantùm linguæ submittendam, subjunxisset quidem, ut sui moris est quibus in morbis id factitandum esset: quandoquidem planè absurdum videretur scribere, quòd aliquod gummi linguæ subjiciatur, paulatimq́; liquescere cogatur, ac deinde silentio involvere, quibus in morbis id faciendum. His itaq́; rationibus non modò recte, meo quidem judicio, intelligi potest, voluisse Dioscoridem eclegma, quòd Tragacanthæ lachrymam acceperit, linguæ subjiciendum esse, non ipsam tantùm lachrymam, sed etiam monachos in hoc, ut alias sæpe deceptos esse. In collyriis oculorum addita Tragacanthæ lachryma non solum humorum acrimoniam in oculos defluentium retundit, sed oculos quoq́; roborat, & longè magis adstringit, quàm sarcocolla. Quinetiam lacte macerata, & illita, oculorum ungues, & palpebrarum pustulas, pruritum, & scabiem sanat. Valet ad pulmonum, pectoris & trachææ arteriæ morbos, & medetur eorum ulceribus. In summa præstat Tragacanthæ lachryma ad defluxiones omnes, in fauces, guttur, & pectus permeantes, & tussim excitantes, & præsertim in confectionibus addita, quæ linguæ subjiciuntur. Datur utiliter exulceratu renibus. Auxiliatur quoq́; dysentericis, quæ tosta fuerit, tum ex vino cydoniorum pota, tum clysmate infusa. In summa ubi lavigare, obtundere, & reprimere opus est, præstantissimum semper fuerit medicamentum. Tragacanthæ vires scriptas reliquit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, his paucis verbis: Tragacantha similem gummi vim obtinet, emplasticam quandam, & acrimoniam hebetiorem (leguntaliqui, quæ acrimoniam obtundit.) Et sanè similiter illi desiccat, Τραγακανθὰ sic Græcè, ut etiam Latinè, & Italicè Tragacantha vocatur: Arabicè, Chitira, Itica, Chatech, Alcuted, seu Alchathad: German. Dragant: Hispanicè, Alquetira.

Tragacanthæ vires Matth.

Tragacanthæ vires ex Gal. Nomina.

Tragacantha vocem Gaza apud Theophrastum Hirci spinam reddidit: ipsa planta nominatur Tragacantha, Matth. Gesn. hort. Clus. in Cord. ad Dod. gallicum, Dod. fol. Lac. Lob. Cast. Lugd. Cæsal. Tragacanthum, Cord. in hist. Lon. Tragacantha prima, Tabernæmontano. Ex radicibus colligitur lachryma seu gummi, officinis gummi Dragaganthi nominatum, glutinosum, quod per cribrum aut ratum linteum exprimitur, candidum, pellucidum, nitidum, licet & flavescens, subrussum reperiatur. Substantia est glutinosa quæ difficulter teritur, & aquam qua dissolvitur, in densam mucilaginem instar glutinis convertit. Eligendum candidissimum, parum translucens & cujus minima portio maximam aquæ copiam coagulet. Ex Asia adfertur.

* CARDUUS STELLATUS. *

Ἠρύγγιον. ERYNGIUM. CAP. XXI.

a ὥσπερ ἀστὴρ ἐστὶν ἔστι stat stellata meù sed Cat. add. σφόδρα i. valde.

b Meum, & Cat. ἡδόσμου ὀδμὴν ἔχουσα. i. odorata, & aromatica. Eryngii consideratio.

Cacatreppola.

Eryng. Dios.

Eryngium marinum.

ERyngion aculeatarum generis, cujus folia in principio sale condita, in cibos recipiuntur. Lata autem sunt, & extremo ambitu aspera, gustu aromatica; sed ubi adoleverunt, circa complures caulium eminentias in spinas aculeantur: in quorum summitatib. globosa capitula, durarum, acutissimarumq́; spinarum ambitu a stellatim circumvallantur, quorum colos aliàs viridis aliàs albus, interdum cæruleus invenitur. b *Radix oblonga, lata, foris nigra, internè candida, pollicis crassitudine, odorata. Nascitur in asperis, & campestribus. Vim habet calfactoriam. Pota menses, & urinas pellit: tormina, inflationesq́; discutit: contra jecinorum vitia, serpentium morsus, & hausta venena, cum vino prodest: bibitur adversus plurima, cum seminis pastinacæ drachma una: appensa, illitave, tubercula discutere proditur. Pota cum hydromelite radix, opisthotonicis, & comitialibus medetur.*

Longè quidem aberrant seplasiarii Senenses in Eryngii cognitione, utpote qui pro Eryngii radicibus assumant aculeata cujusdam stirpis radices, quam Cacatreppola vulgò vocant. Hinc error omnib. facilè deprehenditur, quòd nulla penitus illius planta nota eryngio respondeat. Legitimum Eryngium: quod, meo judicio, Dioscoridis descriptioni nihil refragetur, & cujus hic imaginem appinximus, frequens invenitur in compluribus Italiæ locis, nullis reclamantibus notis. Est & Eryngium marinum, quo Venetæ litora undiq́; referta spectantur. Assurgit hoc foliis altero latioribus, circinato ambitu spinosis: & cæsio respersis colore. Caulem carnosiorem, crassiorem atq́; striatum habent: capitulis cæruleis majoribusq́;, radicibus longioribus, tenuioribus mollioribusq́;, digitali crassitudine, saccharo asservandis longè magis idoneis, quàm alterius. Radix minus siccat quàm altera, sed easdem possidet vires. Hujus tametsi non meminerit Dioscorides, Plinius tamen lib. 22. cap. 7. utriusq́; historiam tradidit. Quo fit, ut eorum sententiam minimè probaverim, qui Eryn-

II. ERYNGIUM MONTANUM.

III. ERYNGIUM MARINUM.

IV. ERYNGIUM PLANUM.

qui Eryngium marinum Crocodilium esse existimant, ut in crocodilii mentione superius diximus. Sunt & qui credant, Eryngium Mauritanus à Secacul non differre. Verùntamen ii quoque Quorundã errot.
hallucinantur. Nam cum Serapio in capite de Secacul, neq; Dioscoridem, neq; Galenum citet, quos maximè in simplicium historia sequitur, quorumq; dicta bona fide refert, sed tantùm suæ gentis auctoribus nitatur, clarissimum præbet indicium, Secacul diversum fuisse, & plautam Græcis incognitam. Siquidem si pro eryngio Secacul scripsisset Serapio, ei sanè non fuisset opus, paulò inferius de eryngio tractare ex Dioscoridis, & Galeni sententia, magno verium & notarum discrimine. Re autem vera Secacul hist. Mart.
Secacul radix est Indica. Hoc enim testatur Avicenna lib. quinto, ubi sic habet: Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ convehuntur ex India, & fit ex eis, cùm sunt recentes, conditum in loco suo: apud nos autem humectantur inprimis in aqua calida. Quæ etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus saccharo, & melle asservandis egit. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul ab eryngio secernere nescientes, Eryngii radices tum saccharo, tum melle asservatas venereis infeliciter commiscent auxiliis, ut qui ederint, fortiores, salaciores q; reddantur. Quippe hac facultate Eryngium præstare nusquam hactenus apud Dioscoridem, & Galenum mihi reperire licuit, qua tamen pollere Secacul memoriæ prodiderunt Arabes. Cæterùm animadvertendum est Serapionem Astera Atticum, sive Bubonium cum eryngio confudisse, stellarum similitudine deceptum, qua cæruleo colore se invicem æmulantur: etsi quæ Bubonio insunt, nullis aculeis horreant. Eryngii radicum decoctum expedit Jecinoris, & lienis infarctus, ideoq; ictericos, & hydropicos juvat. Epota radix valet adversus rubetas, toxica, & aconita, ex ranarum comestibilium jure pota, vel ex anserino, ubi ranæ non sint ad manus: eadem datur utiliter potanda contra cordis affectus, ex bugloßi, aut melissophylli decocto. Præstat quoque ad stranguriam, obstructos renes, & vulvarum præclusiones. Illita ex melle infixa corpori extrahit. Quinetiam strumas, parotidas, & panos discutit. Præsumpta crapulam arcet. & alvum sistit. Fit è teneris Eryngii folijs stillatitia aqua, iis quàm maximè utilis, qui morbo gallico affecti ulceribus affliguntur, si quotidie ea utantur in potu, nam mirificè Jecur juvat. Valet eadem ad expurgandas quotidianas, & quartanas

Eryngii vires ex Galen.

febres. Eryngium planum sive læve foliis exit latis, oblongis, minimè laciniatis: in ambitu tamen serratis, caulibus complu-ribus, ramosis: parvis in summitate capitulis, ipsisq; subasperis. Radice vegeta cæteris crassiore. Provenit in Austria in Viennensi agro, campestribus locis. Radix minus quàm cætera præscripta siccat, minusq; ad omnia præstat. Meminit Eryngii Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum sic inquiens: Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quæ temperata

Nomina.

sunt, superat. Siccitatem verò in tenui essentiâ consistentem non parvam obtinet. Ejus nomen Græcum ἠρύγγιον, Latinum item Eryngium: Italicum, Eringio, & Iringo: Germanicum, Brachendistel/Manus-ircw: Hispanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicault: Bohemicum, Mancha, aut Muzska uvtira: Polonicum, Mikolarek. Eryngium marinum, Italis, Irigio marino. Eryngium planum, sive læve: Italis, Iringio liscio, & Iringo senza spine.

Eryngii differentiæ plures notantur: est enim marinum: est campestre, hocq; folio vel spinoso, ut vulgatum & pumilum, vel plano & lævi: est alpinum, hocq; foliis vel planis, vel campestri similibus, quod Eryngium est capitulis cæruleis Dioscoridi: his addunt aliqui & Crithmi speciem & Carduum stellatum, cujus figuram adjecimus, cùm ipsius in principio capitis, ut & capite de Tribulo fiat à Matthiolo mentio. *I.* Carduus stellatus, C.B. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lob. (cui & Spina alba vera Rondeletii) Camer. cui & Stellaria Augenii. Eryngium, Brunf. Eryngium 2. Trag. Lon. Catatreppola (quasi Cacotribulus, id est, infestus tribulus) vulgò, Matth. Cæsal. cui Stæbe & Phleus Theophrasti. Polyacantha, Cord. in hist. Myacanthos Theophrasti, Lugd. Spina stella, Tab. Hippophæstum vel Hippophaës Dioscoridis, Columnæ. Variat colore florum, fert communiter subrubentes, habet & candidos. II. Eryngium campestre vulgare. C.B. Eryngium primum, Trag. Lon. Eryngium, Fuch. Eryngium vulgare, Dod. gal. Cam. Eryngium campestre, Dod. fol. Cast. Eryngium montanum, Matth. Lugd. Eryngium mediterraneum, Ges. hor. Eryngium campestre mediterraneum. Lob. Eryngium, Cord. in Dios. Lacu. Cæsal. Tab. Eryngе, Eryngion & Centumcapita, Plinio. III. Eryngium maritimum quod cum Acano Plinii lib. 22. c. 9. non malè convenit, C.B. Dicitur Eryngium marinum, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. (cui & Drypis Theophrasti quorundam) Cast. Cæsalp. (cui & Crocodilium Dios. & Plinii) Cam. Lugd. cui & Eryngium folio Apii litoribus maris Plinii. Eryngium maritimum, Ges. hort. Glycyrrhiza spinosa & Glycyrrhiza Cratevæ Lacunæ. IV. Eryngium alpinum planum capite dipsaci, quem Carduum nobilem Bernenses, in quorum alpibus frequens, vocitant. C.B. Eryngium planum, Matth. (in cujus figura capita Dipsaci requiro) Dod. fol. Cast. Lugd. Eryngium aliud montanum Dalechampii, eidem, quam & sub Spina alba, sed figura vitiosa, posuisse videtur. Eryngium alpinum, Ges. hor. Eryngium magnis latisq; capitulis, Eidem in ap. Eryngium montanum tenuifolium, ambitu profundè sinuatum, Lob. observ. Alpinum cæruleum Genevense, Lob. icon. Eryngium alpinum cæruleum, Taber. Eryngium capite Dipsaci, Cam. Herba peregrina foliis acanthi, & Acanthus sylvestris Dioscoridi, Cæsalpino.

a Meũ & Cat. πυρ' ἐκφύσεως τὰ μέχρι τέλους ἐκπλύσεις ἀκρωτηρίων ἀκρωτηρίοις ἐξίσωσις, καὶ λύσις. i. ab utraq; parte hæc ex obliquo spinas rarius emicantes, mutilas.

Ἀλόη. ALOE. CAP. XXII.

ALoes folium scillæ similitudinem habet, crassum, pingue, modicè latum, rotundum, retrorsus pandum: folia gerit curta, *a* quæ utrinq; ex obliquo longioribus intervallis striantur, & in spinulas desinunt. Caulis emittitur non dissimilis antherico: flos albus: fructus hastulæ regiæ cognatus: gravitota est odore, & gustu amarissima: radice una, ceu palo, in terram depacta. Plurima præpinguisq; in India gignitur, ex qua coactus succus adfertur. Nascitur etiam in Asia, & Arabia *b* in locis quibusdam maritimis: & in insulis (ut in Andro) non valde succo extrahendo idonea, sed ad glutinanda vulnera sanè quàm utilis, si detrita illinatur. Duo succi genera: quoddam arenosum quod sedimentum *c* purissimæ esse videtur: alterum ad jecinoris imaginem vergit. Eligi debet, *d* boni odoris *e* syncera, quæ nihil doli sensit, nitida, calculorum expers, rufi coloris, friabilis, ac jecinoris modo coacta, facilè liquescens, eximiæ amaritudinis. Improbatur nigra, & *f* fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur gustu, amaritudine, & valido odore: eoq; argumento, quòd digitis friata non ad minima usq; frusta resolvitur: nec desunt, qui acaciam immiscent. Natura ejus est spissare, exiccare, *g* somnum allicere, & corpora densare, alvum resolvere. Stomachum repurgat binûm cochlearium mensura, in aqua frigida, aut egelida pota: sanguinis rejectiones sistit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu: devorata cum resina, aut cum aqua, vel melle cocto sumpta, alvum solvit: purgationis perfectæ causa tribus drachmis sumitur: aliis purgatoriis medicaminibus admista, præstat ut minus stomachum infestent: sicca glutinandis vulneribus inspargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohibetq;. Eadem peculiariter exulceratis genitalibus medetur, & disrupta puerorum præputia jungit, condylomata, rimasq; sedis *h* ex passo sanat, hæmorrhoidum abundantiam, & sanguinis eruptiones sistit: pterygia ad cicatricem ducit: livores, & *i* insignita ex melle tollit. Privatim scabras lippitudines, pruriginesq; angulorum permulcet: dolorem capitis sedat: temporibus & fronti illita, ex aceto & rosaceo capillum fluentem continet cum vino: tonsillis, gingivis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & vino proficit. Oculorum medicamentis *k* torretur in munda, & candenti testa, pennaq; subinde versatur, ut possit æqualiter torreri. Lavatur, ut quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & læve, ac pinguissimum assumatur.

b Meũ & Cat. interponũt καὶ.

c Meũ καθαριώτερα. i. purioris

d Deest in Meo & Catac.

e Cat. addi. λιπαρὰ i. pinguis.

f Cat. δυσκάθικτον. i. retentu difficilis.

g Deest in Catac.

h Meũ σὺν ἁλικεῖ οἴνῳ i. cum dulci vino.

i Meum ὑπόσμα. i. suggillata

k Meum μίσγεται. i. miscetur.

Aloes cõsideratio.

NOn dubium est quin ea legitima sit Aloe, qua passim officinæ utuntur. Nam electissima ac purissima (adulterata enim quandoque etiam invenitur) omnes præstat tum notas, tum vires, quæ syncerissimæ à Dioscoride assignantur. Aloe, ætate nostra in quam plurimis Italiæ locis virescere conspicitur, præsertim Romæ & Neapoli, ubi super ædium fenestris, ac atriis in fictilibus vasis terra plenis alitur ac fovetur, ad spectaculum potius, quàm ad medicum usum. Floribus non modò albicantibus, ut Dioscorides inquit sed etiam purpurascentibus. Invehuntur acerrimè in Mesuem Manardus Ferrariensis,

Mesues à calumnia vindicatus.

& Fuchs. ipsum secutus, quòd affirmaverit ille, Aloen per os sumptam venarum oscula adeò reserare, ut inde postea sanguis facilè exiliat, cùm id (ut ipsi ajunt,) tum Dios. tum Galeni placitis maximè repugnet. Verùm quàm longè ii, quorum pace dictum sit, à veritate desciverint, non multo quidem labore demonstrare possem, ni prater instit utum nostrum id esse censerem, nisq; compertum haberem, illis prius rectè, meo judicio, responsum fuisse à Jac. Sylvio clarissimo ætatis nostræ medico in

Mesuem

* I. ALOE MUCRONATO FOLIO. *

II. ALOE.

Meſuem ſcribentem, & à Gratianopolitano quodam, qui tam probatiſſimis rationibus Meſuem tuentur, ut non amplius Manardo, ac Fuchſio hic eum lacerandi locum relictum eſſe putem. Aloes meminit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum: ubi ſic habet: Hæc herba non admodum apud nos provenit, & quæ naſcitur in magna Syria, aquoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen uſq; adeò deſiccare poteſt, ut vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis eſt Cæleſyria, & Arabia, multò eſt melior. Optima autem Indica, cujus liquor eſt, id quod ad nos importatur, medicamentum Aloe cognominatum, ad plurimas res, propter ſiccitatem mordicationis expertem, utile. Eſt autem non ſimplicis naturæ, ſed ut indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul & amara eſt: adſtringit quidem mediocriter, ſed vehementer amara eſt. Subducit & ventrem, ut puta ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo ſtercore vocant ἐκκοπρωτικά. Itaq; ex dictis patet (ſiquidem memoria tenemus, quæ in quarto lib. ſunt demonſtrata) quòd tertii ſit ordinis exiccantium, calfacientium autem ac primi intenſi, aut ſecundi exoluti. Sed & ipſius facultatis miſturam atteſtantur particularia ejus opera: nam & utile ſtomacho medicamen eſt, ut ſi quid aliud: & ſinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, & maximè quæ in ano ſunt, & pudendo. Juvat & eorum inflammationes aqua ſubacta, & vulnera eundem ad modum glutinat. Congruit ſimiliter utenti & ad inflammationes in ore, ac naribus, & oculis. In ſumma, repellere, & digerere ſimul poteſt cum hoc, ut paulùm extergat, quantum videlicet ulceribus puris non ſit moleſtum. Præterea idem Galenus l. 8. de compoſitione medicament. ſecund. loc. in hierea mentione, de Aloe ita ſcriptum reliquit: Atqui ipſam aloen Andromachus quidem lotam, ex aliis autem aliqui etiam ſic, aliqui verò illotam adjiciunt. Verùm jam noſſe operæ pretium eſt, ad ventris ſubductionem illotam aloen aptiorem eſſe, multum verò de medicamentaria vi deponere lotam, quam etiam febricitantibus dare aliquis audeat, ſi non vehemens, ſed valdè debilis ſit febris. Quidam verò etiam ex illota aloe pharmacum multis ſic febricitantibus exhibuerunt, deinde cùm nihil manifeſtè læſiſſent, in aliis rurſus maximum experti ſunt nocumentum. Infeſtiſſima eſt enim aloe, etiam lota, his qui citra vitiatos humores ex intemperie calida & ſicca affliguntur. Proximam ab his læſionem percipiunt, qui ſiccam intemperiem habens, etiam cum frigiditate conjunctam, & in universum qui ex ſola qualitate particulam aliquam læſam habent. Etenim in humoribus intemperaturæ, pharmacis ipſas evacuantibus egent: quæ verò abſq; his conſiſtunt, penitus in tabem deveniunt ex pharmaci hujus ex aloe conſtantis uſu. Itaq; ubi humiditas vitiata tunicas ventru exporrigat, aloe picra utilis eſt, expurgans humiditatem. Omnino autem ſic affectis acceſſio nauſeæ plus aut minus adeſt. Evacuatio igitur affligentis humoris per ſolam aloen contingit, quæ purgatoriam vim non fortem habet, ſed ut ea, quæ circa alvum ſunt, quæ etiam contingit, purgare poſſit. Et ſi aliquando ampliori pondere exhibeatur, uſq; ad locos circa hepar conſcendit, non tamen totius corporis purgatoria aloe exiſtit. Caterùm ex his quæ ei admiſcentur, maſtiche ut ſtomacho commoda & odora, & quæ medicamentariam aloes vim frangere queat, admiſcetur. Cinnamomum verò eadem gratia, & præterea quòd tenuiſſimarum partium eſt, ut aperire ventris meatus poſſit, extergereq;, ac attenuare, ſi quid viſcoſum aut craſſum in humoribus feratur. Craſſos enim humores ob purgatoriæ facultatis imbecillitatem, aloe trahere non poteſt. Quapropter bilioſarum ventris affectionum optimum pharmacum eſt, adeò ut in unò die ſæpe multos ſtomachicos creditos perſanet. Juvat autem & hos, & alios omnes affectus ex vitiatis humoribus ortos, cinnamomum admiſtum, utpote quod alterantem habet facultatem vitioſarum qualitatum in id quod ſecundùm naturam habet. Hactenus de aloe ex Galeno locis citatis. Dejicit Aloe (ut Meſues auctor eſt) non modò bilem, ſed & pituitam ipſam. Caput ventriculumq; mundat, quorum etiam cruciatibus maximè ſuccurrit. Inflammato, æſtuantiq; bili redundantia ventriculo auxilio eſt. Quotidianus ejus uſus à mortiferis morbis tuetur. Vindicat à putredine, addita myrrha, non modò viven-

Aloes vires ex Galeno.

Ex Meſue.

viventium, sed etiam defunctorum corpora. Cum draconis sanguine, & myrrha ulcera contumacia sanat, quòd sine morsu aliquo exiccare possit. Sensus omnes, intellectumq; acuit, jecur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Hæmorrhoidibus tamen, ac cæteris sedis inflammationibus nocet: quamobrem iis ab ejus assumptione abstinendum est, qui aliquam in illis partibus noxam patiuntur: hæc Mesues. Cæterùm necat Aloë ventris ex lacte, vel melle sumpta: aut umbilico tenus apposita, bubalo felle, & aceto subacta.

Nomina. *Planta, qua Græcis ἀλόη, Latinis etiam Aloe vocatur: Mauritanis, Saber, Paber, sive Sabar: Italis, Aloe: Germanis,* Aloepatic oder bitter Aloes: *Hispanis, Hierva babosa: Aloes, seu Perroquet: Bohemis, Aloe.*

Aloë triplex habetur, est mucronato folio, succo dulci, quæ cùm jam vulgata sit, ipsius iconem adjecimus: est altera succo amaro: est tertia palustris. I. Aloë mucronato folio, C.B.Lob. Aloë, Acostæ. Aloë, ex America, Dod. fol. Aloë Ameriacana, Clus. hist. Hispan. Cast. Lugd. Aloë America, Cam. ad Matth. Tab. Aloë spinosa, Cam. Aloë alterum genus, Cæsal. Valentinis Fil y agulla, id est filum & acus. II. Aloë succo amaro, C. B. Aloë, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. (cui & Sedum amarum Columellæ) Ges. hort. Anguil. Lon. Lac. Cast. Lugd. Lob. Cæsalp. Aloë semperviva Indica quibusdam, Cord. in Dios. Aloë, amphibion etiam dicitur, Cord. hist. Aloë communis ex Hispania, Cam. Sempervivum marinum in insulis Stæchadibus, Quiquerano. Hujus densatus Succus Aloë etiam dicitur: cujus tres habentur differentiæ ex eadem planta. Optima succocitrina, quæ purissima, fulva aut russa, aut pellucida: amara, adstringens aromatica, odore gravi & aromatico. Altera Hepatica quòd hepatis modo sit concreta, subruffa minus pellucida, illa densior & aridior, amarior, magis adstringens, gravioris q; odoris. Tertia Caballina, ponderosissima, densissima, nigra, terra arenisq; plena: amarissima & gustu *horribili virusq; olens* veterinariis relinquenda. Eligenda pinguissima, purissima, hyeme friabilis, æstate *molliuscula, in* manibus lentescens, fordibus carens, aromaticam amaritudinem resipiens, odore *somnum* concilians. Affertur pellibus infusum ex India atq; Arabia, per Syriam & Ægyptum: verùm etiam in maritimis Apuliæ & Hispaniæ, sed faciendo succo inutilis, provenit. Ast nunc Americana quæ ex Mexico adfertur, in Germaniæ hortis vulgatior est.

Ἀψίνθιον. ABSINTHIUM. CAP. XXIII.

ABsinthium, aliqui bathypicron, herbâ vulgò cognita. Præstantius in Ponto, *a* & Cappadocia, in monte Tauro nascitur. Vim habet calfaciendi, & adstringendi. Bilem expurgat, quæ & stomacho, & ventri inhæsit: urinam cit, & crapulam præsumptam arcet, ad inflationes ventris, & stomachi dolores prodest, cum seseli, *b* & nardo Gallico potum: fastidia discutit, & arquatos sanat madefacti dilutum, aut decocti jus, quotidie tribus cyathis haustum: menses cit potum, aut cum melle appositum. Contra fungorum strangulationes convenienter ex aceto bibitur: adversatur ixiæ venenis cum vino: item cicutæ, & muris aranei morsibus, & draconi marino. Anginæ eo cum melle, & nitro perunguntur, & epinyctides ex

a Cat. addit. ἢ γαλατικὸν, *b* ἓν, ita Meum & Catac.

I. ABSINTHIUM.

* II. ABSINT. PONTICUM Montanum. *

des ex aqua. Ad ſugillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item auribus, ſi manat ſanies. Dentium, auriumq; dolores decoctum vaporis ſuffitu compeſcit. Decoctum in paſſo dolentibus oculis oblinitur: item præcordiis, & jecinori, tritum cum cerato cyprino: ſtomacho quoq; longa valetudine laboranti cum roſaceo: cum ficis autem, aceto, & loliacea farina, aquæ inter cutem, lienoſisq; ſubvenit. Vinum ex eo fit, quod abſinthiten vocant, præſertim in Propontide, & Thracia, quo ad antè dicta utuntur, cùm febri carent: alioquin in eſtate propinant, & acceptam huic vino incolumitatem referunt. Inſparſum arcis abſinthium, veſtes ab erodentium injuria vindicat: culices ex oleo perunctum abigit, & à corpore arcet: atramentum librarium diluto ejus temperatum, literas à murium eroſione tuetur. Exiſtimatur liquamentum eoſdem præſtare effectus: attamen potionibus improbatur, quoniam ſtomachum malè habet, & capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

Ἀψίνθιον θαλάσσιον. ABSINTHIUM MARINUM. CAP. XXIV.

†[ABſinthium marinum, quod aliqui Seriphium vocant, copioſiſſimum in Tauro monte, juxta Cappadociam, & in Taphoriſi Ægypti gignitur: quo Iſiaci pro olivę ramo utũtur. Herba eſt tenuis, abrotoni parvi ſimilitudine, referta minutulis ſeminibus, ſubamara, ſtomacho inimica. Ea graviter olet, & cum quadam calfactione adſtringit. Per ſeſe, aut cum oryza cocta, interaneorum *a* animalia, teretesq; tineas, adjecto melle enecat: alvum *b* lævigat: cum edulio autem, vel lenticula decocta, eadem præſtare poteſt. Pecora maximè pinguescunt hoc pabulo. *c* Tertium genus abſinthio aſſignatur, quo Gallia alpibus finitima ſcatet: id patrio nomine Santonicum vocant, regionis, in qua naſcitur, cognomento, abſinthio non diſſimile: verum ſubamarum eſt, non adeò ſeminis fœcundum: eadem quæ Seriphium poteſt.

†Orib. legit tantũ Σηρίφιον.

a Meum ἀνηκρίβωτα ἢ ἑλμινθιακὰ προζώλους. i. alcaridas & lũbricos rotundos.

b Meum ad. κάτω. i. leviter.

c Cat. addi. ὁ τῶν ναυτῶν.

III. ABSINTHIUM PONTICUM.

IV. ABSINTHIUM MARINUM.

Abſinthii genera tria.

ABſinthii genera tria hic à Dioſcoride traduntur, nempe vulgare noſtrum, marinum, quod Seriphium vocant, & Santonicum, quo Gallia alpibus finitima abundat. Vulgare caule exit ramoſo, foliis incanis, multipliciter ſectis, Artemiſiæ modo, floribus aureis, parvis: ſemine rotundo, racematim cohærente. Radicem habet divulſam, ſed firmam, & lignoſam. Atqui Abſinthium, quod in Ponto naſcitur, cæteris præſtare ad jecinoris, & ventriculi inflammationes libro 11. capite 16. Methodi medendi prodidit Galenus, ſic ſcribens: Cùm autem duplex in omni Abſinthio facultas, & qualitas ſit, veluti in libris de medicamentis eſt traditum, utiq; in Pontico adſtringendi qualitas non parva eſt. In reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt vehementiſſima, adſtrictio verò (quam ſaltem guſtu agnoſcas) aut planè obſcura, aut prorſus nulla ſentitur. Proinde Ponticum ad jecinoris, & ventris phlegmonas eligi præſtat. Porrò id eſt tum folio, tum flore longè quàm cætera abſinthia minore. Odor quoq; huic non modò non inſuavis, verùm etiam aromatum quid præferens: reliquis omnibus eſt fœdus. Quare hæc fugere conveniet, & Pontico ſemper uti: hæc Gal. Abſinthium autem hujuſmodi, quod cæteris præſtantius ſit, non ſolùm in Ponto naſcitur, verùm etiam in Hungaria, Tranſylvania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo convenit, quod Gal. delineavit. Etenim id folio, caule, flore, ac ſemine conſtat longè, quàm commune noſtrum Abſinthium, minoribus. Saporem habet amariuſculum, cui non parva adſtringendi vis conjuncta eſt. Odorem etiam ſpirat (ut Gal. teſtatur)

*V. ABSINTH. MARITIMUM foliis laciniatis. *

Mesues Ponticũ Romanũ vocat.

Plinii error.

Pontici vires.

Semen sanctum Absinthii marini non est.

flatur) non insuavem, ita ut odorati non parum refipiat. Mesues, ut Sylvius doctißimè adnotavit, nescio tamen quarationе ductus, Ponticum Romanum appellat. Monachi verò, qui in Mesuem commentarios scripserunt, putant magno quidem errore, id Mesuei Romanum absinthium esse, quod non modò in agro Romano, sed etiam in universa Italia provenit. Plinius lib. 27. cap. 7. Ponticum scribit multò Italico amarius esse: in quo sanè Galeni sententiæ & refragatur, & errat. Ponticum absinthium efficacem vim obtinet ad aquam intercutem, ut mihi jam sæpius experimento compertum est. Equidem quosdam novi hydropicos quasi deploratos, qui ex longo esu comarum ejus, quæ saccharo adservatæ fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est: Sumito florescentium jam comarum recentium absinthii Pontici libram unam: sacchari albißimi libras tres. Comas illas demptis caulibus, & pediculis tunditoin mortario lapideo: deinde ita optimè tusis saccharum in pulverem tritum adjicito: rursus omnia simul tantißper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad usum recondito. Ex absinthio ita parato, affecto prius purgato, datur quotidie semuncia tribus horis ante cibum. Sunt porrò qui putent semen illud, quod officinæ SANCTUM cognominant, quodq; saccharo circundatum contectumq; necandis interaneorum vermibus præbent, Absinthii marimi esse semen, sed ii planè decipiuntur. Siquidem legitimam seminis hujusce plantam integram misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusius, quæ à marino absinthio longè distat, ut ex ejus imagine patet. Planta est admodum fruticosa, caulibus & ramis numerosis referta, semine minuto, oblongoq;, racematim prodeunte, amariusculo gustu, odoreq; non insuavi. Affertur ex Alexandria Aegypti, ac aliis meridionalibus locis. Cæterùm procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis semen sanctum interpretantur, cùm longè admodum hæc inter se differant. Quippe Serapioni nil aliud esse Canabel constat, quàm terræ tenuißimo sabulo persimilis: quæ (ut ipse ait) una cum pluvia è cœlo decidit, cujus non modò apud Arabes ad interaneorum tineas necandas: verùm & ad fictilia fracta conglutinanda increbuit usus. Absinthium marinum, sive Seriphium, in quàmplurimis tam Tyrrheni, quàm Adriatici pelagi litoribus provenit præsertimq; Aquilejensibus, & Tergestinis. Sed Fuchsium suspicor illud non cognovisse: siquidem quod in suis clarißimis commentarius magno volumini appictum spectatur, absinthium marinum non est. Quod cùm fortassе & ipse animadvertisset, in parvo simplicium libello sententiam mutavit. Verùm tamen non prius ab hoc errore se-

Canabel Serapionis mẽtio

Fuchsius notatur.

VI. ABSINTHIUM SERIPHIUM sive Seriphium Ægypt.

Marini absinthii historia.

Seriphium Ægyptium.

se vindicavit, quàm in alium inciderit: quippe quòd eandem plantam pro sylvestri nasturtio perperam, meo judicio, depinxerit. MARINUM itaq; absinthium cùm primùm è terra erumpit, folio est absinthio simili, crassiore tamen. Sed postquàm adoleverit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis iisq; præsertim quæ ubiq; caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, non tamen foliis est adeò parvis. Semen profert exiguum, copiosumq;, abrotoni modo inter folia erumpens, atque in summitate caulis fere racemosum, ut hæc pictura ejus demonstrat, amari, & adstringentis gustus. Aliam Absinthii marini plantam a nostrate longè diversam ex Aegypto allatam, quam AEGYPTIUM SERIPHIUM vocari libuit, & cujus imaginem hic expressimus, nunc primùm consecutus sum à Jacobo Antonio Cortusio præscripto: pumila est planta, in Aegypto proveniens: foliis minutis, abrotoni fœminæ fere similibus: surculis compluribus gracilibus, brevibus ac foliosis, minuto semine gustu amaro, non tamen vehementer. Iis omnibus præditum est facultatibus, quibus & Italicum, è qua colligi quoque SEMEN SANCTUM quidam volunt, etsi, quid certi de re hac affirmem, non habeam: quidam abrotonum marem esse volunt, sed fortassе melius fœminam appellassent. Volunt patres illi reverendi, qui in Mesuem commentati sunt, tantùm superficietenus Absinthium vulgare amarescere, imis verò partibus dulcescere, ob idq; gustui gratum esse. Unde etiam aquam, quæ ab eo ignium vi destillat, dulcem potius, quàm amaram sentiri contendunt. Quæ iure ii parum rem naturalem callere deprehenduntur: nam quòd Absinthii stillatitia aqua sit dulcis, non ex eo fit (quantum equidem sentio) quòd Absinthium ipsum

Aqua Absinth. cur dulcis?

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0642-4 DFG

VII. SEMEN SANCTUM, sive Semenzina.

ipsum constet extima parte amarum, medullitus verò dulce, sed quoniam cùm exteriores illæ partes, quibus amaror inest, admodum sint tenues, ac in vaporem facilè resolubiles, ignis calore tenuiores facta, non magno quidem labore resolvuntur: evenit q; ob hoc, ut stillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis sit amaritudinis expers. Præterea dulcedo, quæ in ipsa invenitur, non ab intimis Absinthii partibus emanat, sed eam tantùm à plumbeis instrumentis quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) provenire comperimus. Nam ipsius dulcedinis qualitas non modò in Absinthii stillatitia aqua sentitur, sed etiam in quavis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cùm plumbeum instrumentum hujuscemodi herbarum vaporibus tum actũ, tum potentia excalfacientibus, terrena quadam substantia superficietenus inficiatur, quæ actutum in dulcissimam veluti cerussam convertitur, non mirum quidem videtur, si aquæ inde manantes ascititia dulcedine imbutæ, gustu dulces percipiantur. Quod quidem iis non evenit absinthii stillatitiis aquis, quæ duplici vase vitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur: nam hæ sufficienter amarescere cognoscuntur, nec tantillum quidem dulcedinis gustantibus præbent. Evenit sanè hoc, quoniam balneum suæ ipsius aquæ humiditate, partes tenuiores illas retinet, conservat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeò in vaporem vertantur, quemadmodum cum illis fieri solet, quæ carbonum, & lignorum violento igne in auram evanescere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quòd à vitreis organis quibus eliciuntur, nullam ascititiam qualitatem recipiant. Quare satius, mea quidem sententia, esset, ut otium, quod superest, consumerent monachi in re christiana, & medici in re medica, & singuli de arte sua bene mereri discerent: vel saltem quisque quam rectè instituit, vitam sequeretur. Absinthii meminit Galenus lib. 6. simplic. medicamentorum sic inquiens: Absinthium adstrictoriam, & amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans & desiccans. Proinde biliosos ventris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinas evacuat. Magis autem quod in venis est biliosum, per urinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam, oblatum nihil adjuvat. Sic neque si in

Absinthii vires ex Galen.

*VIII. ABSINTHIUM SERIphium Gallicum. *

* IX. ABSINTHIUM SERIphium latifolium. *

thoracē

thorace, aut pulmone contineatur: nam adſtringens in eo facultas, quàm amara, valentior eſt. Porrò quòd inſit quoq; acrimonia, idcirco majori portione calidum eſt, quàm frigidum. At ſi opus eſt generatum comprehenſam ejus temperiem ſecundùm primas circumſcribere facultates (etſi anomœomeres & diſsimilare ſit) calidum ipſum dixerim primi exceſſus, ſiccum tertii. Succus autem ejus longè quàm herba ipſa, calidior eſt. Sed cùm de abſinthio marino, ſive Seripho ageret libr. 8. ſimpl. med. Seriphum, inquit, ſpecie, & guſtu abſinthio ſimile eſt. Id quod de Santonico ſcripſit Dioſc. cùm tradiderit magis cum Abrotono convenire Seriphium quàm cum abſinthio. Quamobrem relinquitur ſuſpicio, quòd aut Dioſcoridis, aut Galeni ſcriptura ſit hoc loco librariorum incuria depravata. Herba quæ Græcis ἀψίνθιον, Latinis item Abſinthium appellatur: Arabibus, Aſſinthium: Italis, Aſſenzo: Germanis, Wermuth/Elß: Hiſpanis, Aſentios, Aloſna: Gallis, Aluyne, & Abſince: Bohemis, Pelynek: Polonis, Pyolin. Abſinthium Ponticum, Græcis, ἀψίνθιον πόντικον: Italis, Aſſenzo Pontico. Abſinthium marinum, ſive Seriphium: Græcis, ἀψίνθιον θαλάσσιον, Italis, Aſſenzo marino: Aquilejenſibus, Santonio. Semen ſanctum: Italis, Seme ſanto & ſementina.

Nomina.

Abſinthium quaſi ἀπίνθιον Comicis, quaſi impotabile, propter inſignem amarorem, ὁ ἀκρατὴς πίν διὰ πικρότητα. Etſi Theophr. tantùm Abſinthii in Ponto provenientis 9. hiſt. 18. meminerit, ejus tamen viginti differentias in Phytopinace recenſuimus, de quibus in hiſtoria: in præſens tantùm de iis, quas Matth. & Cam. in ſua edit. exhibuere. I. Abſinthium Ponticum, ſeu Romanum officinarum, ſeu Dioſ. C.B. Abſinthium, Brunf. Trag. Matth. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lon. Cæſ. Abſinth. vulgare, Fuch. Geſ. app. Lac. Lob. Lugd. Caſt. Tab. Abſinthium commune, Geſ. hor. (cui & Romanum) Cam. Abſinth. Santonicum, Dod. gal. Rocardi. Abſinth. Ponticum Ruellii & Trincavellæ, Abſinth. latifolium, Dod. fol. Abſinth. noſtrum ruſticum, Thalyo. Abſinth. ruſticum, Apuleio. Abſinth. majus & vulgare, Cluſ. hiſt. Pann. Abſinth. commune latifolium amariſſimum. Joh. Bauhino. II. Abſinthium ponticum montanum, C.B. Abſinthium commune minus, Geſ. hor. Abſinth. montanum, Cam. ad Matth. Abſinth. montanum ſeu Romanum, Tabernæmontano. Hoc vulgari ſimile, niſi quòd exiliora omnia, & amaritudo ſapore & odore gratior, in altis montibus proveniens. III. Abſinthium ponticum tenuifolium incanum, C.B. Abrotanum minus, Trag. Abrotanum fœmina, Fuch. fol. Lug. Geſ. hor. cui Abſinthii potius genus, Abrotanum album, Cord. in Dioſc. Abſinth. Ponticum, Fuch. in icon. Matth. Dod. gal. Lac. Lugd. Tab. Abſinth. ponticum vulgare, Cluſ. hiſt. Pann. Abſinth. Santonicum, Ruellio & Cæſal. Abſinth. Galatium Sardonium Dioſc. Lob. Abſinth. tenuifolium, Dod. fol. Abſinth. Romanum Meſue, Turnero. Abſinth. Romanum vulgo, Thalyo. Hoc duum eſt generum, alterum incanum, alterum cauliculis purpuraſcentibus, foliis ſupina parte viridioribus: mediæ inter Abſinth. & Abrotanum naturæ videtur. IV. Abſinthium maritimum lavendulæ folio, C.B. Abſinth. marinum, Matth. Cæſ. Lugd. Abſinth. Seriphium, Lac. Abſinthium anguſtifolium, Dod. fol. Lugd. Abſinth. latifolium marinum, Camer. Artemiſia marina. Lob. Tab. V. Abſinth. maritimum foliis laciniatis, C.B. Artemiſiæ marinæ folia inciſa, Lob. Abſinthii anguſtifolii ramulus foliis ſciſſis, Dod. fol. Abſinth. marinum Patavinum, Cluſ. hiſt. Pann. Artemiſia marina, Lob. Lugd. Hoc à priore tantùm foliis in lacinias diviſis variat, quod potiſſimùm contingit, ſi ex maritimis locis in hortos transferatur, quemadmodum in horto Medico Patavino notavimus. VI. Abſinth. capilli veneris folio, C.B. Abſinth. Seriphium Ægyptium, Matth. Lugd. Abſinthium peregrinum ſive Ægyptium Adverſ. Lob. Abſinth. Ægyptium, Lob. Tab. VII. Abſinthium Seriphium Alexandrinum, C.B. Semen ſanctum, Matth. Lob. Lugd. Sementina, Dod. fol. Taber. Santonicum, Lon. Abſinthium marinum & ſeriphium, pharmacopæis Alexandrinum ſemen, quibuſdam ſanctum ſemen & Zinæ ſemen, Cord. in Dioſc. & hiſt. ſemen Zedoariæ, Adverſ. Abrotanum mas, Anguillaræ, ſeminis hujus contra lumbricos uſus, eligendum magnum non pulverulentum & odoratiſſimum: ex Ægypto ad nos adfertur. VIII. Abſinth. Seriphium Gallicum, C.B. Abſinthio pontico ſimile eſt, at foliis majoribus, lanugine albis: floſculis croceo robore variegatis, quibus ſemen minutum, amarum acre ſuccedit. Planta amara eſt, odorata, in maritimis Maſſilienſibus proveniens, quod etiam in litore Veneto notavimus. Seriphium vulgare, perperam Dioſc. Lob. in icon. at Camer. in ſuo Matth. Abſinth. Seriphium vulgò dictum nominat. IX. Abſinth. Seriphium latifolium, C.B. Santonici ſpecies majuſcula & longiuſculis foliis, Cam. in Matth. & Lob. in ſuis obſervationibus, Abſinth. Xantonicum vulgare.

I. ABROTONUM MAS.

a Meũ & Cæſal. λεπτόφυλλον, i. gracilifemine. ſed Orib. λεπτόφυλλον legit, i. tenuibus foliis.

Ἀβρότονον. ABROTONVM. CAP. XXV.

ABrotonum duorum eſt genera. Fœmina quadam arboris ſpecie fruticans, candicat, circum ramulos foliis ſeriphi modo, minutim inciſis: floribus referta eſt, comantibus in ſummo, fulgore auri, corymbis. Quod per æſtatem prodit, ſuaviter olet, cum gravitate quadam, & amaro guſto. Id genus Siculum eſſe conſtat. Alterum mas vocatur, ſarmentoſum, a gracilibus ramulis uti abſinthium. Plurimum in Cappadocia gignitur, & Galatia Aſiatica, atque in Syriæ Hierapoli. Utriuſque ſemen crudum tritum,

tritum, & fervefactum ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, convulsis, ruptis, coxendicibus, urinæ anguſtiis, menſibus ſuppreſſis, aut remorantibus. In vino potum exitialium venenorum antidotum eſt: horroribus ex oleo illinitur. Serpentes & ſubſtratu, & nidore fugat: contra ictus eorum cum vino potum prodeſt, privatim efficax contra ſcorpionum, & phalangiorum venena. Oculorum inflammationibus commodè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane tritum cum farina hordeacea, decoctumque tubercula diſcutit. Irini compoſitionibus admiſcetur.

Abrotonum duplex.

Abrotonum mas planta eſt vulgaris notitiæ. Cujus duo obſervavimus genera, hortenſe, & per ſe in campeſtribus naſcens, tenuioribus foliis, minutiore ſemine. Mas ſarmentoſa eſt planta, caulibus gracilibus veluti abſinthium. Folia habent tenuina, numeroſa, longiuſculaq;, odore gravi, ſed medicato. Flores mittit exiguos. Semen minutum, rotundum, copioſumq;, ramulos ferè totos comprehendens. Quod verò fœmineo generi adſcribitur, non omnibus notum eſt: non adeò, quòd & ipſum frequentiſſimum non ſeratur in hortis, ſed quòd à paucis pro Abrotono fœmina cognoſcatur. Quandoquidem id alii Cypreſſum, alii Santolinam vulgò appellant, alii verò marinum eſſe abſinthium exiſtimant. Sed ii profectò falluntur: quippe Santolina vulgò vocata, nil ſanè aliud eſt, quàm Abrotonum fœmina. Quòd primùm (ut Dioſcorides inquit) arboris ſpeciem quandam repræſentet, unde & à quamplurimis Cypreſſus vulgò dicta eſt. Deinde quòd candicantibus conſtet foliis, circum ramulos minutim inciſis, floribus aureis, orbiculatis, caulem ſummum, aſtatis & autumni tempore, corymborum modo comantibus. Poſtremò quòd in univerſum ſuaviter oleat cum gravitate quadam, & amaro guſtu. Ex hac equidem delineatione adducor, ut decernere non dubitem, hanc plantam, quam vulgus Cypreſſum, ſive Santolinam appellat, eſſe Abrotonum fœminam. Hinc itaq; Fuchſium alioquin herbaria gnarum, erraſſe crediderim, quòd pro fœminei generis Abrotono plantam ſubjecerit ab eo longè diverſam. Qui etſi Santolinam ſeorſum poſtea depinxit, non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnovit, ſed herbarium, ut arbitror, vulgum ſecutus, eam Chamacypariſſum hoc eſt pumilam cupreſſum nuncupavit, ejusq; nullam à Græcis factam fuiſſe mentionem falsò credidit. Cæterùm quòd Goritienſes Abrotonum marem Veronicam appellent, ea ſanè planta mihi innotuit, quæ recentiorum quibuſdam VERONICA vocatur, magnis (ut ajunt) inſignita viribus. Hæc duùm eſt genevum. Mas, quæ humi repit, caule eſt dodrantali aut minore, rubeſcente, lanuginoſoq;: foliis oblongis, nigricantibus, hirſutis, & in ambitu ſerratis. Flores edit purpureos circa ſummum caulem emicantes, & ſemen in ſiliquis loculi formam referentibus. Radice nititur tenui, quæ in plures divaricatur partes. Naſcitur locis incultis. Fœmina caule exit lanuginoſo, foliis rotundioribus, minimè laciniatis, ſubpinguibus. Flores profert in luteo purpuraſcentes: ſemen in vaſculis rotundis incluſum: radicem verò maris æmulam. Naſcitur in locis aſperis & inculiis: floret Junio menſe. Guſtu quidem, adſtringens, & amara eſt: unde conjicere licet, eam eſſe tum excalfaciendi, tum ſiccandi vi præditam. VERONICA MAS ad omnia efficacior eſt. Medetur cruentis vulneribus, ac diuturnis ulceribus. Sunt qui dicant quendam

Abrot. fœminæ deſcript.

Fuchſii error.

Chamæcypariſſus.

Veronica.

Veronica duplex. Fœmina.

Veronicæ vires.

II. ABROTONUM FOEMINA.

III. VERONICA MAS.

Francorum regem elephantiaſi laborantem, à venatore ſuo hac tantùm herba fuiſſe ſanatum. Tumores præterea in univerſum diſcutit, præcipuè qui in cervice emergunt. Nec deſunt, qui illâ ſummis laudibus efferant ad peſtiferas febres, & ad peſtilentia affectos, quibus propinari præcipiunt ſiccæ pulverem, drachmarum duarum pondere, una cum theriacæ drachma, ex vino meraco: cum hoc tamen, ut illico ſudent affecti. Eadem datur potanda ex ſua ipſius ſtillatitia aqua utiliter contra tuſſim, & vitia omnia tum pectoris, tum pulmonis, nam & rabidos, & ſuppuratos juvat. Aperit quoq; jecinoris & lienis oppilationes, uterum, renes & veſicam expurgat. Sed ut noſtrum ſequamur inſtitutum, jam abrotono medicina

reddenda

* IV. VERONICA MAS supina. *

V. VERONICA FOEMINA.

Abrotoni vires ex Galen.

reddendæ ſunt ex Gal. qui li. 6. ſimp. med. ita de ejus viribus poſteritati memoriæ ſcriptum reliquit: Abrotonum calidum, & ſiccum facultate, in tertio ordine ſeu receſſu poſt media ſitum eſt. Inveniemus autem ejus temperamentum non minimè quidem & ex guſtu ducta conjectura, utpote cùm ſit admodum amarum. Porrò ſaporem ejuſmodi, cùm terrena ſit eſſentia, à largo calore extenuatum oſtendimus. Itaq; non inſtrenuè & excalfacit, & deſiccat. Nam ſive comam cum floribus (reliqua enim ejus palea inutilis eſt) contuſam ulceri puro illinas, mordax, & irritans videbitur, ſive eo in oleo macerato, caput, aut ventrem perfundere voles, admodum calefacere reperies. Quin & ſi qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante invaſionem rigorum hoc voles confricare, minus utiq; rigore concutientur: imò & ſenſum quidem protinus ubi admotum fuerit, ipſum calfacere percipit. Porrò quòd lumbricos interimat, par eſt, nimirùm cùm ſit amarum. Scies autem protinus, quòd & digerendi, & incidendi quandam vim habeat: ſed & quòd magis quàm Abſinthio idipſi neceſſariò inſit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex guſtu: pauciſſimæ ſiquidem acerbitatis particeps Abrotonum eſt, non pauca verò Abſinthium. Deinde ex eo quòd inimicum ſit ſtomacho Abrotonum, velut etiam Seriphium: gratum verò & amicum Abſinthium. Siquidem de iſtis ſuprà oſtenſum eſt, quòd amarum ipſum per ſe omnifariam infenſum ſit ſtomacho: auſterum verò, aut acerbum, aut in ſumma adſtringens ſtomacho utile & amicum. Porrò ubi qualitates hæ invicem permiſtæ fuerint, qua vehementior fuerit, ea utiq; vicerit. Caterùm Abrotonum uſtum, calidum & ſiccum facultate eſt, magis adhuc quàm cucurbita ſicca uſta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis ſimul & citra phlegmonem callo induratis conveniunt: ac proinde maximè ulceribus; quæ in pudendorum præputiis ſunt, competere videntur. At cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax eſt: ac idcirco cum oleo tenuium partium, cicino ſcilicet, aut raphanino, aut ſicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoq; ſegnius tardiuſq; enaſcentem cum aliquo dictorum olevum elicit: ſed nec minus illis, lentiſcino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium eſt partium, rareſaciendi vim obtinet, & mordax eſt, & calidum: quas utiq; maximè ejus facultates noviſſe oportet, nec quicquam præterea particulare in hoc tractatu requirere.

Abrotoni fœ viret.

Hactenus Gal. Atqui nobis quoq; dicendum eſt, quòd Abrotoni fœminæ folia ſicca, & in pulverem trita dantur perquàm utiliter ex aqua parthenii ſemidrachmæ pondere, ad ſiſtenda albæ fœminarum profluvia, ſi continuis decem diebus, aut pluribus ſumantur à jejunio: & deinde interpolatis diebus.

Nomina.

Id Græci ἀβρότονον dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Catſum, Keſum, ſeu Gaiſſum: Itali, Abrotono: Germani, Stabwurtz/ Schoßwurtz/ & Gertwurtz: *Hiſpani, Abrotono, & Hierva lombriguera: Galli, Auron, Auronne, & Garderobbe: Bohemi, Brotan: Poloni, Bozedrzewnko. Caterùm Abrotonum fœminam vocant Itali Santolina: Germani,* Cypreſſen: *Bohemi, Cipreſſen: Poloni Cypriis: Galli, Cypres de jardin. Veronica ita Germanorum officinis vocata, Italis, Veronica: Germanis,* Ehrenpreiß/ aut Grundheil. *At Veronica fœmina: Italis, Veronica fœmina: Germanis,* Ehrenpreiß Weiblein.

Abrotanum διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν, ἢ ἁπαλὸν φαίνεσθαι: ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ ἀνωπὸν εἶναι, ut Nicandri teſtatur interpres, quòd conſpectu tenerum, molle & delicatum appareat: aut quòd gravem acremq; & difficilem halitum ſpiret. Aliud mas, cujus quinq; differentias: aliud fœmina, cujus octo differentias notavimus. I. Abrotanum mas anguſtifolium majus, C.B. Abrotanum mas, Brunf. Matth. Lac. Lobel. Dodon. gal. & fol. Lugd. Taber. Cam. Cæſ. Caſt. Abrotanum nigrum ſeu mas, Cord. in Dioſc. & hiſtoria. II. Abrotanum fœmina Dioſcoridis, C.B. Abrotanum fœmina, Brunf. Matth. Lob. Caſt. Lugd. Cam. Taber. Chamæcypariſſus & nobilis Chamæpytis, Trag. Chamæcypariſſus, Fuch. Dod. gal. Ericio Cor. Lon. Cor. in Dioſ. Geſ. hor. Centonia, eidem, Cupreſſus herba, Cord. in Dioſc. Santolina, Anguil. Santonicũ minus, Cord.

Cord. hiſt. Santolina altera, Dod. fol. Sanctolina, Cæſal. cui Abrotanum Theophraſti, & Abrotanum campeſtre Plinii. Criſpula Alexandrina, Herba Cancri, Sylvatico. Hæc variat foliis magis minusvè denticulatis, craſſioribus, tenuioribus: candidioribus, viridioribus: flore majore & minore: odore jucundiore, minus jucundo & unctuoſo, quare quinque differentias Dodonæus propoſuit. III. Veronica mas erecta C. B. Veronica mas. Matth. Caſt. Lug. Veronica recta mas, Lob. Veronica vulgaris recta major, Cluſ. hiſt. Pan. Veronica aſſurgens, Dod. fol. Hæc duplex, major, quæ latiore folio & longiore ſpica: minor, quæ anguſtiore folio & breviore ſpica. IV. Veronica mas ſupina, C. B. Teucrium, Trago. Veronica mas, Fuch, Lon. Tha. Lugd. Veronica vulgò dicta, Geſ. hor. Betonica Pauli, Dod. gal. Veronica major ſeptentrionalium, Lob. obſ. Veronica vera & major, Lob. icon. Veronica mas ſerpens, Dod. fol. Veronica major, Cam. Veronica, Tab. Auricula muris tertia, ad Myoſotidem Dioſcoridis referenda, Cæſalpino. Cùm hæc officinis Germaniæ ſit vulgaris, & viribus illa præferenda ſit, ejus iconem adjicere lubuit. V. Elatine folio ſubrotundo, C. B. Veronica fœmina, Fuch. Matth. Geſ. hor. (cui toto genere à Veronica differre videtur) Lonic. Caſt. Lugd. Cæſal. Dod. fol. Cam. Elatine Dioſcoridis, Lob. Elatine prima, Taber. Elatine altera folio rotundo, Thalyo. Verbaſculum quorundam, Lugdunenſi.

Ὑσσωπος. HYSSOPUM. CAP. XXVI.

HYſſopum, herba nulli non cognita, duum generum eſt, montanum, & hortenſe. Optimum eſt Ciliticium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumq; pericpneumonicis, diuturnæ tuſſi, ſuſpiriosis, deſtillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit, ſi cum melle delingatur, craſſum humorem per alvum extrahit, decoctum ex aceto mulſo epotum. Ad ſubducendam alvum cum ficis viridibus detritis manditur: vehementiusq; addita iri, cardamomo, aut irione, dejicit: colorem in corpore fovet. Lieni, & aquæ inter cutem, cum ſico nitroq;, inflammationibus quoque ex vino illinitur: cum fervente aqua impoſitum fugillata diſcutit: cum decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum aceto dentium dolorem in collutione ſedat: inflationes auricularum vaporis ſuffitu diſcutit.

I. HYSSOPUM. *II. HYS. CÆRULEA folio diſſecto.* *III. HYS. ALBO vel rubro flore.*

NOn modò ſunt, qui dubitent, an vulgare Hyſſopum legitimum appellari poſſit, ſed & qui certò credant, id ipſum cum Dioſcoridis Hyſſopo nullam habere cognationem. Horum opinionem ſequuntur monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, argumento quòd ſcripſerit Dioſcorides (ut Marcellus interpretatur) Origanum Heracleoticum folio eſſe hyſſopi, non tamen habere umbellam hyſſopi modo rotæ figura in orbem circumactam, ſed multifidam, & veluti diviſam. Quæ quidem nota non viſitur in noſtrate Hyſſopo, ut quod flores ſpicatos proferat, non autem digeſtos in umbellam rotæ modo circumactam. Quo fit, ut non abre illi dubitaverint, an vulgare Hyſſopum legitimum ſit: hi verò crediderint, eo omnino nos eſſe deſtitutos. Cæterùm mihi jam compertum eſſe puto, hos omnes in dubio & errore verſari, perverſa Marcelli interpretatione deceptos, quandoquidem ſe aliter habet vulgata Dioſcoridis lectio (cui etiam Oribaſius, & veteres quidam Graci codices adſtipulantur) quàm verterit Marcellus: ita enim Græcè legitur: Ὀρίγανον ἡρακλειωτικὸν, οἱ δὲ νεώτεροι παλαῖσμα, φύλλον ἔχει ὑσσώπῳ ὅμοιον, σπερμάτιον δὲ οὐ τραχυλὸν ἀλλ' ὥσπερ διηρημένον id, eſt, Origanum Heracleoti- Hyſſopi conſideratio. Opinio reproba-ta.

Hyſſopũ vulgatũ eſſe legitimum.

cleoticum, quod alii Cunilam vocant, folium habet hyſſopo ſimile: umbellam autem non in rotæ ſpeciem orbiculatam, ſed veluti multifidam: Hæc Dioſcorides. Ex quibus palàm eſt, non comparaſſe Dioſcoridem origani flores ipſius hyſſopi floribus ut perperam Marcellus vertit, cùm abſolutè dixerit, nulla facta cum Hyſſopo comparatione, Origano umbellam eſſe non in rotæ modum orbiculatam, ſed veluti multifidam. Illud inſuper hac in re non parvam ambigendi anſam præbuit, quòd Dioſcorides lib. 4 in Chryſocomes capite prodidit, cùm inquit: Chryſocome palmi altitudine fruticat, comam habens ſpecie corymborum, hyſſopo ſimilem. Veruntamen ſi quis præſtanti judicio Dioſcoridis verba accuratè perpenderit, illa ſanè nihil eorum ſententiæ refragari comperiet, & Hyſſopum, quo paſſim utimur, legitimum eſſe contendunt. Siquidem in

Coma in plantis quid.

plantis coma, probatiſſimorum auctorum teſtimonio, non ſolùm de floribus, & corymbis intelligitur, ſed etiam de foliis, & ramuſculis, dummodo hæc hilari quadam venuſtate plantam totam, vel ſumma ejus exornent. Unde rectè Plinius lib. 12. c. 25. balſamo folium proximum rutæ, perpetua coma reddidit. Item Virgilius lib. 4. Georgicorum perpulchrè cecinit.

Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi.

Ex his perſpicuum fieri arbitror, Chryſocomen coma, hoc eſt foliis, & ramuſculis hyſſopo eſſe ſimilem, non autem ipſis corymbis, quibus fortaſſe in univerſum ſcatet. Quamobrem hîc nullus, quantum equidem ſentio, relinquitur amplius dubitandi locus. Sed quòd Hyſſopum communis uſus, verum legitimumq; ſit, nobis manifeſtè demonſtrat Symphytum petræum à me (ut ſpero) proximis annis repertum, quòd folia, vulgari hyſſopo ſimilia proferat. Nam cùm ſcribat Dioſcorides, Symphytum petræum folio eſſe origani, Origanum verò folia habere hyſſopi clariſſimum præbet argumentum, quòd hyſſopum, quo paſſim utimur, ſit verum. Quinetiam cùm idem auctor tradiderit, Hyſſopum duorum eſſe genorum, nempe montanum & hortenſe, & utrunq; genus in noſtrate paſſim habeatur omnibus notiſ ſimile, non modò opinionem auget, hoc legitimum eſſe Hyſſopum, ſed omnem quoq; litem dirimit. Huc præterea alia accedit ratio, quòd cùm Dioſcorides congeneres, vel ſimiles plantas ſeriatim conjunctèq; deſcribere conſueverit, ſtatimq; poſt hyſſopum ſtœchadem repræſentaverit, quæ ſolio, & ſpicato flore hyſſopum noſtrum admodum æmulatur, oſtendit quidem hallucinatores, qui hyſſopum hoc non legitimum eſſe hactenus iverunt inficias. Adde etiam quòd idem (ut experientia comprobat) in omnibus polleat vnibus, quæ ibi reddidit Dioſcorides. Poſtremò cùm idem ſcribat Dioſcorides, Hyſſopum nulli non cognitum eſſe, miror ſanè, cur quidam, qui vulgare noſtrum illegitimum faciunt, legitimum non aſſerant in medium, & præſertim cùm non ſolùm in hortis Dioſcoridi habeatur, ſed etiam in montibus. Dixi ſententiam meam, à qua ne minimo quidem ungue recedam, quouſq; qui nobis refragantur, utrunq; aſſerant Hyſſopum, quibus umbellæ inſint. Hyſſopum, montanum in comi-

Hyſſopũ montanum.

tatu Goritienſi Salvatino monte frequentiſſimum naſcitur facie floribus, & coma hortenſi non abſimile, (niſi quod hirſutius ſylveſtriuſq; apparet) rudioribus foliis & aſperioribus, & guſtu amarioribus, nec uſq; adeò acribus. Miteſcit tamen, ſi tranſplantetur in hortis, fitq; hortenſi ſimile, exuta ſylveſtri natura. Itaq; dicimus nos, Hyſſopum plantam vulgaris eſſe notitiæ, habericq; ubiq; ferè ad manus, non ſolùm hortenſe, ſed etiam montanum. Item frutecem eſſe ſurculis pluribus ab

Hyſſopi hiſt. Matt.

unaradice prodeuntibus, lignoſis, ſesquipedalibus: foliis in univerſo caule oblongis, circumquaq; per intervalla prodeuntibus, duriuſculis, odoratis, & guſtatu fervidis, amariuſculisq;. Flores illi ſunt in caulium ſummitatibus ſpicatis, cærulei coloris. Radix multifida & lignoſa. Tenuium eſt partium, ideoq; incidit, attenuat, aperit, & abſtergit. Adverſatur ſerpentium ictibus, ſi cum ſale, & cumino tritum ex melle vulneri illinatur: ex oleo inunctum pediculos necat, & capitis pruriginem tollit. Juvat comitiales, quoquo modo ijs præbeatur, ſed valentius id efficit, in catapotijs hoc modo paratis. Sumuntur hyſſopi, marrubii, & Caſtorei, ſingulorum ſemidrachma, radicis Pæoniæ drachmæ duæ, aſſæ fœtidæ ſcrupulus: teruntur deinde omnia, & cum ſucco ejuſdem hyſſopi formantur catapotia ſeptem, è quorum numero una tantùm datur quolibet veſperi, cùm ſe dormitum recipit affectus. Hyſſopi paucis vieminit, Gal. lib. 8. ſimp. medicam. ſic inquiens:

Hyſſopi vires ex Galeno, & Meſues

IV. GRATIOLA.

Gratiolæ hiſt. & vires.

Hyſſopum deſiccat, & excalfacit ordine tertio: ſed & tenuium eſt partium. Hyſſopi quoque vires, deſcripſit Meſues. ita ad ſenſum ſcribens. Hyſſopum hortenſe pituitam facile dejicit, quamvis dixerint aliqui, quòd & atram bilem educit addito foſſili ſale, aut Indo. At ipſum pituitam purgare manifeſto experimento conſtat, præſertim quæ in pectore, ac pulmone continetur. Facit Hyſſopum ad pituitoſos tum cerebri, tum nervorum affectus: quòd non modò mundet, ſed quòd etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, præſertim ſenibus, quorum pectus lenta, craſſaq; pituita refertum eſt: quo fit, ut aſthmaticis, & tuſſientibus opituletur. Diſcutit hyſſopi uſus contumaces inflationes, cibi appetentiam invitat, menſes & urinam ciet, & febrium humores excutit: viſum acuit. Melle commiſtum interaneorum tineas necat, nitri tamen addito momento. Oleum quod tum foliis, tum floribus paratur, nervos algore affectos inunctum ſanat, & roborat. Poteſt eadem & montanum atq; etiam hæc omnia efficacius præſtat: hactenus Meſues. Cæterùm nonnulli credidêrunt herbam illam, quæ vulgò ab aliquibus GRATIOLA vocatur, ab alijs Gratia Dei, à quibuſdam etiam, ut à Forojulienſibus, Stanca cavallo, quòd ejus ejus pabulo mirè defatigentur, eſſe Hyſſopum illud montanum, de quo Meſues in ſuis ſcriptis mentionem fecit. Sed ij, omnium ferè judicio, evidentius hallucinati ſunt, quàm ut pluribus demonſtrari ſit opus. Quoniam verò in Gratiolæ herbæ ſic dictæ ſermonem incidimus, hic locus poſtulat, ut de ea aliquid dicamus. Naſcitur hæc in locis humidis, præcipuè in pratis uliginoſis, provenit etiam in paluſtribus. Herba eſt, quæ dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulari, foliis hyſſopi latioribus, & longioribus, florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentẽ quæ caulem ambiunt. Guſtu herba hæc amariſſima eſt, quo etiam quadantenus adſtringens ſentitur. Excalfacit, incidit, attenuat, aperit, dejicit, abſtergit, vulnera glutinat, alvũ vehementer purgat,

vam recens quàm ſicca ſumpta, bilem pituitamq; trahit. Vulneribus celeriter medetur, trita & ſuperpoſita. Qui hanc plantam Meſues Eupatorium eſſe contendunt, omnino cæcutiunt. Herba ὕσσωπος Græcis dicta, Latinis Hyſſopum appellatur: Arabibus, Cyſe, Fuſa, ſeu Fabes: Italis Hyſſopo: Germanis Kirchen Hyſop und Kloſter Hyſop: *Hiſpanis, Hyſſopo hierva, & Hiſſopillo hierva: Gallis, Hiſſope: Bohemis Hyſſopo: Polonis* Izop.

Hyſſopum Græcorum, ſi caput Dioſcoridis de Origano Heracleotico & Oniti, caput item de Chryſocome conſulamus, longè diverſum eſſe ab officinarum Hyſſopo, clarum cuilibet fiet, ut in hiſtoria noſtra exponemus: etenim Officinarum Hyſſopus ad Symphytum petræum Dioſcoridis referendus videtur: cujus aliquot notavimus differentias. I. Hyſſopus vulgaris cærulea, C.B. Hyſſopus, Brunf. Trag. Lacun. Lonic. Cord. in Dioſc. Taber. Cam. Hyſſopum, Matth. Caſt. Hyſſopus hortenſis, Fuch. Hyſſopus communis, Dod. gal. Hyſſopus vulgaris, Geſ. hor. Dod. fol. Hyſſopum vulgò dictus, Cæſal. Hyſſopus ſativa, Cord. in hiſt. Hyſſopus ſativus vulgaris, Lugd. Hyſſopus Arabum, Meſue & officinarum, Lob. Communiter ex una parte floret, aliquando utrinque florifera: aliquando ſpica brevi & rotunda: habetur quæ odore moſchi à vulgata differt. II. Hyſſopus cærulea folio diſſecto, aliàs à vulgari non diſcrepans, quare tantum ramum exprimi voluimus. III. Hyſſopus albo vel rubro flore, C.B. Cam. Hyſſopus albi, floribus & Arabum flore rubro. Lob. Lug. Hyſſopus Arabum, Taber. Rubra flores una tantum ordine ſæpius digeſtos habet, aliquando & utrinque. IV. Gratiola centauroides, C.B. Gratiola Matth. Dod. gal. (cui Centaurii minoris ſpecies videtur) & fol. Lob. Caſt. Lugd. Gratia Dei, Lacu. Anguil. cujus ſemen vult Arabibus Gilbenech dici: Gratia Dei altera, Cæſal. Limneſion ſeu Centauroides, Cord. in hiſt. Papaver ſpumeum Dioſcoridis eſſe, ſuſpicatur Anguillara. Eupatorium, Meſue, ex Cordi ſententia. Geſn. de hortis. Variat flore, qui purpuraſcens, albus rarius luteus: aliquando integris foliis, aliquando & frequentius crenatis. V. Gratiola minor, ex radice aliquando craſſiore, aliquando tenuiore ac fibroſa albida, caules exurgunt erecti, aliquando plures, ut fruticoſa ſit, aliquando unicus ſubruffus, rotundus, ſtriatus, cubitalis, quem cingunt folia Polygoni maſculæ (aliis Hyſſopi) æmula, alternatim diſpoſita, pallidè virentia, pediculis carentia: ex quorum alis ſinguli flores ex oblongis calyculis prodeunt quadrifolii, eleganter cærulei, quibus ſuccedunt vaſcula oblonga, ſemina minuta ſubfuſca continentia. Hæc omnis odoris expers eſt, & penè inſipida, licet aliqui nitroſum, alii ſubdulcem in ea ſaporem notarint. Hæc variat foliis, eſt enim altera latioribus, quæ altius exſurgit, altera anguſtioribus & oblongis, quæ palmaris. Junio Menſe florent. Naſcitur locis humidis, aliquando & uliginoſis, quam legimus primùm in Patavinis paludibus, ubi latioribus eſt foliis & ad portam S. Juſtinæ: dein circa Monſpelium in rivulis, ubi Anagallidem aquaticam vocant: tum in Alſatia non longe Mulhuſio, locis udis: quæ verò anguſtioribus eſt foliis, Monſpeſſuli etiam provenit ad Gramuntium lucum. In Haſſia ſunt qui notarint, & Halimum aquaticum vocant: ſic & in Franconia Camerarius, cui Hyſſopoides: Joh. Bauhino, Hyſſopifolia: Geſn. in libello de collect. ſtirpium Gratiola minor: Cordo in obſer. Graſe Poley dicitur.

* GRATIOLA MINOR. *

STOECHAS. CAP. XXVII.

Στοιχάς.

STœchas, juxta Galliam in inſulis ejuſdem nominis è regione Maſſiliæ gignitur: unde cognomentum accepit. Herba tenuibus ſurculis, coma thymi, longiore folio, ſubamara guſtu, & *a* aliquantùm acris: cujus decoctum, hyſſopi modo, ad pectoris vitia efficax eſt. Antidotis utiliter miſcetur. *b* Viſcera omnia, & univerſum animantis habitum extenuat, confirmat, & ab obſtructionibus & farctu liberat].

a Meum, πικρῶς ὑπαλμυρὸν ἔχοντος. i, quodam modo ſubamara.

b Cõcluſa in meo exemplari, & Catacuzeni deſunt.

STœchadem officinarum vulgus Sticados appellat. Naſcitur hæc non modò in Gallia (ut Dioſcorides ſcribit) ex adverſo Maſſiliæ in inſulis, quas Stœchadas vocant; ſed & in Arabia, unde cum aliis mercimoniis, quæ ex Alexandria advehuntur, Venetias comportatur. Quapropter tam à medicis, quàm à ſeplaſiariis, indito ab Arabia cognomento, hodie Arabica nuncupatur: etſi Maſſilienſis pelago ſtœchas plerunq; Arabicæ vicem expleat. Provenit præterea in nonnullis Italiæ locis, verùm ea cæteris in Italia præſtat, quæ ex Gargano Apuliæ monte advehitur: quanquam omnium probatiſſima eſt peregrina, quæ ex Arabia defertur, hanc deinde ſequitur, quæ in Stœchadibus inſulis naſcitur, à quibus primùm nomen adinuenit. Eſt itaq; ſtœchas lavendulæ non abſimilis, foliis oblongis, craſſis incanisq; acervatim in univerſo caule exeuntibus caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, lignoſis. Flores edit Thymi modo ſubcæruleis in ſpicatis, oblongisq; capitulis, in quibus ſemen oritur melyſſophylli non abſimile. Radix eſt illi lignoſa, ac multifida. De Stœchade vires ſcripſit Galenus l. 8. ſimp. med. ubi ſic inquit: Stœchadis guſtu quidem qualitas amara eſt, & mediocriter ſubadſtringens. Caterùm temperies compoſita, nempe ex terrena eſſentia frigida exigua, unde ſanè adſtringit, & ex attenuata altera terrena copioſiore, à qua utiq; amara eſt. Ob utrorumq; verò convenientiam & coitum, obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareq;, tum viſcera omnia, tum totius corporis habitum eſt nata. Supra namq; oſtenſum eſt, quòd quæ ex ejuſmodi eſſentiis

Stœchadis conſideratio. Stœch. deſcriptio. Stœchadis vires ex Gal.

Meſu. de Stœch.

STOECHAS.

Nomina.

ſentiis conſtant medicamina, dictos effectus reddere poſſunt. Huius quoq; meminit Meſues, ita de ejus viribus diſſerens. Stœchas dejicit tum pituitam, tum atram bilem: cerebrum, nervos, ac ſenſuum omnium organa mundat, ac roborat. Prodeſt contra frigidos morbos qualeſcunq; ſint, ideoq; comitialibus conveniens remedium habetur, addita ſcilla, aut ejus aceto. Balnea, fomenta, ac laconica, quæ ex ipſius tum decocto, tum vapore fiunt, occluſos narium meatus aperiunt: nervorum, & compaginum cruciatus mitigant: ac interna viſcera frigido humore affecta roborant. Abſtinendum tamen ab ea biliosis eſt, præſertim ſi eorum ventriculus ſit bile refertus: nam eos maximè turbat, nauſeam commovet, ſitim accendit, & calore quodam moleſtiſſimo univerſum afficit corpus. Qua planta Græcè στοιχὰς, Latinè item Stœchas nominatur: Arabicè Aſtochodos, Aſtuhorados ſive Aſtuchudes: Italicè Stechade, ſeu Steca: Germanicè Stichas Kraut: Hiſpanicè Cantueſſo: Gallicè Stechados: Bohemicè Stechas.

Stœchas duplex eſt officinis, Arabica, de qua nunc, & Citrina. Arabica ea eſt, quam Dioſcorides *hic* propoſuit, quæ à loco natali Stœchas dicitur: *ſunt qui rectius* ſtachyn, quaſi ſpicam dici *velint. Hæc habetur foliis integris, quæ vulgaris eſt, altera ſerratis & criſpis, eſt & tertia cujus cauliculi foliis nudi ſunt.* Dicitur Stœchas *purpurea. C.B.* Stœchas, Trag. Matth. Lac. Dod. fol. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Stichas Fuchſ. Dodo. gal. Stichas Arabica, Cord. in Dioſc. & hiſt. Stœchas vel Stychas, Geſ. hor. Stœchas prima, Cluſ. hiſt. Hiſp. Stœchas Arabica, Cam. Spica Italica ſylveſtris, Cæſalp. Quæ ex Arabia adfertur, denſioribus eſt ramulis, quàm ſit Gallica vel Italica.

Ὀριγανον. ORIGANUM. CAP. XXVIII.

a Cat. τραχωνὶς.

ORiganum Heracleoticum, quod & cunilam vocant, folium habet hyſſopo non diſſimile: *a* umbellam autem non in rotæ ſpeciem orbiculatam, ſed veluti multifidam: ſemine in ſummis virgis haud quaquam denſo. Excalfacit: unde decoctum cum vino potum demorſis à ſerpente convenit: qui autem cicutam, aut meconion hauſerunt, iis ex paſſo: ſi verò gypſum, aut ephemeron, ex aceto mulſo propinatur: ruptis, convulſis, hydropicis cum fico eſui datur. Aridum acetabuli menſura potum in aqua mulſa, atros humores per alvum extrahit: menſes ciet, & tuſſi cum melle linctum medetur. Ad pruriginem, pſoras, regiumque morbum, decocti jus in balneis prodeſt. Succus virentis, tonſillas, uvam, & oris ulcera ſanat, & per nares ex oleo irino infuſum trahit: aurium dolores cum lacte mulcet. Conficitur ex eo & cæpis, & rhoe, quo ad obſonia utuntur, vomitorium medicamentum, his omnibus in cupreo vaſe per dies bis vicenos inſolatis, dum caniculæ ſydus flagrat. Herbæ autem ſubſtratu ſerpentes fugantur. Quæ Onotis appellatur candidiore eſt folio, & hyſſopo ſimilior. Semen veluti conjunctos corymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, ſed multò inefficacior. *Sylveſtre origanum, aliqui Panaces Heraclion, alii Cunilam vocant, ex quibus eſt Nicander Colophonius. Foliis eſt origani: ramulis tenuibus, b* dodrantem altis: *in quibus c* [umbellæ anethi *inſunt]* flores candidi, radix tenuis, ſupervacua. *Peculiariter* percuſſis à ſerpente folia, & flores ex vino poti auxiliantur.

b Cat. θαμνοειδὴ i. fruticantibus.

c Deeſt in in meo & Cat.

Τραγοριγανον. TRAGORIGANUM. CAP. XXIX.

a Meum θαμνίσκος i. exiguus frutex, ſed Ca. habet θάμνος ſimpliciter.

TRagoriganum *a* tenuis frutex eſt, ſylveſtri ſerpillo aut origano ſimilis, folio, & ramulis. Quibuſdam in locis lætius, virentiusq; invenitur, & latioribus foliis, ſatis glutinoſum. Alterum exilibus ſurculis ac tenuibus foliis, quod aliqui praſium vocavere. Optimum eſt Cilicum, & Cretenſe, & Smyrnæum, & in Chio, Cooq; proveniens. Omnia excalfaciunt, urinam cient, alvo accommodantur. Decocto poto bilem dejiciunt, lienoſis ex aceto bibere prodeſt: contra pota ixiæ venena in vino bibuntur: *menſes* trahunt: peripneumonicis, tuſſientibus ex melle, in eclegmate dantur. Grata, ac mitis eorum potio eſt: quare cibum faſtidientibus, & ſtomacho acida ructanti, imbecilloq; præbetur: item ſi à maritima jactatione nauſea, & æſtus præcordiorum excitetur. Tumores verò cum polenta illita diſcutiunt. *

* ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ ἡ ὀρίγανος, καὶ πάντες γὰρ αἱ ἶζαι πεπέφανται, καὶ ὡς ἐγκάθισμα κατεψήσαντα ποιεῖ πρὸς χρονίους ἐμμένοντα κατοχὰς, καὶ πρὸς θηριόκτονους, καὶ πρὸς ὀλητῆρας, καὶ πρὸς ἕξιν καὶ κνησμὸν καὶ ψώραν. i. faciunt hæc eadem quæ & Origanus. Nam radices ipſius decoctæ propotu, aut inſeſſionibus faciunt ad diuturnum ſoporem, & ad morſus viperarum & venena, & ad tuſſim antiquam, & pruritum & ſcabiem.

Origani hiſtoria varia.

VAria ac confuſa eſt apud antiquos rei herbariæ authores Origani hiſtoria. Quandoquidem Theophraſtus li. 6. c. 2. de plantarum hiſtoria duo tantùm conſtituit Origani genera, nigrum ſterile, & candidum fructuoſum. Plinius verò li. 20. c. 17. poſt Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium origanum ſubjunxit, quod tria habere genera prodidit. Unum nigrius, latioribus foliis, glutinoſum. Alterum exilioribus, mollibuſq; ſampſucho non diſſimile, quod aliqui praſion vocavere. Tertium inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. In quibus verbis Plinius deprehenditur, non ſine errore

Tragori-

Tragoriganum cum Origani generibus confudiſſe, quod Heraclii nomine, quod conſtat Origani genus eſſe, duas illas Tragorigani ſpecies, quæ à Dioſcoride reddũtur, hujus ferè imitatione expreſſerit: licet tertium quoq; addiderit ex alio fortè authore, niſi dixerimus, quòd & hanc pro aliquo Origani genere ſumpſerit, & ſimul confuderit. Sed dimiſſis aliorum

Plinii lapſus. Tragoriganum cũ Origano confundentis.

I. ORIGANUM HERACLEOTICUM.

II. ORIGANUM ONITIS.

III. ORIGANUM ONITIS FOLIO SUBROTUNDO.

*IV. ORIGANUM VULGARE.

V. TRAGORIGANUM.

Brasavoli opinio rejecta.

Origanum ex Creta.

rum placitis, & Dioscoridem, quem nobis ducem, & auctorem proposuimus, duntaxat secuti, dicimus tam Heracleoticum, quàm Onitim appellatum Origanum, aut in Italia non orni, aut inibi hactenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum. Etsi Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus asserere videatur, Heracleoticum illud herbæ genus esse, quod in Italia passim nascitur, quodq; perperam Origanum vulgò ab omnibus vocitatur. Verùm huic (pace ejus dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam sylvestris Origani genus esse semper existimavi, quòd sua sponte in campestribus, asperis, clivosisq; locis & montibus proveniat, quod folia mittit amaracimajora, subhirsuta q; caules complures pilosos, flores in summitate purpureos in umbellæ multifidæ modum, radice summa tellure vagante, purpurascenti admodum umbella. Nam quamvis à Dioscoride una tantùm sylvestris origani species describatur, floribus candidis, nil tamen obstat, quin in aliis quoq; à Græcia regionibus una, vel altera ejus species floribus differens gigni possit. Atqui si qui tam pertinaces sint, ut nolint illud sylvestre appellare, poterunt, si velint, item pseudoriganum nuncupare. Siccum origanum, quod Venetias è Creta, ubi provenit, ut & in Cypro & aliis Aegæi maris insulis (quemadmodum & Onitis) advehunt. flore est albo, acerrimo gustu fragrantiq; odore. Quo fit, ut hoc esse putem sylvestre Dioscoridis origanum, (quanquam apud plerosq; Heracleotici, vel alterius nomen sibi falsò vendicet) non solùm quòd floribus sit candicantibus. sed etiam quòd gustatu linguam admodum vellicet. Siquidem hinc facilè conjici potest, sylvestre origanum cæteris (ut Galenus testatur) esse valentius. Heracleoticum origanum, itemq; Onitim misit ad me primùm clarissimus medicus Lucas Ghinus (quæ mihi sunt ejus non solùm præstantis doctrinæ sed etiam ingenui, ac liberalis animi certa ac firma indicia) utrumq; è Creta (ut ad me scripsit) allatum. Quæ duo Origani genera quod satis Dioscoridis historiæ respondeant, hîc picturæ exprimenda duximus.

Tragoriganum.

Tragoriganum verò (ita hanc plantam mihi appellandam proposui) cujus etiam plantam pictam exhibemus, frequens nascitur in Forojulienſi agro, foliis serpilli amulis, sed gustu pulegii. Unde non abre statim post ipsum pulegii meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quam Tragorigani genere differens Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquit: Origanus Heracleotica quidem efficacior est oniti de: sed agrestis, quam quidam Panaces Heraclium, alii Conylam cognominant, valentior utraq; est. Omnes verò incidendi, extenuandi, excalfaciendiq; facultatem possident: hæc q; tertio excessu obtinet. Porrò ea, quam Tragoriganum appellitant, assumsit etiam adstrictionis quippiam: hæc Galenus. Ex cujus doctrina patet, rectè cum iis agi, qui sylvestre ex Creta petitum suis medicamentis inserunt. Origanum vulgare, excalfacit quidem, quod gustu subacris sentiatur, & siccat quoq; similiter, sed haud strenuè. Aperit, digerit, incidit & resoluit, sed longè mitius quàm præscripta Origani genera. Planta græcis ὀρίγανον, Latinis pariter Origanum vocatur: Mauritanis, Fandenigi, Fudenegi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis, Wolgemuth/ rothe Dosten/ und Costenz: Hispanis Oreganos: Gallis Origan, aut Mariolaine bastarde: Bohemis Dobramisi: Polonis Czyruvonal ebgothka. Origanum vulgare vel potius Pseudoriganum: Italis Origano nostrano. Germanis Wolgemuth.

Origani vires ex Gal.

Nomina.

Origanum dicitur διὰ τὸ χαίρειν ὄρεσιν, ut Eustachius habet, aliis παρὰ τὸ ὀρῶν ἡ γανὸν, quia visus claritati conducit. I. Origanum Heracleoticum, C. B. Matth. Dod. gal. & fol. Lac. Ges. hor Lob. Cast. Lugd. Tab. Cam. Origanum peregrinum primum, vel Origanum sextum, Trag. Origanum alterum, Cæsalp. cui & Cunila Gallicana Plinii. II. Origanum Onitis, Matth. Lac. Lonic. Ges. hor. Cast. Lugd. III. Origanum Onitis folio subrotundo, C. B. Hoc caule purpurascente, & foliis subrotundis hirsutis cum Origano vulgari convenit, at spicis suis oblongis & elegantissimis Oniti simile, quæ purpureæ sunt, semen pusillum, ruffum, ut reliqua Origani genera, continentes. Hoc Monspelio ubi provenit, à Doctore Joh. Henrico Cherlero accepimus, cujus figuram primus Camerarius in suo Matthiolo, Origani Monspelienſis nomine exhibuit. IV. Origanum sylvestre, C. B. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Ges. hor. Cast. Taber. Cam. qui ad Heracleoticum Dios. refert: Origanus sylvestris, Cord. in Dios. Origanum. Brunf. Origanum vulgare, Trag. Matt. Lon. Ges. hor. Tab. Origanum vulgare sylvestre, Lugd. Agrioriganum sive Onitis major, Lob. Origanum Italicum, Cæsal. cui & Tragoriganum Dioscoridis, Cunila est bubula Plinio. V. Tragoriganum Matth. Lac. Cast. Lugd. Tragoriganum primum, Tabernæmontano.

γλήχων. PULEGIUM. CAP. XXX.

PUlegium herba vulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac partus ejicit. Pulmonis vitia ex melle, & aloe potum, extrahit, & convulsis auxiliatur: nauseas, stomachique erosiones ex posca permulcet: atram bilem per alvum exigit. Bibitur in vino utilissimè contra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus objectum: gingivas arefacti cinere, corroborat. Illitum cum pollenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subvenit, impositum usque dum rubescat locus: cum cerato varos extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum ejus ablutas prurigines mitigat: conversas vulvas corrigit: contra inflationes, duritiasque vulvæ in de-

fessio-

ſeſſiones convenienter adjicitur. Vocant alioqui blechona, quoniam dum floret guſtatum à pecoribus, balatum concitat. α

α αχλορά-δες τρίβε-μένη πίσι, καὶ μετ' ὄξους παλαπλατ ομένη, βιρμαίνει καὶ ἐρυθραίνει καὶ τὰ ἕλκη ῥυπαρὰ ἀκαπλαίρει, ἢ μᾶλλον σήπει. ἡ αὐτὴ τὰ ὑγιόπια ἐξαλεί-φει, ὅτι αἷμα ἀνακαλεῖται. Ὀσφραίνεσθαι αὐτῆ τὰς ἐπιλύσεις καὶ λιποθυμίας, τῶν ἐφ' ἕλκει ἄφει, πεπτομένη καὶ ἐπιτριμμένη. πραίνει ὀδόντων ἄλ-γεσι, μετὰ οἴνου, καὶ μέλιτος, καὶ ἅλων τεφρυγμένη, ἢ μετὰ οἴνου καὶ μέλιτος καὶ μύνης, ἢ μετὰ οἴνου καὶ ἅλων ἴσων ἐν πυρεκτείῳ ἀγγείῳ θερμαινομέ-νη, πινίζεται καὶ πρὸς τὸν λαγώου βαλάσσιον, καὶ ἄλλα δηλητήρια. Ὑάραν ἀποσμήχει τριβομένη ἢ προτριβομένη. Κονιορτὸς τῆς ξηρᾶς ἐπιπάσ-σεται μετὰ τοῦ βαλανείου πρὸς ψυχρὰ τῶν ἀφρῶν ἕλκεα, χρήσιμος τινὶ ἀπαργάνᾳ συμφέλλει, ἐφ' ᾧ τὰ διέρμη σύμφυσαι, ὅτι ὁ μὲν τὰ ἕλκεα πραίνει, ἀλλὰ καὶ ψυχρὸν μέσῳ θερμαίνει: Id eſt, viridis autem contrita herba, & ex aceto impoſita, & calefacit, & rubo-rem excitat, & tetra expurgat ulcera, quin etiam & concoquit. Eadem ulcera illata emaculat, quod ſanguinem ad cutim trahat. Datur olfa-cienda contra animi diſſolutiones, & lipothymias: maculas quoque à ſole contractas delet contrita & illita. Præſtat eadem ad dentium dolores ex vino, melle, & ſale decocta, ſive ex vino, & melle ſolo, ſive ex vino, & pari ſale in fictili fervefacta. Præbetur utiliter quoque potanda & adverſus marinum leporem, & ad alia quoque venena. Lepras tum pota, tum affricta exterit. Siccæ farina inſpergitur à balneo ad frigidos articulorum cruciatus, ſed arcta faſcia liganda eſt, ut cum perbelle hæreat. Siquidem hoc modo non ſolùm dolores ledat, ſed etiam refrigeratam particulam excalfacit. Hæc omnia addit Catacuzeni exemplar.

Pulegii confuſio.

*Pulegium herba eſt humi repens, ſerpylli modo, caulibus dodrantalibus, gracilibus: foliis amaraci amulis paulò tamen majoribus. Flores in toto caule per intervalla, propè folicrum exortum enaſcuntur, colore in purpuram langueſcente. Radix illi gracilis, & capilloſa, quæq; humi ſerpat. Naſcitur humecto, & uliginoſo ſolo. Tota planta odorata eſt, & guſtu acris, non ſine quadam amaritudine. Verùm etſi dubitaverint recentiorum quidam, an vulgare Pulegium legitimum ſit,

I. PULEGIUM.

*II. PULEGIUM ANGUſtifolium.

quòd ob ejus vulgarem notitiam, nullis foliorum, florumq; notis ejus faciem deſcripſerit Dioſcorides, non deſunt tamen rei herbariæ periti, qui velint Pulegium vulgaris uſus, Dioſcoridis aliorumq; antiquorum eſſe Pulegium. Hocq; argumento ni-tuntur, quòd non modò experientia compertum ſit, vulgare Pulegium omnibus iis viribus eſſe præditum, quas ſuo tribuit Dioſcorides: ſed quod etiam Plinianæ hiſtoriæ maximè reſpondeat. Plinio ſiquidem libro 20. cap. 14. duo Pulegii produn-tur genera: fœmina, cui purpureus flos: mas, cui albus. Horum utrumq; fert ſolum Italicum, utrumq; in Hetruria præſtan-tiſſimum gignitur. Quapropter eos apertè hallucinari crediderim, qui Pulegium communis uſus unam, vel alteram cala-minthæ ſpeciem eſſe contendunt. Quippe quòd certò putem (ut infrà ſuo loco dicetur) omnia calaminthæ genera, quorum meminit Dioſcorides, à nobis jam diu fuiſſe reperta. Quin & illud Pulegium noſtrum legitimum eſſe oſtendit, quòd folio ſit Cretenſi dictamno ſimile, cui folia pulegio ſimilia reddidit Theophraſtus, item Dioſcorides, qui tamen illa majora fe-cit. Germanicæ mulieres Pulegium in hortis ſerunt, ac etiam in figulinis vaſis ſovent diligenti admodum cultura, ſuis affectibus eo conſulentes. Ubi latius tota coma conſpicitur, & ſecundo calaminthæ generi (hanc enim illi aſſimilavit Dioſcorides) folio ſimile, acerrimo guſtu, quadantenus amaro. Quamobrem rectè quidem Galenus libro 6. ſim-plicium medicamentorum, de Pulegio diſſerens, ita ſcriptum reliquit: Pulegium cum acre, & ſubamarum ſit, valdè tum excalfacit, tum extenuat. Porrò quòd excalfaciat, abunde magnum eſt ſignum, quòd illitum rubrificat. & quòd ſi quis diutius toleret, exulcerat quoq;. Quòd verò extenuet ſatis indicat, cum humida, craſſa & lenta ex thorace & pulmone excrea-

Pulegii duo genera Plin. Quorundam error.

Pulegii vires ex Gal.

excreatu facilia faciat, menſesq; moveat. Hæc Gal. quibus addimus nos, pulegii decoctum urinas ciere, fœtum & ſecundas trahere, ictericos, hydropicosq; juvare, omnibus capitis & nervorum affectibus, à frigiditate prognatis ſuccurrere, viſum acuere. Γλεχων *herba ſic Græcis, Pulegium Latinis dicitur: Mauritanis Alnam, Alnegem ſeu Aluegen: Italis Pulegio: Germanis* Polcy und Herꝛ Polcy: *Hiſpanis Poleo: Gallis Pulege & Pouliot: Bohemis Poleg. Polonis Poleji:*

Nomina.

Pulegium duplex eſt, latifolium & anguſtifolium. I. Pulegium latifolium, C. B. Pulegium, Bruns. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lon. Caſt. Cæſ. Cam. Pulegium fœmina, Fuch. in icon. Pulegium aquaticum, Geſ. hor. Pulegium regium, Lug. Pulegium regium vulgatum, Lob. II. Pulegium anguſtifolium, C. B. Pulegium cervinum Geſ. hor. Cam. Lugd. Pulegium alterum foliis oblongis, Dod. fol. Pulegium anguſtifolium ſive Cervinum Monſpelienſium odoratius, Adverſ. & Lob. Pulegium Maſſilioticum, Tabernæmontano.

Δίκταμνος. DICTAMNUM. CAP. XXXI.

a Cat. addit. δριμὺ. id eſt mordax.

Dictamnum, aliquibus ſylveſtre pulegium vocatur. Cretenſis herba eſt acris, *a* levis, pulegio ſimilis, ſed majoribus foliis, quæ tomento quodam, ſpiſſaq; lanugine pubeſcunt. Florem nullum, aut ſemen profert. Præſtat omnia, quæ ſativum pulegium, ſed efficacius multò: nam non potum modò, ſed appoſitum quoq; aut ſuffitum, defunctos partus ejicit. Produnt in Creta capras ſagittis percuſſas, hujus herbæ paſtu eas excutere. Purgandi vim habet ſuccus illitus, aut cum polenta tritus. Herba impactos pedib. reliquove corpori aculeos, illitu refigit: ad lienis dolorem efficax habetur: ſiquidem *ipſum imminuit.* Metunt æſtate & autumno. Radix ejus guſtu calfacit: partus accelerat. Succus cum vino potus, contra ſerpentium morſus præſidio eſt. Tanta herbæ facultas eſt, ut olfacta abigat beſtias, quæ venenato ictu ſæviant, appenſaq; contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & venenatis morſibus infuſus ſuccus, præſentaneo eſt remedio, ſi etiam ab inſtillatione ſtatim in potu aſſumatur.

Ψευδοδίκταμνος. PSEUDODICTAMNUM. CAP. XXXII.

Quod Pſeudodictamnum vocant, multis in terris naſcitur, antè dicto ſimile: ſed minus, quàm illud acre. Eoſdem effectus præbet, ſed inefficacius multò.

Δίκταμνος ἕτερος. DICTAMNUM ALTERUM. CAP. XXXIII.

a Ca. ἑρπύλλου ἀγρίου i. ſylveſtri Hormino.

Defertur à Creta alterum dictamni genus, foliis ſiſymbrii, ramis majoribus: in quibus flores ſylveſtris *a* origani, nigri, molles. Odor foliorum inter ſiſymbrium & ſalviam, jucundiſſimus. Efficax ad eadem, ſed minus nares ferit. Miſcetur emplaſtris & medicaminibus, quæ adverſus ſerpentium injurias confinguntur, theriaca vocant.

I. DICTAMNUM CRETENSE.

II. PSEUDODICTAMNUM

Dictamnum

Dictamnum legitimum ac prob[a]tissimum in Creta insula tantùm gignitur: neq; tamen inibi passim, sed in angusto loco duntaxat provenit, ut author est Theophrastus, qui lib. 9. cap. 26. de plantarum historia Dictamnum posteritatis memoriæ prodidit, his verbis: Dictamnum Cretæ insulæ proprium est, vi mirabile, & ad plura perutile, sed ad partum mulierum potissimùm pollet. Folio pulegio simili constat, nec sapore absimile est: ramulis tenuioribus conditur. Usus foliorum, non ramorum, nec fructus est: valent enim ad multa, & præcipuè ad difficiles partus mulierum, ut dictum est: aut enim facile posse parere faciunt, aut certè dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim, qui fert, exiguus admodum est, eum capræ depascunt capessendæ causa voluptatis. Quod etiam de telis fertur, verum esse affirmant: capras enim sagitta transfixas Dictamno devorato telum ejicere. Dictamnum tale est, viresq; ejusmodi possidet. Falsum Dictamnum folio quidem simili constat, sed ramulis minus, & viribus longè inferius: quanquam enim eisdem in rebus prosit, tamen multò deterius, atq; debilius. Vis Dictamni in ore percipi continuò potest: excalfacit enim paulò vehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solent, ne expiret: est enim imbecillius, cum expiraverit. Non desunt, qui naturam Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment, sed quòd locis lætioribus exeat, degenerare, falsumq; cognominari. sicuti etiam aliis pluribus evenit, ut viribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnum enim asperum solum vehementer amare inquiunt. Est etiam aliud Dictamnum veluti æquivocè appellatum: nec enim speciem, nec vim habet eandem: quippe quòd folio simili Sisymbrio constet, & ramis condatur majoribus. Usus item & vis non eisdem conveniunt. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulq; proprium Cretæ insulæ dicitur: hæc Theophrastus: Cæterùm ætati quoq; nostræ Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferè plantis facere consuevimus, non diu quidem est, quòd ex Creta insula Venetias legitimum Dictamnum adferri cœptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, vir non solùm ingenio & doctrina celebris, sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. 6. epist. 3. inquit: Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylva deportet, omnino deficimus. Sed certè (ut ingenuè fatear) nescio, qua auctoritate vel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamnum nec florem, nec semen proferre, cum id, quod è Creta ad nos advehitur, una cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur: nisi dicamus hunc locum depravatum esse, ut fermè suspicor. Quòd autem fructum ferat Cretense Dictamnum, & ex consequenti etiam florem, videtur supra declarasse Theophrastus, cùm dixit: Usus est foliorum, non ramorum, nec fructus. Atqui id ipsum non obscurè à Damocrate explicatum est, ut in Gal. legitur lib. 5. de comp. med. per genera, cap. 10. in emplastro ex Dictamno, quod acceptum refert Damocrati. Hic nimirum Dictamno Cretico florem assignavit in illis Græcis versibus, quos solutis verbis sic vertimus. His quoq; omnibus addito Dictamni herbæ lævis siccæ florem habentis drachmas viginti. Hoc idem etiam credimus Virgilium carminibus expressisse lib. 12. suæ Aeneidos, ubi ita cecinit:

Dictamni consid. & histor. ex Theophrast.

Falsum Dictamnum.

Dictamnum alterum

Dictamnum fert flores.

Hic Venus indigno nati concussa dolore,
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.

III. DICTAMNUM ALBUM.

Plinio Dictamnum non modò flore, & fructu caret, sed etiam caule, quod tamen experientia, & antè dictorum testimonio planè falsum esse deprehenditur. Nascitur in Creta exoluto solo. Pseudodictamnum porrò hodie paucis (ut arbitror) notum. Pisis hoc tempore ad me misit clarissimus Medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoso, albicante, cui folia è caulibus erumpunt ex intervallis bina subrotunda, Dictamni tomento pubescentia: è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubii vel melyssophylli modo verticillati, sapore pulegii, minus tamen acri. Vulgare autem Dictamnum ALBVM vulgò cognominatum, nullam cum Cretensi cognationem habet. Siquidem planta est insignis, & gratissimo sanè aspectu spectataq; pulchritudinis, foliis fraxino adeò similibus ut a quibusdam χαμαιμηλίαι id est infima fraxinus, sit appellata. Caulem gerit bicubitalem rotundum, in cujus cacumine flores sunt Citrei mali non absimiles, odore quadam cum graveolentia acuto, non tamen injucundo, ex purpura albicantes, ut in malva. Radice nititur divaricata, & quandoq; singulari, albicante, crassa pulpæ substantia, & tenui intus matrice, amara, & dum recens est hircum olente, minimi digiti crassitudine. Flores in quinquetras siliquas abeunt, scabro exterius cortice, in quibus semen. Nascitur in collibus clivosis, & saxosis, excalfacit & siccat. Radix, cujus est usus, attenuat, aperit provocat & abstergit. Additur utiliter in antidotis, quæ adversus venena, & venenosorum animalium ictus parantur. Necat interaneorum vermes drachmæ pondere hausta. Datur contra frigidos uteri morbos. Nam & menses, & secundas, & emortuum fœtum educit, tum suppositа, aut cum pulegio suffita, tum ex vino meraco pota duarum drachmarum pondere. Valet quoq; ad alvi torsiones, & ad ejiciendos renum calculos, eodem pondere. Additur utiliter in potionibus internorum vulnerum. Quidam causi sunt etiam ad Gallicum morbum, drachmam quotidie præbentes ex Guajaci ligni decocto non sine magno ægrotantium commodo: datur quoq; comitialibus & in aliis frigidis cerebri affectibus. Præstat contra pestilentia contagia, quocunq; modo sumatur: in summa ad multa utilis est radix. Siliquæ & flores tactu pruritum faciunt: & in calidioribus regionibus cutem exulcerant. Dictamni ac falsi Dictamni vires tradidit Galenus lib. 6. simp. med. sic inquiens: Dictamnum tenuiore essentia constat, quàm pulegium: cætera illi simile. At quod vocant Pseudodictamnum ad omnia imbecillius Dictamno est. Quæ herba Græcè Δίκταμνος, Latinè quoq; Dictamnum appellatur: Arabicè Mescatremsir, Anegem Araba sive Bari: Italicè Dittamo di Candia: Germanicè Wilder Poley: Hispanicè Ditamo & Ditamo real: Bohemicè Diptam anebo Treuudauua. Quod verò Græci ψευδοδίκταμνον,

Pisis Pseudodictamnum.

Vulgare dictamnum, & ejus historia Matthiolo.

Vires.

Dictamni vires ex Gal.

Nomina.

πλαγιον, Latini item Pseudodictamnum, & falsum Dictamnum dicunt: Itali Falso Dittamo. Caterùm vulgare dictamnum appellant Itali, Dittamo bianco: Germani Gemeiner Diptam: *Galli Diptam bastard: Bohemi Treuudauva falessna: Poloni Dyptam trzomdanla. Qui album Dictamnum, Dioscoridis Tragium esse contendunt, deterrio proculdubio afficiuntur.*

† *Hic locus illi prorsus est similis, qui in vulgatis Dioscoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani, idcirco in hoc similiter, atq; in illo adnotavimus, mendum subesse arbitramur. Ergo communis quoq; erit utriusq; loci vatio, qua uterq; sue, ut spero, integritati restituatur. Et quoniam supervacuum esset ea referre, quæ alibi à nobis dicta sunt, nunc dicam tantùm quomodo hic legendum censeam. Vulgata & ea quidem depravata lectio, quam secuti sunt interpretes, habet ὅτι οὐ ἄνθος, ὅτι ἀνυπερόν φέρει. At illa, quam nos veram putamus, erit ὅτι οὐ ἄνθος, ὅτι παρὸν συνφέρει, quæ verba ita Latinè reddemus: Neq; verò flos, neq; semen confert. Ex hac castigatione illud facilè fiet, quòd Dioscorides auctor gravissimus non solùm erroris suspicione non condemnabitur, sed etiam maximè commendabitur, quòd ea scriptis tradiderit, quæ cum alijs veteribus conveniunt.*

Dictamnum, ἀπὸ τῆς νήσου eò quòd ut Dioscorides, ἐξυγίανει. I. Dictamnus Creticus seu Cretensis, C.B.Trag.Dod.gal.Lon.Cam.Cæsal.Dictamnum Cretense, Matth.Dictamnus,Brunf.Lac.Dictamnum Lob.Dictamnum verum,Dod.fol.Lug. Dictamnus vera, Cord.in Dioscor.Ges.hor. II. Pseudodictamnus verticillatus,C.B.Pseudodictamnum, Matth.Dod. gal.& fol.Lacu. Cast. Lug. Cam. cui παλαιμαυβεία hodie in Græcia. Pseudodictamnum floribus verticillatis, Lob. Pro Pseudodictamno ex Creta allata, Cæs. Hic duplex, inodorus & odoratus. III. Dictamnum album, Matt.Cæsal. Cast.Cam. Dictamnus putatus, Brunf.Dictamnus nostra, Cord. in Dioscor. Dictamnus vulgaris, Trag. Ges. hor. Pœonia mascula, eidem. Dictamnus officinarum, Lon. Tragium, Dodo.gal. Ges.hor. Chamæmelia, id est Pumila fraxinus, eidem. Fraxinella, Cord.hist.Lob.Clus.hist.Pan.Lug.Taber.Hujus duo genera aliud humilius,breviore spica,floribus & foliis dilutioribus: aliud elatius, oblongiore spica & saturatiore, foliis nigrioribus.

Ἐλελίσφακος. SALVIA. CAP. XXXIIII.

SAlvia sive Elelisphacon,frutex est ramosus, longus, virgas habens quadrangulas,& canas, folia malicotonei effigie, *a* sed longiora, asperiora, crassiora, & quæ sensim attritarum quasi vestium scabritiem referant,hirsuta,subalbida, *b* perquam jucundo odore sed gravi: semen summis in caulibus sylvestri hormino simile gerit. In asperis nascitur. Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum, & partus extrahit,& pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat, *c* vulnerum sanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Testium pruritus sedant rami foliaq;, si eorum decocto cum vino foveantur.

a Meum ἐπιμηκέστερα δὲ καὶ σκληρότερα καὶ τραχία λίαν ὄντως ὥστε τὰ ἀνάπτερα τῶν ἱματίων. Id est, longiora autem & aspera, tactum tailentia, ut vestiũ (ut ita dicam) attritiones. *b* Catac. ἐυώδη μέτρια τῇ γεύσει. *c* Catac. τραυματικὴ καὶ ἰσχυρά. i. vulneribus cõducit, & sanguinẽ sistit.

I. SALVIA MAJOR.

II. SALVIA MINOR SIve Sphacelus.

Salvia hortensis & sylv.

ADeò est vulgaris notitiæ Salvia hortensis, ut nulli prorsus reperiantur horti, in quibus hodie frequens passim non spectetur. Est etiam præter hanc Salvia Sylvestris, quæ in campestribus,asperis,incultis,& montibus provenit,foliis domesticæ similibus, candidioribus tamen, & hirsutioribus. Quo sit, ut longè aberrent, qui pro sylvestri Salvia agrestem Horminum usurpant,quam seplasiarii Centrũ galli, & Gallitricum etiam appellant. Verùm animadvertendũ est,quòd illa,quam sylve-

* III. SALVIA BACCIFERA. *

sylvestrem appello, ea sanè non est, quæ in Hispaniæ campestribus, & asperis locis, ac in Massilienſi agro unà cum nostrate nardo, & lavendula frequentissima nascitur. Quandoquidem hæc non sylvestris Salvia est, sed ea ipsa, quam domesticam vocant: nam quæ in hortis habetur alia non est, quàm campestris in hortos translata. Ideoq; non scribit Dioscorides, Salviam in hortis nasci sed in asperis tantùm locis. Cæterùm Theophrasto duæ Salviæ produntur genera lib. 6 cap. 2 de plantarum historia ubi sic inquit: Sphacelus & Salvia inter sese distant, quasi alterum urbanum, alterum genus sylvestre dixeris. Sphacelo folium lavius, contractius, minusq; squalens: Salviæ scabrius: hæc ille. Porro genera hæc Salviæ, quæ à Theophrasto redduntur, in Italia quoq; in hortis quàm plurimis inveniuntur: in eaq; sum sententia, vt existimem sphacelum marem esse, Salviam verò fœminam, Sphacelo id peculiare quoq; natura dedit, vt auriculatis, postrema parte, constaret foliis, id quod nusquam in Salviæ mihi videre licuit. In Creta, ac etiam in quibusdam Apuliæ & Calabriæ locis, Salvia in cacumine gignit tubercula quædam gallarum instar, subalbida: quorum alias mihi copiam fecit Joannes Baptista Rhamnusius Illust. Senatus Veneti Secretarius, vir moribus ac doctrinâ præclarus: is enim (quæ sua est humanitas) cùm ea ex Creta sibi allata essent, mihi videnda tradidit. Salviam Græci Elelisphacon vocant. Unde factum esse puto, ut Plinius lib. 22. cap. 25. vocabulorum cognatione deceptus, quòd Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore Eleliphacon lentis speciem esse. Præstat Salvia mirum in modũ ad omnes capitis affectus frigidos ac pituitosos, omnibus & articulorum doloribus, tam in potionibus, quam in fomentis. Quamobrem comitiales, veternosos, stupidos, resolutosq; juvat: quinetiam valet ad pituitosas defluxiones & ad pectoris vitia. Suffita arida Salviæ folia uteri profluvia sistunt. Commodè ab utero gerentibus devoratur Salvia, quæ abortive ex levi causa solent, conceptũ enim continet & vivificat. Valent ad omnia prædicta Salviæ flores saccharo asservati. In summa ubi excalfacere, siccare & adstringere opus sit, fuerit semper Salvia commodum admodum medicamentum. Salvia, Galeno lib. 6 simplicium medicamentorum teste, temperamento est evidenter excalfaciente, ac leviter adstringente. De ejus viribus copiosius disserut Aetius, sic scribens: Salvia manifestè calefacit, & leviter adstringit. Tradunt quidam, suffitam salviam menses immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluvium compescere. Agrippa sacram herbam vocavit, quam prægnantes mulieres, si fluida laxaq; fuerint, utilissimè comedere prodidit: continet enim conceptum, vitalemq; reddit. Ac si succi hujus heminam cum modico sale, quarto à secubitu die mulier potaverit, deinde viro misceatur, proculdubio concipiet. Ajunt in Copto Aegypti post sævas pestilentias, ab his qui superfuerunt, ad eum succum bibendum mulieres coactas fuisse, plurimosq; inde productos fœtus. Dato inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi Salviæ cyathos duos jejuno cum melle bibendos, & sanguis illico cohibebitur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Sumito spicæ nardi, gingiberis, sing. drachmas duas: seminis Salviæ affati, triti & cribrati drachmas octo: piperis longi drach. duodecim, & cum succo Salviæ pilulas conficito, & mane jejunis drachmam unam exhibeto, eo lemq; modo in vespere, ac postea aquæ pure quippiam propinato. Salvia Latinis dicta, Græcis Ἐλελίφακος nominatur: Mauritanis Aelsfacos: Italis Salvia: Germanis Salbey: Hispanis Salvia & Salva: Gallis Saulges: Bohemis Sſalwyeg: Polonis Szalwuea. Salvia minor, Græcis Σφακὸς: Italis Salvia minore.

Salviæ biſt. ex Theophr.

Salvia ex Creta.

Plinii lapsus.

Salviæ vires Matth.

Galenus. Ex Aetio.

Sacra herba.

Pilul. pro tabidis.

Nomina.

Salviæ unius meminit Dioscorides, ac recentioribus plures sunt differentiæ, de quibus suo loco. I. Salvia major, C. B. Matt. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. Tab. Lug. Salvia latifolia, Brunf. Trag. Gesn. hor. Lon. Cam. Salvia domestica, Cast. Cæs. cui & Lentis sylvestris alterum genus foliis cotonei mali sed minoribus, Plinii. Hæc foliis vel albis, vel ipsorum pediculis ac nervis rubentibus: florib. est cæruleis, rarius candidis. Salvia minor, C. B. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. Tab. Salvia minoribus foliis, Cord. in Dioſc. Salvia Brunf. Salvia angustifolia, Trag. Salvia nobilis cognominata sive aurita, Gesn. hor. Salvia tenuifolia auriculata, Cam. Salvia acuta: Lon. Sphacelus verus Theophrasti, Lug. Salviæ alterum genus, Cæs. cui Lentis sylvestris species folio minore Plinii. Salvia sylvestris, quæ Sphacelus, Castori, foliis est aliquando pinnatis, aliquando non, floribus aliquando albis, rarius luteis. III. Salvia baccifera, C. B. Hujus etiam Matthiolus meminit. Hæc multò cæteris lanuginosior & candidior, foliis crassioribus modo integris, modò pinnatis, cujus ramis globuli adnascuntur Gallarum magnitudine & forma, quibus Cretenses cum pane vesci solent. Salvia baccifera sive baccata Cretensis, Adv. Salvia Baccifera Cretensis, Lob. Lug. Cam. ad Matth. Salvia in Creta, Dod. fol. & Tabernæmontano.

Ἡ Μίνθη. MENTHA. CAP. XXXV.

MEntha cognita herba est. Calfaciendi, adstringendi, atq; exiccandi vim habet. Sistit sanguinem, poto ex aceto succo: tineas in ventre tereres enecat: venerem stimulat. Singultus, vomitiones, choleraſq; sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Impositа fronti capitis dolores mulcet: mammas si tendantur, aut lacte turgeant, compescit: cum sale canum morsibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulsa subvenit: vulvæ ante coitum tum admota conceptioni resistit: linguæ scabritiem confricta lævigat. Lac coire, densariq; in caseum non

a Meum καλαμόφυλλον, ramuli.

non patitur, & folia potionibus lactis immergantur. In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Sylvestris mentha, Latini menthastrum vocant, hirsutiore est folio, & prorsus majore, quàm sisymbrii, graviore odore, quare minus ad sanorum usus expetitur.

I. MENTHA. I.

II. MENTHA ALTERA.

Menthæ consideratio.

III. MENTHA CRISPA verticillata.

Menthæ vires Matth.

Menthæ vires ex Gal.

Mentha cùm hortensis, tum etiam sylvestris, quam Hetrusci nostri Latinum nomen retinentes vulgò Menthastro appellant, adeo omnibus vulgaru, notaq; est, ut sine vitio ejus delineationem silentio prætermitti posse putaverim. Et quamvis plures, quàm hic scribat Dioscorides, in hortis sint menthæ species (una enim brevioribus & crispioribus constat foliis, alia rubenti caule & flore, alia verò albicante) hujusmodi tamen specierum differentiæ non sunt, meo judicio plurimi faciendæ. Mentha sativa duum generum est, alterum majus alterum minus. Major planta est odorata, foliis salviæ minoribus, per ambitum denticulatis, caulibus numerosis, floribus in summitate spicatis, subpurpureis pilosisq;. Altera foliis exit brevioribus angustioribusq; caulibus rubentibus, floribus quoq; rubentibus, eximio odore. Vivax Mentha admodum est: nam in hortis semel tantùm sata, tam restibili fertilitate durat, ut vix in posterum extirpari possit, quin renascatur: Aqua stillatitia & tota Menthæ planta, puerperarum mammis cum lineolis admota, illita recens, lactis concretionem inhibet: animum olfactu excitat: cum amylo & aqua pota, cœliacos juvat: ulcera manantia infantium capitibus mirè sanat. Singultus & vomitiones sistit, è mali punici vino pota. Illinitur temporibus, in frigido capitis dolore. Impetigines illita prohibet. Aqua stillatitia è tota Menthæ planta vitreo alembico in ferventis aquæ balneo parata, si unciarum quatuor pondere ebibatur, sistit sanguinem (quod mirum fortasse multis videbitur) è naribus profluentem. Veneris voluptatibus Mentha commendata est: etsi Plinius non sine errore lib. 20. cap. 14. planè contrarium scriptis tradiderit. Hujus Menthæ facultatis causam scitè reddidit Galenus lib. 6. simp. med. ubi de eadem his differit verbis: Hedioſmos, alii verò Minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quædam Minthe non odorata, quam Calaminthen vocant. Utraq; gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excalfacientium.

Infir-

Infirmior tamen eſt mentha odorata, quàm calamintha, & minus excalfacit. Ut enim in univerſum dicam, hæc ceu ſylveſtris quædam eſt, illa ceu domeſtica. Quamobrem ſanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem, mediocriter item ad venerem excitat. Id quod omnibus commune eſt, quæ humiditatem ſemicoctam, & flatuoſam continent. Ob talem ipſius herbæ temperaturam in abſceſſibus ea quidem cum polenta miſta utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas, propterea quòd valentius cùm excalfaciat, tum deſiccet, quàm id genus poſcant. Habet verò etiam quiddam amarum in ſe, & acerbum: & amaro quidem lumbricos interficit: acerbitate verò ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis rejectiones reprimit. Subſtantia eſt, ut ſi qua alia herba, tenuium partium: hæc Galenus. Verùm animadvertendum eſt, hoc loco Galenum per ſylveſtrem Mentham non intellexiſſe legitimam Calamintham, quòd is de odorata Calamintha (ut ſequenti capite dicturi ſumus) initio ſeptimi libri de ſimplicium medicamentorum facultatibus copioſè tractaverit. Ex quo facilè conjicere licet, Galenum in hoc non ſuam, & veram appellationem retuliſſe, ſed aliorum, & fortè Græci vulgi, qui ſylveſtrem Mentham Calamintha nomine appellare conſueverit: id quod etiam Galeni locutio confirmare videtur. Mentha ſyl Galeni quid.

MENTASTRVM *folia profert Menthæ longè majora, hirſutiora ac candidiora: caules cubitales & flores ſpicatos, colore ſubpurpureo, tenuibus undequaq; pilis: bene quoq; olet. Naſcitur plerunq; uliginoſo loco & properivos aquarum. Excalfacit, attenuat, adſtringit, incidit, aperit & ſuas quoq; peculiares vires obtinet. Siquidem potum fœminas à partu purgat. Datur ejus decoctum utiliter potandum anheloſis, & ægrè ſpirantibus, quin etiam mulcendis torminibus, quæ à flatu oriuntur. Subſtratum vel accenſum ſerpentes fugat. Inſtillatur ſuccus verminoſis auribus. Idem tum potus tum teſtibus, illitus noctурnas pollutiones prohibet: auxiliatur potus, morbo regio affectis. Strumoſos illitu juvat, ventris tineas pellit ex aceto potus. Folia tam pota, quàm illita præſtant adverſus venenoſorum animalium ictus. Cæterùm eſt & herba paſſim in hortis creſcens, folio ſalviæ longiore, latioreq;, betonicæ amulo, circumquaq; ſerrato, in viridi albicante caulibus cubitalibus, & aliquando majoribus: in quorum cacumine flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in univerſum amara eſt, non tamen vehementer ſubadſtringens, & graviter odorata.* Menthaſtri vires.

Menthæ Græcæ hiſtoria.

Goritienſibus hæc vulgò vocatur MENTHA *græca: in Hetruria verò Salvia Romana, quòd potius foliis ſalviam referat, quam Mentham: quin & herbam divæ Mariæ* Salvia romana.

IV. MENTASTRUM.

V. MENTHA GRÆCA.

nominant. Sunt etiam qui Laſſulatam appellent: ſed unde apud hos id ſibi nomen aſciverit, neſcio: ipſi dicant. Porrò Valerius Cordus in ſuo diſpenſatorio, in unguento Marciati magno, duas profert Menthas, nempe criſpam & Saracenicam: pro Saracenica autem Mentham hanc, de qua præſens mentio, imponendam eſſe cenſet. Sed quoniam id nulla comprobat authoritate vel ratione ejus quidem ſententiæ adſtipulari non tutum eſſe arbitror: præſertim cum Nicolaus nuper à Fuchſio Latinus factus, nullam hujuſce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, ſed rubeæ & agreſtis tantùm. Id quod facilè nobis indicat, ut liberè dicamus, Cordi diſpenſatorium quàm plurimis ſcatere mendis, quippe quòd non omnes medicamentorum deſcriptiones ex bonorum authorum fonte hauſerit. Plantam hanc (ut ipſe ſcribit) Germani vocant Wilde Frawen Münz, *id eſt, Mentham ſanctæ Mariæ. Verùm Fuchſius aliam eodem nomine ab hac longè diverſam oſtendit. Qui verò horum erraverit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores judices erunt: quanquam ſi Hetruſcis Germanica, vel Germanicis Hetruſca nomina reſpondent. Cordo potius (quantum ad vocabulum ſpectat) quàm Fuchſio acceſſerim, quòd ut modò diximus, herbam divæ Mariæ eam vocent in Hetruria. Tota planta excalfacit, ſiccat, aperit, attenuat, roborat, abſtergit & provocat, auxiliatur uterinis affectibus. Medetur hydropicis, & præſertim anaſarca laborantibus. Siquidem frigefactum jecur excalfacit, & vaſorum obſtructiones aperit. Illinitur ex oleo Irino aut Nardino lienoſis, & ex vino ferveſacto urinam ægrè reddentibus. Lentigines, alphos, & alia cutis vitia emaculat, illitus noctibus ſuccus. Folia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectibus obnoxiis. Sunt etiam qui eadem tenui pulticula illita frigant in patellis in oleo aut butyro, & in cibis iis utantur. Hujus epotus ſuccus alvi tineas, & lumbricos enecat: frigido utero ſubvenit. Ventriculum robo-*

Val. Cordus arguitur.

Menthæ græcæ vires Matthiolo.

Nomina. *roborat, tam hauſtus, quàm illitus, & vomitiones compeſcit. Tota planta tam ſubſtratu, quàm ſuffitu ſerpentes fugat, & eorum venenis reſiſtit: quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Ea Græcis ἡδύοσμος, Latinis pariter & Italis Mentha vocatur: Arabibus Nabanah: Germanis* Münz: *Hiſpanis Hierva buena & Ortelana: Gallis Mente: Bohemis Muta: Polonis Mietka. Mentha verò Græca: Italis vocatur Mentha Græca, Salvia Romana, & herba Santa Maria, nonnullis Aſſulata: Germanis* Vnſer Frawen Münz: *Bohemis Kzecka Mata: Polonis Marzea Mietka: Gallis Grand Coq. Menthaſtrum autem ſive Mentha ſylveſtris Græcis ἡδύοσμος ἄγριος, Italis Mentaſtro: Germanis* Wild Münz: *Bohemis Plana Mata: Gallis Mente Chevaline: Polonis Kobiila Mietka.*

Mentha, veteribus *ἀλυδη* Plinio auctore dicebatur, at ob odoris ſuavitatem poſtmodum ἡδύοσμος dicta: verùm recentiores & Menthæ & Menthaſtri multas veteribus indictas noverunt differentias, ut in Phytopinace monuimus, propoſitis Menthæ ſeptendecim & Calaminthæ ſex differentiis. I. Mentha anguſtifolia ſpicata, C.B. Mentha, Brunf. Mentha prima, Matth. Mentha hortenſis prima, Geſ. hor. Mentha ſativa tertia, Fuch. Dod. gal. Mentha tertia, Dod. fol. Mentha Romana officinarum ſive præſtantior anguſtifolia, Lob. Mentha hortenſis oblongo folio. Cæſ. Mentha ſativa. Caſt. Lug. Mentha odorata anguſtifolia, Cam. Mentha acuta, Tab. Hæc aliquando anguſtiſſimo & acutiſſimo reperitur folio. II. Mentha altera, Matth. Mentha ſativa 2. Lacu. Mentha minor, Caſtori. III. Mentha criſpa verticillata, C.B. Mentha ſativa prima, Fuch. Dod. gal. Lacu. Mentha prima, Dod. fol. Mentha vulgata ſerpens rotundiore folio, Pulegii flore coronato Lob. obſ. Cruciata Mentha, Lob. icon. Mentha ſativa criſpa. Lugdu. IV. Mentha ſylveſtris longiore folio, C.B. Mentha equina, Brunf. Menthaſtrum, Trag. Matt. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. hiſt Lacu. Lob. Caſt. Menthaſtrum vulgare, Lugd. Mentha ſylveſtris, Geſ. hor. Lon. *Mentha* ſylveſtris altera, Cæſ. cui Calamintha Galeni. Variat foliis longioribus & nigrioribus, minuſve incanis. V. Mentha corymbifera, C.B. Balſamita, Brunf. Aliſma, Trag. Balſamita major, Dod. gal. & fol. Lac. Mentha Græca, Matth. Geſ. hor. Mentha corymbifera major, Cord. in hiſto. *Mentha Romana*, Lacu. Mentha Sarracenica. Erico Cordo. Val. Cordo in Dioſc. (qui Chryſocome cognatam ſtatuit) Lonic. Cam. Coſtus hortenſis, Geſ. hor. Lug. Cam. Coſtus *hortorum*, Lob. *Herba S. Mariæ*, Cæſalp. cui Melilotus Dioſcoridis, Plinii & Avicennæ.

Καλαμίνθη. CALAMINTHA. CAP. XXXVI.

EX Calaminthæ generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: ſurculos & caules anguloſos, purpureum florem. Altera pulegio ſimilis eſt, ſed major: quam ſylveſtre pulegium ideo appellarunt, quòd odore ipſum æmuletur: Nepetam Latini vocitant. Tertia menthaſtro cognata eſt foliis oblongioribus, caule & ramis majoribus, quàm ſuperiora, ſed viribus inefficacior. Omnium folia guſtu impenſe feruentia & acria: radix ſupervacua. Naſcitur in campeſtrib. aſperis & aquoſis. Potu aut illitu demorſis à ſerpente opitulatur. Decoctum potu menſes, & urinas expellit: ruptis, convulſis, orthopnœæ, torminibus, choleris, horroribusq; auxiliatur: regium morbum expurgat. Præſumpta in vino venenis reſiſtit: tineas, cæteraq; interaneorum animalia cum ſale, & melle pota, enecat: nec ſecus cocta, crudave, literatur. Elephanticos eſitata adjuvat, ſi poſtea ſerum lactis ebibatur. Folia detrita, ſi in vellere ſubjiciantur, menſes extrahunt, & partus enecant: accenſa, aut ſubſtrata, ſerpentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt in vino cocta & illita: ſugillata tollunt. Calamintha iſchiadicis imponitur, ut ex alto humores evocet, ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

I. CALAMINTHA.

Calaminthæ conſideratio.

Nipotella.

Braſavoli error.

Gattariæ mentio.

CAlamintha officinis Calamentum dicitur, cujus tres numerantur ſpecies. Sed ejus frequentior eſt uſus, quæ Latinis Nepeta vocitatur, ſecundo loco hic à Dioſcoride tradita. Nomen hæc apud Hetruſcos in hunc uſq; diem retinet: ſiquidẽ noſtrates eam, corrupto tamen nomine, vulgò appellant Nipotella. Naſcitur hæc in inculto ſolo in apricis ſecus itinera, & ſepes, quin etiã in collibus foliis (pulegio majoribus) ſubrotundis, hirſutis, & per ambitum (leviter ſerratis) lacinias: caulib. cubitalibus, anguloſis (folioſisq;) & hirſutis. Flores edit parvos, purpuraſcentes, qui à medio caule uſq; ad ſummum verticillatim erumpunt, ut in pulegio, at in cacumine copioſiores habentur: radices tenues, & numeroſas multifidasq;. Cæterùm hac in re Braſavolus (pace ejus dixerim) apertè hallucinari deprehenditur, quòd pro certo exiſtimet Calamintham ſecundo loco à Dioſcoride deſcriptam illam herbam eſſe, quam, eò quòd catti magna ejus capiantur voluptate, Gattariam quidam vulgò nominant. Error hinc manifeſtè proditur, quod GATTARIA, *cujus hic imaginem damus, ſit herba foliis urticæ, aut apiaſtro ſimilibus, quæ quantum à pulegii foliis diſſideat, non modò cæteris notis, verùm etiam odore, in quo Braſavolus nititur, ii dijudicent qui has differẽtias rectius norunt. Sunt tamen è vulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomenclaturam magis fortaſſe ſecutus Braſavolus, quàm plantæ ipſius notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaq; Dioſcoridi nil aliud unquam, meâ opinione, fuerit, quàm vulgaris Calamintha, quæ officinæ tuuntur, quamq; nos vul-*

* II. CALAMINTHA MAgno flore. *

III. CALAMINTHA MONtana.

IV. CALAMINTHA Aquatica.

nos vulgò vocamus Niporella: quandoquidem vulgaris usu Calamintha, non modo folius pulegium æmulatur, sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dioscoridis testimonio, à quibusdam sylvestre pulegium vocata fuerit: non enim odore tantùm (ut Brasavolus velle videtur) Nepeta pulegium imitatur, sed & foliis & caule. Quamobrem dicamus licet, nullo pacto existimandum esse, Gattariam herbam esse Nepetam secundam Calaminthæ speciem. Neq; etiam putandum, eandem tertiam esse quemadmodum falsò credidit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides Menthastro similem, non autem melyssophyllo, aut urticæ, quas (ut paulò antè diximus) Gattaria repræsentat. Quapropter non modò ea de causa ejus sententiam explodendam putaverim, sed etiam quòd sæpius ipse in locis aquosis, campestribus & asperis reperierim tertiam Calaminthæ speciem, menthastri æmulam, subalbidioribus tamen, oblongioribus hirsutisq; foliis, caule & ramis majoribus quàm superior ac gustu acrisri. Non secus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelsis vallis Ananiæ montibus foliis albicantibus ocimi similibus, surculo & caule anguloso quadrangulo, & flore in purpura rufescente. Quanquam in hoc errore, nec ea quidem sententia, versantur Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, montanam hanc Calaminthæ legitimam esse Nepetam. Sed ad GATTARIAM veniò. Ea enim planta est vulgaris notitiæ. Folia fert melyssophylli, aut urticæ, sed minora & subcandicantia. Caulem edit bicubitalem, quadratum, numerosis ramis, quadrangulo & incanis. Flores edit albos orbiculatim emergentes, sed qui in summis caulibus habentur spicæ figuram referunt. Radices habet multifidas & fibrosas. Odor universæ plantæ acutus, caput feriens. quinetiam fervidus sapor cum amaritudine haud obscura. Nascitur in campestribus agrorum aggeribus, secus vias, & uliginoso solo. Excalfacit & siccat, Calaminthæ modò, adò, ut ea uti possint medici Calaminthæ vice, ubi illa non sit ad manus. Peculiariter autem valet Gattaria ad omnes capitis pectoris, ventriculi & uteri morbos, à pituitosis excrementis, aut flatu genitos. Ideò auxiliatur diuturno capitis dolore affectis, vertiginosis stupidis, resolutis, convulsis, comitialibusq;, quinetiam anhelosis, asthmaticis

Ruell. errorum.

Calaminthæ aquaticæ & montanæ

Monachorum lapsus.

Gattariæ historia.

Gattariæ vires Matth.

V. HERBA GATTARIA.

Calamin thæ vires ex Gal

matics & suspiriosis. Medetur item ventriculi tormentibus, à flatu provenientibus. Tota planta menses elicit, tam pota, quam in defessionibus addita. Herbæ ejus steriles prolificas facit, ubi sterilitas a frigida, humidaq; causa provenit, namq; valenter interum calefacit. Succus naribus infusus pituitam valenter ejicit, & visum acuit. In summa ubi valenter excalfacere opus sit, Gattaria plurimum præstat. Calamintha meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic de ejus viribus disserens: Calaminthæ essentia est tenui, & calida siccaq; temperie, ex tertio quodammodo ordine utraq; qualitate. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palàm calida est, ac paulum omnino subamari habet. Periclitantibus autem, & corpori admoventibus extrinsecus imposita, primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutemq; lanat, postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuè calfacit, & sudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò verò assumentes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis, tanquam strenuum remedium illinunt. Trahit enim, quæ in profundo hærent ad superficiem externam, totumq; adeò articulum excalfacit, cutemq; non obscurè adurit. mensesq; tum epota, tum apposita admodum efficaciter provocat. Bonum etiam elephanticorum remedium, non eò tantùm quòd strenuè tenues humores digerat, verùm etiam quia extenuet, & incidat valenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed in talibus in vino coctam cataplasmatis modo imponere viridem magis, quàm siccam præstat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad urendum promptior. Porrò talis cùm sit, ad venenatarum bestiarum morsus assumitur, velut etiam cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; facile ex alto ad sese circumjacentem omnem qualitatem possunt attrahere. Cæterùm quæ illi inest amaritas, plane exigua est: verùm ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ valentissima est, nimirum, cùm conjuncta sit vehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas, & lumbricos succus ejus aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium vermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tentetur, talis provenerit affectus. Sic & conceptum seu pota, seu admota interimit & ejicit. Igitur incidendi quidem ei vis adest, propter calorem ejus, tenuitatem & amaritudinem: abstergendi verò propter unicam amaritudinem. Itaq; asthmaticis ob omnia ante dicta prodest: ictericis verò, si veregio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia amara, ut pote abstergentia, & expurgantia injecinore provenientes obstructiones. Ad omnia jam dicta efficacior est montana. Καλαμίνθη herba sic

Nomina. Græcè, ut etiam Calamintha Latinè dicitur: Arabicè Calamentum: Italicè Calaminta & Calamento: Germanicè Wilder Poley: Hispanicè la Nevada: Gallicè Poulliot sauvage: Bohemicè Marulka Polnij. Calamintha montana, Græcis Καλαμίνθη ὀρεία: Italis Calamento sive Nipotella montana: Officinis, Calamenthum montanum. At Calamintha aquatica: Græcus καλαμίνθη ὑδατώδης: Italis Calamento aquatico. Quam verò Gattariam vocant: Italis herba Gatta: Germanis Katzenmept: Bohemis Kocurnik: Gallicè herbe de Chat.

I. Calamintha (quasi bona & utilis mentha) vulgaris officinarum, C.B. Calamintha, Matth. Dod. gal. Cast. Calamintha altera, Lacu. Calamintha montana, Gesner. Dod. fol. Lug. Calamintha montana vulgaris, Lob. Tab. Calamintha vulgaris, Cam. Nepeta montana, Cord. in Dios. II. Calamintha magno flore, an prima Dioscoridis? C.B. Calamintha montana præstantior, Lob. Lug. Tab. Calamintha montana, Cam. Calamenthum montanum, Cæsalpino. Hæc ex radice caules emittit cubitales quadratos, quos ambiunt folia vulgari latiora profundius crenata, hirsuta: flores quàvis Calamintha majores, forma respondentes, purpureos, semen parvum: gratior est totius plantæ quàm aliarum odor, gustu & olfactu suaviter acri. In montibus Patavinis legimus, in agri etiam Narbonensis saxosis & umbrosis reperitur. III. Calamintha pulegii odore, fortè secunda Dioscoridis, C.B. Calamintha montana, Matth. Lacu. Calamintha Italica pulegii odore, Gesner. Calamintha secunda Dioscoridis, Lugd. & Cam. cui & Nepetella. Calamintha altera odore gravi Pulegii, foliis maculosis, Lob. cui Nepeta Dioscoridis & Lugd. Calamenthum quod vulgò Nepita, Cæsalp. Calamentha arvensis secunda, Taber. Pulegium sylvestre sive Calamintha altera, Dod. fol. Nepeta agrestis, Cord. in Dios. IV. Calamintha arvensis verticillata, hirsuta, C.B. Menthastrum, Brunf. Nepeta agrestis vel quarta, Trag. Mentha aquatica exigua, eidem. Nepeta, Lon. Calaminthæ alterum genus, Fuch. Dod. gal. Calamintha aquatica, Matth. Lob. Lugd. Polycnemum, eidem. Calamintha arvensis, Gesner. Tab. V. Mentha Cataria, quòd ea feles delectentur, C.B. Nepeta vulgaris, Trag. Herba Gattaria, Matth. Cast. Gattaria vulgò appellata, Cæsalp. Gattaria herba Dod. fol. Herba felis, Lugd. Calaminthæ species, Gesner. Calaminthæ primum genus, Fuch. Calaminthæ tertium genus, Dod. gal. Calamintha montana, Lon. Calamintha 3. Thal. Balsamita major, Lac. Nepeta agrestis fruticosa, Cord. in Dios. Nepeta Germanica, Cam. Mentha Cataria, Lob. Mentha felina, Tab. Sunt qui Calamintham tertiam Dioscoridis velint: alii Nepetam veterum: alii Melissæ speciem: alii inter Calamintham & Melissam mediam faciunt.

ΘΥΜΟΣ. THYMUM. CAP. XXXVII.

THymum ab omnibus cognoscitur, surculosus frutex, exilibus foliis, multis, & angustis circumdatus, capitulis in cacumine, flore purpurascente refertis. Gracili solo, & petroso [a] prouenit. Vim habet hanc, ut cum sale, & aceto potum, pituitam per alvum detrahat. Decocti jus prodest orthopnoicis, & anhelatoribus: tineas ventris exigit: menses, partus, & secundas pellit: urinas ciet. Cum melle in eclogmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissolvit: verrucas thymi colorem reddentes, pensilesq; tollit. Ischiadicis cum vino, & polenta impositum subvenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquàm utile pro condimento, duntaxat ad usus eorum, qui recte valent.

[a] Meum addit μιᾶ λεπτῇ. i. maximè.

I. THYMUM.

* II. THYMUM VULGARE tenuiore folio. *

THymum duorum generum esse testatum reliquit Theophrastus lib. 6. cap. 2. de plantarum historia, ubi de eo disserit his verbis: Quin & Thymum candidum, nigrumq; reddunt. Serò ad admodum floret: nam circa æstivum solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarii constare affirmant, an probè melletur, nec ne. Etenim si aliter defloruerit, mellatio minus probè succedit. Destruitur, peritq; flos, si imber incesserit. Semen fœcundum satureiæ, atq; etiã magis origani manifestò sentitur: thymi verò nullum ostendi potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim ferunt, itaq; oritur thymum: hactenus Theoph. Cæterum nunc Thymum in Italia notissimum est. Præstat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatissimum est, quod è Creta insula, aliisq; nonnullis Græciæ locis advehitur. Unius tantùm thymi, minoris videlicet, meminit hic Dioscorides. Verùm cum is l. 4. in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo duriore, satureiæ simili, haud dubiè ostendit se non secus ac Theophrastum, duo thymi genera observasse. Unum quod mittit surculos complures exilibus foliis, angustis & numerosis circumdatos: in quorum cacumine sunt capitula flore purpureo referta. Alterum verò lignosius, fruticosius, ac durius, satureiæ simile. Thymo hoc duriore passim ferè scatet Goritiensis ager, ejus præcipuè colles: in eoq; (ut libro quarto suo loco dicetur) legitimum Epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris, quod una cum aqua elicitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens viridisq; distillatur. Hoc Citreum malum refitit, & gustu acutissimum est, & ad ea omnia utile quæ vehementer excalfieri postulant. Thymi meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita scribit: Thymum incidit, & calfacit manifestè: ob id & urinam & menses ciet, fœtum evellit, & viscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaq; tum excalfaciendo, & exsiccando in tertio ordine statuendum est. Præter has autem à Galeno descriptas, alias quoq; Thymo vires reddidit Actius sermone primo, sic inquiens: Hac verò experimentis de Thymo comperta sunt: dato jejunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Idem cum, reliquosq; humores, atq; aerem saniem evacuat: favit & ad vesicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi scilicet intumescere cœperit, drachmam unam dato jejunis cum cochleari aquæ mulsæ. At lumborum coxendicumq; dolorem, latusq; & thoracis, ac hypochondriorum suffusiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato mensura cochlearii jejuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item jejunus, & ante cœnam adversus lippitudinem, & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram,

Thymi hist. ex Theoph.

Thymũ ex Creta.

Thymi genera duo.

Thymũ durius.

Thymi vires ex Galeno & Actio.

gram etiam quæ motum omnino interceperit, cum vino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes jejunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemq; gignit. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod album illum habet. Planta quæ Græcis θύμον, Latinis item thymus & thymum appellatur: Mauritanis, Hasce: Italis, Thymo: Germanis Römischer Quendel und Welscher Quendel: *Hispanis Tomilho salsero: Gallis Thym, seu Mariolaine d' Angleterre: Bohemis Thym: Polonis Dziecielina.*

Nomina.

Thymum ἀπὸ τῆς θυσίας, quòd eo veteres primùm usi sint in sacris, quæ accenso igne fiebant. Quatuor agnoscuntur differentiæ, siquidem vulgaris thymus duplex habeatur, tenuiore & latiore folio, tertium capitatum, & denique latifolium quoddam Lobelius in editione Belgica proponit, quod nec dum vidimus. I. Thymus capitatus, qui Dioscoridis, C.B. Cord. hist. Thymum, Matth. Lac. Lob. Thymum Creticum, Dod. gal. Cord. in Dioſc. Cæs. Lugd. Thymum cephaloton, Dod. fol. Thymum legitimum, Clus. hist. Hisp. Thymus verus capitatus, Cam. Thymus secundus, Alpino. II. Thymus vulgaris tenuiore folio, C.B. Thymus. Brunf. Trag. Fuch. Lon. Cord. in Dioſc. Thymum durius, Dod. gal. Thymus vulgaris, Geſ. hor. Pepolina Cæsalpino.

θύμβρα. SATVREIA. CAP. XXXVIII.

SAtureia trivialis notitiæ est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior: defert spicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem potest quæ thymum, si modo consimili sumptitetur. Aptus sanis usus. Est etiamnum quædam sativa sylvestri prorsus minor, quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

I. SATUREIA DIOSCOR.

II. SATUREIA ALTERA.

Thymi consideratio.

THymbra duum est generum. Ea autē, quæ à Dioscoride describitur, thymo similis est, minor tamen & tenerior. Spicam defert florum plenam, coloris herbacei. Gignitur in asperis locis, & tenui solo. His notis maximè ea adstipulatur, cujus hic imaginem appinximus. Siquidem hæc foliis, ac cauliculis thymum adeò representat, ut non desint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior, longéq; tenuior est, verùm capitula thymi modo non profert. Siquidem cauliculi in spicatos processus definunt, in quibus flores emicant parvi, subpurpureo colore. Quin etiam (ut Dioscorides inquit) non solùm sponte nascens habetur, sed etiam domestica, sativaque. Altera (si THYMBRA tamen, aut Satureia rectè appellari possit) major fruticosiorq; provenit, & in hortis frequentior, ramis multis in orbem circumquaq; se diffundentibus, rotundis, atque lignosis. Folia profert Thymo majora, subaspera, duriora q; quæ circa surculos plura simul per intervalla erumpunt, è quorum exortu spicati quidam processus, foliis quibusdam cæteris longè minoribus stipati prodeunt: in quibus flores nascuntur parvi, ex purpura albicantes. Radice nititur lignosa, multipliciq;. Hæc non solùm seritur in hortis sed etiam ut altera sponte provenit, in apricis collibus, & in torrentium alveis, fruticosior tamen, durior ac asperior. Thymo suis in qualitatibus simitis est, proinde excalfacit, attenuat, incidit, digerit & aperit, viribus ab altera non differt. Thymi enim facultatibus omnibus referta est. Hanc eam ego esse censeo, cujus post Thymbram meminit Columella libro nono capite quarto de re Rustica, de apibus agens his verbis: Eadem regio facunda sit fruticis exigui, & maximè thymi, aut origani, tum etiam Thymbræ, vel nostratis cunilæ, quam satureiam Rustici vocant. Siquidem nos in Hetruria corrupta à Cunila

Satureiæ hist.

Satureia Columellæ.

à Cunila appellatione, eandem appellamus Coniella: in aliis tamen pleriq; Italiæ locis, quòd à Satureia vocem corrumpere maluerint, appellatur vulgò Savoreggia. Non deſunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam piperis ferè modo guſtu repræſentat, eam vulgò Peverella, quaſi Piperellam nominent. Cæterùm quòd in ſimplicium cenſu uſquam Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus verò ejus mentionem fecit libr. 7. ubi de utraq; ſpecie iis paucis diſſerit. Thymbra ſylveſtris eadem quæ thymum præſtat. Hortenſis autem altera quidem imbecillior eſt, ſed ad cibiorum uſum gratior & accommodatior. Quæ herba θύμβρα Græcè, Thymbra, Cunila & Satureia Latinè vocatur: Arabicè Saater ſeu Sahatar: Italicè Thimbra, Coniella, Sauoreggia & Peverella: Germanicè Kunel / Zwibel-Hyſop und Satureyn: Hiſpanicè Segurelha: Gallicè Savoreie, Sarriette & Satrea: Bohemicè Saturege: Polonicè Combr. Piperella. Thymbræ virtez ex Paulo. Nomina.

Satureia (quæ θύμβρον Theophraſto fortè ἀπὸ τῆ θύειν ob fragrantiam) quibuſdam à ſaturando dicta, quòd cibis loco condimenti addatur. I. Satureia Dioſcoridis, Matth. Caſt. Lug. qui vult notas omnes Dioſcorideas huic plantæ convenire, licèt Adverſaria Polium fœminam recentiorum Matthioli figura exprimi velint. II. Satureia hortenſis, Cunila ſativa Plinio, C.B. Hyſſopus agreſtis, Brunf. Satureia, Trago (cui & hortenſis Hyſſopus) Cord. in hiſt. (cui & Thymbra ſativa) Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Cæſal. Tab. Cam. Satureia ſativa, Fuch. Satureia hortenſis, Geſ. hor. Lob. in icon. Satureia vulgaris, Dod. gal. Satureia altera, Matth. Satureia ſylveſtris altera, Caſt. Satureia vulgaris hortẽſis, Lugd. Thymbra vera, Geſ. hort. Thymbra ſativa Satureia, Cord. in Dioſcoridem. Caule & foliis aliquando cœruleis reperitur.

Ἕρπυλλος, SERPYLLUM. CAP. XXXIX.

SErpyllum duorum generum eſt. Hortenſe odore ſampſuchum imitatur, atque in coronas addi ſolet, cui à ſerpendo nomen inditum eſt: quoniam ſi qua ejus particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia & ramulos origani habet, ſed candidiores, in maceriis multò procerius aſſurgit. Sylveſtre, zigis appellatum, [non ſerpit, ſed in altitudinem increſcit,] ramulos edens tenues, ſurculoſos, foliis refertos longioribus, quam rutæ & durioribus, *a* anguſtis. Flores jucundè olent, guſtanti acres. *b* Radicis nullus uſus. Naſcitur in petris, ſativo efficacius, atq; magis excalfaciens, & ad medendi uſum aptius. Menſes trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, vulſis & jecinoris inflammationibus auxiliatur: & adverſus ſerpentes potu, illituve prodeſt: capitis dolores mulcet coactum, adjecto roſaceo & madefactum in aceto: maximè verò phreneticis & lethargicis convenit. Cruentos vomitus ſedat ſuccus, drachmis quatuor ex aceto potus.

Concluſa non legit Orib.

a Me. & Cæt. στερεὰ. i. ſubangusta.

b Cat. addit. δάκνον i. mordacem.

I. SERPYLLUM.

II. SERPYLLUM ALterum.

SErpyllum hortenſe in Herturia haud negligitur, ſed in hortis ſeritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam inibi (ut Dioſcorides inquit) in coronamenta additur. Sylveſtre duorum eſt generum: unum flore candido, odore citrei mali: quod latius provenit, humi repens, lævioribus foliis in gyrum ſeſe unà cum ramuſculis diffundentibus: alterum verò flore purpureo, guſtu per quàm acri, ſatureiæ ſimili. Utrunque copioſiſſimè naſcitur apud Goritienſes Salvatino monte, quo mihi hactenus lætius nuſquam videre contigit, nec item odoratius. Serpyllum à Theophraſto, cui hortenſe nihil aliud eſſe cenſeo, quàm ſylveſtre in hortis ſatum, deſcribitur libro ſexto, capitulo ſeptimo, de plantarum hiſto-

Serpylli conſideratio.

Serpylli hiſt. ex Theophr

historia, ubi de eo differit in verbo. SERPYLLI *sylvestre etiam genus est, quod deferentes ex montibus serunt, ut apud Scionem fieri solet, atq; etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios vero, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo scatent. Peculiaris huic auctio germinum: quippe cum in quantumvis longitudinis procedere valeat, nactum scilicet adminiculum, aut juxta sepes aliquas satum. Genera urbana reddere non est, ut retulimus: ferocia esse affirmant. Hoc enim in montibus tum saturatum quoddam, atq; vehementissimum: tum gratum odore, mollius q; comperiri. Tempus serendi plurimum autumnus: hoc enim primum ferere nimirum properant hactenus Theophrastus. Ex cujus etiam verbis satis perspicuè colligi potest duo esse sylvestris Serpylli genera. Quare etsi palàm unius tantùm generis mentionem fecerit Dioscorides, duorum tamen obscurè meminisse potuit, cum inquit: Sylvestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem assurgit. Nam si unum tantùm sylvestris Serpylli genus Dioscoridis notum fuisset, ei sanè necessarium non erat addere zigis cognomen differentiæ causa. Sativum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaraci modo, quemadmodum sylvestris altera species, quæ malum citreum olet. Proinde scite Plinius lib. 20. cap. 22. ita de eo memoriæ prodidit. Serpyllum à serpendo putant dictum, quod in sylvestri evenit, in petris maximè. Sativum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Serpylli vires paucis perstrinxit Galenus libr. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Serpyllum usq; adeò excalfacit, ut & menses & urinas moveat: est autem & gustu admodum acre. Excalfacit, exsiccat, digerit, incidit & aperit, omnia genera paribus pollent facultatibus, verùm tamen sylvestre ad omnia valentius habetur. Ejus nomen Græcum ἡρπυλλον, Latinum Serpyllum: Arabicum Hemen: Italicum Serpillo: Germanicum* Quendel und Hüner Köl: *Hispanicum Serpollo & Serpam: Gallicum Serpoulet: Bohemis Materii danßka. Serpyllum alterum & Serpyllum sylvestre: Græcis ἡρπυλλον & ἀγριον: Italis Serpollo seu Serpillo salvatico.*

Dioscorides duorum meminit

Serpylli vires ex Gal.

Nomina.

Serpyllum differentias varias, & ratione odoris, qui pro diversitate locorum & cœli odorem mutat: & ratione coloris florum, foliorum item glabritiem & hirsutiem, eorundem rotunditatem & angustiam obtinet, hic de duabus tantum. I. Serpyllum sativum, C.B. Serpyllum Matth. II. Serpyllum vulgare minus C.B. Serpyllum Brunf. Trag. Fuch. Lon. Lob. Cæs. Thal. Serpyllum alterum, Matth. Serpyllum vulgare Dod. gal. & fol. Serpyllum sylvestre, Cordo in Dioscoridem Matth. in compen. Serpyllum sylvestre alterum, Cast. Serpyllum minus, Tabernæmontano.

Σαμψυχον. SAMPSVCHUM. CAP. XL.

SAmpsucum in Cypro & Cyziceno laudatissimum. Secundum sibi locum vendicavit Ægyptium, Amaracum gens Sicula & Cyzicena appellat. Herba est ramosa, per terram repens: foliis ejus calaminthæ, quæ tenui folio constat, hirsutis & rotundis, svavissimum odorem spirat: ideo coronis inseritur. Vis ejus excalfaciens. Succus decocti potus, convenit incipientib. hydropicis, & iis quos urinæ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folio sugillata tollunt: menses subdita in pesso trahunt: contra scorpionis ictum ex aceto & sale illinuntur: luxatis, tumoribusq; cerato excepta, imponuntur: adversus oculorum inflammationes, cum polline polentæ illini prodest. Acopis, malagmatisque calfaciendi gratia commiscetur.

I. AMARACUS.

II. AMARACUS SIVE MAJORANA tenuifolia.

Sampsuchi eandem. *Cum superiùs libro primo in Sampsuchini unguenti commentatione, Sampsuchum & Amaracum idem esse latiùs ostenderim, etsi Galenus & Paulus diversis capitibus Sampsuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere supervacaneum*

Mcaneum duxi: quòd ea huc facilè transferre possint ii, qui rem hanc se aliter fortasse habere existimant. Sampsuchum in Italia Hetruscis vulgò appellatur Persa, quòd fortè illuc è Persia fuerit allatum: cæteris verò inibi Majorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantam cum mulieribus inivit gratiam sui odoris jucunditate, ut nullæ fere reperiantur, quæ suis in hortis, aut fictilibus vasis Amaracum non serant, vel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foveant. Quo fit, ut putaverim ego, ex eo Majoranæ sibi nomen adinvenisse, quòd majori cura, ac diligentia seratur, colaturq; quam cæteræ plantæ. Neq; id ea solùm ratione, quòd, ut paulò antè diximus, odore perquam jucundo commendetur, sed quòd etiam perpetua vireat coma. Duum est genus, majus quod vulgò cognitum est: & minus, quod tenuifolium cognominatur. Est itaq; herba AMARACVS *ramosa, surculis tenuibus, obsequiosis, foliis oblongis, incanis, pinguibusq; quæ* Amaraci hist.
cauliculos circumquaq; ambiunt. Flores edit in summis caulibus numerosos, spicatos herbaceo colore, compactili squamarum congerie oblongos, origani æmulos, è quibus parvum oritur semen. Radicem habet lignosam, multiplicem & supervacuam. Seritur semine, surculo ac etiam vivi radice. Planta est odorata tota, & in medicamentis admodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Præstat ad omnes frigidos capitis, & nervorum affectus, tam illita, quàm potata: quin etiam ad aurium dolores, gravedines & sonitus, ubi herbæ succus fuerit instillatus. Idem naribus infusus pituitam à capite trahit, & cerebrum abstergit, & roborat: colluitur ex eo utiliter os in linguæ resolutione, addito pyrethri, & longi piperis decocto, aut acori, aut origani. Valet herba aut ejus decoctum ad omnia pectoris vitia, quæ anhelandi difficultatem impediunt. Stomacho utilis est tam exterius illita, quàm interius sumpta. Eadem jecinorosos & lienosos juvat. Namq; non solùm eorum infarctus expedit, sed etiam viscera ipsa roborat ac firmat. Confert ad frigidos uteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoq; AMARACI *genus* TENVIFOLIVM, *quod nos vulgò vocamus Persa gentile. Id enim* Amaracus tenuifolia.
foliis, floribus, cauliculisq; altero longè tenuius est, & odore præstantius. Hoc non desunt, qui putent legitimum esse marum. Colitur à mulieribus Italis in fictilibus, & in hortis. Ea omnia præstare potest, de quibus in altero diximus genere. Sampsuchi meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: deficcat enim, & excalfacit ordine tertio. Id Græcis σάμψυχον, & ἀμάρακον, Latinis quoq; Sampsuchum, Amaracus, & Majorana vocatur: Arabibus Merzenus seu Morsangius: Italis & officinis Majorana: Hetruscis Persa: Germanis Meyeron / Majoran / und Meyram: *Hispanis Majorana: Gallis Marone & Mariolaine: Bohemis Majorana: Polonis Mejeram. Amaracus tenuifolia, Græcis* Σάμψυχον, ἡ ἀμάρακον λεπτόφυλλον: *Italis Majorana gentile: Hetruscis, Persa gentile.* Sampsuchi virent ex Gal. Nomina.

Majoranam à Græco Μάϱον deduci volunt ii, qui Majoranam nostram ad Marum veterum reducunt. I. Majorana vulgaris, C.B. Majorana, Brunf. Dod. gal. & fol. (cui & Marum) Cæsalp. Majorana sylv. Loni. Majorana major, Tab. Amaracus, Matth. Fuch. Lugd. Amaracus major, Cast. Amaracus vulgatior, Lob. in icon. Sampsuchus sive Amaracus, Latinis Majorana, Cord. in. Dioscor. hist. Sampsuchus, Lac. Lob. obs. II. Majorana nobilis. C.B. Majorana sativa, Trag. Lon. Majorana tenuior, Dod. fol. Majorana tenuifolia, Taber. Amaracus sive Majorana tenuifolia, Matth. Cast. Lugd. Amaracus tenuior, Lob. Amaracus tenuifolia urbana, Cam. Amaracus & Sampsuchum, Ges. hor.

Μελίλωτος. MELILOTUS, SIVE SERTULA CAMPANA. CAP. XLI.

SErtula campana, laudatissima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cujus color vicinus est croco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nolam, a colore in luteum languescente, odore infirmo. a Meum habet. τὸ μίζον. Sed Ca μεσίζον.

I. MELILOTUS, SIVE SERtula Campana.

* II. MELILOTUS ITALICA folliculis rotundis. *

Vith

Vim habet adſtrictoriam. Inflammationem omnem emollit, præſertim quæ in oculis, vulva, ſede, aut teſtibus erumpat, ſi ex paſſo cocta illinatur: interdum autem addito ovi lutei aſſato, aut fœnigræci farina, lini ſemine, aut polline, aut capitulis papaveris, intybove. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, vino, aut galla ſanat: ſtomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antè dictis levat: dolores aurium mitigandis cruda ex paſſo inſtillatur: in aceto, aut roſaceo madefacta, capitis dolorem lenit.

Meliloti conſideratio.

Probatiſſima, legitimaq; melilotus non modò in pluribus Campaniæ locis, ſed etiam Gargano Apuliæ monte provenit. Cujus ſemen in tenuibus corniculis incluſum nuper Venetias aſſerri cœpit. Quo factum eſt, ut jam cognoverint medici vulgaris uſus Melilotum illegitimam eſſe.

Plinius de Meliloto.

Meliloti meminit Plinius lib. 21. cap. 9. ubi ita ſcriptum reliquit: Ergo in coronamenta folio venere apiaſtrum, meliloton, quod Sertulam campanam vocamus. Eſt enim in Campania Italiæ laudatiſſima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica & Cretica, ubicunque verò aſperis & ſylveſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen Sertulæ, quod occupavit. Odor ejus croco vicinus eſt, & flos. Ipſa cana placet, maximè foliis breviſſimis, atq; pinguiſſimis.

Meliloti hiſt.

Eſt itaq; legitima Melilotus planta cubitali altitudine, ſtatim à radice fruticoſa ramis exilibus, foliis trifolio proximis, ex anguſta origine in latum ſe diffundentibus, & longo appenſis pediculo, floribus melinis, parvis, ſiliquis repandis, numeroſis, pluribus ex uno ramuſculo dependentibus, in quibus ſemen concluditur minutum ſubrufum, odoris non ingrati, cujus eſt uſus. Radix illi inutilis, & ſupervacua: Excalfacit ordine primo, adeò ut parum abſit à temperamento. Ideoq; leniter reſolvit, digerit, atq; mollit, & dolores quoſcunq; ſedat. Melilotum, ut Galenus memoriæ prodidit lib. 6 ſimplicium medicamentorum, miſtæ facultatis eſt: habet enim quiddam adſtringens, ſed & digerit, & concoquit: copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida, quàm frigida: hactenus Galenus.

Melil. vires ex Galeno.

Cæterùm neminem inveni è Græcis auctoribus, qui explicaverit, quæ meliloti pars in uſum medicinæ recipiatur, an folia, aut radices, aut caulis, an flores, aut cornicula, aut ſemen. Quod tamen docuerunt Mauritani, præſertim Serapio, qui ex auctoritate Iſaac Eben amaram de Meliloto ſcribit in hunc ſenſum: Melilotus herba eſt, quæ folia fert rotunda, viridia: ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in ſiliquis tenuibus, ac rotundis: quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra ſinapis magnitudinem. Porrò in meliloto uſum ſibi vendicarunt ſiliquæ & ſemina quæ in eis continentur. Quibus facilè quiſpiam conjiciet, haud eſſe mirum, ſi emplaſtrum, quod de meliloto appellant, ſæpe medicos fallat, cùm in id legitimi meliloti ſeminis farina nunquam veniat. Cùm verè legitimaq; Meliloti ſemen cujus uſus eſſe debet, ad nos non deferatur: nonnulli ſylveſtris loti flores, quidam cujuſdam aurei trifolii ipſius vice uſurpant, ſed neuter tamen Meliloti vim poſſidet.

Serapionis deſcriptio.

Nomina.

Μελίλωτος ita Græcè dicitur, ut Latinè Melilotus & Sertula campana: Arabicè Alchil elmelih: Italicè Meliloto: Hiſpanicè Corona de rei.

Melilotum hanc, Trifolium odoratum corniculis reflexis nominamus. Melilotus, Sertula campana & Corona regia, Lob. obſ. Melilotus Syriaca odora, Lob in icon. Sertula Campana, Caſtori. II. Huic adjecimus & alteram ſpeciem, quæ frequenter in hortis colitur, & Trifolium Italicum folliculis rotundis nobis, at Camerario, qui primus eam propoſuit, Melilotus Italica dicitur. Hæc ex radice fibroſa caules emittit plures cubitales, ſtriatos, qui in alios brachiantur, circa quos folia tripartita, ſubrotunda, leviter crenata, in breve filamentum abeuntia, longis pediculis donata: in ſummis cauliculis flores meliloti copioſi, quaſi in ſpica alternatim diſpoſiti, lutei: quibus ſuccedunt folliculi, vel vaſcula rotunda, rugoſa cute obducta, in quorum aliquibus bina, in pleriſq; unicum granum continetur. Hoc primum Loti veſicariæ nomine, à Doctore Oſwaldo Northuſa accepimus, dein in hortis plurimis obſervavimus, quod in Marſis ad lacum propè oppidum Celanum (monente D. Camerario) creſcit, ubi incolæ Malatro corrupto nomine, & in agro Romano ad antiquorum imitationem, Coronellam appellant.

Μάρον. MARUM. CAP. XLII.

à Orib. ὀδώδη. odoratò.

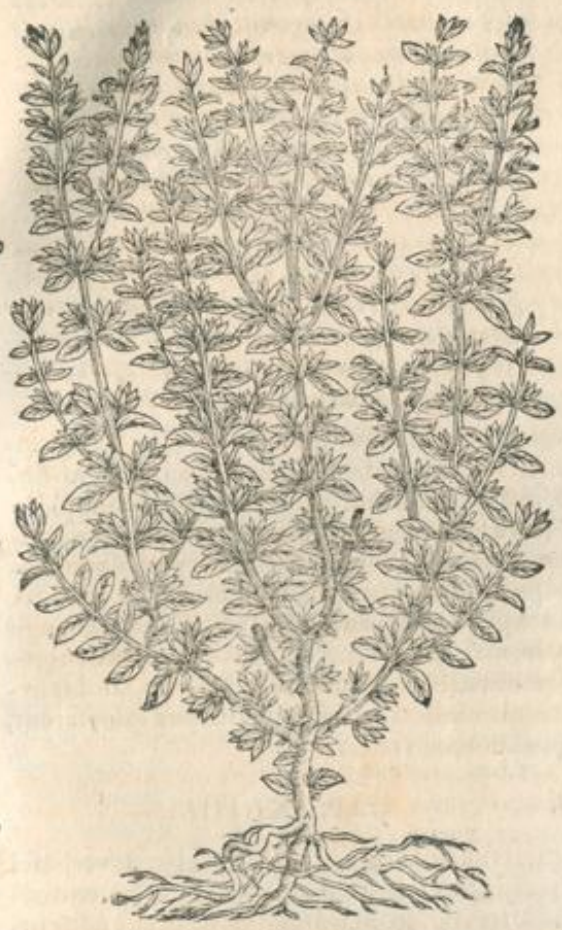
MArum herba cognita vulgò ſurculoſa, flore origani, foliis multò candidioribus, flore odoratiore. Vim habet ſiſymbrio conſimilem: ſubſtringit enim, & modicè calfacit. Qua de cauſa illitu ſerpentia ulcera ſiſtit, & in calidas illitiones additur. Juxta Magneſiam, & Tralleis copioſiſſima gignitur.

Mari mentio ex Galeno.

ETſi Galenus inter ſimplicia medicamenta nuſquam, quod equidem invenerim, Mari memineriit, libro tamen primo de Antidotis in Hedychroi compoſitione ejus mentionem fecit, cùm ita ſcribit: Aliæ Hedychroi deſcriptiones reperiuntur, quæ neq; Amaracum, neq; Marum prorſus habent: quædam alterutrum tantùm continent. Nec enim duo hæc omnes noſcunt unguentarii, eò quòd herbas ſolùm è Creta advectas emant, unà cum ſeminibus atq; ſuccis. Ego verò & eaſdem herbas ſcio in Aſia naſci, ac in aliis quidem regionibus raras eſſe, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoq; ut & alias quaſdam herbas, ita & Amaracum vidi, quæ odore multum à Maro ſuperatur. Marum enim valdè redolet, putaretq; aliquis ſola nominis appellatione ductus, unguentum Amaracinum, quod in Cyzico faciunt, Amaraci plurimum capere. ſicq; forſitan ab antiquis unguentum conficiebatur, ſed nunc ſolùm Marum imponunt. Hanc herbam aliquoties cùm ipſe deguſtaſſem, ac eam amaram quidem plurimum, acrem verò parum deprehendiſſem, hortatus ſum quendam eorum, qui Amaracinum conficere ſolent, ut Amaraci tantùm compoſitioni immitterent, quantum & Mari. Ac mihi viſum eſt id unguentum minus quidem odoratum, nihil autem viribus inferius: Hæc Galeni verba. Ex quibus palàm eſt, Marum ab Amaraco viribus & facie parum admodum diſſidere, etſi tum amarius ſit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non planè eorum ſententiam explodendam putarem, qui Marum Amaracum illam eſſe arbitrantur quæ majorem ſpirat odorem, majoremq; amaritudinem guſtu præfert: quæq; foliis viret minuſculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immeritò à noſtris in Hetruria vulgò cognominatur Perſa gentile. Sampſuchum enim, ſive Amaracum, inibi Perſa vulgò vocari ſuperius indicavimus. Cujus illud genus, quod foliis conſtat pinguioribus, latioribus, viridioribus, guſtuq; acrioribus, minus tamen amaris, legitima omnibus Amaracis eſſe cenſetur. Illorum inquam ſententiæ fermè adſtipularer, niſi eidem adverſari Galenus inveniretur: quippe qui hoc loco citato teſtatus ſit, ſe in Italia Amaracum vidiſſe, nulla, quòd inibi Marum viderit, facta mentione, ſed tantùm quòd hoc in aliis ab Aſia regionibus rarum

oriatur.

MARUM.

oriatur. Hinc itaq; facilè adducor, ut existimem Marum non nasci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quasi Galeno subscriberet, Marum duxit esse rarum inventu, & Italiæ peregrinum: quare ipsum collocavit libro 12. capite 24. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ab externis regionibus in Italiam convehebantur, sic inquiens: In Aegypto nascitur & Maron pejus quàm Lidium, majoribus foliis, ac variis: illa brevia, ac minuta, & odorata, hæc Plinius. Caterùm non ob id eos errare crediderim, qui graciliorem amaracum Mari loco substituunt. Quandoquidem testatur Galenus, quòd unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro admisceri jussit, etsi minus quidem odoratum videretur, non tamen viribus inefficacius erat. Caterùm plantam, quam hic excudi curavimus, misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusius, vir quidem rei plantariæ admodum studiosus, & judicio, & animi integritate præditus. Nam cùm legitimum marum ea mihi repræsentare omnibus anè notis videatur, Marum ipsam mihi proposui appellandam, siquidem foliis est origano candidioribus, odoratis, & gustu acutis amariusculisq;, ramis tenuioribus, lignosis, & floribus subpurpureis, odore eximio fragrantibus. Planta est peregrina, quæ in Italia non provenit, nisi aliunde translata. Quod Græci μάϱον, Id Latini pariter marum nominant: Itali Maro.

Marum Italiæ peregrinum.

Marum propositum, Tragoriganum latifolium nominamus, ad differentiam angustifolii, cujus triplex differentia. Marum dicitur, Matth. Lugd. Tab. Marum Cortusi, Cast. Tragoriganum alterum, Dod. Gal. Ges. hor. Lob. Tragoriganum, Dod. fol. Lugdun. Helenium Cratevæ Anguillara nominabat.

Ἄκινος. ACINUS. CAP. XLIII.

ACinos, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, siccoq; ramulo herba, ocimo similis, odorata, sed hirsutior: qua coronæ factitantur, à nonnullis olitoribus colitur. Menses, & alvum pota sistit. Illita panos ignemque sacrum sanat.

I. ACINUS.

* II. ACINUS COLUMNÆ.

Quan-

De Acino opinio quorundam explosa.

QUanquam sunt aliqui, qui Acinum eam ocimi speciem esse existimant, quæ angustioribus constat foliis, quæq; jucundum efflat odorem, cujus gratia, atq; etiam umbræ gratia virentis æstivo tempore passim in figulinis vasis fovetur extra fenestras ædium & in atriis, quam nos ob ejus gracilitatem vulgò vocamus Basilico gentile: horum tamen opinioni apertissimè refragatur Plinius lib. 21. cap. 15. ubi Acinum scribit nunquam florere. Id quod minori ocimo non evenit: siquidem hoc æstate, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac odoratis. Illud præterea illis etiam reclamat, quod idem Plinius scriptum reliquit lib. 21. cap. 27. cùm ait: Acinon & coronarum causa, & ciborum Aegyptii serunt, eademq; erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis, ac foliis esset & admodum odorata. Ex his Plinii verbis abundè palàm fieri potest,

Manardi opinio non accepta.

Acinum non esse ocimum tenuifolium, cùm hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Cæterùm Manardus Ferrariensis vir acri ingenio, & præstanti doctrina, nil aliud Acinum putavit esse, quàm herbam quandam, quæ incultis provenit locis, sed præcipuè in agrorum, & viarum aggeribus, ocimo hirsutior, ac satis suaviter olens: quæ quòd ocimum admodum

Ocimum syl.

æmuletur, à quibusdam sylvestre Ocimum appellatur. Quibus sanè notis aliàs adductus sum, ut Manardo prorsus assentiendum putaverim. Sed cùm postea animadverterim, herbam hanc flores emittere contra Plinii auctoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nec me pœnitet, quòd nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut de hac, & de aliis rebus dubiis quandoq; certiora proferantur. Atqui obstantibus his, volui tamen plantam quam Manardus Acinum esse existimavit, hic etiam appingi, ut aliorum possit esse judicium. Herba quæ Græcis ἄκινος, Latinis item Acinus appellatur.

Nomina.

I. Acini loco adpicta (& in historia Lugdunensi proposita) quid sit controvertitur, aliis Calamenthum inodorum viarum ubiq; frequens existimantibus: aliis videtur Calaminthæ montanæ magno flore respondere: quòd si verba diligentius consideres, Ocimastrum Fuchsii, quod sub pseudoclinopidio infra posuit, illum exprimere voluisse facilè percipies, quare ipsius figuram mutare, vel omittere noluimus. II. Adjecimus & alteram Neapolitanis frequentem, & à Fabio Columna in suo Phytobasano propositam. Hæc ex radice fibrosa, caulem hirsutum & asperiusculum, qui mox in alios brachiatur, emittit, circa quem folia Ocimo majori similia, sed tenuiora oblongioraq;, per ambitum serrata, hirsuta, longis pediculis donata: flores copiosi purpurascentes, ocimi forma, quibus succedunt vascula semen nigricans subrotundum continentia. Hanc siccam unà cum seminibus Neapole ad nos misit D. Ferrandus Imperatus, præstantissimus Pharmacopæus, quam quotannis olitores verno tempore apud ipsos serunt, Urtichellam appellantes, eo quod Urticæ hirsutiem quodammodo referat.

Βάκχαρις. BACCHARIS. CAP. XLIIII.

BAccharis herba fruticosa, quæ in coronas additur, cujus folia aspera sunt, media violæ, & verbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper, non sine appendicibus adnatis: flore purpureo, subalbicante, odorato: *a* radicibus veratro nigro similibus, quibus odor inest cinnamomo proximus. Asperum *b* squalidumq; solum amat. Radix in aqua decocta ruptis, vulsis, ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, salutaris: item diuturnæ tussi, & urinæ difficili, menses pellit: contra serpentium morsus utilissimè datur in vino. Recens radix appositа partum extrahit. Puerperis ejus decoctum in desessionibus prodest. In diapasmata utiliter inseritur jucundi odoris gratia. Folia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu profunt: oculorum inflammationibus, mammis tumentibus à partu, ægilopiis incipientibus, ignibusque sacris auxiliantur. Odor somnum gignit.

a Meum addit λιπαρὲς, i. pinguis. *b* Meum, & Cat. ἔνυγρον. i. humectum.

Baccharis consideratio.

BACCHARIS.

DUm eam de Bacchari sententiam, quam superioribus annis lingua Italica expresseram, nunc demum bus nostris Latinis commentariis repetitam, excudendam tradidissem, confessus ingenuè me nusquam hactenus veram Baccharim reperisse, aut ab aliis repertam vidisse: accidit interea temporis, ut eam ad me Roma miserit Andreas Lacuna Segobiensis, medicus hac nostra ætate clarissimus. Cujus literas hic referre libet, quòd eæ sint, quæ mihi maximum faciant argumentum humanitatis & benevolentiæ suæ, atq; etiam rei fidem addant. Literæ autem ejus sunt ita ad me scriptæ. Etsi nos eidem, cui tu, negotio illustrandi, locupletandiq; Dioscoridem navemus assiduam operam, ob idq; nobis ex usu hanc ad rem extorquere, facultates alienas potius, quam dissipare nostras: volumus tamen tibi & amico, & de materia medica quàm optimè merito communicare veram Dioscoridis Baccharim, quam haud ita pridem in hisce Romanis agris reperimus, quò possis illam ad vivam formam expressam, in usum humana salutis inserere tuis luculentissimis commentariis, quos jam (ut fama est) primùm Latinè scriptos edere instituis. Eam itaq; chartæ alligatam ad te mitto, adeò per omnia respondentem descriptioni Dioscoridis ut in ipsa nulla nota possit desiderari. Quippe folia ejus sunt aspera, media violæ & verbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper: radices nigro veratro similes, quæ odore, & sapore imitantur exquisitissimum cynnamomum. Porrò flores, quos per inclementiam temporis nunc mittere ad te non licet, in nonnullis locis purpurei, in aliis lutei visuntur: ita ut hujus stirpis esse duæ species videantur, vel si meminerit unius tantùm Dioscorides. Postremò hujus plantæ vires, & facultates sunt omnino eædem, quas suæ Bacchari divus tribuit Dioscorides.

And. Lacunæ literæ.

Hic

Hic amicus literis ſuis finem impoſuit. Sed certè illud mihi permirum acceſſit, quod eadem die, & ferè hora, qua Baccharim Roma accepi, eandem Arimino ad me miſit Julius Moderatus diligentiſſimus pharmacopola, herbarumq; ſtudioſus: id quod apertè teſtatur hortus ejus apud herbarios Italiæ non vulgaris, ut qui ſit variis ac nobilibus plantis refertus. Hanc ſanè comperi nullis prorſus reclamantibus notis, Dioſcoridis Baccharim repræſentare. Nam præterquàm quòd conſtaret, ut illa, foliis aſperis, magnitudinem inter violam & verbaſcum referentibus, caule anguloſo, cubitali altitudine, aliquantulum aſpero, habebat etiam in caule ſua adnata folia non colicolos. Hinc obiter ſuſpicor legendum eſſe παραφυλλάδας non παραφυάδας, ut vulgati Græci codices habent: quandoquidem illi lectioni adſtipulatur etiam Oribaſii manu ſcriptus codex. Præterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candicabant, odorati. Ejus denique radices erant veratro nigro ſimiles, & odore cinnamomo proximæ. Hujus igitur plantæ delineatione, quæ ad amuſim hiſtoriæ Dioſcoridis reſpondet, ut ejus quoq; effigies, quam pictam damus, affabrè demonſtrat, facilè adducor, ut affirmare non dubitem, hanc eſſe veram & legitimam baccharim. Cæterùm Leonicenus, & Braſavolus ipſum ſecutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim eſſe, quam quidam Sclaream, nonnulli verò Matriſalviam appellant. Sed cùm hujus radices non ſint veratro nigro ſimiles, neque minimum quidem odore cinnamomum imitentur, planè eorum ſententia improbanda videtur: præſertim quòd veram Baccharim eam eſſe cenſeamus, de qua ſuperius diſſeruimus. Sed non deſunt recentiores, qui contendunt Baccharim Dioſcoridi accreviſſe, caputq; hoc adulterinum eſſe, ut novi aliquid afferre videantur. Siquidem inter hos Anguillarius non paucis cõtendit argumentis, Baccharis caput haud eſſe Dioſcoridu legitimum, ſed ea omnia quæ de Bacchari in eo authore ſcripta ſunt, ex capite de Aſaro eſſe deprompta. Quod ut in primis probare videatur, Baccharem inquit, Græcum non eſſe nomen, ſed Latinum, cùm nemo extet inter Græcos authores, qui vel ante Dioſcoridem, vel ejus tempore vel paulo poſt claruerunt, qui Baccharis uſquam meminerit, ut videre eſt apud Galenum & Aëtium. Nec his deinde obſtare inquit, quòd Athenæus inter unguenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Baccharis unguentum deſignet, non plantam: ſed quàm magno ducatur errore Anguillarius, quamq; diligenter legerit autores, aut rectè eorum ſcripta intellexerit, ille jam audiet. Siquidem non deſunt Græci authores, ipſiq; antiquiſſimi, qui ante Dioſcoridem Baccharis meminere. Plinius enim teſtis eſt lib. 21. cap. 6. de Bacchari ſcripſiſſe Ariſtophanem priſcæ Comediæ autorem, ob idq; falsò quibusdam Baccharim Barbaricam appellari, quòd à Græcis ſibi nomen invenerit. Deinde negligenter ſatis Anguillarium legiſſe Athenæum, ex hoc clariſſimè patet, quòd is non ſolùm Baccharis unguenti, ſed Baccharis quoq; plantæ vèl ejus radicis meminerit his verbis. Eſt unguentum quod Baccharis à comicis nominatur. Ac nonnunquam Baccharis non eſt unguentum. Aeſchylus. nam Amymone ſeparatè & diſtinctè: Ego, inquit, Baccharis tuas & unguenta: & Symonides unguentis unctus ſum, ac Bacchari. Ariſtophanes in Cerealia celebrantibus, O Jupiter (inquit) venerande, quo pacto nepharium ſcrinium continuo lotum, unguenti ac Baccharis odorem emiſit? Quibus palam eſt, non ſolùm eo unguento ad odoramenta uſos eſſe antiquos Græcos, ſed etiam ipſa quoque Bacchare, & ejus radicibus. Sed concedamus Anguillario nuſquam de Bacchari herba locutum eſſe Athenæum, ne tam citò erubeſcat. Unde tandem dicet denominatum unguentum illud? An negabit à Bacchare, cujus radices exceperat? Neget vel affirmet, comprehenſus eſt. Etenim ubi negarit, Plinius ejus retundet arrogantiam, quippe qui Ariſtophanis teſtimonio ſcribit ex Baccharis radicibus unguenta fieri ſolita apud antiquos. Si verò affirmarit, jam ſuam ipſius faſſus fuerit ignorantiam. Baccharis unguentum à Bacchare antiquis denominari teſtatur Favorinus his verbis. Βάκκαριν μύρον ποιεῖν ἀπὸ Βοτάνης ὠνόμασαν, ἔστι δὲ ἡ ξηρὸν διάχυσμα τὸ ἀπὸ τῆς ῥίζης. Quibus non modò palam eſt Baccharim antiquis unguentum deſignare, ſed etiam pulverem ex Baccharis radicibus paratum corpori inſpergendum, de quo apud Athenæum ſcripſere Aeſchylus, Symonides, & Ariſtophanes: uſa enim antiquitas Diapaſmatibus, id eſt, pulverum ſiccis aſperginibus, non ſolùm ad odoramenta, ſed etiam corporibus fovendis, ſiccandis, laxandis, adſtringendis, molliendis, ac durandis, variis è plantis paratis pro utentium ratione. Præterea ad ea, quæ dicit, ut autorum teſtimonia effugiat, quæ illi mentem interturbant, quòd in Oribaſii, & Pauli libris Baccharis caput ſit additum à quibuſdam, eo argumento, quòd Paulus tantùm ſcribat de iis ſimplicibus medicamentis, de quibus ſcribit Galenus, qui nuſquam de Bacchare meminit: & idem fecerit Oribaſius: illi reſpondendum eſt, quòd negligenter ſatis legerit de plantis apud Paulum. Quippe quòd is non ſolùm ex Galeno, ſed ex Dioſcoride tranſcribat. Agallochi enim Narcaphthi, Cancami, Fraxini, Othonnæ, Acanthii, Botryos, Geranii, Aethiopidis, Epipactidis, Apios, Alypi, Cinocrambæ, Heliotropii, & aliorum quorundam non meminit uſquam Gallenus, quorum tamen omnium ex Dioſcoride meminit Paulus, quemadmodum & Baccharis: quo fit, ut infirmum admodum ſit Anguillarii argumentum tam de Paulo quàm de Oribaſio, qui plantarum hiſtorias non ex Gal. ſed ex Dioſcoride tranſferibant. Ad hæc quantum valeat in cenſendis Aſaro & Bacchare Anguillarii judicium, conjiciet facile quiſpiam, qui ejus annotaverit verba, dum ultimo loco ut probet Baccharis caput ab Aſaro eſſe reſciſſum, dicit id facile deprehendi poſſe, ubi quiſpiam Baccharis & Aſari caput ſimul contulerit. Sed faciamus periculum: Aſarum folio eſt hederæ minore, lævioreq; : Baccharis verò inter Violam & Verbaſcum medio, & tactu aſpero. Flores Aſaro ſunt Cytini aut Hyoſcyami figura, ac purpurei: Bacchari in purpura albicantes. Caulículos habet Aſarum plures, aſperos, ac lentos, quibus ſingulis folia appenſa ſunt: Baccharis verò unum tantùm caulem edit cubitalem, anguloſum, aliquantulum aſperum, non ſine adnatis multis. Item radices Aſaro inſunt geniculatæ, tenues, obliquæ, gramini non diſſimiles, longè tamen graciliores odoratæ, & ut Plinius inquit, & experientia comprobat, Nardum redolentes: Bacchari autem radices inſunt nigro Veratro ſimiles, quibus odor ineſt gratiſſimus, Cinnamomo proximus. Poſtremò Aſarum in umbroſis montibus provenit: Baccharis in aſperis & ſiccis. Quibus palam eſt nil minus haſce plantas ſibi repugnare, quàm ſibi ipſi repugnet Anguillarius, dum illud Crateuæ fragmentum in medium affert, quo probare contendit Baccharis caput in Dioſcoride ex Aſari capite eſſe reſciſſum. Siquidem cùm in eo legatur. Βοτάνη ἰνώδης, στιφνομίσχυος, καυλὸν γονιόεντα, φύλλα ἔλατίνα ἔν τῇ δὲ πορφυρᾷ, ἰνώδης ῥίζα, ὁμοία τῷ τῦ ἑλλεβόρῳ, ὀσμὴν τῇ ὁσμῇ κινναμώμῳ: id eſt: Herba odorata, cauliculi geniculis intercepti, flores autem purpurei, odorata radix. ſimilis radici Ellebori nigri, odore Cinnamomo accedens. Tyreſia cæcior fuerit, qui non viderit fragmentum eſſe Baccharis, non Aſari, ut ſibi perſuadet Anguillarius. Quippe quòd Aſarum Plinii teſtimonio, ita vocatum eſt, quòd in coronis non veniat, quodq; ejus cauliculi geniculati non ſint, ſed tantùm radices, quæ graminis ſunt non Ellebori, nec Cinnamomi odore refertæ, ſed Nardi, & ideo Nardum ruſticum nonnullis appellatum: quodq; non in ſiccis & aſperis naſcatur locis, ſed in umbroſis ac opacis montibus. Hæc ſi diligentius perpendiſſet Anguillarius, non ita fortaſſe inconſideratè contra ſui ipſius ſententiam fragmentum illud Crateuæ attuliſſet in medium, ut potius fortaſſe videretur tam præciosa habere fragmenta, quàm quòd curæ illi fuerit, ſolidè de Medica materia diſſerere. Probatur præterea, Baccharis caput Aſari non eſſe membrum, non ſolùm ex Oribaſio qui perquàm fideliter ex Dioſcoride tranſcribit, ſed etiam ex Serapione. Siquidem iis in Aſaro ne verbum quidem habent, quòd in Baccharis capite reperiri poſſit, ſed id tantùm, quod paſſim legitur, in Ruellii ac Cornarii Dioſcoride, qui

Leonicèni & Braſavoli opinio reprobata.

Anguillarii opinio reprobata.

Bacchari antiquiſſimi meminere.

Baccharis & herba & unguentum apud Athenæum

cùm hæc animadvertissent, quæ in Asari capite adulterina invenerunt, non sine ratione amputarunt. Quibus patet non modò Asari caput integrum haberi, sed quòd hæc verba νόθα ἐνόντα γεγραμμένα *Dioscoridi sint adulterina, quemadmodum alia quam plura quæ in capitum fere omnium principio olim habebantur. Postremò dicimus eandem plantam esse Baccharim, apud Græcos, quam apud Latinos. Nam si quispiam conferat vires, quas fragmentum Cratevæ illud, & ipse Dioscorides Bacchari tribuerunt, cum iis quarum de sua Bacchari meminit Plinius, is sanè illico deprehendet, quàm aperte cacutiat Anguillarius. Baccharem similem Combreto idem reddidit Plinius, ubi inquit: Simillimum ei Combretum appellatum foliorum exilitate usq; in filamenta attenuata, & procerius quàm Bacchar. Quæ verba haud rectè intellexerunt, qui pro Combreto quandam ostendunt plantam, foliis stamineis, veluti filamenta quædam duum triumve spithamarum longitudine protensa. Siquidem Plinii verba ejusmodi foliorum faciem haudquaquam describunt, sed quod sua substantia Combreti folia adeò sint exilia, id est, tenuia, ut textura filamenta omnino appareant. Nam exilia plenis opponit Plinius in Epistolis, & Cicero secundo de divinatione: quo fit, ut nil aliud in ea comparatione sibi velit Plinius, quam quòd Bacchari folia sint Combreto solidiora, pleniora ac robustiora: illa verò ut diximus, non quidem in stamineis filis protensa, sed Baccharis modo lata: quamvis adeò tenuia ut omnis ferè earum appareat textura duntaxat.*

Combreti Pliniani mentio.

Baccharim quam à Lacuna acceptam proponit, sunt qui Verbascum odoratum, cui interdum flores lutei, interdum purpurei, censeant: & sanè cum Verbasco, quod pro tertio posuit, multum convenit: verùm existimamus eam figuram competere Conyzæ majori à Matthiolo propositæ. Matthiolum imitati Lacuna, Lon. Cast. & Tabernæmontanus, eandem figuram pro Bacchari exhibent.

Πήγανον. RUTA. CAP. XLV.

Ruta montana, [sylvestris q; sativa,] & hortensi acrior est, & in cibis damnata: sativa verò quæ sub ficu arbore enascitur, magis in cibos admittitur. Utraque urit, calfacit, exulcerat, urinam ciet, menstrua pellit, † [alvum sistit] potu, cibove. Lethalium medicamentorum antidotum est, si semen ex vino acetabuli mensura ebibatur. Folia per se præsumpta, aut cum nucibus juglandibus, aridisq; ficis, ineffi caces venenorum vires reddunt: contra serpentes simili modo sumere convenit. Genituram cibo, potuve extinguit, cum anetho sicco decocta, tormina sedat. Facit ad pectoris, laterumq; dolores, difficultatem spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, & horrores febrium, circuitu repetentes, pota, ut antè dictum est. Item ad inflationes coli, vulvæ, rectiq; intestini cum oleo decocta & infusa. † [Fœminas vulvæ strangulatu liberat, si a genitali sedetenus cũ melle subjiciatur.] Fervefacta ex oleo, & pota, ventris tineas excutit: articulariis doloribus ex melle, aquæ inter cutem cũ ficis illinitur: eisdem in potu auxiliatur, decocta in vino ad dimidias partes, & oblita. Cruda, conditaq; cibo, visus aciem excitat: dolores oculorum illita cum polenta lenit: doloribus capitis cum rosaceo & aceto illita auxiliatur: profluentem naribus sanguinem sistit trita & indita. Testium inflammationibus cum laureis foliis imposita, & eruptionibus papularum cum a myrto, & cerato prodest: cum pipere autem, vino, & nitro affricta, albi vitiligini medetur: cum eisdem illita formicationes tollit, & verrucas, quæ thymi florem repræsentant: contra impetigines cum alumine, & melle utilissimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfactus, dolori aurium efficaciter infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem sensere, cum fœniculi succo, ac melle inunctus opitulatur. Ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, aut in capite manant.

Conclusa non legit Orib.

† Orib. non habet.

† Orib. non legit.

a Meum φὺ μυρσινηκεφ. cũ Myrteo cerato.

I. RUTA.

II. RUTA SYLVESTRIS.

cum

cum aceto roſaceo, & ceruſſa illitus perſanat: manſa alliorum, cæparumq; acrimoniam domat. Montana ſi copioſius eſtur, interficit. Dum florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat, & rubore quodam inficit, cum pruritu ac vehementi inflammatione: oportet itaq; eam unctis antea manibus & facie colligere. Tradunt ſuccum gallinaceis pullis inſparſum, feles arcere. Adjiciunt eam, quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat, comedentes interimere. Monteſus autem is locus, *c* viperis ſcatet. Semen ejus potum contra inteſtina vitia efficax eſt. In antidota commodè additur. Contra incontinentiam urinæ toſtum ſemen ſeptenis diebus potui datur. Radix hujus montanum moly vocatur. Sylveſtris ruta ſativæ ſimilis eſt. Prodeſt comitialibus & coxendicum doloribus: menſtrua movet: partus enecat. Acrior eſt viribus, quàm hortenſis & validior. Sylveſtris, utpote noxia, cibis abdicatur.

b Oribaſius ὄφεων πλέονων. i. pluribus ſerpentibus.

* III. RUTA SYLVESTRIS tenuifolia. *

Rutæ conſid.

Ruta utraq; planta eſt vulgaris notitiæ, tam ſativa inquam, quàm ſylveſtris. Non tamen velim de illa ſylveſtri intelligas, de qua caput proximo differendum eſt ſed de ea tantùm, cujus meminit Dioſcorides *in præſenti capite, quamq; in ejus calce ſativæ ſimilem fecit: ſiquidem ab illa plurimũ differt. Naſcitur hæc ſylveſtris Ruta in Goritienſi agro copioſiſſima, adeò ut qui circumſtant montes ea ubiq; ſcateant, præſertimq; Salvatinus mons, qui eadem fermè veſtitur. Facie hæc hortenſi perquàm ſimilis eſt, foliis, caulibus, ramis floribus & capitulis, graciliori tamen folio, caudice verò craſſiori, lignoſoq; ac firmo, & guſtu acriori amarioriq;. Id quod Monachorum in Meſuem ſcribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptiis prorſus refragatur: quippe qui aſſerant nullam ferè eſſe differentiam inter hanc & androſæmum ſive hypericum, ut quæ in alterius locum ſubſtitui poſſint. Qua in re manifeſtè deprehenditur magnæ eorum inſcitia: quandoquidem hi (ut equidem arbitror) in triplici verſantur errore. Primùm quòd exiſtimaverint turpi nimirum lapſu, ſylveſtrem Rutam ab androſæmo & hyperico non diſſidere. Deinde quòd putaverint hallucinati etiam androſæmum, & hypericum unum & idem eſſe, cum tamen Dioſcorides de his ſeorſum, tanquam de differentibus plantis tradiderit. Huc tertius accedit error, & is quidem, mea ſententia, deteſtandus, quòd prodiderint, hanc ſylveſtris Rutæ hiſtoriam bis à Dioſcoride deſcriptam reperiri, magnamq; habere cum hyperico cognationem. Quod potius ſomniaſſe, quam libero ſenſuum judicio ſcripſiſſe videntur Monachi, cùm non hujus Rutæ caput ſit illud, in cujus fronte in quibuſdam codicibus iisq; non probatis, illa legantur, quæ doctiſſimorum teſtimonio hic aſcititia, hyperici autem propria cenſentur: ſed quod proximè ſequitur, in quo alterius ſylveſtris Rutæ, quam alii Moly, alii* HARMALAM, *alii verò Beſaſan appellant, tractatur hiſtoria. Quare caveant pharmacopolæ, qui fortaſſe horum patrum ſcripta ſequuntur ne unà cæcutientes ſæpe ducantur in varios errorum labyrinthos.*

Monachorum hallucinatio.

Rutæ hiſt.

Ruta planta eſt perpetuò virens foliis craſſiuſculis, ſubpinguibus, pluribus ab uno pediculo exeuntibus, & ex anguſto exortu in latum ſe diffundentibus, colore ſaturatè viridi. Ramos mittit copioſos ſurculoſoq;, & flores in ſummitate luteos, Hyperici haud abſimiles, è quibus capitula oriuntur, quadruplici apice diviſa, in quibus puſillum continetur ſemen nigro colore. Radix illi lignoſa, multiplexq;, acris & amara, ſed acrior & amarior montana. Seritur in hortis, apricis gaudet & ſiccis, terraq; maximè laterititia. Attenuat Ruta, incidit, digerit, reſolvit, provocat & flatus potenter pellit. Seritur Ruta (ut author eſt Plinius li. 19. c. 8.) ſavonio & ab æquinoctio autumni. Odit hyemem & humorem, ac ſimum. Apricis gaudet & ſiccis, terraq; maximè laterua: cinere vult nutriri, hic & ſemini miſcetur, ut careat erucis. Sub fici umbra libentius acquieſcit: cujus rei cauſam ſuis in problematis reddidit Ariſtoteles. Muſtela cum ſerpente dimicatura, in murium venatu Rutam prius edendo ſe munit, gnara hanc contra venena pollere. Utuntur & ipſa hoc noſtro tempore ad cacodæmones depellendos, fortaſſe quòd contra faſcinationes eam commendaverit Ariſtototeles in problematis. Planta Rutæ mirabilis magnitudinis viſa eſt (Flavio Joſepho auctore) Macherunti, quod olim fuit munitiſſimum Judææ oppidum. Is enim lib. 7. cap. 25. de bello Judaico ita ſcriptum reliquit. Erat autem in ipſa regia Ruta mirabilis magnitudinis, à nulla enim ſicu vel celſitudine, vel magnitudine vincebatur. Gerebant autem eam ex Herodis temporibus perſeveraſſe: manſiſſetq; ulterius profectò, ſed à Judæis, qui locum ceperunt, exciſa eſt. Rutæ Sylveſtris & ſativæ, meminit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfacientium: domeſtica verò ex tertio. Eſt autem non ſolùm guſtu acri ſed & amaro. Ex quo etiam ſanè digerere, atq; incidere craſſos, lentoſq; humores poteſt. Ob eandem vim & urinas movet. Quin & tenuium eſt partium, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetitum cohibet, digeritq; atq; exiccat ſtrenuè. Eſt enim eorum ex numero medicamentorum, quæ valenter deſiccant. Porrò quod ſuperius Moly & Beſaſan nominari diximus, & ipſum utiq; fuerit ruta ſylveſtris.

Rutæ vires Matthiolo.

Joſephus de Ruta.

Rutæ vires ex Galeno.

Nomina.

Πήγανον Græcis herba eſt, Latinis pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis Sadeb ſeu Sedab: Germanis Raut und Weinraut: *Hiſpanis Arruda: Gallis Rue: Bohemis Ruta: Polonis Ruta. Ruta ſylveſtris, Græcis πήγανον ἄγριον: Italis Ruta ſalvatica.*

Ruta ſativa eſt vel latifolia vel tenuifolia: eſt ſylveſtris, hæcq; vel ſativæ ſimilis, quæ rurſus aut majoribus aut minoribus eſt foliis, aut diſſimilis, de qua capite ſequenti. I. Ruta hortenſis altera, C.B. Ruta hortenſis minor, Trag. Ruta, Matth. Anguil. Lac. Caſt. Ruta ſativa tenuifolia, Cord. in hiſt. Ruta hortenſis nobilitate præſtans, Geſ. hor. Ruta tenuifolia, Tab. Quæ verò ab aliis pro Ruta proponitur, Ruta eſt horten-

hortenſis latifolia. Cultura tres, imò & quatuor cubitos ſuperat, arbuſculæ ſimilem, in Illuſtriſs. Ducis Wirtenbergici horto Stutgardiæ vidimus. II. Ruta ſylveſtris latifolia, C.B. Ruta ſylveſtris, Matth. Dod.gal.Lonic.Adverſ.Ruta ſylveſtris prima, Lac. Caſt.Ruta ſylveſtris majoribus foliis,Geſ.hor. Ruta ſylveſtris montana, Lob. Ruta montana.Tab.III.Ruta ſylveſtris tenuifolia, C.B. Cam. Lugd. Ruta ſylveſtris minoribus foliis,Geſ.hor.Ruta ſylveſtrisLob.Ruta ſylveſtris minima,Dod.fol.Ruta ſylveſtris minor, Tab. Ruta montana, Cluſ.hiſt. Hiſp. cui fortè Ruta mas Pythagoræ apud Plinium. Peganion Narbonenſium, ſive Rutula, Adverſariis.

πήγανον ἄγριον. RUTA SYLVESTRIS. CAP. XLVI.

† Orib. addit ἀνίησιν. i.nascitur a Cat addit. ἰσχυρῶς. i. potenter.

VOcant etiamnum ſylveſtrem Rutam, quod † in Cappadocia & Galatia Aſiæ finitima moly dicitur. Frutex eſt, qui ab una radice multos emittit cauliculos: foliis multò, quàm alterius rutæ longioribus tenerioribusque, odore gravi, flore candido: capitulis in cacumine paulò majoribus, quàm ſativæ rutæ, quæ tribus maximè partibus conſtant: in quibus triangulum ſemen, ſubrufum, guſtu a amarum recluditur, cujus eſt uſus. Semen autumno matureſcit, quod cum melle, vino, croco & fœniculi ſucco, ac gallinaceo felle, teritur contra retuſam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam vocent, Syri beſaſan: qui Cappadociam incolunt, Moly, quoniam quandam cum moly ſervet ſimilitudinem: radice nigra, flore candido. In collibus & læto ſolo provenit.

Rutæ ſylveſtris alterius conſideratio.

RUTA SYLVESTRIS HARMALA.

Harmalę hiſtoria.

INveniuntur ex Græcis codicibus Dioſcoridis, item ex Latinis illorum fidem ad unguem ſecutis, qui vel maximo librariorum lapſu, vel potius eorum temeritate, qui nimis ſcioli videri volunt, plura de hac altera ſylveſtri Ruta in capitis fronte ſcripta oſtendunt, quæ doctiſſimorum quorumq; conſenſu adjectitia ſunt, & hyperico legitimè debentur. Hac depravata, imò addititia lectione decepti quidam, rerum literarumq; parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes ſylveſtrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error ſimul deprehenſus eſt, atq; Dioſcoridis lectio reſtituta à peritiſſimis viris, qui rei diſcrimen exactiſſimè noverunt, & vetuſtiſſima Græca exemplaria conſuluerunt, in quibus nihil tale offenderunt: quemadmodum neq; id ſeſe offert lectitandum in Oribaſii codice manu ſcripto, herbarum deſcriptiones Dioſcoridi acceptas referente. Quo fit, ut nullus amplius ſuperſit ambigendi locus, quin ea aſcititia ſint, & ex hyperico, cujus propria ſunt, hic perperam repetita. Sed hac jam miſſa faciamus & conſtituamus duplicem eſſe Sylveſtris Rutæ ſpeciem: unam domeſticæ ſimilem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram verò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam vocant. Hanc (ut ingenuè fatear) in Italia ſponte natam non vidi. Verùm ejus imaginem, quam hic appingi curavimus, miſit ad me Conſtantinopoli Guilielmus Quacelbenus Cæſaris Ferdinandi Oratoris medicus. Eſt itaq; HARMALA frutex, qui ab radice plures emittit caules: foliis multò quàm alterius Rutæ longioribus tenuioribusq;, odore gravi, floribus candidis, è quibus capitula in caulium ſummitate ortuntur ſativæ rutæ majora, tennibus quibuſdam foliolis & acutis circumquaq; ſtipata, in quibus triangulum occluditur ſemen, ſubrufo colore & amaro guſtu, cujus eſt uſus. Aphri corrupta à Græcis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verùm enimvero graviſſimo errore ducuntur ſeplaſiarii, qui Luminis apothecariorum ſcripta ſecuti, hujus Rutæ ſive Harmelloco, fœtidis & aggregativis dictis catapotiis, aliisq; compoſitis medicamentis cicutæ ſemen admiſcent. Quod non ſolùm ſuis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat, ſed etiam venenum lethale exiſtit. Errandi cauſam præbuit Quiricus Auguſtus Tortonenſis: quandoquidem is ubi in conficiendis fœtidis catapotiis, quid ſit Harmel explanare contendit, ait Sylvatici Pandectarum auctoris teſtimonio, quòd quotieſcunq; reperitur Harmel cum aſpiratione, nil aliud apud Arabes deſignat, quàm ſemen cicutæ: ſine verò aſſlatu, Rutæ ſylveſtris ſemen. Quod evidens ac execrandum eſt mendacium: ſiquidem Harmel tam aſſlatum, quàm nudè ſcriptum Mauritanis perpetuò agreſtem Rutam ſignificat, ut Serapionis & Avicennæ auctoritate facilè probari poteſt ſuis in libris, in quibus ſimplicium hiſtorias, & facultates poſteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel ſcripſerunt, Dioſcoridi & Galeno Rutam hanc deſcribentibus prorſus adſtipulantur. Cæterùm Avicennæ ipſius Harmel etiam meminit lib. quarto ſui Canonis, ubi viperarum morſus curationem tradens, ſic inquit. Rutæ ſylveſtris (& non eſt alharmel, ſecundum quòd exiſtimaverunt quidam, imò eſt ſpecies rutæ ipſius) confert morſibus viperarum: hactenus. Sed ne forte quis Avicennam non rectè intelligens, in his verbis decipiatur, ut ſuis in Parodoxis Fuchſium, in Avicennam acriter agentem, deceptum fuiſſe deprehendimus, ut qui illum, ut puto, minus intellexerit, ſciendum profectò eſt (quemadmodum etiam antea aliquoties retulimus, & nunc quoniam ad rem faciat, idipſum repetere non alienum erit) quòd non ejuſdem utiq; generis eſt ſylveſtris Ruta, de qua unà cum domeſtica ſuperius tradidit Dioſcorides, & hac quam Græcorum quidam Harmalam, Mauritani verò Harmel ſive Alharmel appellant. Ex hac omnibus perſpicua Rutæ ſylveſtris diſtinctione, quantum equidem reor, liquidò patebit, Avicennam haudquaquam erraſſe, ut erroremimmeritò illi injungit Fuchſius. Quippe cùm inquit Avicenna, Ruta ſylveſtris (& non eſt alharmel, ſecundum quod exiſtimaverunt quidam, imò eſt ſpecies Rutæ ipſius)

Seplaſiariorum gravis error circa Cicutam.

Fuchſii lapſus & Avicennæ defenſio.

ipſius) confert morſibus viperarum, iis verbis declarat ſe illam hic ſylveſtrem Rutam intelligere, quæ domeſticam æmulatur: non autem illam, de qua hoc loco diſſerit Dioſcorides, quamq; ſuæ Arabicæ familiæ auctores Harmel, ſive Alharmel vocant. Ejus tamen loco citato, paulò antè meminerat, ſic inquiens: Et alharmel eſt de medicinis liberantibus. Ubi per Alharmel eam ſanè Rutam ſylveſtrem intelligit, de qua præſens ſermo eſt: ob cujus differentiam, poſtea alterius rutæ ſylveſtris mentionem faciens, ſubjungit illa verba, quæ jam bis citavimus. Ut hinc palam faceret, ſe non modò de alio ſylveſtris Rutæ genere intellexiſſe, ſed etiam occurriſſe, ne quis, ſi ſine diſtinctione locutus eſſet, ſe idem fruſtra repetiiſſe calumnietur. Porrò non deſunt qui ſuſtinere contendant, Harmel eſſe Cicutam, Averroem in medium adducentes, quem libro quinto ſuarum collectanearum ita ſcriptum reliquiſſe volunt. Harmel, id eſt Cicuta, calida eſt, & ſicca in tertio gradu: incidit craſſos humores, & provocat urinam & menſes, & valet doloriſcapularum, & purgat phlegma. Hac iſti nitun- Quorundam error, & locus Averrois teſtitur auctoritate. Quibus ita facilè reſponderi poteſt, quòd cùm Cicutæ hoc loco eas Averroes tribuat facultates, quas etiam Harmalæ, nomine tamen Moly, reddidit Galenus, manifeſtè deprehenditur Averrois codex librariorum incuria fuiſſe depravatus. Neque difficilis lapſus fuit, quòd ii vocum ſimilitudine decepti Cicutam pro Ruta legerint ac ſcripſerint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quòd tantum abeſt, ut Cicuta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam aſſignat depravata Averrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cùm Dioſcoridis, & Galeni teſtimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob idq; eam lethale venenum eſſe affirment. Quapropter quàm peſſimè agatur ab iis, qui Cicutæ formidandum ſemen iis compoſitis medicamentis addunt, quorum uſus eſt ad dejiciendos, incidendos, extenuandosq; lentos humores, ii dijudicent, qui veritatis ſtudio diditi hujuſmodi cavillationes, quæ ſæpe hominibus pernicem pariunt, tollerare non poſſunt. Rutæ hujuſce ſemen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio, paraturq; potandum hoc modo. Conjiciuntur in mortarium ſeminis grana 15. prius clariſſima aqua abluta, & deinde ligneo piſtillo teruntur, affunduntur q; aquæ fontanæ unciæ quatuor, eodemq; piſtillo aliquantiſper miſcentur: demum linteolo percolatur cremor, cui adduntur mellis optimi unciæ tres, & olei Seſamini, aut amygdalini unciæ duæ, & id omne propinatur Melancholicis. Facit enim copioſas vomitiones. Nec eſt hoc medicamento aliud valentius ad Comitiales. Scribunt Arabes hujus rutæ ſemine inebriari homines, adeò ut ſubinde diutius dormiant. Id quod maximè confert in eo Melancholiæ genere, quod ii heros appellant. Rutæ ſylveſtris alterius vires ex Gal.

Rutam hanc Sylveſtrem appellat Galenus Moly, libro 7. ſimplicium medicamentorum, ubi de ea diſſerit his verbis: Moly, hoc quidam vocant peganon agrion, hoc eſt, Rutam ſylveſtrem, nonnulli harmolam, Syri beſaſan, ſicut Cappadoces moly, quia radicem habet nigram, & florem lacteum. Vis ejus tenuium eſt partium, & calida tertio abſceſſu: unde craſſos humores ſecat, ac digerit & urinam movet: hæc Galenus de altero Rutæ ſylveſtris genere. Cui conſtat & primum ſylveſtri Rutæ genus perpulchrè reſpondere. Ex quo crediderim, quòd ſine ullo errore ſeplaſiarii alteram alterius locoſubjicere poſſint, quoties Arabum harmei in ſuis compoſitis medicamentis admiſcendum reperiunt. Eſt & alia Rutæ ſpecies, quæ recentioribus quibuſdam CAPRARIA cognominatur, quibuſdam vero Galega dicitur, noſtrates eam vulgò appellant Lavaneſe. Paſſim hæc ſecus itinera in ſcrobium aggeribus, humentibusq; locis & lato ſolo provenit, caule ſeſquicubitali, & aliquando majore, ramoſo, in quo folia utrinq; emergunt ab uno pediculo dena aut undena, oblongæ, ac ſubpinguia. Flores in ſummitate profert ex candido purpuraſcentes, è quibus ſiliquæ oriuntur, ſemen continentes. Iis illi maxima contra peſtilentiam, namque plurimos hujuſce plantæ uſu præſervatos ſcimus. Quidam ad hoc quotidie crudam in acetariis vorant, alii olerum modo coctam ex carnium jure ſumunt, nonnulli ſuccum extrahunt, & ex vino haurient. Quinetiam valet non ſolùm adverſus lethalia medicamenta, verùm etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus aut aculeo venenum emittunt, tum morſus, tum ictus: in quem uſum herbam vel ejus ſuccum bibendum præbent, ac etiam emplaſtri modo vulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui ſuccum ſeſquiunciæ pondere hauſtum pueris comitiali morbo vexatis. Epotus recentis herbæ ſuccus datur utiliter cochlearis menſura ad necandos inteſtinorum vermes. Idem præſtat herba ipſa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amararum, & è lini ſemine, ventri adalligata. Ejuſdem ſuccus datur in principio peſtilentia affectis, aut ejus decoctum ex aceto factum, addita Theriaca, & Armenio bolo. Verùm à potu ſubinde ſudare affectum oportet. Idem præſtat ad peſtilentes febres, in quibus exanthemata, ſive maculæ cutaneæ quas petechias vocant, emerſerint, & præſertim epoto herbæ decocto ex aqua una cum Tormentillæ radice, Cardui benedicti foliis & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi ineſſe cenſeo ſua ipſius ſpeciali dote. Cæterùm apertiſſimè fallunt, qui putant Rutam hanc Capratiam dictam Polemoniam eſſe, ut latius lib. 4 ſuo loco dicemus. Quæ planta πόγανον ἄγριον, ἢ ἅρμαλα Græcè: Ruta ſylveſtris altera Latinè dicitur: Arabicè Harmel: Italicè Ruta ſalvatica ſeconda. At Galega ſive Ruta Capraria, Hetruſcis Lavaneſe. Nomina.

Ruta ſylveſtris magno flore, C. B. Ruta ſylveſtris Harmola, Matth. Ruta ſylveſtris altera, Caſt. Cam. Ruta harmola, Lugd. Ruta ſylveſtris, Cord. in Dioſc. Anguil. Geſ. hor. Harmel, Geſ. hor. Harmel Conſtantinopolitanum, Cæſal. Harmala. Dod. fol. Cluſ. hiſt. Hiſp. Tab. cui & Moly Galeni. Harmala Syriaca, Lobelo. De Galega ſeu Ruta capraria, vide cap. 136. libri quarti.

MOLY. CAP. XLVII.

Μῶλυ.

Moly folia habet graminis, latiora, humi ſparſa: florem albæ violæ ſimilem, ſed minorem, magnitudine violæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternûm cubitorum: in cujus cacumine ineſt aliquid, quod alii ſpeciem referat. Radix parva, bulboſa, quæ mirum in modum valet ad vulvæ apertiones, ſi trita cum irino unguento, in peſſo ſubjiciatur.

Moly, ut ſcriptum reliquit Theophraſtus lib. 9. cap. 15. de plantarum hiſtoria, apud Pheneum exit, atq; apud Cyllenam eſſe (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non abſimili cæpæ, folio ſcillæ. Uſum ejus contra veneficia ſumma, non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plinius lib. 25. cap. 4. ita ſcribens. Laudatiſſima herbarum eſt, Homero teſte, quam vocari a diis putant Moly. Aſt inventionem ejus Mercurio aſſignat, contraq; ſumma veneficia demonſtat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cillene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica radice rotunda nigraq;, magnitudine cæpæ folio ſcillæ: effodi autem difficulter. Græci authores folium ejus lucem pinxere, cum Homerus candidum ſcripſerit. Anveni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia naſci eam dicerent, afferriq; è Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne ſic quidem ſolidæ, ſed abruptæ: hac Plinius. Ex cujus ſane verbis facilè cognoſci poteſt, Moly ab eo ſecundo loco redditum, quod in Campania Moly hiſt. ex Theoph. & Plin.

Moly vires ex Galeno.

pania effossum, & sibi allatum scribit, ab illo plurimùm dissidere quod Homerus & Dioscorides notis non planè consentientibus repræsentarunt. Moly cui Dioscoridis delineatio respondeat, misit ad me Patavio vir optimus, & omni humanitate præditus, Jacobus Antonius Cortusus, cujus imaginem hic appingi curavimus. Cæterùm herbam Moly Dioscoridi appellatam, eandem mirum esse putaverim cum illa, quæ Gal. lib. 7. simplicium medicamentorum Myle vocatur, cùm inquit: Myles radix parvo bulbo similis est, facultatis contrahentis: nam cum farina ærina (hoc est lolii) apposita aperiam vulvam sanare scribit Dioscorides. His verbis Galenus non solùm quidem Mylen suam Dioscoridis Moly acceptam refert, sed etiam nos commonet mendi cujusdam, quod hucusque latuit in codicibus Græcis Dioscoridis. Quippe quòd ubi in hujus capitis calce legitur μετὰ ἰρίνου μύρου, quod est, cum irino unguento, Galeni testimonio, legendum sit μετὰ ἀλφίτου ἀλεύρου, id est, cum farina loliacea. Et certè in id vitium facilè librarii quadam scripturarum vicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua vulgaris lectio depravata manifestè deprehendetur. Nam si unguentum irinum efficaciter aperit, non video quid Moly radix cum eo præstare possit πρὸς γυναικῶν ἀναστομώσεις, hoc est, ad vulvæ apertiones. Sic enim ex Græco rectius reddendum puto, quàm ad aperiendas vulvas, ut verterunt Marcellus & Ruellius, qui tamen sectis facere non poterant, si unguenti irini rationem habere volebant. Id μωλὺ Græci dicunt, quod Latini item Moly.

MOLY.

Dioscoridis locus castigatus.

Nomina.

Moly ἀπὸ τῦ μαλύνειν τὰς νόσους, ab amoliendis morbis dictum. Unius licet meminerit Dioscorides, plures tamen posteriores agnovere differentias, de quibus in historia. Moly minus, C. B. Moly Matt. Lon. Cast. Lugd. Moly Dioscoridcum putatum, Lob. Moly Dioscoridis, Clus. hist. Hisp. Cam. Moly angustifolium, Dod. fol. Allium ursinum alterum, Cæsalpino.

Πάνακες ἡρακλειον. PANACES HERACLEUM. CAP. XLVIII.

PAnaces nonnullis Heracleum dicitur: ex quo opopanax colligi solet. Plurimum in Bœotia, & in *a* Phocide Arcadiæ nascitur: ibiq; compendii, & quæstus, qui ex eo liquore factitatur, gratia, studiosè colitur. Foliis est asperis, in terra jacentibus, herbacei coloris, multum ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinquepartitò divisis: caule, ut ferulæ, altissimo, qui lanugine quadam *b* incanescit, foliis etiam minutioribus obsitus: muscariis, ceu anethi, in cacumine: flore luteo, & semine odorato, ferventeque. Radices habet multas ab origine una, candidas, graveolentes, crassi corticis, & subamari gustus. Nascitur in Cyrene Lybiæ & Macedonia. Excipitur succus incisa radice, recenti caulium pullulatu. Ea candidum succum emittit, qui siccatus in summa cure croceum colorem contrahit. Effluentem autem succum excipiunt, foliis excavato solo stratis, quæ siccata tolluntur. Simili modo caule messibus inciso, profluentem succum eximunt. Meliores ex radicibus, albæ, rigentes, distentæq; siccæ, quæ cariem non sentiant, aromaticæ, ferventes gustu. Fructus ex media ferula cibo idoneus est: sed ex agnatis stolonibus, ab usu cibario abhorret. Maximè in hoc succi genere probatur, *c* quàm amarissimus, internè albus, aut subfulvus, foris ad croci colorem inclinans, lævis, pinguis, friabilis, tener, statim in aqua eliquescens, gravi odore. Niger imbropatur, ac mollis Adulteratur ammoniaco, aut cera. Sed synceri experimentum est, si digitis in aqua friatus resolvatur, & lactescat. Excalfacit, mollit, extenuat: horroribus febrium, circuitibusque, vulsis, ruptis, lacerum dolori, torminibus, stillicidio urinæ convenit. Contra vesicæ scabiem ex aqua mulsa, aut vino bibitur: menses trahit, fœtum enecat. Inflationes, quæ vulvam malè habent, duritiasque, ex melle dilutus, discutit: ischiadicis illinitur acopis,

PANACES HERACLEUM.

a Meum & Cat. οἷον ψοφίδι. i. & in Psophide.
b Meum λεπτὸν. i. tenue. Idē legit Orib.
c Orib. πικρότερον. i. amarior.

acopis, & capitis medicaminibus admiscetur: carbunculos rumpit. Podagricis, cum uva passa illitus subvenit: dolore dentium liberat, cavis inditus: oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplastrum contra bestiarum morsus, quæ in rabiem efferantur. Radix in ramenta conscissa, vulvæ admota, partus extrahit: ad vetera ulcera efficax est: nudata ossa corpore operit, si trita cum melle illinatur. Semen cum absinthio sumptum, menses pellit: cum aristolochia prodest adversus animalia, quæ venenum ejaculantur: & contra vulvæ strangulatus in vino bibitur.

πάναξ ἀσκλήπιον. PANACES ASCLEPIUM. CAP. XLIX.

†Ori. Α' σκλήπιον καὶ χειρώνειον. i. Asclepiũ & Chironium.

PAnaces † Asclepii caulem à solo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum: circa quem folia funduntur fœniculo similia, majora tamen & hirsutiora, † odorata: in cacumine umbella, ubi flores emicant aurei, acris gustus & odorati: radix *a* parva est & tenuis. Auxiliarem vim habent *b* flores & semina, contra ulcera, phagedænas & tubercula, si trita cum melle imponantur: adversus serpentes ex vino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces sylvestre origanum vocant, alii cunilam, de qua in origani mentione diximus.

†Or. ἐυπνόη. i. male olentia

a Meum πικρὰ, id est, amara. *b* Meum ἐνδεικτικὸν ἀκροδίνιον. i. auxiliarem desuper.

πάναξ χειρώνιον. PANACES CHIRONIUM. CAP. L.

a. Ca. λεπτὸν οἱ δ' χειρώνιον. i. exile, quod & Chironũ *b* Me. & Cat. λεπτὸν. i. tenuis.

PAnaces *a* Chironium in Pelio monte maximè provenit, folium ejus amaraco simile: flos aureus, radix *b* parva, quæ non alte demittitur, gustu acris. Pota radix serpentum veneno resistit. Illita coma, eadem præstat.

Panacis confideratio.

PAnaces Heracleum in Apulia frequens nascitur, quemadmodum in Apennini jugis & in Argentario promontorio in nostris maritimis Senensibus. Habetur & in quamplurimis Italiæ viridariis, ubi summa diligentia colitur ab his, qui simplicium medicamentorum studiosi ad suum aliorumq; commodum innumera plantarum genera suis in hortis ac viridariis serunt ac colunt. Verùm non ob id affirmaverim, ejus lachrymam, quam officinæ Opopanacum vocant, excipi in Italia. Nam qua Venetiis venalis reperitur, ex Alexandria Ægypti convehitur. Legitima non desit, etsi adulterata frequentior sit usus apud eos, qui ex quavis herba manipulos colligunt. In Panacis historia apertissimè aberravit Mesues: quippe qui initio capitis omnia ejus genera confundat. Quod omnib. jam notum est, quam ut a nobis ostendi debeat, PANACES ASCLEPIUM

Mesu lapsus.

II. PANACES ASCLEPIUM.

*III. PANACES ASCLEPIUM alterum.

nuper vidimus, ejusq; effigiem hic appinximus. Sed CHIRONIUM non provenit, quod sciam, in Italia. Quanquam non desunt, qui pro Chironio panace ostendant plantam, quæ folium habet oblongum hyssopi fere modo, concomitantib. minoribus foliolis cumulatim prodeuntibus florem pentaphylli, sed majorem, aureo tamen colore, surculos mittit ab radice numerosos, tenues lignososq; radicem item lignosam, rufescentem gustu adstringentem minimè acrem. Hæc quibusdam recentiores habeat & excalfaciat, & radicem gustu acrem, non video quomodo ingenuè possim eorum sententiæ subscribere. FLOS staq;

Floris foliis mentio.

IV. FLOS SOLIS, SEU PANACES CHIRONIUM.

*V. PANACES CHIRONIUM MINUS. *

itaq; SOLIS mihi quidem omnino è symphytorum genere esse videtur, quum sanè vulneraria gluitinet & sanguinem manantem sistat. Verùm non hæc solùm præstat, sed oris & pudendorum ulcera sanat, ubi in vino decoquatur, & eo subinde ulcera abluantur. Datur quoq; potandus ad cruenta sputa, & ad dysenteriam una cum radicibus contritus, quinetiam ad mensium abundantiam. In summa ubi agglutinare, cohibere & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cætera symphytorum genera. Panacis genera ab inventoribus cognominari tradunt, nempe Æsclepium ab Æsculapio Chironium à Chirone, & Heracleum ab Hercule: quare & Herculeum à plerisq; est appellatum, cujus tantùm lachryma hoc tempore officinæ utuntur. Semen enim ac radix, etsi in pluribus valeant affectibus, ad nos tamen, quod viderim, non adferuntur. In quorum defectu optimi chirurgi, cùm denudata ossa carne explere volunt, radicum segmenta, quæ lachryma compacta reperiuntur, quæve illa sint, non parvo labore seligunt, & ad hunc usum in pulverem redigunt. Panacis vires descripsit Gal. lib. 8. simpl. medic. his verbis: Panaces Heracleum, inquit, ex hoc fit vocatus Opopanax, radicibus ejus, & caulibus excisis. Porrò opopanax ipse longe est ad plurimos usus aptissimus, utpote excalfaciens, emolliens & digerens: ponatq; ipsum quispiam in excalfaciendo tertii ordinis, in desiccando verò secundi. Cortex radicis exiccatorium simul & excalfactorium est medicamentum: sed minus quàm succus: quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoq; utimur & ad ossa denudata, & ad ulcera maligna & contumacia. Sufficienter enim cætera carnem procreant, scilicet abstergendo simul, & desiccando, nec ita magnopere excalfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam necessaria sunt, velut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus movendis medicamen accommodum. Cæterùm nescio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, sed panaca herbam hanc vocitent. Panaces autem Asclepium minus est calidum quàm prædicto panace: quamobrem eo, & floribus ejus, & semine mellitis ad ulcera, phymata, & phagedænas utuntur. Panaces verò Chironium & ipsum simile prædicto facultatem possidet: hæc Galenus. Porrò dejicit Panacis lachryma (ut author est Mesues) à remotis corporis partibus, præsertimq; ab articulorum compaginibus, lentam, crassam, contumacemq; pituitam. Cerebrum & nervos expurgat, præcipuè cum frigidis torquentur morbis. Παναξ ἡρακλειον sic Græcus, ut etiam Latinis Panaces Heracleum nominatur: Arabibus Steusir, Jeusir sive Giausir: Italis Panace Heracleo. Hujus gummi Græcis ὀποπάναξ dicitur: Latinis item Opopanax: Officinis Opopanacum: Italis Opopanaco: Hispanis Opopanaq;. Παναξ verò ἀσκληπειον sic Græcè vocatur, ut Latinè similiter Panaces Æsclepium: Arabicè Panax Asbilibet: Italicè Panace Æsclepio. Παναξ deniq; χειρώνιον ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appellatur. Mauritanis Panax cavomon: Italis Panace Chironio

Opopanax.

Panacis vires ex Gal.

Panacis vires ex Mesue. Nomina.

Panax, quasi πάντων, omnibus remedium adferens, quasi omnia sanans: cujus genera quatuor Theophrasto 9. hist. 10. Syrium, Chironium, folio simile Rumici: Æsculapium folio Thapsiæ. Herculanum folio magno & amplo, ut quoquo versus tres palmos perficiat. I. Panax Sphondilii folio quod Heracleum C.B. Panaces Heracleum, Matt. Lac. Gesn. hor. Clus. in Corollario ad Dod. edit. Gallicam. Dod. fol. cui & Sphondylium alterum. Panax Heracleum, Lob. Lug. Cam. Panax Herculeum, Cord. in Dios. Gesn. hor. ap. Cæs. Tab. qui primum facit. Hujus plantæ densata lachryma seu liquor, Opopanax sive Opopanacum dicitur, qui guttis piso majoribus æqualibusve conglomeratur in massas foris croceos, vel in puniceo colore russas, intus candidas aut flavescentes. Substantia est pingui, sapore amaro, tenui ligustico vehementiori: odore gravi: Eligendum quod foris croceum, intus candidum, pingue, odoratissimum, majoribus grumis constans, purum. Purgantur autem à furculis hoc pacto, mediocriter contritum linteo includitur, in

tur, in fictili ſuſpenditur, ſuperinfunditur quantum ſatis fuerit vini, aceti, aut aquæ: dein paulatim ſupra fornacem calefiat: in linteo liquatum exprimito ſicq; ſurculi in linteolo remanebunt: Alia ratione etiam purgatur, cùm nodus ita ſuſpenditur, ut humorem non tangat, ſed ut ferventis tantùm humoris vapor per linteum penetrans liquorem emolliat, donec exprimi queat, quod calente adhuc eo fieri neceſſe eſt. Affertur ex Africa, Ægypto & minori Aſia, monente Cord. II. Panaces Aſclepium Matt. & Lugdunenſi, hanc enim à ſequenti differentem facimus, cùm utramq; in horto Patavino collegerimus, & inter noſtras reſervemus. III. Libanotis ferulæ folio ſemine plano, C. B. Panax Aſclepium, Adver. Lob. Cæſal. Panaces Aſclepium, Cam. in ſuo Matth. Caſt. Tab. Panaces Aſclepium ut exiſtimatur, Dod. fol. Libanotis altera ſemine lato, Camerario. IV. Panaces Chironium; Matth. Caſt. Lugd. Hyſſopus campeſtris, Trag. Hyſſopus montanus ſive ſylveſtris, Lon. Helianthemum Cord. in hiſt. Lob. Thal. Helianthemum vulgo dictum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Helianthemum Plinii. Cluſ. hiſt. Pan. Helianthemum Germanicum, Tab. Flos ſolis, Dod. fol. Lob. Cam. Caſt. Gratia Dei, Geſ. hor. Chironia, Cæſal. Alii ad Panacem, alii ad Symphytum, alii ad Ciſtum, & rectius referunt. Hoc variat cultura, magnitudine, foliis item latioribus, anguſtioribus, floribus majoribus, minoribus, albis, pallidis, aureis. V. Panax Chironium minus Camer. in ſuo Matth. Ciſtus humilis ſecundus, Cluſ. hiſt. Hiſp. Lob. Helianthemum peregrinum anguſtifolium, Tabernæmontano, magnitudine ſola & foliorum anguſtia à priori diſtat.

Λιγυστικὸν. LIGUSTICUM. CAP. LI.

LIguſticum, [quod alii panaceam, alii panaces vocant,] plurimum in Liguria naſcitur, [in monte Apennino Alpibus contermino: unde nomen traxit.] Panaces incolæ non ab re appellant, quoniam & radice, & caule Heracleotico panaci ſimile ſit, & viribus eiſdem præditum. Gignitur in altiſſimis. aſperisq; montibus, ac umbroſis, maximè *a* juxta fluenta. Cauliculum fert anethi, geniculatum, tenuem, & in circuitu folia Sertulæ campanæ, molliora, odorata, prope verticem graciliora, & longè magis diviſa: in cacumine muſcarium, in quo ſemen dependet nigrum ſolidum, & oblongum, fœniculo proximum guſtanti acre, & aroma olens: radix candida Heracleotici panacis ſimilis, odorata. Radicis ſeminisq; vis excalfactoria, concoquens. Prodeſt ad inteſtinos dolores, tumores, concoctiones: item ad inflationes, præſertim quibus ſtomachus turgeat: & contra ſerpentium ictus: urinas, & menſes potu trahit. Eoſdem præſtat effectus appoſita radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquentibus admiſcetur: *b* ori per quam utile, quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obſonia. Adulteratur ſemine quodam ſimili: quod facile guſtu diſcernitur *c* amarum enim eſt. Alii ſemen fœniculi, aut ſeſelis admiſcentes, liguſticum dolo vitiant.

Concluſa non legit Orib.

a Meum πηγὰ τοῖς ὀλισθάνουσι. circa ſcrobes.

b Bat. ὠφέλιμον, χρ. i. gratum ſtomacho.

c Orib. πικρότατον, i. amariſſimum

I. LIGUSTICUM.

II. LIGUSTICUM ALTERUM

FAlluntur apertè ut mea quidem ſert opinio: qui herbam vulgò hodie Leviſticum nominatam, quam legitimum Hipposelinum cenſemus, putant eſſe Liguſticum hic à Dioſcoride repræſentatum, quod Galenus unius literæ mutatione Libyſticum appellavit. Siquidem hoc caule aſſurgit tenui, & foliis Sertulæ campanæ ſimilibus. Illud verò caulem profert altum, craſſum, concavũ, & geniculatum: folia apii paluſtris amula, majora tamen, ac etiam craſſiora. Cæterùm quamvis legitimum,

Liguſtici conſideratio.

legitimum ac verum Liguſticum in Liguria, cujus Genua Metropolis eſt, unde etiam nomen invenit, frequentiſſimum proveniat, ſitq; inibi adeò vulgaru notitiæ, ut ejus ſemine paſsim utantur incolæ in ciborum condimentis, non ob id tamen per cætera Italiæ loca hactenus, quod ſciam, deferri cœpit. Plantas autem has duas, quarum hic imagines appingi curavimus, miſerunt ad me amici qui rem herbariam jam profitentur. Verùm prior Liguſticum magis quàm poſtrema referre videtur: Sed velim, ut ſit quoq; aliorum judicium, quamobrem ambas excudi curavi. Liguſticum alterum, caule exit ferulaceo, alis frequentibus, è quibus rami diſparibus exeuntintervallis: foliis quinq; ex uno petiolo prodeuntibus, per ambitum ſerra-

Libyſtici vires ex Gal.

tis: muſcariis fœniculi ſimilibus: ſemine quoq; ſimili, ſed longiore craſſioreq;. Radice nititur vegetiore, exterius ſubnigra, acuto ſimul & ſubamaro guſtu, odoris non injucundi. Gignitur in altis montibus, apricis tractibus. Galenus de Libyſtico diſſerens libro 7. ſimplicium medicamentorum, ſic breviter inquit. Libyſtici radix, & ſemen ex genere excalfacientium

Nomina.

ſunt, adeò ut menſes cieant, & urinas provocent, flatuſq; diſcutiant. Quod Græci λιγυστικον Latini ſimiliter Liguſticum, & Libyſticum dicunt: Itali Liguſtico.

Liguſticum primo loco poſitum, Siler montanum vocamus cum Trago. Lob. Dod. fol. Liguſticum verum, Dod. gal. Geſ. hor. Taber. Liguſticum, Matth. Lac. Caſt. Lugd. Seſeli Maſſilienſe, Cord. in Dioſc. Seſeli Italicum, Caſt. Ser montanum, Cæſalp. Hoc quibuſdam videtur apud Dioſcoridem Liguſticum, aliis Seſeli Maſſilienſe, aliis ejuſdem Peloponenſe: quod ſemine variat. II. Liguſticum alterum Matth. & Caſtori. Libanotis Theophraſti major, Lugd. Angelicæ alicujus ſylveſtris figuram proponi cenſemus: alii Libanotidem Theophraſti majorem ſtatuunt.

Σταφυλῖνος. PASTINACA. CAP. LII.

PAſtinaca ſylveſtris folia gingidii habet, latiora, ſubamara: caulem rectum, ſcabrum: umbellam ſimilem anethi: in qua flores inſunt candidi, & in medio purpureum quiddam fermè croceum, radix digiti craſſitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. *Semen potum, vel impoſitum, menſtrua movet. Iis convenit in potione, quos urinæ difficultas torquet, aut lateralis dolor excruciat, aut ſi aquacutem ſubiit: ſerpentium morſibus, ictibusq; prodeſt, præſumentes id, nulla affici injuria à ſerpentibus traduntur: conceptus adjuvat. Radix urinam pellit, venerem ſtimulat, partus appoſita ejicit. Folia trita & cum melle impoſita, phagedænas ulcerum purgant. Sativa ad eadem pollet, inefficacior tamen & cibo aptior.*

I. PASTINACA DOMEſtica.

II. PASTINACA SYLveſtris.

Paſtinacæ conſideratio. Ruell. erratum.

VUlgares admodum ſunt in Italia tam ſativæ, quàm ſylveſtris Paſtinacæ radices, ut quæ paſsim quadrageſimali jejunii tempore non ingratè in ciborum uſum recipiantur. Cæterùm quoniam ſortaſis in Gallia non ſeruntur in hortis, Ruellius manifeſto errore putavit Carotas nobis vulgò vocatas, quas coctas, ſale, oleo, & aceto additis, hyeme ſurpamus in acetariis, ſativas eſſe paſtinacas. Ut hinc maximè admirari ſubeat Ruellium, virum alioqui doctiſſimum, ſiquidem hactenus

hactenus neminem inveni rei herbariæ scriptoribus tam Græcæ quàm Arabicæ familiæ, qui memoriæ prodiderit, Pastinacam sativam radice niti adeò rufa, ut sanguineo succo madeat, qualis Carotæ dictæ inesse deprehenditur. Sativa in Italia frequentissima seritur ab olitoribus in hortis. Caule exit crasso, striato, foliis Elaphoboscimajoribus, pluribus utrinq; ex uno pediculo prodeuntibus terebinthi modo, subasperis, & per ambitum denticulatis, umbellas magnas in summitate gerit, floribus melinis. semine fœniculi majore, acuto & amariusculo gustu odoratuq; Radicem habet crassam, teneram, albam odoratamq; non sine adnatis. Erratica verò nonnunquam in campis ac incultis, & collibus amœnis sua sponte nascitur. Utraq; albicantibus constat radicibus, quæ in locis quam plurimis coctæ manduntur: namq; ea in quadragesimo præsertim jejunio cum farina, & oleo friguntur, & ita sæpe, ubi desunt pisces, eorum vicem supplent: licet pro jejunantium instituto, essent potius eorum cibis abdicandæ: Venerem enim non obscurè stimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agrestis Pastinacæ semen accipiunt, illius scilicet, in cujus florentis umbella medio exiguum quid purpurei emicat, cujus semen pilosum, acre & odoratum. Aliud enim est à Pastinaca erratica Daucus, ut paulò inferius suo loco dicetur, ubi ejus tres species à Dioscoride redduntur. Nam quamvis tam ex illius, quàm Galeni sententia libris tum de simplicium medicamentorum, tum de alimentorum facultatibus, Daucus à sylvestri Pastinaca parum, vel potius nihil viribus differat, ob idq; alterum alterius vice in medicinæ usu capi possit, non tamen rectè dici potest, Daucum erraticam esse Pastinacam. Atqui cum pastinacæ Carotam, ita vulgò appellatam, in mentem mihi redegerit, prætermittere sane non potui, quin de ejus historia, & facultatibus verba facerem. Quam ob rem dicimus CAROTÆ duas passim haberi species. Alteram quidem cui radices insunt sanguinis modo purpureæ ac cruentæ, crassitudine hortensis pastinacæ, alteram verò quæ suas profert subflavo colore, alba, napi ferè similis, sapore subdulci, odore non insuavi. Utraq; autem folia, caules, umbellas, flores & semen profert sylvestris pastinacæ per omnia similia. Seruntur ab olitoribus passim in hortis in ciborum usum. Purpureæ radices prius elixæ, in ciborum usum venere in acetaria tum. At quidem subflavæ ex jure pinguium carnium rapi modo elixæ. Matricem intus non habent, sed in universum carnosæ sunt, perinde ac rapum & napus. Utriusq; radices in cibis placent, quòd cum subdulci sapore nonnihil amariusculi habeant ita suaviter contemperatum, ut non parvam cum palato ineant gratiam. Cæterùm (quantum mea fert opinio) carotæ in pastinacæ genere recenseri possunt, quamvis cum nulla sint acredine præditæ, non ita valenter aperiunt, nec adeò sunt odoratæ. Ob id eas in principio secundi ordinis excalfacere crediderim: at in siccitate & humiditate à symmetria minimè recedere. Minus nutriunt, quàm rapum, nec ità facilè concoquuntur, cùm sint substantia duriore. Quo fit, ut mirum non sit si gignant & ipsæ flatus in ventriculo, & in intestinis, & mali sint succi, quanquam non ut probati succi cibus sed potius ut medicamentum urinam ducant. Porrò volunt nonnulli recentiores materiæ medicæ professores, ut aliquid fortasse novi in medium attulisse videantur, purpuream Carotam legitimum Mauritanorum esse Behen rubrum, & albam seu subflavam, album. Verùm dum Serapionis, Avicennæq; verba de Behen differentium diligenter mihi examinanda propono, nō possum ullo pacto in eorum concedere sententiam. Namq; scribit Serapio, Behen radices proferre minoris pastinacæ similes, contortas, odoratas, & mansulentas, & in Armenia nasci & Avicenna l. 2. radicum lignosa frusta Behen esse ait, in se contracta & siccitate exoleta, quibus vis insit excalfaciendi & siccandi ordine secundo. Et libro de viribus cordis: Behen (inquit) radices sunt habentes rugas, & lineationes cum lubricitate, tenuitate & apertione. Cæterùm ego quidem in primis non video Carotas nostrates radices esse tenues, perinde ac sylvestris, vel minoris pastinacæ: nec mansulentas, nec contortas, nec insigniter odoratas. Quin etiam nec ex Armenia ad nos comportari, sed passim nostris in hortis seri ac venales haberi. Deinde eorum sententiæ apertissimè refragatur Avicenna, quippe quod carotæ radix nec rugosa, nec striata, nec contracta, nec lignosa, nec adstringens habeatur. Quanquam enim radix hæc longo siccatur tempore, non insignem duritiem cōtrahit: præterea cum parum alimenti præbeant carotæ radices, non video quomodo homines ipsis vescentes, pingues reddere possint, & in iis per consequens semen gignere copiosum, ut de Behen scribunt Mauritani. Hæc itaq; cum eorum opinioni repugnent, nō permittam eorum Carotas meo plantari in viridario, præsertimq; cum Behen albi radicem ad manus habeam, Constantinopoli à Guilelmo Quaccelbeno eruditissimo Medico mihi missam, quæ notis omnibus cum Arabum descriptionibus convenit. Pastinacæ meminit Gal. l. 8 simp. med. sic inquiens: Pastinaca sativa imbecillior: Agrestis ad omnia potentior est. Urinas movet, & menses provocat cum herba quidem tota tum maximè semen ac radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam, quamobrem ulcera phagedænica quidam foliis ejus viridibus cum melle, quò pura reddāt, illinunt. Planta quæ Græcè σταφυλῖνος, Latinè pariter & Italicè Pastinaca domestica vocatur: Arabicè Iezar, Gezar seu Giezar: Germanicè Pastincy uñ Pastinachē: Hispanicè Canaoria blanqua: Gallicè Pastenades: Bohemicè Pastnark & ita quoq; Polonicè. Pastinaca sylvestris Græcus σταφυλῖνος ἄγριος: Ital. Pastinaca salvatica Carota Ital. Carota & Carotola.

Carotæ historia.

Past. erratica.

Quorundam error.

Carotæ hist.

Carota purpurea, Behē rubrum quibusdam.

Serapio de Behen.

Pastinacæ vires ex Gal.

Nomina.

III. CAROTA.

Pastinaca à pascendo dicta, duplex est, latifolia & tenuifolia, utraq; & sativa & sylvestris. I. Pastinaca sativa latifolia, C.B. Dodo. fol. Pastinaca sativa, Trag. Lacu. quoad iconem. Cam. Pastinaca sativa vulgi. Lugd. Pastinaca domestica, Matth. Cast. Pastinaca domestica vulgi, Lobel. Pastinaca vulgi, Dodo. gal. Gesn. hor. Cæs. Sisarum sativum magnum, Fuch. Siser Dioscoridis, Columnæ. Elaphoboscum sativum, Tab. Hanc alii ad Dioscoridis Siser, alii ad Pastinacā, alii ad Elaphoboscum ejusdem, & Daucum Theophrasti refe-

referunt. II. Paſtinaca tenuifolia ſylveſtris, C. B. & Dod. fol. Paſtinaca ſylveſtris, Matth. Lac. Lon. Caſt. Paſtinaca erratica, Fuchſ. Cord. in Dioſc. Tab. Germanica ſylveſtris Paſtinaca Dioſcoridis, Lob. in icon. Paſtinaca quarta Plinii, Cam. Staphylinus ſylveſtris, Trag. Dod. gal. Cæſal. Dauci tertium genus, Dodo. gal. Daucus officinarum. III. Paſtinaca tenuifolia ſativa, radice atrorubente, C. B. Staphylinus tertius, Trag. Staphylinus niger, Dodo. gal. Paſtinaca ſativa altera, Fuchſ. Paſtinaca ſativa atrorubens, Lob. cui & Daucus niger Theophraſti, Paſtinaca ſativa rubés, Dod. fol. Tab. Paſtinaca radicib. purpureis, Geſ. hor. Carota, Matth. Cæſal. Caſt. Cam. Carota Matthioli altera, Lugd. Ben. rubrum, Anguillaræ.

I. SESELI MASSILIENSE.

† Statim non legit Cat.

Σέσελι SESELI. CAP. LIII.

SEſeli Maſſilienſe folia fœniculi habet, craſſiora: caulem vegetiorem: umbellam anethi, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti † ſtatim acre: radix longa eſt, jucundi odoris. Semen & radix excalfaciendi vim habent. Potu ſtranguriæ & orthopnœæ medentur: ſuffocationibus mulierum, comitialibusque proſunt: menſes & partus trahunt: ad omnia interna mala pollent: tuſſim veterem ſanant. Semen cum vino potum, concoquit, & tormina diſcutit: epialis febribus utile: contra perfrictiones in itineribus, cum pipere & vino bibitur. Capris, cæterisq; pecudibus datur in potu, quò facilius ſuos fœtus enitantur. Æthiopicum ſeſeli, folia habet hederæ, minora & ad periclymeni modum oblonga: frutex a nigricat, palmitibus in bina cubita extenſis: ramis b ſeſquipedalibus: capitulo anethi: ſemine in tritici morem denſo, nigro, amaro, Maſſilienſi odoratiore & acriore, multum ſuavi. Peloponnenſe folia habet cicutæ latiora & craſſiora: caulem ſupra Maſſilienſis magnitudinem, ferulaceum: & latam in cacumine umbellam, in qua ſemen latius, odoratum & carnoſius pendet. Eisdem viribus præditum eſt. Naſcitur in aſperis, riguis & collibus cinvenitur etiamnum in inſulis.

a Meum & Cat. Θάμνος δὲ μέγας. i. frutex verò magnus eſt. b Meum ἐπιθαμιαῖος. i. ſpithamæ longitudine. c Me. φύλλα πρὸς τῇ ἴδῃ. i. naſcitur in Ida.

*II. SESELI MASSILIENSE nonnullorum.

III. SESELI ÆTHIOPICUM.

Trago-

IV. SESELI ÆTHIOPICUM alterum.

V. SESELI PELOPONnense.

Τορδύλιον. CRETICUM SESELI. CAP. LIV.

TOrdylium, quod aliqui Creticum Seseli vocant, juxta Ciliciam in Amano monte nascitur, herbula furculosa: semine duplici, rotundo, scutulorum effigie, odorato, subacri Contra urinæ difficultatem.

VI. SESELI CRETICUM majus.

* SESELI CRETIcum minus.

bibitur: potu cit menſes. Succo ſeminis, caulisq; virentis, ternis obolis ex paſſo decem diebus hauſto, renes ſanantur. Efficax eſt radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

Seſelis conſi.

Seſeli Arabibus Siſaleos dicitur. Officinæ verò id Siler montanum appellant. Legitimum Seſeli Maſſilienſe in omnibus ferè Tridentinis montibus legitur. Sed maximè animadvertendum eſt, quod quanquam in quibusdam Italiæ pharmacopoliis verum ſit reperire Seſeli: in quam plurimis tamen quoddam ſemen ſeſeli vicem explens venditur, quòd nulli prorſus Seſeli à Dioſcoride deſcripto reſpondet: quippe quod amaritudine tantùm ſit præditum, & olfactui cimicum fœtorem repræſentet. Porrò Seſeli Aethiopici duas hic imagines damus: utraq; enim verum repræſentare videtur, quemadmodum & Peloponnenſe legitimum refert. Caterùm aliquando credidimus, Tordylium ſive Creticum Seſeli in quodam noſtro hortulo natum eſſe, quod ejus ſemen (ita enim ajebant) è Patavino ſimplicium viridario allatum, terræ commiſiſſem. Verùm cùm poſtea accuratius ejus faciem contemplatus eſſem, itemq; ſaporem examinaſſem, id à legitimo longè admodum diſſidere cognovi. Seſelis monſtratio prima aſſignatur cervis fœminis. Siquidem tradit Ariſtot. lib. 8. cap. 5. de hiſt. animal. cervas ſtatim à partu Seſelim herbam petere, & cùm eam ederint, ad prolem redire. Seſeli omne genus in univerſum memoriæ prodidit Galen. lib. 8. ſimp. med. ubi ita ſcribit: Seſeli & radix, atq; etiam ſemen usq; adeò excalfacit, ut admodum urinam movere queat. Sed & medicamentum eſt tenuium partium, ut & comitiali morbo, & orthopnœa competat. Quæ herba Græcis σέσελι, Latinis ut etiam Italis Seſeli nuncupatur: Arabib. Siſalios: Bar. Siſileos: Officinis Siler montanum: Germ. Steinbrech: Gallis Ser montain: Polon. Oleſſnek.

Seſeli vires ex Galeno.

Nomina.

Seſeli plures differentias habet, hoc tamen loco ſeptem figuras adpoſuimus. I. Seſeli Maſſilienſe ferulæ facie, C.B. & Lob. in obſ. Seſeli Maſſilienſe, Matt. Lac. Geſ. hor. Lon. Caſt. Lug. Seſeli Maſſilioticum, Tab. Seſeli Maſſilienſe nuperorum, Lob. in iconibus. Sunt qui velint Matth. figuram Siler montanum officinarum exprimere, quibus non aſſentimur. II. Adjecit Camerarius ſuo Matthiolo alterum *Seſeli Maſſilienſe* nonnullorum nomine, plantam ſanè ſubcandidam, ramoſam, palmarem, aliquando ſeſquipalmarem, quæ ex radice alba, fœniculi effigie, longiſſ. digitali etiam craſſitie, nonnunquam ſatis aromatica, altè humi depacta caulem emittit ferulaceum ſtriatum, qui mox in alios reflexos & rigidos brachiatur. Foliis eſt paucis, cinereis, firmis, exilibus, minutim inciſis. Umbellas habet copioſas, albas, rarius ſubpurpuraſcentes, cujus flores ſinguli quinis foliolis componuntur: ſuccedit his ſemen oblongum, apii formæ, acre, calidum. Hoc in agro Narbonenſi, & in aſperis agri Monſpelienſis legimus. Maſſilia quoq; accepimus, ubi in uſum Seſelios in Theriaces confectione ceſſit, ſunt qui prope colles oppidi Montis haſcon inter Senam & Romam obſervarint. Dicitur Seſeli Maſſilienſe folio fœniculi craſſiore. Adverſ. Lob. Seſeli Maſſilienſe forte, Clu. hiſt. Hiſp. Seſeli Maſſilienſe, Dod. fol. Lug. Cæſ. Fœniculum tortuoſum. Lug. ita. n. à Gallis herbariis vocatur. III. Libanotis latifolia altera, C.B. Seſeli Æthiopicum, Matt. Fuch. Geſ. hor. Lac. Lon. Cluſ. Pan. Lug. Cam. Seſeli primum, Trag. Seſeli Æthiopicum herba, Dod. fol. Dauci alterum genus Fuch. in fol. & Lug. Libanotis Theophraſti, Dod. gal. Lob. Thal. Libanotis alba Dod. Geſ. hor. Libanotis tertia Dodo. Lugd. Libanotis Theoph. alba ſecunda, Tab. Hujus habetur & altera ſpecies in Baldo latiorib. nigrioribus magisq; inciſis foliis. IV. Seſeli Æthiopicum alterum, Matt. Geſ. hor. Dod. in iconibus. Seſeli Æthiopicum, Lob. Caſt. Tab. Seſeli Æthiopicum verum, Lug. Cam. Herba quæ pro Seſeli Æthiopico oſtenditur, Cæſ. V. Cicutaria latifolia, C. B. & Lob. Cicutaria, Caſt. Cicutaria altera latifolia fœtidiſſima, Lug. Cicutaria fœtida, Taber. Seſeli Peloponnenſe, Matt. Geſ. hor. Lac. Lug. Lon. Caſt. VI. Cùm commentator Tordylii meminerit, deſcriptionem cum Icone adjicere placuit. Hoc ex radice fibroſa, caules emittit cubitales & altiores, hirſutos, rigidos. aſperos, qui in alios brachiantur: foliis ad paſtinacam accedentibus, acuminatis, ferratis, ad pediculum reflexis, hirſutis, aſperis, quæ in cacumine tenuius dividuntur: umbellas fert candidas, ſubpurpureas, quib. ſuccedunt ſemina copioſa, compreſſa, rotunda circulo candido, aut denticulato inſtar clypeoli, ornata, ac geminis valvulis ut *Ferulæ* conflata. *Hoc in Euganeis montibus propè Patavium, in ruderibus & ſepibus Romanis, in pratis Latrenſibus Monſpelienſis agri reperitur.* Vocamus *Seſeli* Creticũ majus, cum Lobelo in iconibus & Camerario: Tordylium ſive Seſeli Creticum majus, Lob. Lugd. Seſeli Creticum ſecundum, Tab. Pimpinellæ Romanæ alterum genus, Cæſ. VII. Ex rădice tenui & inutili, caules cubito breviores, tenues, hirſuti prodeunt: foliis Cerefolii in pediculo paucis, rotundis, ambitu crenatis, candicantibus, hirſutis: flores & ſemina, quæ odorata ac nonnihil acria, *Myrrhidis* guſtu, ſuperiori ſimilia, odoris infirmi, ſaporis nõ ingrati: quare ipſius inter olera apud Romanos uſus, in quorum ſuburbiis copioſè naſcitur, ut & inter ſegetes & ſecus vias, paſſim in *Gallia* Narbonenſi. Dicitur nobis cum Camerario, *Seſeli* Creticum minus: Tordylium Dod. gal. *Geſ.* hor. Lob. obſ. Lug *Seſeli* Creticum, Lacu. Lob. *icon.* Dod. fol. Caſt. Taber. Seſeli Cretici ſpecies *Elaphoboſco* ſimilis, Anguill. cui & Ordilion Nicandri. Pimpinella Romana vulgo, Cæſalp. *Caucalis* Bellonii in iconibus, cuî & Cafcaliſtra Turcarum, & Geſnero de hortis Germaniæ.

SISON.

Σίσων. SISON. CAP. LV.

Sison exiguũ ſemen eſt, in Syria natum, apio ſimile, oblõgum, nigrũ, ferventis naturæ. Cõtra lienis vitia

vitia bibitur: urinæ difficultatem potu emendat, remoratos menses citat. Eo in condimentis, cum cucurbita, & aceto indigenæ utuntur. In cacumine granula multa gerit.

Sison, ut hic Dioscorides testatum reliquit, semen est in Syria proveniens, nobisq; incognitum: quandoquidem plantam, quæ illud profert, apud ullum authorem suis notis descriptam non invenio: nec semen ipsum, quod equidem sciam, ad nos è Syria defertur. Quapropter illius patria gentibus relinquendam diximus, ubi ejus notitia, & seminis usus. Nam præterquam quòd difficile sit, etiam periculosum judico de rebus peregrinis, quarum delineationes latent, aliquam proferre sententiam. Id σίσων Græcè dicitur, quod Latinè quoq; Sison. Sison semen incognitū.

Sison à Dioscoride propositum hac figura exhiberi credimus, cùm notæ propositæ correspondeant, cujus seminis in Officinis nostris pro Amomo usus est: quare dicitur Amomum Germanicum, Trago, Petroselinum Macedonicum, Fuch. Lon. Dod. gal. & fol. Ammi parvum, Ges. hor. Sison. Lug. Cam. Tab.

ANISUM.

CARUM.

Ἄνισον. ANISUM. CAP. LVI.

ANisum in summa excalfacit, exiccat. *a* oris halitum jucundiorem facit, doloris levamentum præstat. Urinam ciet, discutiendi vim habet: hydropicis potum sitim extinguit. Animalium venenis adversatur: valet ad inflationes: alvum, & alba fœminarum profluvia sistit: lac ad mammas elicit: venerem stimulat: dolores capitis levat, suffitum naribus: cum rosaceo tritum instillatumque fractis auribus medetur. Melius semper recens, plenum, non furfurosum, odore præstans. Inter prima laudatum est Creticum, proximo loco Ægyptium.

a Meum interpr. i. faciem spiratione reddens.

ANisum vulgaris omnibus verè notitiæ planta est, seritur enim in campis, hortis & viridariis solus ferè Aprili, minus tamen divisis, præter ea quæ in caulium summitatibus habentur. Caulem edit rotundum cubitalem, multis brachiatum ramis: umbellam candidam, mellis odore: semen oblongum, jucundi odoris, sapore sanè misto ex dulci acriq;, ac etiam amariusculo, ad multa utile. Siquidem aperit, concoquit, digerit, incidit, provocat, & flatus pellit. Oris anhelitum commendat. Inspergitur panibus odoris saporisq; gratia. Datur tostum cum mentha ad cœliacos affectus. Singultum sedat tam haustum quam olfactum. Somnum conciliat, & calculos pellit. Cæterùm ut nostrum sequamur institutum, non sunt à nobis silentio prætereunda, quæ de ejus viribus scriptis tradidit Gal. lib. 6. simp. medic. ubi sic inquit: Anisi semen maximè utile est, acre, subamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Est autem & in siccando tertii ordinis, sicut & in calfaciendo. Proinde & urinam ciet & digerit, atq; etiam ventris inflationes sedat. Planta, quæ Græcis ἄνισον, Latinis item Anisum appellatur: Mauritanis Aneisum seu Anexissum: Italis Anizo: Germanis Aniß und Eniß: *Hispanis Matahalva & Yerva dulce: Gallis Anis.* Anisi cōsideratio, & vires ex Gal. Nomina.

Anisum quod aliis Anicetum, id est omnibus aliis medicamentis præcellens, ab herbariis communi consensu Anisum dicitur, solo Eustachio Rœselin Absinthium dulce nominatur.

Κάρον. CARUM. CAP. LVII.

CArum, semen est vulgaris notitiæ. Excalfacit: urinam concitat, stomacho utilis, os commendat, concoctionem adjuvat. Utiliter miscetur antidotis & oxyporis: anisi vicem præbet. Radix cocta, pastinacæ modo, manditur.

CArum officinis vulgò Carvi dicitur, semen omnibus notissimum. Planta nascitur in pratis & collibus, præsertim in Cari confid.

tim in montibus & convallibus, Paſtinaca ſylveſtris non abſimilis: caulibus ab una radice pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbella floribus candidis referta ſemine aniſo longiore, anguloſo, ſubnigricante. Radice longa, ſapore amariuſculo ſimul & acri. Semen præcipuum habet in medicina uſum. Id enim aperit, incidit, digerit, concoquit, provocat & diſſolvit. Auxiliatur frigidis uteri affectibus, confert ad omnes frigidos capitis morbos, viſum acuit. Herba pro olere comeditur. Eſtur radix cocta perinde ac Paſtinaca. Seminis farina admiſcetur cataplaſmatis, quæ adſugillata parantur, magno juvamento. Integrum ſemen paſſim Germani pani ſuo ſubigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos anijum & fœniculum. Sed maximè meo quidem judicio, redarguendi ſunt Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt: quippe qui non ſine magno, & aperto errore crediderint, Carum ſemen eſſe rubentis illius radicis, quæ vulgò Carota vocatur. Quandoquidem Carotarum ſemini nulla Cari qualitas ineſt: id enim adeò acre non eſt, ut tertio calfacientium ac exiccãtium ordini adſcribi poſſit. Quod tamen de Caro teſtatur Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ſic ſcribens: Cari ſemen calfacit, & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſſidens. Itaq; & flatus extinguit, & urinas ciet, non ſemen tantùm, ſed & planta. Cujus nomen Græcum eſt κάρον: Latinum Carum: Arabicum Carvia, Karavia ſeu Karvi: Italicum Caro & Carvo: Germanicum Mattkümich und Kimm: *Hiſpanicum Alcaravea: Gallicum Carvi.*

Monachorum error Cari ſemen Carotarum ſtatuent.

Cari vires ex Galeno.

Nomina.

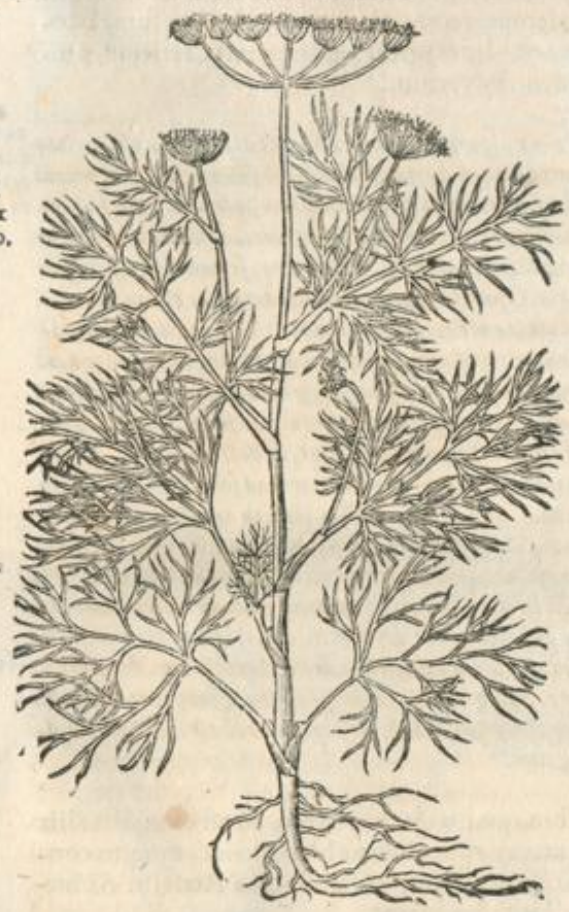
Cuminum pratenſe ſeu Carum, à Caria regione in qua laudatiſſimum naſcitur, κάρον Aëtio: καρυαβάλανον, Simeoni Sethi libello de Alimentis. Caros, Brunf. Trag. Dod. gal. Carus, Geſ. hor. Carum. Lacu. Cord. in Dioſc. & hiſt. Dod. fol. Lob. Caſt. Lug. Tab. Cam. Careum Fuch. qui ſecutus eſt Plinium. Carvi, Lon. Cæſ. Thal. Hujus inter Staphilinos Athenæus meminiſſe videtur: hoc cultura vegetius & foliis & ſemine redditur.

Ἄνηθον. ANETHUM. CAP. LVIII.

ARidi Anethi comæ, ſeminisq; decoctum, potu lac evocat: inflationes & tormina ſedat: alvum, vomitionesq; ſiſtit: urinas ciet, ſingultus lenit: oculorum aciem hebetat, genituram reſtinguit, aſſiduè potum. Decoctum ejus fœminis vulvæ malo opportunis, ad deſeſſiones utile. Condylomata illitus ſeminis cremati cinis tollit.

Anethi conſideratio.

ANETHUM.

Nomin.

ANethum hortis omnibus frequentiſsimum, omni adeò ex parte fœniculum æmulatur, ut ſæpius colligentes fallat, niſi guſtum conſulant: conſurgit enim caulibus ſeſquicubitalibus ramoſis, foliis capillorum ſpeciem referentibus, floribus luteis ſemine, & umbella fœniculi, radice neq; adeò longa, neq; multis ſubnixa fibris: ſeritur in hortis in condimentorum & in medicum quoq; uſum. Caterùm Anethum, ut author eſt Galenus lib. 6. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, adeò excalfacit, ut habendum ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertii remiſſi. Exiccantium verò ordinis eſt ſecundi incipientis, aut primi finientis. Itaq; meritò in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnum conciliat, & crudos, & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cujus propinqua ſit temperies promoventibus, & concoquentibus vocatis medicamentis: niſi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, ac proinde digerenti facultate præditum. Uſtum autem tertii ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium ſit: & propterea ulceribus nimis humidis, mollibusq; prodeſt, potiſſimum iis, quæ in pudendis conſiſtunt. At quæ in præputio ſunt inveterata, ea probè cicatrice includit. Caterùm viride humidius eſt, & minus calidum: itaq; magis quàm ſiccum concoquit, & ſomnum conciliat, ſed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres in conviviis uſi eſſe coronis ex eo concinnatis. Planta, quæ Græcis ἄνηθον, Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis Xebet, Jeber ſive Sebet: Italis Anetho: Germanis Dyllen und Hochfraut: *Hiſpanis Eneldo: Gallis Anet.*

Anethi vires ex Galeno.

Anethum παρὰ τὸ ἀνύειν θέειν, quòd citò creſcat, dicitur, quo nomine omnes herbarii donarunt, cujus ſylveſtre quoddam genus, quod grandius ſativo, foliis fœniculi, odore Anethi, umbellis amplioribus, flore luteo, ſemine exiguo, fermè ut Ammios ſubacri, radice parva & lignoſa, in Sicilia proveniens, nobis adhuc ignotum, Cæſalpinus refert.

Κύμινον ἥμερον. CUMINUM SATIVUM. CAP. LIX.

† Ori. ὀξυστόμαχον. i. ſtomacho vtile a Meum σὺν ὀμηλόσαι. i. cũ cruda hordeacea farina.

CUminum ſativum † ori gratum eſt, ſed multò magis Æthiopicum, quod *Hippocrates* regium appellavit. Secundum locum tenet Ægyptium, reliqua ſequuntur. Provenit in Galatia, in Aſia, Cilicia & Terentia, & pleriſq; aliis tractibus. Excalfacit, adſtringit, exiccat: ad tormina, inflationesq; convenit, coctum, & cum oleo inditum, aut a cum hordeacea farina illitum: orthopnoicis datur in poſca: demorſis à ſerpente, in vino: teſtium collectionibus auxiliatur, impoſitum cum uva paſſa, aut lolii farina, cerato ve: menſium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto, & naribus objectum, ſanguinis profluvia ſiſtit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem.

Κύμινον

κύμινον ἄγριον. CUMINUM SYLVESTRE. CAP. LX.

SYlveſtre Cuminum, plurimum, efficaciusq; in Lycia & Galatia Aſiæ, atq; Carthagine Hiſpaniæ gignitur: frutice parvo, dodrantali caule ac tenui: quaternis aut quinis foliis, tenuibus, veluti ſerratis & gingidii diviſura. In cacumine capitula quina, aut ſena habet, mollia, rotunda: in quibus eſt ſemen acerosum guſtu ſativo acriore: naſcitur in collibus. Bibitur ſemen ex aqua, adverſus tormina, inflationesq; item contra venenatas beſtias ex vino. Singultus ex aceto ſedat: ſtomacho utile, quem humor vexat. Suggillata tollit, ſi manducatum cum melle, & uva paſſa illinatur: teſtium inflammationibus, adjectis eisdem, illitum medetur. Eſt & aliud ſylveſtris Cumini genus, ſativo non diſſimile, quod à ſingulis floribus elata promit cornicula, in quibus ſemen eſt melanthio ſimile. Quod potum omnium ſerpentium morſibus præſidio eſt. Calculoſis & iis, qui urinæ ſtillicidio vexantur, aut concretum ſanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur: ſed apii ſemen fervefactum poſtea bibendum eſt.

I. CONSOLIDA REGALIS.

III. CUMINUM SATIVUM.

SAtivum Cuminum omnibus notum eſt. Quamobrem longiori ſermone ejus hiſtoriam proſequi non operæ pretium duximus. Cumini conſideratio.

SYLVESTRE verò quod tam primo, quàm ſecundo generi à Dioſcoride aſſignatur, etſi antehac me illud nusquam vidiſſe ſcripſerim, factum eſt tamen, opera & liberalitate Jacobi Antonii Cortuſi, rei herbariæ indagatoris acerrimi, ut in noſtro hoc hortulo id nunc primum vireſcat & floreat, in ſtudioſorum omnium uſum, quorum juvandorum gratia hos labores inſumpſimus. Nihil enim in hac planta deſiderari poteſt, quod Dioſcoridis deſcriptioni non reſpondeat. Quo fit, ut etiam fateri poſſim, me utrunq; cognoſcere, cùm utriusq; planta legitimum notis omnibus referat. Quod verò ſecundo adſcribitur generi, ſi in Italia gignitur, id equidem cum Ruellio & Geſnero, viris doctiſſimis, eam plantam eſſe putaverim, quam Germani vulgò Ritterſporen, hoc eſt, Equitis calcar, & Conſolidam regalem vocant.* Itaq; affirmabo poſthac nunquam Conſolidam Regalem vulgò vocatam, Cuminum eſſe ſylveſtre alterum, ut mihi antea perſuadebam.* Conſolidæ Regalis mentio.

Caterùm cùm de hac planta hic mentio facta ſit, mihi quidem haud prætermittendum putavi, quin hoc in loco ejus hiſtoriam, & vires deſcriberem. Oritur ergo illa in agris inter ſegetes. Caulem profert ſimplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, diviſis, ſylveſtris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ violæ æmulos, ex quorũ altera parte prodeunt cornicula ſurſum ſpectantia, quæ veterum calcaris formam exprimere videntur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio ſimile, in parvis corniculis ſiliquave cõcluſum. Ut ex hac deſcriptione exiſtimem, vix aliam reperiri poſſe plantam, quæ magis, quàm hæc, poſtremum Cumini genus referat. Monachorum error, Melanthium flavum Cuminũ ſyl. ſtatuentium.

Caterùm Monachi illi reverendi, qui in Meſuem ſcripſere, flavi coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam vocant, primum ſylveſtris Cumini genus eſſe contendunt. Sed ii, meâ quidem ſententia, in magno & aperto errore verſantur. Nam, ut unuſquiſq; ſanæ mentis per ſe cognoſcere poteſt, Nigella citrina ſic ſeplaſiariis vocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flavi coloris Melanthium: cùm omnibus palam ſit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter ſe ſpecie differre, quàm in ſeminis colore: cætera namq;, in forma, magnitudine, ſapore, ac omni denique facultate illis maximè conſentiunt. Sed quid multa? nonne hoc idem in papaverum ſemine quotidie comperimus? in quibus tamen varius ſeminis color non prohibet, quin omnia ſint papavera. Id quod etiam perſpicuum eſt in hyoſcyamo, lactuca, & aliis pluribus plantis: quarum ſemina etſi alba & nigra inveniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus conſtituunt. Hinc fit, ut in hujuſce ſylveſtris Cumini hiſtoria patres illi, & qui eos ſequuntur, plane hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis ſylveſtris Cumini ſemen in capitulis mollibus, ac rotundis acero-

IV. CUMINUM SYLVE-
ſtre. I.

V. CUMINUM SYLVE-
ſtre. II.

Cum ſat. hiſt. *ſum gignitur, fortaſſe (ut opinor) vulgaris pimpinellæ modo, non autem in capitulis melanthii inſtar, durum, ſolidum, fra-ctuq; contumax, quod in pimpinella vulgò vocata non viſitur.* SATIVUM *ſt folius ſere fœniculum, ſed rarioribus repræſentat: unico, aut altero exit caule pluribus adnatis ramuſculis: floret in umbella, veluti fœniculum, in qua copioſum profert ſemen ſubflavum: cum gravedine quadam odoratum, fœniculi majus: radix ei albicans eſt. ſummo ceſpite repens. Tractu gaudet calido & putreſcibili: quamobrem frequentiſſimum in maritimis naſcitur.*

Cumini vires. *Cumino frequenter utuntur in cibis, & eo ſæpe ſuffiuntur, qui facies ſuas exterminant, ut ſanctitatem, & corporis maceration em admentiantur. Præſtat tamen ad fœminarum conceptum, ſi vulvis indatur. Auxiliatur oculorum epiphoris, per ſe recens admotum, &*

Cumini vires ex Galeno. *eorundem tumoribus cum melle. Datur quoq; ictericis utiliter illico à balneo, & ex dulci vino urinæ ardoribus laborantibus, calculos ejicit, vulnera recentia glutinat, & ulcera ſanat. Cymini vires ſcriptas reliquit Galenus lib. 7 ſimplicium medicamentorum ſic inquiens: Cymini ſemine potiſſimum utimur, quemadmodum aniſi, liguſtici, cari & petroſelini. Eſt autem & facultatis excalfacientis, ſicut illorum unumquodq;, tum urinam moventis, & flatum diſcutientis: ex tertio ordine excal-*

Nomina. *facientium.* Κύμινον ἥμερον *quod Græcis. Cyminum & Cuminum ſativum Latinis dicitur: Italis Cumino domeſtico: Arabibus Camum ſeu Kemum: Germanis* Kimmel: *Hiſpanis Comino: Gallis Comin. Quod verò Græci* κύμινον ἄγριον, *Latini Cuminum ſylveſtre nominant: Italis Comino ſeu Cimino ſalvatico. Conſolida regalis: Italis Conſolida reale, ſeu Sperone da cavaliere: Germanis* Ritterſporen: *Gallis Pie d' Allovette ſeu conſolide royalle.*

Capite hoc de Cumino, Conſolidæ etiam regalis hiſtoria proponitur, ſiquidem cenſuerit ſecunda editione ſuorum Commentariorum, eſſe Cuminum ſylveſtre ſecundum, quam opinionem licet penultima editione improbarit, in Felicis tamen Valgriſii editione, quæ anno 1583. Venetiis prodiit, rurſus verba ſecundæ editionis (quod in ea editione frequenter fit) repetuntur, cujus nomine & ea verba textui addere voluimus. Veteres ſub Hyacintho Conſolidam regalem recenſuiſſe videntur (quod Cæſalpinus aſtruit) ſiquidem Plinius lib. 21. cap. 11. diſcurrentes notas, figuras, A.I. Græcorum exprimentes ineſſe dicat: quod in Conſolidæ hortenſis floribus conſpicitur, in quibus folium quoddam implicatum in albo characteres habens occultatos, ex virgulis cæruleis duas literas A.I. aut tres A.I.A. exprimentes. Hujus Dioſcorides infra cap. 70. meminiſſe videtur: ita ut Conſolida regalis hortenſis διελφίνιον ſit Dioſcoridis, ſi modò vox διελφινεοειδὴς ad flores referatur. Conſolida verò regalis, ſegetum, ejuſdem alterum Delphinium ſeu Romanorum buccinum. Variat floris colore albo, incarnato, purpureo, cæruleo, variegato ex albo & cæruleo: item magnitudine & foliorum textura, habetur namq; non tantum ſimplici, ſed & pleno flore. I. Cuminum ſylveſtre alterum Matth. editione ſecunda & ultima, Lac. Lugd. Conſolida regalis Matth. Conſolida regia ſive Calcaris flos, Lob. Conſolida regalis flore cæruleo majore, Cam. Conſolida regalis ſativa, Tab. Delphinium, Dod. gal. Delphinium quartum & majus, Geſ. hor. Flos regius, Dod. fol. Flos quidam vulgo Fior capuccio. Cæſal. cui Hyacinthus poëtarum eſt. Quæ verò in ſylveſtribus provenit. dicitur Conſolida regalis, Brunf. Geſ. hor. Lac. Lon. Caſt. Thal. Conſolida regia, Trag. Fuch. *in iconibus*, Conſolida regalis arvenſis, Tab. Conſolida regalis flore cæruleo *minore*, Cam. Segetum Conſolida regia ſtrigoſior tota, Lob. Buccinum & Delphinium alterum, Dodo. *gal.* Delphinium ſylveſtre, Geſ. hor. Flos regius ſecundus vel ſylveſtris, Dod. fol, Chamæmelum eranthemum, Fuch. in folio, Anthemis Erã-

themos,

* II. CONSOLIDA REGALIS peregrina, parvo flore. *

themos, Lugd. II. Consolida regalis peregrina parvo flore, C.B. Ex radice fibrosa caulis exsurgit cubitalis, rotundus, striatus, levissima hirsutie albicans, qui in ramos brachiatur: folia cingunt tripartito primum divisa, quæ rursus ad formam foliorum Ranunculi arvensis echinati dividuntur, ac in sumo caule pauciora, quarum quædam tripartita, quædam integra. Flores sunt subcœrulei, corniculo donati, Consolidæ regalis segetum similes, aut minores: quibus succedunt siliquæ oblongæ, parvæ, semen parvum continentes. Hanc Delphinii Dioscoridis nomine ab Imperato Ferrando, Neapolitano Pharmacopæo insigni accepimus, quam etiam virentem in horto D. Zuingeri Philosophi & Medici nostratis, legimus. III. Cuminum fæniculi folio, C.B. Cuminum sativum, Brunf. Trag. Matth. Cord. in hist. Lac. Cast. Lugd. Cuminum, Lon. Cuminum Dioscoridis, Lob. Cyminum sativum, Tab. Cam. Cyminum Romanum, Cord. in Diosc. Cuminum vulgò, quod Cyminum sylvestre primum est apud Dioscoridem Cæsalpino. Cumini genera duo è Melita asseruntur, alterum acrimoniæ vehementioris, subnigrum, quod Cuminum acre vocant: altetum candicans, gustus lenioris, subdulce, quod Cuminum dulce appellant, & ab Hippocrate regium vocatur, ea diversitate, quæ in fæniculo dulci sativo & acri sylvestri spectatur. IV. Cuminum sylvestre capitulis globosis, C.B. Cuminum sylvestre primum, Matth. Cast. Lugd. Cuminum sylvestre, Lob. Dod. fol. Cyminum sylvestre sive erraticum, Tab. Cyminum sylvestre globosum, Camerario V. Hypecoum. C.B. Gesn. hor. Clus. hist. Hisp. Dod. fol. Cuminum sylvestre alterum Matth. Cast. Lugd. Tab. Cam. Cuminum sylvestre alterum Dioscoridis Italorum, Lob. Cuminum sylvestre alterum siliquosum, Lob. in icon. Hoc cum Cumino nil similitudinis, quare Papaveri corniculato subjiciendum censemus.

a Me. & Cat. τινὲς τῷ τόπῳ μὲν Αἰθιοπικὸν, οἱ δὲ βασιλικὸν καλοῦσιν ἔνιοι δὲ ἑτέρως φύσιν τὸ αἰθιοπικὸν καὶ ἰδίαν εἶναι, τῷ ἑτέρᾳ τὴν ἄμμι. i. quidam Aethiopicum quidam Regium vocant Alii alterius naturæ Aethiopicũ esse dixerunt & alterius Ammi.

Ἄμμι. AMMI. CAP. LXI.

AMmi a Æthiopicum cuminum appellant. Plerique hoc natura diversum esse ab illo existimant. Vulgò notum est, semen exile, multò minus cumino, origanum resipiens. Eligendum est purum, minimè furfurosum. Vis ei excalfactoria, fervens & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, serpentium ictus, cum vino potum: menstrua ciet. Miscetur derodentibus cantharidum medicamentis, quæ ecdoria vocant, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle tollit: colorem potu, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uva passa, aut resina vulvas purgat.

Ammi ynes ex Gal.

QUanquam varia ac diversa semina viderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur, nullum tamen ex iis hactenus mihi sese obtulit, quod animum ad credendum alliceret, verum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ammeos nomine in officinis passim habetur, cùm probatissimum, Plinio teste, cumino sit candidius, id nigricat, adeoq; vulgaris petroselini semen æmulatur, ut visu ab eo dignosci minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet. Nam cùm haud leviter sit acre, facultatis discrimen gustu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullum origanum saporem gustui repræsentet, quem tamen referre verum Ammi Dioscorides est auctor, adhuc clarius fit, id non esse legitimum. Veruntamen contrarium sensisse videtur Ruellius: quippe qui minus fortasse accuratè ea examinaverit, quæ de Ammi, Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, ei alioqui familiarissimus, lib. 20. cap. 15. cùm inquit: Est cumino simillimum quod Græci vocant Ammi, quidam vero Aethiopicum Cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, videlicet quia efficacius in Aegypto judicavit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius, & candidius. Similis autem & huic usus: nam & panibus Alexandrinis subigit & cum alimentis interponitur: hæc Plinius. Cæterum non equidem negaverim, Ammi in Italia nasci, etsi in officinis hactenus verum non reperiatur. Siquidè Aloisius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu versatus, ex Patavio, ubi horti publici curam gerit, nuper ad me misit legitimum Ammi, nullà prorsus reclamante nota. Caulem emittit fœniculaceum, foliis agrestis pastinacæ, semine in umbellis exili & cumino minutiore, Origanum resipiente, odoratum & acutum. Nascitur in monte Gargano, quod Italum est: quod verò peregrinum ex Alexandria apportatur, Arabicum est. Verùm enimuero huic sanè illud non adstipulari certum est, quo magno ut arbitror errore ducti Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, se usos fuisse asseverant: nam præterrationes error satis ex suis scriptis exploditur, ut pote qui suum Ammi nullo origani sapore commendari fateantur. Ammi legitimi semen, quod ex Alexandria affertur, mirificè præstat ad mulierum sterilitatem. Nam compertum est hujus tantum seminis auxilio plures prolificas effectas. Siquidem si propinetur manè drachmæ pondere ex vino meraco, aut carnium jure in tenuem pulverem contritum, alternis diebus tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem, sed oportet maritum cum uxore rem habere iis tantum diebus in quibus illa semen non ebiberit. Quod tamen diutius sumi non debet, quàm quatuor, aut quinq; diebus, est enim ad sterilitatem præstantissimum auxilium, & pluries expertum. Herba quam vocant Ammi, semen, ut Galenus testatum reliquit lib. 6. simplicium medicamentorum, maximè est utile. Facultatis est excalfactoriæ, & desic-

Ruel. lapsus.

Monachorum error.

Ammeos yres ex Gal.

I. AMMI.

* AMMI PARVUM FOLIIS fœniculi.*

Nomina. *deſiccatoria, tenuium q̃, partium: ſed & guſtu ſubamarum eſt, & acre. Et clarum eſt, quòd & digerat & urinam moveat. Fuerit autem in calfaciendo, deſiccandoq̃, ex ordine tertio intenſo. Planta quæ Græcè ἄμμι, Latinè item Ammi vocatur: Arabicè Nanochach, Anazue, Nanachua ſeu Nanachue: Italicè Ammi, ut etiam Hiſpanicè: Germanicè* Amey.

Ammi triplex habetur, majus, alterum ſemine apii, & tertium foliis fœniculi. I. Ammi ſemine apii, C. B. Ammi, Matth. Anguil. Lac. Caſt. Cam. Lugd. Ammi majoribus & ſerratis foliis, Geſ. hor. Ammi Creticum aromaticum, Lob. Ammium tertium Creticum, Tab. Cuminum ſativum, Cæſalpini fortè. II. Ammi parvum foliis fœniculi, C. B. Ammi parvum, Dod. gal. Ammi verum, Geſ. hor. Ammi puſillum, Lob. & Lugd. Ammi alterum parvum, vel tenuifoliũ minus. Dod. fol. Ammium primum Alexandrinum, Tab. Ammi, Cæſal. Ammi ſimile Anguillaræ. Herba eſt exigua, ex radice parva aliquot cauliculos tenues brevesq̃; emittens: circa quos folia Nigellæ oblonga, tenuiſſima, capillorum inſtar diſſecta & ſenſim magis attenuata: umbellas habet parvas, candidas, exiguis floſculis quadrifoliis, quibus ſuccedit ſemen minutiſſimum, acre & ſuave. Ex Alexandria Ægypti in Italiam allatum, nunc in hortis & Italiæ (apud quos & in Ilua provenit) & Germaniæ facilè provenit, quod pro Siſone aliqui habent.

Κόριον, ἢ κορίαννον. CORIANDRUM. CAP. LVII.

CORiandrum, aut Corianum vulgaris eſt notitiæ: vim refrigeratoriam habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus ſacris, & ulceribus, quæ ſerpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, vel uva paſſa, teſtium inflammationes, carbunculosq̃; ſanat: cum faba freſa, ſtrumas, & tubercula diſcutit. Tineas interaneorum expellit ſemen, cum paſſo modicè potum, & genituram adauget: largiùs tamen ſumptum, mentem non ſine periculo movet: quare continuo, & copioſiore uſu abſtinendum. Succus cum ceruſſa, ſpumâve argenti, nec non aceto, & roſaceo illitus, ardentes ſummæ cutis inflammationes emendat.

Coriãdri conſideratiõ. *CORiandrum omnibus notiſsimum, exili provenit caule, ſeſquicubitali longitudine, ramis numeroſis, foliis infernè Adiantho [Parthenio] proximis, ſed quæ in caulibus habentur, & tenuiora ſunt, & magis diviſa: flores in caulium ſummitatibus albicant, è quibus racematim ſemen oritur rotundum ac ſtriatum. Tota planta vireſcens graviter ſpirat, cimicum odore, at ſemen ſiccum, exuta graveolentia, odoratum evadit, & ad multa utile. Naſcitur ſponte in campis, & inter ſegetes ſeriturq̃, in campis & hortis.*

Coriandri facultates ex Galeno. *Caterùm in Coriandri facultate indaganda adeò Galenus productus eſt, ut longum ſermonem faceret contra Dioſcoridis ſententiam lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit: Coriannon, ſive Corion, aut utcunque vocare lubet. Vetuſtiores Græci Coriannon nominant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, ſicut & Dioſcorides, refrigeratoriam eſſe herbam dictitans, ſed perperam. Siquidem ex contrariis facultatibus componitur, plurimum habens eſſentiæ amaræ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis eſt facultatis: habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides, & non tantùm ex refrigeratione. Caterùm ego cujuſq̃, particulatim actionis cauſam enarrabo, tametſi propoſitum fuerat, mei unius duntaxat hoc in libro ſententiam exprimere. Sed fortè nihil obſtabit;*

CORIANDRUM.

bit: imò si verum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hic repetere. Primùm ergo non Dioscorides tantùm, sed & alii complures medicorum, indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoque tempestate non paucos invenias medicos vel insignes, præter alia hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, livida frigidaq; reddita parte, quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem evacuent, ii tamen refrigerare perseverant. Aliquando autem ad digerentia quidem transeunt: caterùm erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt, incipientibus etiamnum, & crescentibus erysipelatis, alia esse medicamenta, alia verò jam declinantibus ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neque enim erysipelas etiam vocari debet, posteaquàm inflammatio ejus, & fervor, ac bilosum illud abierint: neque quæ facultate sunt frigida, neque quæ hujusmodi affectus sanant, remedio esse putandum est, sed velut si vel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quavis tumor in parte quapiam aut lividus, aut niger extiterit, eum esse frigidum affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantq; medicamenta poscere. Ad eundem modum, si calida affectio in frigidam recideris, negligenda quidem prior est, sed secunda alia appellanda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut quidam alia scribunt principii, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendum sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas vocetur: sed eam etiam calidam dicere, ubi jam refrigerata est, id verò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriandrum, quod ut ipse inquit cum pane, aut polenta illitum, erysipelas curet. Nam quod exquisitum est erysipelas, quod utique inflammatum est, & flavum, haud unquam sanare poterit cum pane Coriandrum, sed illud quod jam refrigeratum est. Proinde nos superioribus voluminibus cùm determinata ac definita experientia, cujusque medicamenti facultatem explorandam censuimus, quàm maximè fieri posset, simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici neque quod vel plurimi morborum protinus ab initio compositi invadant, norunt, neq; quòd alius affectus sit erysipelas exactum, alius verò is, qui vocatur ab omnibus nobis usitatè, ut à veteribus quoque, phlegmone: alii autem inter hos medii plurimi, partim, ut sic dicam, erysipelata phlegmonode, partim phlegmona erysipelatodes. Ac invenias nonnunquam ubi neutrum vincat, sed ad unguem paria sint. Quin etiam nonnunquam œdematodes esse erysipelas conspicitur, sicut aliud schirrhodes, ut compositorum morborum non parvus acervetur numerus. De quibus copiosius, cùm alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc quoad saltem eorum meminisse necesse est, quòd exactum erysipelas haud unquam ab antè dicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, cùm a biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione absit Coriandrum, vel ex iis, quæ ipse scribit Dioscorides discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento dissolvit. Quod verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit dissolvendis strumis, vel ipsum Dioscoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus à Dioscoride in Coriandri facultate dissentiens. Porrò verò hac in re Galeno maximè refragatur Avicenna, qui in ipsum apertè invehitur lib. 2. cap. 144. sic inquiens: Scripsit Galenus Coriandrum esse compositum ex diversis facultatibus, etsi terrea facultas in eo cæteris excellat simul cum aquea quadam tepida, & adstrictoria pauca. Verùm, ut ego conjicio, aqueitas, quæ in ipso reperitur, absq; dubio frigida non quidem tepida existit: nisi ei forsan admisceatur aliquid excalfacientis substantiæ quæ sui tenuitate velociter in auram evanescat. Quapropter dixit Huaym, removet Galenus frigiditatem à Coriandro & Dioscoridi repugnat. At ego quidem aliter sentio, cùm frigidæ eius substantiæ meminerint Archigenes, Rufus & aliorum posteriorum nonnulli. Frigidum igitur est Coriandrum natura in fine primi, & usq; ad principium secundi, & siccum in secundo: quanquam, sententia mea, & siccum est, & ad caliditatem aliquo modo vergit. Sed Galenus ipse sentit, Coriandrum esse ex omni parte calidum. Id quod fortasse evenisse putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipso disperditur. Aliter nec necessarium foret, si homines sua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea subdidit Galenus, si Coriandrum strumas dissolvit, quonam igitur pacto frigidum erit? Cui facilè responderi potest, id agere Coriandrum sua quadam occulta facultate, ac forma: aut quod reperiatur in eo aliqua tenuis facultas, quæ in profundum penetrare possit, frigida substantia exterius relicta, sed cùm bibitur caliditas illa resolvitur: quo fit, ut sola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hæc Avicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etsi aliquid in se rationis, ac veritatis habere videantur, tamen cùm omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitisse, qui diligentius stirpium tum naturas tum facultates investigaverit, partim saporis gustu, partim odoris olfactu, partim substantia, & coloribus, partim denique ex longa experientia profundissimæ philosophiæ conjuncta, operæ pretium est ejus potius acquiescere sententiæ, quam reliquorum omnium. Verùm tamen Brasavolus in hoc maluit fortasse cum Avicenna errare, quàm cum Galeno rectè sentire. Qui præterea cùm nesciverit Coriandrum in Hetruria passim in pratis, & campestribus sua sponte nasci, asserit in suo simplicium volumine, sativum tantùm reperiri Coriandrum. Caterùm quòd hoc in capite Dioscorides auctor sit, Coriandrum sumptum mentem non sine periculo commovere, quodq; alii tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, ejusdē succū potum, interimere, ideo factum est, ut multi, quorum ego sententiam antehac secutus sum, coriandri usum prorsus damnaverint. Sed id nunc certè mihi videtur injustè factum. Siquidē Coriandrū mentē non commovet, nisi largius & im-

Coriandri facultas ex Avicenna.

Brasavoli error.

Coriandri seminis usus.

& immoderatè ſumatur. Quid quæſo mirum erit de coriandro copioſius ſumpto, ſi vinum etiam, cujus tamen eſt uſus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graves, ſtrangulatus, & mortem denique inferat? quod ſi moderatè bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, ventriculum roborat, concoctiones adjuvat, excrementoſa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, ſpiritus claros reddit & vivificat. Quare non equidem video quid obſtet, quò minus ſimili ratione credamus, tantum abeſſe, ut Coriandri ſemen noceat, ut etiam maximè proſit, ſi tamen parcè & modicè ſumatur. Quippe ab ejus uſu moderato non abhorruiſſe Galenum puto: nam lib. 8. cap. 4. de compoſitione medicamentorum ſecundùm locos, ex Archigene refert, ructu acido affectis coriandrum cochlearii menſura exhibendum eſſe. Galeno autem apertiſſimè adſtipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi ut pote qui in coriandri mentione ſcribat, id ſtomacho bonum eſſe, & eundem corroborare: cibum in ventriculo retinere, donec probè concoquatur. Quæ auctorem hunc de temperato coriandri uſu tradidiſſe, nulli dubium eſt. Ex his igitur facilè colligamus licet, quòd non ſit admittenda, ſed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui Coriandri uſum omnium fugiendum eſſe cenſent: nos enim jam non omnem ejus uſum, ſed immoderatum tantùm vitandum eſſe exiſtimamus. Semen tritum & recentibus carnibus aſperſum prohibet ne putreſcant tam citò quàm ſolent, æſtatis tempore. Ex aqua autem potum cœliacos juvat, & alvi fluxiones cohibet. Attamen ſemen in ciborum aut medicamentorum uſum nunquam admitti debet, niſi priùs triduo aceto fuerit maceratum.

Sethi de Coriandro.

Nomina. *Id Græcis κόριον & κορίαννον appellatur: Latinis Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzbara: Italis Coriandro: Germanis* Coriander und Coliander: *Hiſpanis Culantro & Ciliandro. Gallis Coriandre.*

Coriandrum dictum aliqui putant, quòd folia ejus & caules cimices redoleant: eſt majus vulgatum, eſt minus teſticulatum, eſt & ſylveſtre, in Hiſpania nuper repertum, licet Plinius lib. 20. c. 20. inter ſylveſtria non inveniri ſcribat, attamen Nicandri ſcholiaſtes duo genera propoſuit, alterum ſativum, alterum ſylveſtre. Coriandrum majus, C.B. Coriandrum ab omnibus herbariis appellatur, cui ſanè in calidioribus regionibus ſemina majora ſunt, & in viridariis Alexandriæ ubique provenit & Cusbara nominant.

Τερέβινθος.

HIERACIUM. CAP. LXIII.

a Meum Διόσκορος i. ſubcavum.

Hieracium magnum caulem emittit aſperum, ſubrubrum ſpinoſum, *a* cavum: folia ex intervallis rariuſculè diviſa, ſimilia, ſoncho per ambitum: luteos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modicè ſubſtringendi: unde illitum, ſtomacho æſtuanti, inflammationibuſq; prodeſt. Succus eroſionem ſtomachi ſorbitione mitigat. Herba cum radice illita, vibratis à ſcorpione ictibus auxiliatur. Hieracium parvum, folia ex intervallis habet, diviſa in ambitu: cauliculos teneros virentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim ſuam ad ea, ad quæ ſuperior impendit.

I. HIERACIUM MAJUS. II. HIERACIUM MINUS.

Hieracii conſider. & vires ex Galen.

Hieracium minus frequentiſſimum ubiq; in Italia, in campeſtribus & collibus incultis locis, & aliquando inter ſegetes naſcitur, Soncho aut ſylveſtri lactuca non admodum diſſimile. Minus autem cichorium ferè refert, ſed aſperiora ſi ſolita ſunt, cauliculi tenues, virentes, ſubaſperi: in quorum cacumine flores utriq; amici cichoreæ figura, qui tandem papoſi effecti in auram evolant. Majus radice nititur unica, recta, lactuca, aut ſonchi modo. Minus verò multiplici tenuiq;: utriq;ue

utrique ſuctus lactem,ſapore amaro acriq; cum cauleſcunt.Horum autem non reperio Galenum mentionem feciſſe,nec etiam Paulum,in libru de ſimp.medicamen.facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. 20. cap. 7 inter lactucarum agreſtium genera,ſic inquiens: Sunt qui herbam Hieraticam vocant,quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccoq; oculos tingendo,obſcuritatem cùm ſenſere,diſcutiant. Succus omnibus candidus,viribus quoq; papaveri ſimilis. Carpitur per meſſes inciſo caule. Conditur in fictili novo ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum.Arcet nubeculas,cicatrices,aduſtionesq; omnes præcipuè caligines.Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem ſuccus alvum purgat,in poſca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et ſolia toſta,thirſiq; triti ex aceto bibuntur.Vulneri illinuntur maximè contra ſcorpionum ictus. Verùm contra phalangia commiſto vino ex aceto. Aliis quoq; venenis reſiſtunt,exceptis quæ ſtrangulando necant,aut iis quæ veſicæ nocent,item pſimmythio excepto. Inponuntur & ventri ex melle,atq; aceto ad detrahenda vitia alvi.Urinæ difficultates ſuccus emendat. Cratevas eum & hydropicis obolis duobus in aceto,& cyatho vini dare jubet. Peculiares earum vires partim jam dictæ ſunt,ſomnum faciendi veneremq; inhibendi,æſtum refrigerandi,ſtomachum purgandi,ſanguinem augendi. Nunc non pauca reſtant,quoniam inflationes diſcutiunt,ructus lenes faciunt,concoctiones adjuvant: crudit atem ipſæ nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis aviditatem incitat,inhibetq; : eadem in cauſa alter utriq; modus eſt: Sic & alvum copioſiores ſolvunt, modicæ ſiſtunt,lentitiam pituitæ digerunt,atq;, ut aliqui tradiderunt,ſenſus purgant.Stomachi diſſoluti utiliſſimè adjuvantur, in eo uſu,& oxypori obolis aſperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes. Si craſſior pituita ſit, ſcillite, aut vino abſinthite: ſi & tuſſis ſentiatur,hyſſopite admiſto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copioſiores,& ad veſicæ vitia.Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoque proſunt recentibus priusquam puſtulæ fiant cum ſale illitæ.Ulcera etiam quæ ſerpunt,coercent initio,cum aphronitro: mox in vino tritæ igni ſacro illinuntur.Convulſa & luxata caulibus tritis,cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum ex vino,& polenta.In cholera quoque coctas patellis dederunt: ad quod utiliſſimæ,quam maximè caule,ſed amaræ. Quidam lacte infundunt. Defervefacti ii caules & ſtomacho utiliſſimi traduntur. Has omnes Plinius tam Hieracias,quam ſylveſtribus lactucis vires contribuit. Quod Græci ἱεράκιον,Latini ſimiliter Hieracium vocant: Itali Hieracio. Nomina.

* III. HIERACIUM SILIQUA falcata. *

Hieracium magnum & parvum propoſuit Dioſcorides,adjecimus & falcatum,cùm apud Italos frequens ſit, licet viginti duas Hieracii differentias in Phytopinace propoſuerimus,plures tamen in hiſtoria noſtra univerſali exhibituri. I. Hieracium majus, Matth.Fuch.Dod.gal.Lac.Lob.Caſt.Tab. Hieracium magnum, Cæſalp. Hieracium minus Dalechampii, Lugd. Taraxacon majus, Lonicero. II. Hieracium minus,Matth. Trag. Fuch. Lac. Geſ. hor. Tab. cui & Lactuca leporina. Hieracium minus alterum, Dod. gal. Hieracium minus præmorſa radice, Lob. Hieracium quartum,Dod. fol. Hieracium quintum eidem. Morſus Diaboli 3. Trag. Lagopus eidem. Pictis Dalechampii,Lugd. Apargia Dalechampii, eidem. Sonchus Lonicero. III. Hieracium ſiliqua falcata, C.B. Hieracium Narbonenſe falcata ſiliqua, Lob. obſ. & Lugd. Hieracium Monſpeliacum & Narbonenſe, Tab. an Ragadiolus alter, Cæſalp. Ex radice tenui fibroſa caules plures exurgunt,ſtriati,ad radicem nonnihil aſperi in multos cauliculos diviſi,foliis oblongis parum laciniatis, hiſutie levi aſperis: floribus luteis Lampſanæ ſimilibus: quibus ſuccedunt ſiliquæ falcatæ calendulæ forma, ſæpius octo, in morem pedis alaudæ,aut alicujus ſtellæ diſpoſitæ,quibus ſemen includitur. Hoc in Agro Patavino prope Arque,ubi Petrarcha ſepultus,primum legimus,dein in Monſpelienſi agro inter ſegetes,& ad margines agrorum Boutonetto finitimis copioſè vidimus.

Σέλινον. APIUM. CAP. LXIV.

HOrtenſis apii herba ad eadem, ad quæ coriandrum convenit. Inflammationibus oculorum cum pane,aut *a* polenta illinitur:æſtuantem ſtomachum mulcet: mammarum *b* duritiam ex lacte cõcreto contractam reprimit. Urinam ciet,ſive crudum,ſive coctum edatur. Decoctum ejus radicisq; potum, venenorum noxæ reſiſtit,cùm vomitiones excitet: alvum cohibet. Semen vehementius urinam pellit: cõtra ſerpentium venena, aut epotam argenti ſpumam auxiliatur:inflationes diſcutit. Admiſcetur medicamentis,quæ dolorum levamenta præſtant,theriacis quoq;,ac tuſſi remediis. Eleoſelinum in *c* humidis naſcitur,ſativo *d* grandius,& ad eadem efficax.Oreoſelinum caule eſt dodrantẽ alto,ab radice tenui exeunte:per cujus ambitum rami,& capitula cicutæ,multò tamen tenuiora: ſemine cumini oblongo,acri & odorato,tenui. Naſcitur in petroſis & montibus. Urinã ciet,ſemine ac radice in vino poris:mẽſes trahit,antidotis,nec nõ medicamẽtis urinã cientibus,& excalfactoriis inſeritur. Nec hallucinari nos oportet exiſtimãtes oreoſelinũ eſſe,quod in ſaxis provenit:aliud enim eſt petroſelinũ.Petroſelinũ in Macedonia

a Meum παστὰ λευκὰ ἀλφίτου i. cũ polenta polline. *b* Meum μητρὸς χονδριώντας. i. mammas grumescentes. *c* ἐφύδρους. i. quoſis. *d* Orib. add. ἀλλ' ὑγρὸ i paucio.

donia provenit, in præruptis locis, ſemine ammii odoratiore, ſapore acri, aroma olente. Urinam ciet, ac menſtrua: contra ſtomachi, & coli inflationes, & tormina prodeſt. Laterum, renum, & veſicæ doloribus in potu ſubvenit. Admiſcetur Antidotis urinam cientibus. Hippoſelinum Latini oluſatrum appellant, aliqui Smyrnion, quamvis aliud ſit, quod propriè Smyrnion dicitur, ut paulò pòſt referemus. Eſt autem majus, & ſativo apio candidius: caule alto, cavo, molli, habente veluti lineas: foliis latioribus in puniceum vergentibus: coma roriſmarini, florum plena: dependentibus in cacumine corymbis antequàm defloreſcat. Ea ſemine turget nigro, oblongo, acri, ſolido, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, e quæ os commendat. In umbroſis, & paluſtribus enaſcitur: olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctavè eſtur. Folia cum caulibus decocta manduntur, & per ſe aut cum piſcibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut poto ſemine ex mulſo vino menſes cieat: algentes calfacit potu, aut illitu: urinæ ſtillicidio auxiliantur. Radix eoſdem præſtat effectus.

e Cat. ἐυτρίπτικος. i. ſtomacho grata.

I. APIUM HORTENSE.

II. APIUM CRISPUM.

Apii hortenſis conſid.

PUtant dubio procul omnes ferè ætatis noſtræ medici, iiq; præſertim, qui diu verſati ſunt in ſimplicium medicamentorum inquiſitione, quiq; multum laboris ac ſtudii impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abolitam reſtituerent, nil aliud apud antiquos ſativum fuiſſe apium, quàm vulgare noſtrum Petroſelinum, hodie hortis omnibus frequentiſſimum. Exit foliis Coriandri æmulis, compluribus ex uno ramulo prodeuntibus, per ambitum frequenter lacinias, ſed quæ in caule ſunt mutata forma, longæ anguſtæq; ſpectantur. Flores habet exiguo candicantes, & ſemen Aniſo ſimile. Radice nititur digitali, dodrantali longitudine, albicante, dura intus matrice varò divaricata, quæ carnium juribus paſſim incoquitur. Folia conciſa, & cum vino & oleo de ſcorpionibus in patella ſerveſacta, pubiq; calida admota, remorantem urinam cient] Quorum equidem ſententiam nunquam auſim improbare, cùm noſtrum hoc notis omnibus ſit præditum, quibus conſtare Apium veteres tradidere. Plinius ſiquidem lib. 20. cap. 11. naturalis hiſtoriæ ita ſcribit: Apio gratia vulgò eſt: namq; rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiamnum confirmare videtur Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Apium inter cætera familiariſſimum eſt, & ori ſtomachoq; gratiſſimum. Quæ ſanè omnia in vulgari noſtro Petroſelino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiariſſimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Cæterùm quamvis id varios noſtrarum menſarum cibos frequentiſſimè commendet, ſcripſere tamen tum Chryſippus, tum etiam Dionyſius (ut Plinius author eſt) Apium ad cibos non admittendum, imò omnino nefas, nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipſius quoq; viſui claritati inimicum. Caule fœminæ vermiculos gigni: ideoq; eos, qui ederint, ſterileſcere mares, fœminasq;. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales fieri, qui ubera hauriunt: innocentiorem tamen eſſe marem. Eaq; cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetur: hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, ſi recentiores quoq; Apio comitialibus interdixerunt. Cum igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea ſuffragantibus, conſtet vulgare Petroſelinum legitimum eſſe apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus ſativi Apii vicem explet, nil aliud eſſe, quàm Paludapium, ſive Apium paluſtre, Eleoſelinum Dioſcoridi vocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, paluſtribus, & uliginoſis locis naſcitur, ferituq; in hortis. Folia gerit hortenſis majora ſolidioraq; caulem quoq; vegetiorem, odore etiam acutiore, gratioreve: & qui caput feriat. Radice tamen, floribus & ſemine ferè ſimilibus, caule & foliis ſativo majoribus, variorib; q;

Plinius de Apio.

Eleoſelini conſideratio.

huiq́, eaq́ propter Theophrastus lib. 7. cap. 6. de plantarum historia, de eo differit his verbis: **Paludapium**, *quod apud aquæ ductus, & in paludibus provenit, folio raro, nec hirsuto consistit, sed simile quodammodo Apio est odore, sapore, figuraq́. Hoc Columella lib. 11. cap. 3. dere Rustica non aquaticum apium, sed apium simpliciter appellatur: ubi sic legitur.* Apium Columellæ.

Apium quoq́ plantis serere, nec minus semine, sed præcipuè aqua latatur, & ideo secundum fontem commodissimè ponitur, quod si quis id velit latifolii facere, quantum seminis possint tres digiti comprehendere, raro linteolo inliget, & ita in areolas dispositum religet: vel si crispæ frondis, semen ejus inditum pilæ, & saligno palo pinsitum expoliatumq́ similiter in linteolis ligatum obruet. Potest etiam circa hanc operam fieri crispũ, si cùm est natum incrementum ejus supervoluto cylindro coerceatur, hæc ille. A quo nonnulli hortorum cultores edocti, aquaticum apium crispum hoc quoq́ tempore faciunt, habentq́ spectaculi gratia in hortis. Cæterum Ruellio haud mihi subscribendum est, quippe qui plantam nobis Italis Macerone vulgò appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulo post, atq́ etiam in proxima Smirnii commentatione dicetur) non parva sanè inter vocatum Macedonem, Eleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia. Apii porrò in montibus nascentis, quod ideoq́ Græcis Oreoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur foliorum delineatio, nisi in eo scriptura fuerit depravata, ut fermè suspicor. Verùm Theophrastus, & Plinius Oreoselinum descripserunt foliis cicutæ, radice tenui, & semine unus, alter verò caule anethi, minutiore tamen. Unde factum est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco depravatum esse, & quòd ubi in Græcis codicibus legitur ἢ τὰ φύλλα ἔχει κωνείῳ ἐμφερῆ, *id est, folia habet cicutæ similia, legendum sit,* παφλαγονίῳ ἐμφερῆ, *hoc est, capitula habet papaveri similia. In quam opinionem hos facile potuit adduxisse vulgata Græca Dioscoridis lectio, in qua nimirum capitulorum papaveris, non autem foliorum cicutæ mentio est. Veruntamen ego potius (ut modò dixi) Dioscoridis lectionem vitiatam putaverim, quàm Theophrasti, licet contrà senserit Hermolaus. Nam præterquàm quòd Theophrasto suscribat Plinius', est Oribasii codex, in quo non* παφλαγονίῳ *sed* κωνείῳ *legitur. Præterea ipse sæpenumero vidi Apium in montibus nascens, quod à Theophrasti & Plinii pictura nullis prorsus notis dissidet. Provenit enim foliis cicutæ, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: quæ omnia Apii generi maximè adstipulantur. Illud insuper addiderim, quòd Apii longè magis proprium est foliis consurgere cicutæ modo per ambitũ laciniatis, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaveri similibus incluso.* MACEDONICVM *autem* PETROSELINVM, *etsi antehac in Italia haud cognitum fuit, factum est tamen quorundam diligentia, ut petito è Macedonio semine, jam quibusdam nostris habeatur in hortis. Hujus copiam primùm mihi fecit Jacob. Antonius Cortusius Patritius Patavinus, cujus liberalitate complures cùm peregrinas, tum raras sum consequutus plantas. Exit itaq́ Macedonicum petroselinum, foliis vulgari, sive aquatico apio similibus, sed minoribus, caule crasso, ramoso, frequentibus alarum cavitatibus, floribus albis, semine hortensi petroselino [ammi] haud absimile, odorato, sapore acri & amarescente, aroma olente. Quamobrem aberrant toto cælo, qui vulgare nostrum petroselinum, nihil à Macedonio differre contendunt, suatantum authoritate, ne dicam temeritate nixi. Quod verò Hipposelinum vocatur, si quod* LEVISTICVM *vulgo vocant, non est, plantam sanè non habeo, quæ legitimum referat. Si enim foliorum, caulium, ramorum cæterarumq́ partium magnitudinem, proceritatemq́, respicimus, etsi Dioscoridi Hipposelinum legitimum non sit, quòd coma, & semine illi non respondeat, cùm tamen cæteris selinis grandius sit, & tota facie simile, nemo nobis succensere debet, si hanc plantam Hipposelinum appellavimus. Caulibus exit crassis, bicubit alibiq́ fruticosisq́, ramis multis, multisq́ alarum cavitatibus, foliis palustris apii, sed longè majoribus, muscariis in cacumine grandioribus, albis refertis floribus, semine oblongo fœniculi majore, tota planta graviter olet. Seritur in hortis. Excalfacit & siccat ordine tertio, quòsit ut aperire, incidere, digerere & provocare valenter possit: perinde ac cætera selinorum genera. Ea omnia præstare*

Apium aquat. crispum. Ruellii opin. non accepta.

Oreoselinum confid.

Petroselinũ Macedon.

Hipposelinum Levisticum.

IV. APIUM PALUSTRE.

V. PETROSELINUM MACEDONICUM.

VI. LEVISTICUM VULGARE.

Libanotis fructifera Theoph. Marcelli, & Bralav. lapsus.

Fuch. error Levisticum Smyrnio consentiens.

præstare valet, quæ de palustri apio dicta sunt: sed eo imbecillius est: verùm ne mordicus opinionem hanc vetinere videar, libenter in eorum concedam sententiam, qui aliter censent, ea exceptione tamen, ut interim hæc planta mihi tantùm Hipposelini vicem præstet. Sunt qui hanc Laserpitium, quique fructiferam Theophrasti libanotidem esse contendant, sed plures sunt notæ, (quantum video) quæ horum opinionibus refragantur. Brasavolus Ferrariensis herbam Macedonem vulgò vocatam falsò Hipposelinum existimat, a perversa fortasse Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioscoridis sententiam, Hipposelino radicem intus candidam, foris verò nigram reddidit, cùm tamen in Græcis Dioscoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Macedonem Hipposelinum non esse, satis superque comprobatur, præsertim cùm hæc coloris radicum opposita qualitate inter se discrepent. Hhjus Marcelli lapsus illud causam fuisse arbitror, quòd legerit apud Theophrastum nasci Hippopelinum foliis paludapio proximis: caule magno ac hirsuto: radice raphani modo crassa, sed nigra, nigroque etiam semine, magnitudine ervo ampliore. Qua fortasse authoritate fretus Marcellus, nigram Hipposelino radicem ineſſe addidit in Dioscoride. Sed animadvertendum est Theophrastum eo loco non descripsisse Dioscoridis Hipposelinum, cùm alterum ab altero pluribus differat notis, sed Smyrnium potius. Id quod ex eo conjici potest, quòd Dioscorides, itemque Galenus asserant, nonnullos inveniri qui Hipposelinum à Smyrnio non separent. Quibus verbis nil mirum inter eos quæ sentirent, Theophrastum quoque ab illis comprehensum fuisse. Caterùm hac in re etiam Fuchsius, cujus tamen pace dixerim, apertè hallucinatur: quippe qui legitimum Hipposelinum Levisticum vulgò vocatum, Smyrnii loco in suis clarissimis de stirpium historia commentariis depinxerit. Idem præterea errasse deprehenditur in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit. Nam etsi primum rectè scribat, illud quo officinæ hodie pro apio hortensi utuntur, non esse nisi eleoselinum, id est apium palustre, tamen postea perperam (meo quidem judicio) scriptum addidit, petroselini semen seplasii apii semen vocari, atque in ejus locum usurpari. Etenim Eleoselini semine, non petroselini, apii seminis loco utuntur omnes ferè pharmacopæi, idque etiam apii semen nuncupant.

Apii generum vires ex Gal.

Apii meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Apium usque adeò calidum est, ut & urinas & menses cieat. Flatus quoque discutit, & magis semen, quam herba ipsa. Sed & oreoselinum & hipposelini similis vis est. verùm hipposelinon imbecillius est. oreoselinum valentius. Eodem quoque libro superius tamen, de Petroselino disseruit his verbis: Petroselini semen maximè usui est, cùm tota etiam herba una cum radice similem, sed imbecilliorem facultatem sortiatur. Est autem ut gustu acri cum amaritudine, sic & in operibus calidum, una cum incidendi effectu. Hinc menses, & urinas largè provocat: flatus quoque discutit. Fuerit itaque & ipsum tertii ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium. Sed de Petroselino Macedonico fusius disserens libro primo de antidotis, ita scribit: Quod ad Petroselinum attinet, laudatissimum Macedonicum est omnibus cognitum: quod Estreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo nascitur, nomen imponentes. Verùm exiguum est prorsus, quod ibi provenit, cùm & præruptus, & angustus is locus sit. Estreaticum itaque Macedonicum hoc, quod à Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipsum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroselino Macedonico accidit, quod in Attico melle, & vino Falerno contingit. Mercatores siquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, vinum Falernum, sic Petroselinum Macedonicum advehunt, cùm tamen in Macedonia petroselini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus satis esse queat. Verùm in Epiro petroselinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus insulis mel: atque ut mel ex insulis Athenas affertur: sic petroselinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumque & propè totum in Thessalonicam: inde verò tanquam Macedonicum exportatur. Idem in vino Falerno contingit: nam cùm in exiguo quodam Italiæ agro Falernum proveniat, complura alia vina in Falerni speciem à vini magistris concinnantur, quæ perinde atque Falernina, in omnes provincias Romano imperio subjectas importantur. Tibi verò si petroselinum Estreaticum quandoque deerit, ne pejorem existimes theriacam futuram, si alium imposueris. Non enim si mortiferis venenis, si venenatorum morsibus aliud ab Estreatico petroselinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut tormimbus, ventriculo debili, aquæ intercutem, & id genus aliis, segnius opitulatur, quos in primis sanare theriaca non promittit. Adhæc Estreaticum petroselinum theriacam planè amariorem facit, præsertim cùm recens adhuc imponitur: Differt enim ab alio petroselino, quòd ut acerrimum, ita quoque amarissimum est.

Nomina.

Σέλινον ἥμερον id Græci, quod Latini Apium hortense, nominant: Mauritani Charfs, Charfi seu Chares: Itali, Apio domestico, & Petrosello & Petrosemolo: Germani Peterſilien und Peterlein: Hispani Perexil: Galli Persil de jardin. Id verò ἐλειοσέλινον Græci dicunt, quod Latini Apium palustre, & Paludapium: Mauritani, Asilis: Itali Apio palustre, Apio aquatico: Germani Eppfich und Eppich: Hispani Perexil dagoa, & Apio: Galli Persil de eau. Quod autem ὀρεοσέλινον Græci, Apium montanum Latini vocant: Mauritani, Acraselinum: Itali Apio montano: Hispani Perexil montesino: Galli, Persil des montaignes. Πετροσέλινον deinde id Græcis dicitur, quod item Latinis Petroselinum, & Italis Petroselino. Postremò ἱππομέλινον id Græcè vocatur, quod etiam Latinè Hipposelinum: Arabicè, Salu: Italicè Hipposelino: Germanicè Liebſtöckel: Gallicè Ache & Ache large.

I. Apium hortense seu Petroselinum vulgi, C.B. Petroselinum, Brunf. (cui & Apium hortulanum) Trag. Cor. in Dios. Petroselinum sylvestre sive apium montanum, Fuch. in ic. Oreoselinum, eidem in fol. Petroselinum vulgare, Anguil. Lon. Apium hortense, Matt. Lac. Dod. gal. & fol. Lob. Caſt. Lug. Apium commune vel mas Plinii, Geſ. hor. Apium domesticum, Cæſ. Apium sativum, Tab. II. Apiũ Crispum, quod

à superiore

*III. APIUM HORTENSE maximum. *

à superiore foliorum crispatis oris & minutioribus incisuris distat. III. Apium hortense maximum, C.B. Ex radice oblonga albida, & pro magnitudine plantæ, tenui, folia prodeunt pediculis palmaribus & sesquipalmaribus, striatis, pallidè virentibus, tripartitò primum divisa, quorum quodlibet rursus tripartitur, ipsæque particulæ triplo quadruplove quàm in Petroselino vulgò dicto majores per ambitum incisæ, pallidè virentes: inter hæc caulis exsurgit cubitalis & sesquicubitalis, tenuis, striatus, in cujus summitate folia oblonga, angusta, minime incisa. Umbellam habet parvam, albam, exiguis flosculis refertam, quibus succedunt semina Petroselini forma, sed duplo triplove majora, gustu nonnihil aromatico donata. Nomine Apii Anglicani primum apud nos satum. An fortè de hoc Anguillara, opinione septima, dum de Selino agit, quod in universa Græcia, potissimum in Chio & Creta, pro Selino habeatur, intelligendus? IV. Apium palustre, C.B. Matth. Cord. in Dioſc. Gesn. hor. Cast. Lugd. Apium, Brunf. Fuch. in folio. Lon. Apium vulgare, Trag. Apium agreste, Cord. in hist. Eleoselinum, Fuch. in icon. Dod. gal. & fol. Lobel. Taber. Apii aliud genus Cæsalp. cui apium latiore folio, caule versicolore Theophrasti. V. Petroselinum Macedonicum, C.B. Matth. Lob. Dodo. fol. Cast. Lugd. Taber. Cam. Apii alterum genus peregrinum, vel Apium Latifolium, Cæsalp. VI. Levisticum vulgare (an Libanotis fertilis Theophrasti?) C.B. Matth. Dod. fol. Cæsalp. Levisticus, Brunf. Ligusticum eidem. Gesn. hor. Lon. Tab. Ligusticum sativum, Trag. Cord. in hist. Libysticum vulgare, Fuch. in Icon. Ligusticum vulgare, Dod. gal. Cam. Levisticum & Germanicum Laserpitium, Lob. Smyrnium, Fuch. in fol. Lac. Hipposelinum Matth. Lugd. Levistici loco habita herba Anguillaræ.

a Trag. δύσοδμα ὄντα φαίνεται. Φαίνεται τὸ ἡδὺ πικρολιζανὸν i. odorata cum acrimonia, medicata; & colore subluteo.

b Meum πολύχυλα. i. multi succi.

c Mc. & Dra. καὶ σπέρμασι, καὶ γονιμοχρονίοις, i. humectis & angulis incultis.

Σμύρνιον. SMYRNIUM. CAP. LXV.

SMYrnion, quod in Cilicia petroselinum vocant, plurimum in Amano monte gignitur. Caulem habet apii & stolones multos: folia latiora, subpinguia, ad terram infracta, robusta, a odore medicato, cum quadam acrimonia jucunda, colore in luteum languescente: capitibus caulium orbiculatis ut anethi: semine brassicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ sapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata, gustu acri, fauces mordet, b succosa, mollis. Cortex ejus foris niger, intus viridis aut subalbidus. Nascitur in saxosis, & collibus, c atq; squalidis, & limitibus terrenis. Vis radicis, herbæ, & seminis excalfacere. Foliis muria maceratis ad obsonia utuntur: alvum sistunt. Radicem contra serpentium ictus bibere convenit: tusses, & orthopnœas mitigat: urinæ difficultati medetur. Illita recentes tumores, collectiones, duritiasq; discutit, vulnera ad cicatricem perducit: partus abortu vitiat, si fervefacta subjiciatur. Semen lienis, renum, & vesicæ vitiis prodest: menses, & secundas pellit: commodè datur ischiadicis in vino: inflationes stomachi lenit: sudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropicis in potu, & contra febrium circuitus.

Smyrnii consideratio.

Si Smyrnii singulæ notæ, quæ illi à Dioscoride tribuuntur, rectè diligenterq; expendantur, facilè quidem perspici poterit, Smyrnium ei herbæ simillimum esse, quæ a nostris in Hetruria vulgò vocatur Macerone. Siquidem hanc nasci clarum est caule apii, stolonibus multis referto: foliis latioribus, subpinguibus, robustis, ad terram versis, odore medicato, cum quadam acrimonia jucunda, colore in luteum langvescente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit anethi modo: semine brassicæ majore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice deniq; nititur odorata, acri, fauces mordente, succosa, ac molli, quæ exteriore cortice nigricat, interiore verò parte ex albo virescit. Quas quidem notas ferè omnes constat Smyrnio Dioscoridem reddidisse. Verùm quispiam, cui fortè hæc nostra sententia minus arrideat, obtrudet nobis semen, ut quod Macerone nostro non insit rotundum, brassicæ modo. Huic illud responsum volumus, quòd cum cæteræ in universum notæ illi respondeant, facilè in seminis delineatione mendum subesse possit. Vel quòd non in rotunditate, sed in alio uni cum altero semine intercedat similitudo. Porrò quamvis memoria non prodiderit Dioscorides, quòd Smyrnium seratur in hortis, in quibus hodie nostrum illud seritur, sed quòd sponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus incultis, ac saxosis locis, Plinii tamen ætate passim in hortis serebatur. Id quod ipse Plinius manifestè demonstrat libro 19. cap. ultimo, ubi Smyrnium inter hortensia referens, inquit: Et Smyrnium olus iisdem locis seritur, myrrhamq; radice refert. Idem quoq; testatur Galenus, quòd ipsum inter olera connumeret lib. 2. de alim. facultatibus, & de eò scribat in hunc modum: Smyrnium non est insuave: ideoq; Romæ plurimum venit. Multò autem acrius est & caliãius, quàm apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet quàm apium, hipposelinum, & sion: & mulieribus menses movet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo est, haud aliter quàm folia, quæ sola per hyemem inerant plantæ, nondum caulem habenti, sicut neq; tum apium habet. Postea verò caule accedente, tota planta jucundior redditur, sive quis crudam ipsam, sive coctam mandat, sive ex oleo, & garo, sive vinum, sive acetum velit adjicere. Nonnulli cum aceto, & garo tantùm edunt, veluti apium: alii verò paulum olei iis adjiciunt: hæc Galenus. Ex cujus sanè verbis liquidò apparet, Smyrnium veteribus etiam inter olera fuisse receptum. Plinii Smyrnium; Galenus.

Galeno nimirum adstipulantur ea,

quæ de Smyrnio mihi retulerunt Siculi: namq; ii affirmant, plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis, atq; eam veris tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerrimum emittere, qui non solùm edendo sit, sed gratiam quo ij ineat cum ore, præsertim si cum sale & pipere cinara modo comedatur. His itaq; fortasse, vel etiam validioribus rationibus adductus Manardus Ferrariensis, vir quidem ingenio & doctrina celebris, Smyrnium esse nostrum dictum Maceronem, constanter asseruit. Quo fit ut minus dubitem, Ruellii opinionem improbandam esse, quòd suspicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronem esse paludapium: Smyrnium verò eam esse stirpem certò putet, quã in Gallia vocant vulgò Levecchia. Est & alia planta, quam in CRETA SMYRNIVM *vocari dicunt. Fert hæc folia nostrate Smyrnio*

Ruell. opinio improbanda.

Smyrnii Cretici historia.

I. SMYRNIUM.

II. SMYRNIUM CRETICUM.

crassiora, quina ab uno pediculo dependentia, & per ambitum serrata, quin etiam in altera parte ab exortu mutila. Longè autem diversa spectantur, quæ in caule sunt. Ea enim rotunda spectantur, & caulo & ramis, in quibus nascuntur, perfoliatæ vocatæ modo transfiguntur, nullis ab ambitu denticulis. Caulem edit firmum, striatum, & subter folia geniculatum, è quo in latere, ubi folia perforantur, ramuli exeunt è singulo foliorum sinu, striis in longum protensis. Umbellam in caulium ramorumq; summitatibus gerit racematim dissectam, floribus albicantibus, semine haud brassicæ simili, sed rotundo, anguloso, & in acutum desinente. Colore ex flavo nigricante, sapore acuto & amariusculo, pediculis longis striatisq;. Radicem recentem videre non licuit, sed qui plantam miserunt, eam Smyrnio nostro ferè similem faciunt, non modo facie, sed etiam sapore, odore ac viribus. Nascitur in Creta insula, & seritur nunc in Italia. Verùm enimvero (quantum ego judicare possum) Smyrnium nostrum magis admodum ad Smyrnii historiam accedit, quæ a Dioscoride describitur. Smyrnii tum historiam tum facultates descripsit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Smyrnium quidam Hipposelinum agreste cognominant. Ex eodem genere & ipsum cum apio est, & petroselino: fuerit q; apio quidem validius, petroselino autem imbecillius. Menses itaq;, & urinas movet, calidum siccumq; tertio ordine. Cilices petroselinum nominant, quod in Amano monte nascitur. Est quidem & ipsum Smyrnium, minus verò petroselino & Smyrnio acre, proinde & ulceribus imponi potest, quia videlicet sine molestia desiccat, sed & digerere, quæ indurata sunt valet. Reliqua vis ejus apio, & petroselino similis est. Quocirca & semine ejus utimur ad menses, urinas, & asthmata, sive anhelationes: hactenus Gal. Cæterùm non desunt ex recentioribus, qui contendant, plantam Imperatoriam vulgò vocatam legitimum esse Smyrnium, argumento quòd ejus radices exterius nigricent, interius verò virescant. Verùm ii ex eo apertè decepti deprehenduntur, quòd non animadverterint, an hæc planta cæteris inter se notis conveniant. Sed posteaquàm de Imperatoria herba incidit mentio, ob sui nominis majestatem, viriumq; præstantiam, prætereundum sanè non duximus, quin hic ejus tum historiam, tum facultates edisseramus. Præstantissima igitur IMPERATORIA *in Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima nascitur, foliis sphondylio minoribus, solo accubantibus, robustis, hirsutis, ac asperis: caule bicubitali, purpurascente, rotundo, hirsutoq;: in cujus cacumine umbellæ floribus candidis ornatur: è quibus posteà semen prodit selis modo acutum, pariterq; odoratum. Radix inest ei non longa, mediocriter crassa, rugosa, dura, lignosaq;, quæ foris nigra est, intus verò subviridis. Ea gustu admodum acris deprehenditur, ac mordax, subamara & odorata. Ex quo non temerè aliquis conjicere potest. Imperatoriæ radicem excalfacere tertio excessu completo, vel quarto inchoante: siccare verò secundo. Incidit, trahit, aperit, digerit, attenuat, provocat, resolvit, venena dissipat, Zedoariaq; facultatibus pollet. Discutit hæc mirificè tum ventriculi, tum intestinorum, tum etiam uteri flatus. Quapropter coli cruciatibus, ac ventriculi torminibus maximè utilis est. Cit item menses, atque urinam. Foventur ejus decocto utiliter in dolore dentes, præsertim si in vino austero radix decoquatur. Eadem ex vino pota uteri strangulationibus prodest: conceptum adju-*

Smyrnii vires ex Gal.

Quorundam hallucinatio

Imperatoriæ plantæ descriptio, & vires.

III. IMPERATORIA.

* IV. IMPERATORIA Alpina. *

adjuvat, quem frigiditas intercepit: concoctionem roborat, Commansa est velut praestantissimus apophlegmatismus, ut quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In pulverem contrita, vinoq; ex salviæ decocto subinde pota frigidis occurrit morbis. Quamobrem resolutis, comitialibus, veternosis, convulsis, auxilio est. Ajunt nonnulli quartana eos sanari qui pulveris cochlearii dimidium, hora una ante accessionem, ex mero biberint. Oris halitum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemiis morbis, venenis ferè omnibus, ac venenosorum animalium, tum morsibus, tum ictibus opem præstat. Asthmaticos, seu anhelosos juvat, obstructiones aperit, aqua intercute laborantes sanat, itemq; liene affectos. In summa excalfacit universas corporis partes, quas frigus occuparit. Ut hinc palàm fiat, herbam hanc non immeritò sibi Imperatoriæ nomen ascivisse, cùm tot tantisq; viribus prædita sit. Σμύρνιον id Græci, quod Latini item Smyrnium, & Olusatrum, nominant: Mauritani, Seniruion: Itali Smirnio & Macerone: Hispani Apio Macedonico. Gallis Maceron. At Imperatoria, Italis quoq;: Germanis, Meisterwurtz: Officinis Germanorum, Magistrantia. Gallis Otruche, seu Imperatore.

I. Hipposelinum vel Smyrnium vulgatum, C.B. Petroselinum Alexandrinum, Trag. Hipposelinum, Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lac. Cord. in hist. Lob. Tab. Smirnium. Matth. Ges. hor. Cast. Cam. Olusatrum, Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lon. Cæs. Hipposelinum Theophrasti, Macerone aut Alexandrinum vulgo, Anguillaræ. II. Smyrnium verum peregrinum, C. B. Smyrnium Creticum, Matth. Cast. Lugd. Cam. Smyrnium Dod. gal. Ges. ap. Lob. Tab. Smyrnium verum, Ges. hor. Lugd. Smyrnium Amani montis, Dod. fol. Olusatri alterum genus peregrinum, Cæsalpino. III. Imperatoria, quæ mediæ naturæ inter Laserpitium & Panaces est, dicitur Astrantia, Brunf. Ges. hor. Dod. fol. Magistrantia, Cam. Imperatoria, Matth. Lac. Ges. hor. Lob. Cast. Lugd. Tab. Smyrnium hortense, Trago. Laserpitium germanicum. Fuch. Ostrutium, Dod. gal. Lon. Struthion, Cord. in hist. Herba Rena, Cæsalp. Ligusticum, Anguillaræ. IV. Imperatoriam hanc alpinam D. Camerario acceptam referimus, de qua hæc habet in suo Matthiolo. Minor est quàm præcedens omnibus suis partibus, nam & angustiora folia & pedicellos teneriores profert, ex radice non absimili nostræ Imperatoriæ & æquali etiam, gustu acriori & magis urente. Provenit in alpibus apud Helvetios. Calida est & sicca, ut vulgaris Imperatoria, qua superior esse facultatibus omnibus videtur, & ad agendum promptior. Utuntur hac planta ad quartanas, partus eruendos, & cerebrum expurgandum, flatus discutiendos, colicos, dolores sedandos, id quod vulgaris nostra quoque præstare potest.

Ἐλαφοβόσκον. ELAPHOBOSCUM. CAP. LXVI.

ELaphoboscо fœniculaceus caulis est, aut rosmarino similis, geniculatus, foliis duum digitorum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquantum asperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia umbellas anethi similes, & semina ejusdem: florem subluteum, radice ternûm digitorum longitudinis, & a crassitudinis unius, candida, dulci, esui apta. Caulis tener pro olere manditur. Contra serpentium ictus datur semen in vino. Fama autem est, hoc pabulo cervas serpentium morsibus resistere.

a Meum μίσχος δὲ ἔστι πλάτος· i.e. crassitudine tereti seu latitudine.

QUanquam aliqui profiteantur, se Elaphoboscum in Italia invenisse atque etiam quibusdam in hortis ostendere: herba tamen, quam pro eo demonstrant, folia profert incisuris multis divisa, laviora. Adeòque hinc perspicuè intelligi possit, eam legitimo Elaphoboscо plurimum dissidere. Si Dioscoridi magis quam Plinio fides est adhibenda. Plinius siquidem libro, & cap. 22. Elaphoboscum foliis smyrnii, & semine corymbaceo depinxit his verbis: Elaphoboscum ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine: semine corymbis dependentibus simili effigie, sed non amaris: folium olusatri, & hoc laudatum in cibis

Elaphoboscum confid.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0699-0

Ruell i opin. ſuſpecta.

ELAPHOBOSCVM.

Gratia Dei.

Elaphoboſci ſemen, ex Gal. Nomma

FOENICVLVM.

a Meum. & Cat. ϛ φόμαθρ. i & foliis.

in cibis: hæc Plinius. In quibus verbis, quòd ea plaṫe à Dioſcoride diſſentiant, Manardus Ferrarienſis Plinii codicem depravatum eſſe exiſtimat. Cæterùm Ruellius tradit Elaphoboſcum legitimum paucis hodie cognoſci, etſi frequens ubiq; reperiatur, illudq; eſſe cenſet, quod vulgò officinis ſimul & herbariis Gratia Dei nominatur, è qua ſuũ nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellii ſententiam non admittendam, quin potius explodendam putaverim, ſi per Gratiam Dei eam plantam intelligit, de qua nos ſuperius diſſeruimus in hyſſopi commentatione, & quæ Officinæ utuntur. Quippe quòd hæc caule, & foliis hyſſopo ſit perſimilis, non autem ſaniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia plantã eſſe eodem nomine appellatam, aut Ruellium omnino deceptum exiſtimaverim. Ipſe equidem herbam quandam ſæpius vidi, tum in Tridentino, tum in Goritienſi agro, cujus etiam hic picturam damus, quæ ita notis omnibus Elaphoboſco reſpondet, ut non poterit animus non inclinari ad credendum, hanc aut legitimum eſſe Elaphoboſcum, aut plantam illi ſimilem. Paucis admodum Elaphoboſci facultates perſtrinxit Galenus lib. 6 ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Elaphoboſcus facultatis eſt calidæ & tenuium partium, ac proinde exiccatoriæ, ſecundo maximè exceſſuum ordine. Ejus nomen Græcum eſt ἐλαφοβόσκον, Latinum ſimiliter Elaphoboſcum, & cervi ocellum. Italicum Elaphoboſco.

Elaphoboſcum hoc, & Lacuna & Caſtor propoſuere: cujus & Tabernæmontanus nomine Elaphoboſci Matthioli meminit: Paſtinacam erraticam, quæ Baucia dicitur, eſſe ſuſpicantur.

Μάραθρον. FOENICULUM. CAP. LXVII.

FOeniculum, ſi herba edatur, aut ſemen cum ptiſana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus ſubditum proficit, quippe quod urinam excitet: contra ſerpentium ictus in vino convenienter bibitur: menſes ciet: in febribus nauſeam, & ſtomachi fervorem ex aqua frigida potũ ſedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morſibus canum medentur. Succus caule, & foliis exprimitur, & in ſole ſiccatus, in medicamenta adjicitur, quæ ad excitandã oculorum aciem commodè temperantur. Extrahitur ſuccus ad eadem valens, etiam ſemine viridi, a ramulisq; & radicibus prima germinatione inciſis. In Iberia, quæ ad occidentem ſpectat, ſuccum reddit gummi ſimilem. Caulem medium, dum herba floret, ruſtici demetunt, igniq; admovent, quò facilius vi caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius ſucco eſt, ad medicamenta oculorum.

Ὑππομάραθρον. FOENICULUM ERRATICUM. CAP. LXVIII.

ESt & ſylveſtre fœniculum, magnum: fert autem ſemen cachryi ſimile. Cujus radix jucundè olet, potaque ſtranguriæ medetur: menſes impoſita ciet. Ventrem ſiſtit, radice, aut ſemine poto: contra ſerpentium morſus auxiliatur, calculos cõminuit, regium morbũ expurgat. Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum hauſtum fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri genus, longo, exili, & anguſto folio: ſemine coriandri, rotundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & viribus fœniculo reſpondet, ſed ad omnia infirmius.

Fœniculi conſideratio.

FOeniculum tam erraticum, quàm ſativum omnibus in Hetruria notum eſt. Seritur domeſticum Februario menſe vere ineunte, locis apricis, & modicè ſaxoſis: quippe quòd non minus in ciborum condimentu guſtui acuta quadam dulcedine placeat, quàm utile ſit in medicamentis. Caulem edit anethi, ſed craſſiorem, nec proceriorem, ſtriatum, geniculatumque foliis numeroſis, capillaceis, cavis alarum multis. Umbellis cacumina occupantibus, anethi æmulis, melinis floribus & ſemine oblongo, guſtu acuto, quadam cum leviuſcula amaritudine, odorato. In quodam verò genere hortiu

Italicis

Italicis familiare, ſemen dulce percipitur, & craſsiori quoq; mole ſpectatur. Radice nititur longa, digitali craſsitudine, acuto ac amariuſculo ſapore, cum dulcedine quadam. Fœniculi meminit Plin. lib. 20. cap. 23. ſic inquiens: Fœniculum nobilitavere ſerpentes, guſtatu ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco ejus reficiendo. Vnde intellectum eſt, hominum quoq; caliginem præcipuè eo relevari. Colligitur hoc caule turgeſcente. In ſole ſiccatur, inungiturq; ex melle. Ubiq; hoc eſt: laudatiſſimum tamen in Iberia è lachrymis fit, & ex ſemine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione inciſis. Eſt & in hoc genere ſylveſtre, quod alii Hippomarathron, alii Myrſineum vocant, foliis majoribus, guſtu acriore, procerius, brachiali craſsitudine, radice candida: naſcitur in calidis, ſed ſaxoſis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. Hæc Plinius, qui ea ferè omnia à Dioſcoride mutuatus eſſe videtur. Porrò alterum ſylveſtris fœniculi genus, cujus ſemen coriandri effigiem refert, à nemine hactenus, quod ſciam, in Italia cognoſcitur & oſtenditur. Agreſtis fœniculi radicem ſerpentium morſus ſanare ſcribit Dioſcorides à Nicandro edoctus, quippe qui in Theriacis, ubi hanc plantam ἰαπάδα μάραθρον vocat, ita habet:

Plinius. Fœnic. ſyl.

Η'ε καὶ ἱππάδι μαράθρου πλατυφύλλου ῥίζαν.

Fœniculum, ut memoriæ prodidit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, tam valenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium cenſeri poſsit. Deſiccat verò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit, proinde lac procreat: quod ſi admodum deſiccaret, non ſanè generaret. Suffuſis eadem ratione auxiliatur. Urinas menſesq; ciet. Eſt & alterum Fœniculum ſylveſtre, quod præ magnitudine Hippomarathrum nuncupant, cujus radix ac ſemen amplius quàm domeſtici, deſiccandi vim obtinet, quocirca ventrem quoq; eo nomine ſiſtere videtur. Nec ſanè manifeſta illu ineſt adſtrictio. Hujus non radix modò, ſed & multò magis ſemen cachryi adſimile eſt: poteſtq; & calculos frangere, & aurigino ſos ſanare, menſesq; movere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, ſicut illud ſuperius. Aliud eſt Hippomarathrum cujus ſemen rotundum eſt & acre, ſimile ſemini coriandri, facultate quidem Hippomarathro ſimile, ſed debilius. Planta Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus Raienigi: Italis Finocchio: Germanis Fenchel: *Hiſpanis Hinoio & Funcho: Gallis Fenoil.*

Fœniculi vires ex Gal.

Nomina.

Fœniculum, quòd ſatum cum magno fœnore ſemen reddat, ſativum eſt & ſylveſtre: Sativum variat quòd aliud magis (caule breviore, ſemine majore albido, verumq; fœniculum creditur) aliud minus (ut vulgatum noſtrum, quibuſdam Hippomarathrum) dulceſcit: ſæpius tamen hortenſe ſecundo anno in ſylveſtre tranſit, quod in incultis montoſis ſemine exiliori, radice craſſiore naſcitur. Sativum, Fœniculi nomen apud Herbarios retinuit.

Δαῦκος. DAUCUM. CAP. LXIX.

DAucum aliqui Daucium vocant. Creticum foliis fœniculo ſimile; minoribus & tenuioribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: ſemine acri, candido, hirſuto, *a* ſuaviſſimi odoris in mandendo. Radix digitali craſſitudine, & dodrantis longitudine adoleſcit. In ſaxoſis naſcitur, & locis ſole illuſtratis. Aliud ejus genus, ſylveſtri apio ſimile, acre, odoratum, aroma olens, ferventis guſtus. Probatiſſimum Creticum. Tertium aſſignatur genus foliis coriandri, floribus albis, *b* capite & ſemine

a Meum εὐῶδες τῷ μάραθρῳ καὶ δάυκος. i. in manducando, odoratũ. ar Ca. δριμὺς ἐν τῷ μάραθρῳ καὶ δάυκος. i. acre in manducando & odoratũ.

b Meum σπέρμα καὶ κεφαλὴν ὁμοίαν ἀνήθῳ ἐφ' ἧ σκιάδιον. i. ſemen. & caput anetho ſimile, in quo ſit umbella.

I. DAUCUM. I.

* II. DAUCUS SECUNDUS Dioſcoridis. *

anethi,muſcario paſtinacæ: ſemine oblongo, ceu cumini, acri. Omnium ſemen excalfalcit: potum urinam,menſes & partus extrahit: torminibus liberat: veterem tuſſim mitigat: phalangiorum morſibus potum in vino,auxiliatur: tumores illitu diſcutit. Seminis duntaxat in aliis generibus invaluit uſus: in Cretico etiam radicis,quæ maximè contra venenatorum injuriam in vino bibitur.

III. DAVCVM. II.

Dauci conſideratio.

Daucus & Paſtinaca agreſtis non idem eſſe oſtenditur.

Dauci tria genera.

Tametſi nonnulli inveniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica paſtinaca nihil prorſus differre contendant, affirmantes, hoc idem ſenſiſſe Galenum, & poſt ipſum Paulum, ſit tamen, quantum equidem ſentio, manifeſtè falli deprehenduntur. Nam etſi rectè dici poſſit, Daucum eſſe ſylveſtrem paſtinacæ genus: non ob id tamen illa, meo judicio, fuerit unquam ſylveſtris paſtinaca, cujus paulò ſuperius meminit Dioſcorides. Quandoquidem ſi unam & eandem plantam eſſe Daucum, & agreſtem paſtinacam credidiſſet Dioſcorides, de iis ſanè ſeorſum non diſſeruiſſet, neq; alterum ab altera propriis capitibus disjunxiſſet. Caterùm cùm non deſint, quibus videatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, videndum eſt, an ita ſe res habeat. Mihi quidem inter eas diſcrimen fieri voluiſſe Galenum, illud maximum argumentum eſt, quod Dioſcoridem ſecutus, & ipſe varias utrúsq; tribuerit vires, easq; diverſis locis deſcripſerit. Dauci ſiquidem lib. 6. Paſtinaca verò libr. 8. mentionem fecit in ſimplicium cenſu. Hinc itaq; fit ut apertè conjiciam, Galenum inter illa diſcrimen noviſſe: atq; eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium ſecuti, contrarium aſſerunt. Quorum præterea ſententiam ipſius Galeni teſtimonio, facilè explodi poſſe putaverim, nec ſolùm quòd diverſis capitibus utrunq; vires ſpeciatim tractaverit, ſed quia libr. 6. ſimplicium medicamentorum, Daucum non eſſe paſtinacam clariſſimè oſtendit, cùm inquit: Daucus, quem quidam ſtaphylinum nominant, agreſtis quidem domeſtico minus eſt eſui idoneus. In quibus ſanè verbis Galenus perſpicuè ſatis declarare videtur, Daucum non ſibi, ſed aliis paſtinacam agreſtem appellari. Quamobrem cum Dioſcoride non modò dixerim, ſed etiam affirmaverim tria Dauci genera inveniri, quorum illud Italis frequentius eſt, quod ſylveſtrem paſtinacam æmulatur. Hoc enim in Senenſi agro, præſertim in maritimis, frequentiſſimum naſcitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantùm aſſerri exiſtimaverim. Porrò Daucus, qui coriandri foliis provenit, & ſemine cumino ſimili, in quam plurimis non tantum Italiæ locis ſed etiam Germaniæ Bohemiæq; reperitur. Hujus planta in herbario noſtro Germanico chalcographorum negligentia, dum ego Pragæ, graſſante Peſtilentia abeſſem, ſecundum Peucedani genus repræſentat: quod omnino præter meam ſententiam accidit.

Dauci vires ex Galeno.

Dauci vires tradidit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum ſuprà citato, ubi ita ſcribit: Daucus, quem quidam ſtaphylinum nuncupant agreſtis quidem domeſtico minus eſt eſui idoneus, caterùm in omnibus vehementior. At domeſticus comeſtibilis quidem, ſed imbecillior. Acrem & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter jam comprehenſa flatuoſum quiddam obtinet, ac venereum. Semen autem domeſtici quidem & ipſum quandam ad venerem ſtimulandi potentiam poſſidet. Agreſtis verò planè flatu caret, quod ἐφυσον vocant: ac proinde urinam menſeſq; ciet. Atq; hactenus de facultatibus Dauci Galenus. Qui ſubinde de ſemine ejuſdem ſcripſit, eiq; ſeorſum vires ſuas reddidit his verbis: Dauci herbæ ſemen excalfaciendi vehementer facultatem habet, ut inter prima efficax ſit tum urinæ movendæ medicamen, tum menſibus provocandis. Multum etiam digerere per halitum poteſt, foris impoſitum. Ipſa verò herba ſimilem quidem vim obtinet, tamen ſemine infirmiorem, nimirum ob aquea humiditatis miſturam: quanquam utiq; & ipſa calida ſit temperie.

Nomina.

Δαῦκος & ita Græcis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis Ducu, Gezar ſeu Ciezar: Italis Dauco: Germanis Berwurtz: Hiſpanis Dauco Cretico: Gallis Carote ſauuages. Daucum alterum Græcis Δαῦκον ἕτερον: Italis Dauco d'altra ſpecie.

Dauci differentias novem in Phytopinace propoſuimus, de quibus in hiſtoria. I. Daucus folio fœniculi, C.B. Daucum primum, Matth. Lug. Daucus Creticus, Caſt. Tab. Cæſ. Daucus Cretenſis verus Dioſcoridis, Lob. II. Adverſaria non ſolum ex Creta legitimum adferri ſtatuunt, ſed & alpes Germaniæ, Geneuenſium colles, & Geneuenſium circa Juram rupes, hoc Cretico abundare, unde Lugd. & ad alia emporia deferatur, placuit tamen Dauci hujus, quem non ſolùm in alpibus Helvetiorum, ſed & in Baldo legimus, figuram etiam à Camerario propoſitam, adjicere. quem Daucum montanum umbella candida nominamus, & Daucum ſecundũ Dioſcoridis cenſemus: Daucus Creticus, Geſ. hor. Cam. in ſuo Matt. Cluſ. hiſt. Pan. Daucum montanum, Cæſalpino dicitur. III. Daucus montanus apii folio major, C. B. Daucum alterum, Matth. Lugd. Daucus ſecundus Selinoides, Lob. Dauci tertium genus. Fuch. fol. Dauci ſecundũ genus, Trag. Seſeli ſecundum, eidem. Seſeli Peloponeſiacum, Fuch. in icon. Geſ. hor. Cam. Seſeli Pannonicum ſecundũ, Cluſ. hiſt. Pan. Libanotidis alterũ genus, Dod. gal. Lug. Libanotis nigra. Geſ. hor. Thal. Libanotis Theophraſti nigra, Tab. Elaphoboſcum nigrum, Lon. an Polychreſton Cordo in hiſtoria?

Δελφίνιον. DELPHINIUM. CAP. LXX.

DElphinium ſurculos emittit à radice una ſeſquipedales aut majores: à quibus folia exeunt parva, tenuia, diviſa, prælonga, quæ delphinorum effigiem repræſentant; unde tractum nomen eſt. Flos violæ albæ

læ albæ non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest, ab scorpione percussis. Ajunt enim objecta herba scorpiones resolvi, atque a ignavos torpescere: semota verò ea sese recolligere. Provenit in asperis & apricis. Alterum est Delphinium, quod Romani buccinum vocant, superiori simile, sed foliis & ramis longè gracilius. Viribus eisdem pollet, sed nonita efficacibus.

a Meum ἀναγκαῖός τε γυναικὶ δεῖς γίνεται. inefficaces, & stupidos fieri.

I. SENA.

* II. SENA ACUTIORIBUS foliis seu Alexandrina. *

QUanquam scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui rura nullum adhuc nomen imposuerunt, quæ omnibus provisus notis Delphinio respondet: in Italia tamen nemo hactenus, quòd sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest ut putaverim unquam, illud Ruellii verum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerunq; suspicatus, hoc Delphinii caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temerè, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quòd Delphinium nusquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno & Paulo. Cæterùm non desunt qui velint, eam plantam Delphinium esse, quam Germani vulgò vocant Ritterspornid est, Equitis calcar herbariorum verò vulgus Consolidam regalem: quam nos inter sylvestris Cumini genera superius retulimus. Verùm cùm hæc folia non ferat Delphinorum effigie, nec flores albæ violæ æmulos, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius ætatis nostræ medicus præstanti eruditione & rerum peritia, antedictorum opinionem sequitur in libro de componendorum medicamentorum ratione. Sed ipse quoq; (si recte sentio) unà cum illis in errore versatur: quandoquidem non solùm (ut diximus) nusquam, quod ego invenerim, Delphinii meminerunt illi præstantissimi medicinæ authores, quos nominavi, qui tamen simplicia ex Dioscoride transcribunt, & mutuantur: sed neq; etiam ejus caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobardis literis scripto, cujus sæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit videre in eo, cujus copiam mihi fecit Viennæ clariss. Jurisconsultus Joannes Albertus Uuidmanstadius Austriæ orientalis concellarius. Quod certè manifestò satis argumento esse potest, Delphinii historiam planè fabulosam esse vel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam. Non desuere præterea, qui Senam Mauritanu vocatam, siliquarum convexitate freti, Delphinium esse crediderint. Quorum gravis error ita evidens est, ut jam ab omnibus explodatur. Idq; non injuria, quòd in Delphinio (denuo ejus caput legitimum esse) folia, non siliquæ quæ delphinorum formam repræsentent, requirantur: foliaq; sint tenuia, longa, divisa: flores verò purpurei & tota denig; Delphinii facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Delphinii occasione in Senæ sermonem incidimus, cùm hujus nusquam, quod invenerim, meminerit Dioscorides. Galenus, Paulus, veterum Græcorum alii, sitq; in repurgandis humoribus non modò innoxium, sed etiam summè utile medicamentum, hunc locum non transeundum duximus quin de Sena disseramus, ejusq; historiam, & vires cum ex aliis tum ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaq; SENA, Mauritano nomine dicta, foliis glycyrrhizæ proximis, crassis, suppinguibus, fabarum recentium sapore: caule cubitali, à quo ramuli exeunt in lori modum flexiles. Flores eiemicant aurei, veluti brassicæ, purpureis intercursantibus venulis: quibus succedunt folliculi falcati, adeoq; natura compressi, ut superior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen continetur in nigro subvirescens, uvarum vinaceis usq; adeò simile, ut non facilè primo oculorum intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi: quo fit, ut maturescentes, parvo ventorum flatu facilè discutiantur. Planta est frigoris impatiens, ob idq; seri vult Majo, nec ultrà autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius sata facilè frigore deperditur serius verò hyemem similiter non tolerat. Meminit Senæ Serapio in suo de simplicium medicamentorum volumine, ubi sic habet

Delphinii confutatio.

Consolida regalis non est Delphinium.

Senam non esse Delphinium.

Senæ delineatio.

Serapio de Sena.

habet ex auctoritate Abohanifa. Sena aſſervatur ſicca, ſiliquas lunatas, & oblongas profert, in quibus ſemina in ordinem digeſta claduntur. Siliqua tenui pediculo pendent, ob idq; facile ventorum impetu deturbantur: caducas opiliones colligunt: hæc Serapio. Cujus poſtremis verbis fortaſſe deceptus Ruellius, Senam eam eſſe arborem exiſtimavit, quam Theophraſtus libro 3. cap. 17. de plantarum hiſtoria Coluteam appellat: quandoquidem hæc antiquis paſtoribus fuit ſaginandis ovibus expetita. Unde facilè Ruellius, qui nunquam forſitan in Hetruria fuerat, ubi paſſim legitima Sena ſeritur, præſertim in Florentino agro, magno errore putavit, Senam non herbam eſſe, ſed arborem Coluteam vocatam, ratus eaſdem plantas eſſe. Sed ejus error hinc præterea apertiſſimè diluitur, quòd Colutea ſiliquas proferat colore in purpuram primùm vergentes, mox albicantes, flatu turgentes, quæ ſi premantur, crepitum magnum edunt: ſemine intus parvo, rotundo, lentis effigie. Sena verò ſiliquatur folliculis lunatis qui nullo ſpiritu tumido diſtenduntur, quibus ſemen includitur vinacearum inſtar. Adde etiam, quòd Colutea arbor ſit multis perdurans annis, Sena verò non niſi paucis menſibus vivat. Quo fit, ut jam omnibus palam ſit, Ruellium hac in re manifeſtè cacutiviſſe, & inter Senam, & Coluteam non parvam intercedere differentiam. Et quamvis aſſerat Fuchſius in ſuis de plantarum hiſtoria commentariis, has plantas facultate inter ſe minimè differre: eum tamen in errore verſari putaverim, quòd certò ſciam Coluteæ ſemen potum non minus quam gemiſtæ vomitiones ciere: & alvum quoq; citat, non ſine incommodo tamen, quanquam pecudibus nil tale efficiat. COLUTEA, ut de ea quoq; hic aliquid dicamus, Theophraſto auctore loco paulò ante citato, Lipara propria traditur, arbos magnitudine præſtans fructum in ſiliqua ferens, magnitudine lentis, quo oves mirum in modum pinguescunt. Naſcitur ſemine, & ſimo præcipuè ovillo. Tempus ſerendi cùm Arcturus occidit. Serendum ſemine præmadefacto, cùm jam in aqua pullulare incepit. Folium habet non abſimile fœno græco. Germinat primò unicaulis triennio maximè: ſpargitur deinde in ramos, quartoq; anno arboreſcit: hæc Theophraſtus. Ex quibus ſanè verbis liquidò apparet, quam maximè à Coluteæ differat Sena. Fuchſius & medicinæ, & Græci ſermonis peritiſſimus, plantam hanc non Colyteam, ſed Coluteam à ſuo ſe errore vindicans, appellandam cenſuit: & rectè quidem, meo judicio: nam Colytea longè alia eſt ab illa, Theophraſto teſte loco modò citato: ubi eam ita depingit verbis: Arbor circa Idam proveniens, quam COLYTEAM vocant, genus aliud eſt. Eſt autem fruticoſa, ramoſa, aloſa, inventu rara, non crebra: folio laurino, lauri latifoliæ, ſed rotundiori, ampliorique, ut vel ulmeo ſimile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem albido, nervoſoq;: cortice non lævi, ſed quaſi vitigineo: radicibus per ſumma gracilibus, & ſolutis, verùm vibratis, & admodum flavis. Fructu floreq; carere putatur. Ex his Theophraſti verbis perſpicuum eſt, Colyteam à Colutea plurimum differre.

III. COLUTEA.

Fuchſii circa Coluteæ vires error.

Coluteæ ex Theophraſto hiſtoria.

Colytea Theoph. à Colutea differt.

Quæ tamen etſi Theophraſti ævo Liparæ peculiaris fuerit, hoc tamen tempore pluribus in locis ſponte natam vidimus præſertimq; in Tridentino agro apud Ananios, ubi ego primùm eam quàm plurimùs oſtendi. Sed ut eò unde digreſſa eſt, jam noſtra redeat oratio, credidit Meſues Senæ folliculos in dejicienda alvo ſolius longè præſtantiores eſſe. Huic verò reclamat non ſolùm Manardus Ferrarienſis vir doctiſſimus, ſed etiam diuturna medicorum experientia: etſi Braſavolus, qui Meſuem tueri videtur, contrarium putet. Cæterùm ne quis ex altercationibus confundatur, dicam ingenuè quid hac in re ſentio nec quicquam ab eo recedam, quod experimento pluries comprobavi. Sciendum igitur eſt Senæ folliculos, qui ſiccati aſſervantur, duum eſſe generum: alterum per ſe caducum, & in planta arefactum, atque ſemen eximunt, nigrum, & prorſus evanidum: alterum verò, quod ante maturitatem demetitur, craſſum ponderoſum ſucco prægnans, & tegetibus expanſum in umbra ſiccatur, ſed hoc venundatur rarum: cui ſanè, ut jam millies periculum fecimus, non minor dejectoria vis ineſt, quàm foliis. Primum verò genus, quo Venetiis omnes ferè officinæ ſcatent, non modò minorem hujuſmodi vim habet, ſed propè nullam: ut hinc planè colligere liceat, Meſuem hic non eſſe ſine limitatione damnandum: quandoquidem is, ut arbitror, de folliculis decerptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantùm utuntur ii, qui Meſui falsò reclamant. In quorum numero ego quoq; quandoq; fui, verùm cùm poſtea integrum Senæ campum ſeviſſem, ut folliculos decerptos virentes, & ſucco prægnantes, mox ſiccatos experirer, rem aliter facto periculo ſe habere facilè comperi. Quare noſtro exemplo, qui folliculis uti voluerint, Senam ſerant, ut folliculos optimos habeant, vel ſaltem probatiſſimos emant, ſi tamen ejuſmodi reperiri poterunt: ſin minus, foliis tutius, & efficacius utuntur. Obeſt Sena (ut idem Meſues inquit) nonnihil ventriculo: quamobrem ut hæc tollatur noxa, & ejus roboretur facultas, gingiber addendum præcipit: quin & ea, quæ cor, & ventriculum corroborant. Veruntamen non deſunt, qui hanc reprobent ſententiam: quod deguſtatis Senæ foliis, aliquid adſtrictionis, nonnihil ficcitatis, atq; etiam tantillum amaritudinis perceperint, quæ omnia potius Senam roborare ventriculum indicant, quàm ipſum perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum ſententiam ego quoq; pedibus eo, nam etſi quibuſdam, præſertimq; mulieribus, quandoq; contingat, ut epoto Senæ diluto eorum inteſtina tormina vexentur, id nunquam ex Senæ facultate provenire exiſtimavi, ſed ex craſſis, pituitoſiſq; excrementis, ab hoc pharmaco eò impulſis, quæ ſua craſſitie inteſtinorum meatus adeò replent, ut in eis non parvam extenſionem faciant, dum viam ad exitum quærunt. Neq; tamen me unquam aliquem inveniſſe memini, qui diceret ſe epota Sena, ventriculi dolore laboraſſe. Proinde Actuarius, qui ſolus quantum extat, inter Græcos Senæ vires deſcripſit, Senam citra noxam bilem, & pituitam dejicere memoriæ mandavit. Id quod non ſine erubeſcentia ſilere coëgit quendam Philippum de Set medicum, qui (ni fallor) ut ſuam potius tueretur ſententiam, quàm veritatem, pharmacum quoddã improbaverat ex Senæ diluto, rhabarbaro, atq; agarico conflatum, quod cuidam

Meſuis & Braſavoli lapſus.

Senæ foliculi virentes purgant.

Senæ dilutum cur tormina ſequantur.

cuidam Illustriß. ac Reverendiß. Cardinalis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarißimus medicus Andreas Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Senæ dilutum, agaricumq; excipiebat argumento quòd hac duo (ut ipse asserebat) maximè ventriculum laderent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præstantiæ, ac virium agarico tribuerint in febribus diuturnis sinendu, a pituita præsertim infarctu exortis, Dioscorides, Galenus & Mesues, quantisq; laudibus Senam extulerit Actuarius. Caterùm è Sena, ea magis præstat, quæ Alexandria Ægypti, vel ex Syria affertur, quamvis è nostrate adhuc in agro virente, & rosarum diluto ego quotannis Syrupum parare consueverim, qui tutò largeq; omnes purgat humores. Datur q; commodè prægnantibus, & pueris, & cujuscunq; ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quam decoctum quòd nulla ex parte exhalet: cujus uncia quinq; vel sex alvum modestißimè, & sine molestia solvunt. Quod tutò dari possit prægantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in dejicienda alvo præstantius, atq; valentius, si cassiæ nigræ aut mannæ, aut Rhabarbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum rosatum solutivum vocant, commisceatur, aut si maceretur Sena caprino sero. Præstantißimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electißimæ Senæ drachmæ sex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una florum bugloßi drachmæ duæ: miscenturq; omnia, & fictili vitro circumlito, sive stanneo vase angusti orificii excipiuntur, & affusis ferventis aquæ, aut seri caprini uncijs decem, vasis osculum adeò occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis pulvinari plumis anserinis farcto, igniq; calefacto vas involvitur, reponiturq; in arca, ubi pernoctare sinitur. Sic enim conservato calore dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui vindemiæ tempore Senæ folia in mustum conjiciant, vinum inde conficientes, quod alvi dejectoriam vim obtinet ad multa utile. Est enim domesticum valde medicamentum. Educit Sena per inferna (ut Mesues testatur) bilem tum atram, tum flavam, & (ut Actuarius ait) non bilem tantùm, sed etiam pituitam: quod sanè experientia comprobatur. Mundat Sena cerebrum, cor, jecur, lienem, pulmonem & omnes corporis sensus, confertq; omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructiones aperit, auget juventutem, seniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, nervos, oculorum aciem, & auditoriam facultatem. Optima demum in universum est medicina morbis omnibus diuturnis & melancholicis. Quamobrem Serapio, Sena, inquit, mirifice prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni nervorum, phthisi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui & epilepsiæ. Cor etiam roborat, si tamen is potißimum commisceatur medicamentis, quæ ipsum maximè confirmant, veluti viola.

Senæ & ejus facultates.

Diluti præparatio.

Senæ vires ex Mes. & Sera.

Planta, quæ Græcis δελφίνιον, Latinis quoq; Delphinium appellatur: Italis Delfinio. Quæ verò posterioribus Græcis εἶνα, Latinis item Sena vocatur: Arabibus Sene: Italis Sena: Germanis Senet; Hispanis Sen de Alexandria: Gallis Sene de Levant. At Colutea Græcis κολουτέα: Italis Colutea.

Nomina.

* IV. COLUTEA SILIquosa. *

Cum Delphinio magnam esse similitudinem Consolidæ regali, capite de Cumino ostensum, nunc de Sena, quæ veteribus Græcis indicta videtur, cujus inventio Arabibus debetur, quam Mesues sativam & sylvestrem fecit. Duplex habetur: altera, acutioribus angustioribusq; foliis, quæ ex Alexandria Ægypti adfertur: altera, quæ latioribus rotundioribusque est foliis, in Italia frequens, quæ vilior est & Orientali longè inefficacior. I. Sena rotundifolia, C.B. Sena, Matth. Lac. Dod. quoad iconem, Fuch. Cord. in hist. Lon. Lob. Cast. Sena communis & vilior, Ges. hor. Sena herba nostras, Cæsalp. Sena Italica, Cam. Tab. II. Sena acutioribus foliis, C.B. Sena Alexandrina, Trag. Ges. hor. Cam. Sena Orientalis, Cæs. Cam. Sena, Dod. quoad descriptionem. III. Colutea Corniculata, C.B. Colutea Theophrasti, Trag. Dod. gal. (cui & Cytisus Latinorum Ges. hor. Lob. Colutea, Matth. Fuch. Lac. Lon. Dod. fol. Cast. Tab. Colutea vesicaria, Lug. (cui & Liparea Theophrasti) Cam. Emeri alterum genus, Cæs. IV. Coluteæ siliquosæ, licet quatuor sint species, de vulgatiore hoc loco. Frutex hic ex radice buxea longè lateq; dispersa, saporis amarodulcis, caules plures bicubitales, cortice modò subalbido, modò viridi tectos, graciles, lignosos, in plures ramos divisos emittit, circa quos folia in uno pediculo septem aut novem conjugatim disposita, virentia, lævia, subrotunda, gustus ingrati & amari: flores lutei Genistæ figura, longis pediculis propendentes, quibus succedunt siliquæ oblongæ, tenues, articulatæ scorpioidi similes, semina oblonga, rufa, singula in singulis articulis continentes. In montibus nostris ut Muteto observavimus: apud Gallos locis nemorosis inter buxos, sic & in Valena sylva agri Monspelienſis & cis Lanum prope fluminum crepitudines. Dicitur Colutea scorpioides, Adver. Lob. Cam. in Matthiolum Lugd. Colutea scorpioides prima, Clus. hist. Pan. Tab. Emerus Cæsalpino.

πύρεθρον. PYRETHRUM. CAP. LXXI.

PYrethrum Romani salivarem vocant. Folia, caulemq; emittit, ut duarum sylvestre, & fœniculum: umbellamq; Anethi, circinatæ rotunditatis, radix longa est, pollicis crassitudine, gustuq; fervidissimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto colluto inde ore, auxiliatur: mansa pituitam extrahit.

trahit. Sudores ciet, perunctoexoleo corpore: diuturnis horroribus efficax: contra perfrictiones membrorum, resolutionesque eximiè conducit.

I. PYRETHRUM VERUM.

II. PYRETHRVM ALTERUM.

Pyrethri consideratio.

PYrethri radix officinis omnibus nota, in frequentiq; usu habetur, præsertim in dentium cruciatibus. Ejus autem planta non omnibus nota est, quòd rara fortasse apud nos proveniat. Nos plantam, cujus hic imaginem expressimus, non sine labore consequuti sumus. Atqui aliud etiam est Pyrethrum, vulgaris notitiæ planta, quod umbellas non gerit, sed flores Anthemidis majores: Folia fert Libanotidis seu Anthemidis crassiora, caulem ramosum, foliosumq;, florem majoris Bellis grandiorem, colore intus aureo & per ambitum candido: radicem pollice crassiorem, multifidamq; & acutam, alterius ferè Pyrethri modo, adeò ut jam mihi persuasum habeam, plura Pyrethri genera haberi: non desunt etiam rei herbariæ indagatores, qui novum quoddam Pyrethrum ostendant, passim ferè in pratis, ac incultis nascens, foliis hortensi pastinacæ proximis. Cujus radix etsi primo statim gustu acris non sentiatur, postea tamen cùm diutius manditur, tum linguam, tum fauces sua ferventi acrimonia mordet, ac quodammodo incendit. Sed tamen hujus acrimonia non est (nisi fallatur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda: quippe, qui & amarior, & multò acrior, & ferventior percipiatur. Quod autem secundo loco appinximus, primùm vidimus in Bausano Tyrolensium Emporio, in hortulo quodam Blasii Shaicher Medici, & rei herbariæ studiosissimi. Caterùm copiosissimum deinde in Bohemia reperimus, ubi non solùm in hortis passim seritur, sed sponte quoq; in montibus provenit. Pyrethri meminit Galenus lib. 8. simpl. med. ubi ejus vires iis describit verbis: Pyrethri radice potissimè utimur, causticam, urentemve facultatem obtinente: quæ utiq; etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoq;, quos παρωώδεις vocant, & resolutos adjuvat. Alterius radix urentis est facultatis, quadam cum levicula amaritudine. Ideoq; fuerit ex quarto excalfacientium ordine. Etsi viribus videatur altero infirmioribus, potest tamen ejus vicem commodè explere. πύρεθρον sic Græcè, Latinè verò Pyrethrum & Salivaris herba vocatur: Arabicè Macharcaraba seu Hacharcharha: Italicè Piretro: Germanicè Bertram: Hispanicè Pelitre: Gallicè Pyrethre. Pyrethrum alterum, seu Pseudopyrethrum: Italis Piretro secundo, sive Piretro falso.

Pyrethri vires ex Galeno.

Nomina.

Pyrethrum, ab igne nomen habet, ob radicis ejus fervorem igneum. I. Pyrethrum umbella candida, C.B. Pyrethrum verum, Matth. Lugd. Pyrethrum alterum, Lob. Cast. Pyrethrum *Dioscoridis* primum Cam. Pyrethrum fortè Cæs. Pyrethrum primum, Taber. II. Pyrethrum flore *Bellidis*, C.B. Pyrethrum, Brunf. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. Gesn. hor. Lac. Pyrethrum alterum, Matt. Lug. Tab. Cæs. Cam. Pyrethrum officinarum, Lob. Pyrethrum majus, Lonicero.

ROSMARINUM. CAP. LXXII.

Meum κάγχρυς. i. cachrys.

DUo Rosmarini genera. Unum fœcundum, frugiferumq;, cujus semen *a* cachrys vocatur. Folia fœniculi habet, crassiora & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, jucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut majorem, multis concavum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotundum, anguloſum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit: radix

thus

thus redolet, candida, prægrandis. Est & alterum omnino consimile, semen ferens latum, nigrum, uti sphondylion, odoratum, minimè exurens: radice foris nigra, intus si frangatur, alba. Verùm id quod sterile dicitur, illorum planè similitudinem refert: sed neq; caulem, neq; florem, neq; semen promit. Nascitur in saxosis & asperis. Trita omnium herba communiter hæmorrhoidum profluvia sistit: sedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit strumas & abscessus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum vino potæ, *b* & contra serpentium morsus conveniunt: menses & urinas cient: veteres tumores illitu discutiunt. Tam radicis, quàm herbæ succus, adjecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum semen ad eadem pollet: si comitiale malum sentiatur, aut vetus pectoris vitium, auxilio est: regio morbo laborantibus cum vino, & pipere datur: sudores movet, cum oleo perunctum: ruptis & convulsis prodest: podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinitur: purgat vitiligines, addito aceto quam acerrimo. Semine in potionibus utendum, ejus quidem quod cachryn non ferat: quippe illud sua acrimonia arteriam exasperat. Rosmarinum cum erica nasci, foliis lactucæ sylvestris amaræ asperioribus, candidioribusq;, radice brevi, Theophrastus author est: potuq; idipsum alterutra parte purgare. Cachrys vim habet excalfaciendi, & vehementer exiccandi: quare abstergentibus medicamentis inseritur: contra oculorum fluxiones capiti illinitur, ita ut tertio die solvatur.

b Me. καὶ θηριοδήκτοις ἀρμόζει σὺν οἴνῳ πινόμενος. i. & cõmorsis à bestiis venenatis profunt cum vino potæ.

Λιβανωτὶς φέρανμματος. ROSMARINUM CORONARIUM. CAP. LXXIII.

ROsmarinum, quo coronarii utuntur, ramos mittit tenues & circa eos folia *a* [minuta, densa] longa, exilia, subter incana, supernè virentia, graviter odorata. Excalfactoria vi præditum est. Regium sanat morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi se crediderit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, gleucinoq; unguento admisceri solet.

a Meum λεπτὰ. i. tenuia Ori. autẽ non legit, minuta dẽs

I. LIBANOTIS SEU ROSMARINUM.

II. ROSMARINUM CORONARIUM.

PRimum ac summum Libanotidis sive Rosmarini genus, quod mas appellant, sub duplici differentia à Dioscoride repræsentatum, aliquoties vidi Venetiis in horto amœnissimo Maphœi medici excellentissimi, nullis sanè deficientibus notis, quas illi Dioscorides assignavit. Idem quoq; frequens satu nascitur in agro Gorutiensi supra Salicanum in monte Gargaro, in via qua ad ædem divæ Virgini sacram ascenditur. Verum alterum genus, quod fœminam dicunt, hactenus in Italia nusquam mihi videre licuit, tametsi id imbi nasci non negaverim. Sed certè Cordum in suo dispensatorio hallucinatum crediderim: quippe qui existimaverit sylvestrem Angelicam esse Libanotim. Cæterùm variat, mea quidem sententia, in Rorismarini descriptione Theophrastus, qui lib. 9 c 12. de plantarum historia. de Rosmarinis hæc posteritati memoriæ prodidit. Rosmarini genera, inquit duo, alterum sterile, alterum fertile: & alterum, tam fructu, quàm folio utile, alterum tãtùm radice. Fructus cachrys vocatur. Fertile folium habet palustri apio simile, sed multò majus: caulem ad magnitudinem cubiti, aut majorem: radicem magnam, crassam, candidam, & veluti thuri redolentem: fructum candidum, scabrum, oblongum. Nascitur potissimùm solo squalido atq; saxoso. Radix medicamento ulcerum utilis, & mensibus pota in vino nigro austero. Fructus ad urinæ stillicidia, & aures, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, & lactis

Rosmarini norum consid.

Cordus notatur. Rosmarini hist. ex Theophrasto.

lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amaræ constat, sed scabriori candidioriq; , radice brevi. Nascitur id quoq; prædicto solo (alias, ut Hermolaus legendum censet, & hic à Dioscoride commonemur, ubi erica) latissimum. Radix partim superius, partim inferius purgat. Quod enim germen versus consistit, superius purgat: quod terram versus, inferius. Prohibet & vestibus interposita vermiculos noxios. Colligitur per messem tritici: hæc Theophrastus. Porrò Coronarium Rosmarinum, nostrum nimirum vulgare est, quod in hortis & vineis passim habetur. Id in frequentiori usu est, siquidem non solùm in medicamentis est utile, sed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. In Provincia Narbonensis Galliæ adeò copiosum sponte provenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tantæ enim crassitudinis caudice provenit, ut ex eo cum citharæ, tum mensæ parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat, & eorundem areas circumvestit. Floret non solùm vere sed etiam Autumno floribus odoratis, in purpura albicantibus. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron, Rosmarinum Coronarium esse contendunt. Excalfacit, attenuat, digerit, resolvit, aperit, roborat, incidit, absorgit. Præstat ad frigidos ventriculi affectus, ad cœliacas passiones, & vomitum cibi, si cum pane devoretur, aut bibatur in pulverem contritum ex meraco. Prodest & lienosis & jocinorosis, nam non solum excalfacit, extenuat, & obstructiones refert. sed sua adstringendi vi, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & ad ejus frigidos morbos omnes, nempe ad comitiales stupidos, veternosos resolutosq;. Additur utiliter in capitis lotionibus, quin etiam in articulorum fomentis. Cohibet alba uteri profluvia, si diutius quotidie sumatur. Visum acuit, si toto tempore, quo floret, quispiam jejunus, flores una cum circumstantibus foliis cum pane & sale quotidie voraverit. Mansum oris halitum commendat. Sistit dentium & gingivarum fluxiones in aceto, & vino austero fervefactum, ubi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina, recentia vulnera glutinat, verùm operæ pretium est ea prius vino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, & deinde farinam inspergere. Parantur è virgis dentiscalpia, & carbones ad picturas delineandas. Flores saccharo asservati valent ad omnia prædicta peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris vitia, & ad arcenda pestilentiæ contagia. Præstat etiam admodum in obsoniorum usu. Nascitur in Bohemia & Polonia uliginosis locis, planta, quam SYLVESTRE ROSMARINVM *appellare libuit quòd Rosmarini coronarii faciem quadantenus repræsentet. Crescit hæc planta cubitali altitudine frutticosa, virgis tenuibus, lignosis, materie fragili, rufescentibus minii ferè colore. Folia in his erumpunt numerosa, Rosmarini coronarii æmula, prona parte viridia, transversis utrinq; lineis dispari ordine ductis obsignata, supina verò rubescentia, & rubro appensa pediculo. In surculorum summitatib. corymbacea coma visitur rubro colore, è qua flores pandùntur subluteæ. Radice nititur infirma & supervacua. Planta est odorata siquidem folia, & flores citreum malum olent, quin etiam gustu aromatis nonnihil resipiunt, adstrictione quadam relicta. Præfertur hæc planta Bohemis contratineas & blattas, quæ vestes lacerant, quare iis eam interponunt. Atqui mea quidem sententia, ad ea omnia efficax est, atq; Rosmarinum Coronarium præstare diximus, præterquam ad ciborum condimenta. Sunt, qui hanc plantam Dioscoridis Ericam esse contendunt, sed hallucinantur, cùm nullam cum Myrica cognationem habeat. Libanotidis sive Rosmarini tum historiam, tum facultates descripsit Galen. lib. 7. simp. med. sic inquiens: Libanotides tres sunt, una sterilis, duæ fructum ferentes: omnes verò ejusdem facultatis, emollientis & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ, mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine curat. Porrò ejus Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adjuvat. Omnes enim Libanotides absterg entis, & incidentis facultatis participes sunt, hæc Galen. Cæterum Cachrys non modò Rosmarini semen significat, sed etiam quarundam arborum alimenta, vel potius excrementa, quòd nec fructus, nec flores propriè dici possint: quæ tamen ante fructus erumpunt & decidunt, qualia visuntur in corylo, cui sunt longo piperi similia, item in nuce ac quercu. Nisi inter hæc veteres Græcos auctores*

Rosmarinum coronarium.

Rosmarinum non esse Cneoron Rosmarini vires Matth.

Rosmarinum sylvestre.

Rosmarini vires ex Gal.

Cachrys quid.

III. ROSMARINUM SYLvestre.

* IV. ROSMARINUM SYLVEstreminus. *

30

40

50

60

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0708-3
DFG

auctores aliquam noviſſe differentiam ſit judicandum, quòd apud plerosq; non cachrys ſed canchrys, pro Roſmarini ſemine ſcriptum reperiatur, quas tamen voces hactenus à recentioribus confundi invenio. Planta, quæ λιβανωτὶς Græcis, Libanotis & Roſmarinum Latinis dicitur: Mauritanis Xajer almeriem, Alpinalfach & Cachola: Italis Roſmarino. Quæ verò λιβανωτὶς στεφανωματικὴ Græcè, Roſmarinum coronarium Latinè vocatur: Arabicè Elkialgeber: *Italicè Roſmarino coronario: Hetruſcè Ramerino: Germanicè* Roßmarin: *Hiſpanicè Romero: Gallicè Roſmarin.* Nomina.

Libanotis ab odore thuris nomen habet. I. Libanotis ferulæ folio ſemine craſſo, C. B. Libanotis ſeu Roſmarinum, Matth. Lac. Roſmarinum primum, Caſt. Libanotis prima, Dodo. fol. Libanotis candida, Cæſalp. Libanotis prior vel Cachryfera, Cam. Cachrys verior, Libanotis Galeni, Lob. Lugd. II. Roſmarinus hortenſis, C. B. Roſmarinus, Brunf. Trag. Fuch. Lon. Roſmarinum coronarium, Matt. Dod. gal. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Cam. Roſmarinus Coronaria, Dod. fol. Roſmarinus minor ſeu tenuifolius, Cord. in hiſt. Libanotis coronaria, Cor. in Dioſ. Geſ. hor. Cneoron nigrum Theophraſti, Anguillaræ. Hic & latiore (qui in ſylveſtribus Galliæ, ut Monſpelii provenit) & anguſtiore folio qui in hortis colitur. III. Roſmarinum ſylveſtre, Matth. Caſt. Lug. Chamæpeuce, Cord. in Dioſc. & hiſt. Cam. Lugd. Ledum Sileſiacum, Cluſ. hiſt. Pan. Tab. Ledum foliis Roſmarini alterum, Lob. IV. Roſmarinum ſylveſtre minus, Camerarius ſuo Matthiolo junxit, qui priori multò minor & tenerior, lignoſis tenuibusq; virgis, palmi altitudinem vix ſuperans: foliis eſt acuminatioribus, infernè cæſiis: ſurculorum ſummitatibus floſculi inſident rubelli, quibus ſemen priori ſimile ſuccedit. Hoc in Boruſſiæ ſylvis umbroſis, uliginoſo ſolo prope priorem provenire. Camerarius teſtatur.

Σφονδύλιον. SPHONDYLIUM. CAP. LXXIV.

SPhondylium folia quadantenus Platani, & Panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius aſſurgentes: in quorum cacumine ſemen duplex, ſeſeli ſimile, ſed latius, candidius, & magis paleaceum, gravis odoris: flores ejus albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Naſcitur in paluſtribus & aquoſis. Potum ſemen *a* pituitam per alvum extrahit: medetur jecinoris vitiis, regio morbo, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum ſtrangulationi: veternoſos ſuffitu revocat. Cum oleo commodè infunditur capitibus phreneticorum & Lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, ſerpentia ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & jecinoris vitia: circumraſa eadem, & injecta callos fiſtularum derodit. Recentis floris ſuccus exulceratis auribus purulentisq; accommodatur, qui cæterorum ſuccorum more exprimi, dein recondi ſolet.

a Meum φλεγμα-τώδες. i. pituitam educens.

SPHONDYLIUM.

RAra admodum ſunt prata, uligine madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylii plantas non habeant: eaq; præcipuè, quæ in montibus potius, quàm in planitie virent. In his ſanè Sphondylium copioſum naſcitur, folio platani, aut panacis, caule fœniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cujus cacumine umbella inſidet albis floribus referta: è quibus ſemen prodit, ſeſeli non abſimile, latius tamen ac ſquamoſum, ſapore injucundo, ut quod cimices fermè reſipiat. Radicem profert albam, raphani amulam, guſtu non ingrato. Hujus ſemine utuntur quidam ſeſelis vice, quòd alterum alterius affectus præſtare exiſtiment. Succus incidit, digerit & aperit: idem capiti inunctus, criſpos capillos facit. Sphōdylii conſid.

Porrò Fuchſius non videtur ſatis Sphondylium noviſſe, quod ipſum una cum Acantho depingat, vocetq; Acanthum Germanicam. Cui facilè impoſuerunt officinæ Germaniæ, quæ foliorum ſimilitudine deceptæ, pro Branca urſina Sphondylium uſurpant. Fuch. error, Acānthum vocantis.

Sphondylii facultates memoriæ prodidit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Sphondylii fructus acris, & ſecantis eſt facultatis. Itaque ad aſthma, & comitialem morbum aptum eſt medicamentum: prodeſt & regio morbo. Et radix nimirum adſimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & inſuper fiſtularum callos tollit: cæterùm imponere eam oportet circumraſam. Porrò floris etiam ſuccus ad diuturniora aurium ulcera conveniens reponitur. Quod Græci σφονδύλιον *Latini ſimiliter Sphondylium vocant: Itali Sfondilio.* Sphōdylii vires ex Gal. Nomina.

Sphondylium duplex habetur, hirſutum hoc loco poſitum, & glabrum, de quo in hiſtoria univerſali noſtra. Sphondylium hirſutum, C. B. Branca urſina, Brunf. Trag. Cord. in Dioſc. (cui & Bupleuron Nicandri) Thal. Branca urſina Germanica, Dod. gal. Acanthus Germanica, Fuch. fol. Sphondylium, Matth. Lon. Lac. Geſ. hor. Caſt. Tab. Cæſ. Sphondylium, Lob. Dod. fol. Lugdunenſi.

Νάρθηξ. FERULA. CAP. LXXV.

EViridi Ferula medulla pota utiliſeſt ad cruentas excreationes, cœliacosq;: contra viperarum morſus in vino datur: erumpentem naribus ſanguinem indita ſiſtit. Semen potum torminoſis auxiliatur:

sudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules si edantur, capitis dolores faciunt: muria condiuntur. Ferula itaque caulem profert ternûm sæpe cubitorum: folia fœniculi, longè asperiora & latiora, qua abimo caule vulnerata sagapenum efficitur.

FERULA.

Ferulæ hist.

Ferulæ hist. ex Theoph.

Ferulago

Mira Ferularum natura.

Ferulæ vires ex Gal.

Nomina.

† Orib. ἀποξέσει i. succatione (ut ita dicã.)

a Me. ὁπόζοντι δὲ μανδραγόρου, ἧσσον δὲ ἐνεργεῖ τῷ χυλῷ ἐπὶ πλέον ἐκπίπτει ἐκ τοῦ ἐκ τῆς ῥίζης καὶ τῶν καυλῶν ἐκθλιβόμενος. i. colligitur item succus, & liquor è caulibus, & radice sicut ex mandragora expressus, & hoc expresso succo minus efficax est ille, qui ex incisa radice manat, & citius expirat.

b Meum ἐγκεφ. i. fulvus.

Ferula æstuosis nascitur locis: ideoq; nil mirum, quòd Apulia Ferularum sit maximè ferax. Quinetiam frequens provenit in Romano agro Tyrrheni maris contermino, præsertim apud Centumcellas, & in universis Hetruriæ maritimis. Equibus prima tantùm Germinatione corculum quoddam pastores eximunt, ovi luteum induratum referens, quod sub cineribus assatum, prius tamen charta, aut linteo madefactis convolutum, mox pipere & sale conspersum non modò gustui gratissimus est cibus, sed etiam ad excitandam venerem valentissimus. De ferulis latius disseruit Theophrastus libro 6. cap. 2. de plant. hist. ubi ita scribit: Ferulaceum genus in plures spargitur species. Sed primùm de eo, quod commune omnium constat, dicendum est, scilicet de Ferula atq; Ferulagine: seu idem genus ambabus, differens magnitudine tantùm, seu etiam alterum sit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quæ conspici possit, consimilis certè sentitur, præterquam ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum surgit, Ferulago autem humilis, sed unicaules ambæ, & geniculatæ sunt. Folia & cauliculi quidam geniculis erumpunt, ac alternatim exeunt folia: alternatim inquam, quòd non ex eadem parte geniculorum, sed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, sicuti arundinea proveniunt: nisi quod deflexæ hæc magis, mollitiæ magnitudinisq; causa. Folium enim grande, molle, multisidum, ac capillamenti modo ferè inspectetur: maxima, quæ terræ proxima sunt, & reliqua subinde ad portionem. Flos melinus: semen obscurum, anetho simile, sed majus. Finditur cacumine, & in stipites quosdam haud magnos dispergitur: quibus flos, semenq; insidet, nec flore fructuve laterales caules carent, sed anethi modo ferunt. Annuo caule constat, & germinatio in vere primùm foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri solet. Radice altè descendit, eademq; singulari innititur: talis Ferula est: hac Theophrastus. Porrò Ferulæ (ut Plinius est author lib. 24. cap. 1.) asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris verò jumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Natura Ferularum ut idem Plinius lib. 20. cap. 23. testatur) murenis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. In insula quadam ex Fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum amplitudinem grandescere, scripsere quidam. Apuli lignorum vice, quibus maxime carent, ferulis ad ignem utuntur. Quòd Dioscorides scribit è viridi ferula medullam viperarum morsibus opitulari ex vino potam, à Nicandro depromsit. Is enim ita in theriacis habet:

Καὶ γλυκερὴ νάρθηκος ἀπαίμονος ἢ ὀλόφυτος.

Ferulæ meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Ferula semen excalfacit & attenuat. At interna ejus pars recentis adhuc, quod medullam vocant, adstringentem qualitatem participat. Cujus nomine sanguinem fluentibus, & cœliacis convenit. Νάρθηξ Græcis ea planta vocatur, quæ Latinis Ferula: Italis Ferola: Hispanis Canaheia.

Ferula fœmina Plinii, C.B. Ferula, Matth. Lac. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lon. Lob. Dod. fol. Cast. Lug. Tab. Cam. Ferula mas, Cæs. Libanotis prima Dioscoridis ferulacea, Ges. hortis.

Πευκέδανον. PEUCEDANUM. CAP. LXXVII.

PEucedanum caulem emittit tenuem, gracilentûm, fœniculo similem: comam habet statim ab terra copiosam, spissamq;: flore luteo: radice nigra, crassa, gravi odore, succosa: gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensq; è plaga succus umbræ mandatur: in sole siquidem confestim evanescit. Colligitur capite prius, & naribus rosaceo perfusis, ne capitis dolor premat, & vertigo sentiatur. † Assatione radix inutilis fit. *a* Tam lac quàm succus, radice & caulibus extrahi solet, sicuti è mandragora: verùm inefficacior succo lacryma habetur, & velocius expirat. Interdum etiam concreta invenitur lachryma, thuris similitudine, caulibus radicibusq; adhærens. Præfertur succus è Sardinia & Samothrace colore *b* rufo, odore gravi, fervens gustu. Exaceto & rosaceo illitum Peucedanum prodest lethargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus & longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, convulsis: omnibus in universum vitiis nervorum, ex oleo & aceto illitum, prodest. Ejus olfactu respirant vulvæ strangulatus, & veternosi revocantur. Incensum serpentes abigit. Aurium doloribus convenienter ex rosaceo instillatur: cavernis dentium inditum, mitigat dolorem contra tussim efficacissimè ex ovo assumitur: suspiriis, torminibus & inflationibus subvenit. Ventrem leniter emollit, lienem absumit, difficiles partus mirè adjuvat. Facit ad vesicæ cruciatus, & renum distentiones potum: vulvam aperit. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior: ejus decoctum bibitur. Farina ejus, sordida ulcera purgat, & vetera cicatrice obducit: squamas ossium extrahit. In cerata & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non senserit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho resolvitur.

Quoniam

PEUCEDANUM.

Peucedani consideratio.

Quoniam nullis prorsus foliorum, ac seminè, & paucis admodum floris notis Peucedanum repræsentavit Dioscorides, utpote plantam, quæ omnibus fortasse suo tempore notior erat, quàm ut longiorem descriptionem postularet: idcirco nobis quidem perdifficile esse judico, discernere quodnam genus herbæ hodie in medium afferri possit, quæ legitimum Peucedanum referat: præsertim cùm Theophrastus, Plinius, Apulejus, ac antiquorum alii, qui simplicium historias descripserunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriæ non prodiderint. Veruntamen cùm scribat Dioscorides, Peucedanum nasci coma, statim a terra copiosa ac spissa, hinc planè conjectandum videtur, Dioscoridem ipsum innuere, quòd Peucedanum constet multis foliis, capillaribus, tenuibus ac longis fœniculi aut anethi effigie. Huic conjecturæ illud etiam accedit, quòd cùm Peucedanum, Dioscoridis testimonio florem proferat melinum sive luteum, non temerè credendum arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella sustineri, cum omnes ferulaceæ stirpes, & quæ fœniculo & anetho similes habentur, cujusmodi sunt quæ hoc in loco à Dioscoride recensentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere conspiciantur, è quibus semen prodit fœniculi modo. Quod si ita se res habet (ut equidem existimo) asserere non dubitaverim, me sæpenumero Peucedanum vidisse in Ananiensib. montibus, ubi hujusmodi plantæ frequentissimæ proveniunt, quæ non solum præditis notis Peucedano adstipulantur, sed etiam radice, quam habent nigram, crassam, succi plenâ gravique olentem. In hac itaq; sententia persistam, ut hanc herbam, quam etiam pictam damus, verum Peucedanum putem, donec aliam nactus ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterùm radices, quibus pro Peucedani radicibus vulgò officinæ utuntur, legitimas mentiuntur: nam præter id quod exteriore parte non nigricent, nullâ graveolentia, nullaq; acri facultate sunt præditæ. Cujus verò plantæ hæ sint radices, ego quidem proferre non possum: eas siquidem hactenus non nisi siccas, & sine caule, ac folio mihi videre licuit. Prætulit Dioscorides Sardonium Peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos advehi posset, cùm frequens, nec longa sit mercatoribus in Sardiniam navigatio. Unde seplasiariis, si rerum legitimarum studio caperentur, facile Peucedani radices conveherentur. Peucedani meminit Galenus lib. 8. simp. med. ubi de ejus viribus disserit in hunc modum: Peucedani radice quidem maximè, sed tamen etiam succo, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia ejusdem speciei facultatis: sed valentior succus, admodum excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa nervos consistentibus convenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex crassitudine & viscositate humorum provenientibus. Atq; intrò quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactu prodest. Porrò quod incidat & extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cavitati impositus protinus sedavit, quia videlicet tenuium est partium & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos juvat, nempe incidendo, digerendo atq; extenuãdo crassos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, quia videlicet valide desiccat, minus tamen quam succus excalfaciens. Et ulceribus malignis remedium est optimum arida illita: ipsa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excalfacit quidem ordine secundo jam completo: desiccat verò tertio jam incipiente. Planta quæ μυωσέλινον Græcè, Peucedanum Latinè dicitur: Arabicè Harbatum: Italicè Peucedano.

Peucedani radicibus officinarum adulterinum.

Peucedani vires ex Gal.

Nomina.

Peucedanum à pinu nomen habere videtur, siquidem folia cum pini foliis similitudinem quandam habeant, unde & Pinastellum aliqui vocant. Habetur Italicum quod majus, latioribus longioribusque foliis: habetur Germanicum, angustioribus foliis: hocque majus & minus. Peucedanum majus Italicum, C.B. Lob. Lugd. Peucedanum. Matth. Lac. Cast. Lugd. Cæs. Peucedanum Italicum, Tab. Peucedanum foliis longioribus, Dod. in folio.

Μελάνθιον. GITH SEU MELANTHIUM. CAP. LXXVIII.

Gith a exilibus surculis fruticat, sæpe binos dodrantes excedens: foliis ut Senecionis minutis, sed multò tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, parvo, ceu papaveris, oblongo, intercursantibus intus membranis: quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur. Capitis doloribus illitum fronti, subvenit: discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex irino, & infusum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias tumoresq; vetustos, cum aceto illitum: circumscarificatos clavos excutit, cum vetere b urina impositum. Dentium doloribus, cum aceto & teda decoctum, & collutum prodest: teretes ventris tineas expellit, perunctо ex aqua umbilico: destillatione laborantes adjuvat, tritum in linteo & olfactum. Urinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum, & lac extrahit: difficultatem spirandi cum vino potum levat: phalangiorum morsibus ex aqua, drachmæ pondere hausta, auxiliatur. Incenso serpentes fugantur. Tradunt largius eporum enecare.

a Melan θανάτιον ἐν. λεπτὸν κεφαλὴν ἔχον. Harmapon ἐν τῷ μελάνθιον. Is lucè parvus est exilib. ramulis duorum palmorũ altitudine, aut etiã major. b Mum elæ. i. cũ vino. Mesuæi cons.

Gith, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella vocatur. Duum Melanthium est genus, sativum & sponte nascens. Sativum exilibus surculis exit cubitalibus, folio senecionis amulo, magis tamen divisa: floribus in cacumine caruleis, & in stellæ modum radiantibus, è quibus capitula oriuntur parva, oblonga, pluribus coronata apicibus in-

I. MELANTHIUM SATIVUM.

II. MELANTHIUM SYLVESTRE.

III. MELANTHIUM SYLVESTRE. II.

Melan. sylvestre duplex.

Error credere Gittonem esse Melanthium sylvest. Pseudomelāthi descript.

Brasavoli erratum Gittone legitimū esse Melanth.

Githago.

ternam capitis partem respicientibus, intercursantibus intus membranis ut in papaveris capitibus. Semen in his continetur parvum, nigrum, & quandoq; subflavum, odore eximio, ac amariusculo sapore, simul & acuto. Seritur in hortis. SYLVESTRE *duum est generum, utrumq; foliis sativo tenuioribus, multifidis & capillaceis, quin etiam caulibus ferè similibus, quemadmodum & floribus. Verùm capitulis differunt: siquidem alterum, capitula gerit sativo majora & facie haud longè dissimilia: semine intus nigro, acuto, amariusculo & odorato. Alterum verò longiora in quinq; sexve divaricata cornibus. Nascitur utraq; in campestribus, in incultis præsertim agris. Semen excalfacit, incidit, aperit, attenuat, extergit. Ad omnia efficax habetur perinde ac sativum. Itaq; errant toto cælo, qui inter Melanthii sylvestris genera, Gittonem vulgò vocatum annumerant. Quod cum ante nos probe animadvertissent Hermolaus & Ruellius, asseruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam stirpem legitimum Melanthium esse, quæ inter segetes in arvis passim nascitur, foliis ferè porri: [Caulem edit bicubitalem, pilosum, in quo utring; per intervalla bina exeunt folia oblonga hirsutaq;: in cacumine flores exeunt purpurei roseiq;: semen in calycibus oblongis concluditur, nigrum Melanthio simile, sed amarum, nullog; odore præditum]. Et rectè, mea quidem sententia, judicarunt: siquidem herba illa cum Dioscoridis historia quàm maximè pugnat, utpote quæ foliis, caule ac floribus, nullaex parte Melanthium referat, sicuti neq; etiam semine: quod etsi nigrum Melanthii modo gignatur, non tamen gustui aliud repræsentat, quàm amaritudinem simul & asperitatem. Hinc itaq; perspicuum esse potest, Brasavolum, alioqui medicum clarissimum, in suo simplicium volumine Romæ excuso, manifestè cæcutivisse: quippe qui affirmare non dubitaverit, illud verum, legitimumq; esse Melanthium, quod in segetibus passim sua sponte nasci superius diximus, quodq; vulgò Gittone à Ferrariensibus appellari scribit. Cujus error non solùm prædictis rationibus, sed ea quoque herbæ appellatione facilè deprehenditur, quod etiam ii, qui ita eam appellant, illegitimum esse Melanthium existiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare videatur, quàm spurium Gith, quod idè Githago, & Pseudomelanthium vocari potest: quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant formen-*

fermentone, nil aliud significat, quàm spuriam tritici speciem. Quod cum postea ipse Brasavolus animadverteret, nostris fortasse, aut aliorum commentariis admonitus, suam revocavit sententiam: quare posthac Brasavoli quoq; sententia ii damnandi erunt, qui in hac persistunt opinione. Jam igitur constituamus licet domesticum verumq; Gith in hortis, & viridariis satum provenire, in quibus frequentissimum seritur in Germania. Sylvestre verò in campestribus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere possumus, PSEVDOMELANTHIVM, sponte inter segetes nascens, quod vocant vulgo Gittone, cujus hic effigiem damus, nullo modo sylvestre Melanthium esse. Non desunt quoq;, qui velint hanc plantam sylvestrem lychnidem coronariam esse, quibus, cum ego utramq; noverim, subscribere nequeo. Sed longè minus id fuerit Pseudomelanthium.

V. PSEUDOMELANTHIUM.

* IV. NIGELLA CRETICA. *

Lolium, ut apertissimè hallucinatus credidit Fuchsius, cujus error à nobis explosus est lib. secundo in lolii mentione. Porrò & illud semē odoratum, subrubrumq;, quod aliqui pro minori Cardamomo perperam usurpant seplasiariis Nigella citrina vocatum, Melanthii genus est: quippe ipsa seminis forma, odor, ac sapor nihil prorsus à Melanthio discrepant. Verùm si modò in aliquo dissident, color est, qui in altero niger, in altero verò subflavus conspicitur. Quo fit (quod etiam superius de Cumino differentes diximus) ut magno in errore versentur Monachi illi, qui in Mesuem commentarios edidere, quòd præter rationem asserere sint ausi, Nigellam subflavam, nil aliud esse quàm Cuminum sylvestre primo generi à Dioscoride assignatum. Porrò (Pseudomelanthium excalfacit, attenuat, aperit, abstergit & resolvit) semen in farinam tritum, & ex melle illitum, lentigines, alphos & maculas cutis quascunque delet, & ventris animalia pellit, tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto ventri illitum. Urinam ciet & menses. Melanthi meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, hu verbu: Melanthium excalfacit, atq; deficcat tertio ordine. Videtur etiam tenuium esse partium: unde etiam destillationes sanat, calidum in linteo admotum, atq; assiduò olfactum. Quin etiam si intrò in corpus sumatur, vel maximè flatus extinguit. Hinc constat essentiæ ipsum esse subtilis, & ad unguem à caliditate elaborata, propterea sanè etiam amarum est. Ostensum verò in quarto horum voluminum est, quòd cùm ad extremam tenuitatem, atq; elaborationem terrena pertingit substantia, amara proveniat qualitas. Itaq; mirum non est, si lumbricos interimat non esum modò, sed etiam foris ventri impositum. Siquidem & id præstare posse saporem amarum monstratum est. Neq; sanè etiam mirandum, si lepras, clavos, myrmecias ejiciat, ei præsertim, qui in superioribus libru comprehensorum haud est immemor. Sic verò etiam orthopnœam juvat, & menses provocat, qui utiq; ob crassitiem, aut viscositatem humorum retenti fuerint. In summa, ubi incisione, extersione, deficcatione, excalfactione est opus, præstantissimum id remedium est. Μελάνθιον *sic Græci, Melanthium quoq; & Gith Latini dicunt: Mauritani Xamin, Sunis, seu Sunici: Itali Melanthio: seu Niella: Germani* Schwartz Römisch / und Schwartz Coriander: *Hispani Neguilla & Alipiure: Galli Barbue poyurete, Pourelle, & Nielle.* Lolium statuentis. Cardamomi minoris nominis usurp. Monachorum error. Melanthii vires ex Gal. Nomina.

Melanthium, quod Melanspermum Hippocrati, à nigro seminis colore, Latinis Nigella: alia sativa est, alia sylvestris: sativa vel simplici & quidem magno, vel parvo flore, vel pleno flore: semine item nigro, subflavo, luteo. I. Nigella flore minore simplici, C. B. Nigella hortensis, Trago. Nigella sativa, Lon. Nigella, Cord. in hist. Ges. hor. Nigella altera, Cæsalp. Melanthium sativum, Matth. Dod. gal. Lac. Cast. Tab. Lugd. Melanthium primum Fuch. icon. Melanthium, Dod. fol. Lob. cui & Nigella Romana odora: Gith Anguillaræ. Hoc semine est nigro, pallidè flavescente, luteo, rarius candido. II. Nigella flore majore simplici, C. B. Nigella Damascena, Trag. Cord. in hist. Ges. hor. Nigella hortensis altera, Fuch. in fol. Nigella sativa secunda, Lon. Nigella, Cord. in Dios. Melanthium sylvestre, Matth. Lac. Lob. Lug. Melanthium alterum Damascenum. Fuch. in icon. Melanthium Damascenum, Dod. gal. & fol. Cam. Melanthium agreste Tabernæmontano. III. Nigella arvensis, C. B. Nigella sylvestris, Trago, Lonic. Gesnero. hor. Camerario Nigella Cornuta, Cordo in historia. Nigella vulgo

vulgò dicta, Cæſ. Melanthium ſylveſtre alterum, Matth. Lugd. Melanthium ſylveſtre. Fuch. in folio. Dod. galli. & fol. Caſt. Melanthium ſylveſtre alterum, capitulis reflexis Aquilegiæ, Lob. Melanthium agreſte alterum, Tab. Cuminum ſylveſtre alterum, Fuch. in icon. Cord. in Dioſc. IV. Nigella Cretica C.B. Hæc ex radice tenui, longiuſcula, parum fibroſa, caulem emittit cubito minorem, ſtriatum, viridem, glabrum, procumbentem, in alios brachiatum: folia circa radicem per terram ſparſa, alterius nigellæ modo in lacinias diviſa, quæ verò in caulis ſumo, oblonga, tripartito diviſa ut in Naſturtio, latiora & longiora reliquis Nigellis ex virore nigricantia: flos unicus cuilibet cauliculo inſidet, ſubcæruleus, ex quinque foliolis compoſitus, forma Nigellæ arvenſi, quo tamen multò minor, reſpondens: cornicula ſuccedunt quina ſena ſimul juncta, quæ in longa cornicula inſtar cornuum hirci intorta finiunt: ſemen minutum nigricans. Hujus ſemen ex Creta primò allatum, & à Doctore Leonhardo Doldio unà cum planta tranſmiſſum. V. Lychnis ſegetum major. C. B. Nigella, Brunf. Githago, Trag. Pſeudomelanthium, Matt. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Lolium recentiorum, Fuch. Cord. in Dioſc. Anthemon, Dod. gal. Anthemum folioſum Theophraſti, Ruell. Nigellaſtrum Dod. fol. Lychnis alia inter triticum, Cæſ. Lychnis arvenſis Tabernæmontano.

† Orib. μακίδες.

† Orib. add. φυλλάδες κυλλῶνται μεγάλαις. i. folioſo quod magydaris vocatur.

Σίλφιον. LASERPITIUM. CAP. LXXVIII.

LAſerpitium in Syria, Armenia, Media & Lybia naſcitur: caule ferulaceo, quem † maſpetum vocant: foliis apio ſimilibus, lato ſemine. † Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, veſicæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & ſtrumis, ac tuberculis cum cerato medetur: iſchiadicis convenit cum irino, aut cyprino cerato: excreſcentibus circa ſedem tollendis illinitur, cum putamine mali punici & aceto decocta. Venenis pota reſiſtit: os commendat, *a* cibis, aut ſali permiſta. Laſer è radice, atque caule ſcarificatis colligitur. Præfertur autem *b* rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore valens, ſuavi guſtu, quod dilutum facilè albeſcit. Cyrenaicum ſi quis deguſtaverit, humorem toto corpore ciet: blandiſſimo odore, adeò ut ne os quidem guſtanti niſi paululum ſpiret. Medicum, & Syriacum minus viribus valent, & magis viroſum reddunt odorem. Laſer omne antequàm ficceſcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento, quod maleficium deprehenditur, guſtu, odore, viſu, & dilutione. Caulem aliqui ſilphion, radicem magudarin, & folia maſpeton vocavere. Efficaciſſimum laſer, mox folia, poſtremò caulis. Acrem vim habet, inflationes facit: perunctas cum aceto, pipere, & vino alopecias ſanat: oculorum aciem exacuit: & incipientes ſuffuſiones, illitum cum melle, diſſipat: cavernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyſſopo, & ficis coctis in poſca, os colluitur: iis prodeſt, quos *c* beſtia in rabiem efferata momorderit, vulneribus immiſſum. Valet adverſus venena telorum & animalia omnia, quæ virus ejaculantur, potum, aut illitum: ſcorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur: gangrænis *d* præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, vel per ſe carbunculis. Clavos, callosq; prius circumraſos vellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto ſanat: & *e* excreſcentia in carne, polyposq;, ſi aliquot diebus cum atramento ſutorio, aut ærugine illinatur: *f* extuberantia cum forfice extrahit. Vereribus faucium ſcabritiis opitulatur: gravem, ſubitoq; irrauceſcentem vocem, dilutum aqua, ſorbitione confeſtim expedit: uvam illitum cum melle reprimit: anginis ex aqua mulſa utiliſſimè gargarizatur. Veſcentes lætiore colore mangonizat: tuſſi commodè in ſorbili ovo datur, & pleuriticis in ſorbitionibus: in fellis ſuffuſione, & aqua inter cutem, cum aridis ficis. Horrores diſcutit cum vino, pipere, & thure potum: nervorum contractionibus, opiſthotonicisq; datur oboli pondere devorandum: hærentes gulæ hirudines gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulſo proficit: menſes ciet, cum pipere, & myrrha potum: cœliacos adjuvat, in acino uvæ ſumptum: cum lixivio autem potui datum, repentè convulſis, ruptisq; prodeſt, ad potiones reſolvitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. *g* Foliorum ſucco eadem præſtantur, ſed multò inefficacius. Cum aceto mulſo manditur, ad expediendam arteriam, maximè cum vox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitq; in vicem erucæ. Fertur & altera Magudaris in Lybia naſci, radix laſerpitio ſimilis, ſed minus craſſa, acris, & fungoſa, ex qua non profluit ſuccus. Ejusdem cum laſerpitio facultatis.

a Meum βάμματος i. intinctus.

b Meum ὑπέρυθρον i. ſubrufum.

c Me. & Dra. λυσσώδεσι δηχθεῖσι λύσσης θέρμῃ ἢ πὸς τρώμασι. i. in rabidi canis morſu juvat vulneribus impoſitus.

d Meum ἀποκαταιχίσματα. i. prius ſcarificatis.

e Meum. ἐπεκφύσεσι i. excreſcentem carnem.

f Meum addit. ἐπ' ἡμέρας πλείους. i. per aliquot dies.

g ἢ μέλιτι ἢ ὕδατι. i. aut melle, aut aqua.

Laſerpitium ſeu Laſer nõ eſſe Belzoinum.

Strabo de Silphio Cyrenaicus ſuccus Plini.

CRedidimus jam dudum Laſerpitii lacrymam nihil aliud eſſe, quàm illud jucundi ac ſuavis odoris gummi, quod pharmacopœis atq; unguentariis Belzoinum nominatur. Neq; certè hactenus præter rationem in ea perſtitimus opinione: nam cùm id mihi deprehenderetur odoratum, rufum foris, intus candidum, translucens, & quod dilutum albeſceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc eſſe legitimum Laſer. Huc illud quoq; accedebat, quòd complures erant viri docti & rei medicæ ſtudioſi, qui idem mecum ſentiebant. Verùm cùm poſtea cœpiſſem Laſerpitii ac Laſeris hiſtoriam diligentius examinare, atq; plura ex Strabone, Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, & Plinio collegiſſem, quæ priori noſtræ opinioni apertè adverſari videbantur, facilè in aliam deductus ſum ſententiam: etenim ſic animum induxi meum, ut malim veritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falſa tueri. Strabo itaq; libro ultimo Geographiæ teſtatur, Silphium ſuo usq; tempore Cyrenis defeciſſe his verbis. Cyrenis finitima eſt regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum ſuccum quem Silphium poſterius effert. Id propemodum defecit, cùm aliquando barbari odio quodam ingruiſſent, ac radices ejus penè omnes eruiſſent: Fuerunt hi Nomades viri: hæc ille. At Plinius Cyrenaici ſucci defectum non in barbaros, ut Strabo, ſed in publicanos quosdam refert lib. 19. cap. 3. ubi de eo ita ſcribit: Ab his proximum dicetur auctoritate clariſſimum Laſerpitium, quod Græci ſilphion vocant, in Cyrenaica provincia repertum: cujus ſuccum vocant Laſer, magnificum in uſu medicamentisq; & ad pondus argentei denarii penſum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt, majus ita lucrum ſentientes depopulantur pecorum pabulo. Unus autem caulis noſtra repertus memoria Neroni principi miſſus eſt: hactenus Plinius. Huic verò cum Theophraſto ferè convenit, quod hic ſcribat pecus ſilphio purgari, pingueſcereq; vehementer, & carnes mirabilem in modum ſuaves reddi. Cùm igitur Strabonis & Plinii teſtimonio conſtet, Silphium Cyrenis eorum usq; ætate defeciſſe, neq; illi inveniri, nil mirum videri debet, ſi noſtra etiam tempeſtate defecerit, atq; nullum jam ad nos advehatur, quod legitimum dici poſſit. Quare id gummi, quod ſeplaſia Belzoinum dicunt, meo quidem judicio, verum ſilphii liquorem mentietur potius quàm ſit. Sed his illud quoq; addamus,

mus, quod Strabo auctor est, Silphium adeò Cyrenensibus olim custodibus fuisse asservatum, ut inde aliò deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus qui vinum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi solitum tradit: quin & tanti factum fuisse à Cæsare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum sumi potest, quod Belzoinum nostrum non sit Silphii liquor, quandoquidem id quotidie copiosùm importatur non solùm in Italiam, sed in universam ferè Europam. Ad hæc cùm Dioscorides Cyrenaico succo vim acrem tribuat, atq; Galenus eundem & calidissimum, & maximè tenuium partium faciat, non equidem video, quomodo vulgare Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniam relinquit. Præterea validi cortices, qui plerunq; Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulaceæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmavit: ubi tamen Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hactenus inveni neminem, quemadmodum neq; in Jonia, neque in Peloponneso id gigni, sed prope Cyrenas tantùm, literis mandavit Hippocrates. Atqui illud nobis objiciet aliquis, quòd Laserpitium non modò in Cyrenensium agro quondam provenerit, sed etiam (ut scribunt Theophrastus, Dioscorides & Plinius) in Perside, Media, Syria, & Parnaso monte: & quòd ob id ad nos advehi possit. Nos huic ita facilè respondebimus, quod Silphii illius liquor ad nos adferatur quidem, sed qui fœtidus sit viroſiq; odoris: atq; cum esse dixerim, quem officinæ medicorum assam fœtidam vocant. Namq; Laser (ut Dioscorides testatur) Medicum, & Syriacum minus viribus valet, & magis virosum reddit odorem: quin etiam, eodem teste, Laser omne antequam ficcescat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento, id quod post ipsum scriptis tradidit Plinius libro superius citato. Quocirca mihi quidem videtur non temerè colligendum esse, quòd præstantissimum Laser, quale Cyrenaicum habebatur, à nobis omnino desideretur. Cæterùm quid veteribus fuerit gummi illud elegantissimum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum est. In qua certè re non possum eorum opinioni subscribere, qui id putant esse probatissimam myrrham. Hæc siquidem quæ optima sit (ut Dioscorides inquit) præter alias notas esse debet undiq; concolor, quæ confracta venas unguium modo candidas & læves ostendat, minutis glebis, amara & acris, quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam etsi undiq; maculis conspergatur, tamen fractas amygdalas repræsentat magis, quàm unguium quorumvis imaginem. Quin & maculæ illæ tam interiores quàm exteriores partes obsident, adeò ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quam delibratarum amygdalarum acervum, copioso melle exceptum. Adde insuper, quòd nusquam, quantum equidem invenerim, memoriæ proditum est, myrrham in Cypro & Syria suis è plantis emanasse, sed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) iis in sylvis, in quibus thus etiam provenit: quanquam Plinius myrrham quandam ex India adferri tradit, quæ omnibus myrrhæ generibus deterior est. Sed quoniam non injucundam, quamvis longam, de Laserpitio historiam tradidit Theophrastus libro 6. cap. 3. de plantarum historia, ideo ejus verba hic subjiciam. De Laserpitio, inquit, nunc indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaq;: caulis quantus ferulæ, & crassitudine ferè proximus: folium, quod maspetum vocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: caulis annuus, sicut ferulæ. Ergo vere ineunte maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pingueſcitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum suaves reddunt. Posthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, assumq;: corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: qua de causa alterum scaparium, alterum radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahere solent. Sunt veluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæsuram reservantes, reliquum abscindunt. Nec enim deviè, neq; plus constituto cædere licet, corrumpitur enim, putrescitq;, si diu manſit. Præparant id, conficiuntq; in Pyreæum portum advectum hoc modo. Cùm in vasis conjecerint, farinamq; admiscuerint, quatiunt longo spatio temporis: hinc etiam colorem capesit, & conditum jam incorruptum perdurat. Præparatio, cæsuraq; ita se habet. Locum Aphricæ amplum occupat, ampliorem quàm quatuor stadiorum millia in hortis Hesperidum ferunt. Sed majorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare hujus culta fugere loca proditur: quamobrem, si colatur miteſcatq; solum, deviat atq; omnino degenerat, utpote natura culturæ aspernans, ferocitatiq; constans vernaculum. Cyrenenses annis septem prius, quàm ipsi urbem habitarent, Laserpitium extitisse affirmant. Habitant verò annos maximè trecentos usq; ad Simonidæ Athenis magistratum: illi sic referunt. Alii radicem Laserpitii cubitalem fieri tradunt, aut paulò majorem: hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, ut ferè super terram esse appareat. Unde primùm quod hâc appellant, erumpit: dein caulis assurgit, ex quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est, quod cùm auster ingenuè post caniculam flaverit, discutitur: atq; ita Laserpitium nascitur eodemq; anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod discussum id protinus nasci possit, ortum peculiarem sortiri, supra dictusq; propterea diversum accipi posse. Ad hæc circumfodiendum id annuum censent. Nam si relinquatur semen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam hæc, quàm radicem reddi existimant: defossa autem fieri meliora, scilicet solo subacto, beneq; gluto. Sed hujus contrarium illi volunt, qui culta recusare id inquiunt. Mandi quoq; radices in aceto recens decisas referunt. Folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam, quòd pecora folio esitato purgari minimè indicant. Nam & vere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non solùm hoc, sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. Vim ambo calfactoriam sortiri planè videntur, & purgare quidem nequaquam valere: exiccare autem & concoquere unicè posse. Quod si qua pecus ægrescens, aut aliàs minus bene se habens ingressa sit, mox eam sanari, aut emori ajunt, sed magna ex parte posse servari. Hæc igitur utro tandem sint modo, quærendum. Quod verò Magydarim vocant, nimirum à Laserpitio differt: teneriusenim, minusq; vehemens, & sine Lasere est, nec non & aspectu manifesta experto homini constat. Nascitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaso largè provenire eandem affirmant. Sed quidam Laserpitium id appellant. An culta id quoq;, modo Laserpitii fugiat, quærendum. Quin & si quid simile, aut proximum habeat, ad folii, caulisq; rationem, & si quam ullo pacto emittat lacrymam, id investigandum. Ergo naturam ferulaceam, hisce contemplari oportet: hæc Theophrastus. Meminit Galenus Laserpitii lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens, Laserpitii succus calidissimus est. Verùm enimvero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen impositæ corpori efficaciora, & omnium potissimum succus, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias amoliendi, & liquandi vim quandam, propter prædictam ejus temperiem obtinet. Laseris quoque mentionem fecit idem Galenus libro citato, sed antea seorsum, & sub absoluto ἐπιθ, hoc est, succi titulo, ita scribens: Opus, sive succus Cyrenaicus quidem omnium & calidissimus, & maximè tenuium partium est: ac proinde omnium maximè discutit: quanquam sanè & reliqui admodum calidi sunt, & spirituosi: siquidem plurima eorum pars essentiæ aereæ est, & igneæ. Porrò complures habentur succi: quavis namque radice incisa, aut caule, quod ex sectione crassum, ac len-

Belzoinũ non esse Myrrhã.

Laserpitii hist. ex Theophrasto.

Laserpitii vires ex Gal.

ac lentum effluit, ſuccus eſt. Cæterùm ſpecialius, & velut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, &
Nomina. *Medicum, & Syriacum. Planta quæ Græcis σίλφιον Latinis Laſerpitium appellatur: Mauritanis Sylſion: Italis Laſerpitio. Ejus caulis μέσωτον Græcis dicitur: Arabibus Maſcaſtes. Folia verò quandoq; μάσπετα Græcè dicuntur: Arabicè, Anviden & Maſcaſten. Liquor ſeu lacryma Græcis λάσιρ&, Latinis Laſer nominatur. Radix μαγύδαρις Græcis vocatur.*

* LASERPITIUM GALLICUM. *

Ἀσθμαχῆ τε καὶ πνευμονικὰ. i. craſſa in pulmone hærentia.

Laſerpitium ferulaceæ herbæ denſatus liquor eſt, & multis Aſſa, detorto ex Laſere vocabulo, cenſetur: & quidem aliis Aſſa dulcis officinarum, quæ & Benzoinum dicitur: aliis verò Aſſa fœtida cenſetur: Alii verò Benzoinum arboris lachrymam, quod trium ſit generum cenſent, quæ & Græcis & Arabibus fuerit indicta: alii Benzoinum Myrrham volunt, ſed de his in noſtris in Dioſcoridem prælectionibus. Nunc de Laſerpitio, quam Maſſilia habemus, cujuſque figuram adjecimus. Ex radice magna Ferulam ſuperante, cortice cinereo tecta, ſubſtantia alba, ſucco prægnante, pingui & odora, caules ferulæ craſſitie & altitudine exurgunt, circa quos folia Apii paluſtris æmula, ſed craſſiora, rigidiora, nigrioraque, aliquando profundius laciniata, ut ex adjecto ramulo (quem ex noſtra depingi curavimus) colligere eſt: Umbellæ magnæ Anethi latitudine: ſemen latum foliaceum, odoratum, buxei coloris. Hæc è regione Maſſiliæ ad inſulas ſtæchadas pervenit, ut Adverſaria teſtantur. Appellamus Laſerpitium gallicum: Laſerpitium, Silphium, Adverſ. Lob. Lugd. Laſerpitium Maſſilioticum, Tabernæmontano.

Σαγάπηνον. SAGAPENUM. CAP. LXXIX.

SAgapenum ferulaceæ herbæ ſuccus eſt. Quæ in Media naſcitur. Optimum eſt translucens, fulvo forinſecus colore, & intus albo, neſcio quid inter laſer, & galbanum redolens: guſtu acri. Prodeſt laterum, & pectoris doloribus, tuſſibus vetuſtis, convulſis & ruptis: a craſſam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opiſthotonicis, lienoſis: item contra nervorum reſolutionem, perfrictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur: menſes pellit, ſed fœtum exanimat, cum hydromelite potum. Prodeſt ex vino hauſtum, ſerpentium ictibus: olfactum ex aceto vulvarum ſtrangulatus excitat: oculorum cicatrices, offuſam caliginem, hebetudines, ſuffuſionesq; detergit. Reſolvitur ut Laſer, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

Sagapeni confid. *SAgapenum officinæ interpolato vocabulo Serapium appellant. Cæterùm etſi ejus adulterati frequentior, & communis ferè ſit uſus: tamen Venetiis præſtantiſſimum quoq; venditur, idq; illi præcipuè comparant Seplaſiarii, qui honorem di-*
Sagap. in Apulia. *vitiis anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus ſagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia naſci auctor eſt Muſa Ferrarienſis: id quod equidem hactenus compertum non habeo. Ex orientalibus ſiquidem regionibus allatum, ut conſtat, cæteris præſtat. Arabicæ familiæ auctores inter dejectoria medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quan-*
Sagapeni vires ex Meſue. *tum extat, à Græcis ſilentio prætermiſſa eſt. Sagapenum itaq; (ut Meſues tradit) craſſos, lentosq; humores dejicit, craſſamq; pituitam, & aquam intercutem educit. Porrò facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac nervos, craſſaq; ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis frigidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemicraniis, comitialibus, vertigini, paralyſi, oriſq; diſtentioni. Pectus valentiſſimè expurgat, ejuſq; ac etiam lateris dolores tollit, præſertim ſi bibatur ex helenii, aut rutæ decocto. Foris emplaſtri modo impoſitum, aut intus aſſumptum tuſſi diuturna vexatis, ac difficulter ſpirantibus, opem maximam fert. Aqua intercute laborantibus ſingulare remedium eſt, ſi tamen flavis myrobalanis duplicato pondere additis exhibeatur. Diſcutit compaginum duritiam, emplaſtri modo impoſitum, addito aceto, & capparum ſucco. Rutæ ſucco, & aviumrapacium felle diutius maceratum, & in collyriis additum, oculorum caligines diſſicit, aquamq; in eo defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos vocatos ſanat, ſi cum aceto ſuperponatur. Articulorum compaginibus quomodo libet admotum, dolores eorum mirificè ſedat: quippe quoniam valentiſſimè humorum lentores in his cruciatus excitantes radicitus evellit, etiam ſi in coxendicum aliarumq; partium remotis, profundiùsq; locis ii deliteſcant. Potum, aut clyſteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus provenientibus maximè auxiliatur. Menſes cit, ſed fœtum interficit, tam hauſtum, quàm ſuppoſitum: contra uteri dolores, ſtrangulatumq; prodeſt. Ventriculo tamen officit, verùm noxa corrigitur lentiſcina reſina, & Indica nardo.*
Sagapeni vires ex Gal. *Sagapeni meminit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus differit iis verbis: Sagapenum liquor eſt calidus, & tenuium partium, ſicut & alii liquores. Sed & abſterſionem quandam poſſidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atq; extenuat. Quin & ſuffuſionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proveniunt craſſitiem, non malum eſt medicamentum. Porrò planta ipſa, ex qua provenit, ferulæ abſimilis, imbecilla & inutilis eſt. Sane ipſa primùm Sagapenum apellatur: at liquor ejus abuſivè hoc nomen obtinet, ceu alia quoq; multa ex nominis defectu per abuſum nuncupamus. Perfectius namq; foret ipſum cognominare non Sagapenum, ſed Sagapeni ſuccum. Sagapeni plantam, etſi viderim appictam, & quodam in libro impreſſam, non libuit tamen eam hic excudere, quod neſciam an Mercator ille Perſa, cui acceptam illam referunt, vera vel fabuloſa*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0716-6 DFG

fabuloſa narravtrit. σκγάπηνον *Græcis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus Sachabenigi ſive Sechbenegi:* Nomina. *Seplaſiariis pariter & Hiſpanis Serapino: Italis Sagapeno.*

Sagapenum commendatur, quod pellucidum, foris ruſſum, intus cùm frangitur candicantibus aut flavis guttis compactum, inter digitos ſi tractetur lenteſcit, medium inter Aſſam fœtidam & Galbanum odorem emittens: quod ad liquida medicamenta aqua aut aceto, aut vino ſupra prunas incoctum, ut Aſſa reſolvitur.

Εὐφόρβιον. EUPHORBIUM. CAP. LXXX.

EUphorbium Lybica arbor eſt, ferulæ ſpeciem habens, quæ in Tmolo juxta Mauritaniam invenitur. Ea acerrimo ſucco turget. Cum eximium fervorem expaveſcentes incolæ, ovillos ventres elutos arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confeſtimq; è plaga, perinde atque vaſe quodam in ventriculos copioſus lactis humor effluit, præter id quod humi ſparſum, vulnus ejaculatur. Duo ſuci genera: unum orobi magnitudine, ſarcocollæ modo emicat: alterum in ventriculis concreſcit, atque vitreum ſpectatur. Eligendum eſt translucens, & acre. Euphorbium adulteratur ſarcocollæ, & glutini miſtione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cùm levi guſtu, os accenſum diu detineat, adeò ut quicquid ori objiciatur, planè Euphorbium reſipiat. Ejus inventio tempore Jubæ regis Libiæ cognita extitit. Succus illitu ſuffuſiones diſcutit: potus, tota die exurit: quare melle collyriisq; pro acrimoniæ ratione admiſceri debet. Coxarum doloribus prodeſt in odorifera potione hauſtus, ſquamas oſſium eadem die eximit: verùm eo utentes, neceſſe eſt linamentis, aut ceratis, communire corpus, quo oſſa conveniuntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percuſſos à ſerpente nihil moleſtiæ paſſuros, ſi inciſa oſſetenus capitis cute, intritus ſuccus infundatur, vulnusq; poſtea conſuatur.

* EUPHORBII TENELLA planta. *

ANTEUPHORBIUM.

NOn equidem dubitandum cenſeo, quin illud legitimum ſit Euphorbium, quo paſſim officinæ utuntur, cùm tam guſtu, quàm olfactu acerrimum deprehendatur: ob cujus violentiſſimam acrimoniam nunquam, niſi invito animo, à ſeplaſiariis tunditur. Quandoquidem tametſi ſibi nares, & os omni prorſus ingenio, goſſipio & linteis aqua roſarum madefactis muniant, tanta tamen eſt acrimoniæ vis tenuiſſima, ut omnibus unà cum aëre penetratis munimentis, in eorum tandem perveniat nares, ubi moleſtiſſimum excitat ardorem, qui non facilè tollitur: quanquam etiam medicamentis admodum refrigerantibus ſuccurratur. Quo fit, ut ſolertiſſimi pharmacopolæ bajulis, ac aliis victum quærentibus hominibus id muneris obeundum tradant: interim tamen certò ſciunt, non abſque conviciis, & maledicto os hoc ab illis peragi poſſe. Quamobrem mirum ſanè non fuerit, ſi qui ab arbore recentem colligunt eximium acrimoniæ fervorem expaveſcentes, è longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoq; teſtis eſt) adinvenit primùm Juba Lybiæ Rex in monte Atlante ultra Herculis columnas, appellavitq; Euphorbium medici ſui nomine, & fratris Muſæ, à quo divus Auguſtus fuit conſervatus. Euphorbii plantam nunquam mihi videre licuit. ſunt tamẽ qui illam pingant & à Saraceno acceptam ſcribant: cui credere ſortaſſe, ſi plantam vivam oſtenderet, in qua Euphorbii nonnihil ineſſet. Euphorbio dejectoria ineſt facultas, cujus numquam, quod equidem invenerim, meminere Dioſcorides, & Galenus: tametſi tam minimè ſilentio involverint Actius, & Actuari-

Euphorbii conſideratio.

Euphorbii invẽtio & nomen.

Euphorbii vires ex Aetio & Actuario.

Actuarius, qui concordes de eo hu verbis discrucrunt: Euphorbium non modò pituitam trahit, sed etiam aquam, hancq; validius educit. Est autem acerrimum omnium, quæ ego noverim, ardentissimumq; propterea colicis, & ventrem frigidiorem habentibus datur, cæteros vehementer conturbat: sitim maximè ciet: Nonnihil ex odoratis seminib. ei est commiscendum. Modus triobolaris, ex aqua mulsa. Præstat tamen cum melle cocto ipsum in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus

ExPaulo.

annotavit libro septimo, ubi inter ea Euphorbium recensuit, quæ aquam & pituitam dejiciunt. Verùm in simplicium censu Dioscoridem Galenumq; secutus, de hac dejectoria facultate ipse quoq; nihil memoriæ prodidit. Cæterùm inter Arabes

ExMesue

Mesues fusius Euphorbii vires tradidit in solventium medicinarum mentione, ubi ita, ad sensum saltem scribit. Euphorbium gummi est, quod usq; adeò excalfacit extenuatq;, ut in hoc cætera gummi genera præcellat. Excalfacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem inflammationemq; inferat, penetret, & violenter abstergat: Euphorbium noxium admodum est medicamentum, ita ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido alvum dejiciat. Jecinori ob id, ventriculoq; sua ingenti acrimonia magnam infert noxam. Quapropter exhiberi minimè debet, nisi prius iis commisceatur medicamenta, quæ acerrimam ejus vim retundere valeant. Extrahit potum à profundis corporis partibus tum crassam, tum lentam pituitam, mundatq; compaginum cavitates à crassis contumacibusve excrementis, quæ in re omnium valentissimum est medicamentum. Nervos expurgat ab infarctis jam diu humoribus. Proficit ad hæc resolutis, convulsis, stupidis, tremulis, oriq; distentionibus, & cæteris nervorum morbis à frigore obortis, si ex leucoii oleo lævigatum exterius inungatur. Jocineri lienique inunctum, mirificè eorum dolores tollit à frigore, & flatu provenientes. Sternutamenta valentissimè cit. Occipiti autem confricatum, veternosos oblivioso sq; juvat. Aquam inter cutem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere haustum, (ut Serapio & Avicenna scriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum spatio erosis ab eo intestinis, & ventriculo. Euphorbium, teste Mesue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum est, quàm annum integrum consenuerit, namq; recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Servatur commodè milio aut fabis, aut lentibus sepultum. Euphorbii facultates paucis perstrinxit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Euphorbium causticæ sive urentis, & tenuium partium facultatis est, aliis succis similiter. Et lib. 2. de compositione medicamentorum localium, cap. 3. tradens curam hemicraniæ, idem de Euphorbio ita scribit: Porrò de Euphorbii facultate jam mihi relatum est, quòd citò exolvatur, quare in ejusmodi pharmaca non vetus conjicere oportet. Dictum etiam recens albidius esse: quod verò inveteratum est, flavioris aut pallidioris coloris reddi. Plan-

Euphor. quando utendum Ex Galeno.

Nomina.

ta, quæ Græcis ἐυφόρβιον, Latinis item Euphorbium nominatur, quemadmodum succus ejus: Mauritanis Euforbion seu Farbium. Italis Euforbio: Hispanis Alforviam, Alforsion & Euforvio: Gallis Euphorbe.

Euphorbii tenellam plantam ex Dodonæo effigiatam adjecimus: folia illi sunt oblonga, crassa, virentia, rotunda, ac tereti figura, angulosa Cucumerem referentia, quæ angulis & eminentiorib. & albicantibus spinis duplici ferè ordine donantur: ex quibus vulneratis, liquor acris & mordax, facileq; concrescens effluit: fructum parit in trifido folliculo, ternis utriculis conjunctum: semina utriculis singula claudunturcolore foris flava, intus candida ac pinguia, gustu liquorem æmulantia, Cordo monente. Folium terræ commissum, instar Opontiæ, seu Ficus Indicæ, in plura multiplicatur, & radicem in obliquos ramulos divaricatam demittit. Hujus figuram Euphorbii nomine, Dod. fol. Lob. Lug. Tab. & Lonicerus proposuere. Eligere oportet grumos puros pellucidos, candidos aut flavos: quibus verò plantæ aculei permixti, reprobantur. Adfertur ex Africa syncerum, rarissimè adulteratum, gummi aut Sarcocolla, aut Tithymallorum liquore. Adversus Euphorbii acrimoniam remedio fertur esse herba, quæ ex radice crassa, multis propaginibus donata, cauliculos complures emittit, rotundos, virentes, circa quos folia portulacæ, quæ succo lento & refrigerante turgent, Euphorbii ardorem retundente, quare ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbii nomen accepit, ut videre est apud Dod. fol. Lob. Lug. & Tabernæmontanum: malè enim apud Castorem Durantem pro Euphorbio positum.

Χαλβάνη. GALBANUM. CAP. LXXXI.

Galbanum succus est nascentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium vocant. Maximè laudatur cartilaginosum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minimè lignosum, retinens nonnihil adjecti seminis & ferulæ, gravi odore, neq; valde humidum, neq; nimis aridum. Adulteratur faba fresa, resina & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, discutit: menses ac partus trahit appositu vel suffitu. Lentigines aceto & nitro perunctas tollit. Devoratur ad tussim veterem, difficultatem spirandi, suspiria, rupta, convulsa. Adversatur toxicis, potum cum vino & myrrha: simili modo sumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus & furunculis: comitiales & vulvæ strangulatus, & vertiginosos olfactu suscitat. Si uratur, fugat nidore serpentes, & perunctos feriri non patitur. a *Serpentes cum oleo, & sphondylio circumpositum necat: dentium dolorem oblitum, aut tavernis inditum, mitigat: urinæ difficili prodesse existimatur.* B *esolvitur ad potiones amaris amygdalis, aqua aut ruta, aut calido pane, mulsave: aliàs meconio ære usto, aut felle liquido. Si purgare Galbanum voles, in ferventem aquam demittito: namq; cùm liquefactum fuerit, ejus sordes fluitabunt: quas hoc modo facilè separabis. Mundo linteo, raroq; alligatum in fictili, aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum vasis ne tangat, opertoq; vase in fervidam aquam demittito: sic enim syncerum, veluti per colum eliquescet, & lignosum in linteo remanebit.*

a Meum & ligustri. b. serpentia.

Galbani confideratio.

Quamvis legitimum optimumq; Galbanum in pluribus Italiæ locis, præsertimq; Venetiis venale reperiatur, id tamen quo passim officinæ utuntur, nihil vel sanè parum Galbanum refert, quod in laudatissimi genere à Dioscoride repræsentatur. Siquidem illud non modò ab impostoribus adulteratum est, sed etiam lignorum ferularumq; ramentis, lapidibus ac aliis compluribus recrementis vitiatum. Quærant itaq; probi sephasiarii, quod optimum est: alii verò, qui parsimoniæ, ne dicam avaritiæ student magis, quàm honori, ut qui probatissimum vix unquam assequi possint, id saltem, quod impurum est, purgare deberent à Dioscoride edocti: quippe quòd ea ratione facilè ab adventitiis sordibus expurgari possit. Galbani vires tradidit Galenus libr. 8. simpl. medic. sic inquiens: Galbanum succus est plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi

Galbani vires ex Gal.

rendivi. Fuerit autem sanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut secundo completo: in deficcando verò ex secundo incipiente. Id Græcè γαλβάνη, Latinè Chalbanum & Galbanum appellatur: Arabicè Chene & Bezard: Italicè pariter & Hispanicè Galbano. Nomina.

Galbanum liquor est, grumis flavis aut candicantibus compactus, substantia molli, pingui, digitis adhærente, sapore amariusculo, odore gravi. Eligendum purum, pingue, cùm accenditur flammam nutriens, mediocriter viscosum, colore flavum, tale enim recens est.

Ἀμμωνιακὸν. AMMONIACUM. CAP. LXXXII.

AMmoniacum ferulæ succus est, quam juxta Cyrenen Aphrica gignit: cujus fruticem cum radice agasyllim vocant. Probatur bene coloratum, ligni, & calculorum expers, *a* thuris similitudine, minutis glebis, densum, syncerum, nulla sorde spurcatum, castoreum odore imitans, gustu amarum. Hoc genus thrausam, id est friaturam appellant, quod verò terram, & calculos collegit, *b* phryama. Gignitur in Aphrica juxta Ammonis oraculum, succum stillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit, calfacit, tubercula, duritiasq; discutit, potum alvum solvit, partus extrahit: lienem consumit, drachmæ pondere haustum: articulorum, coxendicumq; doloribus liberat. Auxilio est anhelatoribus, orthopnoicis, comitialibus: item quibus humor in pectore coit, si cum melle delingatur, aut cum ptisanæ succo sorbeatur. Cruentam urinam pellit, albugines oculorum abstergit, genarum scabritiam absumit: tritum autem cum aceto & impositum, jecinoris lienisq; duritias sedat: discutit tophos, qui in artubus concalluerunt, cum melle, aut cum pice illitum. Lassitudines, & coxendicum dolores eo perungi utile est, cum nitro, & cyprino oleo, vice acopi.

a Meum λίβανωτίζει τοῖς χόνδροις ἡ ἀμμωνία. i. granum thuris referens non lapidosum.
b Meum φρυαμα. i. miraculum.

Ammoniaci lacrymam officinæ, mutata una litera, Armoniacum vocant: cujus tamen syncerissima parum ad nos convehunt, qui ex Alexandria Aegypti cum mercimoniis Venetias redeunt. Quandoquidem rarissimum Ammoniacum visitur, quod suis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officinæ utuntur, piceæ resinæ modo in massam compactum cernitur, impurum, ac quam plurimis impostorum adulteriis vitiatum. Ut hinc facilè dici posse putaverim, hoc vel illegitimum, vel saltem deterius esse, idq; fortasse, quod Dioscoridi phryama nuncupatur. Cujus etiam meminit Plinius lib. 12. ca. 23. ubi de Ammoniaco ita scribit. Ergo Aethiopiæ subjecta Aphrica Ammoniaci lacrymam stillat in arenis suis. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam Metopion vocant, resinæ modo aut gummi. Genera ejus duo, thrauston masculi thuris similitudine, quod maximè probatur: alterum pingue, & resinosum, quod phryama appellant: hæc Plinius. Caterùm Ammoniaco usi sunt antiqui (ut Paulus est author) in sacrificiorum odoramentis, ac fussimentis. In quem sanè usum illud ab iis receptum fuisse conjiciendum est, quod electissimum, & thuri persimile extitit. Hujus rei illud maximo est argumento, quod ab ipso Paulo, itemq; Aetio in suis medicamentis Ammoniacum thymiama, hoc est, fussimentum cognominatur, quasi Ammoniacum præstantissimum ita intelligere voluerint. Ammoniaci meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum sic inquiens: Ammoniacum liquor est ferulæ cujusdam. Hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeò ut & articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas discutiat. Quod Græci ἀμμωνιακὸν, Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritani Raxach, sive Assach: Itali Ammoniaco & Armoniaco: Hispani Aguaxaque, & Armoniaque. Ammoniaci consideratio. Ex Plinio. Ammoniaci vires ex Gal. Nomina.

Ammoniacum seu gutta Hammoniaca, densis solidisq; grumis in massas. Thuris non dissimilibus, compactum est, coloris ruffi, aut in fusco flavi, intus candidi, nitidum, splendens, Galbanum odore referens, amarum. Eligendum syncerum, purum, majoribus grumis, foris flavis intus candidis, & manu tractatum cum lentore mollescens, accensum in plures splendidas micas dissiliens,

Σαρκοκόλλα. SARCOCOLLA. CAP. LXXXIII.

λίβανωτῷ μικρῷ. i. thuri parvo.

SArcocolla lacryma est arboris in Perside nascentis, *a* pollini thuris similis, *b* rufa, gustu amara. Vulnera glutinat, oculorum fluxiones inhibet: emplastris inseritur. Adulteratur admisto gummi.

b Meum ὑπέρυθρον. i. subrufa. Sarcocollæ cõsid.

Lacrymam hanc Sarcocollam dixere Græci, quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam, exulceratamue corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos advehitur, non omnis legitima est: quippe quod ea plerunque (ut de aliis quoque pluribus lacrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, & alterius generis lacrymis adulterata deferatur, & talis officinis inventatur. Verum fraus gustu facilè deprehenditur: quandoquidem quæ amara non est, adulterium sensit. Plin. lib. 13. cap. 11. albam cæteris pratulit, sic inquiens: Fit & ex Sarcocolla (ita vocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus, ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum, quam rufum melius. Et lib. 24. cap. 14. idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum vino tusa sistit fluxiones, illinitur infantibus. Vetustate & hæc maximè nigrescit: melior quò candidior: hæc Plinius. Qui tamen in Sarcocollæ historia à Dioscoride, & Galeno maximè dissentit, cùm hi Sarcocollam gustantibus amaritudinem relinquere asserant, ille verò contrà dulcedinem. Vidi Sarcocollæ arboris imaginem ab Andrea Marino medico insigni appictam in eo Mesuis libello, qui de alvum ducentibus medicamentis inscribitur. Eam cur probem, aut improbem sanè non habeo, cùm mihi non absre sit ambigendum an Mercator ille Persa historiam aut fabulam attulerit. Sarcocolla Mauritanis pituitosas cruditates, ac crassos, & glutinosos dejicit humores, præsertim qui in compaginum, & coxendicum cavitatibus delitescunt. Cerebrum mundat, item nervos, & pulmones: proinde tussientibus, & difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis, quæ senes juvant, præcipuè pituitosos. Calvescunt tamen, qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines, nubeculas, cicatrices, & id genus impedimenta, si in cratere vitreo asinino lacte maceretur quinq; diebus, interea tamen novum lac quotidie est infundendum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius madefacta, ac inde Sarcocolla pulvere circumlita auribus exulceratis utili- Ex Plinio. Sarcocollæ vires ex Arabibus.

liter imponuntur. Cruentis vulneribus, ac diuturnis ulceribus mirificè medetur, quippe quæ proprio suo munere ea à sordibus mundet, carne repleat, cicatricemq; obducat. Alvum tardè dejicit, perturbatq; eos, quorum ventriculus bile redundat, quare cavendum est, ne iis exhibeatur. Roboratur ejus dejectoria facultas, gingibere, & cardamomo additu. Hæc ex Arabibus deprompsimus, quæ sanè tam antiquis, quàm recentioribus incognita fuerunt, utpote qui ea nusquam, quod equidem legerim, scriptis tradiderunt. Sarcocollæ vires retulit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sarcocolla lacryma est arboris persicæ, mistam vim habet ex emplastica quadam substantia, & paucula amara. Itaq; citra morsum deficcat, ac proinde glutinare vulnera valet. Lacryma quæ σαρκοκόλλα Græcis, Sarcocolla item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus Ansarot, Anazaron, seu Auzurut: Hispanis Lancarotes: Gallis Sarcocolle.

Ex Galeno.

Nomina.

Sarcocolla lachryma est ruffa aut candicans, minutis veluti friatis grumis constans, amara, acris, nauseam, cùm deglutitur, provocans, glutinosa, in aqueo humore dissolubilis. Eligendum rarum veluti spumosum, candidum (ruſſum enim inveterascentis indicium est) amarissimum, glutinosum.

Γλαύκιον. GLAUCIUM. CAP. LXXXIV.

GLaucium succus est herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur, foliis ferè corniculati papaveris, pinguioribus tamen, in terram sparsis, odoris tetri, gustus amari: tota croceo succo madet. Folia in olla fictili, semifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ, usq; dum flaccescant: deinde contusis succum exprimunt. Cujus est usus ad oculorum medicamenta, utpote cùm inter initia refrigeret.

Glaucii consideratio.

GLaucium medicorum, & officinarum vulgo, qui barbarorum, & Arabum nomina usurpare solet, Serapionis, & Avicennæ modo, Memithe dicitur. Id autem, quo papim seplasiarii utuntur, meo quidem judicio, verum syncerumq; Glaucium est: quippe quod omnibus ferè notis, & facultatibus legitimo respondeat. Præter id enim, quòd facto periculo, oculorum vitiis opitulatur, foris secus rubescit, intus verò croceo colore spectatur, & gustu amaro sentitur cum quadam graveolentia: tametsi pharmacopolas nonnullos quandoq; deprehenderim, qui è majoris chelidonii succo Glaucium conficiunt. Sed animadvertendum est, quòd in Serapionis codice, præter proprium Memithæ caput, quod Dioscoridis est Glaucium, legitur etiam in capite de Curcuma (nisi fortasse interpretis fuerit lapsus) Chelidonium minus vocari Memithe. Quòd in Serapione vel interpretis, vel alterius culpa, mendum subsit, inde mihi quidem orta est suspicio maxima, quòd Dioscorides, cujus verba ad unguem refert Serapio, Glaucii non meminerit in Chelidoniis. Quo factum est, ut illi Seplasiarii depravata Serapionis lectione decepti in hunc & alterum errorem inciderint: quod non solùm ex chelidonio suum Glaucium eliciant, sed etiam majus chelidonium minoris loco sumant, quandoquidem illud succum croceum mittat Glaucio similem. Glaucii facultates memoriæ prodidit Galenus lib. 6. simp. med. sic inquiens: Glaucium adstringit cum quodam fastidio. Tum adeò manifestè refrigerat, ut solum sæpe erysipelata, utique si valentia non fuerint, curare possit. Mistura ejus composita est ex aquea terreaq; substantia, utraq; sanè frigida, verùm non summè, sed ceu aqua fontana. Γλαύκιον sic Græcè, ut etiam Glaucium Latinè dicitur: Arabicè Memithe.

Memithe

Glaucii ex Chelidonia.

Glaucii vires ex Galeno.

Nomina.

Κόλλα. GLUTINUM. CAP. LXXXV.

GLutinum, quod xylocollam, alii taurocollam vocant, præstantissimum Rhodiacum, quod ex bubulis coriis conficitur. Id candidum est, & translucens. Nigrum verò minus probatur. Resolutum in aceto impetigines, leprasq; cutis delet: ambustis igni ex aqua calida dilutum, illitumque pustulas erumpere non patitur. Vulneribus prodest melle, cum aceto madefactum.

Ἰχθυόκολλα. PISCIUM GLUTINUM. CAP LXXXVI.

PIscium gluten, venter est piscis cetacei. Præstat candicans, natione Ponticum, subasperum, minimè scabrum, & quod celerrimè liquescit. Utile emplastris capitis, & leprarum medicaminibus, & tetanothris, quæ cutem faciei erugant, & extendunt.

Glutini consideratio.

NEmo est, qui taurinum, & piscium Glutinum non cognoscat: quare hac in re, non pluribus verbis opus est. Verùm sciendum, quòd Glutinum taurinum hac ætate non modò è taurinis coriis conficitur, sed ex omnium quadrupedum pellibus. Hujus neq; alterius non reperio meminisse Galenum in simplicium censu: quanquam inibi libro 7. illius glutinis librarii mentionem fecerit, quod ex polline farina, & muria paratur, sic scribens: Gluten quod ad libros præparant ex similagine, & garo, emplastica concoctoria q; facultatis est. quibuscunq; ipsum partibus illinas. Cæterùm illud gluten, quod è piscibus fit, inter cætera simplicia Paulus quidem retulit, sed ea tantùm ferè de eo scribit, quæ Dioscoridi accepta referri possunt. Id græci κόλλα, ξυλοκόλλα, & ταυροκόλλα vocatur, quod Latinis Gluten & Glutinum: Italis Colla di carniccio: Hispanis Colla & Grudel. Quæ verò Græcè ἰχθυόκολλα Piscium Glutinum Latinè dicitur: Italicè quemadmodum & Hispanicè, Colla di pesce. Arabicè utrumq; gluten Zire, seu Gara nominatur: Germanicè Leim: Gallicè Colla.

Gluten librariorum.

Nomina.

Ἶξος. VISCUM. CAP. LXXXVII.

VIscum optimum recens, intus porraceum, extra *a* fulvum, quod asperi nihil, aut furfuroſi concepe-
rit. Fit † acinis in quercu nascentibus, buxeo fruticis folio. Contusum acinum lavant, & postea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipsum efficiant. Gignitur quoq; in malo, pyro, & plerisq; aliis arboribus: quinetiam invenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, discutit, extrahit, parotidas, tubercula, cæterasq; collectiones ad maturitatem perducit, cum resina & pari cera mistum: epinyctidas in splenio sanat: vetera ulcera, abscessusq; quos cacoëthes vocant, ex thure mollit. Lienem cum calce, gagate, aut Asio lapide coctum, & impositum absumit: cum sandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit: mistum cum calce, & vini fæce, *b* suam *vim* intendit.

a Meum ὑπόξανθος, i. subflavum.

b Meum ἐπιτείνει τὴν ἰδίαν μετ' αὐτῶν. i. vires ipsorum intendit. Idem habet.

Viscum

VISCUM.

* VISCUM POLYCOC-
con Camerarii. *

VIscum planta est brevis, ramusculis in crucis modum prodeuntibus, foliis binis in ramusculorum summitatibus utrinq; emergentibus, oblongis linguarum instar, crassis, solidisq; colore submelino. Baccas fert copiosas, pisorum magnitudine, albicantes, tenui tunica obductas, substantia intus tenaci, glutinosaq; ac molli, in qua semen est parvum. Viscum sit pluribus ac diversis modis: verùm omnium præstantissimum est, quod è granis in quercu nascentibus conficitur. Hujus præter id, quod invalidum in pyris, malisq; nascitur, ingens in Hetruria proventus. Siquidem mihi non modò in quercu lautissimum provenit, sed etiam in cerro, ilice, & castanea, in nostris præsertim maritimis Senensibus, ubi vastissimè assurgunt sylvæ, quæ non parvo pretio ita locantur, qui viscum efficiunt. Scandunt autem illi arbores immensas, non sine magno vitæ suæ periculo, sæpiusq; funibus adalligati id muneris in aëre pendentes obeunt. Grana, quæ legerunt, in aqua decoquunt donec dirumpantur: postea contundunt, & tamdiu lavant in aqua, quousq; furfuracea excrementa eximant. Refert Plinius, nasci Viscum in quercu tantùm, robore, ilice, sylvestri pruno, terebinthо, pinu, & abiete. Ac in Hetruria gignitur etiam in castanea, quod optimum est, malo ac pyro, non tantùm sylvestri, sed etiam domestica, quamvis penitus inutile. Visci maxima Hetruscis utilitas est: nam præter ejus usum in aucupiis quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumni tempore, in sylvis quibusdam ex juniperis arte constructis, eo capiuntur, id etiam in primis utile est vitibus muniendis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia scatent, gemmæ devorentur. Siquidem agricolæ viscо vites omnes circumdant, quo postea erodentes vermiculi, qui tam præstantissimo latici insidiantur, è terra sursum petentes, meritò implicantur. Quod cùm perspexisset natura omnium rerum parens, visci multum Hetruriæ largita est, ne hanc ob pestem vino destitueretur. Visci fructu vescuntur turdi, præcipuè magni quos nostri vulgò turdellas appellant. Quorum stercore visci semine pleno inficiuntur & seruntur arbores, in quibus pernoctant, & victitant: è quo tandem semine nascitur planta quæ viscum creat. Unde scitè à Plauto dictum est: Turdus existimat sibi cacat. Caterum per se non est arbor, sed in arboribus vivit, fronde plerumq; perpetua. Id quod etiam testatur Virgilius lib. 6. Aeneidis cùm inquit:

Quale solet sylvis brumali frigore Viscum
Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos.

Proinde Plinius lib. 16. cap. ult. ita scriptum reliquit: Quædam enim in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Namq; cùm suam sedem non habeant, in aliena vivunt sicut Viscum. Omnino enim satum nullo modo nascitur, nec nisi per alvum avium redditum, maximè palumbis & turdis. Hæc est natura, ut nisi maturatum in ventre avium non proveniat: hæc Plinius. Quæ ante ipsum memoriæ prodidit Theophrastus lib. 2. cap. 23. de plantarum causis unde illa mutuatus est Plinius. Porrò id, quod in pinu, & abiete nascitur, quod (ut Plinius inquit) Stelin Eubœa dicit, Hiphear Arcadia, frequentissimum in Tridentino agro in vallu Aniæ sylvis conspicitur, ubi ingens turdellarum copia victitat. Sed hoc ad aucupia prorsus inutile est: decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinu, abiete, amygdalo, malo, pyroq;, provenit perpetua fronde viret. Id verò contrà, quod quercui, robori & castaneæ innascitur, utpote cui appetente hyeme omnia folia decidant. Hujus rei causam reddere tentavit Theophrastus, loco paulò ante citato, cùm ita scribit: Viscum aliud folio esse perpetuo, aliud deciduo, haudquaquam absurdum est. Siquidem aliud virentibus semper arboribus, aliud fronde amittentibus insidet: fit enim, ut in his careat alimento, in illis habeat quantum abunde sit. Causa enim perpetuæ, deciduæve frondis hæc est, quemadmodum diximus: hactenus Theophrastus. Verùm enimvero hæc

Visci consid.

Visci confectio.

Visci utilitas in Hetruria

Visci generatio

Viscum arbor nō est.

Ex Plinio.

Theophrasti sententia non accepta.

Theophr. ſententia non omni ex parte probanda videtur: quippe quoniam univerſum Viſcum, quod in Amygdalo, pyro, maloq; in Italia provenit, tam æſtate, quàm hyeme fronde perpetua viret, cùm tamen hæ arbores hyeme frondibus deſtituantur. Quo fit, ut aliunde hujus rei cauſam petendam exiſtimem. Fit præterea Viſcum aviculis tantùm capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quæ Aphris Sebeſtena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione de iis differentes retulimus. Utuntur hoc Inſubres ſuis in aucupiis, quòd arboreo viſco careant, illudq; è Venetiis deferunt, quo primùm ex Damaſco Syriæ advehitur, unde Damaſcenum vocatur: ſed id querno bonitate cedit. Fit quoq; Viſcum è quarundam arborum radicibus, agrifolii præſertim, & viburni, quarum etiam arborum hiſtoriam libro primo paliuri & vhou commentariis inſeruimus. Qui autem ex hujuſmodi arboribus viſcum conficiunt, cortices radicum ſumunt, effoſſaq; ſcrobe inter ſuarum arborum frondes humido ſolo ſepeliunt, ibiq; tanto tempore dimittunt, quoad computreſcant: mox eximunt, & tamdiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lavant, & manibus commiſcent. Hac etiam ratione quibuſdam in locis fit ex ibiſci radicibus. Sunt qui querni viſci lignum in tenuiſſimum pulverem redigant, & comitialibus hauriendum præbeant: quo tantùm medicamento multos fuiſſe ſanatos pro certo affirmant. Atqui operæ pretium eſt, ut eo ita utantur comitiales quotidie in quadrageſimum diem usq;, & caveant ne lignum ab arbore reſciſſum terram contingat. Idem collo, aut brachio pro amuleto ſuſpenſum, cum ſuo cortice, gravidarum conceptum adjuvat. Sed novi ego complures, morbi & medicamenti prorſus ignaros, qui ligni loco viſcum ipſum in catapotiis devorandum dederunt. Viſcum quod in Pyro ſylveſtri naſcitur, contractione membrorum laborantibus maximo eſſe auxilio ſcimus: contunditur id unà cum foliis & ramis, & cum pinguedine capi recenti. Viſci meminit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus differit in verbis: Viſcum ex plurima aerea, & aquea calida, pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaq; etiam affectus ſubſtantiæ reſpondent. Siquidem valenter ex alto humores extrahit, nec eos tantùm tenues, ſed & craſſiores, eosq; diffundit, ac digerit. Eſt autem ex eorum genere, quæ non protinus poſt primam appoſitionem excalfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, veluti thapſia. Sed & ſuprà commonuimus, ineſſe calido facultate medicamentis, ubi largum continent humorem recrementitium. Nomen illi Græcum, ἰξὸς, Latinum Viſcum: Arabicum Dabach, ſeu Dibach: Italicum Viſchio & Pania: Germanicum Vogelleim/oder Miſtel: *Hiſpanicum Viſco: Gallicum Guy.*

Viſcum ex radicibus.

Viſci querni vires.

Quorundam error.

Viſci pyri ſylveſtris vires.

Viſci vires ex Galeno.

Nomina.

† *Nulla hic in Græcis codicibus ſit acinorum mentio, ſed hæc tantùm leguntur: γίνεται ἐκ τινος καρποῦ περιφεροῦς. hoc eſt, fit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectioni adſtipulatur Serapio. Sed interpres videtur ſecutus Plinium qui lib. 16. cap. ultimo, ſic inquit: Viſcum fit ex acinis, qui colliguntur meſſium tempore immaturi.*

Viſcum polycoccon, Camerarius propoſuit in ſua editione Matthioli, quod à vulgari differt baccarum racematim cohærentium copia, in reliquis cum vulgari Viſco conveniens: quod rarum & in Helvetia repertum.

Ἀπαρίνη. APARINE. CAP. LXXXVIII.

APARINE.

a ἐκ μέσου ὡς ὀμφαλὸς i.e. medio velut umbilicus, ita Meum.

b Meum μετὰ οἴνου i. cum vino.

Aparines conſid.

Speronella.

Aparine ex Gal.

Nomina.

APARINE ramis multis, & parvis fruticat, aſperis, quadrangulis, per intervalla orbiculato foliorum ambitu, ut in rubia: flos albus: ſemen durum, rotundum, concavum, *a* album, umbilici figura, aſperitate veſtium tenaci. Ea paſtores coli vice utuntur ad eximendos è lacte pilos. Seminis caulium, ac foliorum ſuccus, potu *b* contra viperarum, phalangiorumq; morſus auxiliatur: infuſu aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, ſtrumas diſcutit.

Aparine nuſquam non provenit, ſed præſertim (ut Theophraſtus inquit) inter lentes, in agris, ſecus itinera & propè ſepes. Itali hanc vulgò vocant Speronella, quòd folia circa caulem ad calcarium ſtimuli modum, aſteriſci inſtar proferat. Tactu hæc aſperrima eſt, quapropter cùm adoleverit, attingentium veſtibus pertinaciter hæret. Hujus ſuccum magnifaciunt quidam ad recentia vulnera glutinanda, & ad papillarum rimas. Stillatitia ejus aqua datur utiliter potanda dyſenterico. Sicca farina vulnera glutinat, & ulcera ſanat. Aparines meminit Galenus lib. 6. ſimp. med. ubi ſic breviter inquit: Aparine, quidam philanthropon, alii omphacocarpum cognominant, modicè extergit & deſiccat: habetq; nonnihil ſubtilium partium. Herba hæc Græcis ἀπαρίνη vocatur: Latinis ſimiliter, Aparine: Italis Aparine & Speronella: Germanis Klebkraut: *Hiſpanis Preſera: Gallis Grateron.*

Aparine quomodo primò prodeat, figura noſtra expreſſimus, floribus tamen variat, etſi namque ſit albis ex Baldo, tamen purpuraſcentibus habemus. Dicitur φιλανθρώπιον Hippocrati: aſpera Lappago ſive Aſperugo (ab aſperioribus foliis) Plinio: Lappam Gaza apud Theophraſtum vertit: Aparine, Brunfelſ. Trag. Matt. Fuchſ. Dod. gal. & Cord. in Dioſc. Lon. Anguill. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Aparine aſpera, Thalyo.

Ἄλυσσον. ALYSSUM. CAP. LXXXIX.

ALyſſon exiguus frutex eſt, unicaulis, ſubaſper, rotundis foliis: fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo eſt ſemen quadantenus latum. In montib. & aſperis locis

locis emicat. Ejus decoctum singultus, sine febri, potu discutit: idem efficit, si quis eâm aut teneat, aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio rabiei canis mederi putatur: domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus, atque brutis fascini amuletum. Purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

ALYSSUM.

Alyssi conû.

ALyßi varia est apud authores historia. Nam si Plinio est adhibenda fides, Alyssum ea planè fuerit herba, quam Rubiam minorem vocamus, quæ quidem, præterquam quod folia ferat longè minora, prorsus Rubiæ similis constat. Quòd autem Plinio hæc Alyssos sit, ejus verba declarant libro 24. cap. 11. ubi de erythrodano ita scribit: Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos Rubiam, qua tinguntur lana, pelles q; persiciuntur, in medicina urinam ciet. Morbum regium sanat ex aqua mulsa: & lichenas, ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix, semen q; trahunt menses, alvum sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hac frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm. Distat ab eo, quæ Alyssos vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus. Quippe nomen accepit, quòd à cane emorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatus q;: hactenus Plinius. Quem facile quis suspicari posset, Dioscoridis Alyssum reddidisse, eo ductus argumento, quod is statim post Aparinen, quam rubiæ similem fecit, Alyssum descripserit: nisi omnibus ferè notum hoc a rubia minore differre perspicuum esset. Siquidem Dioscoridi, alyssum foliis est rotundis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo semen quadantenus latum: in montibus, & asperis locis nascitur: quæ sanè omnia in minori Rubia desiderantur. Quòd præterea Dioscoridi, ut Plinio, Rubia minor non sit Alyssum, ex eo apertè cognoscatur, quod is infra de majori, & minori Rubia eodem capite tractaverit, id quod minimè quidem fecisset, si nullam judicasset inter minorem rubiam, & Alyssum intercedere differentiam. Quare vel Plinium hac in re hallucinatum, vel diversum a Dioscoride Alyssum accepisse crediderim. Porrò magis adhuc Alyßi historiam ea confundere mihi videntur, quæ de eo posteritatis memoriæ prodidit Aëtius, cum inquit: Alyssum eam herbam esse ajunt, quam Heracleam sideritim vocant, quæ propter vias ubiq; nascitur, purpureo flore, foliis crassioribus. Nomen traxit, quòd a cane rabido emorsis mirum in modum opituletur. His verbis Aëtius non solùm non referre Dioscoridis Alyssum deprehenditur, sed neq; etiam satis exprimere, quam sideritim pro Alysso intelligat. Nam cùm tres sint siderites a Dioscoride monstratæ, quarum duæ, prima scilicet, & ultima, heracleæ vocantur, non equidem scire possum, an primam, vel ultimam in suum Alyssum receperit Aëtius. Huic postremò, ut aliis quoq;, non consentiunt quæ de Alysso retulit Galenus lib. 2. de antidotis, ubi nonnulla Asclepiadis medicamenta ad rabidi canis morsus commemorat. Alyssum, inquit herba est marrubio adsimilis, asperior tamen & magis aculeata circa orbiculos, florem ad cæruleum vergentem profert. Hanc subcanicula æstu colligere oportet: exiccata cõtundi, cribrari, & servari debet, ne diffletur. Ex his Galeni verbis palam est, Alyssum ab eo ex Asclepiade descriptum, potius primam, quàm ultimam sideritim referre. Cùm igitur varia admodum sit de Alysso authorum sententia, cumq; ejus historia tam varia, incertaq; habeatur, difficile quidem fuerit asserere, quænam planta Alyssum legitimè vocari possit. Non desunt sanè nobis aliquot plantæ, quæ pro Alysso ad nos à rei herbariæ peritis transmissæ sunt, verùm cùm earum nulla legitimum mihi Alyssum referat, eas potius supprimendas, quàm hic appingendas existimavi. Ruellius tamen eam plantam, quam herbarii (ut ipse ait) sylvestrem cannabim vocant, putat esse Dioscoridis Alyssum, vel ad ipsum propius accedere. Quod, ne semper aliorum errata corrigere videar, in dijudicandum relinquo, qui in simplicium etiam historia mediocriter versati, hæc & majora dijudicare possunt. Cæterùm Alyssum à Galeno ex Asclepiade repræsentatum, in Italia provenire non equidem inficior, neq; illud similiter, cujus meminit Aëtius. Sed quod horum in usum medico probandum, vel reprobandum sit non facilè decernere ausim, quanquam a Galeno nunquam discedendum putaverim. Cæterùm Alyßi facultates tradidit lib. 6 simplicium medicamentorum, his verbis: Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè juvet demorsos à cane rabido. Sed & rabienti quoq; data, sæpe integrum sanavit: atq; hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumq; prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla constare methodo. Quod si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc, ut absterjorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. Herba, quæ ἄλυσσον Græcè Alyssum quoque Latinè dicitur: Italicè Alisso.

Alyssos Plinii est Rubia minor.

Alyssum Aëtii est Sideritis.

Alyssum Galeni.

Alyssum Ruellii est cannabis syl.

Alyssi vires ex Gal.

Nomina.

Alyssos à Matthiolo & Anguillara propositum, Thlaspios generibus adnumerandum, quare Thlaspi Græcum propinquius fortè Dioscoridis, polygonati folio, aut Oleæ, Lentis semine, Lobelo dicitur, ac Tabernæmontano Thlaspi Græcum polygonati folio. Verùm cum hoc neutiquam confundendum Thlaspi Narbonense centunculi folio apud Lobelum.

Ἀσκληπιὰς. ASCLEPIAS. CAP. XC.

ASclepias, ramos emittit longos: folia hederæ, a longa, radices numerosas, tenues: odoratas: flores virus

a Longa. Ori. non leg.

rus grave, ſemen ſecuridacæ: naſcitur in montibus. Radices ex vino potæ torminibus auxiliantur, & contra ſerpentium ictus. Folia adverſus vulvæ, mammarumq; ulcera, quæ cacöethe vocant, illinuntur.

Hedera terreſtris non eſt Aſclepias

Falluntur, mea quidem ſententia, qui Aſclepiadis vice, quam in montibus naſci tradidit Dioſcorides, nec non etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam vulgares quidam chirurgici Hederam terreſtrem nominant: quæ plerunque ſecus vias naſcitur, & perpetuò humi ſerpit foliis rotundis, aſperis, per ambitum quadantenus ſerratis, longo tenuiq; fumiculo appenſis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuiſſimis. Siquidem præterquam quòd Dioſcorides ſcriptum non reliquit Aſclepiadam in viis publicis naſci, nuſquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ii (pace tamen Fuchſii eruditiſſimi

Fuch. error.

Vincetoxicum Aſclep. cenſentis, dixerim, quem conſtat ex ſuis commentariis hanc habuiſſe ſententiam) qui putant Aſclepiadam eam eſſe plantam, quam vulgus herbariorum Vincetoxicum vocat. Quandoquidem hujus cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores virus aliquod non redolent: ſemen non eſt ſecuridacæ ſimile. Adde etiam quod ex Oribaſii lectione Aſclepias non profert folia longa: cui ſubſcripſit Marcellus interpres. fretus ſortaſſe, ut ſolet, probatiſſimis exemplaribus. Præterea antiquiſſimus codex manu ſcriptus, de radicibus non legit πολλὰς, hoc eſt, multas, ſed tantùm λεπτὰς, εὐόδμους, id eſt, tenues, odoratas. Cæterùm VINCETOSSICVM *provenit foliis laurinis, ſed in cacumine acutioribus, firmis ac lævibus, caulibus pluribus, lentis, viridibusq;, circa quos folia per intervalla utring; bina ſpectãtur. Flores edit tenues*

Vincetoſſici hiſt. matt.

I. VINCETOXICUM.

* II. ASCLEPIAS NIGRO flore. *

ex pallido albeſcentes, è quibus acutæ tenuesq; proveniunt ſiliquæ, candida intus lanugine, & ſemine, ut in Nerio. Radicib. nititur numeroſis, in gyrum ſe circumquaq; fundentibus, tenuibus, longis, albicantibus, haud odoratis, & manſu ſubdulcibus, quadam cum levicula acredine, quarum eſt uſus. Naſcitur in incultis locis, ſecus itinera, in montibus, collibus, & ſaxoſis, & aridis locis. Radices excalfaciunt, & ſiccant ordine primo, digerunt, aperiunt, & reſolvunt. Vis eis magna ex totius ſimilitudine ſubſtantiæ adverſus omnia venena, unde illi nomen. Quare dantur magno auxilio potandæ ad venenoſorum animalium ictus. Demorſis quoq; à ſerpentibus & cane rabido utiliter præbentur diebus 40. continuis ſesquidrachmæ pondere ex cardui benedicti decocto. Bibuntur quoq; quotidie ex vino adverſus peſtilentiæ contagia. Dantur eadem utiliter ex oxalidis, aut buglоſſi aquæ ad omnes cordis affectus drachmæ pondere, unà cum citrei mali ſemine. Eadem ex vino meraco potæ, tormina mulcent. Earundem ex vino albo decoctum ſelibræ pondere potum diebus pluribus hydropicos juvat: verùm ſtatim à potu ſudor provocandus eſt. Auxiliatur idem ictericis, namq; cutis nitorem præſtat, urinam provocat, & tuſſi, & pectoris vitiis opitulatur. Dantur tritæ radices unà cum Paoniæ ſemine comitialibus, & Melancholicis cum ocimi ſemine, aut cùm citri cortice, aut cum margaritis. Præſtant potæ additis dictamni albi radicibus ad interaneorum vermes. Adduntur utiliter in deſeſſionibus, quæ fiunt ad mulcendos uteri dolores, & ad menſes ciendos. Non deſunt, qui Vincetoſſici radices laudibus efferant ad fractos, & ab alto devolutos, ubi dentur potandæ ex vino aut Symphyti majoris decoctæ. Sunt & qui illam humi repentem herbam, de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præſertim ad thoracis, & inteſtinorum vulnera: quamobrem potiones ex ea magna opinione factitant, & ſuccum ejus in unguentis admiſcent: namq; vulneraria eſt, & glutinatoria. Præterea oleum quod infuſis maceratisq; in eo foliis, ac diutius inſolatis paratur, præſtat plurimum potum ad colicos dolores: namq; præſentaneo auxilio eos juvat, qui hoc morbo laborant. Aſclepiadis memiuit quidem Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ſed nihil de ejus viribus differens, ſic tantùm inquit: In tertio

Vincetoſſici vires Matth

Dioſc.

Dioſcorides de hac herba conſcripſit: at nos ejus nondum periculum fecimus. Ea Græcè ἀσκληπιὰς, ut etiam Latinè Aſclepias nominatur: Italicè, Aſclepiade. Nomina.

Aſclepias noſtrum, Apocyno cognata herba videtur, & *κυνόκτονον* ſeu Vincetoxicum vulgò dicitur, quod duplex, albo (quod vulgatum) nigroq; flore. I. Aſclepias albo flore, C.B. Hirundinaria, Brunf. Trag. Geſ. hor. Lon. Vincetoxicum, Matth. Dod. fol. Lug. Caſt. Hederalis, Ruellio, Aſclepias, Fuch. Dod. gal. Cor. in Dioſc. & hiſt. Geſ. hor. Lacun. Lob. Cæſ. Tab. Cam. II. Aſclepias nigro flore, C.B. Vincetoxici altera ſpecies, Dod. fol. Aſclepias altera flore nigro, Lob. Aſclepias nigra, Cluſ. hiſt. Hiſp. Lugd. Aſclepias tertia flore nigro, Tab. Apocynum, Columnæ: alii tamen Periplocam minorem vocitant.

† Orib. add. ὃ καὶ κοῦ ἄγχουσα i. vel Cynocus ſyl.

Ἀτραξυλὶς. ATRACTYLIS. CAP. XCI.

ATractylis, † ſpina eſt cnico ſimilis, folia multò *a* longiora ferens in ſummis virgis, magna parte nuda, [aſperaq;] qua fœminæ pro fuſis utuntur, *b* capitula in cacumine ſpinis horrent, flos luteus, quibuſdam in locis purpureus invenitur: radix tenuis, ſupervacua. Coma, ſemen & folia cum pipere & vino teruntur utiliſſimè contra ſcorpionum ictus. Percuſſos tradunt, quamdiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem, ipſumque depoſita ſtatim recrudeſcere.

a Orib. μακρότερα. minora. Concl. non habet exemp.

b Or. κίονα i. coma.

I. ATRACTYLIS.

Errant haud dubiè, ut mea quidem ſert opinio, Ruellius & Hermolaus: quippe qui exiſtimaverint Atractylida eſſe Cnicum ſylveſtrem, cujus primo loco meminit Theophraſtus lib. 6. cap. 4. de plantarum hiſtoria. Siquidem magnam ego inter ſylveſtrem Cnicum, & Atractylida invenio apud Theophraſtum eſſe differentiam. Quod ut omnibus perſpicuum eſſe poſſit, ius præſertim, qui aliter ſentiunt, hic Theophraſti verba de Cnico, Acarna, & Atractylide ſubjiciam. Cnicum, inquit: ſylveſtri urbanoq; diſcernitur. Sylveſtris genera duo notantur: alterum urbano admodum ſimile, reſticaulius tamen: quamobrem eo mulierum priſcarum nonnullæ pro colu utebantur: fructum nigrum, majuſculum amarumq; parit. Alterum genus denſum conſtat, caulesq; ſoucheos profert, quodammodo humicaule fit: nam propter foliorum mollitiam declinatur, procumbitq; ad arva: fructum amarum, frequentem, barbaq; modo hirſutum gignit. Sunt ambo ſeminoſa, verum ſylveſtre copioſius fert. Ejus peculiare præ aliis ſylveſtribus eſt, quòd illa duriora ſpinoſioraq; urbanis proveniunt: hoc autem mollius ac lævius conſtat. Acarna quoad ſimplici ratione exprimi licet, aſpectu Cnico urbano ſimilis eſt, colore flavicans, ſucco pinguis. Fuſus agreſtis (ſic enim Atractylida Latini nominarunt) his candidior eſt: habetq; peculiare, quod in foliis evenit: decerpta enim, carnisq; allata, ſuccum ſanguineum effundunt: qua de cauſa φονος, id eſt cruor à quibuſdam ſpina hæc eſt nominata: gravis etiam odore, cruoremq; repræſentans. Serò perficit fructum, autumno enim & quidem in totum (ut ſummatim proponam) univerſa ſpinaceorum natura fructus ſerotina exiſtit: hæc Theophraſtus. Ex quibus verbis facilè cognoſci poteſt, in Atractylidis hiſtoria apertè aberraſſe Ruellium, cùm in tertio ſuo de natura ſtirpium libro aſſerit, Fuſum agreſtem, hoc eſt Atractylida, nil aliud eſſe Theophraſto quàm primum Cnici ſylveſtris genus, ut pote qui non animadverterit, quòd Atractylis Theophraſto alia eſt, à Cnico ſylveſtri planta, quanquam illi ſortaſſe non abſimilis, & cui ea tantùm inſit proprietas, ut è foliis ſuccum ſanguineum fundat, id quod nullo Cnici generi tribuitur. Errandi ei occaſionem, meo quidem judicio, præbuit Plinius, quod lib. 21. cap. 15. ſylveſtrem Cnicum à quibuſdam Atractylida vocari tradiderit. Ubi poſtquam commemoraſſet nonnullas ſpinoſas plantas, quibus Aegyptii in cibu utuntur, de Cnico tandem in hunc modum diſſeruit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maximè celebrant Cnicon Italiæ ignotam, ipſis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex ſemine ejus. Differentia prima ſylveſtris & ſativæ. Sylveſtrium duæ ſpecies, una mitior eſt, ſimili caule, tamen rigido, exilis. Itaq; & pro colu antiquæ mulieres utebantur, quam quidam Atractylida vocant. Semen ejus candidum, & grande, amarum. Altera hirſutior, taroſiore caule, & qui penè humi ſerpat, minuto ſemine: hæc Plinii verba: Quæ etſi quidem certam fidem faciant, primum ſylveſtris Cnici genus à quibuſdam Atractylidæ fuiſſe vocatum, non tamen propterea affirmant, Atractylim eſſe Cnicum ſylveſtrem. Atractylidis deinceps ſpeciatim meminit ipſe Plinius cap. 16. ejuſdem libri, cùm inquit: Acarna colore tantùm rufo (à ſcolymo ſcilicet) diſtinguitur, & pinguiore ſucco. Idem erat Atractylis quoq; niſi candidior eſſet, & niſi ſanguineum ſuccum funderet: qua de cauſa phonos vocatur à quibuſdam. Odore etiam gravis, ſerò matureſcente ſemine, nec ante autumnum, quanquam id de omnibus ſpinoſis dici poſſit: hactenus Plinius. Ex iis igitur omnibus meritò colligendum eſſe putaverim, legitimam Atractylidem nullum eſſe ſylveſtris Cnici genus, ſed aliam per ſe plantam, nempe illam, qua profuſis priſcæ utebantur mulieres. Quod ſanè animadvertens Theodorus ſui Græci idiomatis peritiſſimus, in Theophraſti verſione, Atractylida fuſum agreſtem interpretatur, non autem colum, ut primum agreſtis Cnici genus vertendo, ex antiquo ad colos uſu, id Colum agreſtem rectè cognominari poſſe monſtravit. Qua in re is planè declaraſſe videtur, priſcas mulieres agreſti Cnico coli vice fuiſſe uſas, fuſorum verò loco ipſa tantùm Atractyli. Cæterùm ſunt, qui plantam cujus hic nos imaginem expreſſimus, Atractylem eſſe exiſtiment, quorũ ego probarem opinionem, ſi folia ſanguineũ ſuccum funderent, & caules rectiores eſſent: ſit itaq; de ea aliorũ quoq; judicium. Credidit Ruellius alteram Cnici ſylveſtris ſpeciem eam nimirum eſſe ſtirpem, quã herbariorum vulgus Cardnum benedictum, vel ſanctum appellat. Quam profecto opinionem haudquaquã improbandam puto, quando-

Nomina. Acarna Theoph. Atractylis Theo. Cnicus Plin. Atractylis Plinii. Colus agreſtis. Cnici ſyl. altera ſpecies. Card. bened.

quandoquidem Carduus benedictus vocatus solo procumbit, densa foliorum coma, & quadammodo humicaulis cernitur: quinetiam fructum gignit amarum, barbaq; modo hirsutum: & caules profert sonchi modo rubentes. Ut ex iis notis accuratius expensis, quibus prorsus convenit Carduo benedicto cum altero Cnici sylvestru genere, nil mirum si cogar mutare sententiam, & hoc quod alias negaveram, nunc plane asserere non dubitem. Sed certè Ruellium mirari subit, quod tam facilè asseruerit Carduum benedictum vocatum sanguinem ex se fundere. Nam etsi ego millies periculum fecerim, nunquam tamen evulso folio, vel ramulo sanguinem è vulnere profluere comperi. Praterea si concedamus, quòd Ruellius vera referat, id maximè ipsius repugnabit sententiæ, cùm tam Theophrasto, quam Plinio nullum Cnici genus sanguinem fundat, quoniã id Atractylidis est proprium. Hinc itaq; palam fieri arbitror, Ruellium, alioqui doctissimum, turpiter confudisse Atractylidis historiam. Quippe si, ut suam tueretur sententiam, asserere voluisset Atractylida esse primum sylvestris Cnici genus, illud quidem succum fundere sanguinis instar scribere debuisset, non autem hoc, quod Carduum benedictum esse censemus. Neq; etiam mihi, ut libere liceat quod quisq; sentit dicere, placet Fuchsii opinio, qui libro primo de compositione medicamentorũ & in suis de plantarum historia commentariis, Carduum benedictum vulgò nominatum Atractylidem hirsutiorem esse existimat: hirsutiorem dixi, quoniam is duas esse constituit Atractylidis species, nempe mitiorem alteram, alteram hirsutiorem: tametsi tum Dioscoridis, tum Theophrasto Atractylis unum duntaxat sit genus, quod, quantum reor, Carduus benedictus non est. Siquidem hic nec sanguineum succum fundit, nec in imis virgis unquam visitur nudus: quinimò virgas non profert, sed caules lentos, quibus humi ferè reptat, vel potius solo procumbit. Sed postquam in hac nostra Atractylidis, & Cnicorum sylvestrium disquisitione, sermo incidit de Carduo benedicto, non ab re hic de mirus ejus atq; excellentibus dotibus nobis differendum est.

Ruell. lapsus.

Fuchsii opin. reprobata.

II. CARDUUS BENEDICTUS.

Cardui benedicti descrip.

Vires.

Nomina.

Est igitur CARDVVS *benedictus ita vulgò nuncupatus, planta nullis hoc tempore non cognita. Caulibus est rotundis, flexilibus, lentis, pilosis, humi accubantibus, foliis longis, utrinq; laciniatis, hirsutis, & cùm adoleverint per ambitum aculeatis. Capitula habet in caulium summis partibus longis, ac pungentibus aculeis rigentia, & foliis circumquaq; stipata. Equibus melinus flos emicat, papposo intus semine cinaræ simili & albicante. Radice nititur alba multifidaq;. Tota planta vehementer amara est, ideoq; excalfacit, siccat, aperit, abstergit & digerit, sed ad multa utilis. Seritur passim in hortis, sapore admodum amaro, quòd terreis constet partibus calore quodam attenuatis. Magni nominis, magnaq; existimationis planta est non modò apud Italos, sed etiam apud exteras nationes, præsertim contra pestilentiam: item adversus venena lethalia, tam interius sumpta, quam venenosorum animalium ictibus, aut morsibus imposita. Sanantur hac herba quartana laborantes, aut alijs febribus detenti, quarum accessiones cum frigore advenunt. Id enim præstatur hausto ejus decocto, aut stillatitia aqua, aut pulveris drachma pota. Præstant eadem comitialibus infantibus eodem modo bibita. Herba decoctum ex vino sumptum ilium, & renum dolores mulcet, & catera ventris tormina sedat: sudorem cit: alvi tineas necat, & uteri vitijs auxiliatur. Herba ipsa tam recens quam sicca & pota, & exterius admota, contumacia ulcera, & quæ cacoëthe vocantur, sanat, cuteq; obducit: quamobrem decocto miscetur, quæ è ligno Guajaco, ex vino & aqua iis parantur, quos lues Gallica corripuit. Planta, quæ Græcis ἀτρακτὶς ἥμερος, Latinis item Atractylis, & Fusus agrestis appellatur: Italis Atrattile, & Cartamo salvatico. Carduus benedictus: Italis Cardo benedetto, Cardo santo, sive herba Turca.*

Atractylis flore est luteo, quandoque purpureo, utramq; caulibus rectis, non reflexis, assurgere observavimus. I. Atractylis lutea, C.B. Atractylis Matth. Dod. gal. & fol. Lac. Lob. Cast. Lugd. Tab. Cam. II. Carduus benedictus, Brunf. Trag. Matth. Lacu. Ges. hor. Lob. Dod. fol. Cast. Lugd. Tab. Cam. Atractylis hirsutior, Fuch. Dod. gal. Acanthion, Cord. in Dios. (cui & Cnicus sylvestris alter Theophrasti) Lon. Cnicus supinus, Cord. in hist. Carduus sanctus Cæsalpino.

πολύκνημον. POLYCNEMUM. CAP. XCII.

a Ortogonio caule.

POlycnemon, frutex est furculosus, foliis origani: a caule, ut pulegii, geniculis multis intercepto, sine umbella tenui tamen in cacumine corymbo, boni odoris & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut aridum, cum aqua efficaciter illinitur: sed quinto die solvi debet: ad urinæ stillicidia, ruptaque cum vino bibitur.

Polycnemi confid

Vires ex Gal.

Nomina.

Polycnemum hactenus, quòd ego quidem ipsum cognoverim, non reperi, neq; vidi in Italia. Cæterùm etsi inibi nonnulla inveniantur, atq; etiam à quibusdam pro eo ostendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemum quadantenus referre videntur, cùm tamen plura etiam iis desint, quæ in Polycnemo requiruntur, quàm ut pro vero probari possint, non equidem quicquam in hoc certi statuere ausim. Unde satius ipsum inter alias ignotas plantas collocandum esse dixerim, donec aliud certius compertum fuerit. Sed si quis interim Polycnemi vires ex Galeno quoq; scire desiderat, is lib. 8. simp. med. illas ita paucis retulit: Polycnemon deficcat, & excalfacit secundo excessu. Itaq; & ob id vulnera glutinat. Huic planta nomen Græcum πολύκνημον: Latinum similiter Polycnemum: Italicum Policnemo.

Κλινο-

Κλινοπόδιον. CLINOPODIUM. CAP. XCIII.

CLinopodion frutex eſt foliis ſerpyllo ſimilis, ſurculoſus, duum dodrantum altitudine. Naſcitur in petroſis. Flores, marrubii modo, ex intervallis diſtincti ſpeciem lecti pedum præbent. Bibitur herba, & ſucci ejus decoctum, ad convulſa, rupta, ſtrangurias, ſerpentium ictus: menſes & partus pellit: & pensiles verrucas, quas acrochordonas vocant, ejicit, aliquot diebus potum. Alvum ſiſtit decoctum ad tertias potumq;, ſi febrim ſentiunt, ex aqua, alioquin ex vino.

a Meum ὁ πίνζας i. in petroſis.

I. CLINOPODIUM VULGARE.

I. PSEUDOCLINOPODIUM.

Duæ ſunt plantæ quæ à quibuſdam rei herbariæ indagatoribus, pro Clinopodio oſtenduntur. Prima foliis exit ſerpyllo haud abſimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus & hirſutis: floribus purpureis; caules verticillatim ambientes. Altera foliis eſt ſerpylli modo oblongis, in cacumine mucronatis, & in ambitu ſerratis, floribus inter folia ſubpurpureis, halauſtii effigie, caulibus exilibus, angulosis, è quibus folia per intervalla exeunt utrinq; bina, ſapore illi acutus. Naſcitur in campeſtribus inculto ſolo, & ſaxoſis locis. At illa longè magis, quam hæc (quantum mea fert opinio) Clinopodium refert, tum quòd folia magis ſerpyllum referant, tum quòd flores, qui in ſummis caulib. ſunt, lectica pedis baſim quadantenus referre videantur. Id quod maximè me adduxit ad credendum, hanc plantam legitimum eſſe clinopodium, verùm deguſtata tractu temporis herba, non quidem ab re vèhi à ſententia recedendum fuit. Siquidem cum à Galeno ſcriptum eſſe animadverterim, Clinopodium adeò tenuium eſſe partium, ut ex tertio excalfacientium ſiccantiumq; ordine habeatur, ac operæ pretium eſſe haud me lateat, ut quæ in hujus cenſu ſunt plantæ, aut guſtu acres, aut admodum amaræ percipiantur, cumq; neutra qualitas in hac, aut illa planta cujus imagines dedimus, reperiatur, non auſim primam, nec alteram legitimum facere Clinopodium. ſed potius alteram ſtatim ſequentem, cui præter acredinem, & odoris fragrantiam, cæteræ adſtipulantur notæ. Cum non dubitem, quin hæc planta legitimi Clinopodii faciem referat fateri ac affirmare cogor eam iis viribus eſſe præditam, de quibus diximus de Clinopodii viribus. Nec tamen ob id prætermittere volui, quin in ſtudioſorum gratiam ea hic exuderentur. Hujus meminit Galenus lib. 7. ſimp. med. ſic inquiens: Clinopodium excalfaciendi vim obtinet. ſed nondum adurendi: eſt verò etiam eſſentia tenuium partium: ponatq; ipſum quiſpiam in tertio ordine tum excalfacientium, tum reſiccantium. Κλινοπόδιον ſic Græcè, ut Lat. pariter Clinopodium vocatur: Italicè Clinopodio.

Clinopodii cõũd.

Clinopodii facultates ex Galeno. Nomina.

Clinopodium ſic dictum, quòd orbiculato florum ambitu ſpeciem pedum lecti præbeat. I. Clinopodium Origano ſimile, C.B. Origanum quartum. Trag. Origanum verticillatum, Tha. Clinopodium vulgare, Matt. Clinopodium, Lac. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Caſt. Cluſ. hiſt. Pan. Tab. Clinopodium majus, Cam. Clinopodium prius, Lug. Pulegium montanum & Origanum ſylv. Lon. Acinos & Betonica Pauli quorundam, Lob. Acinos ſive Clinopod. ſylveſtre, Lugd. Herba Origano vulgari ſimilis, Cæſ. Alterum eſt altius majore folio, alterum humilius minore folio, floribus purpuraſcentibus, rarius albis. II. Clinopodium ſive Ocimum ſylveſtre, C.B. Baſilicum tertium, Trag. Pſeudoclinopodium, Matt. cui & Clinopodium alterum in iconibus, & Lug. Clinopodium Anguill. Clinopodium vulgare, Lob. Clinopodium ſecundum, Tab. Clinopodium Dioſc. & Plinii Cæſ. Clinopodium majus & minus Thal. Ocimaſtrum Fuch. fol. & Lug. Acinos Fuch. in ico, Dod. gal. Lac, Ocimum ſylveſtre Dod. fol. Ocimum parvum, Lon. Cala-

Calamenthum montanum, Trag. edit. Lat. Pulegium petræum, Geſ. hor. Calamintha quædam Ocimi ferè foliis, Cord. in Dioſc. Var. foliis latioribus, anguſtioribus, iisq; hirſutiſſimis, aliquando penè lævibus, quæ res facit, ut Clinopodium alterum Matthioli diſſimile videatur: floribus etiam albis reperitur.

Λεοντοπέταλον. LEONTOPETALUM. CAP. XCIV.

LEONTOPETALUM.

a Cat. nō habet. b Mᵒium κοκκυλας mὰς i velut nodos quosdā. Leontopetali confid.

Ex Plinio

Leontopetali vires ex Gal.

Nomina.

LEontopetalon caulem emittit dodrantalem, aut altiorem, plurimis alis concavum, & in cacumine ſemina parva duo, aut tria, in ſiliquis, ciceris modo: flores anemonæ ſimiles, punicei coloris: folia braſſicæ, ſed papaveris diviſura: radicibus nigris, a rapæ ſimilibus, b ſtrumoſis. Naſcitur in arvis & ſegetibus. Radix auxiliatur ſerpentium ictibus, ex vino pota, nec alia res celerius dolorem finit: miſcetur iſchiadicorum clyſteribus.

LEontopetalum, ejuſq; nigram extuberantem q; radicem, rapi inſtar magnitudine, non modò Venetiis, & Patavii in quibuſdam hortis vidimus, verùm etiam in Hetruriæ arvis, aliisq; Italiæ locis. Naſcitur frequens in Apulia. Leontopetali meminit Plinius lib. 27. cap. 11. ubi ipſum iis depingit verbis: Leontopetalon, alii Rhapeion vocant, folio braſſicæ, caule ſemipedali, alæ multæ, ſemen in cacumine in ſiliquis ciceris modo, radix rapæ ſimilis grandis, nigra: naſcitur in arvis. Leontopetali facultates paucis perſtrinxit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit: Leontopetali radice maximè utimur. Digerentis facultatem, & exiccandi excalfaciendiq; in tertio ordine poſidet. Λεοντοπέταλον *quod Graeci, Leontopetalum quoq; Latini dicunt: Leontopetalo Itali.*

Leontopetalon, id eſt leoninum folium, floribus puniceis dixit Dioſcorides, luteis ſolùm obſervavimus, quod Anemonem olim vocatum fuiſſe, teſtis eſt Geſnerus, libro de hortis Germaniæ. Leontopetalon Matth. Geſ. hor. Lac. Anguil. Lon. Lob. Dod. fol. Caſt. Lugd. Cæſ. & Camerario.

I. TEUCRIUM.

a Orib. λυκίας. i. Lycia.

Teucrii confid.

Teucriū duplex Plinio.

Splenion

Τεύκριον. TEUCRIUM. CAP. XCV.

TEucrion, ſive, ut aliis placet, Teucris, herba eſt virgæ referens effigiem, triſſaginis ſimilitudine, tenui folio, non multùm à cicere alieno. Hæc in a Cilicia juxta Gētiadem, Ciſſademq; ubertim provenit. Recens cum poſca, aut aridæ fervefactæ ejus potu lienem potenter abſumit. Lienoſis cum aceto, & ficis illinitur: itē ſerpentiū morſib. ex aceto ſolo ſine ficis.

HErba quædam naſcitur pluribus in locis, foliis quidem ciceris, ſed caule, & facie triſſaginis adeò ſimilis, ut ſæpe extempore viſa oculos decipiat. Hanc eſſe verum Teucrium mecum ſemper exiſtimavi, (ſi Teucrium noſtris in regionibus naſcitur) quòd ea mihi planè notis reſpondere videatur, quas Dioſcorides Teucrio reddidit. *Quitametſi ſcribat ubertim naſci Teucrium in Cilicia juxta Gentiadem & Ciſſadem, id tamen nihil impedit, quin etiam alibi provenire queat. Siquidem foliis exit ciceri non abſimilibus, tenuibus & caulibus & facie Triſſaginis ſpectatur. Plinio duo Teucrii prodūtur genera lib. 25. cap. 5. ubi ita ſcriptum reliquit: Invenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hermion vocant ſpargentem juncos tenues, folia parva aſperu naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florentem, neq; ſemen gignit. Medetur lienibus conſtatq; ſic inventam. Cùm exta ſuper eam projecta eſſent, ferтur adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe: ob id à quibusdam ſplenion vocatur Narrant, ſues, quæ radicem ejus edunt ſine ſplene inveniri. Quidam ramis hyſſopi plantam, ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine appellant Et colligi florentem adhuc jubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Cilicia, & Piſidiæ montibus laudant: hæc Plinius. Caterùm non deſunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam eſſe plantam, quæ Italis vulgari ſermone vocatur Fava graſſa, quan-*

II. TEUCRIUM ALTERUM.

ſa, quanquam hanc alii falsò, ut opinor, Telephium eſſe contendunt. Teucrii vires deſcripſit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis eſt: quare lienes ſanat. Ponatq; ipſum quiſpiam in tertio exiccantium, ſecundo verò excalfacientium ordine. Hanc herbam Græci τευκριον, Latini item Teucrium nominant: Itali Teucrio.

Teucrii vires ex Gal.

Nomina.

I Teucrium, Matthiolo (verùm in penultima editione figura poſita ſub Teucrio altero, ut & ap. Lugd.) Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioſc. Lac. Lon. Lob. Cæſal. Caſt. Teucrium verum, Geſ. hor. Teucrium vulgare, Cam. Teucrium primum, Tab. Chamædrys altera ſive aſſurgens, Dod. fol. II. Chamædrys ſpuria major, C.B. Chamædrys altera, Trag. Chamædrys vulgaris mas, Fuch. & Lugd. Chamædrys ſylveſtris, Dodo. fol. Pſeudochamędrys, Geſ. hor. Teucrium alterum, Matt. Tab. Teucrium primum, Lugd. Hierabotane fœmina, Dod. gal. & Lug. Veronica ſupina facie Teucrii pratenſis, Lob. Auricula muris quinta, Cæſalpino.

Χαμαίδρυς. TRISSAGO. CAP. XCVI.

CHamædrys Græcis, aliis Chamædrops; Latinis triſſago dicitur. Sunt qui eam Teucrion appellavere, propter eam quam cum teucrio ſervat ſimilitudinem. Naſcitur in petroſis & aſperis. Frutex eſt dodrantalis, folia habens exigua, amara, effigie & diviſura quercus: flore parvo, *a* penè purpureo. Carpitur ſemine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tuſſibus, *b* indurato lieni, urinæ difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menſes, partus extrahit: lienem ex aceto pota conſumit: adverſus ſerpentium venena ex vino, potu illituq; efficaciſſima. Trita digeritur in paſtillos, ad ſupradicta: purgat vetera ulcera, cum melle: cum oleo illita, caliginem oculorum diſcutit: natura ejus eſt calfacere.

a Orib. ἐπιπυρῶδες, i. ſubrufum.

b Meum addit, σπάσμασι. i. convulſionibus.

I. TRISSAGO SIVE CHAMÆDRYS.

II. CHAMÆDRYS ALTERA.

CHamædrys hæc vulgaris notitiæ. In Hetruria, Senenſibus præſertim, vulgò appellatur Quercivola. Quo nomine Græcos imitati videntur, quibus nil aliud per Chamædryn ſignificatur, quam humilis & terreſtris quercus. In ſubribus vulgò

Chamædryos cõfideratio.

Febrifuga.

vulgò Calamandrina vocatur. Alii herba febrium, vel febrifuga dicitur, eo quòd epoto ejus decocto diebus aliquot tertianas fuget & finiat. Magnifaciunt Chamædryn Hetrusci, quòd (ut affirmant ii, qui rem hanc experimento comprobarunt) jejunis acetarii modo sumpta, pestilentiam arceat, non minus quàm scordium planta ei cognata. Præstat quoq; Chamædrys ad frigidos omnes cerebri morbos, nempe ad diuturnos capitis dolores, ad comitiales, veternosos, melancholicos stupidos, convulsos ac resolutos. Semen drachmæ pondere potum bilem per urinas ducit, ideoq; convenienter datur potandum ictericis: instillatur foliorum succus ad vermiculosas aures. Datur idem adversus intestinorum vermes: id quod etiam vinum præstat bibitum, in quo floreſcens herba die & nocte fuerit macerata. Caterùm quamvis Dioscorides, aliiq; veteres unius tantùm, quod extet, Chamædryos meminerint, tamen Fuchsius quatuor ejus genera depinxit. De Chamædry sive Trissagine disseruit Theophrastus lib. 9. cap. 10. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit: Trissaginis folia adrupta & vulnera, in oleo trita valent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq; beneficium est. Folium ad albugines tritum, in oleo prodest. Habet hæc herba folia quercus: & statura vix palmum excedit: & odorata atq; suavis est. Sed partes quidem omnes herbæ ejusdem minimè ad idem utiles fore, haudquicquam absurdum fortasse appareat. Radicis verò ejusdem partem unam superius, alteram inferius purgare mirabilius sit — thapsia & ischiadis, quam alii Apion appellant: hæc Theophrastus. Quibus mirum nulli esse debet, quòd Chamædrys tertiana correptos liberet: siquidem ea, Theophrasto authore, bilem dejicit. Est & altera CHAMÆDRYS, foliis quercus effigie, sed magis quàm in præscripta laciniatis tenuibus, subnigricantibus, numerosioribus & densioribus. Caules edit quadrangulos, tenues, lignosos, sesquidodrantales, ramis, surculisq; plurimis refertos, in quibus flosculi purpurei per intervalla, inter folia rutilant, & caules ipsos ambiunt, alterius Chamædrys modo: Radicem habet multifidam albicantemq;. Est autem planta aspectu jucundo & eleganti: Amara tamen est, sed odore non injucundo, resinam olente. Quo factum esse puto, ut Tragus Dioscoridis Chamapitym hanc plantam esse existimaverit, sed an rectè senserit notabunt rei plantariæ periti. Mihi autem Chamædrys altera perpetuò fuerit, cùm folia quercus non pini gerat: & cum altera Chamedry cognationem habeat, non solùm foliis, caulibus & floribus, sed sapore quoq; & facultatibus. Cùm adeò amara non sit ut altera, ea quidem minus calida, siccaq; fuerit, itaq; ad omnia munia imbecillior, non tamen multò. Trissaginis vires memoriæ prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Chamædrys vincentem habet qualitatem amaram, & est quodammodo acris. Quocirca meritò liemnem colliquat, & urinas ac menses provocat, crasitudinem humorum incidit, & viscerum obstructiones expurgat. Potentiq; eam quispiam intertio ordine excalfacientium & desiccantium: plus tamen desiccat quàm calfacit. Hæc planta χαμαιδρυς Græcè vocatur: Latinè Chamadrys & Trissago: Arabicè Damederios, Chamadrius seu Kemadrius: Hetruscis Chamedrio & Quercivola: Italis cæteris Calamandrina: Germanicè Gamanderle und Bathengel: Hispanicè Chamedreos: Gallicè Germandree. Chamædrys altera, Italis Calamandrina seconda, & Quercivola seconda.

Febrifuga.

Chamædrys vires Matth.

Chamædrys quadruplex Fuch.

Trissago Theoph.

Chamædrys altera, & ejus hist. Matt.

Tragus notatur.

Chamædryos vires ex Gal.

Nomina.

* III. CHAMÆDRYS SPINOSA. *

Chamædryos differentias duodecim in Phytopinace recensuimus, quam verò hic primo loco posuimus, Chamædrym majorem repentem cum Dodonæo, vocamus: Chamædrys vera, Trag. Trissago sive Chamædrys, Matth. Trissago, Lac. Cast. Chamædrys major, Clus. hist. Pan. Chamædrys, Angui. Lug. Lob. cui & Quercula minor, & Tab. II. Botrys Chamædryoides, C.B. Chamęcyparissus agrestis, Trag. cui & Sideritis Cretevæ: Chamædrys altera, Matth. Casto. Thal. Lug. Chamædrys vera fœmina, Fuch. Chamædrys fœmina quibusdam, Dod. gal. Lugd. Cam. Chamædrys laciniatis foliis, Lobel. Chamæpitys altera, Dod. fol. Chamæpitys altera fortè Dioscoridis, Cæs. Chamæpitys tertia, Clu. hist. Pan. Trixago vera Lon. Jua muscata Tab. III. Chamædrys spinosa: Planta est palmaris & sesquipalmaris, hirsuta, cauliculis quadratis, lanuginosis, multis geniculis donatis, virgultis hinc inde sparsis, foliis oblongis, subrotundis leviter serratis, summis tamen integris: flores Chamædryos ex flavo rufescentes, singulis ferè geniculis juxta folia adponuntur, calyculis lanuginosis donati, quibus aculei bini, aliquando plures, modò breviores, modò longiores junguntur: aliquando ex geniculis unicum virgultum prodit, cujus summitati spina insidet: semen rotundum, subnigrum, calyculis inclusum. Ex horto Bembiano, Patavio accepimus.

Nomina.

LEUCAS. CAP. XCVII.

LEucas montana, latioribus, quàm urbana foliis, semine acriore, amariore, ori ingrato: efficacior, tamen quàm sativa habetur. Utraq; ex vino contra animalium venena, præcipue marinorum, opitulatur.

Leucadis confid.

TAmetsi Hermolaus & Ruellius contendant scriptis testatum relinquere, herbam quandam in vineis nascentem, mercuriali congenerem, esse Leucada: ego tamen eam mercuriali confimilem facere profectò non ausim, cùm nullum hactenus ex rei herbariæ authorib. invenerim, qui ejus faciem repræsentet pluraq; de ejus notis tradat, quàm fecerit Dioscorides: qui certè, quantum extat, nullis prorsus notis ipsam descripsit. Caterùm rectè, meo quidem judicio, putat Marcellus Florentinus ab ipso capitis initio montanam Leucada urbanæ comparaverit, nimirum ostendit, à se prius urbanã fuisse descriptum.

Neq;

Neq; hac de causa tantùm adducor, ut Marcello adstipuler, sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis co- Leucas duplex.
dicem vetustissimum, in quo initium hujus capitis ita legebatur: Leucas duo sunt genera, una est montana & altera, hor-
tiva. Montana latiore quàm sativa folio est &c. Quæ omnia maximo sunt argumento, quòd hoc in loco Dioscoridis codi- Nomina.
ces sint depravati, quodq; in iis plura adhuc desiderentur, quæ faciunt ad perfectam hujus plantæ historiam. Λευκὰς, herba
Græcis, Leucas item Latinis appellatur.

λύχνις. LYCHNIS. CAP. XCVIII.

LYchnis coronaria, flore est albæ violæ simili, sed purpureo, quo corollæ factitantur. a [Contra scor- a Cõclu-
pionum ictus semen in vino potum auxiliatur.] Lychnis sylvestris, omnia urbanæ similis. Bilem per sa meum
alvum detrahit, semine duabus drachmis poto: ictis à scorpione subvenit. Ajunt hujus herbæ appositu nõ habet.
scorpiones torpescere, & inertes prorsus reddi.

LYCHNIS.

QUanquam non facilè est hac ætate plantas in Italia Lychnidis consideratio.
ostendere, quæ legitimè referant utranq; Lychnidem, hortensem scilicet, & sylvestrem, cùm earum folia, & caules tam à Dioscoride quàm ab altis rei herbariæ scriptoribus quod invenerim, nullis prorsus repræsentetur notis, utpote plantarum, quæ fortasse olim omnibus erant notissimæ ob frequentem earum usum, tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contexendas: attamen in Tridentino, & Goritiensi agro planta quædam in hortis, ac fictilibus seritur, coronis nectendis accommodata, quam equidem non dubitaverim pro legitima Lychnide in medium afferre. Siquidem flore exit purpureo, albæ violæ simili: foliis longis, tomentosis, albicantibusq;: caule lanuginoso, incano, cubito majore, in cujus cacumine flos emicat, ut dixi purpureus, inodorus tamẽ. Quòd præterea planta hæc vera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, factiq; ut in hoc nihil ferè addubitem, quòd alteram ejusdem generis frequentissimam apud Ananienses sylvestrem repererim, illi sativæ adeò per omnia similem, ut cùm natalis Lychnis sylv.
duntaxat discrimen intercedat, hac meritò Lychnis sylvestris appellari queat. Sunt qui Pseudomelanthium in segetibus nascens, sylvestrem Lychnidem faciant. Atqui cùm Dioscorides agrestem Lychnidem urbanæ per omnia similem esse scribat, eamq; sæpius viderim in inculto solo, non possum horum placitis subscribere. His accedunt tomentosa earum folia, quæ ad lucernarum usum pro ellychnio commodè usurpari possunt: unde apud veteres Lychnidis sibi nomen ascivit: quippe lucerna Græcis λύχνος dicitur, quemadmodum & ἐλλύχνιον funiculus, qui è gossipio nobis hoc ævo paratur, lucernisq; inseritur ad lumen edendum flammamq; nutriendam. Quare cùm gossipio, ut puto, carerent antiqui, tomentosis herbarum quarundam foliis ad hoc munus obeundum utebantur, nempe lychnidis, verbasci, aliarumq; nonnullis. Illud deniq; addiderim, ut nostra melius firmetur opinio, quòd flos plantarum, quas Lychnides esse opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisq; virginibus expetitur ad coronas factitandas: quæ in re priscam imitantur ætatem. Cæterùm Plinius lib. 21. c. 4. Lychnidem inter rosa retulit sic inquiens: Est & rosa, quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis verò Lychnis, non nisi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinq; folia, violæ magnitudine, odore nullo. Lychnidis coronariæ semen ut Galenus est author lib. 7. simplicium medicamentorum, calidum est secundo quodammodo ordine, aut jam etiam tertio: siccum sanè eodem quoq; modo. Quæ herba Græcis λυχνὶς: Lychnis quoq; Latinis dicitur: Italis, Lychnide coronaria. Rosa græca Plinii. Lychnidis vires ex Gal. Nomina.

Lychnis (cujus triginta tres species in Phytopinacè recensuimus) dicitur quasi Lucernula, hæcq; Lychnis est coronaria Dioscoridis, & Theoph. Plinijq; Lychnis, non autem Jovis flos Theophrasti, neque Verbasci species. Dicitur Rosa mariana sativa, Trag. Lychnis, Matth. Lac. Lychnis sativa, Dod. gal. Gesn. hor. Lychnis coronaria, Lon. Lob. Dod. fol. Lugd. Cæs. Flos Jovis noster, Gesn. hor. Flamma vel flammula Jovis quibusdam, eidem. Verbascum coronarium, Cordo in Dioscor. Hæc flore est simplici & pleno: illa intensè vel dilutè rubro, albo: hæc verò rubro.

κρίνον. LILIUM. CAP. XCIX.

LIlia coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam vocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum, alii susinum appellant, nervos, & privatim vulvæ duritias emolliens. Folia herbę illita, contra serpentium ictus auxiliantur: fervefacta ambustis proficiunt: aceto condita vulnerib. opitulantur. Succus adjecto melle, aut aceto in æreo vase coquitur a convenienti medicamento vetustati ulcerum, & ad recentia vulnera. Inassata radix, & ex rosaceo trita, igni ambusta sanat, vulvam emollit, menses ciet, ulcera cicatrice obducit. Cum melle detrita nervis præcisis, luxatisq; medetur: vitiligines, furfures, & lepras emendat: ulceraque in capite manantia expurgat: abstergit faciem, & erugat: teritur in aceto hyoscyami foliis, & farina tritici mulcendis testium inflammationibus. Semen potum morsibus

a ἀλλοιωτικὸν φάρμακον. i. liquidam fit medicamentũ ita meũ.

ſerpentium adverſatur. Ignibus ſacris ſemen & folia cum vino illinuntur. Tradunt & purpurea eſſe lilia. In Syria autem, & Piſidia Pamphiliæ efficaciſſima unguenti naſcuntur.

I. LILIUM.

II. MARTAGON.

Liliorum conſid.

Lilium omnibus notum, folia fert longa, nunquam non virentia, lævia, pinguia, Pancratio ſimilia. Caulem profert bicubitalem, rotundum, rectum, lævem, pinguem, firmum, foliis ab imo ad ſummum circumveſtitum: è cujus cacumine terni, quaternive ramuli exeunt, è quibus oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore, quæ tractu temporis lilia fiunt eximii candoris, calathi figura, extrinſecus ſtriata, reſupinis per ambitum labris. Lureis aliquot, ex calathi fundo ut in croco ſurſum ſpectantibus apicibus, pulverulentis, & linguæ effigiem imitantibus, alterius quàm flos odoris, è quorum medio longum producitur germen, rotundo in cacumine capitulo, herbacei coloris. Radice nititur bulboſa, albicante, compactili ſquammarum ſerie ſurſum ſpectantium. Hujus ſquammatiles bulbi craſſiuſculi ſunt, & lento ſucco prægnantes. Seruntur lilia diſſectis bulbis Martio menſe paſim in hortis & viridariis. Florent æſtate circa ſoliſtitia. Alba lilia ut purpurea fiant docuit Plinius li. 25. c. 5. his verbis: Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione unguenti oleiq;, quod Irinon appellatur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelſitas major, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foliis foris ſtriatis, & ab anguſtiis in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuiq; filo, & ſemine ſtantibus in medio crocis. Ita odor, colorq; duplex, ut alius calycis, alius ſtaminis, differentia anguſta. In unguentis verò, oleiq; uſu folia non ſpernuntur. Eſt flos non diſimilis illi in herba, quam convolvulum vocant, naſcens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc amplius lachryma ſua, ut hippoſelinum: nihilq; eſt fœcundius, una radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus cynorrhodon. Laudatiſſimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnoſiore tantùm radice, majoriq; bulbi, ſed unius. Narciſſum vocant. Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis eſt & hæc, quod narciſſi folia in radice ſunt. probatiſſimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus: omnes ſerotini: poſt arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inventa eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur namq; menſe Julio ſcapi arescentes, liliaq; ſuſpenduntur in fumo. Dein mundantibus ſe nodulis, in face nigri vini vel Græci menſe Martio macerantur ut colorem accipiant, atque ita in ſcrobiculis ſeruntur, hominis facie circumfuſis. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq; ita tingi aliquid, ut naſcatur infectum: hæc Plinius. Lilia (ut Anarolius teſtatum reliquit) totum annum viridia durabunt, ſi cùm occluſa ſilent, nedum patentia debiſcunt, decerpta, novis fictilibus non picatis indito diligenter operculo recondantur: ſic enim clauſa perpetuum annum vegeta manebunt. Sed ut intermedio tempore ad uſum promuntur, ſtatim ad ſolem producta, cùm ſenſerint ejus calorem, aperta panduntur. Porrò ut vicißim, & variis temporibus flores pariant lilia, bulbi ita ſeruntur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruant, alii octo tantùm, alii quatuor duntaxat profunditate merguntur: ſic diverſis diebus dabunt lilia, quod & in aliis floribus fieri pollicetur. Cæterùm & illud inter lilia meritò annumerari poteſt, quod MARTAGON chymiſtæ appellant. Hoc enim radice, etſi croceo colore infecta ſit, à lilio candido non diſſidet, ſicuti nec caule. Foliis vulgarem ſaponariam imitatur, quæ in ſtella, vel roſæ modum intercedente ſpatio orbiculariter caulem ambiunt

Liliorum hiſtoria ex Plin.

Lilia ut totum annum vireant.

Martagõ, & ejus delineatio.

ambiunt: in cujus cacumine tenui pediculo appensi flores emicant liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiam reflexa cernuntur, colore purpureo, punctis quibusdam rubentibus respersa, & ipsi odorati sunt, aspectuq; jucundi. Provenit in montibus & clivosis locis. Radix ad ea omnia commoda est, ad quæ Lilii. Lilii genus hoc in suis de stirpium historia commentariis Fuchsius asphodelum fœminam putaverat esse, pro eoq; depinxerat. Sed quia sui erroris conscius factus, hanc ipse suam mutavit sententiam, non est cur jam nos eam pluribus refellamus. Cæterùm, ut de liliorum facultatibus nos quoq; differamus, hæc quæ sequuntur, habeto. Elixa radix vetere axungia excepta, & illita, pedum clavos evellit, sed ante triduum removeri non debet. Eadem ex adipe, & oleo adhibita, defluxos pilos replicat. cum mulso autem pota sanguinem extra vasa concretum per alvum ejicit, suppurationes molitur, & concoquit, & duritias quascunq; emollit. Stillatitia florum aqua datur utiliter potanda ægrè parturientibus, & ad pellendas secundas, ad litus croco, & casia odorata. Oleum quod è floribus paratur, uteri duritias commodissimè emollit, valet ad omnes frigidos nervorum morbos, nempe ad convulsiones, & resolutiones. Præstat item ad emollienda articulorum impedimenta: & scirrhosos quoscunq; tumores. Illinitur quoq; maximo juvamento puerperis uteri dolore languentibus, addito oleo è lini semine, & præsertim ubi succida lana iis calidis imbuta, ventri superponatur. Additur in clysmatibus, ubi induratas fæces emollire sit opus: Lilia quæ diu in oleo macerata fuerint, illita, prius calefacta, calida apostemata citra dolorem maturant, ac digerunt: & peculiariter ea, quæ in articulis fiunt. Liliorum facultates posteritatis memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simp. med. sic inquiens. Lilii flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua utiq; ingustu amaritudinem habet; partim ex aquea, eaq; temperata. Itaq; etiam quod ex eo conficitur oleum, & unguentum, citra morsum digerendi, simulq; emolliendi facultatem obtinet: unde fit, ut uteri duritiebus sit aptissimum. Porrò radix, foliaq; per se trita desiccant, & abstergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoq; ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem, extergentemq; facultatem postulant. Radicem ergo tostam, ac deinde cum rosceo contritam ambustis, quoad obducatur cicatrix, imponunt: quippe cùm alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum sit inducenda cicatrici remedium. Quin etiam uteros emollit, mensesq; provocat. Folia verò præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, ut non in ambustionibus duntaxat, sed aliis quoq; vulneribus. Sed sunt etiam, qui aceto ea condientes ad vulnera suo tempore utantur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice, quàm in foliis: quanquam tamen nec in ea ipsa multum insit, sicut prædiximus, nam primi ordinis abstergentium est medicaminum. Itaq; cùm aut vitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicamentorum validius extergentium, cujusmodi est mel. Cæterùm si id moderatè illis, ac convenienter admisceatur, & ad nervorum divisiones competit, & ad alia universa, quæ valenter exiccari postulant, absq; morsu. Imposuimus verò etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quintuplus autem erat succus ad utrunq; atq; insigne medicamen: fuit ad omnia ea, quæ exiccari postulant absq; morsu, ceu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorum eveniunt, & quæcunq; ulcera humida flaccidave, & diuturna sunt, quæq; ægrè ad cicatricem perducuntur. Sed hæc jam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, à quo quantum licet abstinere in præsentia adnitor: cæterùm rerum ipsarum natura sæpenumero ut attingam adigit, celeriter verò relinquenda sunt, atq; ad propositum revertendum. Planta, quam Græci κρίνον, & λείριον dicunt, Lilium Latinis nominatur: Mauritanis, Susen: Italis, Giglio: Germanis, Lilgen/ & Gilgen: Hispanis, Azucena, & Lirio blanco: Gallis, Lis, Martagum cognomini, Italis, Martagon & Giglio salvatico.

Liliorum facultates Matthiolo.

Liliorum vires ex Gal.

Nomina.

Lilium bulbosum est & non bulbosum: bulbosum vel uno bulbo, ut Lilium album, Martagon &c. vel pluribus Asphodeli bulbis, ut Lilium luteum, & rubrum. Non bulbosum, ut lilium convallium. 1. Lilium album vulgare, quod Dioscor. Theoph. & Plinii Lilium, C. B. Lilium, Brunf. Matth. Dod. gal. Cord. in Dioscor. Lac. Cæs. Cast. Lilium album, Trag. Fuch. Ges. hor. Anguill. Tab. Cam. Lilium candidum, Lob. Dod. fol. Lilium sive rosa Junonis, Apuleio. II. Lilium montanum minus, C. B. Asfodillus, Brunf. Hyacinthus poetarum, Trag. Martagon, Matth. Lac. Lugd. Cast. Asphodelus fœmina, Fuch. fol. Lilium purpureum, Eidem in icon. Ges. hor. Lilium sylv. Cord. in Dioscor. Dod. fol. Cluf. hist. Pan. Lilium sylvestre purpureum, Cæs. Thal. Lilium montanum, Lob. Hemerocallis, Dod. gal. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lonicero.

BALLOTE.

Βαλλώτη. BALLOTE. CAP. C.

BAlloten, nomine alio nigrum marrubium vocant. Caules edit quadrangulos nigros, subhirsutos, complures ex una radice: a foliis majoribus, quàm marrubii, hispidis, per intervalla in caule dispositis, subrotundis, † graveolentibus, apiastro proximis: unde aliqui apiastrum eam vocaverunt: candidi flores universi verticillato ambitu caulem coronant. Vis ejus efficax adversus canis morsus, foliis ex sale illitis. Ferventi cinere flaccescunt folia, ut condylomata reprimant: purgant & sordida ulcera cum melle.

a Meum φύλλα ἢ πρασίῳ ὅμοια μείζονα καὶ πορρωτέρω. i. folia marrubio similia, sed majora & rotundiora.

Ballotes confūd.

Ballote, sive Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris gravitatem à quibusdam Marrubium fœtidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus vias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quòd facilè legentes falleret, nisi nares consulerentur: ita enim sua graveolentia

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0733-0 DFG

Ballotes vires ex Paulo. Nomina.

veolentia citò innoteſcit. In Italia nullis non cognitum eſt, appellaturq; ab aliquibus Marrubiaſtrum, ab aliis Marrubium ſpurium. Hujus meminit Paulus (etſi vires ejus ſilentio præterierit Galenus) libro 7. ſic inquiens: Ballote, quod alii marrubium nigrum dicunt, acris eſt, & abſterſoriæ facultatis. Illitum cum ſale canum morſibus medetur. Hujus plantæ nomen Græcum Βαλλωτὴ, *&* μέλαν πράσιον: *Latinum Marrubium nigrum, & Marrubiaſtrum: Italicum, Marrobiaſtro, & Marrobio baſtardo: Germanicum,* Schwartz Andorn: *Hiſpanicum, Marroio negro: Gallicum, Marrubin noir.*

† *In Oribaſii codice manu ſcripto hic interjectum legitur verbum* μέλαινα, *quòd folia quoq; Ballotæ nigra reddit. Nec temerè fortaſſis illud quis adjiciendum putabit, quòd pulchrè alteri ejus nomini conveniat: quodq; ipſius meminerit Plinius libro 27. cap. 8. cùm inquit: Ballotæ folijs eſt marrubij majoribus, & nigrioribus.*

Marrubium nigrum duplex eſt, vulgare & peregrinum: hocq; vel rotundifolium, vel longifolium. Marrubium nigrum fœtidum, C.B. Ballote, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Cordo in Dioſc. Lob. Lug. Cæſ. Caſt. Marrubium majus, Trag. Marrubium nigrum, Geſ. hor. Lon. Thal. Marrubiaſtrum Tabern.

Μελισσόφυλλον. APIASTRUM. CAP. CI.

MElisſophyllon, ſive melittæna, id eſt, apiaſtrum, id ſibi nomen uſurpavit, quoniam apes ipſa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, ſimilia eſſent, niſi majora, tenuioraque, nec ita hirſuta ſpectarentur: citreum malum olent. Folia cum vino pota, aut illita proſunt contra ictus phalangiorum ſcorpionumq;, item adverſus canis morſum. Decocto eorundem gratia, foveri proderſt: deſeſſionibus fœminarum ad ciundos menſes convenit: dentes eodem in dolore colluuntur: dyſentericis infunditur. Fungorum ſtrangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliatur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt, ulcera purgant, articularios dolores illita ſedant.

I. APIASTRUM, SIVE Meliſſa.

II. MELISSA CONSTANTINOPOLITANA.

Apiaſtri conſid.

MElisſophyllon, quod Latinis Apiaſtrum, & Citrago dicitur, Hetruſci ab odore citri vulgò vocant Cedronella, itemq; Meliſſa, ſicut etiam Inſubres. At permulta profectò Dioſcorides à Nicandro poeta deſcripſit: ut etiam hic in Meliſſophyllo palam eſt, in ipſius capitis principio. Nicander enim eadem habet in Theriacis, his verſibus.

Τλὼ ἤτοι μελίφυλλον ἀπικλέουσι βοτῆρες
Οἵ τ' ἢ μελίκταινεν, τ' ἠδὲ πρὸ φύλλα μέλισσαν
Οἷσιν μὴ θελγόμεναι μέλιτος ῥοιζηδὸν ἴενται.

Idem paulò poſt hanc plantam μελισσοβότανον vocat, dum ricini corticem cum ea temperari jubet.

Λάζεο δ' ἐγχλοα φλοιὸν ἐλαιήεντα κρότωνος
Συμμίγδ' ἐν πετάλοισι μελισσοβότοιο δασείης.

Herba eſt vulgaris æquè notitiæ Meliſſophyllũ atq; odorata. Seritur paſſim in hortis, ac etiam ſponte per ſe naſcitur in collibus &

bus & montibus. Duo ejus habentur genera, unum sativum, alterum sylvestre. Fuchsius tamen Melissophyllum in tria genera digessit lib. illo de comp. med. quem nuper auctum excudit. Sed cur is duo prima genera, quæ (ut scribit) graviter odorata sunt, & cimices verius quàm citrum redolent, inter melissophylli genera connumeraverit, ego nescio, ipse dicat. Mihi quidem (ut dicam ingenuè quod sentio) planè absurdum videtur, quòd melissophyllum odore suo aliud referat, quàm citreum malum, cujus tantùm odorem spirare Dioscorides memoriæ prodidit. Melissophyllum, ad cujus facultates jam nostra progreditur oratio, in cordis affectibus Mauritani miris laudibus efferunt, tametsi id Græci, quod extet, silentio præterierunt. Proinde hæc Serapio retulit: Melissophylli, inquit, proprium est animum hilarem reddere humenti, ac frigido ventriculo auxiliari, concoctionem adjuvare, cerebri obstructiones reserare, deficientem animum revocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præsertim, quæ somnus frequentius nocte intercipi solet, quin & ejus pulsum reprimere, animi solicitudines fugare, ac solicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exusta pituita gignuntur. His præterea facultatibus pollere Melissophyllon, comprobatur Avicennæ quoq; testimonio, qui libro medicinæ, quæ cordi conveniunt, dicato, ita de eo scribit: Melissophyllum excalfacit, siccatq; ordine secundo. Cor exhilarat, vitalesq; facultates roborat, odoris fragrantia, saporis austeritate, partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam visceribus competit. Vires dejectoriæ, posti-

Melissophylli duo genera.

Apiastri vires ex Arabibus

Avicenna de Melissoph.

* III. MELISSA MOLUCANA fœtida.

IV. MELISSA MOLDAVICA.

det, nec adeò imbecilles, quin atrabiliarios vapores à spiritibus & à sanguine, qui cordi, & arteriis inest, educere queat: quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Cæterùm superioribus annis plantam conspeximus Pragæ, in horto Invictissimi Cæsaris Ferdinandi, è Constantinopoli allatam, quam Melyssophyllum Constantinopolitanum appellare libuit, quod folia Melissophyllo similia proferat: verùm haud quaquam citreum pomum olentia. Est etiam amara tota, & magnæ (ut ajunt) facultatis adversus venena, & ad cordis affectus. Hanc foliis admodum aculeatis, misit nuper ad me Clarissimus Medicus Alphonsus Pontius Ferrariensis, quam antea nusquam videram. Sunt qui hanc plantam Molucham appellent, quod a Moluchis Insulis allatam putent. Utraq; folio est Melissophylli quadantenus simili, breviore tamen, & minus denticulato sed in altero genere circumquaq; aculeato, amaro sapore, nec ullo citrei mali odore: profert calyces quosdam tintinnabuli effigie herbaceo colore, in quibus semen oritur. Aperit, attenuat, excalfacit, abstergit, venenis resistit, & animalium venenosorum ictibus mirificè auxiliatur, tum potæ, tum quoq; illitæ. Ictericos juvat, interaneorum animalia necat. Datur utiliter succus pestilentibus febribus affectis. Est & Melissophyllum alterum quod caules edit bicubitales, quadrangulos, subrufescentes: ramososq; folia in ramis ipsis urticæ figura: sed longè minora: flores in summitate purpureos, salviæ æmulos, verticillatimq; inter folia emergentes. Tota planta citrei mali odore quam bellè spirat. Radice nititur unica, sed fibrata. Seritur in hortis. Sed cujus hic imaginem damus ex Moldavia mihi allata, ubi sponte per se provenit, quæ iisdem viribus pollet, quibus & vulgare nostrum melissophyllum. Excalfacit, siccatq; ordine secundo, aperit, attenuat & incidit. Melissophylli meminit Gal. lib. 7 simpl. med. his verbis: Melissophyllum marrubio simile est facultate, sed plurimum ab eo vincitur: quamobrem nec utitur eo quispiam, Supervacaneum siquidem foret præsente marrubio, cujus tantus est ubiq; terrarum proventus, velle uti melissophyllo. Cæterùm si cui fortè ad manum quandoq; marrubium non fuerit, illo uti licebit ad eadem. modò quantò ab hoc exuperetur, cognitum habuerit: hæc Gal. Apiastrum, Plinio l. 20. c. 11. authore in confessa damnatione est venenatum in Sardinia. Sed vereor, ne Plinius hic, ut in aliis nonnullis, deceptus sit, & ne Sardoniam herbam, quam quidam apium risus vocant, pro Apiastro acceperit. Ex planta Græcis μελισσόφυλλον dicitur, quæ Latinis Melissophyllum, sive meliterna, aut Apiastrum: Arabibus, Bedarungie, Bedaerungi, Cederenz egum, Turungen, seu Trungian,

Melissophyllum Constantinop.

Molucha

Melissophyllum alterum.

Ex Galeno.

Nomina.

Trungian, & Marmacor: Italis, Meliſſa, & Cedronella, & Aranciata: Germanis, Meliſſen/ & Bienenfraut: *Hiſpanis, Torongil, & Hierva cidrera: Gallis, Meliſſe, & Pomcirade. Moluca, Meliſſa moluca, ſive Conſtantinopolitana. Italis Meliſſa Conſtantinopolitana. Meliſſa Moldavica: Italis, Cedronella di Moldavia.*

Meliſſa, ab apibus, quæ μελίσσαι dicuntur, nomen habet, & quòd ea delectentur apes, Apiaſtrum dicitur. I. Meliſſa hortenſis, C.B.Lon. Apiaſtrum, Matth.Cord.in Dioſc.Lac. Lob. Meliſſa, Brunf. Dod.fol. Anguil. Cæſ. Cam. Meliſſa domeſtica, Trag. Meliſſa vulgaris, Dod. gal. Geſ.hor. Cluſ.hiſt.Pan. Meliſſophyllum, Brunf. Matt. Caſt. Lug. Tab. Meliſſoph. vulgare vel adulterinũ, Fuch. Citrago, Geſ.hor. II. Meliſſa Moluccana odorata, C.B. Meliſſa Conſtantinopolitana, Matth. Molucca eidem in compen. Cam. Lug. cui & Meliſſa Turcica: Molucca Syriaca, Adverſ. Molucca lævis, Dod.fol. Moluccha prima, Caſt. Cæſ. Meliſſophyllum Conſtantinopolitanum, Lug. Cardiaca Syriaca, Tab. Cardiaca melica ſive Moluca Syriaca minus aſpera, Lobel. Hæc dicitur minus aſpera reſpectu ſequentis, neutra enim aculeis caret. III. Meliſſa Molucana fœtida, C.B. Moluca aſpera, Adverſ. Lob. (cui & Maſeluc Turcarum) Cam. Melica ſive Moluca aſperior Syriaca, Lob. in icon. Molucca ſpinoſa, Dod.fol. & Lugd. Moluca vel Meliſſa Conſtantinopolitana ſecunda, Caſt. Moluccha altera Alyſſo Galeni congener, Cæſal. Cardiaca Syriaca aſpera, Tabernæmontano. IV. Meliſſa peregrina Moldavica, C.B. Meliſſa Moldavica, Matth. Caſt. Lugd. Meliſſa, vel Cedronella, id eſt Citrago Turcica, Geſ.hor. Meliſſa Turcica, Cam. Tab. Lug. Meliſſophyllon Turcicum Lob. Meliſſæ genus peregrinum ex Oriente, Cæſal. Variat magnitudine & parvitate, flore cæruleo, purpurocæruleo, & albo.

πράσιον.

MARRUBIUM. CAP. CII.

a Meum δὸν' μιᾶς ῥίζης. i. ab una radice.

MArrubium, frutex eſt ab *a* radice ramoſus, candicans, ſubhirſutus, quadrangularibus ramis: folium pollicem æquat, ſubrotundum, hiſpidum, rugoſum, guſtu amaro: ſemen in caulibus, & ex intervallis: flores verticillato ambitu, aſperi. Naſcitur propter ædificia, ruinas, & rudera. *b* Hujus folia ſicca cum ſemine decocta in aqua, aut viridium ſuccus datur cum melle ſuſpirioſis, tuſſientibus, & ad tabitudinem redactis. Craſſam è pectore pituitam cum ſicca Iri ejicit: mulieribus à partu non purgatis datur, ut menſtrua, & ſecundas extrahat: item in difficili partu, & his qui venena hauſerunt, aut à ſerpentibus demorſi ſunt: veſicam, reneſq; lædit. Folia cum melle illinuntur ſordidis ulceribus purgandis: pterygia, nomaſque ſiſtunt: laterum dolores mitigant: Succus foliis contuſis expreſſus, & ſole coactus, ad eadem pollet: cum vino, & melle illitus oculorum claritatem adjuvat: naribus regium morbum expurgat: aurium doloribus convenienter inſtillatur per ſe, aut cum roſaceo.

b Meum φύεται περὶ τὰ οἰκήματα, καὶ ἐρήματα. i. Naſcitur circa areas domorum & rudera.

MARRUBIUM.

Marrubii cõſideratio. Theoph. duo genera.

MArrubium vulgaris eſt planta, notiorq; omnibus, quàm ut pluribus indicanda ſit. Ejus duo genera conſtituit Theoph. lib. 6. cap. 2. de plant. hiſt. ubi ita ſcribit: Sunt & Marrubii duo genera. Aliud enim folio herbido, ſerratiori, inciſuriſq; profundioribus, & proinde conſpectioribus diſcreto conſtat, quo unguentarii uti, ad nonnulla conſuevere. Alterum rotundius, ſqualensq; vehementer, ſicut ſphaceli, inciſuras habens obſcuriores, minusq; ſerratum: hæc Theoph. Ex quibus utiq; conſtare poteſt, Theoph. alterum marrubium non aliud eſſe, quàm Dioſcor. Balloten. Marrubii decoctum datur commodè jecinoroſis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque, aut foliorum pulvere, necantur interaneorum vermes. Recentia folia cum veteri axungia trita & illita, canum morſus perſanant, & mammarum tumores reſolvunt. Lichenas purgant, ſanantq; ex aceto illita. Decoquuntur Marrubii binæ uncia, unà cum bugloſi, helenii, & eupatorii radicum ſeſquidrachma, Rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere, ex vini albi generoſi libris tribus, ad tertias uſque, fitq; hoc modo medicamentum præſtantiſſimum ad icteritiam, à vaſorum obſtructione provenientem, ubi diebus decem continuis hujuſce medicamenti binas uncias in diluculo potaverint affecti, admiſto tantillo ſacchari, quod dulcorem addat: verùm ſi febris adſit, ea omnia aquæ incoquenda ſunt. Quòd autem marrubii virides rami in vino decocti iis dari poſſint, qui à ſerpentibus demorſi ſunt, teſtatur etiam Nicander in Theriacis, & admirandum effectum etiam alium ei ſubjicit, à nemine hactenus animadverſum, dum praſium mammas pecoris ἀγάγῃ lacte replere ait, his verſibus.

Η' μὰν ὅ γε πρασίοιο χλαδὸν ἐρικα πέλῃσι
Χρυσοκόμαις ὀΐεσσι μιὴν δρύζει σὺν οἴνῳ
Η' τε καὶ ἀτρεκὲς κατείρυσι ὕδατι μόχθον
Πρωτογόνῳ, στέργει ὅ τε φαιδιμόεσσι γαλάκτι.

Marrubii vires Matth.

Marrubii vires ex Gal.

Marrubii vires tradidit Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens: Marrubium ut guſtu amarum eſt, ita ſi quis utatur, conſentientem huic ſapori actionem poſſidet, jecur, ac lienem obſtructione liberans, & thoracem, pulmonemq; expurgans, ac menſes promovens. Sed & illitum detergit, ac digerit. Ponatq; ipſum quiſpiam in caliditate quidem ſecundi ordinis jam completi: in ſiccitate verò tertii medii, aut completi. Succo ejus cum melle adviſus acumen utuntur. Quinetiam & per nares morbum

morbum regium purgant, & ad aurium dolores inveteratos adhibent, in quibus ſanè obſtructiones dijicere, meatumq; ipſum, & ramos membranarum expurgare eſt uſus. Id Graci πραάσιον, quod Latini Marrubium nominant: Mauritani, Faraſia ſive Faraſium. Itali, Marrobio: Germani, Andorn/und Lungenkraut: *Hiſpani, Maruvio: Galli, Marrubin.* Nomina.

Marrubium album duplex eſt, vulgare & peregrinum: hocq; vel latifolium, vel anguſtifolium. Marrubium album vulgare, C.B. Marrubium, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacun. Cord. in Dioſc. Lon. Caſt. Cæſ. Marrubium fœmina, Brunf. Marrubium candidum, Trag. Marrubium album, Geſ. hort. Lob. Lugd. Marrubium ſive Praſium album, Taber. Praſium Anguillaræ.

Σταχὺς. STACHYS. CAP. CIII.

STachys, frutex eſt marrubio ſimilis, ſed longior, folia ferens numeroſa, hirſuta, rara, prædura, cana, odoris jucundi: & complures virgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Naſcitur in montibus, & aſperis. Vim habet excalfactoriam, & acrem. *a* Foliorum decoctum potu pellit menſtrua, & ſecundas. *a* Meum interlerit hic ὠὸν. unde.

I. STACHYS. II. PSEUDOSTACHYS.

NIhil mihi verendum eſt, quin planta, cujus hic imaginem appinximus, legitima, genuinaq; ſit Stachys. Eſt enim frutex Marrubio non abſimilis, ſed longioribus foliis, numeroſis, hirſutis, raris, incanis, præduris, & odoris non injucundi: quinetiam complures ex una radice caules Marrubio candidiores profert. Flores ſpicatos, ſubpurpureosq; quo factum eſt ut plantam, quam antea Stachym legitimam eſſe putabam, Pſeudoſtachym nunc appellaverim, quæ frequentiſſime in Italia naſcitur: aſſurgit virgis compluribus, angulosis, ab una tantum radice exeuntibus, hirſutis, oblongis, præduris, odoriſq; jucundi. Flores gerit in purpura albicantes, qui per intervalla verticillato ambitu caulem circumdant marrubii modo. Siquidem non video quomodo Sphacelus eſſe poſſit, ut quidam ſomniavit impudens Archirizotomus. Nam (ut Theophraſtus eſt author) ſphacelus, quam ego minorem ſalviam appello, folium gerit urbana ſalvia contractius, minusq; ſqualens: ſed contrario modo ſe habent Pſeudoſtachyos folia, cùm ſalviæ ſint duplo, triplove latiora, ac etiam longiora, quinetiam multò ſquallidiora. Plinius lib. 24. cap. 15. Stachyn porri ſimilitudinem habere tradidit, Græcarum vocum affinitate deceptus, praſon pro praſion legens. Siquidem πράσιον porrum ſignificat, πράσιον verò marrubium, cui Stachys eſt ſimilis. Stachyos meminit Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens: Stachys frutex eſt marrubio ſimilis, guſtu acri, & amaro: tertii eſt ordinis excalfacientium. Quamobrem rationabiliter non ſolùm menſes movet, ſed & abortum affert, & ſecundas ejicit. Στάχυς ut Græcè, ita etiam Stachys Latinè, vocatur: Italicè, Stachi: Gallicè, Sauge molle. Stachyos confid. Plinii lapſus. Stachyos vires ex Gal. Nomina.

Stachys habetur Germanica, Italica, Luſitanica, Cretica & paluſtris fœtida. I. Stachys minor Italica, C.B. Stachys, Matth. Geſ. hort. Dod. fol. Lugd. Tab. Stachys minor, Cam. Stachys ſpuria Flandrorum, Lob. in obſ. Stachys Lychnitis, Lob. in icon. ſalvia ſylveſtris tertia, Cęſalpino. II. Stachys major Germanica, C. B. Marrubium agreſte & Gallitricum agreſte, Trag. Marrubium montanum alterum, Thal. Pſeudoſtachys, Matth. Lug. Stachys, Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lac. Lon. Caſt. Lug. Tab. Stachys Germanica, Geſ. hor. ap. Stachys Dioſcoridis, Lob. Stachys major, Cam. Salvia ſylveſtris, Cæſalpino.

φυλλίτις. PHYLLITIS. CAP. CIV.

† Ori. le. ἐντὸς i. interiore.

PHyllitis folia promit rumici similia, longiora, & viridiora, sena, aut septena, recta, quæ parte † anteriore lævia cernuntur, à tergo autem pensiles quasi vermiculos tenues ostendunt. a In umbrosis, & opacis hortorum locis emicat: gustu acerbo. Neq; caulem, neque florem, neque semen profert. Folia in vino pota serpentium morsibus adversantur: quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria, aut resoluta alvus exercet, potui datur.

a Meum φύεται ἐν πλησιοχίαις καὶ παραδείσοις. i. nascitur in umbrosis locis & hortis.

PHYLLITIS.

Manardi, Lonic. Ruellii, & Fuch. lapsus.

Phyllitidis, cõsideratio. Scolopendrium quid.

QUi notas omnes, quæ Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentissimè expendere voluerit, haud difficile quidem fateri cogetur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam cervinam, nonnulli verò Scolopendriam perperam appellant: Perperam dico, quòd legitimum Scolopendrium (ut infra suo loco dicetur) illa nimirum sit herba, quæ Græcis Asplenos, Mauritanis verò Ceterach dicitur. Quòd autem ita res habeat, hinc in primis ad credendum impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusq; locis proveniat: quodq; foliis sit rumice majoribus, longioribus, ac viridioribus, rectis, anteriore parte lævibus, à tergo autem eminentiis quibusdam transversim per intervalla signatis, subrubentibus, quæ (ut Dioscorides inquit) pensiles vermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremò accedit, quòd caule, flore, & semine vacet: tametsi non desint, qui credant, ejus semen è pensilibus illis vermiculis prodire. Neq; illud sententiæ nostræ quicquam obstare crediderim, quòd hujus herbæ complures reperiantur plantæ, quæ præter Dioscoridis auctoritatem, vel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia compertum habeo) effodientibus nobis è terra hanc herbam nunquam ab una tantum radice tot folia erumpere visa sunt, sed à quam plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera separari posset. Unde facilè cognovi, quòd si singulæ radices abinvicem distinctæ considerentur, non pluribus, quam senis, aut septenis foliis refertæ inveniantur. His itaq; rationibus, mea quidem sententia, hac in re planè hallucinati deprehenduntur Manardus, Leonicenus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui clarissimi nominis viri, quòd tam facilè crediderint, Linguam cervinam vocatam Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitim. Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine vidua sit, non tamen foliis constat rumicis, sed dracunculi, curvis, novæ lunæ instar. Illud insuper addiderim, quòd jam reperta sit Hemionitis, quæ omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed iis fortasse errandi occasionem præbuit vulgi opinio, qui Linguam cervinam non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere suadet, quod tamen Hemionitidis est proprium. Cujus forte vulgi opinionem ii potiùs secuti, quàm quòd Phyllitidis lineamenta, notasq; diligentius perpenderint, in hunc facilè lapsum inciderunt. Atqui non ob id negaverim ego, Phyllitim lienosis auxiliari, cùm id vulgari experimento constet. Non desunt quoq;, qui Phyllitidis stillatitia aqua utantur ad cordis affectus, atque animi deliquios & contra singultum. Eandem gargarizandam quoq; præbent ad prolapsam columellam, refrigeratq; jecinoris, & ventriculi ardores siccorum foliorum farina, ex earundem aqua excepta, & illita. Eadem quoq; aqua os abluendum præcipiunt ad palati desquamationes, & cruentas gingivas. Phillitidis meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum sic inquiens: Phyllitis cùm qualitatis sit acerbæ, non absurdè diarrhœas, sive profluvia, & dysenterias pota juvat. Planta quæ φυλλίτις Græcis, Phyllitis item Latinis appellatur: Italis, Lengua cervina ac pariter Phillite: Officinis falso Scolopendria. Germanis, Hirtzzungen: Hispanis, Lengoa cervina: Gallis, Lang de cerf.

Phyllitidis vires.

Phyllitidis vires ex Gal.

Nomina.

Lingua cervina officinarum, C.B. Phyllitis (quasi foliosam dicas) Matth. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. (qui idem cum Hemonitide dicit) & hist. Angu. Ges. hor. Lac. Lob. Lug. Cast. Thal. Phyllitis vulgaris, Cam. Scolopendria, Brunf. Scolopendria vulgaris, Trag. Hemionitis, Fuch. Lingua cervina, Lon. Cæsalpino. Habetur latifolia & angustifolia, sæpè namque in fontibus exigua reperitur: Latifolia rursus vel integro vel multindo laciniatove folio, sed rarius reperitur.

φαλάγγιον. PHALANGIUM. CAP. CV.

a Meum hic addit ὕστερον φοινικιστί. i. postea enim contrahitur.

PHalangium, à quibusdam phalangites, ab aliis leucacantha vocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, plures, in diversa tendentes: flos candidus, lilio similis, multas incisuras habens: semine nigro, † lato, ad lenticulæ dimidiatæ figuram, multò tenuiore, radice parva, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur, a provenit in collibus. Hujus folia, semen, flos cum vino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque ictus: tormina quoque discutiunt.

Phalangii consid.

EAdem ferè, quæ hic de Phalangio posteritatis memoriæ prodidit Dioscorides, retulit Plinius libro vigesimo septimo, capite duodecimo, ubi ita scribit: Phalangites à quibusdam phalangion vocatur, ab aliis leucanthemon, vel, ut in quibusdam exemplaribus invenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diversa tendentes. Flos candidus, lilio

I. PHALANGIUM.

II. PHALANGIUM RAmosum majus.

lilio rubro simili: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice herbaceæ coloris. Hujus folio vel flore, vel semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorumq;, & serpentium ictus: item contra tormina: Hæc Plinius: quæ omnia ferè, si conferantur Dioscoridi accepta referri poterunt. Folliculi in quibus semen concluditur, phalangii formam referunt, unde illi nomen. Provenit in montibus. Phalangii vires tradidit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Phalangites sic appellata est, quòd morsis à phalangiis auxilietur. Est etiam facultatis tenuium partium deficcantis: quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod φαλάγγιον Græci, Phalangium quoq; Latini dicunt: Phalangio, Itali. Phalangii vires ex Gal. Nomina.

† *Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hic non πλατὺ, hoc est latum, sed παχὺ quod est crassum, scriptum reperiet. Quòd si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in vertendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; vocem illam reddidisse.*

Phalangium aliud ramosum est, aliud non ramosum: illud vel majus, vel minus. Non ramosum, aliud magno, aliud parvo flore est. I. Phalangium magno flore, C.B. Phalangium, Matth. Cast. Taber. Lugd. Phalangium Dalechampii, eidem. Phalangium majus, Gesn. hort. Sunt qui Lilia parva vocitent. II. Phalangium ramosum majus, C.B. Moly Plinii, Dod. gal. Gesn. hor. Phalangium ramosum, Lob. Dod. fol. Lugd. Tab. Phalangium, Cæs. Camer. apud Matth. Phalangium Cord. in Dioscor. Gesn. hor.

† Offl. leg. πήχεως ὑ ἡμίσεως. i. cubiti altitudinis vel etiam majoris. a Meum. ὁπὸ δὲ ἑτέρου πέρατος κέντρου ἔχον τὸ, ex altera extremitate velut corniculum habens. b Catac. pro isto habet. ἰσχυρὰ πάνυ. i. robusta, solida, idē le. Orib. Trifolii consid.

Τρίφυλλον. TRIFOLIUM. CAP. CVI.

TRifolium, Græci triphyllon, alii oxytriphyllon, alii menyanthes, alii asphaltion, vocant. Frutex † supra cubiti altitudinem attollitur, virgas habens tenues, junceas, & nigras, unde ramulares enascũtur appendiculæ, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto arbori similia: iis recenter enatis rutæ odor inest, ubi autem adoleverunt, bitumen olent. Florem edit purpureum: semen quadantenus latum, subhirsutum, a ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens: radix tenuis, longa, b valida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & iis qui aquæ inter cutem principia sentiunt, fœminis quoque vulvæ vitiis opportunis, auxiliantur: menses ciunt: ternæ drachmæ è semine dari debent, è foliis verò quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint: qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam terna folia, aut semina in tertianis, cum vino potui dedere, & in quartanis quaterna, ut quæ febrium circuitus discuterent. Radix antidotis inseritur.

TAmetsi plura in Italia passim in pratis, ac viridariis Trifolii inveniantur genera, omnibus planè nota: non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantùm genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verùm non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem

I. TRIFOLIUM ASPHALtite.

Lotus sylv.

Trifolii triplex Plinii.

Trifolii acutum Scribonii

siquidem ejus meminit libro quarto in sylvestris loti capite, dum ita scribit: Sylvestris lotus plurimum in Lybia gignitur, caule bicubitali, & sæpe majore, aliis multis, foliis trifolii pratensis. Ex quibus utiq; Dioscoridis verbis liquet, eos maximè hallucinari, qui recentiores comēdunt Trifolium pratense esse lotum sylvestrem, vel urbanam. Plinius libro vigesimoprimo capite nono, de tribus trifolii generibus disseruit in hunc modum: Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera: menyanthes vocant Græci, alii asphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. Alterum acuto, oxytriphyllon cognominatum. Tertium ex omnibus minutissimum. hactenus Plinius. Trifolii acuti meminit quoq; Scribonius Largus, qui ita scriptum reliquit: Trifolium acutum: quod oxytriphyllon appellant, nascitur in Sicilia plurimum: nam in Italiæ regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu, cùm in Britanniam peterem cum Claudio Cæsare. Est autem foliis, & specie communi trifolio similis, nisi quod pleniora sunt folia & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte velut eminentem aculeum. Sed frutex hujus duum pedum, interdum altior conspicitur, & odorem gravem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium invenitur: hæcille. Ut autem Scribonius Largus ætate Galeno superior, hæc prodidit, ita quoq; Nicander medicus & poeta, tum Scribonio, tum ipso Dioscoride vetustior, elegantissimo Carmine Trifolium celebravit asphaltium. Idq; μηνανθὲς, neq; ut vulgatum habet Dioscoridis, & Plinii exemplar μηνανθὲς appellari ait, comam alere loto arbori similem, cui rutæ (ῥυτῆς albas πηγάνῳ Græcis vocatæ) odor insit, atq; ubi adoleverit, gravem bituminis odorem mittere. Versus Nicandri & ob summam antiquitatem, & propter admirandam vetustatem suspiciendi, sunt ejusmodi.

Ναὶ μὴν καὶ τριόφυλλον ὀπίζεο κνωψὶν ἀρωγὴν
Ἥ τε ἐν τρήχοντι πώγῳ ἢ λόπασ φάγι βήσσῃ.
Τὴν ἢ τε μινυανθὲς ὁ δὲ τριπέτηλον ἐνίσπει.

Καὶ τὴν μὲν λωτῷ ῥυτῆς μὲν ἄκελον ὀδμὴν
Ἥ τε ὅτ' ἄνθεα πάντα καὶ σκιρτίλα πίκιλα πύκῃ
Οἷον τ' ἀσφάλιον ἀπρεδίγεται σῶθα κολούσας
Σπέρμαθ' ὅσον κύμβοιο τραπεζηκλῆϊ ἐλεσθαι
Καρδόπῳ ἐντείψας πιέειν ὀφίεσσιν ἀρωγὴν.

II. TRIFOLIUM ACETOSUM.

tosum.

III. TRIFOLIUM ACEtosum Luteum.

Est &

IV. TRIFOLIUM PRATENSE.

V. TRIFOLIUM PRATENSE alterum.

Est & aliud trifolii genus sapore acetoso, quod quibusdam Panis cuculis, nonnullis verò Alleluya vocatur. Nos autem cum Plinio Oxyn appellandum censemus, sive trifolium acetosum. Opacis plurimum provenit locis, propter sepes & itinera. Trifolium acetosum

Caulículus exit pluribus ab una radice surgentibus, pusillis, rotundis ac tenuibus, quorum singulis terna in summitate sunt foliacordis figura, & in pediculum fungi modo plerunq; reflexa, mollia, acido gustu, flores edit albicantes, in quinq; divisos apices, stellæ figura: Atq; ii peculiares caulículos habent, singuliq; singulo caulículo nituntur. Radicem habet subrufam, squammis contectam, quæ nucamenti speciem referunt. Tota planta refrigerat oxalidis modo, proinde devorata sitim extinguit, & ventriculi ardores extinguit. Jecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia ejus aqua datur utiliter potanda acutæ pestilentiq; febre laborantibus: atqui longè magis præstat succus ex saccharo potus. Illinitur idem per se Erysipelatis & inflammatis locis, colluiturq; ex eo os, ubi lingua palatum faucesve calida fluxione laborent. In summa ad ea omnia censetur utilis Oxys, quibus oxalis auxiliari queat. Plinius (ut quidam putant) hoc oxyn nominat lib. 27. cap. 12. ubi sic inquit: Oxys folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius. Caterùm Trifolium pratense in Italia trium est generum, foliorum & florum diversitate differentium. Primum foliis exit subrotundis, & amplis: maculosis, longo pediculo nitentibus, obsequioso, flexiliq;: floribus in capitulis subpurpureis, aut albicantibus, in caulículorum summitatibus emicantibus. Nascitur in pratis & herboso solo. Sunt qui Trifolii pratensis succum mirus laudibus efferant ad oculorum nubeculas, vulnera & cicatrices. Universæ florentis plantæ decoctum potum, alba uteri profluvia cohibet. Semen & flores ex aqua decocti, & ex oleo admoti, duros emolliunt abscessus. Secundum caulículis assurgit lentis, obsequiosis q; foliis in unoquoq; pediculo ternis, varia tamen facie perinde ac bituminosum: namq; quædam quæ ad radicem sunt Acetosi trifolii modo quod Oxym vocatur, trina ex unico pediculo emergunt, cordis faciem quadantenus imitantur, cætera verò longa sunt & in cacumine acuminata, ut in Asphaltite: flores in capitulis sunt illi purpurei in flocci modum. Provenit sponte in pratis & viridariis & herbosis locis. Idem præstare potest quod alterum. Tertium ut primum circinatis, sed brevioribus. Distant & florum colore, quòd in uno flores albicent, in altero rubescant, interim lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates prænunciat, nam (ut Plin. est author) inhorrescit, & folia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hic inter trifolii genera differendum duximus, quòd folio exeat triplici cornu diviso: unde etiam apud quosdam herbarios sibi Trinitatis nomen comparavit. Hæc itaq; herba TRINITAS vulgò vocata, in locis provenit uliginosis & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, hederæ minoris magnitudine, longis pediculis appensa, quæ aversa parte cyclamini modo subpurascunt, superiore verò albis quibusdam maculis respersa. Caules habet tenues, in cacumine primo statim vere flos emicat cæruleus in stellæ modum è quo capitulum oritur echinata quadantenus specie, in quo semen oblongum subcæruleo colore. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, subrubentibusq; Sunt qui hanc plantam Hepaticam vocant quòd (ut illi putant) jecinorosos juvet. Hujusce meminisse Græcos, nec pariter Mauritanos, hactenus compertum non habeo. Probatur maximè recentioribus medicis ad vulnera glutinanda, tam exterius illita, quàm interius sumpta, quinetiam & ad enterocelas mirificè præstat: in quem usum pulverem dimidii cochlearis mensura ex vino austero diebus pluribus continuis propinant. Tota planta decoquitur in vino austero. ad colluellæ, fauciumq; inflammationes. Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio eos in apertissimo errore versari existimaverim, qui Andacocam Aphris vocatam, ad quamvis trifolii speciem referunt. Quandoquidem Andacoca (ut testatur Serapio) nil aliud est, quàm Dioscoridis Aegyptia lotus. E cujus semine, quod papaverum modo capitib. quibusdam includitur, Arabes sibi oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in nervorum morbis, præsertimq; tremoribus: illudq; oleum de Andacoca appellant,

Trifolii acetosi vires Matthiolo.

Oxys Plin.

Trifolii pratensis genera tria.

Trinitatis herbæ mentio.

Hepatica quorundam.

Andacoca quid.

* VI. TRIFOLIUM PRAT. Luteum. *

VII. TRINITAS.

pellant. Id enim non desunt, qui credant è vulgaris trifolii semine fieri: sed quàm apertè decipiantur, vel ipsi videant, vel alij judicent. Trifolium scriptis tradidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Triphyllum, quidam asphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui cnicium vocitent. Prima quidem tria ab accidentibus frutici reliqua duo nomina haud scio unde. Vis planta est calida, & ficca ut bitumen, cui odore est similis utrinq; tertio ordine. Proinde pota laterum dolores, ab obstructione natos juvat, & urinam mensesq; provocat: hæc Galenus. Sed animadvertendum est, an Galenus ipse in Trifolii facultatibus rectè perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurium medicamentorum facit mentionem, quibus contrariæ insunt facultates, hæc de ea memoria prodidit. Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum vere parturit, & semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus aranei, vel viperæ quoq; ex aquæ fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similem sensum similesq; dolores iis, quos morsus invehit, omnes efficit. Utre vera miraculo dignum opus esse videatur, videlicet herbam & morsum sanare & ferarum modo sanam partem prauè efficere: hactenus Galenus. Verùm id, si Dioscoridis verba rectè expendantur, nullo miraculo fieri facilè constabit, sed potius secundum ipsius naturæ ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolii decoctum illud efficere potest, sed tantùm id cujus fotu quispiam à ferarum morsibus liber evaserit, si eo alterius locus ulcere affectus perfundatur. Id quod apertè Dioscoridis verba declarant, cùm inquit: Tradunt aliqui totius fruticis, radicu, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. Qua autem aqua sanatus qui fuerit, si ea quispiam alium foveatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Ex iis Dioscoridis verbis clarum fieri puto, hanc rem in se nihil admirationis habere. Nam cùm Trifolii ipsius decoctum, quo demorsi foventur, venenum à vulnere extrahat, eiq; permisceatur, haud dubiè id venenosum redditur. Quamobrem minimè quidem mirum videri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foveatur, ubi perfusæ partes aliquo ulcere laboraverint, veneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi vexantur: idem enim venenum cùm sit, eosdem quoq; præbeat effectus necesse est. Unde liquidò colligi potest, quòd virus à Trifolii decocto evocatum non autem Trifolium sit illud quod similem sensum, similesq; dolores faciat. Quod autem venenum exactum à ferarum morsibus, ulceratis partibus contactum necem afferre possit, complures tam Græci, quàm Arabes authores, manifestè demonstrant. Quandoquidem scribentes ore demorsos sugere præstantissimum esse remedium, seriò nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si venenum illud ulcus inficeret, sugentem in mortis discrimen duceret. Hæc itaq; sunt, quæ me maximè movent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atq; etiam si licet dicere, cæcutivisse. Cæterùm non desunt, qui velint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, idq; pluribus rationibus comprobant. Quibus an assentiendum sit judicent ii, qui Græcam Galeni phrasim profitentur, quiq; ejus volumina diutius evolverunt. Ego certè, ut dicam quod sentio, non possum illis subscribere, qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hic mihi honoris gratia nominandus venit, Julius Alexandrinus Tridentinus, vir quidem singularis ingenii & eruditionis, ac propterea maximæ existimationis medicus apud Cæsarem Ferdinandum Rom. Imp. Hujus ergo viri judicium, ut quod multis & iis quidem firmis argumentis nitatur, & laudamus libenter, & probamus. Cæterùm, cùm scribat Dioscorides trifolium asphaltites folia ferè loto arbori similia, non desunt, qui putent arborem lotum folia ferre ordine & numero ternario, sed procul dubio hallucinantur, cùm nullus extet author, qui lotum arborem scribat terna simul edere folia, siquidem cùm Theophrastus, tum

Galeni sententia damnata.

Galeni lib. ad Pisonem spurius.

ſtus, tum Plinius folia illi ineſſe Ilicis haud diſsimilia ſcribunt. Quare cenſendum eſt Dioſcoridem trifolii hujuſce folia loti arboris comparaſſe foliis, non quòd terna folia loto, perinde ac trifolio, ex uno pediculo exeant, ſed quòd unumquodq́, per ſe trifolii aſphaltitis folium, loti arboris folium referat. Τρίφυλλον Græci vocant, quod Latini Trifolium: Itali, Trifoglio bituminoſo. Trifolium pratenſe: Italis, Trifoglio. Germani, Wyſſenklee: Hiſpani, Trevol. Trifolium pratenſe alterum, Italis Nomina. *Trifoglio indifferenter dicitur. At Trifolium acetoſum, Græcis: Τριφυλλοξύ: Barbaris, Alleluja, ſive Lujola, ſive Panis cuculi: Italis, Trifoglio acetoſo: Trinitas, Italis, Herba trinitá.*

Trifolium ſic dictum, quòd ſingulis germinationibus terna exeant folia, cujus differentias ultra ſeptuaginta in univerſali noſtra hiſtoria unà cum iconibus proponemus, hoc loco novem tantùm ſpecies ob oculos ponuntur, quorum. I. Primum Trifolium eſt bitumen redolens, quod Trifolium Aſphaltite, Matth. Lac. Lugd. Trifolium aſphaltæum, Lob. Trifolium, Dod. gal. Cord. in Dioſc. Geſ. hort. Lon. Trifolium bituminoſum, Dod. fol. Caſt. Cæſal. Tab. Cam. Oxytriphyllum, Geſ. hor. Folia quæ ante caules prodeunt, rotunda ſunt, ut figuræ Matthioli minores oſtendunt, cum verò cauleſcit & adulta eſt, acuminata redduntur, quare neutiquam binæ figuræ proponendæ, ut fecit herbarii Lugdunenſis auctor, alterum rotundis, alterum longioribus foliis nominans. idcirco una figura exprimere voluimus. II. Trifolium acetoſum vulgare, C.B. Trifolium acetoſum Brunf. Matth. Dod. fol. Caſt. Lugd. Thal. Oxytriphyllon, Trag, Lac. Oxys. Fuch. Dod. gal. Cord. in hiſt. Tab. Oxys Pliniana, Geſ. hor. Lob. Oxys flore lacteo, Cam. Aleluja. Lac. Lon. Panis cuculi, Brunfelſio. Hæc flore habetur albo, nonnunquam venis purpuraſcentibus diſtincto & fæmina cenſetur: eſt & toto purpureo, rarior inventu, mas exiſtimatur. III. Trifolium acetoſum corniculatum, C.B. Oxys, flore luteo. Cluſ. hiſt. Hiſp. Cam. Tab. Oxys lutea Corniculata. Lob. Lugd. Oxys, Cæſal. Oxys ſive trifolium acetoſum florib. luteis, Dod. fol. Trifolium acetoſum flore luteo, Caltori. Hæc differt à priori quòd ſerpat, foliis ſit hirſutioribus breviori pediculo annexis, floſculis flavis, quibus ſuccedunt cornicula ſeu ſiliquæ, ſurſum ſpectantes, oblongæ, craſſiuſculæ, folioſæ ex quinq; loculis conſtitutæ, quæ ubi ad maturitatẽ pervenere, læviſſimo attactu ſemina flava & aſpera è lateribus exſpuunt, oſculis quàm primum conniventibus, ut non appareat ſi iquas diſſiliiſſe. IV. Trifolium pratenſe purpureum, C. B. Trag. Fuch. Trifolium pratenſe, Matth. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Tab. Cam. Cæſ. Trifolium pratenſe vulgare, Thal. V. Trifolium pratenſe album, C.B. Fuch. Dod. gal. Tab. Trifolium album, Brunf. Trifol. pratenſe alterum, Matth. Trag. Lac. Lugd. Trifolium vulgare albo flore, Geſ. hor. Trifolium acutum, Lon. VI. Trifolium pratenſe luteum capitulo breviore, C.B. Melilotum minus, Brunf. Meliloti exiguæ ſpecies prima, Trag. Lotus ſylveſtris minor, Dod. gal. & Lugd. Lotus ſylveſtris, Lon. Trifolium pratenſe tertium, Matth. Caſt. Trifoliũ pratenſe luteum. Fuch. & Lugd. Cam. Trifolium agrarium, Dod. fol. Trifolium aruenſe, Tab. Trifolium luteum primum, Thal. Trifolii genus Medicæ ſimile, Geſ. de hortis VII. Trifolium hepaticum, C.B. & Cam. Trifolium aureum, Brunſchvvig. Lon. Dod. fol. Trifolium magnum ſeu aureum. Trag. Hepatica, Brunf. Dod. gal. Hepatica aurea, eidem, Geſ. hort. Thal. Tab. Hepaticum trifol. Lob. Trinitas, Matth. Geſ. hort. Caſt. (cui & Trifoliũ aureum magnum) Cæſ. Herba Trinitatis, Lugd. Epimedium, Cord. in Dioſc. & hiſt. Foliis aliquando majoribus, magis minusve hirſutis, aliquando macularis: floribus eſt cæruleis, violaceis, purpureis, rubris, albis: rarius flore pleno. VIII. Trifoliũ peltatum Creticum, C.B. Ex radice tenui, oblonga, fibroſa, cauliculi

* VIII. TRIFOLIUM PELtatum Creticum.*

* IX. TRIFOLIUM SPInoſum Creticum.*

exſurgunt palmo minores, nudi, folia parva tripartito diviſa, parum crenata, oblongis pediculis donata: cauliculorum ſummis floſculi quaterni, quinive, ordine ſuccedentes, forma ornithopodii, luteopallidi, inſident: quibus ſuccedunt ſiliquæ latę, planæ, membraneæ, quaſi ſemicirculares in filamentum abeuntes, unum vel alterum parvum compreſſum ſemen continentes: quæ dum molles ſunt, dulciſſimæ, eſui aptæ, at ubi induruerint amariſſimæ. Hoc ruſticis Cretenſibus μαστοφίον dici auctor eſt D. Honorius Belli Vicentinus, qui aliquot nunc annis in Creta medicinam exercet, qui Trifolii Cretici odorati nomine tranſmiſit. IX. Trifolium ſpinoſum Creticum, C. B. Ex radice parva caules ſeſquipalmares anguloſi, inclinati, in alios brachiati, prodeunt: ramulos cingunt folia pediculis inhærentia, quorum quodlibet conſtat tribus foliolis oblongis, acuminatis, in minimam ſpinam abeuntibus: ad ramulorum diviſionem ſupra infraq; ſpinæ parvæ aduncæ: unde flos campanulæ aruenſi ſimilis pediculo brevi inſidens, prodit, ex quinq; foliolis cæruleis compoſitus, quos foliola viridia excipiunt, in florum medio apices aliquot lutei: ſuccedunt ſiliquæ triangulares compreſſæ, ſemen ruffum compreſſum continentes. Julii principio floruit, apud Johannem Bauhinum fratrem Montembelgardi, cui ſemen Orbilochorto nomine miſſum prius acceperamus à Laurentio Roſenavv nomine Trifolii ſpinoſi ſemper virentis Ciſti flore.

πόλιον. POLIUM. CAP. CVII.

† Orib. leg. Αιπτερύλλου. i. tenuifolio. a Meum περὶ τὸ πώγωνα. i. cano capillo.

DUo genera polii. Montanum, cui teuthrio nomen eſt, & cujus eſt uſus: † tenuis frutex eſt, candidus dodrantalis, ſemine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum ſpeciem præ ſe ferente, parvo, a cano hominis capillo ſimili, graviter olente, non ſine quadam ſuavitate. Alterum fruticoſius, non uſque adeo valens odore, & viribus infirmius. Potum ſervefacti jus auxiliatur ſerpentium ictibus, hydropicis, morbo regio: & lienoſis ex aceto: ſtomachum male habet, caput doloribus afficit: alvum, & menſes ciet: ſubſtratum, ſuffitumve ſerpentes abigit: illitum vulnera conglutinat.

I. POLIUM. II. POLIUM ALTERUM.

Polii cõſideratio. *POlium Montanum planta eſt candicans, foliis oblongis per ambitum ſerratis, & per intervalla caulem ab imo ad ſummum veſtientibus, pluribus minoribus inter majora ſubnaſcentibus. Caules habet copioſos, rectos, rotundos, lignoſoſq;, albicantes, & qui in cacumine capitula edunt. floridа candicantia, thymi figura. Tota planta odorata eſt, odore tamen acuto, & ſubgravi. Eſt & alterum quod herbariorum quidam Juam muſcatam vocant. Id ego inter polii genera recenſendum volui, quod capitulis, foliis, caulibus, odore facultateq; polium referat. Atqui non ob id affirmaverim, hanc plantam eſſe ſecundum polii genus à Dioſcoride deſcriptum. Siquidem altero fruticoſius non eſt, nec minus odore, & viribus præſtans. Provenit hæc planta in collibus, aridis præſertim locis, foliоſa, humi procumbens, foliis coronarii roriſmarini minoribus, duriuſculis, averſa parte incanis: cauliculos gerit tenues, rotundos, ſubalbicantes, flexiles: capitulis in cacumine albicantibus, alterius polii capitulis haud longè diſimilibus. Radice nititur ſimili. Tota planta bene olet, & minus quàm alterius, nares ferit. Cæterùm utrunq; polium notum eſt, & copioſum in Italia cùm montibus tum etiam collibus provenit.*

Polium alterum & ejus hiſtoria.

Polium Plinii.

Polii meminit Plinius lib. 21. cap. 7. ubi ita ſcriptum reliquit: Apud Græcos Polion herba inclyta Muſæi, & Heſiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, ſuperq; cætera ad famam etiam dignitatis: prorſusque miram, ſi modo (ut tradunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera ejus, campeſtre majus, ſylveſtre quod minus eſt: quidam teuthrion vocant: folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora

altiora: hæc Plinius, quorum plura à Theophrasto mutuatus est. Cæterùm in iis Plinius apertè hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cujus historiam libro quarto pertractat Dioscorides. Siquidem Tripolii proprium est, non autem Polii, teste Dioscoride, ut colores ter in die mutet: neq; id quidem à Dioscoride, ut à Plinio, foliis, sed floribus adscribitur. Præterea capitulum Polio inesse cano hominis capillo simile scribit Dioscorides, non autem folia, ut ipse Plinius tradit. Cæterùm polio vis inest reserandi, incidendi, attenuandi & abstergendi. Adalligatur fronti contra oculorum suffusiones, protinus ubi inventum sit, nec alia herba magis convenit. Polii vires memoriæ prodidit Gal. lib. 8. simplic. med. ubi sic inquit: Polium amarum est gustantibus, & modicè acre. Itaq; viscera omnia obstructione liberat: urinamq; & menses ciet. Ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, maximè species ejus fruticosa. Aridum cùm fuerit maligna ulcera sanat illitum, & magis hoc præstat quod minus est. Polium minus quo etiam utimur ad antidota, & acrius, & amarius est quàm majus, adeò ut ex tertio sit ordine deficcantium, ex secundo autem completo excalfacientium. Planta Græcis πόλιον, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Jahade, seu Giade: Italis, Polio. Gallis, Iue muscate. At Polium alterum, Græcis πόλιον ἕτερον: Italis, Polio secundo: Herbariis nonnullis Iua muscata.

Plinii lapsus.

Polii vires ex Galeno.

Nomina.

Polium dictum propter canitiem, quæ in foliis secundum Plinium, in capitulis secundum Dioscoridem apparet. I. Polium maritimum erectum, C.B. Polium primum, Matth. (in majoribus figuris, in minoribus enim transpositæ sunt figuræ & pro altero positum) Dod. fol. Clus. hist. Hisp. Polium, Lac. Lugd. Cam. Polium montanum, Lonicero. Hoc distinguimus in rectum, quod in littore Mediterranei maris Monspessuli, in quo & Epipolium observavimus: & in supinum, quod in littore Adriatici maris apud Venetos legimus. II. Polium Lavendulæ folio, C. B. Polium alterum, Matth. (in majoribus, non autem minoribus figuris) Lacu. Lugd. Polium alterum Lavendulæ folio. Cam. Polium recentiorum fœmina. Lavendulæ folio, Lob. Polium Germanicum, Gesh. hor. ap. Polium campestre, Lon. Tabernæmontano.

Σκόρδιον. SCORDIUM. CAP. CVIII.

SCordium in montibus, & palustribus nascitur, foliis trissaginis, majoribus, non sic in ambitu divisis, aliquantum allia redolentibus, gustu amaris & adstringentibus, quadrangulis caulibus: subrubro flore. Herba vim excalfactoriam habet: urinam cit. Cocta recens, aridave cum vino, *a* adversus venenatos serpentium morsus bibitur: ad stomachi quoq; rosiones, dysenteriã, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite, crassamen purulentum pectore expellit. Facit aridæ farina ad veterem tussim, rupta, convulsa, si cum nasturtio, melle, & resina misceatur in eclegmate. Inflammata modicè præcordia, mocerato excepta, recreat: cum aceto acri, aut aqua, podagris convenienter illinitur: menses imposita movet, vulnera conglutinat, vetera ulcera purgat, & ex melle ad cicatricem perducit. Sicca *b* excrescentias in carne cohibet. *c* Succus ad eadem vitia bibitur. Inter prima efficax Ponticum natione, Creticumque.

a Meum σὺν ὄξει ἐχεπόων δηγμοῖσι καὶ θανάσιμα. i. contra serpentiũ morsus, & lethalia.

b Cat. ὑπερσαρκώματα, supercrescentẽ carnem.

c Meum χύλισμα. i. succus expressus

I. SCORDIUM.

II. ALLIARIA.

SCordium non ita pridem invenire & cognosci cœpit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum sepiastarii Mauritanorum monumentis decepti, sylvestri tantùm allio, quod à Dioscoride ophioscorodon vocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neq; iis solùm rerum imperitia, sed etiam vocabulorum vicinitas imposuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium significat, distinguere nescirent, pro unoq; acceperint. Sed illis potissimum errandi occasionem dederat Avicenna, vel ejus interpres, quòd in alteram theriacæ compositionem Scordium, in alteram verò sylve-

Scordii confus. Errores interpretis Avicennæ.

ſtre allium addiderit. Quod cùm vidiſſent ſuperioris ætatis medici nonnulli, rei & prioris vocis ignari, hanc ex altera expoſuerunt. & Avicennam in hac re ſui ipſius interpretem fecerunt. Unde adducti ſunt, ut certò crediderint, ſylveſtre allium & Scordium nihil inter ſe differre, atq; unam, & eandem plantam eſſe. Quo poſtmodum factum eſt, ut ſylveſtre allium apud omnes in Scordii locum illegitimè ſucceſſerit. Verùm enimvero in hunc nunquam fortaſſe incidiſſent errorem, ſi Dioſcoridis & Galeni ſcripta diligenter perlegiſſent. Porrò verum legitimumq; Scordium triſſagini adeò ſimile, ut Triſſago paluſtris meritò dici queat, humentibus ac paluſtribus locis proveniens, allii odore præditum, recentiorum diligentia jam omnibus magis innotuit, quàm ut ſit à nobis longiori hiſtoria repræſentandum. Pratulit Galenus lib. 1. de antidotis Scordium, quod ex Creta advehitur in verbis: Scordium optimum ex Creta defertur: quanquam non ſit improbandum quod in aliis quoq; nationibus reperitur. Scriptum autem eſt, à quibusdam viris graviſſimis, cùm in bello interemptorum cadavera multos dies inſepulta jacuiſſent, quæcunq; ſupra Scordium fortè fortuna ceciderant, multò minus aliis computruiſſe, ea præſertim ex parte qua herbam contigerant. Ob quam rem ſanè omnibus perſuaſum eſt, tam putrefacientibus animalium venenis, quàm medicamentorum deleteriis Scordium adverſari. Præterea Scordii meminit idem Gal. l. 8. ſimpl. medic. ubi de ejus viribus ita ſcribit: Scordium ex multiformibus id tum ſaporibus, tum facultatibus conſtat: nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maximè ſcorodo; hoc eſt, allio adſimilis ejus eſt acrimonia: unde ſanè, mea ſententia, nomenclaturam ſortitum eſt. Expurgat igitur, ſimulq; excalfacit viſcera, tum menſes, urinamq; movet. Præterea convulſa, ruptaq; & laterum dolores ab obſtructione & frigore natos, ſanat epotum. Deniq; viride quidem illitum magna vulnera conglutinat: ſed ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum: hactenus Galenus. Cæterùm herba quædam juxta ſepes, & in agrorum marginibus naſcitur, quæ & odore, & ſapore ita abundè allium refert, ut non temerè vulgò ALLIARIS ſive Alliaria vocitetur. Hujus folia cùm primùm erumpunt, ferè rotunda ſpectantur violæ ſimilitudine: poſtquàm verò adoleverint, per ambitum in ſerræ modum laciniata viſuntur, ut quadantenus melyſſophylli effigiem repræſentent, lævora tamen ſunt, nec adeò rugoſa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu guſtatuq; allii odorem, & ſaporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos, & ſemen nigrum, minutumq;, irionis modo tenuibus ſiliquis incluſum. Radix, quæ longiuſcula eſt, eundem cum ſolio odorem retinet. Vis planta huic calfactoria & deſiccatoria, verùm non adeo vehemens eſt ut in allio: aperit, incidit, digerit, provocat. Attamen hinc certò colligi poteſt, quòd ea craſſos humores extenuare, & lentos incidere valeat. Semen emplaſtri modo impoſitum, vulvæq; admotum, mulieres uteri ſtrangulatu oppreſſas liberat, & excitat. Qua planta σκόρδιον Græci, Scordium ſimiliter, & Triſſago paluſtris Latinè vocatur: Arabicè, Scordeon, ſeu Scordeum: Italicè, Scordio: Germanicè Waſſerbatteng und Knoblauchskraut: Hiſpanicè, Scordio: Gallicè, Chamaraz. Alliaria, Italis Alliaria: Germanis, Knoblochskraut: Gallis, alliaire.

Triſſago paluſtris.

Scordiũ Creticũ optimũ.

Scordii vires ex Gal.

Alliariæ herbæ mentio.

Scordium quòd aliquantum Allium redoleat Dioſcoridi: at Galeno propter acrimoniam Allio adſimilem, nomen habere videtur: quibusdam, Crateva autore μιθριδάτιον ab inventore dicitur. Præfert Dioſcorides cum Galeno Creticum, quod ſanè à communi (circa Montembelgardum frequens) variat, non ſolùm magnitudine, ſed maximè lanugine frequenti. 1. Scordium Trago. Matth. (cui & Triſſago paluſtris) Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſ. Lac. Lob. Caſt. Lon. Tab. Cæſ. Lugd. Cam. Scordium verum, Geſ. hor. Scordium primum, Anguillaræ. II. Alliaria, dicta quòd folia digitis comminuta Allium, ſeu porrum ſectivum cum naſturtio redoleant: quod quibusdam Thlaſpidium ſecundum Cratevæ cenſetur: aliis Alectorolophos Plinii libro 25. cap. 7. Alliaria, Trag. (cui & Thlaſpidium cornutum) Matth. Fuchſ. Dod. gal. & fol. (cui & pes aſininus) Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Cæſalp. Tab. Thal. Cam. Alliaſtrum vel Alliaris, Geſ. hor. Rima maria, Anguillaræ.

I. TUSSILAGO.

a Meum ὠχρὸν. i. pallidus. b Meum, & Cataeuz. Φύεται παρὰ λιμόδας καὶ ὑγροὺς τόπους. i. naſcitur circa rivos, & aquoſos, locos. c Meum ὑποξηρὸν. i. ſubſicca tuſſi. Tuſſilaginis cõſideratio. Plinius Tuſſil. ſine flore ſcribit.

Βήχιον. TUSSILAGO. CAP. CIX.

Tuſſilagini folia ſunt majuſcula, quàm hederæ, ſex aut ſeptem à radice, ſubalbida à terra, ſupernè virentia, in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus: flos a luteus, vere prodit, quo una cum caule confeſtim exuitur: inde nonnulli his vacare exiſtimarũt. Radix tenuis eſt, † & ſupervacua: b naſcitur in amœnis, & riguis. Folia ex melle trita igni ſacro, & omnib. inflammationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita ut fumus per infundibulum hianti ore rapiatur, hos ſanant qui c ſicca tuſſi, atq; orthopnœa infeſtantur: pectoris vomicas rumpunt. Eundem effectũ præbet ſuffita radix: decocta in hydromelite, & pota, emortuos partus ejicit.

Tria Bechii numerantur genera, quamvis Dioſcoridi unum tantùm ſit genus. Tuſsilago Hetruſcis vulgò dicitur Farfara, & Farfarella, nomine à Romanis fortaſſe deducto: hanc enim ab iis Farfariam vocatam fuiſſe teſtantur nomina Dioſcoridi falsò adſcripta. Officinæ hos vel illos ſecutæ eã Farfaram appellant, nec non etiam Ungulam caballinam. Herba eſt vulgaris notitiæ. Caule, & flore exit adeò fugaciſſimus, ut Plinius, qui eorum tam ſubitam jacturam non animadverterat, deceptus, Tuſsilaginem ſine caule, & ſine flore naſci memoriæ prodiderit: cùm tamen ea vere primo & caulem, & florem proferat, ſed qui enati brevi admodum tempore durent: quo

quo non nisi etiam à peritis, vel ab iis, qui tunc sese fortè fortuna tulerint obviam, conspici possint, eoq; magis, quòd iidem caulis, & flos prodeant, priusquam folia emicent. Quare scitè scripsit Dioscorides, Tussilaginem confestim exuitum flore, tum caule, atq; inde nonnullos his vacare existimasse. Sed certè vel hæc non legit, vel illa non observavit Plinius, quòd Tussilaginem aperto errore & caule, & flore viduam fecerit. Is Plinii error deprehenditur l. 20. c. 6. ubi ipse de Tussilagine disserit in verbis: Tussim sedat Bechion quæ & Tussilago dicitur. Duo ejus genera. Sylvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt & hoc habent signum aquileges. Folia sunt majuscula, quàm hederæ, quinq; aut septem, subalbida, à terra, supernè pallida: sine caule, sine flore, sine semine: radice tenui. Quidam eandem esse bechion, quam alio nomine chamæleucen putant. Hujus aridæ cum radice fumus per arundinem haustus, aut devoratus, veterem tussim sanare dicitur: sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdam salvia appellatur, similis verbasco: hæc Plinius. Verùm altera Tussilago, cujus nulla fit mentio à Dioscoride, utpote qui uno tantum ejus genere contentus fuerit, mihi hactenus incomperta est: nisi ea fortasse sit, quam aliqui herbariorum Centrum galli vocant. Porrò nascitur in Tussilaginis radice quædam subalbida lanugo, quæ à radicum segmentis prius repurgata, & deinde linteolis involuta, & in lixivio parum decocta, addito salis nitri aliquantulo, ac demum sole siccata, omnium optimus est fomes ad ignem è silice excussum excipiendum. Quippe adeò ignis est rapax, ut statim primo tantùm chalybis concussu accendatur. Cæterùm ego plantam, quam omnes ferè qui herbaria scripserunt, perperam Petasitem vocant, MAJOREM esse TUSSILAGINEM non ambigo. Namq; crescit hæc humectis, & uliginosis locis, & præsertim propè rivos aquarum, perinde ac altera Tussilago, Caulem edit quoq;, antequàm folia emergant, in ipso Veris principio, concavum, dodrantalem, pinguem, purpurascentem, parvis oblonguq; circumdatum foliis, in cujus cacumine flores exeunt spicati, ex purpura albicantes, qui una cum caule paulò post flaccescentes contabescunt, & in pappos disiliunt. Eodem ferè tempore folia è terra emergunt altera parte incana, quæ anteaquàm adolescant, Tussilagini antescriptæ similia spectantur: atqui post hæc in tantam crescunt amplitudinem, ut personata folia amplitudine superent. Horum singula pediculo nituntur purpureo, alba lanugine obducto, qui à radice provenit. Radicem edit longam brachii quandoq; humani crassitudine, intus candidam, materie fungosa, amara atq; odorata. Hanc plantam, qui putant Petasitem esse, proculdubio hallucinantur, quòd Petasites pediculum proferat cubito majorem, crassitudine pollicis, à quo præ grande folium ceu fungus è suo medio pediculo dependeat. id quod in majori Tussilagine haudquaquam visitur, cùm ejus folium non in medio, ut fungus pediculum habeat, sed perinde ac Tussilago in folii latere. quod ad radicem spectat. Ad hæc alia quoq; habetur planta, quæ non ab re inter Tussilagines annumerari potest. Hæc foliis exit nigræ populi amplioribus ad Tussilaginis figuram inclinantibus. sed non tot prominentibus in circuitu angulis, nec à terra tam saturatè albicantibus. Caulem edit sesquidodrantalem, à quo plures oriuntur rami, in quorum summitate flores exeunt aurei, magni, rosarum figura. Radicem habet albam, & subamaram. Floret vere, Aprili præsertim mense & Majo quoq;. Nascitur circa rivos aquarum, in convallibus & pratis uliginosis. Non desunt qui hanc Caltham esse contendunt, quorum sententiam non probamus. Verùm qui censent hanc Plinii esse chamæleucen, Farfugium vel Farfugium cujus ipse meminit l. 24. c. 15. eos haud quaquam hallucinari putaverim & hujus eundem meminisse quoq; crediderim loco superius citato ubi de Tussilagine disserit. Nam cum inquit, postquam de Tussilagine egit: Quidam eandem esse Bechion, & alio nomine chamæleucem putant: ita sanè verbis facilè quispiam conjectari poterit, non defuisse Plinii tempore, qui hanc plantam inter tussilaginis genera reponerent,

Plinio Tussilago duplex.

Fomes ignis ex tussilag.

Tussilaginis maioris hist.

Petasites quid.

Tussilago tertia, & ejus histor.

Chamæleuce seu Farfugiũ Plinii.

II. TUSSILAGO MAJOR.

*III. PETASITES FLORE candido.

IV. TUSSILAGO SIVE Farfugium.

* V. CALTHA PALUSTRIS flore pleno. *

rent, quòd ambas viribus pares noscerent. Nam Plinio Chamaleuce, sive Farfugium veterem tussim perbellè curat, si radicis cupressi carbonibus impositæ fumus per infundibulum imbibatur. Ubi vulgaris, ac vera Tussilago non fuerit ad manus, Farfugium ejus loco belle substitui potest: nam iis ferè viribus præstat. Majoris tussilaginis radix excalfacit, & attenuat,

Tussilag. majoris vires.

incidit, quinetiam abstergit, ut ejus evidens indicat amaritudo. Constat autem multorum quoq; experimentis, præstare hanc contra pestilentiam, & pestilentes febres, ubi in pulverem contrita radix duarum drachmarum pondere ex vino propinetur, & deinde sudare cogantur ægri: quamobrem Germanis pestilentia radix appellatur. Præstat eadem ad uteri præfocationes, & cruciatus, eodem modo sumpta. Propinatur item veterinariis, & pastoribus, contra quadrupedum vermes, sed peculiariter equis qui anhelandi difficultate laborant. Reliqua cum Tussilagine communia habet. Tussilaginis facultates posteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. 6. simpl. medic. sic inquiens: Bechium ideo sic nuncupatum est, quòd βήχας hoc est, tusses, & orthopnœas juvare creditum sit, si quis videlicet folia arida sumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxave omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia virentia partes cruda inflammatione obsessas illitu extrinsecus adjuvãt, propter aqueæ humiditatis admistionem: qua omnia viridia, teneraq; participant, alia plus, alia minus. Nam ficca Bechii folia acriora sunt, quàm ut partibus inflammatione laborantibus conveniant. Quæ planta βήχιον Græcis, Tussilago Latinis vocatur: Officinis, Farfa-

Tussilaginis vires ex Gal.

Nomina.

ra, & Ungula caballina: Italis, Farfara, Farfarella, & Unghia di cavallo: Germanis, Roßhuch/und Brandtlattich: Hispanis, Unha de asno, Gallis, Pas de asne, sive Tacconnet. Tussilago major Græcis βήχιον μέγα: Italis, Farfara maggiore. Germanis, Pestilentzwurtz. At Tussilago altera, sive Farfugium, aut Farranum, aut Chamaleuce: Italis, Farfagio.

† *Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subsit. Quomodo enim radicem Tussilaginis ἄχρηστον hoc est, inutilem rectè vocaverit Dioscorides, si paulò post ei nonnullos usus tribuit? Errorem hunc à nemine interpretum, quod sciam, animadversum, vidit Manardus, vidit item Fuchsius, sed uterq; tamen locum inemendatum reliquit. Equidem, ut dicam quod sentio, verbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasii testimonio nixus, in cujus codice manu scripto illa dictio non legitur.*

Tussilago, quòd tussi medeatur. I. Tussilago vulgaris, C.B. Clus. hist. Pann. Cam. Ungula Caballina (cui & Personatia) Brunf. Trag. Tussilago, Matth. Fuch. Cord. in Dioscor. Ges. hort. Lac. Anguill. Lon. Lob. Cast. Lugd. Cæsal. (cui & Chamæleuce Plinii) Thal. Bechion, Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Nenufarum terrestre Arabum. Rarius reperias folia cum floribus, communiter enim flores cum caulibus, anteaquam folia prodeant, pereunt. II. Petasites à forma folii, quod πέτασος ἄης galeri modo amplum, Petasitidem Dioscoridis, & Chamæleucen Plinii existimamus. Petasites flore punicante, C.B. & Thalyo, Petasites (cui & Costi genus, & Galerita) Trago. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dios. & hist. Ges. hor. Ang. Lon. Lacu. Lob. Clus. hist. Pan. Lugd. Tab. Cæs. Cam. Tussilago major, Matth. & Castori: Persolata Plinii, Dalechampio. Distinguuntur floris colore & odore, quæ punicante & odorato mas, quæ candido & inodorato, fœmina creditur: verùm Lugdunensis candidi quoque odorati meminit. III. Petasites flore candido, C.B. & Thalyo, non solùm colore differt à superiore, sed foliis majoribus, Tussilagini æmulis, floribus item minoribus: Petasites: flore albo, Cam. in suo Matth. Petasites fœmina flore candido, Eidem in horto

in horto. IV. Caltha palustris simplici flore, C.B. Caltha Vergilii, Trag. Caltha palustris, Dod. in icon. & fol. Ges. hor. Lob. Lugd. Tussilago altera, sive farfugium, Matth. Farfugium Cast. Chamæleuce, Anguill. Chelidonia palustris, Cord. in hist. Dotterblumen / Dod. gal. Epimedium, Dod. in octavo. Chrysanthemum, Lon. Malacocissus major dicebatur Fuchsio. Amellus Vergilii seu Butomon Constantini, Thalyo: Populago, Tab. Flore simplici in sylvestribus, pleno in hortis Germaniæ habetur: in Anglia verò & plenis & odoratis sponte provenire volunt. V. Caltha palustris flore pleno, C.B. & Cam. Caltha palustris floribus densis, Ges. hor. Populago multiflora Tabernæmontano.

Ἀρτεμισία. ARTEMISIA. CAP. CX.

ARtemisia magna ex parte in maritimis nascitur *a* absinthii modo fruticosa, majoribus, & pinguioribus foliis, *b* ramisque. Hujus quidem genera duo. Unum lætius, habitiusq;, foliis virgisq; latioribus. Alterum tenuius, flore parvo, tenui, candido, graveolente: æstate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent *c* tenuem herbulam, simplici caule, & *d* minuto, floribus scatente tenuibus, flavo colore: hæc jucundiorem, quàm præcedens efflat odorem. Utraque excalfacit, extenuat: fervefactæ convenienter in muliebres desessus adjiciuntur, ad detrahendos menses, partus secundasq;: item ad præclusiones vulvæ & ejusdem inflammationes: calculos comminuunt, remoratam urinam cient: menses pellunt pubi illitæ. Succus vulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ insessio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

a Me. πόα βαμμοειδὴς παχεῖα ἀψινθίῳ. herba fruticosa, adsimilis absinthio

b Deest in meo exempl.

c Me. λεπτόκαρφον. tenui semine.

d Meum σφόδρα μικρόν. valde parvum.

Ἀρτεμισία λεπτόφυλλος. ARTEMISIA TENUIFOLIA. CAP. CXI.

ARtemisia tenuifolia in sepibus, & cultis juxta aquarum ductus nascitur. Ejus flores, & folia contrita sampsuchi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui nervorum quoque dolore cruciatur, si succum ejus cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.

ARTEMISIA.

TRia à Dioscoride recensentur Artemisiæ genera. Verùm priora nullis inter se notis certant, nisi quòd in universum altera major est: altera verò minor, quæ privatim florem gerit candidum, parvum, tenuem, ac graviter olentem. Quæ autem tertio generi ascribitur, herbula est simplici, tenuiq; caule, floribus plurimis refert o, flavo colore. Id quod etjam confirmat Plinius lib. 25. cap. 7. sic inquiens: Artemisia absinthii modo fruticosa est majoribus foliis pinguibusq; Ipsius duo genera: altera latiorib. foliis: altera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent herbam simplici caule, minimis foliis: flores copiosi erumpentes, cùm uva maturescit, odore non injucundo, quam quidam botryn, alii ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur: hæc Plinius. Qui tametsi in prioribus Artemisiæ generibus, nihil à Dioscoride dissentiat, dissidet tamen, & errat in tertio, quòd in ejus locum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subjecerit, credideritq; deceptus hic ambrosiam, & tertium Artemisiæ genus, unam & eandem esse plantam. Caterùm prima duo Artemisiæ genera Hetruscis frequentissima sunt, neq; in alio inter se distant, quàm quòd in majori omnes partes majores spectentur, in minori verò minores: aliàs facie, & forma similia constant, quinetiam idem sapor, & odor, eademq; facultas utriq; inest. Quare equidem nescio, qua ratione ductus Brasavolus Ferrariensis in simplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem esse Artemisiam, quæ in Hetruriæ officinis Matricaria, & vulgò mulieribus Amarella vocatur. Sed eò magis virum hunc alioqui celebrem admirari subit, quòd scriptis tradiderit duas alias esse Ferrariæ Artemisiæ species, nullis prorsus notis distinctas, præterquàm quòd alteri unus tantùm sit ramus, alteri vero plures. Ejus verba subjicere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto vocabulo Arcemise dicitur, ac si Artemisia dictum sit, veram Artemisiam esse, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & ejus duo genera facit, Monoclonon, & Polyclonon. id est unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense vulgus novit, si aptè distinguere sciret, quoniam & ipsis indiscriminatim utitur. Quam nos Matricariam, & Marellam vocamus. Artemisiæ species est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quòd Ferrariæ duæ species Artemisiæ sint per unum, & plures ramos distinctæ, quoniam & hac in specie est, quæ plures habet ramos: hæc Brasavolus. In quibus sanè verbis ejus plura, meo judicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud est, quòd non scripserit Dioscorides alteram primi generis Artemisiam multiplici constare caule: alteram verò simplici tantùm consurgere, ut Brasavolus suo modo interpretari videtur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flavo colore. Verùm hæc tertio Artemisiæ generi assignantur, non autem secundo, vel primo, ut Brasavolus existimat. Altero deinde errore notatur, quòd asserat Matricariam, sive Marellam, quam legitimum Dioscoridis

Artemisiæ consid

Artemis. duo genera Plin.

Plinii lapsus.

Brasavolus arguitur.

Plura Brasavoli errata.

parthenium censemus, esse graveolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa, quæ Dioscoridi secundo loco redditur, graviter olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum, Matricariæ vel Amarellæ modo: sed candidum, parvum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quòd non assentire videatur, duo illa Artemisiæ genera, quæ Ferrariæ persimilia habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco repræsentata sunt, magnitudine tantùm, ac parvitate differentia. Sed cùm porrò seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasavolus (ut legitur in suo ultimo volumine Venetiis impresso) dum longa oratione contendit, Amarellam seu Matricariam inter Artemisiæ genera reponendam esse, Cotulam verò fœtidam Ferrarienſibus Brusciaculo vulgò vocatam, esse legitimum parthenium, adeò seipsum (pace ejus dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam liberè quod sentio, aliis tamen judicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cùm asserit Amarellæ, sive Matricariæ succum unciarum quatuor pondere haustum, utramq; bilem, ac pituitam dejicere, apertè quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui privatim ea vis ineſt. Attamen paulò pòst eorum fortè oblitus, argumentis quibusdam satis, meâ quidem sententia, levibus, contrà asseverat, nil aliud esse Parthenium, quàm suum Brusaculum. Ruellius præterea quamvis in primis Artemisiæ generibus planè Dioscoridi subscribat, in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quòd tertii generis Artemisiam eam esse putet, quam alii Athanasiam, alii Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum nostrum stolonibus compluribus ab una tantùm radice profilit, crassis, altis, ac firmis: foliis longis, amplis, crebris divisuris dissectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porrò Artemisia, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsoq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hactenus in Italia non inveni, neq; ab aliquo inventam vidi. Quin potius eam inventu difficillimam duxerim: quippe cùm tam Dioscorides, quàm Plinius satis obscurè, perplexeq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radicis notas silentio involverint, non modò difficillimum videtur, sed vix etiam fieri posse putaverim, ut quis unquam hanc Artemisiam legitimè demonstret. Neq; tamen in hoc audiendus est Plinius, qui (ut suprà diximus) hanc esse Ambrosiam falsò memoriæ prodidit. Nam præterquam quòd rationi consentaneum non est, quod Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius & ejusdem plantæ historiam tractaverit, evidentissimum est, Ambrosiam sequenti capite descriptam, hujus tertiæ Artemisiæ descriptioni haudquaquam respondere. Ad hæc non in minori, quàm Brasavolus, & Ruellius, versantur errore Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentati sunt, quippe qui & hunc & illum secuti, duplici hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam vulgò vocatam omnino esse minorem Artemisiam, Tanacetum verò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum deniq; opinionibus, vel potius erroribus, ipse quoque Fuchsius implicatur, vir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeò ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentariis, quin Matricaria sit alterum Artemisiæ genus, Tanacetum verò tertium: quæ in re is fortasse fuit, qui maluerit cum aliis errare, quàm solus rectè sentire. Cæterùm facilè credidere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem superiori ætati obscuram, nostræ illustrem redderent, tertium Artemisiæ genus in Dioscoride ascititium esse, quòd in hujus capitis initio non tria, sed duo tantùm esse Artemisiæ genera scribat Dioscorides. Quòd præterea reperiantur hujus auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio Artemisiæ genere non leguntur: quemadmodum etiam in nostro ex impressis libro, in quem castigationes ex vetustorum exemplarium manuscriptorum Dioscoridis, & Oribasii collatione excerptas collegimus: quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi, medico clarissimo, nunc Patavii summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob ejus singularem in me amorem ac liberalitatem, atq; etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quàm aut re, aut verbis respondere possim. Cùm itaque (ut eò redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertia Artemisia, nil mirum videri debet, si in ejus historia cæcutivit Plinius. Neq; item mirandum est, si ejus non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen alioqui in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi viri, & in plantarum historia diutius versati, qui Artemisiæ tenuifoliæ caput Dioscoridi accrevisse, atq; adulterinum esse censeant, hoc ducti argumento, quòd cùm superiore capite de omni Artemisiæ genere disseruisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quòd seorsum Artemisiæ genus aliud subjungeret. Addunt etiam, quòd hujus Artemisiæ inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius & Serapio: quitamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transcribunt. Horum sententiam etsi planè probandam existimem, cùm tamen vulgati Græci codices hoc loco Artemisiæ tenuifoliæ caput habeant, illudq; à quibusdam reddatur, nobis quoq; adjiciendum, ejusq; aliquam saltem mentionem faciendam duxi: præsertim quòd non desint, qui id Artemisiæ genus inveniri tradant. Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa rivulos, aggeresq;, item in frumentaceis agris, atq; inibi vulgò divi Joannis herbam nominari. Verùm cùm difficillimum esse putem, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitimè demonstretur, quòd nullis prorsus notis depingatur, nescio equidem quomodo Ruellio viro alioqui fide digno, in hoc quis rectè adstipulari debeat, aut meritò possit. Cæterùm vulgaris Artemisia passim ubiq; provenit, caulibus pluribus, rectis, sesquicubitalibus, rubentibus, rotundis, striatisq;. Folia gerit absinthio latiora, pinguiora, supina parte candicantia, sed quæ in caule sunt longè minora spectantur. Flores copiosissimi in caulium ramusculis racematim exeunt, parvi, pilosi, odorati, albicantesq;, è quibus minutum oritur semen. Radicem habet lignosam, multifidamq;, minimi digiti crassitudine. Tota planta odore spirat haud ingrato. Ideoq; non desunt, qui placentis eam commisceant. Est & altera uno tantùm caule constans, alteri per omnia similis, præterquam quòd omnibus suis partibus priori humilior, tenuiorq; spectatur, quam minorem Artemisiam appellamus. Utriusq; recentia folia cum oleo irino, myrrha, & ficubus trita, utiliter mulieribus supponuntur ad uterinas affectiones: siquidem & menses & secundas evocant. Earundem radix pota adeò uterum expurgat, ut enectos quoq; partus extrahat. Illinitur cum axungia strumis, quæ circa cervicem, & gulam oriuntur. Quinetiam ad cervicis dolores efficax est: atqui valentius id præstat, si cum belli herba in pratis nascente imponatur. Bibitur utiliter foliorum succus, ut ipsa herba recens adversus epotum opium. Aridorum foliorum farina trium drachmarum pondere ex vino pota, medicamentum est optimum ad coxendicum dolorem: Adalligatam Artemisiam (ut quidam putant) qui defert viator, negant idem lassitudinem sentire. Suspensam autem super limine domus venesicas prohibere incantationes. Duûm tantùm generum Artemisiam fecit, eorumq; vires reddidit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, his verbis: Duplex quidem est herba Artemisia. Utraq; excalfacit, & modicè deficcat: & sunt, quòd ad calfactionem attinet, excessus secundi: quòd verò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commodæ sunt, & ad fomentationes uteri. Herba, quæ ἀρτεμισία Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis Beyfuesz/ & San Johans Gurtel: Hispanis, Artemisia: Gallis, Armoise.

Ruellii hallucinatio Tanacetum Artemisiam statuentis.

Monachorum & Fuchsii error Matricariam Artemisiam statuentium.

Artemisia tenuifolia Dioscoridi adulterina.

S. Johannis herba.

Artemis. historia.

Artemisiæ altera. Artemis. vires.

Artemisiæ vires ex Gal.

Nomina.

Artemisia

Artemiſia, ab Artemiſia Mauſoli Cariæ Regis uxore dicta, cùm antea παρθένις, id eſt, virginalis diceretur, quare Apuleio etiam παρθένιον, quæ colore caulis & floris variat: in altera enim caulis cum flore rubet, quæ etiam præfertur: in altera, caulis viridis, aut ſubpallens, flore flavo, cujus nomine aliqui inutiliter duas figuras proponunt. Dicitur Artemiſia vulgaris major, C. B. Artemiſia & Parthenii octava ſpecies, Brunf. Artemiſia, Trag. (alia purpureo, alia viridi caule) Matth. Lac. Lob. (cui & Mater herbarum) Caſt. (qui ſecutus Matthiolum majorem facit & minorem, quæ unum caulem proferat, in reliquis cum majore, niſi quod omnia ſint minora, conveniat) Cam. Artemiſia latifolia, Fuch. & Lon. qui eam quæ caule eſt albo, tenuifoliam nominat: Artemiſia latioris folii, Dod. fol. Artemiſia communis rubra & alba, Dod. gal. Artemiſia rubente & candicante caule, Cor. in Dioſc. Artemiſia major caulibus purpureis & ſpadiceis, Cor. in hiſt. Artemiſia frutice candido, alia rubicundo, Geſ. hor. Artemiſia prima vulgaris, Lugd. Artemiſia rubra & alba, Tab. Artemiſia vulgaris candida & rubra, Thalyo. Sub Artemiſiæ radice pridie feſti S. Johannis in ipſa meridie, ſunt qui carbones colligant (quos vidimus) verùm prius & poſterius multos aut minutiſſimos reperiri ajunt, quos Epilepſiæ amuletum faciunt.

Ἀμβροσία. AMBROSIA. CAP. CXII.

AMbroſia puſillus frutex eſt, ramoſus, trium palmorum altitudine: foliis rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi ſeminibus, perinde quaſi racemulis gravidi, qui nunquam florem pariunt, odore vinoſo, ſuavi: radice tenui, ſeſquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis ejus reprimere, ac repellere, & illitæ adſtringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

I. AMBROSIA.

II. AMBROSIA ALTERA.

ETſi planta, quam hic primo ſtatim loco appinximus genuinam referat ambroſiam, adeò ut nihil in ea deſiderari poſſit, non dicam tamen alteram, quam antea pro Ambroſia oſtendimus, Ambroſiam, aut plantam illi congenerem non eſſe, cùm & ipſa notis ferè omnibus Ambroſiam referat. Quamobrem, haud fortaſſe aberraret, qui dixerit, alteram marem eſſe, alteram fœminam: aut omnino congeneres eſſe plantas. Illam miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſus rei plantariæ acerrimus indagator. Provenit in montibus & collibus, amœnis locis. Hanc ego mihi comparavi. Etſi in noſtris illis commentariis, quos primùm ſuperioribus annis Italica lingua conſcriptos edideram, ingenuè confeſſus eſſem, me nunquam vidiſſe Ambroſiam in Italia, poſtea tamen ea variis in locis ſe mihi obtulit inſpiciendam, præſertimq; ſecus mœnia arcis Vipaci (locus enim is diſtat à Goritia circiter viginti millia paſſuum) inter duriſſimos lapides orta. Cui cùm intùs extempore obviam factus eſſem, eamque conſpexiſſem, botryos modo, racemoſo ſemine refertam, ſtatim inclinavit animus, ut certò ducerem hanc eſſe Ambroſiam. Ea quamvis à Dioſcoride, & Galeno non aliis repræſentetur viribus, quàm ut reprimere, repellere, & illitu adſtringere valeat humores, qui in aliquam partem decumbunt, dixere tamen non poetæ ſolùm, ſed plantarum quoque ſcriptores non contemnendi, nulla alia de cauſa præſtantiſſimam hanc plantam à veteribus Ambroſiam fuiſſe vocatam, quàm quòd ſuo in cibis uſu longævos faciat homines, quemadmodum ambroſiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuoſque conſervare fabulantur. Ambroſiæ meminit Plinius libro 27. capit. 4. ubi eam iis verbis depinxit: Ambroſia vagi no-

Ambroſiæ conſideratio.

Ambroſia altera.

Ex Plinio

gi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens denſum, ramoſum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breviore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis ſemen eſt uvis dependentibus, odore vinoſo, qua de cauſa botrys à quibuſdam vocatur, ab aliis artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Uſus ejus ad ea, quæ diſcuti opus ſit: hæc Plinius. Ambroſiæ quoq; facultates, ſed quàm breviſſimè, tradidit Galenus lib. 6 ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Ambroſia cataplaſmate impoſita vim habet adſtringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè Ἀμβροσία, ita etiam Latinè, & Italicè, Ambroſia nominatur.

Ambroſiæ vires ex Gal. Nomin.

Ambroſia veteribus Græcis τὸ τῶν θεῶν βρῶμα, id eſt Deorum cibus, dicitur. I. Ambroſia ſylveſtris, C. B. Ambroſia, Matth. Ambroſia ſpontanea ſtrigoſior, Lob. Ambroſia prima, Lug. Pſeudoambroſia Cam. ad Matth. cui & Naſturtium verrucarium: Coronopus Ruellii. Dod. gal. Geſ. hor. Lugd. Coronopus repens Ruellii, Lob. Lac. Coronopus repens. Lugd. Tab. Cornu cervi alterum repens, Dod. fol. Caraca Cæſalpino. II. Quæ pro Ambroſia altera hoc loci ponitur, in ſecunda editione Matthioli pro Ambroſia ponitur: vocamus Abrotanum campeſtre tenuifolium. Ambroſia altera, Matth. Lugd. Cam. Ambroſia, Lac. Lon. Caſt. Ambroſia tenuifolia, Lob. Abrotanum campeſtre, Trag. (cui & ſylveſtre) Tab. Artemiſia leptophyllos Geſn. hor. Artemiſia tenuifolia, Dod. fol. Thal. Artemiſia tenuifolia 2. Cluſ. hiſt. Hiſp. Artemiſia tertia Dioſcoridis leptophyllos, Adverſ. Lob. Artemiſia tertia leptophyllos. Lugd. Hæc cauliculis albicantibus & rubentibus.

Βότρυς.

BOTRYS. CAP. CXIII.

Botryos vires Matth.

BOtrys fruticoſa herba eſt, lutea tota, & *a* in multas alas ſparſa: ſemen circa totos ramulos provenit: folia cichorio ſimilia: tota ſuavem odorem ſpirat, quare veſtimentis interponitur. *b* Invenitur in torrentium ripis, & convallibus. Pota *c* orthopnœas mulcet. Hanc Cappadoces Ambroſiam vocant, alii Artemiſiam.

a Meum. Διακεχυμένη, πολλὰς ἴσχουσα μασχάλας. i. diffuſa, multas habens alas.

b φύεται δ' μάλιστα ταῖς ποταμίοις πρὸς τὰς πόλεις. i. Naſcitur ut plurimũ circa foſſas, & torrentes.

c Meum add. σὺν οἴνῳ. i. cũ vino. Botryos conſid.

LEgitima, & vera Botrys ſabuloſis & aridis gaudet, quin & glareoſis fluviorum alveis. Ideoq; Tridenti frequentiſſima naſcitur ſecus Verſinam, & Lanſium rapidiſſimos torrentes, & in aliis quàm plurimis locis. Goritia mulieres Botryn in hortis ſerunt, quòd eam uteri affectibus opitulari exiſtiment. Fruticat hæc foliis cichorii, laciniatis ſinuoſisq; quercuum foliorum ſimilitudine: ramis numeroſis, tenuibus, ſemine copioſiſſimo, racemoſoq; refertis. Planta tota aruſcit & ſucco quodam reſinoſo madet, adeo ut comprehenſa reſinæ modo manibus hæreat. Odorem quidem acrem ſpirat, & qui naves graveolentia quodammodo ſeriat, ſed tamen ſuavitatem retinet. Plinius videtur ex Dioſcoride Botryn reddidiſſe lib. 27. c. 8. ubi eam in hunc modum deſcripſit: Botrys fruticoſa herba eſt, luteis ramulis: ſemen circa totam naſcitur, folia cichorio ſimilia. Invenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis: hactenus Plinius. Botrys itaq; excalfacit, & ſiccat, attenuat, incidit, abſtergit, expurgat, & aperit, & craſſa excrementa expectorat. Præſtat eadem ad omnes pectoris & thoracis affectus pituitoſos, quammaxime & ſuppuratos adjuvat, quinetiam aſthmaticos & ſuſpiriioſos, tum herba ipſa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipſius herba tantùm decoctum pluribus diebus hauſtum, addito violaceo melle, aut ſaccharo. Purulenta expuentibus mirificè auxiliatur: id quod ego atteſtari poſſum. Herba ipſa recens facit quoq; ad uteri dolores, ſi in calenti tegula Cretico vino irrorata calefiat, & ventri imponatur. Ideoq; eadem una cum parthenio, & anthemidis floribus puerperarũ a partu cruciatibus auxiliatur, ubi ſimul omnia conciſa in oleo lilino in patella parumper coquantur, & deinde ovis gallinaceis excipiantur, & ſimul miſceantur, coquanturq; quousq; placenta formam referant, & calida ventri ſuperponantur. Eſt enim hoc præſentaneum auxilium. Suffiuntur ejusdem herbæ vapore utiliter fœminæ ad menſes ciendos, & emortuos fœtus ejiciendos. Herba ipſa arida veſtibus interpoſita non ſolùm eas a tineis & blattis tuetur, ſed odoratas quoq; reddit. Cæterùm hujus herbæ, quod equidem legerim, non meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Ejus tamen facultates ex Dioſcoride retulit Plinius lib. 7. ubi ſic inquit: Botrys, quam aliqui Ambroſiam, alii Artemiſiam vocant planta eſt admodum odorata. Hæc cum vino pota non niſi recta cervice ſpirantibus, quos orthopnoicos appellant, auxiliatur. Ea Græcis βότρυς. Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Trauben kraut/ & Krotten kraut: Gallis, Pyment, Migraine, Millegraine, ſeu Patience.

Botryos vires ex Paulo. Nomina.

Botrys, quod racematim ſemen ramulis adnaſcatur: quam cum Artemiſia lib. 25. cap. 7. Plinius confundit. Botrys ambroſioides, C. B. Botrys, Trago, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Cord. hiſt. Geſ. hor. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Tab. Cam. Botrys altera Ambroſiæ ſpecies, cujus ſemen Amomum Officinarum quibusdam, Cordo in Dioſcoridem.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0752-6

γεράνιον. GERANIUM. CAP. CXIV.

GEranium foliis anemones, divisuris longioribus: radice *a* subrotunda, cùm estur dulci. Quæ drachmæ pondere in vino pota vulvæ inflationes discutit. *b* Geranium alterum caulibus *c* minutis, & pilosis, sesquipedalibus: foliis maluæ, in sumis aliis sursum spectantia gruum capitula insunt, cum suis rostris, aut canini dentes. Nullius in medicina usus.

a Me. & Ori. φρυγόλη i. rotunda.

b Meum καλοῦσιν ἔνιοι καὶ ἕτερον γεράνιον. i. appellatur & alterum Geranii.

c Meum λεπτόν. i. tenuia.

I. GERANIUM PRIMUM.

Ex Geranii genera nobis reperta sunt, ut inferius patebit. Duo tantùm genera à Dioscoride traduntur. Verùm Latini, Plinio authore, tertium genus addere videntur, quòd alterum quidem eorum à Græcorum descriptione differat. Id quod ipse Plinius apertè testatur lib. 26. cap. 11. ubi de Geraniis disserit in verbis: Geranion aliqui myrrhim, alii myrrhida appellant. Simile est cicutæ, foliis minutioribus, & caule breviori, rotundo, saporis, & odoris jucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulò quam maluæ minoribus: caulibus tenuioribus, pilosis, ramosam ex intervallis, binûm palmorum & in ius folia, inter quæ in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus foliis anemones, divisuris longioribus: radice mali modo rotundâ, dulci: hæc Plinius. Ex quibus facilè colligi potest, tria esse Geranii genera, Romanis unum, Græcis verò duo: quæ omnia passim ferè visuntur in campestribus, secus vias, & juxta sepes. Porrò non desunt, qui putent eam herbam, quam scribit Plinius Geranium à Latinis vocari, à Dioscoride myrrhide non differre. Ipse tamen non dubitandum existimo, quin hæc illa sit herba, quam quidam Rostrum tum gruis, tum ciconiæ appellant, quidam verò Acum muscatam, eo quòd (ut Plinius inquit) odorem jucundum spiret. Namq; assurgit hæc foliis cicutæ, minoribus tamen divisuris: caule brevi, ac rotundo: semine gruum capitulis contento, à quibus Geranii nomen omnibus inditum est. Caterum Geranium, quod Dioscoridi secundo loco proditur, caulibus minutis, pilosis, sesquipedalibus, folium maluæ, in summis alis gruum capitula gerens sursum spectantia cum suis rostris, nunquam du-

Geranii Plinii seu Acus muscata.

II. GERANIUM TUBEROsum majus.*

III. GERANIUM II.

bitaverim

IV. GERANIUM III.

V. GERANIUM CICUTÆ folio.

Geraniũ alterum.

VI. GERANIUM CICUTÆ folio supinum.

Ruellii erratum.

Ruberta.

Hermolai lapsus, Geranii Myrrhim censentis

Brasavoli error negantis Pedem' Columbinum esse Geranium.

bit averim eam esse herbam, quæ Pes columbinus vulgò nominatur, quòd nullis prorsus reclamantibus notu hæc illi respondeat. Alterum verò, primo scilicet loco descriptum, & in Anania vallis agro, & ubiq; fere locorum passim provenit, foliis anemones modo laciniatis: floribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt: radice alba, fere rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quòd Acum muscatam dictam, quam ipse herbariis etiam Acum passoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridi esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice non nititur rotunda, ac dulci, nec foliis visitur Anemones simulis: sed eam planè repræsentat, quam Plinii testimonio, Latini Geranium vocant. Præterea adversus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui putant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam quidam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi magis reprehendendus videtur, quòd crediderit Rubertam esse legitimam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio, eam quidem illius Geranii genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem jucundum reddat, flores proferat subpurpureos, & gruinis capitulis scateat, reliquorum Geraniorum more. Verùm hanc non ita myrrhidem referre comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhis foliis admodum rubentibus, & gruino capite nasci, nec Dioscorides, nec alii quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim foliis est cicutæ: radice rotunda, molli, cibis non insuavi: at his omnibus Ruberta caret, ut libro quarto clarius patebit. Porrò tamen Hermolaus ab errore, quantum reor, vindicari non potest, quòd scripserit Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi Myrrhis, Plinii fortasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis vocatum Geranium à quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit, quanquam legitimæ Myrrhidis historiam tradidit lib. 24. cap. 16. Nec sanè mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus vocari Myrrhim, cùm etiam è Græcis fuerint, qui Geranium, quod secundo generi adscribitur, Myrrhim appellaverint, ut videre est in iis Dioscoridis exemplaribus, in quibus cujusq; capituli initio innumera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in historia Brasavolus asserens nullo modo is esse adstipulandum, qui Pedem columbinum vocatum Geranium esse contendunt, quòd Geranium foliis exeat majoribus anemones incisuris. Sed is, meo quidem judicio, ignorasse videtur, quòd secundum Geranii genus, non autem primo generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Geranii genus non animadvertit in Dioscoride, quòd

quòd tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit.' Aliam ab his Geranii plantam vidimus in pluribus hortis, ac viridariis satam, foliis rotundis, secundi Geranii modo per ambitum laciniatis, malvam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis simili. Hanc Herbariorum nonnulli Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balsaminam, alii eodem nomine vocant: eamq; cæteris præferunt in potionibus ad interna vulnera glutinanda. Hæc, mea quidem sententia, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, ut quæ foliis ad malvam propius accedat: quare & hanc magis eandem esse cum illo putaverim. Veruntamen haud eam inficias, quin Pes columbinus dictus idem sit Geranium: sed eum quis rectius fortè Geranium minus dixerit. Primum itaq; Geranium Dioscoridi descriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen divisuris, in unoquoq; folio senis. Caulem mittit ab ipsa radice rectum, tenuem, geniculatumq;. Flores è geniculis in caule prodeunt punicei unà cum foliis, rosarum sylvestrium ferè figura, sed longè minores, & quinq; tantùm foliis referti: è quibus rostelli oriuntur inferna parte lunati. Radice nititur rotunda, nuce pontica majore, submigricante, & dulci sapore præditа. Nascitur in incultis locis: copiosum in Dalmatia provenit, nam inde allatam plantam ad me misit Ulyxes Aldrovandus Medicus apprimè eruditus & Medicæ materiæ indagator non postremus. Secundum foliis malvæ minoribus: pediculis tenuibus, longis, & subrubentibus appensis: caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, è quibus acuminati apices oriuntur, gruinis capitibus similes. Radicem habet tenuem, palmarem & fibrosam. Nascitur secus itinera, locis incultis, & etiam in hortis. Tertium cujus meminit Plinius, foliis viret Cicutæ minoribus, seu Myrrhidis proximis, minus tamen laciniatis, humi accubantibus, quæ senescentia rubescunt. Caules habet breves, rotundos, pilosos rubentesq; in quorum summitatibus flores spectantur purpurei, punicei, parvi, stellæ figura, è quibus acuti oriuntur apices gruinis rostris similes sursum spectantibus capitulis balaustii effigie. Radice nititur candida tereti ac dulci, vegetiori quàm altera. Nascitur in ruderibus, circa sepes, secus itinera, & saxoso & extenuato solo. Cæterùm præter hæc alia tria sunt quoq; Geranii genera, quorum primum quod copiosum in pratis in Germania & Bohemia provenit, foliis habetur cæteris grandioribus, vanunculi æmulis, octonis circumquaq; divisuris, numerosis, humi accubantibus, prælongis ac firmioribus, pediculis nitentibus: caules edit pinguiusculos, & articulatos, ramis copiosis, in quorum cacuminibus flores emicant cæterorum majores, in gyrum sese pandentes rosarum modo, colore cærulco ad purpuram violaceam inclinante. Quibus decidentibus, gruina, ut in cæteris, prodeunt capita, majora quàm in cæteris generibus, prono in summitate rostro, triplici apice, in corona modum rescisso. Radicem quoq; cæteris longiorem habet, crassiorem, robustioremq;, multisidam, colore rufescente, & lignosa intus matrice. Vulneraria est herba, & præsertim radix tam in potionibus addita, quàm exterius admota. Secundum folia gerit pentaphylli modo divisa, magis tamen per ambitum laciniata, subhirsuta, & prælongis pediculis, ipsisq; pilosis nitentia. Caules habet palmares, tenues, lanuginosos. Flores ex purpura rufescentes, è quibus parvæ acutæq; oriuntur siliquulæ, hirsutæ ac subasperæ, in quibus semen concluditur. Radicem habet palmarem, sed tenuem. Nascitur arido solo. Germanorum medici hanc tritam recentemq; peculiariter commendant ad Erysipelas, ad inflammationes mamillarum, & oris, & pudendorum ulcera. Tertium, quod ad me Verona misit Franciscus Calzolarius folia profert Althææ proxima: caules plures lentos, geniculatos, hirsutos: flores parvos rubentes, balaustii sive Cytini figura: è quibus gruina prodeunt capita, rostro ut in cæteris acuminato. Radix illi est sesquidodrantalis, digiti crassitudine, qua humotenus rubescit. Nascitur in montibus, & præsertim in Baldo monte in agro Veronensi. Viribus præstat vulnerariis, & iis omnibus, quibus & cætera genera. Primi Geranii radix (ut Plinius est author) reficientibus se ab imbecillitate utilissima est. Radix drachmæ pondere in vino pota, vulvæ inflationes discutit. Bibitur contra phthisim drachma in vini cyathis tribus, bis die: item contra inflationes: quæ & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum auxiliatur.

Momordica.

Geranii primi Dioſc. hiſt.

Geranii ſecundi hiſtor.

Geranii tertium.

Geranii quartum.

Geranii quintum.

Geranii ſextum.

Geranii tres ex Plin.

VII. GERANIUM IV.

VIII. GERANIUM. V.

IX. GERANIUM VI.

Nomina.

liatur. Secundum verò Geranium etsi nullius esse in medicina usus scriptis tradiderit Dioſc. non deſunt tamen hodie herbarii, chirurgi qui in internis vulneribus glutinandis & fiſtulis ſanandis ipſum in potionibus ſumptum mirificè commendent: quinetiam radicibus & foliis ad recentia vulnera & ulcera ſananda utantur. Fetu quoq; uſurpantur ad articulorum dolores. Sed equidem vereor, ne hi decipiantur, Serapionis interpretem ſecuti, qui Amomum Pedem columbinum appellavit: quippe quoniam propria ſit Amomi facultas internis corporum vulneribus mederi. Tertium iiſdem cum ſecundo genere viribus pollet. Geranii non reperio meminiſſe Galenum in ſimpl. med. libris. Ejus quidem meminit Paulus, ſed ea tantùm de Geraniis poſteritatis memoriæ mandavit, quæ ex ipſo Dioſcoride ſumpſit.

Quod Græci γεράνιον, Latini ſimiliter Geranium vocant: Itali, Geranio: Germani, Storcken ſchnabel: *Hiſpani, Pico de cinguenha: Galli, Bec de cigoigne, Bec de Grue, aut Herbe Robert.*

Geranium à gruini capitis imagine in ſummo ejus cacumine viſenda, nomen habet: recentioribus à Ciconiæ roſtri effigie, Roſtrum Ciconię, dicitur. Prima & ſecunda figura eſt Geranii bulboſi, ſed prima id proponit, ut Matthiolus, Caſtor, Lug. Geranii primi & Tab. Geranii bulboſi nomine expreſſere: altera verior eſt. II. Geranium tuberoſum majus, C.B. & Cam. Geranium ſubrotunda radice Dioſc. Geſ. hor. Geranium bulboſum, Lob. Geranium tuberoſum, Dod. fol. Lug. Tab. III. Geranium folio malvæ ſeu alterum Dioſcor. C.B. Geranium ſecundum, Brunf. Matt. in poſterioribus edit. in prioribus tertium eſt, Lon. Caſt. Thal. Geraniũ alterum, Trag. Fuch. Dod. gal. Lac. Lug. Geranii ſpecies vulgaris, Geſ. hor. Pes columbinus. Lob. Ceſ. Geranium columbinum, Tab. Geranium malvaceum ſive Balſaminum, Cam. Hoc majus eſt, foliis mollioribus: eſt minus, foliis aſperioribus fiſſuris modò profundioribus modò brevioribus. IV. Geranium Robertianum primum, C.B. Geranium tertium, Brunf. Matt. Fuch. Lac. Lon. Geranium Robertianum, Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Geranium ſecundum Dioſcoridis, Lugd. Herba Roberti eidem. Rubertiana vulgo, Cæſ. Sideritis tertia, Dod. gal. Geſ. hor. cui & Gratia Dei. V. Geranium Cicutæ folio, C.B. Geranium tertium, Matt. in majoribus figuris, at in prima ſecundaq; editione, pro primo ponitur. Geranium primum & majus, Lac. Geranium ſupinum majus: Cord. hiſt. Geranium primum, Fuch. & Dod. gal. Geranium ſupinum, Dod. fol. Geranium myrrhinum, Tab. Geranium tertium Plinii, Lugd. Geranium γναφάλιόφυλλον Thal. Myrrhida Plinii, roſtrum Ciconiæ, Lob. Acus muſcata vulgò, Cæſ. Hoc enim habetur inodorum & odorum. VI. Geranium Cicutæ folio ſupinum, C.B. Hujus iconem adpoſuimus, quia pro Geranio tertio Cam. in ſuo Matthiolo poſuit: Geranium 4. Brunf. Geranium minus, Trag. Tab. cui & arvenſe. Geranium ſeptimum ſive gruinũ, Dod. fol. Geranium ſupinum parvum, Cam. Myrrhida Plinii & Roſtrum Ciconiæ inodorum, vulgatum, Lob. icon. Matthiolus in magnis figuris videtur propoſuiſſe. VII. Geranium Batrachiodes, C.B. Geranium quartum, Matth. Trag. Caſt. Lugd. Geranium quintum, Fuch. Lac. Lon. Geranium batrachioides, Dod. gal. & fol. Lob. Lug. Thal. Cam. Geranium ſanguinarium, Tab. Balſamina vulgo, Geranium Balſaminum Cæſalpino. VIII. Geranium Robertianum ſecundum, C.B. Geranium quintum Matth. Geranium quartum Fuchſ. Lacun. Geranium gruinale, Dod. gal. Geranii Robertiani alia ſpecies, Adverſ. Gruinalis, Lug. Geranium Violaceum, Tabernæmontano. IX. Geranium folio altheæ, C.B. Geranium ſextum Matth. Caſt. Lugd. Geranium malacoides, Lob. Geranium althæodes, Cam. Geranium Monſpelianum, Tab. Geranium à Calceolario Matthiolo miſſum, Dod. fol. Pes columbinus tertius, Cæſalpin. Hoc ad ſecundum Dioſcoridis referendum, de quo Plinius ſub Geranio foliis candidioribus malvæ.

Γναφάλιον. GNAPHALIUM. CAP. CXV.

GNaphalii foliis albis, mollibusque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in vino auſtero ad dyſenteriam.

Gnaphalii contid. Ex Plinio

GNaphalii hiſtoriam adeò paucis perſtrinxit Dioſcorides, ut nobis non modò difficile, ſed etiam impoſſibile videatur, ut quiſquam conjicere, ac decernere poſſit, quanam planta ſit, quæ verum Gnaphalium repræſentet: præſertim cùm antiquorum hactenus repererim neminem, qui Gnaphalii faciem longiori hiſtoria exp reſſerit. Etenim Plinius eadem, quæ Dioſcorides, brevitate uſus, Gnaphalii notas reddidit libro 27. capit. 10. Gnaphalium planta eſt incana tota, tomentoſaq; caulibus compluribus fruticans, circa quos totos folia inſunt craſſiuſcula, oblonga, lanuginoſa, ac mollia: quæ verò in caulium ſummitate ſpectantur, in roſæ modum orbiculata ſunt. Radicem habet multifidam ac lignoſam. Provenit raris in locis in Italia, & gaudet apricis & ſiticuloſis. Ad diarrhœam & cœliacas paſſiones folia bibuntur. Proſunt quoque enterocelis in pulverem hauſta. Fuchſius tamen in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentariis herbam quandam

bam quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gnaphalium existimavit, quòd incana, tomentosaq; conspiciatur. Sed mihi planè eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse videtur, quam Plinius lib. 24. cap. 19. Herbam impiam vocari tradit: qua meritò IMPIA Plinii dici posset, quòd ejus è veteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminerit. De qua is differens loco modò citato, eam iis notis, & viribus descripsit. Herba impia vocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo vestita, atq; capitata. Inde alii ramuli assurgunt, sua capitella gerentes. Ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adversus anginas succo, lacte & vino admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab ea morbo tentari, qui gustaverint. Itaq; & suibus dari, quiq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in avium nidis inferi aliquid ex ea putent, atq; ita non strangulari pullos avidius devorantes: hactenus de Impia Plinius. Cæterùm quoniam Gnaphalium ob ejus tomentum, illud candidissimum vellus, quod vulgò nos appellamus Bambagia, & alii Cotone, Latini verò XYLON, & Gossipium, mihi in mentem redegit, à veteribus Græcis nusquam, Impia herba Plinii. Xyli historia & vires.

I. GNAPHALIUM. * II. GNAPHALIUM VULGARE.*

quod sciam, descriptum: nisi asserere velimus ἰερωφέρον de qua Theophrastus egit libro 4. cap. 9 esse Xylon: ideo hic de ejus historia, ac viribus latius differendum duxi, quàm fecerim in lini mentione, ubi ejus quoq; memini. De hoc itaq; Plinius li. 19. c. 1. sic loquitur, Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvulus est, similemq; barbatæ nuci defert fructum: cujus ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt ei in candore, mollitiáve præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ: hæc Plinius. Hac ætate Xylon seritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum provenit; quin & in Apulia, aliisq; regionibus calidioribus nascitur. Hujus lanugo manifestè excalfacit, ac siccat: quæ si comburatur, mixtum in modum manantem è vulneribus sanguinem sistit: eadem accensa, & naribus suffita, uteri strangulatus avertit. Seminis medulla quæ extem calfacit & humectat, tussi & difficulter spirantibus auxiliatur: genitale semen procreat proinde venerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, alphi tum etiam cæteræ cutis maculæ in facie optimè delentur, & palpebrarum asperitates leniuntur. Sed ut jam Gnaphalio suas ex Galeno reddamus vires, eas ipse lib. 6. simpl. med. his verbis retulit: Gnaphalium ideò sic nominatum est, quòd foliis ejus mollibus ἀντὶ γναφάλων hoc est, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum vinorum quopiam, dysenterici. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur: Italis, Gnafalio. Ex Plinio. Xyli vires Matth. Gnaphalii vires ex Gal. Nomina.

Gnaphalium dictum, quòd foliis ἀντὶ γναφάλων pro tomento, utantur. I. Gnaphalium maritimum, C.B. Gnaphalium, Matt. Lug. Gnaphalium marinum, Gesn. hor. Adver. (cui & Coronaria vulgi, sive Bombax humilis) Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Gnaphalium marinum tomentosum, Lugd. Meminit Matt. Gnaphalii Fuchsii, quare & figuram ejus adjecimus. Nec hoc, nec subsequens Matt. in prima secundaq; edit. habet: at in majoribus figuris utramq; expressit, in postrema ab ipso data edit. & in suo compendio: vulgaris figuram non habet. II. Gnaphalium vulgare, C.B. Matth. in majoribus figuris, Lob. Lugd. Tab. Thal. Impia herba Plinii, Matth. in Commentariis, Gesn. hor. Gnaphalium Fuch. Gesn. hor. Lac. Cast. Heliochrysos sylv. Trag. Filago, Dod. gal. & fol. Tomentum, Cor. in hist. (cui & Centunculus) Lon. herba impia vocatur Incana, Cæs. III. Gnaphal. latifolium peregrinum, C. B. Ex radice prodeunt caules plures, versus terram primũ reflexi, cubitales, etiá breviores, striati, lanugine obducti (quod sculptor & in caule & foliis omisit) circa quos folia oblonga angusta salicis forma, supernè ex viridi nigricantia, prona parte incana in cir-

III. GNAPHALIUM LATIfolium peregrinum.

Typhæ confid.

TYPHA.

Typhæ usus.

Typhæ Theoph.

Nomina.

in circumferentia lanuginosa: ramuli singuli in summo brachiantur, & veluti comam florum gestant: flores globosi, ex singulis pediculis dependent, qui ex pluribus foliolis argenteis sibi invicem incumbentibus constant, quæ communiter ita reflectuntur, ut in medio staminula plura subflavescentia, lanugine intermixa instar pappi contenta, quæ facilè in auras avolant, conspiciantur, ut figura exprimitur, in qua tamen staminula sculptor non expressit. Ex novo orbe delatum scribit Clusius, cui Gnaphalium Americanum & Ἀργυροπόμη dicitur: quod in horto Illustrissimi Ducis Wirtenbergici, quem ipsius Archiater Joh. Bauhinus frater meus, Montembelgardi colit, legimus. Xyli figura in editionibus plerisq; & libro 2. ca. de Lino & hoc loco habetur: verùm sufficiat semel posuisse, supra capite de Lino.

Τύφη. TYPHA. CAP. CXVI.

TYpha folium edit cyperidi simile: caulem album, lævem, æquabilem: florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos solvitur, quod paniculam aliqui nominant. Hujus herbæ flos suillo adipe eloto exceptus ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis stagnantibus.

TYpha planta est in Italia vulgaris, notiorq; omnibus quàm ut ejus effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima provenit, ita ut raræ admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Clava, quam in lævissimo caule gerit, à nostris Hetruscis Mazza sorda vulgò dicitur, quòd ejus lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat. Expetuntur clavarum pappi infimæ gentis hominibus palmarum vice ad grabatos farciendos. Foliorum verò usus ad consestienda vitrea vasa, & ad mulierres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappis, additis betonicæ foliis, & gladioli, ac hippoglossi radicibus, omnibus in pulverem tenuissimum redactis, & assatis ovorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Id autem medicamentum exhibent quotidie jejunis drachmæ pondere triginta dierum spatio: eoq; non modo pueros, adolescentesq; sanari pollicentur, sed etiam juvenes jam ætate consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac emplastris glutinantibus ima pubis pars probè muniatur. Typhæ meminisse Galenum in simpl. medic. censu, non invenio. Ejus tamen meminit Theoph. libro 1. cap. 13. de plant hist. ubi inter enodes palustrium locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est τύφο: Latinum item Typha: Italicum, Mazza sorda: Germanicum, Mosskolben / & Narrenkolben: Hispanicum, Eohordo, & Junco amacorocado: Gallicum, Mache, & Masse de jonc.

Typha duplex, aquatica & cerealis: aquatica, major, media, & minor. Typha palustris major, C.B. Typha, Matth. Fuch. Lac. Lon. Lob. Cast. Typha aquatica, Trag. Lug. Typha palustris, Dod. gal. & fol. Cor. in Dioscor. Cæs. Tabernæmontano.

Κίρναλα. CIRCÆA. CAP. CXVII.

CIrcæa, quam & Dircæam aliqui vocant, foliis est hortensis solani, agnatis crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milii, nascente in quibusdam veluti corniculis: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida, *b* odorata excalfaciente. Nascitur in apricis, *c* saxis, & vento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextariis tribus vini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuq; triduo vulvas expurgant. Semen in sorbitionibus datum lacte mammas nutricum explet.

HAud equidem ausim affirmare, an Circæa hodie inveniri possit in Italia: quamvis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hactenus se mihi obtulit planta, neq; alia, quod sciam, quæ Circæam repræsentaret. Caterum credidi-

didere

a Meum βίζας αστὶ θαμινὰς γ ἢ δ. i. radices palmi longitudine tres aut quatuor. *b* Deest in meo exempl. *c* μάλιστα ὑὸ νοτερῶ δέον. i. maximè in petrosis. Circææ consid.

didere nonnulli hanc sibi Circææ nomen comparasse, quòd Circe venefica in suis ea uteretur veneficiis, vel quòd fortassis ejus fuerit inventrix, à Sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etsi nonnullis verisimile putetur: cùm tamen à nemine Circæam his pollere viribus proditum sit, aliunde potius id nominis sibi vendicasse existimandum. Meminit Circææ Plinius lib. 27. cap. 8. ubi eam his notis, ac viribus depinxit. Circæa strichno (hoc est solano) sativo similis est: flore nigro, pusillo: parvo semine, ut milii, nascente in quibusdam cornipusillo: radice semipedali, triplici fermè, aut quadruplici, alba, odorata, gustu calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in vino, bibiturq; ad dolorem vulvæ, & vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ per noctem, & in diem. Trahit eadem potio secundas. Semine lac minuit in vino, aut mulsa aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab ipso Dioscoride mutuatus est. Etsi ab eo in hoc magno, ut puto, errore dissentiat, quod Circææ semen in vino, aut mulsa aqua potum, lac minuere tradat, cùm potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Qua in re Plinius non modo Dioscoridi refragatur, sed ipsi quoq; Galeno: qui de Circææ viribus differens libro 7. simplicium medicamentorum sic inquit: Circææ herbæ radicem scribit Dioscorides ex vino dulci potam secundas expurgare. Est enim boni odoris, & excalfactoria. Semen autem ejus in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè κιρκαία, Latinè similiter Circæa, & Italicè, Circea vocatur.

Plinii Circæa.

Plinii lapsus.

Circææ vires ex Galeno.

Nomina.

I. FILIPENDULA.

Οἰνάνθη. OENANTHE. CAP. CXVIII.

OEnanthe folia habet pastinacæ: florem candidum: caulem crassum, palmi altitudine: semen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem: nascitur in petris. Hujus semen, caulis, & folia cum mulso vino pota, secundas ejiciunt. Radix è vino urinæ stillicidio convenit.

OEnanthem, cujus hic Dioscorides meminit, Theoph. l. 6. c. 7. de plant. hist. & Plin. libro 21. cap. 24. putant, Fuchsius, & recentiorum herbariorum plerique eam esse herbam,

Oenanthes consideratio.

II. OENANTHE.

III. OENANTHE II.

Filipendula. *quæ hodie paſsim* FILIPENDULA *vocatur. Foliis eſt numeroſis ab uno pediculo utrinq; ſeriatim dependentibus, pimpinellæ ſive ſanguiſorbæ modo, magis tamen ſeſe ſtipantibus, oblongis & per ambitum denticulatis, caulibus ſeſquicubitalibus: in quorum faſtigiis flores ſunt albi, in umbellæ ferè ſpeciem cohærentes, atq; odorati. Radices habet multifidas, funiculi modo exiles, ſed globulis numeroſis refertas, perinde ac in pœoniæ fœmina, ſed longè minoribus, oblongis & rariuſculis. Naſcitur in pratis & herboſis locis. Radix potæ urinæ remoratui ejusq; ſtillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit. Medetur ſuſpirioſis & ægrè ſpirantibus, omnibusq; in univerſum morbis, quos pituita excitaverit. Radicum ſiccarum pulvis, utiliter inſpergitur comitialium cibis. Quorum certè ſententiæ quamvis virorum magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui ſubſcribere, quòd Filipendula hæc magna nuſquam, quòd invenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd ſemen non ferat atriplicis: quòd denique non in petris, ſed in pratis, & lato ubiq; ſolo proveniat. Quibus ſanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioſcoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthen ſemper eſſe crediderim. Caterùm tria Oenanthes genera, quæ poſt Filipendulam hic expreſsimus, miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſius Patricius Patavinus, vir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Quorum ſecundum foliis eſt pyrethri aut paſtinacæ ſylveſtris non abſimilibus, caule fœniculaceo, qui umbellas in ſummitate gerat, è ramis dependentes. Radicibus per omnia filipendulæ ſimilibus. Provenit in collibus, & locis à Sole illuſtratis. Creditur iisdem eſſe viribus, quibus filipendulam præſtare diximus. Oenanthe tertium, folia promit Gingidii, caulem fœniculatum, ſtriatumq;, è cujus ramis umbellæ oriuntur candidæ. Radicibus numeroſis filipendulæ ſimilibus ſed vegetioribus globulis. Naſcitur in amœnis tractibus, & in montibus. Nihil differt ſuis in viribus à præſcripti Oenanthe quartum, herba eſt humi ſerpens, foliis tertii ferè ſimilibus, exilioribus tamen, & magis lacinatis, caule ſinuoſo, ſtriatoq;. Capitulis in ſummitate hirſutis, in quibus ſemen. Radices mittit plures, rapunculi ferè effigie, non ſolùm in una caulis parte, ſed etiam in ramis, qui humi ſerpentes radices quoq; faciunt. Naſcitur in incultis locis. Etſi nihil certi de ejus viribus nobis conſtet, putamus tamen à cæteris Filipendulis non multum differre. Ultimum hoc accepi à Clariſsimo Medico Bernardino Terviſano, qui nunc ſimplicium medicamentorum facultatem, & univerſam materiam medicam, magna cum laude, in famoſiſsima Patavina Academia publicè profitetur. Quod autem tuberoſa eſt radice, pluribus ſanè notis genuinam Dioſcoridis Oenanthen referre videtur: quod ſi huic caules ineſſent craſſi, aſſererem profectò legitimum eſſe Oenanthen. Cætera verò cum radicibus nituntur Filipendulæ ſimilibus, quin etiam umbellis, non parvam cum ea habere cognationem oſtendunt. Nec interim alicui mirum eſſe debet, quòd cunctas has ſpecies ſub Oenanthes nomine appingi curavimus. ſiquidem id temere à nobis factum non eſt. Nam tametſi legitimi Oenanthes ſpecies non ſint, cùm hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellaverit nomine: non præter rationem eſſe exiſtimavi, ſi ſub Oenanthes nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariæ ſtudioſorum commodum, Oenanthes vires, quas deſcripſerit Galenus in ſimpl. cenſu, non licuit mihi reperire. Cæterùm Filipendulam non vulgaribus pollere viribus teſtantur recentiores. Ea enim urinæ remoratui, ejusq; ſtillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit. Medetur ſuſpirioſis, & anhelantibus, omnibusq; in univerſum morbis, quos cauſa frigida excitavit. Prodeſt comitialibus inſpergo cibis radicum pulvere. Planta, quæ Græcis Ἐνάνθη, Latinis etiam Oenanthe appellatur: Italis, Enanthe.*

Oenantes tria genera à Cortuſo.

Oenanthe quarta à Treveſano.

Filipendulæ vires.

Nomina.

IV. OENANTHE III.

V. OENANTHE IV.

Oenanthe quaſi flos vinoſus, quòd odore & quadantenus colore non ſit viti diſſimilis, in quam claſſem Filipendula refertur, ſic dicta à numeroſis illis & rotundis in radice capitibus, quæ quaſi ex filo pendere videntur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0760-0 DFG

videntur. I. Filipendula vulgaris, C.B. Filipendula. Matth. Trag. Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. Geſ. hort. Lon. Caſt. Thal. Tab. (cui & Saxifraga rubra) Cæſal. Lugd. Oenanthe. Fuch. Cord. in Dioſc. Lac. Lob. II. Bulbocaſtanum (quod figura radicis bulbos, ſapore guſtuq; Caſtaneas ſcitè exprimat) apii folio, C. B. Oenanthe primum, Matth. Caſt. Lugd. Bunium, Dod. gal. Lac. Geſ. hort. Bulbocaſtanum, Geſ. hor. Dod. fol. Taber. Caſt. Cam. Bulbocaſtanum mas Tralliani, Lug. Bulbocaſtanum grandius, Eidem. Nucula terreſtris ſeptentrionalium, Lob. Ornithogali ſpecies, Lon. Pancaſeolus vulgo, Cæſ. III. Oenanthe apii folio, C.B. Oenanthe ſecundum, Matth. Lugd. Oenanthe anguſtifolia. Lob. Filipendula, Caſt. Filipendula tenuifolia, Tab. IV. Oenanthe Chærephylli foliis, C.B. Oenanthe tertium, Matth. Lugd. Oenanthe Cicutæ facie, Lob. Oenanthe alia Penæ Lugd. Filipendulæ altera ſpecies, Geſ. hort. Filipendula tertia & Oenanthe Selinophyllos, Tab. V. Oenanthe aquatica, C. B. Oenanthe quartum, Matth. Lugd. Oenanthe aquatica, Lob. Filipendula aquatica, Tab. Laver minus, Dod. gal. Juncus odoratus aquatilis, Dod. fol. Sium, ſive Laver minus Dodonæi, Lugd. Siſer paluſtre eidem. an Petroſelinum ſylveſtre, Cæſalpino? Hæc in hortis adoleſcit & folia terræ proxima Chærefolio ſimilia acquirit, ut figura Matthioli exprimit.

Κόνυζα. CONYZA. CAP. CXIX.

COnyzæ duo genera: quæ parva vocatur, odore præſtantior eſt: major verò frutice altior, & foliis latioribus, gravi odore. Utriusq; folia olivæ ſimilia, hirſuta, pinguia: in majore caulis binûm cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat: flos fragilis, lutei coloris, a qui in pappum abit: radices ſupervacuæ. Suffitu, ſubſtratuq; frutex totus ſerpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia convenienter illinuntur ſerpentium plagis, & tuberculis, ac vulneribus. Flores, & folia cum vino ad mẽſes, partusq; ejiciendos bibuntur: item contra urinæ ſtillicidia, arquatum morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adjuvant. Decoctum in deſeſſionibus medetur vulvæ malis. Impoſitus ſuccus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita ſanat. Eſt & tertium Conyzæ genus, caule craſſiore, ac molliore: foliis mediæ inter majorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen gravioris odoris, & injucundioris, ſed inefficacior. Provenit locis humentibus.

a Meum addit. γλαυκότερος i. ſubamarus.

I. CONYZA MAJOR. II. CONYZA MINOR.

Conyzæ conſid.

CONyza omne genus non in Hetruria ſolùm, ſed alibi quoq; paſſim ferè provenit, nullis prorſus reclamantibus notis, quæ earum ſingulis à Dioſcoride tribuuntur. Conyza major vulgò Pulicaria dicitur, quia ſubſtrata (ut Dioſcorides inquit) pulices necat. Qua fortaſſe ratione adductus Theodorus in Theophraſto, Conyzam Pulicariam interpretatur. Meminit autem Conyzæ Theoph. lib. 6. cap. 2. de plãt. hiſt. ubi de ejus generibus diſſerit his verbis: Conyza maſcula, & fœmina conſtat. Diſtant quemadmodum cætera, quæ ſic diſcerni deſiderant. Fœmina enim tenuiori veſtitur folio, & compreſſiore eſt, atq; in totum minor. Mas amplior, craſſioriq; caule, atq; ramoſior, & folium amplius pinguiusq; habens, necnon & flore ſplendidior eſt. Ambo fructifera ſunt, in totum ſerotina germine, floreq; conſtant: quippe cum circa arcturum, & poſt arcturum incipiant. Mari gravior odor: fœmina acrior, ideoq; contra beſtiarum morſus commodior eſt: hæc Theophraſtus de duplici tantùm Conyzæ genere. Conyza major naſcitur in campeſtribus, in collibus & amœnis locis. Conyza minor ſolis provenit alterius anguſtioribus, frutice breviore, pedali longitudine & odore quidem præſtantiori: cætera

Conyza duplex Theophr.

III. CONYZA MEDIA.

Conyzæ vires ex Gal.

Nomina.

catera verò majori similia habet. Provenit secus itinera, in campestribus, & in amœnis. Cæterùm tertia ejus species, cujus à Dioscoride fit mentio, inter marem & fœminam media est. Nascitur hæc in Aquileiæ vallis agro, & in Goritiensi comitatu copiosissima, quin etiam in Bohemia, Germaniaq; humentibus præsertim locis, & secus vias, ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dysentericos juvat. si ſiccæ farina drach. [duæ] pondere quotidie sumatur ex vino rubro austero. Conyzæ vires posteritatis memoriæ prodidit Galenus l. 7 simpl. med. sic inquiens: Conyza & major, & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis: gustui amaræ, & acres apparent. Excalfaciuntq; admodum luculenter, sive quis folia lævigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuipiam illinat, sive ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concussiones, sive rigores per circuitum redeuntes, tale sanare oleum videtur. Flores quoq; eorum adsimilis sunt facultatis. Itaq; quidam & ipsos cum foliis tritos in vino bibendos exhibent, ad venenses fortiter ducendos, ciendumq; fœtum. Est & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proveniens utriusq; illis tum gravcolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertii sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κονύζα sic Græcè, ut etiam Conyza Latinè dicitur: Italicè Conyza, & Pulicaria: Germanicè GeeleMünz und Dürrwurz; *Hispanicè, Attadegua: Gallis, Herba aux puces.*

Conyza, fortè dicta, quod κώνωπας seu Culices, suo lentore capiat, Gaza Pulicariam vertit. I. Conyza major vulg. C.B. Conyza major, Matt. Tra. Do. ga. Ges. hor. La. Lon. Clu. hist. Hisp. Cast. Lug. Conyza helenitis, Cord. in hist. Tha. Conyza major altera, Do. fo. Baccharis Lon. Ta. Baccharis Monspelienſium, Ges. hor. Lob. Lug. Cam. Hanc censemus prius à Matthiolo pro Bacchari exhibitam. II. Conyza minor flore globoso, C.B. Conyza minor, Trago, Matth. Dod. gal. Lac. Lon. (cui Conyza fœmina) Cast. Lugd. Tab. Conyza minima, Lob. Dod. fol Lugd. Thal. Pſyllii nomine posita apud Cordum in sua historia, ubi tamen Pſyllium describit. III. Conyza media asteris flore, seu Cunilæ tertium genus, Cunilago, C. B. Conyza media, Matth. Dod. gal. & fo. Lacu. Lon. Lob. Lugd. Conyza tertia, Cast. Clus. hist. Pann. Conyza Cord. in Dioſc. Tab. Conyzæ ſpecies tertia aquatica, Ges. hort. Conyza aquatica, Thal. Calaminthæ tertium genus, Fuch. Mētha lutea, Lon. Asteractico similis juxta ſcrobes, Cæſa. Hæc duplex, altera foliis latioribus & integris: altera ſtrictioribus & in ambitu crenatis.

I. HEMEROCALLIS.

Hemerocallis cōsideratio.

Hemerocallis alterum genus.

Ἡμεροκαλλὶς. HEMEROCALLIS. CAP. CXX.

HEmerocallis folium & caulem habet lilii, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per ſingulos exortus terni aut quaterni erumpunt, lilii divisura, quoties dehiscere cœperunt, colore perquàm pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quæ pota, aut cum melle & lana in pesſo apposita, aquam educit, & ſanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumq; collectiones mitigant. Radix & folia igni ambustis utilissimè illinuntur.

HEmerocallis nusquam non provenit in Italia, quandoquidem circa messem in arvis inter ſegetes, in campestribus, inter vepres in pratis, in montibus, & in vallibus aureo colore emicat. Vulgus Lilium ſylvestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi Lilio persimili, ſed colore diversa. Flores, cum suo tempore dehiscunt, colore perquam pallido (ut Dioscorides ait) conſpiciuntur, adeò ut fulgentis auri modo rutilent. Hemerocallis genus & illud esse non diffiteor, quod ego inveni in montibus lapidiæ: id namq; facie alterum æmulatur, ſed radicem habet, quæ pluribus & parvis coagmentatur bulbis: quin etiam flores profert aliam ſortitos divisuram, Martagi modo repandos, prioris Hemerocallis colore, ut ejus effigies, quam hic adjecimus, apertè demonſtrat. Eadem præstare possunt, tum radix, tum folia, quæ prior. Hinc itaq; eorum error, ut arbitror, evidentiſsimè depre-

II. HEMEROCALLIS altera.

III. LILIUM CONVALLIUM.

mè deprehenditur, qui Lilium convallium vulgò dictum Hemerocallium esse existimant. Namque illud foliis constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen levioribus minusq; striatis: cauliculis junceis, triangulis, tenuibus, ac mollibus, obsequiosisq; in quibus cacumen versus plures prodeunt flores albicantes, balaustii, aut arbuti effigie, odore eximio & perquàm jucundo, è quibus baccæ enascuntur virides, quæ per maturitatem Junio, & Julio mense rubræ. Radices demittit laxas, longas fibris, capillamentisq; refertas, nullis adjacentibus bulbis. Nascitur in montibus & in eorum convallibus. Hemerocallis verò, Dioscoride teste, folia & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosamq;. Quæ sanè notæ, si diligenter conferantur, manifestissimè indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium convallium Hemerocallim esse contendunt. Lilii Convallii magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maximè Germania) ad varios corporis morbos. Flores excalfaciunt, attenuant, digerunt, provocant. Ajunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco resolutis, comitialibus, convulsis, vetiginosis, veternosisq;, animi deliquio correptis, & cordis pulsatione concussis, ipsum exhibent. Quin & ictis, seu commorsis à venenosis animalibus præbent. Item ægrè partu vientibus stillatitiam florum aquam utiliter potandam censent: oculorumq; inflammationibus maximo esse auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æstatem siccatis vinum vindemiarum tempore, ipsos calcatis uvis admiscentes, quo postea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores vetere vino macerent, & in vitreo vase diu insolent, admistis lavendulæ vocatæ & roris marini floribus, additisq; odoramentis nonnullis: deinde ex iis stillatitiam aquam in calentis aquæ balneo vitreis organis eliciunt, eamq; aureis argenteisq; vasculis reponunt. Hanc aquã auream appellant, qua utuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam jamjam animam expirantis ori inserunt, rati ex ejus assumptione homines morientes in vita retineri posse per plusculum temporis spatium. Sed quàm vana isti ferantur opinione, mihi quidem sæpenumero experimento deprehensum est. Quod etsi iis quoq; irritum comperiatur, ea tamen est hujusce aquæ apud omnes authoritas, ut plerisq; ab ejus exhibitione abstinere nequeant, etiam in morbis calidissimis. Cæterùm non sine errore Fuchsius, vir alioqui doctissimus, putat Lilium convallium esse Ephemerum, de quo Dioscorides agit libro sequenti. Sed quàm is apertè decipiatur, nos suo loco dicemus: qui Ephemerum alterum faciunt iis mens sana non est. Hemerocallis meminit Gal. lib. 6. simp. medic. sic inquiens: Hemerocalles radicem habet lilii radici similem, non figura tantùm, sed viribus. Prodest non secus atq; illa, igni ambustis: quippe quæ leviter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulsorium quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκαλλὶς, Latinis quoq; Hemerocallis, & Lilium sylvestre vocatur: Italis, Hemerocalle & Giglio salvatico: Germanis. Heydnisch Lilien: Hispanis, Lirio amarilho: Gallis, Lis jaulne. Hemerocallis altera, Italis, Giglio salvatico secondo. Lilium convallium, Italis, Lilio Convallio: Germanis, Meyenblumlin: Gallis, Muguet.

Lilii convallii descript.

Non est Hemerocallis.

Lilii convallii vires.

Aqua aurea.

Hemerocallis vires ex Galeno.

Nomina.

I. Lilium Croceum majus, rubens Plinii, fortè Hemerocallis Dioscoridis, C.B. Lilium rubens, Brunf. Fuch. in icon. Ges. hor. Lilium rufum, Trag. Dod. gal. (cui & Hyacinthus Ovidii) Lilium croceum, Fuch. fol. Lon. Lilium croceum majus, Tab. Lilium purpureum majus, Lob. Cui & Bulbus cruentus Hippocratis) Dod. fol. Lug. Cam. Lilium sylvestre croceo flore, Cæsal. Lilium purpureum sive rubrum majus non bulbiferum, Clus. hist. Pann. Hemerocallis, Matth. Lacu. Ges. hor. Cast. Lugd. Martagon Chymistarum Lob. in icon. Martagon, Ges. hort. Cast. II. Martagon purpurosanguineum polyanthos, C.B. Hemerocallis altera, Matth. Lug. Hemerocallis Chalcedonica purpurosanguinea polyanthos, Lob. Lilium rubens vel cro-

vel croceum montanum, Geſ.hor. Lilium ſylveſtre alterum, Dod.fol. Hemerocallis Chalcedonica, Cam. Lilium rubrum Zuſiniare polyanthon Cluſ. hiſt. Pannonica. III. Lilium convallium à natali ſolo nomen habet, Oenantha videtur apud Theopraſtum, hoc flore eſt albo, vel rubente: illud majore vel minore quod frequentiſſimum. Lilium convallis vel ſylveſtre Lilium, Brunf. Lilium convallium, Trag. Matth. Lac. Geſ.hor. Dod. fol. Lob. Caſt. Geſ. Lugd. Tab. Cam. Ephemerum non lethale, Fuch. Lilium vernum Theophraſti, Dod. gal. & Lob. Callionymus & Chamæcitimus, Geſ.hor. Cacalia, Lonicero.

Λευκόιον. LEUCOIUM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

LEucoion vulgaris eſt notitiæ, ſed in floribus differentia quædam: namq; aut cœrulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inveniuntur. Luteum verò præcipui in medicina uſus. Hujus aridi flores fervefacti in deſſionibus, valent contra vulvæ inflammationes, & menſtrua expellunt: ſanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas ſedis. Semen duum drachmarum pondere ex vino potum, aut cũ melle inditum, menſes, ſecundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos juvant. a.

a Catucuz. Nomina. λευκόιον θαλάσσιον, οἱ δὲ ἴον θαλάσσιον ῥωμαῖοι Ϛιόλα μαρίνα, δύναμιν ἔχει καὶ αὐτὸ τὴν αὐτὴν τοῦ ἀπὸ αὐτῆς λευκόιου. i. Leucoium marinum, alii violam marinam Romanis viola marina vim habet eãdem etiã ipſum cũ priore leucoio.

I. LEUCOIUM ALBUM, & Purpureum.

II. LEUCOIUM AUREUM.

Leucoii conſid.

LEucoion etſi Latinis album tantùm violam ipſo nomine ſignificat: tamen à rei herbariæ authoribus & pro cæteris violarum generibus, luteo ſcilicet, purpureo, cæruleoq; colore diſtinctis, ſæpe uſurpari ſolet. Id hodie officinis, atq; etiam

Cheiri. *medicis iis, qui Arabum factionem ſequuntur, horum voce Cheiri nuncupatur. Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac viridariis, in adium feneſtris, parietibusq; frequentiſſimum viſitur: ubi illud in figulinis, ac ligneis vaſis mulieres ſtudiosè colunt, ac fovent. Namq; ejus flores cùm coloris varietate, tum odoris ſuavitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentiſſimè addantur. Porrò non temerè omne ferè genus Leucoii in Italia naſci modò diximus: quandoquidem cæruleum inibi, quod ſciam, non provenit. Quamobrem Marcello Dioſcoridis interpreti ſub-*

Dioſcoridis locus ſuſpectus. *ſcribendum puto, qui Leucoium cæruleum hoc loco accreviſſe ſuſpicatur, vetuſtiſſimi Latini Dioſcoridis, Longobardis literis ſcripti, teſtimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoii colore verbum legebatur. Suſpicionem hanc augent, itaq; eſſe comprobant Oribaſius, & Serapio, quos item id verbum hoc loco non habere comperio in ſimplicium cenſu: cùm alioquin reliqua Dioſcoridis referant. Proſiliunt omnia genera cubitali altitudine ramoſa, caule braſſica exiliore, ſed foliorum*

Leucoii hiſt. *facie variant. Siquidem tametſi omnibus folia ſint oblonga, id tamen, quod luteis exit floribus, foliis eſt longioribus numeroſioribus, viridioribus, & magis in acutum deſinentibus: cætera verò, nempe album & purpureum, folia gerunt breviora, latiora, & non ut in luteo mucronata: quinetiam ſupernè infernèq; caneſcentia. Cæterùm ex Leucoio, ſive ex albis violæ floribus, ut poëtæ qui cæteros odore præcellant, Perſæ odoratum illud unguentum parant: quod Jaſminum appellant, ut primo libro in ipſius Jaſmini unguenti mentione oſtendimus, ubi eorum ſententiam refutavimus, qui è floribus*

Leucoii vires ex Gal. *Gelſimini vulgò vocati id fieri contendunt. Leucoii vires tradidit Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Leucoii frutex univerſus extergentem facultatem poſſidet, ac tenuium partium eſt: plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores, magis etiam quàm virides, adeò ut & oculorum cicatrices craſſas extenuent. Tum menſes quoq; decoctum eorum movet, & ſecundas fœtumq; emortuum elicit & ſi bibatur, fœtum vivum perimens, & abigens eſt medica-*

mentum

mentum: est enim id, ut si quod aliud, amarum. Quòd si quis virium ejus vehementiam multa aqva admista retundat, ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic decoctum ejus si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirrhi modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem pervenientia curat. Sunt vero etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen cùm ejusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarum mensura potum: tum mensibus ciendis appositum cum melle, convenire creditur, fœtumq; viventem interficere, ac mortuum ejicere. Radices similis quoq; facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas in articulis indurat as iis curant. Leucoium aureum præstat ea omnia, quæ cætera genera, sed longè valentius. Ideoq; præcipui est in medicina usus. Id λευκόιον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Græci & luteam, & purpuream violam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, sive Alcheiri: Italis, Violabianca: gialla & pavonazza: Germanis, Gelb Violen / und Weiß Veil: Hispanis, Violetas amarillas, & Violetas blanquas: Gallis, Violettes, & Giroflees Violiers rouges, blancq, jaulnes. Nomina.

Leucoium, id est, viola alba, potius foliorum, quàm florum ratione: aliud enim est foliis candidioribus & mollioribus, quod Candidum à foliorum colore dicitur, habetur enim majus & minus, & quidem floribus candidis, cinereis, puniceis, variegatis: aliud folio planè viridi, quale est luteum dictum, quod simplici eoq; majore, vel minore est flore: aut pleno est. I. Leucoium folio incano majus, C.B. Viola purpurea, cærulea, rosea, candida Trag. Viola matronalis alba, purpurea, punicea, Fuch. qui tres distinctas figuras habet. Viola alba & purpurea, Lob. icon. Leucoion, Dod. gal. Leucoium album & purpureum, Matth. Lugd. Leucoium album, purpureum, violaceum, Tab. Leucoium candidum majus, Dod. fol. Leucoia proprie dicta Gesn. hor. Leucoium album hortense, Cam. Viola alba, quæ & matronalis, Cæsalpino. Foliis est integris, aliquando etiam sinuatis: sic & floris folia, aliquando in lacinias dividuntur. II. Leucoium luteum foliis viridibus, C.B. Leucoium. Brunf. Lac. Cord. in Dioscor. Cast. Leucoium aureum, Matth. Lugd. Leucoium luteum, Fuch. in icon. Dod. fol. Lob. Viola lutea, Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. Cæsal. Keiri, Gesn. hor. Cheiri, Lon. Viola petræa lutea, Tabernæmontano.

Κρατάιογονον. CRATÆOGONUM. CAP. CXXII.

CRatæogonum, sive, ut aliis placet, cratœonon, foliis melampyro simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorum: semine milii. Nascitur in opacis, & frutetosis parte plurima: sum mopere acre. Traditum est à quibusdam, hoc si bibat jejuno ore, ter die post menses purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus: vir modo consimili, totidem diebus ante coitum hauriat, virilis sexus partum futurum.

QUamvis putent nonnulli Crataogonum esse quandam Perficariæ vocatæ speciem, ego tamen eorum sententiæ non usquam subscribere. quòd Perficariæ nullis ferè notis Crataogonum emulari mihi videatur. Neq; verò aliam herbam, quæ Crataogoni effigiem repræsentaret, hactenus reperi aut repertam vidi in Italia, ubi tamen ipsum nasci non negaverim. Sed certè id inventu difficile suspicor, quoniam ejus descriptio, quemadmodum & sequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ authoribus, obscura satis & confusa traditur. Κρατάιογονον sic Græcè, ut Crataogonum item Latinè vocatur: Crateogono, Italicè. Cratæogoni confud. Nomina.

Φύλλον. PHYLLON. CAP. CXXIII.

PHyllum quod elæophyllon vocatur, in saxosis nascitur: duum generum est. Quod autem thelygonum appellant, provenit musci modo, folio oleæ, sed colore magis herbaceo: caule tenui, brevi: racemum effundit: flore albo profert: semen papaveris, majusculum. Sed arrhenogonum cætera huic simile, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam defloreutibus oleis non dissimile. Arrhenogonon le, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam defloreutibus oleis non dissimile. Arrhenogonon potu, masculi sexus facere partus, ut thelygonon fœminei, proditur: horum Cratevas author est. Sed hujusmodi historiatenus mihi produxisse visum est.

ALiter sanè mihi persuadere non possum, (ut etiam sibi persuadet Marcellus Vergilius) quàm in hoc Phylli capite subesse mendam, perversamq; esse lectionem scriptorum (ni fallor) negligentia, præsertimq; in his verbis. τὸ μὲν θηλυγόνον λεγόμενον ὡσπερεὶ βρύον ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Siquidem ὡσπερεὶ βρύον nulla ratione hoc in loco convenire videtur, cùm olearum folia, nullam cum musci capillamentis conformitatem habeant. Videtur preterea nobis non parum astipulari Theophrastus: quippe qui de Phyllo scribens lib. 9. cap. 19. de plant. histor. ita scriptum reliquit. Theligoni fructus similis est muscosis oleæ floribus, pallidior tamen. Quo fit, ut mihi persuadeam in Dioscoride esse legendum: φύλλον δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι, φύεται ἐν πέτραις, τὸ μὲν θηλυγόνον εἰ δὲ πυκνὸς πυκάζοις ἐλαίας βρύῳ ὁμοῖον ὠχρότερον δὲ, ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Hoc est Phyllum quod Elæophyllum vocant, nascitur saxosis locis, Thelygonum fructum edit oleaster floribus simile, pallidiorem tamen: folia verò olearum viridiora. Quod verò Phyllo folia insint olearum similia, virum dubio pracul affirmare Dioscorides cùm inquit: φύλλον δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι. Quo fit, ut asserere jam non vereat plantam, cujus hic appicta est imago, à nobilissimo Jacobo Antonio Cortuso, materia medica peritissimo mihi missam, legitimum esse phyllum Thelygonum, omnibus astipulantibus notis. Ruellius legitimum phyllum eam putat esse plantam quam majorem Perficariam vulgò vocant, sed mea quidem sententia fallitur. Cùm Perficaria locis humentibus, uliginosis q; proveniat: Phyllum verò siccis, aridis, & petrosis ut Dioscorides testatur. Qui tamen, si ejus verba accuratè expenduntur, nullam hujus herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam quam ex Crateva herbarii historia habere potuit, unde fortè ea omnia sumpsit. Quo fit, ut mirari non liceat si nobis quoq; Phyllum cognitu sit difficile, quin & flores minimè respondent. Phylli (quod viderim legerimq;) non meminit Galenus, nec Paulus, nec Oribasius. Quod quidem sanè arguit, aut quòd in eorum Dioscoridis exemplaribus hoc phylli caput non legeretur, aut quòd fortasse putarunt phyllum esse Dioscoridi adulterinum, imò ipsis fuisse incognitum. Cæterùm non desunt qui velint Phylli confud. Phyllon Theoph. Phyllon Ruellii est Perficaria. Phyllum

*I. PHYLLUM TESTICULATUM. *

II. PHYLLUM.

Phyllum à Linozolti, hoc eſt Mercuriali, non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus ſibi invicem reſpondeant. Verùm quod cum iis non poſim liberè conſentire, hæc me maximè animo ſuſpenſum detinent, quoniam Mercurialis folia habet ocimi, helxinæ cognata, non autem olivæ: florem herbaceum non album: quòd præterea Mercurialis naſcatur paſſim in hortis & vineis, non in ſaxoſis tantùm: quòd de his deniq; ſeorſum diverſisq; capitibus ſcripſerint Dioſcorides, & Plinius, utpote de rebus inter ſe differentibus. Equidem hoc anno plantam inveni inter ſaxa in Salvatico monte non longè à Goritia, folio mercuriali craſſiore, breviore, aliquantulum in ambitu ſerrato: ſemine jam defloreſcentis olivæ ſimili. Quibus utiq; notis ea mihi viſa eſt ſatis Arrhenogono ſuffragari. Sed an verum fuerit Arrhenogonum, pro certo affirmare non auſim: quo factum eſt, ut hic imaginem pingendam neglexerim. Phylli meminit Theophraſtus lib. 9. c. 19. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcriptum reliquit: Quædam ad procreandum marem aut fœminam valere traduntur. Quamobrem Phyllon tum arrhenogonum, hoc eſt, marificum, tum thelygonon, id eſt fœminificum vocant. Ambo inter ſe ſimilia ſunt & ocimi ſpeciem referunt. Fructus thelygoni modo muſci oleaginei, verùm pallidiori, arrhenogoni verò ſicut oliva, cùm primum ex muſcoſo flore emergit, geminus modo teſticuli hominis: hæc Theophraſtus. Ex cujus nimirum verbis colligi poteſt, Dioſcoridis codicem hoc in loco depravatum eſſe: quandoquidem Theophraſto thelygonum non naſcitur muſci modo, neq; folium habet oleæ viridius, ut in Dioſcoride ſcriptum legitur: ſed fructum quidem fert in modum muſci oleæ, pallidiorem tamen. Quæ certè thelygoni notarum diverſitas facit, ut planè ſuſpicer in Dioſcoridis potius, quam in Theophraſti verbis mendum aliquod ſubeſſe. Atq; adeò ſit, ut quaſi non dubitem aſſerere eam plantam, quam ego reperi (ut ante dixi) in Salvatino monte, verum Arrhenogonum eſſe: non ſolùm quòd deſcriptioni pulchrè reſpondeat, ſed etiam quòd in notis ferè non diſſentiant auctores illi graviſſimi.

Nomina. *Herba, quæ Græcis φύλλον, Latinus & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio.*

Phyllon, aliud mas, aliud fœmina: at Matthiolus ſua figura fœminam exprimere videtur, quare utriuſq; figuram adpoſuimus. I. Phyllon teſticulatum, C.B. Phyllon Arrhenogonon, Adverſ. Lob.icon. Lugd. Phyllon marificum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Tab. Phyllum mas, Lob. & Dod. fol. Caſt. II. Phyllon ſpicatum, C.B. Phyllon, Matth. Geſ. hor. Phyllon thelygonon, Adv. Lob. Dod. fol. Lugd. Phyllum fœminificum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Tab. Phyllum fœmina Caſtori.

ὄρχις. TESTICULUS. CAP. XXIV.

TEſticulus, quem Græci cynoſorchin vocant, foliis circa caulem, & ima ejus parte in terra ſtratis, oleæ molli ſimilibus, longioribus, anguſtioribus, lævibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulboſa, oblonga, olivæ modo anguſta, duplici ordine ſuperiore, quæ plenior eſt: inferiore, quæ mollior, ac rugoſior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus ſi majorem edant viri, mares generari dicuntur: ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. Addunt, in Theſſalia, mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad ſtimulandos coitus: aridam verò ad inhibendos, & alterum alterius potu reſolvi. Naſcitur in petroſis, & ſabuletis.

ὄρχεως

I. TESTICULUS I.

II. TESTICULUS II.

III. TESTICULUS III.

IV. TESTIC. IV. IN majoribus figuris.

ὀρχὶς ἕτερος.

TESTICULUS ALTER. CAP. CXXV.

TEsticulus alter a alio nomine Serapias, Andreæ authore vocatur: quòniam radix ad multa utilis sit. Foliis est porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum sinu inflexis: caule palmeo: floribus penè purpu-

a ὃν καὶ ἑτερόφυλλον καλοῦσι τινες ὡς Ἀνδρίας. i. quem & Serapidē vocant alii, velut etiā Andreas, ita habetj meum.

V. TESTICULUS V. IN majoribus figuris.

VI. TESTICULUS IV.

VII. TESTICULUS V.

purpureis: radice teſticulis ſimili. Quæ illita tumores diſcutit, ulcera purgat, & ſerpere eadem non patitur: abolet fiſtulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhibent: ſanantq; putredines, & oris ulcera cacoethe: alvum ſiſtunt è vino potæ. De hac, eadem quæ de teſticulo canis, produntur.

Σατύριον. SATYRIUM. CAP. CXXVI.

SAtyrium aliqui trifolium vocant, quoniam tria † fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio ſimilia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilii effigie, candidum: radicem bulboſam, mali magnitudine, fulvam, intus ut ovum candidam, guſtanti dulcem, & ori non ingratam. Quam in vino nigro auſtero bibere convenit, contra opiſthotonum. Utendum ea dum concumbendi inceſſit cupiditas: ſiquidem ea proniores ad Venerem fieri affirmant.

† Orib. add. ὡς τὸ πολὺ. i. ut plurimũ

a Pro iſta periodo meum tantum habet. καὶ σπερμίου φασὶ παραμῆν. i. & coitum dicunt incitare.

Σατύριον ἐρυθρόνιον. SATYRIUM ERYTHRONIUM. CAP. CXXVII.

ESt & alterum Satyrium erythronium, ſive erythraicon, id eſt rubrum, ſemine lini, majore, a duro, levi, ſplendente: quod ſettur non ſecus atq; ſcincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, b rufo, intus autem album includitur, ſapore dulci, non ingrato ori. In montoſis, & apricis enaſcitur. Venerem, ut produnt, ſi omnino manu teneatur, radix ſtimulat: eoque magis, ſi bibatur in vino.

a ἰσχυρὸν. i. robuſto, ita Cat.

b Orib. leg. πυκνὸς. i. denſo.

Satyrii, & Teſticuli confid.

ERrant, mea quidem ſententia, omnes ferè hujus ætatis medici, ac ſeplaſiarii: quippe quòd Canis teſticulis legitimi Satyrii vice paſſim in medicamentis utantur. Nam haplantæ (ſi Dioſcoridi credimus) notis, ac facie maximè inter ſe diſtant, quamvis viribus, & facultate non longè diſſimiles. Teſticulorum enim radices, præter id quod animalium teſtes repræſentant, oblongæ ſunt, binæ utring; pendentes: ſuperior tamen altera, quæ plenior eſt: inferior altera, quæ mollior, & rugoſior,

VIII. SATYRIUM PRIMUM.

IX. SATYR. ERYTHRONIUM.

X. PALMA CHRISTI major.

rugosior. Satyrii verò radix bulbosa, mali, modo extuberans describitur, colore exterius fulva, interius ut ovum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata: cui per omnia ferè similis est alterius Satyrii radix, quod Erythronium appellatur. Caterùm verum Satyrium, ut ingenuè fatear, hactenus in Italia videre mihi non licuit. Atqui Erythronii vocati radicem Satyrium Erythronium. *mali effigie, cortice tenui, & rufo, candida intus pulpa, sapore dulci, oriq; non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me Cechinus Martinellus Ravennas, Pharmacopœus præstantissimus, & rei herbariæ admodum studiosus: in montosis & apricis nascitur, cujus imaginem hic excudi curavimus, ut discant, qui Orchim Satyrium esse contendunt, quantum à scopo aberraverint. Testiculorum itaq; plura habentur genera foliis & floribus differentia, ut ex appictis hic imaginibus, quis facilè discernere poterit: quæ in pratis montium collibus, & herbosis passim nascuntur. Vires uniformes habent. Testiculi species quinca, folia gerit plantagini proxima, superne striata, caulem dodrantalem glabrum levemq;: flores spicatos, tum candidos, tum quandoq; purpureos: radices (ut cæteri) duas oleæ magnitudine. Provenit in montibus herboso solo. Ea omnia potest, quæ cætera genera. Quibus & illud addendum esse existimaverim, cujus radix humanæ manus similitudinem refert. Vulgus prædicta radicu figura id Palmam CHRISTI* Palmæ Christi consid. *appellat. Avicenna hasce radices Digitos citrinos nuncupat, etsi eos digitos citrinos esse perperam, nullaq;, quod in libro suo legerim, ratione ducti negent Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt. Hujus duo in Ananiæ vallis montibus habentur genera. Unum majus, quod folia allio latiora, nigris respersa maculis, caulem rotundum, lævem: florem spicatum, varium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quæ sanè testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdam quasi digitis, humanam manum exprimere viderentur. Alterum minus, quod foliis constat croci: caule dodrantali, junceo, læviq;: in cujus cacumine flos emicat purpureus, amaranthi amulus, saturatiori tamen purpura splendens qui recens odorem quàm suavissimum reddit. Hujus exiccati floris pulvis ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (ut perhibẽt ii qui ita esse experimento comprobarunt) dysentericis maximè prodest. Idem aquam præstare ajunt, quæ per vitrea organa ex iis elicitur. Radices huic similes, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt utraq; (ut author est A-*

vicen-

* XI. SATYRIUM BASILI-
cum pratense maculatum.*

XII. PALMA CHRISTI
minor.

vicenna) siccant q; secundo recessu, crassa corporis excrementa pellunt, faciemq; detergunt. Dantur maniacis magno juvamento quin & in nervorum affectibus. Seminis pulvis drachmæ pondere ex vino potus, comitialibus subvenit. Item radicis decoctū vino diutius commistum, quod bibendum paratur tam in prandio, quàm in cœna. Radices Nicolai Florentini testimonio, febrem quartanam fugant: usnamq; earum tantùm usu Biliotum quendam curatum retulit. Fuchsius Palmam Christi non rectè pace ejus dixerim, inter Satyrii genera depinxit: siquidem ea potius, meo judicio, inter Canis testiculos erat repræsentanda. Quin etiam in eo mihi plane errasse videtur, quòd Satyrium triphyllon perinde atq; canis testiculos, cum duabus radicibus pictura expresserit contra Dioscoridis delineationem, qui unam tantum radicem Satyrio mali magnitudine reddidit. Nisi fortasse is potius fuerit pictoris lapsus. Hallucinantur præterea una cum Mesue Patres illi reverendi, qui in ejus antidotarium commentati sunt: quippe qui male sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Canis testiculus. Verùm si Dioscoridem consulant, & hinc quam apertè decipiantur, intelligent. Sed his facilè errandi occasionem potuit dedisse Plin. quem lib. 26. cap. 10. Orchin, id est, testiculum, cum satyrio utpiter confudisse constat. Cæterùm quoniam legitimo Satyrio deficimus, officinæ ac medicæ ejus vice Testiculi radices suppeditant, infelici tamen, nec pari successu. Nam etsi ad prolem gignendam testiculi radices præstulerit Dioscorides, quòd major à viro devorata masculum gignat, minor verò à femina fœminam: deturq; mollis fœminis bibenda in lacte caprino ad stimulandam venerem, arida verò ad inhibendam, non tamen ob id unquam comperi quenquam, qui ex earum largiore eju referret, se magis ad venerem fuisse excitatum, quàm esset priusquam eas comedisset. Sed id sortè fortuna illis accidit, quòd utraq; simul radices ederint medicorum imperitia, quo factum sit, ut altera alterius vim destruxerit, cum alteri vis insit, ut venerem stimulet, alteri verò ut eandem inhibeat. Id quod fortasse is non eveniret, si legitimum haberemus Satyrium: vel si herba inveniri posset, quæ homines salacissimos reddit, cujus Theophrastus meminit libro 9. cap. 22. de plantarum historia, nbi ita scribit. Ad rem autem veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantùm genitalibus vim dixere vehementem adeò fieri, ut quoties vellent, coire valerent. Et quidem qui usi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui vel magno atque robusto corpore erat septuagenes aliquando coivisse fatentem licuit audire: verùm emissionem seminis guttatim fuisse, demumq; in sanguinem devenisse. Mulieribus verò vehementius etiam citari libidinem cum eo medicamine usæ fuerint, dicebatur: hactenus Theophrastus. Canini testiculi vires posteritatis memoriæ mandavit Galenus libro 8 simplicium medicamentorum, sic inquiens. Orchis nuncupatur & Cynosorchis eadem herba. Radici ejus bulbosæ ac geminæ, vis inest humida, & calida, ac gustantibus dulcior apparet. Cæterùm major radix multam videtur habere humiditatem excrementitiam, & flatuosam: quapropter epota venerem excitat. Altera verò, minor videlicet, contrà admodum elaborata est ita ut ejus temperamentum ad calidius, & siccius vergat. Unde hæc radix non modò non stimulat ad coitum, sed etiam planè contra cohibet, ac reprimit. Edunturq; tostæ bulborum more. Orchis verò, quem & Serapiada nuncupant, siccioremfacultatem obtinet, quàm ut primi ordinis haberi mereatur: quocirca ad venerem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatus multò etiam magis deficcat, adeò ut & putrescentia contumaciaq; ulcera sanet. Habet etiam quippiam subadstringens, ac proinde ventrem ex vino potus sistit. Meminit item Satyrii Gal. eodem libro. Satyrium, inquit, aut Triphyllum humidum, & calidum temperatura est: quamobrem gustu quoq; apparet dulce. Attamen recrementitiam, & flatuosam humiditatem possidet: quocirca ad venerem incitat. Hac verò & herbæ ipsius radix præstare potest. Porrò, ut quidam scribunt, ex vino nigro austero potum sanat opisthotonon. Planta, quæ Græcis ὄρχις, & κυνὸς ὄρχις & ἀρσενόρχεον, Latinis Testiculus, & Testiculus canis

Foch. errata.

Monachorum lapsus.

Herbæ venerex Theoph. mentio.

Canis testiculi vires ex Galeno.

Satyrii vires ex Gal.

Nomina.

canis nominatur: Arabibus, Chaſi alkeb: ſeu Chaſi alchelb: Italis, Teſticulo di cane: Officinis, Teſticuli vulpis, Germanis, Knabenkraut: Hiſpanis, Coyon de perro: Gallis, Coullion de chien. Quæ verò planta ὀρχὶς *Græcè, Satyrium quoque Latinè dicitur: Arabicè, Gaſi alchaleb, Chaſi altraleb, ſive Tatarich: Italicè, Satirio, & Satirione: Germanicè, Stendelwurtz: Hiſpanicè, Satyrion, & Supinos de Raposa: Gallicè, Satirion. Palma Chriſti major: Italis, Palma di Chriſto maggiore. Palma Chriſti minor: Italis, Palma di Chriſto minore.*

Magna eſt Orchidum & Satyriorum ſylva, in hiſtoria explicanda, monuiſſe in præſens ſufficiat hanc eſſe poſteriorum inter ea diſtinctionem (licet contra veterum placita) ut Orchidis, ſeu Cynoſorchidis, vel Teſticuli nomen, tribuant iis, quæ radices habẽt rotundas, Teſticulorum inſtar geminas, rarius enim ternas junctas videas: Satyrion is verò, vel Palmæ, quæ radices habent manus effigies aliquo modo exprimentes. I. Teſticulus primus, Matt. ſed in ejus Compendio quartus: Cynoſorchis major primus, Tab. II. Orchis apem referens, C.B. Teſticulus ſecundus, Matth. Lac. Lug. Satyrium, Brunf. Orchis ſexta & Satyrium alterum Dioſcoridis, Trag. Triorchis fœmina, Fuch. Lon. Tab. Orchis ſerapias fœmina, Dod. gal. Orchis ſerapias ſecundus minor, Dod. fol. Lug. Orchis melittias ſive apis cadaverulum exprimens, Lob. Orchis melittias, Lugd. Tab. Orchis ſive teſticulus minor violaceis floribus, Cord. in hiſto. Teſticulus figura & colore apem flori inſidentem æmulante Cæſalpino. III. Teſticulus morionis fœmina, C.B. Dod. fol. Lug. Teſticulus tertius, Matth. in minoribus figuris, at in majoribus hunc cum præcedenti ſub teſticuli ſecunda ſpecie poſuit: Cynoſorchis, Brunf. Cynoſorchis morio fœmina, Lob. Lug. Cynoſorchis morio alter, Tab. Teſticulo alteri adjungit Lacuna, an Orchis fœmina major vel anguſtifolia, Fuchſio & Orcheos tertium genus, Dod. gal. Satyriumq; primum Dioſcoridis, Trag. IV. & V. Has duas figuras in majoribus iconibus Matthiolus habet, quibus teſticuli ſpeciem tertiam inſcripſit, quem ſequitur Lugdunenſis hiſtoria. Verum. IV. dicitur Triorchis major mas, Tab. & Triorchis major mas, Tab. & Triorchis Trifolia, Eidem: at V. Teſticulus eſt decimus tertius Tabernæmontano. VI. Teſticulus morionis mas foliis maculatis, C.B. Teſticulus quartus, Matthiolo: at in Compendio ſub primo poſitus, ut & à Lacuna & Caſtore, Satyrion mas. Brunf. Cynoſorchis mas noſtra Trag. Orchis mas anguſtifolia, Fuch. Orchios ſecundum genus, Dod. gal. Thal. Cynoſorchis morio, Lob. Teſticulus morionis mas, Dod. fol. Lugd. Orchis mas minor, Lon. Cynoſorchis morio mas, Tab. VII. Teſticulus quintus Matthiolo. IIX. Satyrium primum, Matth. Lugd. Satyrium trifolium. Caſtori. IX. Satyrium Erythronium, Matth. Lugd. Caſtori: de utroq; quid ſit ambigitur, nec in prima, ſecundave editione proponuntur: ſic & in majoribus figuris primo excuſis Satyrium Erythronium non habetur. X. Satyrium baſilicum anguſtifolium, C. B. Palma Chriſti major, Matth. Palma Chriſti alia, Cord. in hiſt. Palma Chriſti fœmina, Taber. Satyrium baſilicum mas, Lon. Satyrium baſilicum mas tenuifolium majus, Thal. Satyrium baſilicum majus, Lugd. Verum Matthiolus figurâ quidem hanc expreſſit, at deſcriptio convenit ſequenti figuræ undecimæ, quam ejus nomine adpoſuimus. XI. Satyrium baſilicum pratenſe maculoſum, C.B. Orchis fœmina altera, Trag. Satyrion baſilicum fœmina, Dod. gal. & fol. Lon. Satyrium baſilicum mas alterum, Fuch. Satyrium baſilicum, Lac. Serapias fœmina pratenſis Lob. Lug. Palma Chriſti, Cord. in hiſt. Cæſal. Palma Chriſti minor, Caſt. quoad iconem. Palma Chriſti maculata, Tab. Satyrium fœmina, Thalyo. XII. Satyrium Baſilicum anguſtifolium alpinum, C.B. Palma Chriſti minor, Matth. Lugd. Caſt. quoad deſcriptionem: Satyrium baſilicum alpinum, Geſ. hor. Orchis ſerapias minima alpina, Cam. Satyrium baſilicum mas tenuifolium minus, Thalyo. Satyrium baſilicum minus, Dod. fol. Palma Chriſti minor fœmina, Tabernæmontano.

ὅρμινον. HORMINUM. CAP. CXXVIII.

HOrminum ſativum herba eſt foliis marrubio ſimilis: caule ſemicubitali, quadrangulo, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectãt, in quibus diverſum ſemen recluditur. Siquidem in ſylveſtri rotundum, fuſcumq; invenitur: in altero nigrum, & oblongum, cujus eſt uſus. Ad venerem ſtimulandam, cum vino bibi volunt. Purgat cum melle argemas, albugineſq;: illitum ex aqua tumores diſcutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus eſt illitæ herbæ. Sylveſtre magis viribus pollet: quare unguentis, præſertim gleucino, permiſcetur.

Hormini conſid.

RUellius & hunc, ut arbitror, ſecutus Fuchſius, in ſuis quiſq; de ſtirpium hiſtoria commentariis, certò credunt Horminum ſativum eam perquàm odoratam herbam eſſe, quæ vulgò aliquibus Sclarea, quibuſdam Matriſalvia, & nonnullis Herba Sancti Joannis appellatur. Sed certè horum, licet doctiſſimorum virorum, ſententiam ut minus probem, multa mihi occurrunt. Primum quòd contra Hormini deſcriptionem illa plantæ conſtent caule plerunq; bicubitali, foliis marrubio quàm longè majoribus, & calyculis, in quibus ſemen recluditur, ſurſum ſpectantibus. Deinde quòd in Sclarea ipſa rotundum ſemen inveniatur, non autem oblongum. Illud præterea addiderim, quòd Dioſcorides nunquam, meo judicio, Horminì odorem prætermiſiſſet, ſi ei Sclarea dicta Horminum ſativum fuiſſet, ut illi exiſtimant: ea enim adeò odorata eſt, ut ejus odor inſignis ſine vitio præteriri non poſſit. Huc demiq; illud accedat, & eos planè, ut puto, refellet, qui ſecus opinantur, quòd plantam, cujus hic effigiem damus, Piſis ad me Miſit Lucas Ghinus medicus clariſſimus, & rei herbariæ peritiſſimus, quæ ad amuſſim Horminum ſativum repræſentat, ut pictura aſſabrè demonſtrat. Ea enim foliis eſt Marrubio ſimilibus, ſed majoribus, & aſperiuſculis: caulibus ſemicubitalibus, quadrangulis: floribus in caule ſecundum folia per intervalla prodeuntibus purpureo colore: quibus decidentibus, eminentiæ, ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectant. Flores edit in caule ſecundum folia per intervalla prodeuntes, purpureo colore, in quibus nigrum & oblongum recluditur ſemẽ. Cæterùm SYLVESTRE *folio eſt ſalviæ ferè ſimili, caule ſeſquipedali, aſpero, quadrangulo, leviter hirſuto ſtriatoq;: flore ſalviæ, colore purpuraſcente, ſiliquulis pluribus in humum reflexis, in quibus ſemen rotundum, fuſco colore, Gallurico paſſim vocato haud longè abſimile. Provenit in campeſtribus, in pratis, ſecus itinera & herboſis locis. Eadem omnia præſtat quæ de domeſtico ſcribuntur. Sclarea autem foliis exit Hormino quadruplo majoribus, ac latioribus, ſubaſperis, criſpis, humi accubantibus: caule ſeſquicubitali, & quandoq; majore hirſuto, firmo, quadrangulo, à cujus medio plures oriuntur rami, in quibus ſpicati exeunt flores ex purpura albicantes, odore eximio præditi & quadam cum gravitate jucundo: ex his receptacula oriun-*

Hormini ſativi deſcriptio.

Hormini ſylveſtris hiſt. Matt

Sclareæ hiſt. Matth.

Ruel. & Fuchſii opin. reprobata.

I. HORMINUM DOMESTICUM.

II. HORMINUM SYLVE.

IV. SCLAREA.

Sclareæ vires Matth.

Horminū Plinii.

Horminum frugis genus

Nomina.

oriuntur, in quibus nigrum, pellucidum, ac rotundum includitur semen. Radicibus nititur multifidis, subnigricantibus. Seritur in hortis, & viridariis. Excalfacit, attenuat, discutit, aperit, resolvit. Hanc etsi Dioscoridis Horminum non sit, ego tamen Horminum majus, aut odoratum Horminum appellaverim. Hujus folia ex aceto imposita, panos per se, vel cum melle discutiunt: item furunculos priusquàm caput faciant vel acuminentur. Italæ mulieres odorati Hormini seminis granum oculis caligantibus imponunt, nec ex oculo auferunt, nisi caligine soluta. Hormini utriusq; meminit Plinius lib. 22. cap. ultimo ubi in eum errorem lapsus deprehenditur, in quem & in stachy eundem incidisse superius ostendimus. Nam ubi Horminum foliis marrubio similibus depinxisse opus erat, ei folia porri tradidit, nimirum Græcorum nominum vicinitate deceptus: πράσιον enim marrubium significat, πράσον verò porrum, quod Plinius legisse videtur. Est & Hormini genus à Theophrasto, Galeno, & Plinio inter fruges annumeratum: quod (ut Galenus author est libr. 1. de alimentorum facultatibus) inter eryſimum, & cuminum mediam naturam obtinet. Cæterùm Hormini, de quo hic nobis est sermo, meminisse Galenum in libris simplicium medicamentorum, non reperio: quamvis ejus mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantùm refert, quæ à Dioscoride mutuatus est. Græci eam plantam ὅρμινον vocant, ut etiam Horminum Latini: Itali, Horminio salvatico. At Sclarea, Italis, Sclarea, Searleggia seu herba di san Giovanni: Quibusdam Matrisalvia: Germanis, Scharlach: Gallis, Orvod, seu Toutebonne.

Horminum, quòd impetu in Venerem agat, seu stimulet, cujus plures sunt differentiæ: hic de sativo, sylvestri & Syriaco. I. Horminum sativum, C.B. Dod.gal.Cam. Cæs. Horminū domesticum, Matt. Horminum, Lac. Lob. Dod. fol. Lug. Cast. Tab. Horminum verum quorundam, Ges. hor. Orminum minus, Lonicero. II. Horminum sylvestre salvifolium C.B. Horminum sylvestre, Matth. Cast. Lugd. Cæs. Hormini sylvestris tertii altera species, Clus. hist. Pan. Orvala altera, Dod. fol. Verbascum salvifolium, Lob. in iconibus. III. Horminum Syriacum. Planta est Sclareæ forma, caulib. cubito altioribus, angulosis, lævissimè hirsutis, in alas divisis, foliis in feriorib. palmum longis, latis, subasperis, sinuosis; superioribus angustis, oblongis levioribus; flores, forma florum Sclareæ, albi

III. HORMINUM SYRIACUM.

albi: ſemen parvum & compreſſum rubris coſtis donatum, cinereum, nigris lineis ſine ordine conſperſum, inodorum, quod ſub lingua ut Ocymi ſemen lenteſcit, in vaſculis concluditur. Hujus ſemen Biſarmat nomine, D. Bernhardus Paludanus, dum Patavium ex Syria rediiſſet, exhibuit. Sunt qui Aman vocitent, at Cam. in ſuo horto Biſermas nominat. IV Horminum Sclarea dictum, fortè Tuſſilago altera Plinii, & ſi ſeminis formam uſumque perpendas Alectorolophos Plinii ſtatuere poteris, C.B. Sclarea, Matth. Caſt. Cam. Taber. Cæſalp. cui & Scopa regia Plinii & Baccharis Dioſco. Scarlea, Lobel. (cui & Centrum galli) Cluſ. hiſt. Pan. Gallitricum ſativum, Trag. Gallitricum, Dod.gal. Lugd. Horminum, Geſ. hor. Orminum ſativum, Fuch. Cord. in Dioſc. Orminum majus, Geſ. hor.ap.Lon.Orvala,Dodo.fol.Caſt. Scordium alterum Plinii, Dalechampio in Plinium.

Ἡδύσαρον. HEDYSARUM. CAP. CXXIX.

HEdyſaron, quòd unguentarii pelecinum, id eſt, ſecuridacam vocant, frutex eſt, foliis ciceris: ſemen rufum in ſiliquis fert, corniculorum modo aduncis, quod ancipitem ſecurim æmulatur, unde nomen accepit: amarum guſtu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle ante coitum ſubditum, concipiendi ſpem adimit. Naſcitur in ſegetibus, & hordeis.

QUanquam Securidaca inter triticum & hordeum quandoq; proveniat, frequentior tamen inter aphacam naſci cernitur. Id quod etiam teſtatur Theophr. lib. & cap. 8. de plant. hiſt. ubi Securidacam in aphacis gigni, eaq; aphacen necari prodidit Plinius ſimilitudine vocabulorum deceptus lib. 18. c. 17. Securidaca lentem complexu ſtrangulari ſcribit. In eo autem error deprehenditur, quod phacon pro aphace legerit, & verterit: nam Græcis lens φακὸς vocatur, non ἀφάκη, quæ vicia genus eſt. Sed re quoq; Plinio refragatur Theophraſtus, qui loco citato aracum, non autem ſecuridacam lenti innaſci & inimicari tradidit. Duo Hedyſari ſive Belecini habentur genera, etſi Dioſcorides unius tantùm meminit, alterum, quod majus, alterum, quod minus appellaverim. Majus foliis exit ciceri proximis, undecim ex uno proceſſu erumpentibus. Hedyſari confid. Plinii lapſus. Securidacæ majoris hiſt.

I. SECURIDACA MAJOR.

II. SECURIDACA MINOR.

Securid. minoris descrip.

Cauliculos edit tenues lentosq́, floribus diluto purpuræ colore rufescentibus, ut in piso. sed minoribus. Siliquas habet corniculatas, quadantenus falcatas, pressas, adunco cacumine, in quibus rufum concluditur semen ancipitis securis effigie, unde illi nomen, amari saporis. Radice nititur unica, albaq́, non sine adnatis fibris. Minus majori ferè simile est, nisi quòd folia minora spectantur, numerosiora, & in cacumine retusa. Quinetiam, & caules, & rami, & cætera quot quot sunt partes minores habentur. Flores edit alteri haud absimiles, sed pusillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurva, & acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt, in quibus semen continetur alteri simile, sed minus, ac tenuius. Radice nititur gracili, alba, longa, & altè descendente. Nascitur & ipsa inter segetes in agris. Ea omnia, quæ majori adscribuntur, ea quoq; in minori reperiuntur. Bibitur utriusq; semen contra venenosorum animalium morsum. Ejusdem farina, vulnera & putrida ulcera abstergit, quemadmodum & lentigines, & alphos, & cutis maculas omnes, ubi frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoq; expurgat à crassis, pituitosisq; excrementis ex melle, aut defruto delincta. Necat eadem intestinorum vermes ex dulci lixivio pota, aut ex vino, aut ex humano lacte, addito croci momento. Hedysari meminit Gal. lib. 6. simp. med. sic inquiens. Hedysarum, aut pelecinum. Hujus fruticu semen colore rufum est, utrinq; anceps, uti secures. Amarum, & subacerbum apparet: quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli. Planta quæ Græcis ὀνόσμαρον, Latinis Hedysarum, & Securidaca nominatur: Unguentariis Pelecinum: Italis similiter Hedisaro, & Securidaca.

Securida. ex vires Matth.

Hedysari vires ex Gal.

Nomina.

I. Securidaca siliqua oblonga, C.B. Securidaca major, Matth. Cast. Cam. Securidaca secunda, Dod. gal. Securidaca, Ges. hor. Hedysarum, Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cæs. Hedysarum majus, Lug. Cam. Hedysarum primum, Dod. fol. Lugd. Hedysarum legitimum, Clus. hist. Pan. Pelecinus, Ges. hor. II. Securidaca siliqua falcata, C.B. Securidaca minor, Matth. Lob. Cast. Cam. Hedysarum alterum, Dod. gal. & fol. Lugd. Hedysarum minus, Lugd. Cam. an Securidacæ similis Cæsalpino?

ὄνοσμα. ONOSMA. CAP. CXXX.

ONosma oblonga folia habet, ad similitudinem anchusæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra jacentia, sine caule, sine semine, sine flore: radice nititur oblonga, tenui, infirma, rubescente: gignitur in asperis. Folia in vino pota, partus extrahunt. Prægnans, si eam supergrediatur, abortum facere dicitur.

Onosma. eis Cõsid.

ONOSMA.

Onosmatis vires ex Gal.

Nomina.

PLanta quædam ex collibus, quos variis herbis refertos circa Goritiam natura collocavit, in asperis nata jampridem ad me allata est, quæ folia habet minoris anchusæ: radices verò ejus ita rubescunt, ut quasi rubia videantur. Ex iis notis, quæ quidem pulchrè Onosmati respondent, non potui non adduci, ut eam verum Onosma putarim. Unde etiam ejus picturam addendam diligenter curavi, ut de ea aliorum quoque sit judicium. Sed certè ut verum fatear, mihi adhuc incompertum est, an hæc caulem, flores & semen proferat: siquidem eam hactenus non nisi caule, & reliquis viduam videre mihi licuit. Onosmatis vires tradidit Galenus lib. 8. simp. med. sic inquiens. Onosma, vel osmas, vel phlonitis, vel ononis, ex acri, & amara constat substantia: proinde quoque creditur fœtus necare, & ejicere, foliis ejus in vino potis. Ut Græcè ὄνοσμαρον, ita etiam Latinè, pariter & Italicè, Onosma vocatur.

Onosma Matthioli, cujus & figura & nomen reservarunt Lacuna, Castor, Lonicerus, Lugdunensis historia, & Tabernæmontanus: esse autem Lycopsi cognatam & in Anchusis habendam, ex figura colligi posse credimus.

Νυμφαία. NYMPHÆA. CAP. CXXXI.

NYmphæa nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis, foliis fabæ Ægyptiæ, minoribus & longioribus, aliis in summa aqua, aliis demersis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio simili, albo, & in medio crocos habente: cùm defloruerit, ut rotundum malum, aut papaveris caput extuberat: *a* nigro semine denso, & lato, lenti gustus. Caulis est lævis, niger, minimè crassus, Ægyptiæ fabæ cognatus: radix nigra, *b* scabra, clavæ similis, quæ autumno secatur. Sicca cum vino pota cœliacis, dysentericisq; auxiliatur, & lienem absumit. Radix stomachi, ac vesicæ doloribus illinitur: vitiligines ex aqua emẽdat: imposita cum pice, alopeciis medetur: eadem contra veneris insomnia bibitur: siquidem ea prorsus adimit: pota assiduè aliquot diebus, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Nymphææ nomen sibi vendicasse videtur, quoniam aquosa amet. Plurima invenitur in *c* Elide, in Anygro amne, & in Bœotiæ Aliarto.

a Cat. leg. πικρὸς. i. amaro. *b* Orib. leg. τραχεῖα i. crassa.

c Ori. leg. κιλικία. i. Cilicia.

Νυμφαία

Νυμφαία ἑτέρα. NYMPHÆA ALTERA. CAP. CXXXII.

EST & altera nymphæa, [cujus flos blephara dicitur,] foliis antedictæ: radice alba, scabra: flore luteo nitente, rosæ simili. Hujus semen, & radix contra fœminarum profluvia efficaciter ex vino nigro bibuntur. Nascitur in Thessalia, amne Peneo.

Meum non legit conclusa.

a Meum exẽplar ad capitis calcem add Νυμφαῖα ἀλλη. αἱ δὲ νυμφαῖαι καλοῦσι τὸ μὲν ἄνθος νύφαρ, τὸ δὲ φύλλον κύαμον.i. Nymphæa quam Nymphonam vocant, cujus flos Nuphar dicitur.

I. NYMPHÆA ALBA.

II. NYMPHÆA LUTEA.

Nymphæa utraq; seplasiariis Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Nascitur ubiq; frequentissima in paludibus, lacubus, & aquis stagnantibus. Unde non mirum, si ea sit vulgaris admodum planta, & omnibus notior, quam ut indicari deceat. Verumtamen Fuchsius in libro illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, putat alias esse Græcorum Nymphæas, alias Arabum, ut ejus verba, quæ hic subjiciam, ad ea hactenus declarant. Nymphæas, inquit, seplasiis Nenupharis. Facultatis tamen florum ejus Dioscorides & Galenus non meminerunt. De illorum itaq; sententia semine potius, & radice medicis utendum erit, quæ, ut iidem testantur, refrigerandi & exiccandi potestatem obtinent. Arabes contra floribus esse utendum præcipiunt, illisq; refrigerandi in tertio, in secundo autem humectandi vim tribuunt. Atq; hos quidem flores quarta species Nenupharis producit, quandoquidem illi præter binas, quas Græci commemorant, duas alias recensent. Ut hinc constet, eam Nymphæam, cujus flores humectare Arabes memoria prodiderunt, hodie esse omnibus incognitam. Quapropter toto cœlo errant nostri temporis medici, quod suis Nymphæis, quæ sunt Græcorum, humectandi etiam facultatem assignant, ita Arabum scripta sæpenumero errandi occasionem medicis præbent. Et mirum plane est, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare, quam calidam esse & tenuium partium scribit. Adeò nihil est in universa Arabum doctrina certum, ac solidum: hactenus Fuchsius. Hujus equidem viri alioqui eruditi judicio tantum abest ut hac in re subscribere velim, ut potius cogar ipsum refellere, atq; Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum scripta bona fide referant, atq; ita etiam addant si quid boni habent sua industria & experientia compertum. Id quod vel hic fiet perspicuum omnibus, qui æquo animo rem judicabunt. Quòd igitur Arabum nymphææ etsi eas humectare tradant, ubi de earum floribus mentionem faciunt, eadem sint cum nymphæis Græcorum, qui vim illam intactam reliquerunt, facilè probari potest Serapionis, ac Avicennæ testimonio. Hi namque, ut omittam quòd omnia ferè ex Dioscoride transcribunt, non solùm utuntur floribus, ubi humectandum sit, sed etiam semine & radice, ubi adstringere & refrigerare sit opus. Neque mirum certè, quòd Arabes suis Nymphæis frigidum & humidum temperamentum adscribant, quando sic illis, ut etiam nobis, experimento compertum est, illarum flores humectare & refrigerare. Paratur enim è floribus oleum ipsis in eo insolatis, quo utuntur medici ubi refrigare ac humectare sit opus. Soporiferi enim quidpiam illi inest, folia recentia renibus admota, seminis profluvia sistunt. Atque adeò hoc mihi non videtur Græcorum sententiæ adversari: quippe Græci scribunt nymphæas exiccandi quidem & refrigerandi vim habere, sed de semine & radice intelligunt. Arabes verò nymphæis humectandi & refrigerandi facultatem tribuunt, quam tamen floris sortitos esse volunt, ut clarissimè scribit Avicenna. Illud addam, quod nihil prorsus sit alienum à ratione, ut una eademq; planta suum variet temperamentum, pro diversa unius cujusq; partis natura. Hujus rei Gal. testis esse potest in mandragoræ mentione, ubi scriptum reliquit eam radice refrigerare & exiccare, fructu verò refrigerare & humectare. Quare, meo quidem judicio, Arabes erunt in hoc laudandi potius, quàm odiosè (quod videtur facere Fuchsius) exprobrandi: ut qui non sine magna mortalium utilitate Nymphææ flores in usum medicum asseruerint: quòd a veteribus Græcis quantum nobis constat præter missum est. Porrò verisimile non est, quòd Arabes ignoraverint, quæ in nymphæis fuerint seminu & radicis facultates. Nam si Avicenna existimasset

Nymphææ cõsideratio. Fuch. opinio reprobata.

Dum alios Græcorum, alias Arabum Nymphæas statuit.

III. NYMPHÆA PARVA.

Nymphæa minor cjus hist. matt.

Vites ex Gal.

existimasset earum semen & radicem ejusdem esse cum floribus temperamenti, illis utiq; non fuisset usus ad dysentericos, ad veneris insomnia, ad muliebre profluvium, & ad alios morbos, qui frigida sicaq; requirunt medicamenta. Sed illud nobis objicietur, ut contendant non eas esse Arabum, quæ Græcorum nymphæas, quòd Serapio ex auctoritate Albasaris inter nymphæas recenseat plantam, quæ tenuium partium est, & calidam naturam habet. Nos id nihil esse dicimus, neq; hoc nobis ita aut Fuchsio, mirum videtur. Ut autem non miremur Arabibus traditam esse nymphæam, cui vis insit calida, facit tertii sempervivi exemplum in Dioscoride: etenim is tertium sedi genus depinxit, eiq; vim excalfactoriam, acrem & exulcerantem, reddidit: tametsi reliqua duo Sedi genera eidem Dioscoridi refrigerent, atq; iisdem Galenus tertiam refrigerandi sedem assignet. Cæterùm in quibusdam Bohemiæ lacubus NYMPHAEA PARVA nascitur, folio quidem nymphææ, sed brassicæ marinæ paulò majore: flore candido: capitibus exiguis, ut in cappari: semine intus papaveris magnitudine. Hanc tamen plantam hactenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi videre, quam in Bohemia, nec in aqua, sed in lacubus & paludibus circa eorum litora. Imbecillioribus longè viribus est quam cætera de quibus diximus. Nymphææ facultates retulit Gal. lib. 8. simpl. med. his verbis: Nymphææ tum radix, tum semen deficcandi vim habet citra morsum. Itaq; ventris profluvia cohibet, semenq; sive per insomnia, sive alio pacto immodicè profluens retinet. Juvat porrò etiam dysentericos. Cæterùm Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluvio medeatur. Verum & hæc, & ea quoq;, quæ atram habet radicem, ex vino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam etiam abstergendi vim obtinent, ita ut & alphos sanent, & alopecias. Ad alphos verò maNomina. cerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea, cujus radix nigra est, sicut ad alia, cujus alba. Νυμφαία Græcis, Nymphæa item Latinis appellatur: Mauritanis, Nilofar, Ninofar, seu Nilufar: Barbaris, Nenufar: Italis, Nimphea: Germ. Weiß Seebluemen/ & Haarwurtz: Hispanis, Escudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc d'eau, Lunet d'eau, & Lis d'estang. Nymphæa altera, Græcis, Νυμφαία ἑτέρα: Italis, Nimphea gialla. Ai Nymphæa parva, Græcis, Νυμφαία μικρά: Italis, Nimphea piccola.

† Meum exemp. ita legit. Ἀνδρόσακες ῥίζαν τὴν ὁ Συρίαν ὁ ὠφελίας τόπους, πόα ἴση λαθικὴ λεπτόφυλλος, περιφερὴς, πεφαλὴν ἔχουσα ἐπὶ τῇ κεφαλῆς ἴγκωσι. Androsaces nascitur in Syria in maritimis locis. Est autẽ herba alba, tenuib. virgultis, amara, sine foliis, folliculũ in capite habens. Androsaces cõũd. Androsace altera. Androsacis vires ex Gal. Nomina.

Nymphæa major est, eaq; albo, vel luteo flore: est & minor, eaq; luteo, eoq; vel magno, vel parvo flore: aut albo quæ triplex, cùm & morsum ranæ Nymphæam minorem faciamus. I. Nymphæa alba flore majore, C.B. Nenuphar album, Brunf. Nymphæa, eidem Cor. in Dioscor. Nymphæa alba, Matt. Anguil. Cor. hist. Lac. Lob. Lon. Tab. Thal. Dod. gal. & fol. Nymphæa candida, Trag. Fuch. Cæs. Nymphæa major alba, Lugd. Cast. Lotus Ægyptia, Alpino. II. Nymphæa lutea major, C. B. Lug. Nenuphar luteum, Brunf. Nymphæa lutea, Matt. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Lob. Lon. Tab. Thal. Nymphæa Citrina, Cord. in hist. Nymphæa altera, Cord. in Dioscor. Cæs. Nymphæa flore luteo, Anguil. Cast. III. Nymphæa alba minor, C.B. & Tab. Nymphæa parva, Matth. Lugdunensis Matthioli figuram habet, sed Nymphæam alteram luteam minorem vocat.

Ἀνδρόσακες. ANDROSACES. CAP. CXXXIII.

ANdrosaces herba est amara, † tenues spargens juncos, sine foliis, folliculos in capitulis habens, in quibus semen continetur. Gignitur in Syriæ maritimis. Ea drachmis duabus in vino pota, copiosam hydropicis urinam ciet. Idem effectus est semini poto, & herbæ decocto: podagris utiliter illinitur.

ANdrosaces ex Syria, quod sciam non defertur in Italiam. Verùm, quia eam herbam inibi etiam nasci posse nihil prohibeat, quoddam plantæ genus nuper inventum est in Hetruriæ maritimis, cuius hic picturam ideò exhibere libuit, quòd id à quibusdam Androsaces existimetur. Id ipsum ad me misit hoc anno Pisis Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus: à quo (si is illi opinioni subscriberet, & Androsaces in Italia nasceretur) non mihi ex eo dissentiendum esset, quòd præter alias notas hæc planta (ut Oribasius ex Dioscoride transcribens habet) tota candida spectatur. Cæterùm aliam quoq; plantam ex Syriæ maritimis allatam ab hac longè diversam, misit ad me sub Androsaces nomine Jacobus Antonius Cortusius patritius Patavinus, cujus quoq; hic imaginem excudi curavimus, ut de ea quoq; aliorum sit judicium. Sunt qui putent hanc plantam Androsacem legitimam esse: verùm cùm folia in summitate gerat, non possum ego facilè eorum subscribere placitis. Androsacis meminit Galenus lib. 6. simpl. medic. ubi sic inquit: Androsaces humida, & acris herba est. Potest autem reficcata, exhibitaq; tum ipsa, tum fructus ejus magnopere urinam movere, & nimirum discutere, & deficcare. Hæc planta ut Græcis Ἀνδρόσακες, ita Latinis Androsaces dicitur: Italis, Androsace.

† In vulgatis exemplaribus hoc loco scriptum reperitur λευκὴ, hoc est, tenuis: quam vocem, ut supervacaneam, omisit Ruellius. In Oribasio verò λευκὴ, id est, alba legitur: & hanc ex aliquo fortè antiquo codice vertit Marcellus. Cæterùm non desunt, qui, ubi paulò post ἀφύλλῳ, hoc est, sine foliis legitur, ἐμφύλλῳ, hoc est, cum foliis legendum putent.

Androsace

I. ANDROSACES. II. ANDROSACES ALTERA.

Androſace duplex eſt, alia foliis carens folliculos habens, quæ vel petræ innaſcitur, ut nobis ante viginti annos Cl. Ulyſſes Aldroandus Bononiæ exhibuit: vel Chamæconchæ, ut ante annos novendecim, cùm Monſpelio Frontignanum navi veheremur, ad montem Cetium ſtudioſos herbarum inquirendarum cauſa deducturi, ſtagnis innatantem copioſe vidimus & legimus. Dicitur Androſaces, Matth. Lac. Caſt. Lon. Lugd. Androſaces Cotyledon folioſum marinum, Adverſ. Lob. Androſace Matth. primum. Tab. Fungus marinus minimus, Cæſ. Umbilicus marinus Monſpelienſibus. II. Androſaces altera, Matt. Lugd. Cluſ. hiſt. Pan. Tab. Cam. Morſus gallinæ vel Alſines ſpecies, non ex Syria, ſed quadam antiqua macerie, Adverſariis: verùm Adverſaria falluntur, cùm hanc elegantem plantulam ante viginti duos annos in horto noſtro coluerimus, cujus elegans apud Cluſium deſcriptio & apud Camerarium figura, cùm in hac folia minus rectè ſint expreſſa, quæ plantagini anguſtifoliæ æmula, & in ambitu dentata ſunt: qua de re plenius in hiſtoria.

Ἀσπλήνιον. ASPLENUM. CAP. CXXXIV.

ASplenum aliqui ſcolopendrion vocant, alii ſplenion, alii hemionium: foliis eſt multis, ſcolopendræ animali ſimilibus, ab radice una prodeuntibus. Naſcitur in parietibus, ſaxisque ſiliceis. & opacis: nec caulem, nec florem, nec ſemen habet. Folia polypodii modo dividuntur, ſubter flaveſcentia hirſutaq́, ſuperne viridia. Vim hanc habent folia in aceto fervefacta, ut per dies quadraginta pota lienem abſumant: quibus etiam contritis lienem ex vino illini oportet: ſtranguriæ, & regio morbo prodeſt, ſingultum ſedat, calculos in veſica comminuit. Conceptum adimere creditur, per ſeſe, aut cum muli liene appenſa. Tradunt noctu, ſilente luna, hujus rei gratia effodiendam.

ASplenum, ſive Scolopendrium tam à medicis quàm pharmacopolis, qui planè Mauritanorum ſcripta ſequuntur, Cetrach barbara voce vocatur. Nec diu eſt, quòd novere rei herbariæ periti Arabum Ceterach eſſe legitimum Scolopendrium. Quandoquidem antea univerſa herbariorum ſchola Aſpleni loco phyllitim, quam etiam vulgò Linguam cervinam appellant, ſuis immiſcebant medicamentis. Verùm enimverò quanquam hoc adeò clarum eſt, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur: adhuc tamen inveniuntur è veteribus noſtris ſeplaſiariis, qui ut ſuam potius pertinaciam, quàm veritatem ipſam tueantur, nullo pacto ſibi perſuaſum eſſe volunt, phyllitim non eſſe legitimum Scolopendrium: eo tantùm argumento pertinaciter inhixi, quòd ſui majores phyllitim Scolopendram appellaverint, quodq́ eam ſpleni ſemper maximè profuiſſe experimento cognoverint. Qua tamen in re prorſus aberrant, ut ex Aſplenii notis facilè ab omnibus intelligi poteſt: ex quibus apertiſſimè cognoſcitur, nil aliud eſſe Aſplenum, quàm ipſum Cetrach vocatum. Nec deſunt præterea, qui obnixè contendant, Cetrach non eſſe Aſplenium, quod ſcripſerit Dioſcorides naſci Aſplenum foliis polypodii, ſive filiculæ, quibus tamen ipſius Cetrach folia non undequaq́ reſpondere videntur. Verùm ſi ii, qui ita objiciunt, eam vidiſſent filiculam, quæ in montibus provenit in itinere, quo Goritia per montes in Carniolam itur, foliis anguſtioribus, & admodum virentibus, iis inpoſterum, quantum equidem reor, omnis dubitandi occaſio ſublata eſſet. Siquidem filicula hæc folio exit Ceteracho perquàm ſimili, quanquam paulò ampliore. Tantaq́ eſt ſimilitudo, ut mihi primùm hanc herbam inſpicienti ea fermè viſa ſit verum Aſplenum: quæ tamen effoſſa radice ſtatim pro filicula agnoſcitur. Præſtantiſſimum Aſplenum in Creta naſcitur, ubi repertum Vitruvius affirmat circa Potereum amnem, qui duas urbes, Gnoſon & Cortynam, interlabitur: parte quæ ad Cortynam ſpectat, pecoribus ſine liene inventis, quia herbam hanc roderent: altera verò parte, quæ ad Gnoſon eſt, lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Caterùm aureus pulvis, qui in Aſpleno averſa foliorum parte invenitur, drachmæ pondere unàcum albi ſuccini farinæ ſemidrachma, ex ſucco portulacæ potus, aut plantaginis, gonorrhœa laborantes mirificè juvat. Herba autem totius decoctum datur utiliter potandum ad omnes melancholicos affectus, & ad eos præſertim, qui Gallica lue affecti ſunt. Aſpleni vires paucis perſtrinxit Galenus libro ſexto ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Aſplenum tenuium eſt partium, non tamen calida herba eſt. Hac utiq́ ratione & lapides frangit, & lienes liquat: hæc Galenus. Caterùm ſunt qui exiſtimant, Aſplenum, & Scolopendrium Græcis non idem, ſed diverſas omninò plantas repræſentare, Galeni authoritate freti: quippe qui libro quinto capite ſeptimo ſimplicium

Aſpleni conſider. Ceterach

Ceterach nõ eſt Aſplenum quibus.

Aureus pulvis Aſplenii & vires.

Aſpleni vires ex Galeno.

Aſplenũ & Scolopendriũ quibus diverſa.

ASPLENUM.

Nomina.

plicium medicamentorum de his differens, quæ obstructo lieni conferunt. Scolopendrium ab Aspleno segregasse manifestè videatur, cùm inquit: Majores lienis obstructiones vehementiora desiderant medicamenta, nempe capparis corticem, tamaricis radices, scolopendrium, & scillam, & eam, quæ id ipsum nomine repræsentat, asplenos appellata. Hæc certè verba differentiam fieri apertè declarant. Sed, meo quidem judicio, credendum esse suspicor, quòd hoc in loco præter Galeni sententiam accreverit Scolopendrium, depravatæ in eo sit scriptura vel librariorum incuria, vel nimia alicujus scioli diligentia: quòd in sequentibus libris, in quibus de simplicium omnium, quorum cognitionem habuit, facultatibus sigillatim differit Galenus, nusquam, quod invenerim, Scolopendrii meminerit, sed tantùm Asplenii, cujus etiam vires (ut supra retulimus) sanè quàm paucis perstrinxit. Aut rectius fortè crediderim, quòd eo in loco per Scolopendrium, vel per Asplenum hemionitim intellexerit Galenus, de qua in sequenti commentatione dicemus: quandoquidem hemionitis (ut ipse Galenus scribit l. 9. c. 2. de comp. med. secundum locos, ubi ea pharmaca ab Andromacho conscripta recenset, quæ epota splenicis sive lienosis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Asplenum, ab aliis Scolopendrium appellata est. Quare non esset mirum si loco prædicto Galenus accepisset asplenum pro hemionitide: præsertim quòd hæc herba quoq; eam vim fortita est, qua lienem absumere potest. Illa planta, quæ Græcis Ἀσπλήνιον, Latinis quoq; Asplenum, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scolosendrion seu Sculusendrium: Officinis, Cetrach: Italis Asplenio, Scolopendria, & Herba indorata: Hispanis, Doradilha: Gallis, Ceterach.

Asplenon, quòd splenem juvet, dicitur: Scolopendria vera, Trag. Lon. Asplenum. Matth. Dodo. gal. & fol. Lac. Lobel. Cast. Lugd. Cam. Asplenion Cord. in Dioscor. Asplenus, Gesn. hor. Scolopendrium, Cord. in hist. Anguil. Ceterach. Gesn. hor. Cæsalpino.

Ἡμιονῖτις. HEMIONITIS. CAP. CXXXV.

Hemionitis vera.

HEmionitis quam aliqui splenion vocant, folium emittit Dracunculi, lunatum: radicibus cohæret multis, tenuibus, nunquam flores, neq; semen, neq; caulem gignit: in petrosis nascitur, austero sapore. Ea ex aceto pota lienem absumit.

Hemionitida & Asplenũ Plinii idem.

Falluntur procul dubio (ut in Phillitidis commentatione superius diximus) Leonicenus, Ruellius, & Manardus: quippe qui sibi certò persuaserint, Hemionitida eam esse plantam, quam septasiariorum vulgus Linguam cervinam, perperamq; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in prædicto loco hos viros alioqui doctissimos, & Fuchsium pariter eos secutum errare, evidentissimis, ut puto, argumentis ostendimus: idcirco supervacaneum esse duximus hic eadem repetere, præsertim quòd neminem futurum sperem, qui eò se conferre gravetur, si cupiat nostras contra viros tam celebres rationes audire. Porrò non modò jam nobis compertum est, veram Hemionitim, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus dissidet, Romæ nasci in quibusdam ruderibus, ædificiorumq; ruinis prope magnum Amphitheatrum, unde quidam rei herbariæ studiosi eam in suos transtulerunt hortos: sed nos quoq; hoc anno eam accepimus ab Aloysio Anguillario, qui Hemionitidis plantam, cujus picturam damus, ad nos Patavio misit. Equidem credidimus jam dudum unà cum Hermolao, & Ruellio Teucrium, & hemionitim unam tantùm Plinio plantam esse, depravatu ejus exemplaribus decepti, quæ l. 25. c. 5. ita scriptum habebant: Invenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hemionion vocant. Veruntamen cùm postea tractu temporis Plinii codex mendis quàm pluribus expurgatus ad manus esset, non hemionion legendum fuisse comperi, sed hermion. Quo factum est, ut omnino fuerim coactus in hoc mutare sententiam, contrag. asserere Teucrium à Plinio descriptum à Dioscoridis teucrio nullis notis differre. Cæterùm inter hemionium, & Asplenum Plinio nulla intercedit differentia, quòd scripserit lib. 27. cap. 5. Asplenum sunt, qui he-

qui hemionium vocant. Sed equidem vereor, ne & ipse in errore versetur: quandoquidem Dioscorides non modò utriusq; historiam diversis capitibus descripsit, sed etiam asplenum nusquam, quod sciam, hemionitim appellari ait: tametsi contrà Hemionitim non asplenum, sed splenion à quibusdam vocari tradiderit. Sed posteaquam Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam revocarunt herbam illam, quæ à chymistis LUNARIA minor, & ab aliis ob semen racemosum Lunaria botryitis cognominatur, cùm & ipsa miris in medicamentis polleat viribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliquid differerem. Hæc itaq; brevis est planta, dodrantali ferè altitudine. Caule constat simplici, dodrantali, rotundo lento, ac gracili: è cujus medio in latus exit ramusculus, costæ effigie, cui folia sunt utrinq; septem aut plura annexa, lunata, crassa, firmaq;, brassicæ marinæ modo. Flores profert in summitate caulis, oxalidis minoris instar: semine ruso, rotundo, minutoq; in uvæ modum racematim cohærente. Nascitur in altis montibus herboso loco. Vis totius plantæ mirè efficax vulneribus recentibus glutinandis, itemq; potæ intrinsecùs, atq; illitæ extrinsecis corporis fracturis sanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocelas. Datur utiliter commodeq; dysentericis, plantæ tota in pulverem contrita ex vino austero pota. Albas uteri fluxiones supprimit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depascuntur, ubi hæc copiosa provenit, avulsis ab ea clavis, suos ferreos calceatus amittere, ob id vulgò à nonnullis Sferra cavallo, appellari. Sed perperam, meo quidem judicio, quòd alia sit planta, quæ vel ab ipso effectu legitimè sic fuerit appellata. vel quòd semen proferat ferreis equorum calceis simile. Verùm, cùm à chymicis hæc planta inter Lunaria genera recenseatur, adeò ut quidam eam ipsam Lunariam majorem appellent: præterire quidem non potui, quin de ea quoque hic verba facerem. Est itaq; planta, quam nos SFERRA CAVALLO appellamus, herba in altis montibus proveniens, foliis minori Securidacæ proximis, pusillis, cordiq; faciem referentibus, incurva secundum longitudinem excurrente linea, pluribus utrinq; è longo pediculo emergentibus siliquis, oblongis, pressis, numerosis, altera parte incurvis incisuris divisis & foraminum rotundorum speciem referentibus, prominente utrinq; foraminum orificio, adeò ut non parum opificii in hisce fabricandis naturæ adhibuisse videatur: caules habet angulosos, striatosq;, ramulis compluribus refertos, sed flores hactenus mihi videre non licuit. Semen è siliquis prodit lunatum, bicorne, unde illi Lunariæ nomen apud chymistas, qui eam magnis efferunt præconiis ad argentum conficiendum, hac tantum ex argento vivo argentum purum fieri fabulantur, sed quam suis opinionibus deludantur ii, sæpe suo magno damno experiuntur. Radice nititur gracili quatuor digitorum longitudine. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cùm non parvam videatur habere cum minori securidaca cognationem, cum facie, tum viribus. Quod autem equi, qui diu hanc plantam virentem calcaverint, ferreis calceatibus protinus exuantur, quid certi afferam non habeo. Verùm cùm scribat Plinius lib. 10. c. 18. Picum martium adactos cavernis eorum cuneos à pastoribus, admota quadã herba extrahere: & Trebius antiquissimus author illi subscribat, cogor quidem iis haud omnino refragari, qui huic plantæ id virium tribuunt. Nullum quod sciam habet in medicina usum, quamvis non desint herbarii, qui eam potionibus vulnerum addant. Est & alia herba, quam aliqui similiter Lunariam minorem nominant, quæ in scrobium ripis, & aggeribus uliginem madentibus, secus vias plerunq; nascitur. Serpit hac humi junceis cauliculis, cubito longioribus, clematidi illi similibus, quæ Vinca pervinca vulgò vocatur, in quibus à radice ad summum ex utroque latere brevibus interstitiis folia exeunt crassiuscula, rotunda, parvorum nummorum speciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta est. Sunt qui existiment, hanc esse Elatinem. Verùm quia Nummulariæ dictæ folia pilosa non sunt sed lævia: quia præterea non nascitur in segetibus & cultis, sed in scrobium aggeribus & uliginosis locis, ideò iis non possum adstipulari. Hæc quoque glutinandi, & cohibendi facultate prædita est. Sed jam, ut nostri moris est, Hemionitidi sua reddantur vires ex Gal. qui eas retulit lib. 6. simplicium medicamentorum, his paucis verbis: Hemionitis simul & adstrictionem.

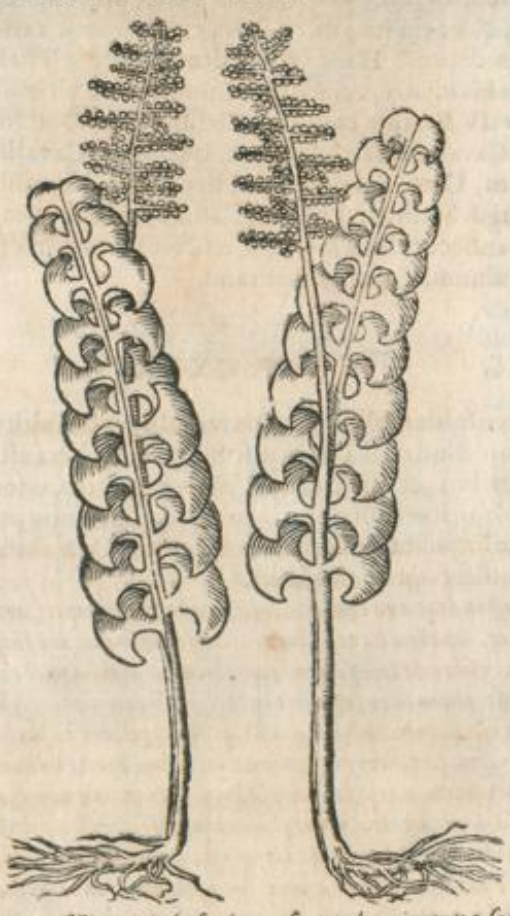
Lunariæ minoris descriptio, & vires.

Sferra cavallo.

Lunaria minor alia.

Hemionitidis vires ex Gal.

II. LUNARIA MINOR.

*III. LUNARIA MINOR RAMOSA.

Nomina.

IV. SFERRA CAVALLO.

strictionem & amaritudinem possidet: quamobrem cum Aceto pota lienosis auxilio est. Ea ut Græcis ἡμιονῖτις, ita etiam Hemionitis Latinis, & Hemionite Italis vocatur. Lunaria minor, sive Lunaria Botryitis: Italis, Lunaria del grappolo.

I. Hemionitis, Matth. Anguil. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Gesn. hor. Cæs. Hemionitis sive sterilis, Lob. Hemionios Theoph. ubi Gaza Mulam vertit. Sunt qui dubitant, an hæc à Lingua cervina vulgò dicta specie differat, siquidem ei valde similis sit. II. Lunaria minor racemosa, quæ Lunaria dicitur à foliorum forma subrotunda & lunata, quæ totidem censentur, quot Lunæ dies, quæq; cum Luna augeantur & decrescant: Lunaria, Trag. Dod. fol. Lunaria minor, Matt. Fuchs. Dod gal. Gesn. hor. Lon. Lugd. Clus. hist. Pan. Cæs. Lunaria racemosa, Lob. Lunaria minor botryitis, Thal. Lunaria petræa, Gesner. de Lunariis. Lunaria major, Cast. Epimedium Dios. Fabio Columnæ. III. Lunaria minor ramosa, C. B. Hanc D. Cam. in suo Matth. proposuit, quæ pluribus est foliis, pluribus racemulis, quæq; in Anglia reperta, cui Lunariæ rarior species dicitur. Hanc vel similem expressit Thalyus in sua Harcynia, cui dicitur Lunaria botryitis πολύφυλλος. IV. Ferrum equinum, Gesn. hor. Lob. Dod. fol. Sferra Cavallo, Matth. Gesn. hor. app. Sferra Cavallo Italicum, Cam. Solea equina, sive Securidaca montana, Lugd. Securidaca minor, Cast. Medicæ species, Gesn. hort. Securidacæ species, Cæs. Hedysarum sive ferrum equinum, Tabernæmontano.

ὄφαλλος. i. sub fallus. ita meum. Orib. nō legit cōclula.

Ἄνθυλλις. ANTHYLLIS. CAP. CXXXVI.

ANthyis duplex est: quædam enim lenti simillima, foliis mollibus, rectis ramulis, palmi altitudine: radice parva, tenui. Nascitur in salsis terris, & à sole illustratis *a*, non insulso gustu. Altera est foliis, ramulisq; ajugæ similis, hirsutioribus tamen, [brevioribus, & asperioribus] flore purpureo, odoris admodum gravis: radice cichorii. Pota drachmis quatuor, urinæ difficultati, renibusq; plurimùm prodest. Tritæ, vulvæ pituitas emolliunt, cum rosaceo, & lacte impositæ vulneribus medentur. Quæ autem ajugæ similitudinem refert, præter alia pota cum aceto mulso, comitiales sanat.

Anthyllidis cōfid. Fuchsii opin. damnata, dū Kali Anthyllidem censet.

PRimam, aut alteram Anthyllida, quæ Dioscoridis historiæ respondeat, non equidem hactenus in Italia reperi, aut repertam vidi: quanquam non negaverim, quin ea inibi proveniat. Ruellius hanc posteritati Salsolam vocatam fuisse tradit, quòd ex ea salem fieri memoriæ proditum sit. Fuchsius verò in libro de comp. med. quem locupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quæ Kali Mauritanis dicitur, de qua nos disseruimus libro superiore in Atriplicis commentatione, Anthyllidem esse: nam ubi Aluminum genera expendit, in fine fermè sic inquit: Alumen, quod Catinæ appellant, ex herba combusta conficitur, Cali Mauritanis dicta, Græcis Anthyllide & Trago. Sed, meo quidem judicio, in hoc apertè hallucinatur Fuchsius unà cum Amato Lusitano, à quo illum hanc vanam opinionem accepisse facilè suspicor. In primis namq; non video ego, quomodo fieri possit, ut Cali Mauritanorum duas possit legitimè Græcorum plantas representare, Anthyllida & Tragum, quæ quidem genere, forma, notis ac viribus inter se maximè differunt, ut in ea Apologia quam in illum Lusitanum scripsimus, latius ostendimus. Deinde nobis planè subit mirari Fuchsium, virum alioqui doctissimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania, quod Lusitani illius ineptias tam religiosè sit secutus, ut hic contentus protulisse Anthyllidem esse herbam Cali, neglexerit præterea Anthyllidis genera, quæ Dioscoridi duo sunt, expendere: atq; genus explicare, quod Cali esse putabat. At revera Cali (quantum ego sentio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, neq; etiam Tragum. Etenim hoc sine foliis nascitur, sed eorum vicem explent aculei, adeò ut tota planta spinis horrida spectetur. Illa verò Anthyllus, quam primo generi adscribit Dios. lenti simillima est. Porrò alterum ejus genus (teste Dios.) foliis ramulisq; ajugam æmulatur, hirsutioribus tamen, brevioribus & asperioribus: flore purpureo, odoris admodum gravis. Quæ nimirum nota in herba Cali, gustanti salsa prorsus desiderantur. Utriusq; Anthyllidis meminit Gal. lib. 6. simpl. medic. sic inquiens. Anthyllus duplex est, sed utraq; modicè deficcat, ut & ulcera glutinat. Cæterùm altera, ea scilicet quæ Chamæpityi adsimilis est, quadantenus subtiliorum est partium quàm altera, adeò ut & comitialibus competat. Quin & ipsa magis quàm altera extergere potest. Quæ herba Græcè ἀνθυλλις, Anthyllus item Latinè, & Anthyllide Italicè nominatur.

Anthyllidis vires ex Gal. Nomina.

† Ori. legit τρίωνυχος. i. tricubitali. Meum exemp. ἐσθλὸν μὲν λευκὸν καὶ χρυσάνθεμον ἀνθυλλίδιον ἰσχοτικὸν ἔξωθεν ἔσω τε κεκαλυμμένης λευκῆς καὶ ἡ πίσω φυσα. i. intrinsecus undē albū, & aurei coloris florem habet, extrinsecus verò per ambitū albos aut melinos, aut purpureos.

Ἀνθεμὶς. ANTHEMIS. CAP. CXXXVII.

ANthemidis genera tria tantùm flore distantia: rami dodrantales, fruticosi, aliis multis concavi: tenuibus foliolis, parvis, numerosis, rotundis capitulis: † floribus in medio aureis, forinsecus orbiculato ambitu candidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorum rutæ. Nascitur in asperis & juxta semitas: colligitur vere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, exenuandiq;. Potu, & insessione, pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq;: adversus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: bilem suffusam expurgant: jecinorum vitia sanant. Decocto earum vesicæ fovetur. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet *a*, cujus amplitudo majuscula est. Hanc proprie heranthemon vocant. Ea cui leucanthemo nomen est, itē quæ chrysanthemon dicitur, vehemen-

a Meum ὅτι τῆς ἄλλης ἐστὶ μείζων. i. quod & per omnia major est.

tius

I. ANTHEMIS, SIVE CHAMÆM.

tius urinam ciunt. Ægylopiis illitæ medentur: commanducatæ ulcerum eruptiones in ore sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, teruntur q; in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flores, & folia recondi debent, & privatim tusa, in pastillos digeri: radix quoq; siccari, dumq; ingruit necessitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radicis pars una, modò contra floris partes duæ & herbæ una, permutatim duplicato pondere, alternis diebus, bibere autem oportet in vino mulso diluto.

Anthemidis consid.

ANthemis, quæ & Chamamelon ab odore mali Gracis dicta est, officinis, vulgò corrupta voce Chamomilla vocatur. Verùm quamvis tres Anthemidis species florum colore tantùm differentes, memoriæ prodiderit Dioscorides, camq; cæteris ad calculos præstare tradiderit, cui flores in medio aurei, per ambitum verò purpurei bubonii modò insunt: pharmacopolæ tamen in Italia illam duntaxat sibi comparant, quæ floribus constat intus aureis, foris foliis albicantibus circumseptis: quòd hæc cæteris frequentior, copiosiorq; inter segetes in campis proveniat, oleatq; suaviter. Quandoquidem cætera ejus genera, à paucis sane cognita, in raris Italiæ locis reperiuntur. Sunt qui putent plantam, quam quidam Vergilii ADONIDEM *esse censent, purpuream Dioscoridis esse Anthemidem, sed re vera hallucinantur, quòd hujusce Anthemidis genus, Dioscor. teste, flores proferat in medio aureos, & forinsecus orbiculato ambitu purpureos, ut in [Anello] Belli quadam videmus, à quibus maximè differunt vulgaris Adonidis flores, qui papaverum sylvestrium flores æmulantur. Cæterùm Anthemis cujus vulgaris est usus, caules edit cubitales, folia est parva, capillaribus, tenuibus, ac numerosis: flores fert in caulium, ramorumq; summitatibus Parthenio, quod Matricariam vocant, similes. Rad'cibus nititur tenuibus, nec altè descendentibus. Tanta est Anthemidis cum* COTULA *fœtida similitudo, ut nullo ferè oculorum intuitu sed olfactu tantùm altera ab altera dignosci queat. Namq; altera, nempe Anthemis perquam bellè ac suaviter olet, altera verò fœtet, & adeò acris est, ut cutim exulceret adalligata. Quo fit ut qui in campis alvum exonerant, & deinde hac herba sedem abstergunt, paulò post intolerabili vexentur ardore. Cæterùm Anthemidis decoctum potũ latevis dolores sanat. Idem præstat*

Adonidis mentio.

Cotulæ fœtidæ.

Anthemidis vires.

*II. CHAMÆMELUM NOBILE flore multiplici. *

*III. CHAMÆMELUM FOETIDUM, seu Cotula. *

IV. ADONIS.

Anthemidis vires ex Gal.

Nomina.

aquæ è floribus distillata. Anthemidis flores absque foliis decerpti, tusiq; in mortario, & ex oleo in pastillos conformati, si ex eodem oleo dissolvantur, iisq; febrientes à vertice capitis usq; ad pedes illinantur, moxq; stragulis, ut sudent, integantur, quascunque febres sanant, si sudor copiosius fluxerit. Ita enim scriptum reliquit Nicheſſor Aegyptius. Anthemidis meminit Gal. lib. 3. simpl. med. sic scribens. Chamæmelum tenuitate quidem rosæ persimile est, calore verò ad olei facultates magis accedens, animalium familiares, tum temperatas. Quapropter lassitudinibus, ut si quid aliud confert doloresq; sedat, mitigatq;. Præterea tensa remittit, & laxat, quæq; mediocriter dura sunt, emollit, quæq; constipata rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra visceris alicujus inflammationes infestant, discutit, ac dissolvit, ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proveniunt. Quæ dere & ab Aegyptiorum sapientibus Soli consecratum est, febriumq; omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: solas enim, quas dixi febres sanare potest, easq; quæ jam concoctæ sunt. Juvat tamen pulchrè reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex visceruin inflammatione progenatæ. Nam & harum remedium Chamæmelum vel strenuissimum est, ubi jam concoctis adhibetur: quapropter, & hypochondriis, ut si quid aliud, gratum existit. Meminit etiamnum libro 6. eorundem simpl. med. sic inquiens. Dictum quidem in 3. libro de hac herba copiosius est, dicenturq; nunc summatim, quod calefacit, & desiccat in primo ordine. Est & tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcè ἀνθεμὶς, & χαμαίμηλον, Latinis pariter Anthemis, & Chamæmelum appellatur: Arabibus, Deboniqi, seu Babunegi: Italis, Camamilla: Germanis, Camillen: Hispanis Manzanilla: Gallis, Camemina, & Camomille.

Chamæmelum aliud odoratum, quod vel gratum, idq; flore simplici, quod vulgatum, vel peregrinum: aut flore pleno est: vel ingratum spirat odorem. Aliud inodorum Cotula, & quidem arvense, marinum, & alpinum. I. Chamæmelum vulgare, quod Leucanthemum Dios. C.B. Chamæmelum tertia Parthenii species Brunf. Anthemis sive Chamæmilla, Matth. Cor. in Dioſc. Chamæm. Lac. Cast. Cæs. Tab. Thal. Chamomilla tertia, Trag. Chamæm. leucanthemum, Fuch. Gesn. hor. Chamæm. sylv. Dod. gal. Lugd. Chamæm. vulgare, Dod. fol. Gesn. hor. ap. Chamomilla vulgaris, Lon. Chamæmelum verum, Gesn. hor. Chamæm. arvense, Cam. Anthemis vulgatior, Lob. II. Chamæm. nobile flore multiplici, C.B. Anglorum niveum Leucanthemum flore multiplici, Adverſ. Lob. Anthemis leucanthemos nivea Anglorum flore multiplici, Lugd. Chamæm. leucanthemum odoratum multiplex, Dod. fol. Chamæm Romanum flore multiplici, Cam. in Matth. Tab. Chamæm. flore pleno, Cam. Hoc tenerioribus est caulículis humi sparsis, foliolis brevioribus, floribus ex plurimis foliolis densè compactis: tota planta cæteris suavius olet quare & facultatibus superat: sunt qui ex plantæ succo, floribus & vino albo, Syrupum ad ictcrum & hydropem splenis vitio causatum, conficiant. Circa Aurelias Galliarum spontè quidem provenit, alibi in *hortis cultioribus reperitur. III. Chamæm. fœtidum, C. B.* Cotula fœtida, quarta species Parthenii, *Brunf. Camomilla secunda & sylv. Trag. Cotula fœtida, Matth. Dod. gal. Gesn. hor. Lob. Lac. Lon. Cast. Lug.* (cui & Parthenium leptophyllon *Hippocratis*) *Cam. Parthenium, Fuch.* Cotula, alba, *Dod. fol.* Cotula, *Tab.* Cota vulgo in Hetruria, *Cæs.* cui & Buphthalmon *Dioſc. Gal. & Plinii*, Buphthalmum minus, *Cord. in Dioſc. Chamæm. album seu fœtidum, Thalyo.* IV. Adonis hortensis est & *sylv. hæc* flore vel majore vel minore, hæcq; rursus rubro, pallido, luteo, in medio nigricante, rarius albo. Adonis flore minore, C.B. Anemone agrestis, Trag. Anemone, Cor. in Dioſ. Anemone tenuifolia, Cord. in hist. Adonis Matth. Lugd. Flos Adonis, Lob. Adonidis flos, Cam. Chamæmelum Eranthemum, Dod. gal. Gesn. hor. Eranthemum, Dod. gal. & fol. Chamæmelum rubrum, Gesn. hor. Anthemis Eranthemos, Lug. Chamæmelum cujus folia florem cingentia sunt purpurei coloris, Cast. Chamæmelum purpureum, Tab. Aculeata, Lon. Ranunculus arvensis floribus rubicundis, Cæsalpino.

Παρθένιον. PARTHENIUM. CAP. CXXXVIII.

PArthenium, aliqui amaracon vocant, foliis, & coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore subviroso, sapore amaro. Siccatum, cum acero mulso, aut sale potum, non secus atq; epithymum, & bilem, & pituitam detrahit: suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore à calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad insidendum in duritia vulvarum, & inflammationibus. Illinitur sacro igni, & collectionibus cum flore.

Parthenii confid. Matricariam non esse Artemisiam cõtra Brasav. Fuch. & Monach.

SErit ur Parthenium in Italia in hortis ferè omnibus, neque modò in iis satum, sed in alii quoque locis sponte provenit. Folio est coriandri, amaro sapore, odore gravi: floribus per ambitum albis, intus melino. Hetrusci Matricariam, & ab amaro sapore, Amarellam vocant. Cæterùm hallucinantur, mea quidem sententia, in Parthenii historia Brasavolus, & Fuchsius, viri alioqui doctissimi: quin & Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quòd concordes sibi persuaserint (ut superius in Artemisiæ commentario, eorum errorem explodendo, diximus) Matricariam, sive Amarellam vulgò vocatam, esse illud Artemisiæ genus, quod secundo loco à Dioscoride repræsentatur: utpote qui non rectè expenderint hanc esse legitimum Parthenium. Porrò contendunt Brasavolus, & Fuchsius eam omnino plantam verum

I. PARTHENIUM, SEU MATRIC. II. TANACETUM.

verum referre Parthenium, quam herbariorum vulgus Cotulam fœtidam appellat. Sed quam iſti clariſſimi medici magno in errore verſentur, judicent ii, qui probè ſciunt Cotulam fœtidam folio eſſe fœniculi, aut anthemidis potius, quàm coriandri: neq; ſapore usq; adeò amaro, ut in Parthenio requiritur, ſed acutiſſimo, & exulcerandi vi prædito, id quod nusquam Parthenio tribuit Dioſcorides, neq; Galenus. Sunt præterea antiquorum nonnulli, qui Helxinem quoq; Parthenium vocavere, illam ſcilicet, quæ in parietibus naſcitur detergendis vitreis vaſis aptiſſima, ut Galenus ipſe teſtatur lib. 6. ſimpl. med. & Plin. lib. 22. cap. 17. naturalis hiſtoriæ. Nec deſunt etiam, qui velint mas Parthenium appellare Athanaſiam, quam & TANACETUM vocant ſeplaſiarii, cujus etiam ſuperius de Artemiſia differentes mentionem fecimus, & hic modo effigiem damus. Quorum equidem ſententiam magis probandam cenſerem, quam eorum, qui tertium Artemiſiæ genus Tanacetum eſſe contendunt. Foliis eſt majoris millefolii æmulis, aliquantò tamen majoribus, amaro ſapore, & odore gravi, caulibus bicubitalibus, floribus melinis, aureis globulis ſimilibus, umbellatim quadanteus micantibus. Radice nititur unica compluribus adnatis fibris. Provenit in hortis, ac etiam alibi ſponte per ſe naſcitur. Excalfacit, exiccat, abſtergit, aperit, flatus pellit. Utuntur Tanaceto recentiores ad ventriculi, uteri & alvi flatus diſcutiendos, item ad lumbricos ex ventre pellendos. Utuntur & ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam & menſes: obſtructiones viſcerum aperit. Sed id viris magis, quàm mulieribus commendant: contrà verò Matricariam dictam fœminis tantùm exhibendam præcipiunt. Parthenii in ſimpl. med. cenſu Galenum meminiſſe non reperio. Excalfacit, ſiccat, aperit, abſtergit, provocat, reſolvit, flatus pellit. Epotus ſuccus drachmæ pondere cum ſaccharo ventris tineas perimit: illitus impetigines, alphos, & lentigines emaculat. Peculiariter autem auxiliatur omnibus uteri affectibus, quos flatus, aut pituitoſus humor excitaverit: menſes ciet, & ſecundas: caleſit recens ſuper tegula, & irrorata vino veteri illinitur contra uteri dolores. Ejus nomen Græcum eſt παρθένιον, Latinum ſimiliter Parthenium: Officinis, Matricaria. Arabicum, Achuen, Uchuen, Achuan, ſive Alachnam: Italicum, Parthenio, Matricaria, & Amarella: Germanicum, Mutter Kraut/ & Mettram: Gallicum, Matricaire. Tanacetum ſive Athanaſia: Italis, Tanacedo ſive Daneda.

Helxine, Parthenium.

Tanacetum, & ejus medicinæ.

Nomina.

Parthenium quaſi virginalis, quòd morbis mulierum uterinis medeatur, unde vulgò Matricaria dicitur. Hæc foliis eſt latioribus, & anguſtioribus: illa vel odorata, vel inodora: odora vel ſimplici, vel pleno flore: inodora, peregrina eſt & altera alpina. I. Matricaria vulgaris. C.B. Cam. Matricaria, prima Parthenii ſpecies, Brunf. Parthenium, Matth. Cord. in Dioſc. & hiſt. Dod. gal. Geſ. hor. Lac. Caſt. Thal. Amaracus Galeni, Ericio Cord. Matricaria, Trag. Dod. fol. Lon. Cæſ. Lugd. Matricaria noſtras, Lob. Artemiſia tenuifolia Fuch. fol. Tab. Artemiſiæ ramoſæ altera ſpecies, Fuch. in icon. II. Tanacetum fortè à Tannaco, quo nomine Parthenium appellatum fuiſſe teſtatur Plinius. Hoc odorum eſt, vel inodorum: odorum, aut majus, quod foliis eſt vel planis, floreq; aut luteo, aut albo, vel criſpis: aut minus, hocq; vel campeſtre, vel alpinum: inodorum, flore minore, vel majore. Tanacetum vulgare, quod Parthenium microphyllon Hippocratis videtur, C.B. Tanacetum, Brunf. Matth. Cord. in hiſt. Geſ. hor. Lon. Dod. fol. Lob. in obſ. Caſt. Cæſ. Tanacetum vulgare luteum, Trag. Tanacetum majus, Dod. gal. Tanacetum citrinum, Thal. Tanacetum millefolii foliis, Lob. in icon. Athanaſia, Lugd. Athanaſia vulgaris, Lac. Artemiſia tenuifolia, Fuch. in icon. Artemiſia monoclonos, eidem in fol. Artemiſia Dioſcoridis, Tabernæmontano.

Βούφθαλμον. BUPHTHALMUM. CAP. CXXXIX.

BUphthalmon, quidam cachlam vocant, caules emittit tenues, mollesque: folia fœniculi: luteum florem, anthemide majorem, oculi ſimilitudine, unde nomen traxit. Circa oppida naſcitur, & in campeſtribus,

ſtribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiasque diſcutiunt. Ajunt eporam poſt exitum à balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

I. BUPHTHALMUM. *II. BUPHTHALMUM ALTERUM.*

Buphthalmi cõſid.

NOn parum profectò inter ſe variant de Buphthalmo recentiorum ſententiæ, ut herbam, quæ ipſum legitimè repræſentet deceruant, & oſtendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiorem, in pratis & agrorum marginibus naſcentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis major eſt, folio nonnihil in ambitu ſerrato, flore intus melino, extra vero candidiſſimis foliolis undiq; circundato, anthemide majore, eſſe legitimum Buphthalmum. Alii verò, quibus adſtipulatur Fuchſius, aliam ab hac herbam verum Buphthalmum eſſe contendunt, vulgaris anthemidis cognatam, quam officinæ Cotulam non fœtidam vocant. Sed cur horum ſententias comprobem, ſanè non habeo: quippe quamvis Cotula non fœtida dicta foliorum facie quadantenus Buphthalmum referat, flores tamen in medio melini, & in ambitu anthemidis modo candidi, Dioſcoridis picturæ non utiq; reſpondent. Quemadmodum & hinc perſpicuum eſt alteram plantam, cujus primo loco meminimus, non eſſe Buphthalmum. Siquidem cùm diligentiſſimè ſcripſerit Dioſcorides vulgaris anthemidis, tum etiam parthenii flores intus aureo micare colore, per ambitum verò candido, dubitandum quidem non eſt, quin & eadem fuerit uſus diligentia in deſcribendo Buphthalmi flore, quem tamen luteum in univerſum facit, non autem in ambitu candidum, qualis in vulgari parthenio conſpicitur. Cùm itaq; Buphthalmum luteo planè flore præditum eſſe debeat, haud dubiè errant, meo quidem judicio, qui pro Buphthalmo prædictas, aut ſimiles plantas accipiunt. Cæterùm legitimum, ni fallor, Buphthalmum ad me attulit hoc anno Patavio Joannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, juvenis ſpectatæ in philoſophia ac medicina eruditionis, mihiq; perinde ac filius charißimus, quod in nullis prorſus notis à Dioſcoride deſcriptione diſſidet, ut ejus effigies, quam hic damus, abundè demonſtrat. Buphthalmi vires retulit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum iis verbis: Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt à floribus, qui figura quidem bourn oculis videantur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò illis tum majores, tum acriores. Proinde & vehementius diſcutiunt, adeò ut duritias ſanent cerato miſti: hæc Galenus. Ubi ne quid nobis obſtet, animadvertendum eſt, quòd Galenus, qui Buphthalmi flores anthemidis floribus ſimillimos reddit, de ea tantùm anthemide intelligit, quæ luteos flores profert. Sed quoniam de Buphthalmi flore differenti mihi BELLIS ſic à Plinio vocata occurrit, cujus etiam initio commentarii meminì, non alienum eſſe duxi, hoc in loco ejus hiſtoriam, & vires recenſere. Bellis igitur quamquam plura ſunt genera, tria tamen communiter numerantur, nempe majus, medium, & minus. Majus folia gerit ex anguſta origine in latum ambitum ſinientia, ſubrotunda, craßiuſcula, & circumquaq; quercus modo ſerrata, humi circa radicem in rotæ modum accubantia. Quæ autem in caulibus habentur anguſtiora, oblonga magis ſunt ſenecionis modo, caules emittit ab una radice plures: cubitales, teretes, robuſtoſq;, è quorum ſummis partibus flores exeunt Anthemide, aut Parthenio majores, qui æſtate ferè tota perdurant, colore intus aureo, & per ambitum candido. Radix illi eſt multifida, haud valdè deſcendens. Naſcitur in paſcuis, pratis, ſecus itinera, & in agrorum marginibus. Alterum autem, quod medium appellamus, plerumque in pratis & paſcuis provenit, foliis alterius minoribus, nec adeò per ambitum inciſis, minimè ſinuatis, in terra jacentibus. Cauliculos edit tenues, flexiles, rotundos, palmari longitudine: radicem altero tenuiorem, ſed multifidam: flores mittit majori per omnia ſimiles, ſed longè minores. Minus quod in hortis & fictilibus ſeritur, variis ſpectatur generibus, quæ florum varietate dignoſcuntur. Nam tametſi folia in omni ferè genere habeantur longiuſcula, in cæte-

Cotula non fœtida non eſt Buphthalmũ.

Buphthalmi vires ex Gal.

Bellidis hiſtoria Major.

Media.

Minor.

III. BELLIS MAJOR.

IV. BELLIS ALPINA.

V. BELLIS MEDIA.

in cacumine subrotunda, crassiuscula, solo procumbentia, & in rotæ modum radiantia, atque per ambitum sensim serrata, flores tamen coloribus & foliorum numero inter sè variant. Siquidem in uno genere centrorsum aurei, & per ambitum rubentibus foliolis stipati cernuntur: in altero verò ex candido rufescentibus, aut versicoloribus numerosioribus. Sunt etiam qui intus rubri sint, & in ambitu albi, quinetiam qui ubiq; foliolis exilibus admodum versicoloribus adeò stipati habeantur, ut fericinos floccos pene referant. Omnes hoc tempore in coronamenta venere. Nam ob cauliculorum mollitiem & colorum præstantiam texendis coronis aptissimi sunt. Florent anno fere toto si cultorum diligentia non desit. Facultas omnibus eadem: nam (ut recentiores perhibent) valent flores in strumis, & capitis fracturis: quinetiam in vulneribus thoracis, quæ in pectoris cavitatem usq; penetrarunt, in quem usum Bellim potionibus inserunt. Sunt & qui Bellidis omnia genera laudent ad ischiada, & paralysin. Sanant commanducata folia cùm oris, tum linguæ exulcerationes pustulas: eadem tussi genitalium inflammationes extinguunt, ac etiam resolvunt. Herba ipsa recens in acetario ex oleo & aceto devorata, alvum adstringit lenit: id quod etiam præstat ex jure pinguium carnium decocta & una cum jure sumpta. Bellidis vires.

Βοῦφθαλμον sic Græcè Latinè verò Buphthalmũ & Oculus bovis dicitur: Arabicè. Ebhar: Italicè, Buphthalmo, & Occhio di bue: Germanis, Rindsaug: Gallis, Oeil de Beuf. Bellis major, Italis primo fiore maggiore, & fior di primavera, nonnullis Primula veris major, dicitur. Bellis minor Italis primo flore minore, fior di primavera: Germanis Maßlieben: Gallis Marguerites, seu Basquette. Bellis minima, Italis, Margarite: & fiori di primavera gentili. Nomina.

Buphthalmum, quòd flore similis sit boum oculis. I. Buphthalmum Dioscoridis, C.B. Buphthalmum Matth. Trag. Lac. Gesner. hort. Lobel. Lugd. Cast. Tab. Buphthalmum vulgare, Clus. histo. Pann. Chamæmelum Chrysanthemum, Fuchs. Cotula lutea, Dod. gal. & fol. Cotula non fœtida, Lonicero: Chrysanthemum, Cord. in Dioscoridis Gesner. hort. Aster atticus, Cord. in histo. quo ad iconem, quam tamen ipse non apposuit. II. Buphthalmi nomine hoc videtur Camerarius in suo Matthiolo proposuisse.

VI BELLIS MINOR.

VII. BELLIS MINIMA.

VIII. BELLIS MINIMA.

posuisse. Buphthalmi altera species, Gesn. hor. Buphthalmum alterum folio & facie Cotulæ fœtidæ, Adversar. Lob. Buphthalmum alterum Penæ, Lug. Buphthalmum Narbonense, Clus. hist. Pan. Buphthalmũ verum, Tab. Chrysanthemum primum Cæsa. Nunc de Bellide. Bellidem licet aliqui velint apud Theophrastum esse Anthemidis foliacei speciem, cẽsemus tamen Græcis indictam, & à Plinio primum propositam, quæ sylvestris est & sativa: illa major, media, & minor: major alba, vel lutea: alba pratensis, simplici, rarisf. pleno flore, & alpina, hæcq; major vel minor: lutea, foliis vel profundè incisis eaque major & minor, vel subrotundis. Sylvestris minor alba, vel mixta, vel cœrulea, hocq; vel frutescens vel non: hæcq; caule nudo vel folioso. Sativa verò minor est pleno flore, eoq; majore vel minore, albo, rubro niveo: hujus generis est & prolifera suave rubens, rarius viridis. III. Bellis sylv. caule folioso major, C. B. Oculus bovis vel vaccinus, Brunf. Bellis major, Matt. Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. (cui & Consolida media vulnerariorum.) Cast. Lugd. Cæsal. Cam. Bellis major sylvestris, Fuchs. in icon. Gesn. hor. Bellium majus Tab. Buphthalmum majus, Lonicero. IV. Bellis alpina major, C. B. Hæc ex radice serpente, lignosa, nigricante, & ab una parte fibras spargente, caulem emittit unicum, cubitalem altitudinem excedentem, rotundum, striatum, ad radicem leviter hirsutum, circa quem folia pediculis carentia, quinq; vel sex transversorum digitorum longa, angusta, rigida, ex rotunditate acuminata, per circumferentiam crenata, nullo ordine disposita: in caulis summo, flos unicus, medio luteus, quem plurima folia alba cingunt, totusq; flos priori multò major est. Hæc in Baldo, monte Veronensi provenit: à qua diversa quæ in Euganeis provenit. V. Bellis sylvestris media caule carens, C. B. Bellis media, Matth. Clus. hist. Pan. Lugd. Tab. Cam. Bellis sylvestris media, Gesn. hort. Dod. fol. Bellis major sylvestris, Lob. Bellis minor, Cast. VI. Bellis sylvestris minor, C. B. Gesn. hort. Lugd. Solidago, Brunf. Primula veris, eidem Cæsal. Bellis minor, Matth. Bellis minor sylvestris, Fuch. Dod. gal. & Tab. VII. Bellis hortensis flore pleno.

C. B. Pri-

C.B. Primula Veris Trag. Gesn. hort. Cæs. Bellis minor, Matth. Cam. Lugd. Bellis minima Matth. in Compendio. Cast. Bellis minor hortensis Fuch. Dod. gal. Lac. Gesn. hort. Taber. Bellis hortensis Dodo. fol. Bellis hortensis multiplici flore, Lob. VIII. Hanc etiam sub Bellide minima habet Matthiolus, quam Bellidem minorem hortensem Tabernæmontanus nominat.

παιωνία. PÆONIA. CAP. CXL.

PÆonia, sive glycyside, Græcis aliquibus pentorobon dicitur, sunt qui Idæos dactylos radicem pœoniam vocant. Caulis altitudine sesquipedis adolescit, comitantibus multis stolonibus. Hujus duo genera: mas folia juglandis habet: in fœmina verò smyrnii more dividuntur. Summo caule siliquas emittit amygdalis similes: in quibus, cùm dehiscunt, multa grana, exigua, rubra, acinis punicorum similia inveniuntur, & in medio nigra, purpurea quinq; aut sex. Radix maris digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba: fœminę radicibus ceu glandes circiter septem aut octo inhærent, ut in hastula regia. Fœminis à partu non purgatis sicca radix datur: ciet menses amygdalæ magnitudine pota: sic ventris doloribus cum vino pota auxiliatur: valet contra regium morbum, & renum, ac vesicæ dolores: decocta in vino *a* alvum sistit. Rubra grana rubentes menses sistunt, decem vel duodecim pota in vino austero, & nigro: stomachicis, & erosionibus ea esse prodest: à pueris pota initia calculorum eximunt. Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, vulvæ strangulationibus, & matricis doloribus; quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut vino. Nascitur in altissimis montibus, & præruptis.

a Catêcuz. addit. ὀφθαλμικὰ, & pota.

I. PAEONIA MAS.

II. PAEONIA FOEMINA.

PÆonia fœmina planta est vulgaris notitiæ: mas verò contrà, quòd paucis in Italia locis provenial. Hanc Pisis ad me Goritiam misit hoc anno Lucas Ghinus Forocornelienſis, vir & doctrina, & rei medicæ cognitione præclarus: sed & eam antea è Germania allatam vidimus. Pæoniæ historiam, & vires descripsit Plinius lib. 27. cap. 10. his verbis. Glycyside, quam aliqui Pæoniam aut pentorobon vocant, caulem habet duum cubitorum comitantibus duobus, aut tribus, subrutilum, cute lauri, folia qualia Isatis pinguiora, rotundioraq;, ac minora. Semen in siliquis, alind grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cujus radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine candidaq;, ea gustu adstringit. Fœmina folia Myrrham redolent, & densiora sunt: nascuntur in sylvis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetu in oculis facientę, interdiu periculosum sit. Radix verò cùm effodiatur, periculum esse, ne sedes procidant. Magna id vanitate ad ostentationem rei fictũ arbitror. Hæc Plinius in quibus à Dioscoride dissentit, quòd mari plures scripserit esse radices quam fœminæ, quo fit ut suspicer Plinii lectionem vitio haud carere. Pæoniæ vires posteritatis memoriæ tradidit Gal. li. 6. simpl. med. ubi ita scriptum reliquit. Glycyside, quam pentorobon, & pæoniam nuncupant, radicem habet leviter adstringentem cum quadam dulcedine: etsi plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdalæ pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & sic inspergere. Expurgat porrò etiam jecur obstructum, & renes. Sed hæc efficere nata est: quæ verò quiddam etiam adstrictorium obtinet, ventris fluxiones sistere potest. Verùm eam tunc in austerorum vinorum quopiam decoctam bibere convenit. Est autem facultate omnino resiccatoria vehementer, ita ut non desperaverim eam etiam adalligatam, quod meritò creditum est, puerorum epilepsias sanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tempore: ubi verò fortè fortuna quod à collo suspensum erat decidisset, pro-

Pæoniæ consid. Ex Plinio.

Pæoniæ vires ex Gal.

Galeni hist.

*III. PÆONIA FOEMINA flore pleno. *

Pæoniæ vires Matthiolo.

protinus morbo correptus est: rursusq; suspenso in locum illius alio, inculpatè postea se habuit. Porrò visum est mihi satius esse denuò id collo detrahere, certioris experientiæ gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset convulsus, magnam recentis radicis partem ex collo ejus suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea convulsus est. Rationabile itaque erat, aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice assiduè mutari, & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam juvat, & melanthium frictum palam destillationes & gravedines desiccat, si quis id in calidum linteum varum liget, assiduéq; calorem ex eo per inspirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus limis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ injecto, illis viperam præsoces, eaque postea cujuspiam collo obvinctas, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulant. Sed de talibus privatim aliquando fortè conscribam. Nunc verò sciendum est Paoniæ temperamentum tenuium esse partium & exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum aut paulò calidius. Hæc Galenus. Quibus patet pæoniæ radicem collo suspensam, non quidem devoratam, puerorum epilepsiam curare, quanquam plurimi sint medici, qui eam adcomitiales potandam præbeant. Cæterùm hoc ævo Galeni de suspensa pæonia testimonium plurimos fefellit medicos: quo fit ut mihi dubitandum sit an Paonia vulgaris ea sit, de qua scribit Galenus. Præstat Paoniæ nostræ semen ad amissam loquelam, si ejus triginta grana à cortice repurgata, & in pulverem contrita ex vino propinentur. Valent eadem, ac pariter radices ad serpentium morsus, non solùm potæ sed etiam impositæ. Non desunt mulierculæ, quæ, perforata pæoniæ semina, & filo trajecta coralliorum modo suis infantibus & pueris collo circumligent, quòd putent hoc amuleto Epilepsiam arcemari. Hæc planta Græcis πλουνοζωλος, & παιονια, Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus, Feonia: Italis, Peonia: Germanis, Peonien: Hispanis, Rosa del monte, & Rosa albardeira: Gallis, Penoesne, & Pinoine.

Nomina.

Pæonia authoris nomen retinet, quæ à Pæone medico inventa creditur, quæ in marem & fœminam dividitur: mas folio est nigricante, splendido: fœmina variat est folio utrinq; virente & glabro, calyce hirsuto, flore vel simplici eoq; purpureo, vel nigricante, vel pleno: altera foliis infernè albicantibus nonnihil hirsutis, calyce hirsuto, flore vel purpurascente, vel albo, vel pallido: alia foliis supernè virentibus, glabris, infernè nonnihil virentibus, calyce glabro: alia foliis infernè albicantibus, hirsutis, calyce glabro: est deniq; pumila foliis in lacinias dilectis pluribus, floreq; minore. I. Pæonia folio nigricante splendido, sive mas, C.B. Pæonia nobilior, Trag. Pæonia mas, Matth. Cord. in Dioscor. Gesner. hort. appe. Lob. Dod. fol. Cast. Cæsal. Tab. Lugdun. Pæonia mas folio nucis, Gesner. hort. II. Pæonia fœmina. Matth. Lacun. Cast. Cam. Pæonia fœmina prior, Dod. fol. Lugdun. Pæonia promiscua seu neutra, Lobel. Pæonia altera vel fœmina Dioscoridis, Cæsalpino. III. Pæonia fœmina flore pleno, C.B. Pæonia fœmina multiplici flore, Gesner. hort. Dod. fol. Pæonia fœmina Polyanthos, Lob. Lugd. Tab. Pæonia flore pleno, Lonic. Pæonia πολυανθεμος Clus. hist. Pann. Pæonia Polyanthos, Camerario.

Λιθόσπερμον. LITHOSPERMUM. CAP. CXLI.

Lithospermon à feminis duritia nomen accepit. Foliis est oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, jacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti junci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibent: foliis longis, inter quæ parvum semen, rotundum, ervi magnitudine, duritia lapideæ. Nascitur in asperis, & editis locis. Vim hanc habet, ut semine cum vino albo poto calculos frangat, pellatque urinam.

Lithospermi confid.

Genera duo.

Fuch. error.

Lithosper. harundinaceum.

Lithospermon hodie seplasiarii, & omnes ferè medici Barbaros secuti Milium solis nominant. Licet rectius fortasse Mauritanorum quoq; imitatione ab illis Milium Soler vocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut scribit Serapio testimonio Aben Juliel) frequens nascitur in montibus Soler: unde illi aptius fortè à loco, quam à sole cognomentum imponeretur. Hujus milii, utcunq; cognominetur, duo ostenduntur genera: majus, quod legitimum est Lithospermon, quovè Hetruria satu referta est: provenit exoluto solo, & propè sepes Minus, quod longè frequentius ubiq; in Italia gignitur aridо & sabuloso loco. Hoc humi minimè repit, sed arbuscula ferè instar sursum caules plures mittit brachiatos rotundosq; lignosos firmos, sesquipedales, in quibus folia sunt ut in majori oblonga minora & firmiora, è quorum exitu semen oritur candidum, pellucidum margaritarum modo, oblongũ tamen, & facie, & quantitate milio simile, quo factum est ut Milium Soler appellari cœperit: sed lapidea ferè duritia. Radices habet tenues, numerosasq;. Cæterùm Fuchsium, Lithospermum Dioscoridis omnib. propè nunc compertum, non cognovisse arbitror, quòd in suis clarissimis de stirpium historia commentariis pro vero Lithospermo illud quod officinis Milium solis minus appellatur, depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem videtur errasse in lib. de compositione medicamentorum, quem nuper auctũ edidit: ubi scriptum tradidit Lithospermi genus esse plantam illam harundinaceã, ex cujus seminib. quæ nos Lachrymas vocamus, fiunt orbiculi quib. filo trajectis utũtur mulieres ad

suas præ-

I. LITHOSPERMUM MAJUS.

II LITHOSPER. MINUS.

*III. LITHOSPER. HA-
rundinaceum. *

ſuas preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutavimus in Apologia, quam adverſus Amatum Luſitanum, quem fortè ſecutus eſt Fuchſius, ſcripſimus, hic ut ſatis alibi exploſam relinquimus. Lithoſpermon, ut herbam ſummæ admiratione dignam, eleganter deſcripſit Plinius lib. 27. cap. 11. cujus hic verba ſubjiciam. Inter omnes herbas, inquit, Lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui egonychon vocant, alii dioſpyron, alii heracleon. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo majoribus, quàm rutæ, ramulis ſurculoſis, craſſitudine junci. Gerit juxta folia ſingulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipſi, qua pediculis adhæreant, cavernulas habent, & intus ſemen. Naſcitur & in Italia, ſed laudatiſſimum in Creta. Nec quicquam inter herbas majore quidem miraculo conſpexi. Tantus eſt decor, velut aurificum arte alterni inter folia candicantibus margaritis, tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Facere atque humi ſerpere authores tradunt. Ego vulſam, non hærentem vidi: hactenus Plinius. Datur utriuſque ſemen potandum utiliter diebus pluribus ſeſquidrachmæ pondere, addita aſſleni ſemidrachma, & ſuccini ſcrupulis duobus, ex ſucco plantaginis, aut portulacæ, aut lactucæ ad gonorrhœam cohibendum. Dantur quoque, magno ſanè auxilio, minoris lithoſpermi ſeminis drachmæ duæ ex lacte muliebri, potandæ ægrè parturientibus fœminis. Namque hoc tantùm medicamento quàm plures in partu laborantes adjutæ ſunt. Lithoſpermum in ſimplicium medicamentorum libris Galenum meminiſſe non invenio. Quod Græci λιθόσπερμον, Latini quoque Lithoſpermum vocant: Mauritani, Kulb, Culb, Calt, ſeu Calab: Itali, Lithoſpermo, & Milium ſolis: Germani, Meerhirß / und Steinſamen: Galli, Gremil, & Herbe aux perles. Lithoſpermum minus, officinis, Milium ſolis: Græcis λιθόσπερμον μικρὸν Italis, Litoſpermo minore, Miglio ſalvatico, ſeu Milium ſolis: Germanis, Klein Meerhirſchen oder Steinſamen.

Litho. ſpermi hiſt. ex Plin.

Litho- ſper. vires

Nomina.

Lithoſpermum majus eſt, minus, & minimum: illud, vel foliis oleæ, vel arundinaceis: minus vel latifolium, vel anguſtifolium: minimum paſſerina dictum, quod vel Germanicum, vel Monſpeliacum I. Lithoſpermum majus Matth. Lacun. Caſt. Lugdunenſi. II. Lithoſpermum majus erectum, C.B. Milium ſolis ſativum, Trag. Lithoſpermum minus, Matth. Dodonæo gal. Geſnero de hort. Lacun. Lob.

Lob.Caſt.Lugd.Lithoſpermum, Fuch.fol.Cord.in Dioſc. & hiſt. Lonic.Lugd.Lithoſpermum ſativum Fuchſ.icon. Lithoſpermum legitimum, Cluſ. hiſt. Pann. Lithoſpermum alterum fruticoſum, Thal.Lithoſpermum arvenſe, Tab. Lithoſpermum vulgare minus, Cam. Saxifraga tertia, Brunf.III.Lithoſpermum harundinaceum, C.B.(an Dioſcoridis & Plinii) Lug.Lithoſpermum majus, Trag. Geſ. hor. Arundo lithoſpermos, & Lachryma Chriſti, Trag. Geſ. hort. Lithoſpermum fruticoſum, Eidem. Lachryma, Matth. Cæſal.Lachryma Jobi, Cluſ.hiſt.Hiſp. Dod.fol.Lob.Caſt.Cam.Lachryma Jodoci, Geſ.hort.app.

IV. LITHOSPERMUM fruteſcens anguſtifolium.

*V. LITHOSPER. ARVENSE radice rubra. *

IV. Lithoſpermum fruteſcens anguſto folio, C.B. Hoc radice eſt craſſa, lignoſa repente, ruffo & rugoſo cortice tecta, à qua ſtatim rami palmares, rarius ſeſquipalmares, lignoſi, craſſi, qui mox in alios lignoſos brachiantur, qui rigidi, fragiles, & hirſutie aſperi: quos folia dura hiſpida, oblonga, anguſta inordinatè diſpoſita cingunt, per quæ nervus medius elatus fertur: flores ramulorum ſumis inſident, aliquando inter folia & cauliculos, ex pediculis hirſutis prodeunt, oblongi, anguſti, eleganter cœrulei, albi, aliquando rubentes: quib. ſuccedunt ſemina, communiter bina juncta, oblonga, acuminata, alba & dura: *Monſpeſſuli provenit. V. Lithoſpermum arvenſe radice rubra, C.B. Lithoſpermum ſylveſtre, Trag. Fuch. Dod. gal. Cam. in Matthiolo. Lithoſpermum tertium Dod. fol. Lithoſpermum nigrum, Lugd. Anchuſa degener facie milii ſolis, Lob. Anchuſa tertia Lithoſpermo ſimilis, Cæſal. Anchuſa arvenſis minor facie milii ſolis, Tab.* Hoc ex radice rubente ſuccoſa, caules cubitales aſperos emittit, qui in alios tenues & aſperos brachiantur: folia habet ſubnigra Milii ſolis, ſed minora, nec ita dura, at aſpera, inordinatè diſpoſita: flores ramulorum ſumis albi, parvi, milii ſolis forma, quinquefolii, inſident: quib. ſuccedunt ſemina nigra, terna vel quaterna in pericarpio juncta, forma ſeminũ Echii aut Bugloſſæ. In agris inter ſegetes frequens.

Concluſa non legit Orib.

a Orib. legit. ἰσχνοέστερα. i. valentiores.

b Orib. addit τῇ γεύσει, καὶ τὰ φύλλα δὲ ὅμοια τῆς ζειᾶς. i guſtu, & folia etiã ferè zeæ ſimilia.

Phalaridis cõſid.

Phalaridis vires ex Gal.

Ex Plinio.

Nomina.

Φάλαρις. PHALARIS. CAP. CXLII.

PHalaris cauliculos emittit zeæ culmis ſimiles, à minutis, ac nullius uſus radicibus, multos, [duũm palmorum] geniculis cinctos *a* graciliores tamen, ac dulces *b*: ſemen candidum, oblongum, milii magnitudine. Tunditur & in aqua aut vino ſuccus ad veſicæ cruciatus utiliſſime bibitur. Semen cochlearis menſura potum, ad eadem efficax eſt.

PHalarim genuinam referre hanc plantam, cujus hic imaginem excudi curavimus, quin credam nihil eſt quod prohibeat. Siquidem calamos emittit zeæ ſemen in ſpicatis capitibus iisq; oblongis, candidum oblongum milio ſimile. Quinetiam radicibus nititur minutis, & ſupervacuis. Phalaridis meminit Galenus libro octavo de ſimplicium medicamentorum facultatibus his verbis. Phalaridis herbæ tum ſemen, tum ſuccus, tum folia potu auxiliari creduntur veſicæ doloribus, ceu in ſe habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Scripſit de eadem & Plinius lib. 27. cap. 12. ſic inquiens: Phalaris thyrſum habet longum, tenuem ceu calamum, in ſummo florem inclinatum, ſemen ſimile ſeſamæ: Et hoc calculos frangit, potum ex vino, vel aceto, & melle, & lacte. Idem & vitia veſicæ ſanat. Hæc ille. Phalaris, Græcis φάλαρις, Italis Falari.

Phalaris, Matth. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſcorid. & hiſt. Geſ. hort. Lac. Lonic. Lobel. Caſt. Lugd. Cæſ. Tab. (cui & Gramen Canarienſe) Camerario.

Ἐρυθρόδανον.

PHALARIS.

Ἐρυθρόδανον. RUBIA. CAP. CXLIII.

ERythrodanum radix rubra eſt, qua tinguntur lanæ. Una ſponte provenit: altera ſeritur, ut in [Thebana Galliæ, & Ravenna Italiæ: in Caria] inter oleas, & in arvis, ſolo creditur. Hanc non ſine quæſtu ſerunt: namq; maximum ex ea ſentiunt proventum. Aſperi caules, & quadranguli, longi, aparinæ non diſſimiles, robuſtiores, & multò prorſus majores: foliis per intervalla circum articulos, ſtellatim decuſſatis. Semen ejus rotundum, inter initia viride, mox rubrum, poſtea cum ematuruit, nigrum: radix tenuis, longa, rubra. Urinam ciet: qua de cauſa regio morbo opitulatur, pota cum aqua mulſa: item iſchiadicis, & reſolutis. Craſſam, copioſamq; urinam pellit, nonnunquam & ſanguinem: bibentes tamen quotidie lavari oportet, & excrementorum quæ reddun tur differentiam ſpectare.] Adverſus ſerpentium morſus, ramulos cum foliis vino bibere prodeſt. Semen ex aceto potum, lienem abſumit. Impoſita radix trahit partus, menſes, ſecundasque, albæ vitiligini illita ex aceto medetur.

Meum non legit concluſa.

Concluſa in meo exemplari deſunt.

RUbia, quam Græci Erythrodanum dicunt, duum eſt generum, alterum Agreſte, & ſponte naſcens: ſylveſtribus locis ſecus itinera, in frutetis & propter ſepes. Caules & folia minora longè ſpectantur quàm domeſtica & minus quoq; aſpera. Radix etiam illi eſt non adeò rufa, multifida tenuiſque. Ejus vires longè imbecilliores ſunt quam domeſtica. Alterum domeſticum foliis majoribus, & longioribus, craſſioribuſque caulibus. Hetruſcis Rubia nullis non cognita: ubi domeſtica etiam ſponte naſcitur circa itinera, ſepes & fruteta. Seritur quibuſdam in locis in campis, neq; mediis ſolùm, ac ſeplaſiariis cognoſcitur: ſed etiam mulierculis, ac ruſticis, iis præſertim, qui in locis habitant, ubi lanificio opera impenditur: quandoquidem inficiendis tingendiq; lanis aptiſſima eſt. Quapropter ruſtici, & agreſtes mulieres, quòd lanarum infectores Rubiæ quotannis plurimum emant, hujus radices effodiunt, & ven-

Rubia duplex.

I. RUBIA SATIVA.

II. RUBIA SYLVESTRIS.

dunt, undè tantum quæstus faciunt, ut sibi suùq; victum suppeditent. Mittit hanc abunde Hetruria, præcipuè Senensis ager. Expetuntur folia nostratibus mulieribus, quod asperrima sint, ad stannea vasa detergenda: siquidem mirum dictu quàm pulcherrimè nitescant, quæ Rubiam fuerint experta. De ea autem differens Plinius lib. 19. cap. 3. In primis, inquit, Rubia tinctoribus laus, & coriis necessaria. Laudatissima Italica, & maximè suburbana, & omnes pene provinciæ scatent ea. Spontè provenit, seriturq; similitudine ervilia: Verùm spinosius ei caulis, geniculatusq; hic est, quinis circa articulos in orbe folijs. Semen ejus rubrum est. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm. Rubiæ meminit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, ubi sic scribit: Est autem Rubia tinctorum radix acerba, & gustu amara. Itaq; quæcunq; agere dictum est superiore libro, ubi in unum ejusmodi coiverint facultates, ea omnia in hac radice luculenter conspicies. Quippe cùm & lienem, & jecur expurget, & urinas crassas, multas ꝑ ꝑ, ac nonnunquam etiam sanguinolentas vacuet. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ extersionem postulant, extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita juvat: sunt qui eam ischiadicis, hoc est, coxendicum doloribus afflictis, & resolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ἐρυθρόδανον Græcè dicitur, quod Erythrodanum, & Rubia Latinè: Pave, Fue alsabagin, Arabicè: Erythrodano, & Robia, Italicè: Ferberröt/ Germanicè: Ruina, Hispanicè: Garance, Gallicè. Rubea sylvestru, Græcis ἐρυθρόδανον ἄγριον: Italis, Robia salvatica.

Rubia Plinii.

Rubiæ vires ex Galeno.

Nomina.

Rubia alia sativa est, alia sylvestris: hæcq; major, vel minor: major, vel campestris, vel maritima: hæcque vel spicata, vel non spicata: minor, vel montana, vel arvensis. I. Rubia sativa, Brunf. Matth. Trag. Fuc. Dod. gal. Ges. hort. Lac. Lon. Cast. Lugd. Rubia & Rubea tinctorum. Cord. in Dios. Cæsal. Rubia major: Lob. Erythrodanum, Ges. hor. Cam. Thapsia Asclepiadis, Anguillaræ. II. Rubia sylvestris, Brunf. Matth. Fuchs. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cast. Tab. Lugd. Cam. Rubia erratica, Trag. Mollugo prima, Dod. fol. Lappago Plinii & Aparine lævis Cæsalpino. III. Rubia maritima, C. B. Rubia marina Narbonensium, Adverss. Lob. Rubia marina, Cluss. hist. Hisp. Dod. fol. Tab. Erythrodanum marinum, Lugd. Crucialis maritima, Cæsalpino. Ex radice pedem longa, crassa, dura, arida, rubra, Anchusæ colore, caules quadranguli palmares, geniculati, lignosi, inclinati prodeunt, ad quorum genicula folia ut plurimum quaterna, albicantia, mucronata, rigidiuscula, stellæ modo adnascuntur, quorum medio minora folia conglomerata insident, ex quorum medio flosculi oblongi, ex herbido lutei, aut pallidi prodeunt. In litore Veneto, & ad litus maris Mediterranei, non longè Monspelio, collegimus.

III. RUBIA MARITIMA.

Conclusa Ca. texẽ plar non habet, sed meum & pro sitientibus legit ἰσάμοις i. humectis.

λογχίτις. LONCHITIS. CAP. CXLIV.

LOnchitis folia habet porri, latiora rubentia, plurima, ad radicem circumfracta, veluti in terram procumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu galericuli, hiantibus comicis personis similes, nigri, & è rictu albam exerentes velut linguam, quæ ad labrum inferius spectet: semen involucris clausum lanceæ simile, triangulum: unde sibi cognomentum arrogavit: radix dauci. [Nascitur in sitientibus & asperis.] Radix ex vino pota urinam ciet.

λογχίτις ἑτέρα. LONCHITIS ALTERA. CAP. CXLV.

ALtera est Lonchitis, quam aliqui asperam lonchitin dicunt: folia scolopendrii emittit, sed asperiora, majoraq; ac multò magis divisa. Vulneribus mirum in modum prodest, in eisq; inflammationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem absumit.

Lonchitis confid.

ETsi in compluribus Italiæ, ac Germaniæ montibus, aliisq; asperis, & aridis locis diu multumq; perquisiverim primum Lonchitidis genus, ipsum tamen hactenus mihi non licuit reperire, neq; etiam ab aliis inventum videre. Cæterùm aspera lonchitis, de qua cum Bartholomæo à Maranta Venusino jam dudum mihi longa fuit contentio, folio est Scolopendrii proximo, longiore tamen, ac magis diviso, & ad polypodii faciem potius accedente, spithamæ longitudine, utrinq; disparibus incisuris dissecto, tenuibus, aculeatisq; denticulis serrato & ubiq; aspero, unde illi nomen. Caulem nullum profert, neq; flores neq; semen, quemadmodum polypodium & asplenum, quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, subrubicante perinde ac in Phylliti. In Italia quibusdam tantùm nascitur locis inq; humectis, opacis ac uliginosis: sed alibi nusquam à me visa est. Duo ejus vidimus genera. Majus quod ad me primum misit vir clarissimus Lucas Ghinus: & minus, quod mitiora, tenuiora, angustioraq; folia promit, & magis Polypodio similia, hirsuta & aspera. Nascitur in opacis, & frutetis, uliginoso solo, quod à Jacobo Antonio Cortuso Patavino sum consequutus, in quo nihil desiderari potest. Est quoq; altera planta, quam Maranta asperam Lonchitim esse legitimam contendebat, quam nos PSEUDOLONCHITIM vocamus, cùm jam Marantæ ipsius sententia opinione à nobis adeò firmis rationibus sit explosa, ut nihil prorsus illi sit argumenti reliquum, quo se tueri possit. Quorem omnem audire cupiunt, legant Epistolas nostras medicinales. De prima Lonchitide differuit Plinius libro 25. cap. 11. ubi sic inquit: Lonchitis non, ut plerique existimarunt, eadem est, quæ xyphion, aut phasga-

Lonchitis aspera major.

Lonchit. duo genera.

Pseudolonchitis.

Lonchi. Plin.

I. LONCHI. ASPERA MAJOR.

II. LONCHI. ASPERA MINOR.

III. PSEUDOLONCH. ASPERA

phaſganion quanquam cuſpidi ſimilis ſemine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem, & plura quàm in caule, capitula perſonis comicis ſimilia, parvam exerentibus linguam, radicibus prælongis: naſcitur in ſitientibus. Hactenus Plinius, qui horum pleraq; à Dioſcoride mutuatus eſt. Lonchitidis utriusq; meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi de earum viribus ita ſcribit: *Lonchitis, ejus videlicet, quæ ſemen habet triangulare, figura lanceæ ſimile, radix potiſſimum quodammodo ſimilis eſt radici dauci: proinde urinam ciet. Porrò ejus, quæ ſcolopendriæ ſimilia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea ſunt viridia: ſed ſicca cum aceto pota, lienes induratos ſanant.* Λογχῖτις τραχεῖα ut Græcis, ita etiam *Lonchitis aſpera Latinis, & Lonchite aſpera Italis vocatur. Pſeudolonchitis aſpera, Italis, Lonchite aſpera falſa.* Lonchitidis vires ex Gal.

I. Lonchitis aſpera major, Matth. Cam. Ludgun. Lonchitis altera, Cord. in Dioſcorid. Geſnerus hort. appen. Lacun. Lon. Caſt. Lonchitis altera mas, Tab. II. Lonchitis aſpera minor. Matt. Lugd. Cam. Aſplenum ſylveſtre, Trag. Lug. Lonchitis aſpera Dod. gal. & fol. Lugd. Thal. Lonchitis altera Dioſcoridis, Geſner. in Fracto. Lob. Lonchitis altera fœmina, Tabe. Scolopendrium majus Lonic. Struthiopteris, Cord. in hiſt. quo ad iconem additam, ubi tamen Cordus longè aliam intelligit. III. Pſeudolonchitis aſpera, Matt. Lug. Lonchitis, Maranthæ & Ceterach ramoſum quorundam, Lob. Lonchitis aſpera Iluenſis, Lugd. Lonchitis adulterina, Tab. Ceterach genus in Ilua naſcens Cæſ. Filiculæ genus quæ Lonchitis altera Maranthæ, Cluſio hiſt. Pannonica.

Ἀλθαία. ALTHÆA. CAP. CXLVI.

ALthęa, quam alii Ibiſcum vocant, in ſylveſtrium maluarũ genere eſt, cui folia ut cyclamino rotunda, lanugine caneſcunt: flore roſaceo † bicubitali caule: radice lenta, intus alba. Althæa appellatur, quòd inter primas ſit utilis, & pluribus polleat remediis. Decocta enim in vino aut aqua mulſa, & per ſe cum imponitur tuſa, efficax eſt contra vulnera: item ad ſtrumas, parotidas, abſceſſus, mammarum inflammationes, fracta ſedis, inflationes, nervorum rigores: ſiquidem diſcutit, & excoquit: rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, ut dictum eſt, adjecto ſuillo adipe, aut anſerino, terebinthinave, ut malagmatis lentor Meum verò exẽplar leg. τετραώνιον, cubicalem.

tor fiat, facit ad vulvæ inflammationes, præclusiones q; , in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera vulvæ, reliquias q; à partu extrahit. Decoctæ radicis succus ex vino potus, succurrit urinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis: dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore. Viride semen siccum q; tritum vitiligines in sole cum aceto perunctas emendat. Eodem cum oleo & aceto peruncti, à venenatis non feriuntur: valet contra dysenteriam & sanguinis rejectiones, alvi q; profluvium. In posca aut vino decoctum, bibitur contra omnes vespatum, apum, similium q; aculeatos ictus. Folia cum olei momento, morsibus, & igni ambustis illinuntur. Constat aquam, trita radice addita, sub divo addensari.

I. ALTHÆA. II. ALTH. ALTE. SIVE ABUTIL. AVIC.

Althææ consid. *Althæa à Latinis posset Medica simpliciter dici, quoniam ab ἀλθαίνω, quod Græcis mederi significat, etymon habere videtur. Quocirca meritò scriptum reliquit Dioscorides, Althæam id nomen traxisse à multitudine remediorum & frequenti ejus usu. Ea vulgaris herba est, nullius q; non cognita. Nascitur in campestribus, humecto solo. Latini hanc Ibiscum nominant. Italis verò, corrupta à Latinis appellatione, & præposita malva, quòd cum ea quandam habeat cognationem, composito nomine Malvaviscо vulgò vocatur. Althæam memoriæ prodidit Theophrastus l. 9. c. 19 de plantarum historia, ubi de*

Malvaviscum.

Ex Theophrast. *ea disserit iis verbis. Et radicem Ibisci aquam posse addensare ajunt, si tritam injeceris sub divo q; humorem posueris. Constat Ibiscus folio malvæ majori, pilosiori q; : caule molli : flore luteo : radice nervosa, alba : fructu malvæ : caulis quoq; gustu malvam reddit : Usus ejus ad rupta, & tusses è vino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliam quandam si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac veluti conglutinare posse affirmant : alias vim attractoriam possidere, modo magnetis lapidis, atq; succini : hæc in inanimatis : hactenus Theophrastus. At ego flore luteo me nunquam Althæam vidisse recordor. Roseo flore facit eam Dioscorides, verùm coloris non meminit. Est & planta, quam quidam Althæam alteram Theophrasti, quidam verò*

Abutilon mentio. *ABUTILON Avicennæ esse censent. Folia habet cucurbitæ, minora, tactu lævia, sed tenuissima obducta lanugine, caulem edit sesquicubitalem, & aliquando majorem : flores in toto caule aureos, è quibus semen oritur nigrum. Radice vititur longa fibrosa q; . Nascitur in campestribus, ac etiam sponte in hortis. Atqui nos neq; hic, neq; illis subscribimus, cum neq; uni neq; alteri (quantum meæ fert opinio) correspondeat. Verùm non ob id prætermittere libuit, quin ejus hic imaginem adderemus, ut etiam aliorum judicium esse posit, & ut ejus quoq; innotescat facultas. Siquidem experimento constat semine epoto sesquidrachmæ pondere ex vino, calculos in renibus frangi educi q; , arenas pelli, urinas ejici, & dolores sinuri. Meminit Ibisci*

Althææ vires ex Galeno. *Galenus lib. 6 simpl. medic. ubi ejus vires ita descripsit. Ebiscus, sive althæa (est autem malva agrestis) facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmone levandi, mitigandi, concoquendi difficilia coctu tubercula. Radix porrò ejus, & semen cætera quidem similiter agunt, ut herba viridis, sed tenuiorum partium, magis q; exiccatoriam, ad hæc magis extersoriam quàm illa facultatem ostendunt, ut & vitiligines detergant, & semen renum calculos confringat. Radicis verò decoctum*

Nomina. *dysenteriæ, alvi profluvio, & sanguinis rejectioni utile est, nempe cum adstringentem quandam facultatem possideat. Planta quæ Græcis ἀλθαία, ἰβίσκος & ἰβίσκη, Latinis Althæa, Ibiscus seu Ebiscus nominatur : Mauritanis, Chitini, Chathmi, sive Chathmic, & Rosaz aveni : Italis, Malvavisco. Germanis, Ybisch und Heyenwurtz : Hispanis, Hierva cannamera, & Marmaie : Gallis, Guimauues. Althæa altera, quibusdam vocatur : Italis, Malvavischo bastardo.*

I. Althæa, Matth. Brunf. Trag. Fuch. Dodo. gal. & fol. Cord. in Dios. Ges. hort. (cui & Ibiscus) Lacun. Lon. Lob. (cui & Anadendromalache Galeni) Cast. Lug. Tab. cui & Bismalus. Althæa seu Malva palustris, Cor. in hist. Althæa vulgaris, Clus. hist. Pan. Thal. Cam. Malvæ agrestis genus, Ges. hor. Malva syl. prima, & Visмalva, quasi malva viscida. Cæs. II. Althæa Theophrasti flore luteo, C. B. Althęa altera, Matt. Lugd.

Lugd. Ibiscus Theophrasti, Dod. gal. Althæa luteis floribus, Lob. Abutilon Avicennæ, Ges. hort. Abutilon, Anguil. Dod. fol. Cam. Abutilum, Cast. Malva Theophrasti, Ges. hort. Tab. Althæa Theophrasti, Ges. hor. Cæsal. Lugdunensi.

Ἀλθία. ALCEA. CAP. CXLVII.

ALcea sylvestrium malvarum generi assignatur: folia habet divisa, verbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino vestitos, florem r[osæ], parvum: radices albas, latas, quinq; aut sex cum plurimùm cubitales. Quæ cum vino, aut aqua potæ, dysentericis, ruptisque medentur.

ALCEA.

Alceæ confid.

ALceam hodie passim ferè in Italia aliqui Bismalvam, alii Malvam sylvestrem, nonnulli etiam Malvaviscum agreste nominant. Herba est caule floribus ac semine hortensi sylvestri malvæ perquàm simili, sed folio longiori incisura laciniatis, ranunculi modo. Caules edit tres, aut quatuor, cannabino cortice vestitos: flores malvæ tum facie, tum colore similes, paulò majores, quemadmodum & semen. Radicem longam, latam, albam ac multifidam, malvæ similem, sed lignosa intus matrice. Nascitur in inculis, campestribus, & agrorum scrobium marginibus, juxta sepes, vias, ac semitas. Alceæ radicibus non desunt, qui althææ loco utantur, cùm hujus copiam non habeant, ad tumores tum solvendos, tum emolliendos. Alceæ historiam scribit Plinius l. 27. c. 4. in qua adeò cum Dioscoride cõcordat, ut ex eo historiam totã transcripsisse videatur: Peculiariter autem Alceam prætulit ad spasticos, tremulos & Opisthotonos, ubi ejus radix ex mulsa propinetur: quinetiam impositam ad collectiones discutiendas commendavit. Porrò Alceæ peculiaris capite meminisse Galen. non reperio, nisi hanc sylvestrem malvam appellaverit, dum malvæ facultates l. 7. simp. med. describit, his verbis. Malva sylvestris quidem detergentis paulùm, & emollientis leviter est facultatis. Hortensis verò, quantò plus habet aquæ humiditatis, tantò facultate imbecillior. Fructus ejus tantò validior est, quantò & siccior: hæc Gal. Cæterùm Paulus seorsum Alceam retulit lib. 7. ubi sic inquit. Alcea sylvestris malvæ genus est. In vino pota dysenteriæ, & erosionibus medetur, potissimum ejus radix. Huic herbæ nomen Græcum, ἀλθέα: Latinum, Alcea: Barbaris, Busmalva: Italicum, Bismalva, Malva salvatica. Malvaviscо salvatico, & Buon vischo: Germanicum, Sigmarß Kraut: Hispanicum, Malva de Ungria & Malva montesina: Gallicum, Bimauve.

Ex Plinio

Alceę vires ex Paulo.

Nomina.

Alcea fortè dicta ab auxilio, vel remedio: Alcea vulgaris major, C.B. Alcea, Brunf. (cui & herba Simeonis) Matth. Trag. Fuch. (cui & Malvæ roseæ sylvestre genus) Dod. gal. Cord. in Dios. Ges. hort. Lac. Lon. Cast. Lugd. Cæsal. Tab. Alcea vulgaris. Lob. Dod. fol. Lugd. Cam. Malvæ agrestis genus, Ges. de hortis.

Κάνναβις. CANNABIS. CAP. CXLVIII.

CAnnabis sativa, planta magni in vita usus, ad robustissimos funes factitandos: foliis fraxini, gravi odore: caulibus proceris, inanibus: semine rotundo: quod largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente convenienter aurium doloribus instillatur. Sylvestris cannabis, virgas fert altheæ similes, minores, nigriores, & asperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio sativæ, nigriore, & asperiore: flore lychnidis, subrubro: semine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores discutit, tofos articulorum dissipat. Hujus cortex torquendis funibus accommodatus.

Cannabis confideratio.

CAnnabis sativa planta est adeò vulgaris notitiæ apud omnes Europæ nationes, ut omnino supervacuum sit ejus faciem verbis repræsentare. Quæ etsi vulgaris admodum sit planta, est tamen magni in hominum vita usus, non solùm ad robustissimos funes parandos, quibus in fabricis magnis ad sustinenda trabenda, ingentia pondera, & navigia regenda utimur, sed etiam ad lintea conflanda, è quibus infima plebecula indumenta, aliaq; multa sibi parat. Invisa tamen furibus & latronibus, quod cannabis tanta adversus eos sit facultas, ut non solùm huic plantæ adalligati sua ipsorum malefacta detegant, & ore proprio patefaciant, sed quòd etiam subinde sinanche cannabina affecti, suffocentur penduli. Ea simplici adolescit caule, sed in marem & fœminam distinguitur. Mas plures è caule fundit ramos, arbusculæ speciem referens, adeò ut non desint, qui è stipite carbones faciant, ad bombardarum pulverem parandum. Fœmina longè tenuiores caules edit, nullis ramis brachiatos, nulloq; semine prolificat: folia utrinq; fraxini, sed minora, & graciliora, sensimq; serrata, atque in mari majora spectantur, & nigriora, quina, senave ex uno pediculo prodeuntia. Radice nititur unica sed multifida & fibrosa. Semen tantùm in mari gignitur, rotundum, cinereo colore, cujus medulla dulcis est, & alba. Sylvestrem autem, quanquam à multis in Italia provenire dicatur, paucos tamen esse puto, qui legitimam ostendant. Mihi certè hactenus legitimam videre non licuit. Cæterùm sativæ semen in cibis sumptum planè contrarium efficit in gallinis, & in nobis: siquidem largius commanducatum nobis genituram extinguit, gallinas verò oviferaciores reddit. Experientia enim compertum habeo, gallinas, quæ hyeme, quo tempore algoris sævitia rarò ova parere solent, Cannabis semine vescuntur, numerosiore ovorum partu gaudere: id quod frequenti cantu suo declarant. Illud præterea mihi non abierit indictum, quòd Cannabis recentis decoctum, expressa deinde fortiter herba, terrestrium lumbricorum cavernulis insperſum, statim eos evocat. Quod piscatoribus acceptum referendum, qui hoc ingenio vermiculos capiunt suis hamis infigendos. Verùm non

Cannabis mas & fœmina.

Cannabis vires ex Matth.

CANNABIS.

Cannabis vitex ex Gal.

Tragema quid.

Mulierũ error.

Nomina,

rùm non modò terrenos vermes evocat Cannabis decoctum, & succus ejus expressus, sed etiam (ut Plinius lib. 20. cap. 23. author est) vermiculos, & quodcunq; animal in aurem intraverit, ejicit. Hinc itaq; quispiam conjicere potest, ejus facultatem ad interaneorum vermes haud imbecillem fore. Cannabis decoctum auxiliatur solutæ jumentorum alvo, quòd coagulandi vim habeat. Quinimo non desunt, qui foliorum pulverem dysentericis propinent. Radix in aqua decocta & illita, contractos articulos emollit, item podagras & similes articulorum impetus. Ambustis quoq; recens utiliter illinitur, sed sæpius amovenda, & iterum admovenda est, ne exiccetur. Id præstabit commodius, si recens in mortario tundatur cum recenti butyro, & subinde applicetur. Equorum tineas, quæ intra sedem hærent, succus, aut decoctum infusum ejicit. Cannabis meminit Galenus lib. 7. simpl. med. sic inquiens: Cannabis semen flatus discutit, adeoq; desiccat, ut si plusculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo viridi succum exprimentes ad aurium dolores ab obstructione, ut mihi videtur, natos utuntur. Et libro primo de alimentorum facultatibus, idem de Cannabi ita scribit. Non quemadmodum planta ipsa cannabis vitici quodammodo est similis, ita semen seminis facultate est simile: sed plurimum ab eo dissidet ut quod concoctu est difficile, stomachoq; ac capiti noceat, pravique fit succi. Sunt tamen qui eo quoq; frixo cum aliis tragematibus vescantur. Tragemata autem voco ea, quæ post cœnam, voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manducantur. Multum autem calefacit: ideoq; sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum: hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quàm graviter errent mulieres, & præsertim in Germania, quæ pueris comitiali morbo laborantibus Cannabini seminis decoctum exhibent, quo tantùm abest, ut morbum curent, ut etiam ejus augendi occasionem præbeant. Quæ planta κάνναβις Græcè, Cannabis item Latinè dicitur: Arabicè, Schedenegi, & Canab. Italicè, Canape: Germanicè, Zamer Hanff: Hispanicè, Canhamo: Gallicè, Chanevre:

Cannabis sativa est & sylvestris: sativa, mas, & fœmina. Cannabis, Brunf. Matth. Lacun. Lon. Lob. Cast. Cæsal. Tab. Cannabis major, Trag. Cannabis sativa, Fuchs. Cord. in Dioscor. Cannabis mas, Dod. gal. Lugd. Cannabis secunda, Dod. in folio.

Ἀνάγυρις. ANAGYRIS. CAP. CXLIX.

ANagyris frutex est arboris instar, perquàm gravis odore: foliis viticis, virgisq; : flore brassicæ: semen in corniculis non brevibus gignit, subrotundum, firmum, versicolori facie, simile renibus, quod durescit uva maturescente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: si partus hæreat & secundæ, mensesq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo: sic & suspiriosis dantur, & contra capitis dolores in vino: difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur. Radicis cortex concoquendis, discutiendisque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet.

Anagyris confud.

Eghelo.

Gesneri opinio reprobata.

Laburni mentio.

QUamvis veteres unius tantùm Anagyris meminerint, duo tamen in Italia visuntur genera. Majus in Apulia frequentissimum nascitur, & eo Campaniæ tractu, quo Terracina situr Fundum ad Thyrrheni litus: foliis vitici proximis, flore brassicæ racemoso fructu hortensi similaci simili, amplioribus tamen & brevioribus paulò, siliquis incluso, colore purpurascente, usq; adeò duro, ut aquâ macerato, sua in pertinaci duritie consistat. Minus, quod rura Tridentina vulgò vocant Eghelo. Majo & Junio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Folia prodeunt ex uno pediculo terna, oblonga, in cacumine mucronata, viridia, lævia q; trifolii latiora. Micat aureo flore, alteri omnino simili, racematim dependente, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt genistæ æmula: in quibus semen continetur ejusdem genistæ magnitudine sed oblongum, phaseoli modo, colore subnigro. Quod comedentes quandoq; ignari pastores, veluti legumina crebris adeò vomitionibus afficiuntur, ut nonnunquam viderim ego quosdam, qui sanguinem usq; evomuerunt. Materies ligni durissima, quæ guajaci modo exterius lutea est, interius verò nigro. Incorrupta diu durat: proinde vinitores ex Anagyri palos factitant sustinendis vitibus aptissimos, hosq; cæteris præferunt ex aliis arboribus factis. Quin & sagittarii ex ea validissimos arcus conficiunt. Hæc planta oritur in sylvis montium, scatet vallis Anania, ac universus Tridentinus ager. Cæterùm non desunt è recentioribus herbariis haud obscuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Gesnerus Tigurinus vir magnæ lectionis in suo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certò affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus Tridentinis vulgari sermone Eghelo appellari supra diximus, eam sine controversia arborem esse, quam Plin. libro 16. capite 18. Laburnum vocat, ubi ita scribit. Aquas odere cupressi, juglandes, castaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec vulgò nota: dura ac candida materie: cujus florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Ex iis Plinii verbis abundè, nisi fallor, cognoscitur, quòd ut falsa, reprobanda sit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Plinio candida describitur: non contrà medullitus nigra, corticetenus lutea, in modum Guajaci, qualis Eghelo vocatæ materies planè cernitur. Præterea Eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quòd frequentissima in sylvis reperiatur: nunc ea quidem vulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Eghelo flores, qui in arbore racemorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud insuper experientia compertum habeo (etsi contrarium asserat Gesnerus) quod

I. ANAGYRIS.

II. ANAGYRIS ALTERA.

quòd Apes Eghelì flores attingunt, nec eos aspernantur. Hæc nimirum sunt, quæ, meo quidem judicio, refragantur tum Gesnero, tum omnibus iis, qui cum eo hac in re sentiunt quinetiam ostendunt, quam magna sit differentia inter Laburnum & Eghelum. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montani cytisi genus esse censet, argumento quòd folia ferat terna veluti cytisus, quodq; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed hic (pace viri eruditi dixerim) in hoc maximè hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinii testimonio: ut qui inter cætera serì jubeant juxta alvearia cytisum, quòd hujus flore magnoperè delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus l. 1. de antidot. ubi cytisi historiam & vires describit. Et miror certè, Gesnerum illa non vidisse, quæ tamen debuerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conjicitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non possum non in ea persistere sententia, quam jam pridem habui de planta Eghelo vocata, cùm nulla sit firma ratio, quæ me cogat illorum subscribere judicio, qui eam Laburnum Plinii esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Eghelus erit Anagyris minor, aut Anagyris montana, si ita nobis liceat eam nominare. Namq; non solùm foliis, floribus, corniculis, semine & omnibus deniq; notis Anagyrim prorsus æmulatur, ut ejus effigies, quam hic damus, pulchrè demonstrat: sed etiam viribus & odore, utpote qui in tota planta teter & gravis admodum sentiatur. Anagyris vires memoriæ prodidit Gal. lib. 6. simp. med. his verbis. Anagyris frutex est graviter olens, & acris, digerentis, excalfacientisq; facultatis. Sed foliæ etiamnum virentia, cùm propter humiditatis admistionem minus sint acria, idcirco tumentia reprimunt. At siccata incidentis sunt exiccantisq; valenter facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis ejus cortex. Semen autem magis subtilium est partium: sed & vomitum provocat. Planta quæ ἀναγυρὶς Græcis, Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, & Fava inversa, Italis. Anagyris altera sive minor, Græcis ἀναγυρὶς ἑτέρα: Italis, Anagyri minore.

Gesnerus arguitur.

Anagyris minor.

Anagyris vires ex Gal.

Nomina.

I. Anagyris folio fœtido, C.B. Ges. hor. Anagyris prima, Matth. Tab. Cam. Anagyris major, eid. edit. Italica. Anagyris, Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. & hist. Lon. Cæs. Lugd. cui & Nautea Plauti propter fœtidum odorem. Anagyris vera, Clus. hist. Hisp. Anagyris fœtida arborescens, Lob. II. Anagyris altera, Matt. Lac. Tab. Cam. Anagyris minor Matt. edit. Italica: Anagyris, Ges. hor. Faba inversa. Trag. Lon. Laburnum, Dod. gal. Cæsal. cui & Alpina arbor quæ aquas odit Plinii. Laburnum alterum, Lugd. Eghelo, Dod. fol. Anagyris minus fœtens, vel Laburnum, Lob. Aburnium Plinii, Anguillaræ.

Κυνάκη. CEPÆA. CAP. CL.

CEpæa portulacæ similis est, sed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in vino pota urinæ stillicidio, & vesicæ scabie laborantibus opitulantur: maximè id præstat, si cum decocto radicum asparagi ejus, quem myacanthon, hoc est, Corrudam vocant, bibatur.

CEpæam, quam antea in nostris commentariis Italica lingua conscriptis, ingenuè confessus eram me nondum compertam habere, aut ab aliis compertam vidisse, hoc tempore Venetiis ad me misit Joannes Odoricus Melchiorius Tridentinus medicus pro sua ætate non imperitus, reiq; herbariæ non ignarus, mei adeò studiosus, ut si nihil aliud esset, hoc nomine tantùm mihi plurimùm diligendus sit, atq; etiam in filium habendus. Nascitur in incultis locis. Ad Cepæam hanc redeo. Ea sanè mihi visa est ad amussim Dioscor. descriptioni respondere (id quod ejus pictura quam hic damus, graphicè ostendit) ut non dubitandum putem, quin hæc vera sit ac legitima Cepæa. Hujus, quod equidem legerim, Gal. non meminit in simp. censu. Veruntamen Paulus ejus mentionem fecit li. 7. inter simplicia, ubi eam retulit his verbis. Cepæa portulacæ similis est. Folia ipsius contra vesicæ scabies utiliter bibuntur. Radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, Corrudã appellant, potata, urinæ

Cepææ confutatio.

Cepææ vires ex Paulo.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0797-2 DFG

Nomina. CEPÆA.

Concluſameum exemplar non habet, nec Oribaſius legit, ἀ τοῖς λαγῳὸν βεβρωκόσι καὶ τοῖς φρύνοις. i. his qui leporem vorarũt, vel ranã rubetam. b Meum. σὺν ἴσῳ δαύκῳ. i. cum pari dauco. Aliſmatis conſid. Plantago aquatica.

ALISMA.

Aliſma duplex Plinii.

Aliſmatis vires ex Gal.

Nomina.

urinæ ſtillicidia, quæ ex obſtructione ſiunt, abigit. Κεπαία ut Græci, ita Cepæa Latinis, & Cepea Italis appellatur.

Cepæa, Matth. Lac. Lon. quoad iconem, Lob. Caſt. Cæſalp. Lugd. Tabernæmontano.

Ἄλισμα. ALISMA. CAP. CLI.

ALiſma, alii Damaſonion appellant: folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, † laciniosa, convexaq; in terram: caule ſimplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrſi: flore tenui candido, palleſcente: radicibus tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, modicè pinguibus: aquoſos amat tractus. Radix, ſi drachma una, aut altera bibatur, his convenit, *a* qui leporem marinum devorarunt, aut a rubetis ranis demorſi ſunt aut opium hauſerunt: torminibus, atq; dyſenteriæ, per ſe, aut cum pari modo *b* feminis dauci, potui datur, convulſis, & contra vitia vulvæ prodeſt. Herba ſiſtit alvum, menſtrua pellit, tumores illita mitigat.

QVanquam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchſius ſubſcribere videtur, Aliſma ubi cognitum eſſe vocarique à nonnullis Paſtoralem fiſtulam, a quibuſdam verò Plantaginem aquaticam, tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Barbam ſylvanam appellant, nullis notis cum Aliſmate convenire deprehenditur. Siquidem Aliſma folia fert plantagini ſimilia, ſed anguſtiora, & interrã reflexa: caulem mittit ſimplicem, ac tenuem. Plantago autem aquatica foliis prodit plantagine majoribus, lancearum cuſpidum inſtar acuminatis, ſurſumq; ſpectantibus: multiplici caule, adnatis pluribus referto. Cùm itaq; ex iis notis collatis conſtet, Aliſma & Barbam ſylvanam inter ſe plurimùm differre, non temerè facere videor, quòd illorum ſententiæ non auſim adſtipulari. Porrò plantam, quam hic pro Aliſmate depingi curavimus, mihi primùm Pragæ oſtendit Adamus Leonorus, juvenis ſpectatæ doctrinæ, & rei herbariæ ſtudioſus. Quòd enim hæc pluribus, ni fallor, notis Aliſma repræſentet, meritò fit, ut jam non dubitem affirmare eam eſſe legitimum Aliſma aut genus Aliſmatis: quare non piguit ejus effigiem exhibere, ut aliorum quoq; de ea ſit judicium: præſtat ea ad omnia, ad quæ valere Aliſma tradidit Dioſcor. quo ſit ut hæc planta Aliſma mihi perpetuò expleat, quouſq; alia mihi ſeſe efferat, quæ certioribus notis Damaſonium (ita enim quibuſdam Aliſma vocatur) referat. Cæterùm duo Aliſmatis genera Plinius conſtituit l. 25. c. 10. ubi de utroq; differit his verbis. Aliſma inquit, alii damaſonion, alii lyron appellant: folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis laciniosa, convexaq; in terram, alias etiam venoſa ſimiliter. caule ſimplici, & tenui, cubitali: capite thyrſi: radicibus denſis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus: naſcitur in aquoſis. Alterum genus ejuſdem in ſylvis, nigrius, majoribus foliis: hæc Plinius. Aliſma memoriæ prodidit Gal. lib. 6. ſimpl. med. ſic de ejus viribus diſſerens. Damaſonium, aut Aliſma. De hac herba in 3. lib tradidit Dioſc. quòd radix ejus epota dyſenterias ſanet, & alvum ſiſtat, atq; udemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non ſumus. Quod autem conſtitutas in renibus calculos, aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, caſu experti ſumus. Ex quo liquet quòd abſterſoriam quandã facultatem obtinet. Hujus herbæ nomen Græcum ἄλισμα: Latinum pariter & Italicum, Aliſma.

† *Hæc vox non legitur in Græcis codicibus, neq; ab Oribaſio refertur, neq; etiam à Marcello vertitur. Unde planè ſuſpicor, quod Ruellius ita verbum hoc ex Plinio adjecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.*

Aliſmatis hæc figura à Matthioli diſcrepat ſolum fibris foliorum, quas ipſius ſculptor omiſit, ut qui unam tantùm medium folium percurrentem pinxerit: noſtra foliis & caule eſt hirſutis (quod in hac figura ſculptor neglexit) foliaq; plurimis nervis donantur, flores item lutei ſunt. Variæ hujus figuræ apud authores, etenim hiſtorię Lugd. author, quatuor figuras unius Aliſmatis propoſuit ſub diverſis nominibus (ſuo more) puta Damaſonii Matth. Ptarmicæ montanæ, Nardi Celtici alterius Penæ & Chryſanthemi latifolii. Dicitur hoc Aliſma folio hirſuto, C. B. Aliſma, Mat. Caſt. Cam. Aliſma alpinum, Geſ. hor. Thal. Caltha alpina Geſ. hor. Tab. Nardus Celtica altera & Plantago Alpina, Lob. Chryſanthemum latifoliũ, Dod. fol.

Ὀνοβρυχὶς.

Ὀνοβρυχὶς. ONOBRYCHIS. CAP. CLII.

ONobrychis folia habet lentis, longiora paulò: caulem dodrantalem: florem puniceum; radicem parvam: nascitur in uliginosis,& incultis. Herba suapte vi,si trita illinatur,tubercula dissipat: cum vino pota,strangurias sanat: illita ex oleo,sudores movet.

Onobrychis consideratio.

NAscitur Onobrychis, Plinio lib.27.c.6.authore,circa fontes. Folia habet lentis,paulò longiora: florem rubentem: radicem exiguam,& gracilem. Sunt qui Onobrychin velint eam esse herbam,quam aliqui Rutam caprariam,alii Galegam vocant: nos verò vulgò Lavaneſe. Verùm hæc notis,quæ Onobrychi tribuuntur, haudquaquam respondere deprehenditur: quippe quæ folia ferat lentis quadruplo majora, caulem plerumq; bicubitalem, flores purpureos, & radicem non parvam. Ut hinc mihi planè videatur, quòd illorum opinioni nemo rectè possit, aut debeat adstipulari.

Onobrychis vires ex Gal.

Onobrychis vires tradidit Gal. lib 8. simpl. med. sic inquiens. Onobrychis rarefaciendi, digerendiq; vim obtinet: proinde folia ejus virentis etiamnum illita ad morem cataplasmatis tubercula discutiunt: arefactæ verò, si cum vino bibantur, stranguriis sanant.

Nomina.

Quinetiam sudores elicit cum oleo inuncta. Quæ ὀνοβρυχὶς Græcè, Onobrychis item Latinè, & Onobrichi Italicè vocatur.

Ὑπερικὸν. HYPERICUM. CAP. CLIII.

HYpericum alii androsæmon, alii corion, alii chamæpityn appellant, quoniam semen odore a resinam imitatur: furculaceo frutice, dodrantali, rubescente: folio rutæ: flore luteo,† leucoio simili (qui digitis attritus sanguineum succum remittit, qua ex causa androsæmon cognominatur:) subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: semine intus nigro, resinosi odoris: gignitur in locis incultis,& asperis. Urinam cit. menstrua pellit appositum, tertianis, quartanisq; cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus haustum, ischiadicis medetur. Folia cum semine illita, ambusta sanant.

a Meum exemp. πίσσινον ἄνθος. i. pineæ resinæ. Oribasius non legit conclusa.

Κάσυρον. ASCYRUM. CAP. CLIV.

ASCyron, sive ascyroides, hyperici genus est, magnitudine distans, fruticosius, majores habens ramos, furculosiores, rubentesq; : folia tenuia: flores luteos,& fructum resinosum, hyperico non absimilem cujus attritu digiti ferè cruentantur, qua de causa androsæmon vocavere. Usus seminis ad ischiadicos, potum in hydromelitis sextario: nam biliosa recrementa amplissimè detrahit: sed assiduè dare oportet, donec sanitati restituantur. Illinitur & ambustis efficaciter.

Ἀνδροσάιμον. ANDROSÆMON. CAP. CLV.

ANdrosæmon ab hyperico, ascyroq; differt, quòd fruticet ramulis furculosis, ac tenuibus: † rubentibus virgis,& foliis rutæ, triplo (aut quadruplo) majoribus, quæ trita vinoso succo manant: complures alas habet in cacumine, utrinq; expansas, pinnatasq; : circa quas flores pusilli, lutei: & in calyculis semen papaveris nigri, insigne lineis. Hujus comæ tritæ resinosum odorem reddunt. Semen tritum drachmis duabus potum, biliosa alvi excrementa pellit: ischiadicis maximè medetur: sed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambustis illita medetur,& sanguinem cohibet.

† rubentibus virgis. ἐρυθροῖς βλαστοῖς. i. virgis puniceo coloris. ita leg. meum. Meum conclusa non habet.

I. HYPERICUM.

II. ASCYRUM.

Κόρις. CORIS. CAP. CLVI.

COris, quod aliqui hypericon vocant, frutex est folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodran-

ἀδίψιον. i. ori gratus: ita meum.

dodrante ā, ſuavis, odoratus, acris. Potum ſemen menſes trahit, & urinas: contra phalangiorum morſus, iſchiadicos, & opiſthotonicos ex vino potum auxilio eſt: horroribus ex pipere, ſed opiſthotonicis ex oleo aptiſſimè illinitur *b* [Radix vino decocta potaq;, defectis opem ferre creditur: ſed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: ſiquidem corpus totum deſudabit, ex qua re priſtinam agilitatem recuperabit.]

b Hæc omnia in meo exẽplari non habentur

Hyperici, & congenerum conſid. Coris.

HYpericum, Aſcyrum, & Androſæmum, ejuſdem planè generis plantæ (ut Dioſcorides inquit) eſſe videntur. Verùm in earum caulibus, & foliis aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa viridiora, uni majora ſunt, alteri minora. Similis diſcriminis ratio in caulibus. Omnes hæ congeneres plantæ hodie ab omnibus vulgò cognoſcuntur: eæ namq; Junio, & Julio menſibus, diverſis in locis aureis floribus ornatæ conſpiciuntur, iis ad amuſim diſtinctæ ac præditæ notis, quæ ſingulis a Dioſcoride tribuuntur. Cæterum quæ Coris vocatur, non ita Hypericum refert: quemadmodum Androſæmum & Aſcyrum: quippe qua non altior dodrantali altitudine aſſurgat: foliis ericæ, minoribus tamen, & ſubpinguibus: caulibus rufeſcentibus, odore ſuavi, ac grato. Flores habet hyperici æmulos, luteo colore, ſed minores. Hæc ad me pluries allata eſt à noſtris herbarijs: naſcitur frequentiſſima in Italia, arido ſolo in collibus atq; montibus. Aperit, excalfacit, extenuat, digerit, expurgat. Hypericum a perforatis foliis à noſtris vulgò Perforata vocatur: folia enim innumeris ſcatent foraminibus, iisq; adeò minutis, ut viſum effugiant, niſi ipſa folia ſole objecta inſpiciantur: id quod ſilentio videtur involviſſe Dioſcorides quinetiam Plinius, alioquin rerum omnium diligentiſſimus indagator. Qui tamen hac in hiſtoria haud dubiè falli deprehenditur, quod ſcripſerit lib. 26. c. 8. Hypericum naſci ſemine in ſiliqua, nigro, matureſcente cum hordeo. Siquidem Dioſcorides non tradit Hypericum cum hordeo matureſcere ſed contineri ejus nigrum ſemen ſiliquæ ſubhirſutæ, & in rotundo oblongæ, hordei magnitudine. Conſtat præterea annua experientia matureſcere hordeum plerumq; abeunte Majo: verum Hyperici ſemen non perficitur, niſi Julio, & Auguſto menſibus. In hac quoq; Hyperici hiſtoria errat Braſavolus Medicus licet clariſſimus, quòd velit Hypericum ex Dioſcoridis auctoritate florem album habere: eamq; ob cauſam, id quod circumfertur, cùm flore ſit melino, illegitimum eſſe putet: imò non aliud, quàm Rutam ſylveſtrem, pro qua pharmacopolam ſecum colloquentem, id ipſum aſſervare admonet. Neq; in his uno tantùm, ſed quantum ſentio, duplici notatur errore. Primùm quod Hypericum non album, ſed luteum florem ferre ſcribat Dioſcorides contra Braſavoli ſententiam, cùm ſic in eo legatur αὐδ᾽ ἔχον μηλινον hoc eſt florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperam Marcellus Florentinus interpretatur, cujus fortaſſe falſa interpretatione Braſavolus ſeductus eſt. Deinde quòd legitimum Hypericum pro ſylveſtri ruta ſervandum cenſuerit, cùm tamen in calce ferè ſui voluminis prioris ſententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi ſeniori myropolæ rationem explicat, communis uſus Hypericum Aſcyrum eſſe declarat. Nec ſecus quàm Braſavolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, quòd non rectè cum illo ſentiant, Hypericum, quo utimur, primum eſſe ſylveſtris rutæ genus. Quorum ſententia cùm fuerit a nobis ſuperius in rutæ mentione rationibus & authoritatibus abundè exploſa, & improbata, ſupervacuum eſſet idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoſcere volet. Hyperico vis ineſt reſerandi, reſolvendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum ſemen ex vino calculos ejicit, & veneni adverſatur: quinetiam venenoſorum morſibus reſiſtit, tum idem potum tum herba ipſa devorata, hauſtave, tum morſibus illita. Aqua ſtillatitia floreſcentis jam herbæ, maximè quibuſdam præfertur, ſi potetur, comitialibus, & reſolutis. Datur ſeminis farina commodè ex polygoni ſucco ad ſanguinis rejectiones. Idem alvum exonerat. Ineſt floribus, & ſemini mira facultas ad vulnera omnia ſananda præter ea quæ in capite ſunt. Ideoq; oleum, in quo diu flores atq; ſemine prægnantes ſiliquæ

Hypericum. Plinii lapſus.

Braſavoli error, hyperico album florem tribuentis.

Monachorum hallucinatio. Hyperici vires.

III. ANDROSÆMUM. * IV. ANDROSÆMUM FOETIDUM. *

macerata

V. CORIS.

macerata fuerint, diuq; insolata, mirificè recentia vulnera sanat. Sed per quàm bellè id efficit, si cum laricea, aut abiegna lachryma oleo misceatur. Idem per se ventri illitum, dysentericos juvat: potum verò cochlearis mensura lumbricos necat. Scripsere quidam Hypericum adeò odisse dæmones, ut ejus suffitu statim avolent: quare quibusdam fuga dæmonum vocari cœpit. Hyperici vires memoriæ prodidit Gal lib. 8. simpl. med. Hyperici vires ex Gal. sic inquiens. Hypericum calefacit, & deficcat, tenuisq; substantiæ est, adeò ut & menses, & urinas provocet. Sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Porrò cum foliis illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterùm si sicca contusa inspergas, sanabis humida & putredinosa ulcera. Sunt & qui ischiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. 6. de Androsæmo ita scribit. Androsæmum plantæ fruticosa, natura duplex: unius enim Ascyron, & Ascyroides nuncupatum est, species hyperici. Alterum verò à quibusdam Dionysias appellatur. Est autem semen eorum purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Cæterùm in vino austero decocta, vinum ipsum magnorum vulnerum glutinatorium efficiunt. Sed quod de Coris mentionem fecerit Galen in simp. med. censu, mihi incompertum est. Planta, quæ Græcis Nomina. ὑπερικὸν, Latinis similiter Hypericum nominatur: Mauritanis, Reiofricon, seu Reiofarticon: Italis, Hperico, & Perforata: seu Herba di S. Giovanni: Germanis Sant Johanns Kraut: Hispanis, Coraioncillo: Gallis, Millepertuis, & Trucheran. Quam verò Græci ἄσπογον, Latini quoq; Ascyrum dicunt: Arabes, Asbirach: Itali Asciro. Quæ deinde Græcis ἀνδρόσαιμον, Androsæmon item Latinis appellatur: Arabibus, Androseman, Androsion sive Andresagian: Italis, Androsemo. Quæ demq; κόρις Græcè, Coris etiam Latine & Cori Ital. vocatur.

† *Quoniam hoc loco in vulgatis exemplaribus Græcis nulla fit albæ violæ mentio, idcirco sunt qui illorum testimonio freti verbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id rectè factum sit, non video: siquidem in Oribasio legitur,* αὐτὸ, & ἔχον μᾶλλον λευκοΐου ἄνθος, *hoc est, florem habens luteum leucoio similem. Adde etiam, quòd Hypericum ita adamussim floris colore luteum violam repræsentat, ut nihil melius. Nos autem usi sumus voce Græca, ne ex albo, quod fortè Marcello imposuit, aliqua posset oriri difficultas.* † *Quæ hic sequuntur, in Græcis codicibus impressu non hoc loco, sed in fine inter notha, & Dioscoridi falsò adscripta leguntur, ut quæ adscititia sint habita. Nos verò illa huc admisimus Ruellii, ut facimus, interpretationem secuti: nec non etiam fidem codicis manuscripti.*

I. Hypericum vulgare, C. B. Hypericum, Matth. Brunf. Fuch. Lac. Lon. Lob. Cast. Lugd. Cæs. Tab. (cui & fuga dæmonum) Cam. Herba perforata, Trag. Ascyrum, Dod. gal. Cord. in Dioscor. II. Hypericum Ascyrum dictum tritolium, C. B. Ascyrum Matth. (sed in compendio & penult. edit. Androsæmon, quia figuræ transpositæ) Fuch. Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Cast. Lugd. Cæs. Cam. Ascyroides, Ges. hor. Hypericum, Dod. gal. Hypericum in dumetis nascens secundum, Trag. III. Hypericum Androsæmum dictum, C. B. Androsæmum, Matth. (in compendio & penult. edit. Ascyrum, figuræ enim transpositæ) Fuch. Cord. in Dioscor. Lac. Lob. Cast. Lugd. Thal. Androsæmum quibusdam, Ges. hor. Hypericum in dumetis primum, Trag. Ruta sylvestris Hypericoides, Dod. fol. an Ascyri species ramosa, Cæs. IV. Androsæmum fœtidum, C. B. Tragium Creticum, Bellonii Androsæmum minus sive angustifolium, & Androsemum fruticosum ex Ilua, Camer. V. Coris lutea major, C. B. Coris Matth. Ges. hor. Lac. Lon. Lob. Cast. Lug. Cæs. Tab. Camer.

Χαμαπίτυς. AJUGA. CAP. CLVII.

Ajuga herba in terra repens, subcurva: foliis sempervivi minoris, multò tenuioribus, hirsutis & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pinus: flore tenui, luteo, vel candido, radicibus cichorii. Folia septem diebus in vino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, jecinoris, & renum vitiis, torminosis prosunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta jure decocti subacta. Trita in tarinam, & cum tico in pilulis sumpta, alvum emollit: excepta melle, cum æris squama, & resina depicit: apposita ex melle, vulvæ vitia extrahit: mammarum duritias discutit: vulnera glutinat: ulcera quæ serpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum est genus ajugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ speciem incurvatis prætenuibus: coma supradictæ, flore candido: semine nigro: hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, parvula, foliis exiguis, albis, scabris: caule aspero, candido: luteis floculis, semine juxta alas: repit & hæc pinum. Hæc duæ vim superioris obtinent, sed non usque adeò efficacem.

Ajugam quam Græci Chamæpitin vocant, quoniam foliis & odore pinum refert, herbariorum vulgus Juam arthriticam appellat, quòd ischiadicis, & aliis articulorum doloribus opem ferat non obscuram. Vulgaris est notitiæ Ajuga, quæ primo generi adscribitur. Siquidem planta est per terram repens, foliis oblongis, angustis, rosmarino coronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & hirsuta canitie subalbicantibus, circa ramulos totos, qui tenues, & obsequiosi flectantur, sese stipantibus, odore pinum, quemadmodum & facie referentibus, unde illi Pinus infimæ nomen. Flores edit aureo colore fulgentes in universo ferè caule, sed tenues, & exiguos. Radicibus nititur palmaribus, pluribus adnatu fibris. Nascitur tenuis, ac arenoso solo, incultis præsertim locis, & in arvis nulla satione virentibus: sapore est amaro, non sine acredine quadam, quæ tamen ab amaritudine superatur. Ideoq; excalfacit, incidit, extenuat, abstergit, & expurgat. Verùm postremas quam sæpius etiam vidimus, non adeò omnibus est nota: quemadmodum nec media, quam hactenus mihi quidem videre non licuit. Cæterùm in aperto errore versabatur Germanus ille pharmacopola, qui Brasavolum docuit Ajugam German. lingua vocari Vergiß mein nicht. *Quandoquidem herba hujus nominis mihi cum Germanis jamdiu versanti notissima est: quæ tamen nulla prorsus ex parte quamvis Ajugam repræsentat. Herba tota unà cum floribus, & radicibus in pulverem contrita si diebus 40. sumatur & resina terebinthina, sive laricea quaternis drachmis, ischiadicos sanat. Eadem res in aceto decocta, & pota*

Ajugæ confus.

Cujusdã Germani error.

Chamæpityos vires.

I. CHAMÆPITYS.

II. AJUGA, SIVE CHAMÆ. ALT.

III. CHAMÆPITYS MONSpeliaca foliis ferratis.

Pilulæ è Chamæpitye.

Chamæpityos vires ex Gal.

& pota emortuos fœtus extrahit, universæ plantæ decoctum facit ad omnes cerebri, nervorum, & articulorum affectus à pituita provenientes, si plurib. propinetur diebus ex Rhodomelle, & oxymelite. Nam & comitiales, & resolutos, & podagricos juvat. Fit è floribus & saccharo medic. (officinæ conservam vocant) ad paralyticos, quo qui utuntur cum vesperi se dormitum recipiunt, revalescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie hujusce medicamenti drachmæ duæ ex acori radicibus decoctæ, & florum salviæ binis scrupulis. Parantur è chamæpity catapotia ad idem per quam utilia, hoc modo. Sumito chamæpitys. Betonicæ, Stœchadis, florum roris marini, cujusq; drachmam: turpeti sesquidrachmam, agarici drachmas duas, Colocynthidis semidrachman, Zingiberis salis fossilis, cujusque grana decem: Rhabarbarici sesquidrachmam, spicæ Indicæ grana septem: pulueris hieræ simp. semunciam, diacridii drachmam unam: Excipe chamæpitys succo omnia in mortario, & in massam redigito, è qua catapotia conformato: ex qualibet drachma novem: è quibus si quotidie tria sumuntur à paralyticis cùm se dormitum recipiunt, præsentaneum ferè sentient auxilium. Chamæpityos meminit Gal. lib. 8. simpl. med. ubi de ejus viribus ita scriptum reliquit. Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri validiorem obtinet. Effectu verò expurgat, abstergitq; viscera plus quàm calefacit. Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facilè jecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ movendæ aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicrato iis, qui coxendicis dolorib. torquentur. Herba porrò ipsa viridis vulnera magna conglutinat & ulcera putrescentia sanat. Præterea mammarum durities discutit. Est n. in

Nomina. *siccando ordinis tertii, in calfaciendo verò secundi. Quæ herba Græcis χαμαιπίτυς, Latinis Chamæpitys. Ajuga, & Abiga nuncupatur: Maurit. Hamesitheos, seu Chamasithius: Italis, Chamepitio, & Jua: Ger. Je lenger jelieber: Hisp. Pimilho, & Yua artetica: Gal. Iue muscate, aut arthetiq. Chamæp. sive Ajuga altera: Italis, Iua salvacica.*

I. Chamæpitys prima, Matth. Lac. Dod. gal. & fol. Cord in hist. Lugd Chamæpitys altera, Lon. Chamæp tertia, Trago Fuch. Chamæp. vera, Cord. in Dioscor. Chamep. Gesn. hor. Cæs. Chamæp. major, Abiga & Iua arthritica, Tab. Ajuga. Cast. Ajuga sive Chamæ, mas Dios. Lob. Iua Gesn. hor. II. Ajuga sive Chamæp. altera Matth. Chamæp. tertia eid. in Ital. comment. Dod. gal. & fol. Lac. Lugd. Chamæp. prima, Fuch. Lon. Lob. Alii hirsutis, alii glabris foliis pingunt, quare nostra utrumq; exprimit: nisi sit Anthylloides. Th[illegible] quid sit ignoramus. III. Chamæp. Monspel foliis serratis. C. B. Chamæp. species Monspelio, Ges. hor. Anthyllis Chamæpityides minor, Adversar. Lob. Anthyllis altera, Clus. hist. Hisp. Cast. Anthyllis secunda herbariorum, Lug. Chamæp. spuria prior, Dod. fol. Chamæp. alteræ, & major, Cæs. Iua Moschata Monspel. Tab. Ex radice lignosa, crassa, subalbida, amara, plures prodeunt caules tenues, sarmentosi, duri, humi procumbentes, incani, hirsuti, quos cingunt folia copiosa, oblonga, hirsuta, externo ambitu serrata, gustu fervente, odore gravi: flores purpurei Chamæpitydis forma in singulis alis, quibus succedunt in singulis calyculis quaterna semina simul juncta, oblongiuscula, cinerea. Nascitur circa Monspelium in ruderibus, ad Castelneuf collegimus, sic & in olivetis, & aridis agrorum marginibus Narbonæ ac Gallo provinciæ, fruticat.

PETRI